Hrvatski enciklopedijski rječnik

Vit-Ž

Jutarnji list

Novi Liber

HRVATSKI ENCIKLOPEDIJSKI RJEČNIK

Hrvatski enciklopedijski rječnik sadrži:

110.000	osnovnih riječi i izvedenica
47.000	hrvatskih imena, prezimena i lokaliteta njihove rasprostranjenosti
18.000	obrađenih imena iz zemljopisa, povijesti, mitologije i opće kulture

ISBN 953-6045-41-9
9 789536 045419

HRVATSKI ENCIKLOPEDIJSKI RJEČNIK

Vit-Ž

Autori:
prof. dr. Vladimir Anić, dr. Dunja Brozović Rončević,
prof. dr. Ivo Goldstein, Slavko Goldstein, mr. Ljiljana Jojić
(glavna urednica), prof. dr. Ranko Matasović (glavni urednik),
prof. dr. Ivo Pranjković

Stručni suradnici:
dipl. inž. Antun Alegro, mr. Sanja Brbora, Hrvoje Brozović,
Silvana Brozović, Ljiljana Cikota, prof. dr. Tomislav Cvitaš,
Lara Černicki, prof. dr. Šandor Dembitz, prof. dr. Radovan
Erben, dr. Nada Gašić, dr. Pavle Goldstein, Mate Kapović,
Iva Körbler, mr. Vlasta Kovač, Igor Kusin, Jadranka Pintarić,
prof. dr. Dražen Poje, dr. Mirna Sentić, mr. Tomislav Stojanov,
prof. dr. Juraj Šiftar, dr. Nada Vajs-Vinja, Čedomir Višnjić,
dr. Vesna Zečević, prof. dr. Tomislav Živković

Zajedničko izdanje:
EPH d.o.o. Zagreb i Novi Liber d.o.o. Zagreb

Za izdavače:
Stipe Orešković, Sanja Petrušić Goldstein

ISBN 953-6045-28-1 (cjelina)
ISBN 953-6045-41-9

HRVATSKI ENCIKLOPEDIJSKI RJEČNIK

Vit-Ž

Jutarnji LIST

NOVI LIBER

V

vȉt *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ *ekspr. knjiš.* **1.** koji se lijepo izvija, koji ima lijep vitak oblik, koji teži prema gore u skladnom dojmu [*~a jela*; *~o pero*; *~i luk* (mosta); *~o koplje*] **2.** *v.* vitak [*~i stas*] **//** **vȉtak** *prid.* ⟨*odr.* -tkī, *komp.* vìtkijī⟩ koji je gibak i lagan, koji je naglašene tankovitosti i relativno male širine u odnosu na visinu; vit, *opr.* zdepast, robustan, težak; **vȉtina**[1] *ž* vitak, tanak prut za vezanje snopova, pletenje i dr.; **vȉtkōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga koji je vitak i onoga što je vitko; vitkoća

✧ *v.* viti

vita brevis, ars longa (*izg.* vîta brȅvis, ȁrs lȍnga) život je kratak, umjetnost duga

✧ *lat.*

vitae descriptio (*izg.* vîte deskrípcio) opis života; životopis

✧ *lat.*

vȉtāl|an *prid.* ⟨*odr.* -lnī⟩ **1.** koji je pun života, životne snage; otporan [*~an starac*] **2.** koji je prijeko potreban za život; bitan, važan, životvoran [*~an problem*] △ *~**na statistika*** *sociol.* grana statistike koja se bavi svim događajima u životu ljudi (rođenje, smrt, sklapanje brakova i dr.); statistika o prirodnom kretanju stanovništva; *~**ni centri*** *anat.* autonomni centri što upravljaju funkcijama neophodnim za održavanje života koje su neovisne o voljnoj kontroli; dišni i vazomotorni centar u produženoj moždini; *~**ni indeks*** *sociol.* u demografiji označava odnos broja rođenih prema broju evidentiranih smrtnih slučajeva za isto vrijeme; *~**ni kapacitet*** *fiziol.* količina zraka koja se može izdahnuti nakon najvećeg udisaja **//** **vitàlist** (**vitalȉst**) *m* onaj koji unapređuje vitalizam ili pristaje uz vitalizam; **vitalȉstičkī** *prid.* koji se odnosi na vitalizam i vitaliste; **vitalȉstički** *pril.* kao vitalist, na način vitalista; **vitàlistkinja** (**vitàlistica**) *ž*, *v.* vitalist; **vitalȉtēt** *m* ⟨G vitalitéta⟩, *v.* vitalnost; **vitalȉzam** *m* ⟨G -zma⟩ *fil.* učenje koje životne pojave tumači djelovanjem posebne životne snage ili nematerijalnog životnog principa koji se razlikuje i od duše i od fizičko-kemijskih pojava; **vitalizírati** *dv.* ⟨*prez.* vitalìzīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ činiti/učiniti da tko/što oživi, živne, da postane vitalan; **vȉtālno** *pril.* na vitalan način, životno, otporno; **vitálnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ **1. a.** sposobnost za život, životna snaga, vitalizam, vitalitet **b.** moć djelovanja **2.** *sociol.* oznaka za sposobnost nekih društvenih grupa da se održe unatoč nepovoljnih društvenih uvjeta

◈ **Vȉtal** m. os. ime, *rij.*, *usp.* Živko ◊ *pr.*: **Vitáić** (Omiš, Split), **Vitâli** (Hvar, *S* i sred. Dalmacija), **Vȉtaljić** (150, Vis, Split, Zadar) ◊ *top.* (naselja): **Vȉtaljica** (Boka), **Vȉtaljina** (Dubrovnik, 300 stan.)

✧ *lat.* vitalis ← vita: život

Vȉtaljina *ž* mjesto na *J* Konavala, blizu granice s Crnom Gorom **//** **Vȉtaljanin** *m* (**Vȉtaljānka** *ž*) ⟨N *mn* Vȉtaljani⟩ stanovnik Vitaljine; **vȉtaljīnskī** *prid.* koji se odnosi na Vitaljinu i Vitaljane

vitàmīn *m* ⟨G vitamína⟩ *biol. kem.* općeniti naziv za brojne organske katalizatore koji se sintetiziraju u organizmu, a potrebni su u malim količinama za normalno odvijanje metaboličkih reakcija △ ***kompleks** ~**a B*** srodna skupina vitamina koji su nekoć smatrani jednom tvari, nalaze se u kvascu, jetri, jajima i nekom povrću; *~ **A*** vitamin ili mješavina vitamina koja se nalazi osobito

u ribljem ulju, potreban za normalan rast stanica i vid, *usp.* retinol; ~ ***B* 1.** *usp.* ***kompleks vitamina B* 2.** *razg.* jedan od vitamina B, najčešće vitamin B_1, *usp.* tiamin; ~ ***B_2***, *v.* riboflavin (zove se i G vitamin), laktoflavin; ~ ***B_6***, *v.* piridoksin; ~ ***B_{12}***, *v.* cijanokobalamin; ~ ***C*** askorbinska kiselina, *v.* askorbinski △; ~ ***D*** jedan od nekoliko srodnih sterola koji se aktivira izlaganjem ultraljubičastim zrakama ili se dobiva iz mlijeka, ribe i jaja, neophodan za normalan rast kostiju, *usp.* kalciferol, kolekalciferol; ~ ***E***, *v.* tokoferol; ~ ***G***, *v.* riboflavin; ~ ***H*** biotin, jedan vitamin iz skupine B-kompleks vitamina; ~ ***K***, *v.* filokinon // **vitaminìzīran** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji uključuje vitamine, kojemu su dodani vitamini [*~i lijek*]; **vitàmīnskī** *prid.* koji sadrži vitamine, koji se odnosi na vitamine [~ *preparat* pripravak obogaćen potrebnim vitaminima (ob. za sportaše i osobe koje imaju velike potrebe za vitaminima); ~ *napitak* napitak obogaćen vitaminima]

✧ *lat.* vita: život + *v.* amini (jer je istraživač C. Funk držao da se sastoje od amina)

vitaminològija *ž* znanstvena disciplina, bavi se proučavanjem vitamina

✧ *v.* vitamin + -LOGIJA

vitaminoteràpija *ž med.* liječenje vitaminima

✧ *v.* vitamin + *v.* terapija

vȉtao (vȉtlo), *v.* viti

Vitásović, Šime (1644–1719), hrv. glazbenik, crkveni pjevač i zborovođa u zadarskoj katedrali; sastavio zbornik zadarskih crkvenih pjesama

vitèrīt *m* ⟨G viteríta⟩ *min.* mineral, barijev karbonat, bijela sol koja služi za dobivanje barija

✧ prema engleskom liječniku W. Witheringu (1741–1799) koji ga je prvi opisao

vȉtēz *m* ⟨V -ēže, N *mn* vìtezovi/-i *knjiš.*⟩ **1.** *pov.* **a.** pripadnik plemićkog staleža **b.** ratnik, konjanik **c.** pripadnik viteškog reda, član posebne srednjovjekovne ratničke ili oružane organizacije **2.** nosilac posebno dodijeljena naslova **3.** *pren.* **a.** *ekspr.* onaj koji se ponaša časno, plemenito, od riječi **b.** *knjiš.* onaj koji je zadobio nečiju ljubav [*biti ~om nečijeg srca*] △ ***Vitezovi Okruglog stola*** *mit.* časno viteško bratstvo koje traži Sveti Gral u britanskim legendama o kralju Arthuru; red vitezova koji su u Camelotu sjedili za okruglim stolom kako nijedan ne bi mogao pomisliti da je povlašten // **vȉtēškī** *prid.* **1.** koji se odnosi na vitezove **2.** koji se odnosi na Vitez △ ~ ***redovi*** *pov.* redovničke zajednice nastale u doba križarskih ratova koje su imale vitešku misiju povezanu s pravilima redovničkog života (npr. ivanovci, templari, Red podvezice, Teutonski red i dr.); ~ ***roman*** *knjiž. pov.* prozna ili stihovna vrsta koja veliča viteško herojstvo i zgode (npr. »Roman o Eneji«, »Rumanac trojski«, »Aleksandrida« i dr. srednjovjekovni romani); **vȉtēški** *pril.* na viteški način, plemenito; **vȉtēštvo** *sr* **1.** *pov.* društveni, kulturni i pravni odnosi koji proizlaze iz ustanove profesionalnih ratnika i vitezova **2.** plemenitost i ponositost kakva bi trebala biti svojstvena vitezovima

◈ *pr.* (nadimačko ili prema službi, *usp. njem.* Ritter): **Vȉtēz** (860, Varaždin, Turopolje, Prigorje), **Vȉtezica** (Rijeka, Trogir), **Vȉtezić** (Krk, Rijeka)

✧ *prasl.* *vitędzь (*rus.* vítjaz', *češ.* vítěz) ← *germ.* *wiking- (*stisland.* víkingr: ratnik, viking)

Vȉtēz[1] *m* gradić i planina u sred. BiH (u blizini Travnika)

◈ *v.* vitez

Vȉtēz[2], **Grigor** (1911–1966), hrv. književnik, autor popularnih zbirki pjesama za djecu; istančan osjećaj za prirodu, naklonjen svijetu dječjih igara i pronalaženju lirskog u svakodnevnom životu (*Kad bi drveće hodalo*, *Gdje priče rastu*)

Vȉtēz od Srȅdne, Ivan (1405–1472), ostrogonski nadbiskup i primaš Ugarske, humanist; kancelar na dvoru kralja Matijaša Korvina od 1458; okupljao znanstvenike i umjetnike, među njima i više njih iz Hrvatske, osnovao Akademiju, skriptorij i knjižnicu u Budimu i Sveučilište u Požunu

Vitézović, Pavao (pravo prezime Ritter) (1652–1713), hrv. književnik, povjesničar i političar; u djelu *Croatia rediviva* (*Oživljena Hrvatska*, 1700) zagovarao ujedinjenje Južnih Slavena pod hrvatskim imenom po čemu se smatra pretečom ilirskog pokreta; najvažnije pjesničko djelo *Odiljenje Sigetsko*; nedovršeni *Latinsko-hrvatski rječnik* ostao u rukopisu

vȉti *nesvrš.* ⟨*prez.* vȉjēm, *imp.* vȉj, *pril. sad.* vȉjūći, *gl. im.* vȉjēnje⟩ **1.** (što) **a.** upletanjem ili prepletanjem izrađivati vijenac, gnijezdo i sl. **b.** nositi tako da lepրša, razvijati **2.** (se)

a. lepršati, vijoriti se, igrati uokrug ili krivudajući (o kolu) **b.** obavijati se, omatati se oko koga ili oko čega **c.** izvijati se (o glasu) **d.** lepršati, vijoriti se [*zastava se vije*] // **vȉtao** *m* (**vȉtlo** *sr*) ⟨G vȉtla, G *mn* vȉtālā⟩ **1.** (+ *potenc.*) naprava koja se okreće, a služi za namatanje prediva **2.** motovilo, vratilo oko kojega se namata bunarski ili sidreni lanac **3.** *tehn.* dizalica sastavljena od kola i čelične užadi koja podiže teret (npr. dizalo) [*vijčano vitlo*; *žičano vitlo*]; čekrk; **vìtica** *ž* **1.** vijugav pramen kose; uvojak, kovrča **2.** list preobražen u končasti organ koji služi za prihvaćanje, puzanje biljaka penjačica; rašljika **3.** ukras, nakit, mekana traka u obliku spirale **4.** prsten bez oka; burma, vêra; **vìtičast** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je u obliku vitice △ *~a* ***zagrada*** zagrada u obliku vitica { }; **vìtičnjāk** *m* ⟨N *mn* -āci⟩ *pom.* uzao na spoju teretnice i grljaka koji obuhvaća pakirani teret; **vìtlānje** *sr* **1.** ⟨*gl. im.*⟩, *v.* vitlati **2.** *tehn.* podvrgavanje rotacijskih strojeva vrtnji s većim brojem okretaja od predviđenih za eksploataciju; koristi se u ispitivanju sposobnosti strojeva u nenormalnim uvjetima; **vìtlati** (što, čime) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ **1. a.** okretati, obrtati, činiti da što lepršа **b.** činiti da se štogod okreće uokrug ili bez određena smjera, kovitlati čime **c.** mahati, mlatarati čime **d.** bacati što **2.** *pren.* tjerati, vijati, goniti koga; **vȉtlica** *ž* zračni vrtlog, zračna pijavica; **vȉtlo** *sr*, *v.* vitao; **vôjka** *ž reg.* uzda

◊ *pr.* (nadimačka): **Vȉtlić** (Makarska), **Vȉtlov** (180, Zadar)

✧ *prasl.* *viti (*rus.* vit', *polj.* wić), *lit.* vyti ← *ie.* *weyh$_1$- (*lat.* viēre: plesti, *skr.* vayati: plete)

vìtičāri *m mn zool.* morski rakovi (*Cirripedia*)

✧ *v.* viti

Vítić, Ivo (1917–1986), hrv. moderni arhitekt i urbanist, gradio mnogo u Dalmaciji (Šibenik), objedinio iskustva internacionalnih stilova s elementima lokalne graditeljske tradicije

vitilîgo *m* ⟨G -a⟩ *pat.* bezopasna kožna bolest gubitka kožnog pigmenta

✧ *lat.*: bolesni osip, lišaj

vȉtina[2] *ž bot.* **1.** zeljasta biljka roda *Ferula* iz porodice štitarki (*Umbelliferae*) **2.** *v.* pavetina

✧ *v.* viti

vìtlati, *v.* viti

Vȉtomīl m. os. ime (narodno); isto: **Vȉtogōj** *zast.*, **Vȉtomīr**, **Vȉtoslav**; *hip.*: **Vȉtko**, **Víto**; **Vȉtomira** ž. os. ime ◊ *pr.*: **Vitánović** (230, Križevci, Koprivnica, Osijek, Split), **Vȉtās** (710, Benkovac, Gospić, Slavonski Brod, Zadar, Nova Gradiška), **Vȉtasek** (Zagreb, Varaždin), **Vitásović** (570, Pula, Istra, Makarska), **Vítić** (250, Sinj, / Slavonija, Šibenik, Zagreb, Varaždin), **Vȉtko** (180, Samobor, *v.* i Vid), **Vȉtković** (630, Zagreb i okolica, Dubrovnik, Varaždin, Sisak), **Vitójević** (Zagreb, Bjelovar)

vitopériti se *nesvrš.* ⟨*prez.* vitòpērīm se, *pril. sad.* -rēći se, *gl. im.* -rēnje⟩ prestajati biti ravan, postajati kriv (o plohi, dasci i sl.)

✧ *v.* viti + *v.* periti

vitòrog *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ *ekspr.* koji je vitkih izraženih rogova (ob. o ovnu)

✧ *v.* viti + *v.* rog

vìtraj (**vitrȁj**) *m* ⟨G vitràja⟩, *v.* vitraž

vìtrāž (**vitrâž**) *m* ⟨G vitráža⟩ *lik.* slika ili ukrasna kompozicija od dijelova obojena stakla (međusobno povezanih olovnim okvirima, armaturom) ili naslikana na staklenoj plohi prozora; vitraj // **vìtrāžnī** *prid.* koji se odnosi na vitraž [*~ prozori*]

✧ *fr.* vitrage

vitrektòmija *ž med.* kirurško odstranjivanje (ekstrakcija) sadržaja staklastog tijela oka i instilacija fiziološke otopine ili ulja

✧ *lat.* vitrum: staklo + *v.* ektomija

vitrína *ž* **1.** ostakljeni ormar u kojem se drže razni predmeti tako da budu vidljivi, kao ukras ili radi lakše dostupnosti **2.** manji izlog

✧ *fr.* vitrine ← *lat.* vitrina

vitrìōl *m* ⟨G vitrióla⟩ *kem.* staro ime za galicu i za sumpornu kiselinu // **vitriòličan** *prid.* ⟨*odr.* -čnī⟩ koji se odnosi na vitriol

✧ *njem.* Vitriol ← *lat.* vitreus: staklen

Vitrûvije Pòlion, Marko (1. st. pr. Kr.), rimski arhitekt i autor djela u 10 knjiga *O arhitekturi* (o. 25. pr. Kr.), jedini sačuvani antički priručnik te vrste; dao je velik doprinos europskom graditeljstvu renesanse, baroka i neoklasicizma

Vittorini (*izg.* Vitorîni), **Elio** (1908–1966), talijanski književnik, autor nekoliko romana i zbirki pripovijedaka kojima je obilježen početak poslijeratnog talijanskog neorealizma u literaturi (*Ljudi i neljudi*, 1945; *Crveni karanfil*, 1948; *Žene iz Messine*, 1949); sublimirano iskustvo povrijeđene ljudskosti pod fašističkom vlašću, nade u traženju boljeg čovjeka

vivace (*izg.* vivâče) *pril. glazb.* glazbena oznaka za živahan i brz tempo; vivo
✧ *tal.*

vívak *m* ⟨G -vka, N *mn* -vci, G vîvākā⟩ *zool.* **1.** ptica močvarica s kukmom na glavi (*Vanellus vanellus*) **2.** (*mn*) porodica vivaka (*Charadriidae*)
✧ *onom.*

Vivaldi (*izg.* Vivȁldi), **Antonio** (1678–1741), talijanski skladatelj golemog opusa i violinski virtuoz; muzičar originalne, bogate tematske i melodijske invencije, majstor barokne orkestracije (*Četiri godišnja doba*)

vìvārīj *m* mjesto gdje se uzgajaju razne male životinje u okolnostima sličnim prirodnim
✧ *lat.* vivarium ← vivus: živ

vivat, crescat, floreat (*izg.* vîvat, krȅskat, flôreat) neka živi, cvate, raste!
✧ *lat.*

vivčȁrice *ž mn* ⟨N vivčàrica⟩ *zool.* red ptica *Charadriiformes* (galebovi, žalari, njorke)
✧ *v.* vivak

vivifikácija *ž* oživljenje, oživotvorenje
✧ *lat.* vivificare: oživljavati

vivijànīt *m* ⟨G vivijaníta⟩ *min.* mineral, željezni fosfat; bezbojan, na zraku postaje modar
✧ prema engleskom mineralogu J. G. Vivianu iz 19. st. koji ga je pronašao

vȉvipāran *prid.* ⟨*odr.* -rnī⟩ (za ž rod) *zool.* koja rađa žive mlade; živokotna, živorodna, *opr.* oviparan // **vivipárnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ *zool.* rađanje živih mladih, za razliku od onih koji se legu (iz jaja); živorodnost
✧ *lat.* viviparus ≃ vivus: živ + -PARAN

vivisèkcija (∅, čega) *ž anat.* seciranje živog životinjskog organizma radi znanstvenog istraživanja // **vivisecírati** *dv.* ⟨*prez.* vivisècīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ *anat.* činiti/načiniti vivisekciju
✧ *lat.* vivus: živ + sectio: rezanje

vivo *pril.*, *v.* vivace

víza *ž* **1.** *dipl.* dozvola inozemne vlade za ulaz, boravak, izlaz ili prolaz kroz njezin teritorij [*ulazna ~; izlazna ~; tranzitna ~*] **2.** *pren.* sredstvo za dostizanje nekog cilja; ulaznica, dozvola [*novac je najbolja ~ za ulaz u društvo skorojevića*]
✧ *njem.* Visum ← *lat.* visum: viđeno, odobreno

vizavî *pril. razg. knjiž.* preko puta, nasuprot [*njihov stan je ~ našemu*]
✧ *fr.* vis-à-vis

vȉzibīlan *prid.* ⟨*odr.* -lnī⟩ **1.** koji se može vidjeti; jasan, vidljiv **2.** koji je očigledan; primjetan // **vizibílnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ uočljivost, očiglednost
✧ *lat.* visibilis

vìzibilimetar *m* ⟨G -tra, N *mn* -tri⟩ *meteor.* instrument za izravno mjerenje vidljivosti, *usp.* transmisometar
✧ *v.* vizibilan, vizibilnost + -METAR

Vizigòti (**Vȉzigoti**) *m mn* ⟨G Vizigótā⟩ *pov.* istočnogermanski narod (Zapadni Goti), osvojili Rim (410), osnovali vlastitu državu u J Galiji, zatim u Španjolskoj (5. st.), ruše je Arapi 711. // **vizigòtica** *ž pov. lingv.* pismo nastalo u Španjolskoj u 8. st. kaligrafiranjem rimske kurzivne minuskule, naoko slično beneventani; toledsko pismo (u upotrebi do 12. st.); **vizìgotskī** *prid.* koji se odnosi na Vizigote
✧ *lat.* Visigothi, *njem.* Westgoten

vîzija *ž* **1.** *psih.* slika koju stvara mašta bez nužnog uporišta u stvarnom, materijalnom svijetu (u snu, u halucinaciji); priviđenje, utvara **2.** *razg.* dalekosežna zamisao o željenom i predvidljivom razvoju događaja ili pothvata // **viziònār** *m* ⟨G vizionára⟩ **1.** onaj koji ima vizije; vidjelac **2.** onaj koji ima dalekosežne, ali često neprovodive planove; zanesenjak, idealist; **vizionárev** (**vizionárov**) *prid.* koji pripada vizionaru; **viziònārka** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩, *v.* vizionar; **viziònārskī** *prid.* **1.** koji se odlikuje proročkim darom; vidjelački **2.** koji je zanesen vizijama, maštom ili snovima [*~ projekt*] **3.** *razg.* koji postoji samo u mašti; nepraktičan; **vizionárstvo** *sr* odlika vizionara
✧ *lat.* visio: vid, viđenje

vìzīr *m* ⟨G vizíra⟩ **1.** *pov.* pokretni rešetkasti dio kacige koji se spušta na lice; obrazina **2.** (+ *potenc.*) *pren.* ono što je namijenjeno usmjerivanju pogleda u odnosima optičke prirode (zaštitna mrežica za lice kod mačevalaca, usmjerivač objektiva na predmet pri fotografiranju, sprava za mjerenje šupljih predmeta, vanjski dio oplate na pramcu broda itd.) // **vizírati**[1] *dv.* ⟨*prez.* vìzīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ usmjeriti/usmjeravati optički instrument na objekt koji se promatra, koji se drži na nišanu; **vizirìna** *ž reg.* plaća baždaru, baždarina
✧ *njem.* Visier ← *fr.* visière

vizírati² *nesvrš.* ⟨*prez.* vìzīrām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* vidirati

vizít|a *ž* **1.** *med.* redovan liječnički pregled i obilazak bolesnika u bolnici [*ići u ~u*; *biti u ~i*] **2.** *razg.* posjet // **vizitácija** *ž kat.* obilazak i pregled stanja, npr. crkvenih župa; **vizìtātor** (**vizitâtor**) *m* onaj koji vrši vizitaciju; pohoditelj crkvenih župa; **vizitírati** *dv.* ⟨*prez.* vizìtīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ *razg. zast.* **1.** *med.* (iz)vršiti liječnički pregled **2.** vršiti, izvršiti kontrolu, provjeru; provjeriti

✧ *fr.* visite ← *lat.* visitare: razgledati, posjetiti

vìzitcīmer *m reg. zast.* primaća, gostinska soba

✧ *njem.* Visitzimmer

vìzitkārta (**vizìtkārta**) *ž* ⟨G *mn* -karātā⟩ **1.** *razg.* grafički oblikovan listić, služi za predstavljanje (s imenom i prezimenom, brojem telefona, adresom i zanimanjem); posjetnica, vizitka **2.** *pren.* neko djelo ili čin koje daje sliku o čitavom čovjeku; preporuka [*ova knjiga je njegova ~ za Europu*]

✧ *njem.* Visitkarte

vìzuāl|an *prid.* ⟨*odr.* -lnī⟩ **1.** koji pripada ili se odnosi na osjetilo vida; vidni **2.** koji se vidi ili se može vidjeti; vidljiv **3.** koji je ostvariv ili se kontrolira isključivo upotrebom vida [*~no sredstvo*] △ ***~an tip*** čovjek koji najlakše i najbolje pamti sadržaje koje vidi; ***~ni identitet*** skupina likovnih, vizualnih (stilskih i simboličkih) karakteristika koje odražavaju komunikacijske specifičnosti tvrtke ili proizvoda; ***~ni mediji*** sredstvo ili tehnički sklop sredstava za prenošenje poruka koje djeluju na osjet vida (papir, TV, film i sl.) // **vizuàlist** (**vizualìst**) *m* onaj koji primarno osjetilom vida prima i predočava zbivanja oko sebe; **vizuàlistica** *ž*, *v.* vizualist; **vizualizácija** *ž term.* sposobnost da se nešto predoči ili zamisli u slikama; **vizualizírati** *dv.* ⟨*prez.* vizualìzīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** (u)činiti vidljivim **2.** predočiti/predočavati vizualno (npr. slikom, grafikonom i sl.); **vìzuālno** *pril.* na vizualan način; **vizuálnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je vizualno

✧ *lat.* visualis ← visus: vid

vizúra *ž* **1.** pogled s istaknutog mjesta **2. a.** vidno polje, sve što se može vidjeti okom **b.** dobra vidljivost **3.** *term.* dio na filmskoj kameri kroz koji snimatelj prati događaje na sceni **4.** *tehn.* optički pravac određen dvjema točkama, oznakama na okularu (prorez) i objektivu (vertikalna nit), ob. na nautičkim smjernim spravama

✧ *tal.* visura ← *lat.* vidēre: vidjeti

vižitávati (koga) *nesvrš.* ⟨*prez.* vižìtāvām/vižìtājem, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ *reg. žarg.* posjećivati koga, odlaziti u posjete

✧ *tal.* visitare, *v.* vizita, vizitirati

vȉžla *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩ *kinol.* lovački pas ptičar pšenične boje (*Canis avicularis*) [*mađarska ~*]; mađarski ptičar // **vȉžlast** (**vȉžljast**) *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ **1.** koji je skladnih proporcija (visine u odnosu na debljinu); vitak **2.** koji je gibak; spretan, okretan; **vȉžlastōst** (**vȉžljastōst**) *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je vižlast; vitkost, gipkost; **vȉžle** *sr* ⟨G -ta⟩ *kinol. reg.* mlado, obijesno štene

✧ *mađ.* vizsla

Vjȁtka *ž geogr.* rijeka u europskom dijelu Rusije, pritok Kame, duga 1314 km

vjȅčan, *v.* vijek

vjȅdi *m lingv.* ime slova v u glagoljičkoj i ćiriličkoj azbuci, *usp.* v (2)

vjedògonja *m* ⟨N *mn* -e⟩ *mit. zast.* duh vidovita čovjeka koji napušta tijelo i pojavljuje se za vrijeme oluje, čini zla ljudima i bori se protiv dobrih duhova

✧ *v.* vješt + *v.* goniti

vjȅdro *sr* ⟨G *mn* -dārā⟩ **1.** *v.* vedro **2.** stare jedinice obujma [*požunsko ~* 54,3 l; *žitno ~* 51 l] // **vjȅdārce** *sr* ⟨G -a/-ta⟩ *dem.* od vjedro; **vjȅdrica** *ž*, *v.* vedrica

✧ *prasl.* i *stsl.* vědro (*rus.* vedró, *polj.* wiadro) ≃ *v.* voda

vjȅđa *ž* ⟨G *mn* vjêđā⟩ *knjiš.* **1.** *anat.* očni kapak **2.** *razg.* obrva

✧ *prasl.* *vědja (*stsl.* věžda, *strus.* věža, *slov.* veja) ≃ *v.* vid, vidjeti

vjȅkopīs *m zast.* životopis, biografija

✧ *v.* vijek + *v.* pisati

Vjȅkoslav m. os. ime (narodno); *hip.*: **Vjéko**; **Vjȅkoslava** ž. os. ime ◊ *pr.*: **Vjȅkoslav** (Dalmacija, Slavonija)

vjencònoša *m* ⟨N *mn* -e⟩ čovjek koji nosi vijenac na sprovodu

✧ *v.* vijenac + *v.* nositi

vjenčánje, *v.* vijenac

vjȅnčica *ž bot.* biljka (*Willemetia stipitata*) iz porodice glavočika (*Compositae*)

✧ *v.* vijenac

vjènčić[2] *m bot.* biljka (*Sherardia arvensis*) iz porodice broćeva (*Rubiaceae*); koljenac
✧ *v.* vijenac

vj̏ènjāk *m* ⟨N *mn* -āci⟩ sjenica (2), odrina

vj̏èr|a *ž* ⟨G *mn* vjêrā⟩ **1. a.** religija **b.** institucija vjerskog života u organiziranom obliku [*katolička ~a*; *pravoslavna ~a*; *muslimanska ~a* itd.] **c.** *kat.* jedna od bogoslovnih kreposti (uz ufanje i ljubav) **2. a.** veliko pouzdanje u koga ili u što; povjerenje [*primiti na ~u* priznati unaprijed što za istinito, ne tražeći dokaze] **b.** *fil.* znanje koje se svodi na subjektivno intuitivno uvjerenje i koje se ne može provjeriti empirističkom provjerom ni racionalnim postupkom **3.** zadana riječ [*dati ~u*] **4.** *reg.* (+ *srp.*) zaručnički prsten // **vjér|an** *prid.* ⟨*odr.* vjêrnī⟩ **1.** privržen, odan; pun vjernosti, pouzdan **2.** koji odgovara izvorniku [*~na kopija originala*]; autentičan, vjerodostojan **3.** (*mn*, u *im.* službi) vjernici; **vj̏èrenica** *ž*, *v.* vjerenik; **vj̏èreničin** *prid.* koji pripada vjerenici; zaručničin; **vj̏èreničkī** *prid.* koji se odnosi na vjerenike [*~ prsten*]; **vj̏èrenīk** *m* ⟨V -īče, N *mn* -īci⟩ *reg.*, *v.* zaručnik; **vj̏èridba** *ž* ⟨G *mn* -dābā/-ī⟩ zaruke; **vj̏èriti se** *svrš.* ⟨*prez.* -īm se, *pril. pr.* -īvši se, *prid. trp.* vj̏èren⟩, *v.* zaručiti (se); **vjêrnica** *ž*, *v.* vjernik; **vjêrničin** *prid.* koji pripada vjernici; **vjêrničkī** *prid.* koji se odnosi na vjernike; **vjêrnički** *pril.* kao vjernici, na način vjernika; **vjêrnīk** *m* ⟨V -īče, N *mn* -īci⟩ **1.** onaj koji vjeruje u više biće, Boga, bogove, onaj koji je religiozan **2.** onaj koji pripada kakvoj crkvi ili vjerskoj zajednici; **vjêrnīštvo** *sr* ukupnost pojave vjernika i vjerovanja; **vjêrno** *pril.* **1.** poštujući činjenice, predložak, ono što se čulo itd. na vjeran način **2.** s vjernošću, privrženo, odano, lojalno; **vjérnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je vjeran ili svojstvo onoga što je vjerno; **vj̏èrōvan** *prid.* ⟨*odr.* -vnī⟩ *rij.* koji uživa povjerenje da mu se daje na vjeru, kojemu daju na vjeresiju [*nisam ~ jer sam zadužen*]; **vj̏èrovānje** *sr* **1.** ⟨*gl. im.*⟩, *v.* vjerovati **2.** (Vjerovanje) jedna od osnovnih molitava u kršćanstvu **3.** *fil.* drugi viši stupanj spoznaje (Platon); **vj̏èrova|ti** *nesvrš.* ⟨*prez.* vj̏èrujēm, *pril. sad.* vj̏èrujūći, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** (što) **a.** držati, smatrati da je nešto onako kako se prikazuje, kako tko govori **b.** misliti, držati, biti uvjeren **2.** (komu, čemu) imati povjerenja (u koga, u što), pouzdati se (u koga) [*~ti na riječ* smatrati što istinitim ne tražeći dokaz] **3.** (u koga, u što) **a.** vjerovati u čije mogućnosti ili sposobnosti **b.** biti vjernik, vjerovati u Boga; **vjeròvnica** *ž*, *v.* vjerovnik; **vjeròvničin** *prid.* koji pripada vjerovnici; **vjeròvnīčkī** *prid.* koji se odnosi na vjerovnike; **vjeròvnīčki** *pril.* kao vjerovnik, na način vjerovnika; **vjeròvnīk** *m* ⟨G vjerovníka, N *mn* vjerovníci⟩ onaj koji daje novac na zajam, osoba koja pod određenim uvjetima posuđuje kome novac; zajmodavac, kreditor, *opr.* dužnik; **vjèrsk|ī** *prid.* koji se odnosi na vjeru [*~a pripadnost*; *~a zajednica*; *~e slobode*; *~i nemiri*]; **vjèrski** *pril.* na način vjere
♦ **Vj̏èra** ž. os. ime (narodno); **Vj̏èran** m. os. ime (narodno), *usp. lat.* Fidelis ◊ *pr.*: **Vèranić** (Rijeka, Bjelovar), **Vérčević** (Vukovar, Koprivnica), **V̏èrica** (posvuda), **Vérić** (330, Bjelovar, *I* Slavonija, Knin, Ogulin), **Vêrnīk** (Prigorje, Zagreb)
✧ *prasl.* i *stsl.* věra (*rus.* véra, *polj.* wiara) ← *ie.* *weh$_1$ro- (*lat.* verus: istinit, *stir.* fír: istina)

vjerodájnica *ž* **1.** pismo, isprava kojom se kome daje povjerenje, dokaz pravovaljanosti, dopuštenje pristupa **2.** *dipl.* akreditivno pismo, *usp.* akreditiv (2) // **vj̏èrodājnī** *prid.* koji se odnosi na vjerodajnost; **vjerodávac** *m* ⟨G -vca, V vj̏èrodāvče, N *mn* -vci, G vjeròdāvācā⟩ onaj koji daje na vjeru; **vjerodávčev** *prid.* koji pripada vjerodavcu
✧ *v.* vjera + *v.* dati

vjerodóstōjan *prid.* ⟨*odr.* -jnī⟩ **1.** koji je dostojan povjerenja, koji ne izaziva sumnju **2.** *term.* koji je izvoran, koji potječe zaista od onoga kome se pripisuje; autentičan (o povijesnom dokumentu) // **vjerodóstojnica** *ž admin.* odobrenje za visokoškolsku nastavu, akreditacija; **vjerodostójnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga koji je vjerodostojan i onoga što je vjerodostojno
✧ *v.* vjera + *v.* dostojan

vjeroìspovijēd *ž* ⟨G -i, I -eđu/-i, G *mn* vjeroispovijédi⟩ *rel.* pripadnost kakvoj crkvi ili vjerskoj zajednici; vjeroispovijest, konfesija, vjera // **vjeroìspovijēdnī** *prid.* koji pripada, koji se odnosi na vjeroispovijed; **vjeroìspovijēst** *ž* ⟨G -i, I -ešću/-i⟩, *v.* vjeroispovijed
✧ *v.* vjera + *v.* ispovijed (ispovijest)

vj̏èrojāt|an *prid.* ⟨*odr.* -tnī⟩ za kojega postoje veliki izgledi da se dogodi ili da se potvrdi

[~*no je*] // **vjȅrojātno** *pril. čest.* izražava mogućnost da se izvrši, dogodi, povjeruje itd. da će se izvršiti, da se izvršilo, da će se dogoditi ono što sugovornik kaže, što se govori itd. [*Petar će ~ položiti ispit*]; valjda; **vjerojátnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ **1.** mogućnost da se što potvrdi, ostvari ili dogodi **2.** *log. mat.* stupanj pouzdanosti koji se temelji na objektivnim činjenicama koje upućuju na to kako se što može odvijati [*račun ~i*] △ **teorija ~i** *mat.* disciplina koja se bavi proučavanjem odnosa između slučajnih događaja

✧ *rus.* verojátnyj, *v.* vjera + *v.* imati

vjȅrolōman *prid.* ⟨*odr.* -mnī⟩ koji krši zadanu riječ, koji krši vjeru (3) // **vjȅrolōmnica** *ž*, *v.* vjerolomnik; **vjȅrolōmničkī** *prid.* koji se odnosi na vjerolomstvo i vjerolomnike; **vjȅrolōmnīk** *m* ⟨V -īče, N *mn* -īci⟩ onaj koji se ne drži zadane riječi; **vjerolómstvo** *sr* čin onoga koji je vjeroloman

✧ *v.* vjera + *v.* lom, lomiti

vjeronàuk *m* ⟨N *mn* -uci⟩ naučavanje vjere kao (školski) predmet // **vjeronàučnī** *prid.* koji pripada, koji se odnosi na vjeronauk

✧ *v.* vjera + *v.* naučiti, nauk

vjeroùčitelj *m* nastavnik vjeronauka; kateheta // **vjeroučitèljica** *ž*, *v.* vjeroučitelj; **vjeroùčiteljskī** *prid.* koji se odnosi na vjeroučitelje; **vjeroùčiteljski** *pril.* kao vjeroučitelj, na način vjeroučitelja

✧ *v.* vjera + *v.* učiti, učitelj

vjeròvjēsnik (**vjerovjêsnīk**) *m* ⟨N *mn* -īci⟩ onaj koji navješta vjeru, Božji Poslanik, onaj na čija se usta objavljuje Božja riječ // **vjerovjêsnica** *ž*, *v.* vjerovjesnik; **vjeròvjēsništvo** (**vjerovjêsnīštvo**) *sr* djelatnost vjerovjesnika

✧ *v.* vjera + *v.* vijest, vjesnik

vjȅruju *nesvrš.* ⟨*1. l. jd* poimenično⟩ (*srp.*), *v.* credo, kredo [*u ~ pozitivista spada da se činjenice prime na neviđeno*]

✧ *strus.* věruju: vjerujem

vjêsnīk, *v.* vijest

vjȅšati *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** (koga, što) stavljati što da visi; izvješavati **2.** (koga) izvršavati smrtnu kaznu vješanjem **3.** (se) **a.** hvatati se za neki predmet i visjeti niz njega ili ispod njega **b.** ubijati se vješanjem **4.** *pren.* (se za koga) kome dosađivati, objesiti se kome (o vrat) // **vjȅšāč** *m* ⟨G vješáča⟩ onaj koji vješa; krvnik; **vjȅšala** *sr pl. tantum* konstrukcija na kojoj se izvršava smrtna kazna vješanjem; **vjȅšalica** *ž* **1.** dio pokućstva na koji se odlaže odjeća **2.** (+ *potenc.*) ono što se vješa (meso ili riba, više grozdova na trganoj lozi i sl.) **3.** *reg.* vrsta jela

✧ *prasl.* *věšati ≃ *v.* visjeti

vjȇšt *prid.* ⟨*odr.* -ī, *komp.* vjȅštijī⟩ **1.** koji ima prakse, umije, poznaje, razumije se u što; umješan **2.** *pren. pejor. iron.* koji se zna izvući iz teškog položaja // **vještáčēnje** *sr* **1.** ⟨*gl. im.*⟩, *v.* vještačiti **2.** postupak koji pridonosi odluci suda, službeno stručno mišljenje vještaka; ekspertiza; **vještáčiti** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* vjȅštāčīm, *pril. sad.* -čēći, *gl. im.* -čēnje⟩ kao vještak utvrđivati činjenično stanje (čega) i davati stručno mišljenje; **vjȅštāčkī** *prid.* **1.** koji je svojstven, koji se odnosi na vještake **2.** *srp.* umjetan, *v.*; **vjȅštāčki** *pril.* **1.** kao vještak **2.** (*srp.*) na umjetan način; **vjȅštāk** *m* ⟨G vještáka, V vjȅštāče, N *mn* vještáci⟩ **1.** *razg.* onaj koji je vješt **2.** *term.* stručnjak koji na poziv suda ili vlasti daje stručno mišljenje o predmetu koji je iz njegove specijalnosti; **vještàkinja** *ž*, *v.* vještak; **vještákov** *prid.* koji pripada vještaku; **vještìna** *ž* ⟨G *mn* vještínā⟩ **1.** spretnost, stečena vježbanjem, u brzu i točnu obavljanju posla; stručnost, majstorstvo **2.** okretnost, umješnost, promućurnost; **vjȅšto** *pril.* na vješt način, s vještinom

✧ *prasl.* *věščь: mudar (*rus.* véščij, *polj.* wieszcz: prorok) ← *woydtyo- ≃ *v.* vid, vidjeti

vjȅštic|a[1] *ž* **1.** *pov. mit.* žena koja ima moć da ljudima nanosi zlo **2.** *pren. pejor.* **a.** zla, svadljiva žena **b.** *razg.* ona koja sve dobro predosjeća // **vjéščev** *prid.* koji pripada vješcu; **vjéštac** *m* ⟨G -šca, N *mn* -šci, G vjȇštācā⟩ **1.** *v.* vještica[1] (1,2) **2.** star i zao čovjek; **vjéštačkī** *prid.* koji se odnosi na vješce; **vještičètina** *ž augm.* od vještica; **vjȅštičin** *prid.* koji pripada vještici; **vjȅštičjī** *prid.* koji se odnosi na vještice [~*e kolo* kolo koje igraju vještice]

◈ *pr.* (nadimačka): **Vìštica** (180, Metković, *I* Slavonija, Ploče, Zagreb), **Vjȅštica** (200, Gračac, Knin, Slavonski Brod) ◊ *top.* (naselje): **Vìšćī Vȓh** (Jastrebarsko, 88 stan.)

✧ *v.* vješt

vjȅštica[2] *ž zool.* noćni leptir (*Sphinx*) iz porodice *Sphingidae*

✧ *v.* vještica[1]

vjȅt|ar *m* ⟨G -tra, N *mn* -vjètrovi/-tri *knjiš.* ⟩ **1.** *meteor.* **a.** općenito strujanje zraka **b.** horizontalno strujanje zraka [*~ar jača*; *~ar slabi*; *~ar podiže prašinu*; *~ar dere* (o osobito jakom vjetru na usjecima, u gudurama itd.)] **2.** *pren.* praznina, ništavilo [*brbljati, govoriti, bacati riječi u ~ar* govoriti uprazno, uzalud] **3.** (*mn*) plinovi koji se razvijaju u crijevima △ ***crveni ~ar***, *v.* erizipel; ***jačina ~ra*** *meteor.* broj na Beaufortovoj ljestvici koja je definirana učincima vjetra na predmete na kopnu ili moru; ***novi, drugi ~ar*** *iron.* nova struja, režim u politici, javnom životu itd.; ***olujni ~ar*** *meteor.* vjetar jačine 8 bofora (62–74 km/h) lomi grančice drveća, onemogućava hodanje, podiže umjereno visoke valove; ***orkanski ~ar*** *meteor.* vjetar jačine 10 bofora (89–102 km/h); nastaju znatna oštećenja na objektima, podiže visoke valove; ***prividni ~ar*** *meteor.* vektor vjetra u odnosu na objekt koji se giba, dobiva se kao vektorska razlika između vektora stvarnog vjetra i vektora objekta u kretanju; relativni vjetar; ***prizemni ~ar*** *meteor.* vjetar blizu zemljine površine, po međunarodnoj konvenciji, vjetar koji se mjeri na visini od 10 m nad tlom u slobodno izloženom prostoru // **vjetárac** *m* ⟨G -rca⟩ *dem. hip.* od vjetar; **vjȅtrast** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ **1.** koji se odnosi na vjetar, koji ima osobine vjetra **2.** *pren.* nestalan, neozbiljan; **vjȅtrenī** *prid.* koji pripada vjetru; **vjetrènica** *ž* naprava koja pokazuje smjer vjetra; vjetrokaz, vjetrulja; **vjetrènjača** *ž* mlin na vjetar; zračna turbina za pretvaranje energije vjetra u mehanički rad ili električnu energiju; **vjetrènjāčkī** *prid.* koji se odnosi na vjetrenjake; **vjetrènjāk** *m* ⟨G vjetrenjáka, V vjȅtrenjāče, N *mn* vjetrenjáci⟩ onaj koji je vjetrenjast; vjetrogonja; **vjȅtrenjast** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je kao vjetar; nestalan, promjenljiv, lakomislen, vjetropiran, vjetropirast; **vjetrèuška** *ž* ⟨D L -šci, G *mn* -šākā⟩ naprava na dimnjaku koja sprečava da se dim vraća u dimnjak; **vjȅtrić** *m dem.* i *hip.* od vjetar, slab vjetar; **vjetríćak** *m* ⟨G -ćka, N *mn* -ćci, G vjȅtrīćākā⟩ *hip.* od vjetrić; **vjȅtrina** *ž pejor.* od vjetar; **vjȅtriti** *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. sad.* -rēći, *gl. im.* -rēnje⟩ **1.** (što) zračiti, puštati da uđe svjež zrak **2.** (∅) gubiti miris dugim ležanjem, ustajalošću, držanjem u otvorenoj posudi (npr. o kavi); **vjetròvit** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji sadrži vjetar [*~o vrijeme*]; **vjetròvitōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je vjetrovito; **vjètrōvka** *ž* ⟨D L -vci, G *mn* -ā/-ī⟩ gornji dio odjeće u neformalnom svakodnevnom i sportskom odijevanju; vindjakna, vinterica; **vjètrōvnica** *ž meteor.* shematski prikaz vjetrova i njihovih smjerova na nekom području; **vjètrulja** *ž* **1.** *meteor.* uređaj za određivanje smjera odakle vjetar puše; vjetrokaz **2.** *pom.* podjela horizonta na dijelove, koji se označavaju glavnim smjerovima vjetrova, a služi za orijentiranje; **vjetrúština** *ž augm.* od vjetar **1.** *pejor.* u zn. vrlo jak, neugodan, bolestan vjetar, vjetar koji nosi prašinu **2.** *razg.* u zn. jak vjetar

◈ *top.*: **Vetèrnica** (pećina kod Zagreba), **Vètrnīk**

✧ *prasl.* i *stsl.* *větrъ (*rus.* véter, *polj.* wiatr), *lit.* vėtra: pljusak ← *ie.* *weh$_1$- (*lat.* ventus: vjetar, *skr.* vāta-)

vjȅtrobrān *m* **1.** zid koji kakvo mjesto na otvorenu prostoru zaštićuje od vjetra **2.** prednje staklo na vozilu // **vjȅtrobrānsk|ī** *prid.* koji se odnosi na vjetrobran [*~o staklo* prednje staklo automobila ili posebno postavljeno staklo ili proziran branik na drugom vozilu]

✧ *v.* vjetar + *v.* braniti

vjetroelektràna *ž* ⟨G *mn* vjetroelektránā⟩ elektrana na vjetar

✧ *v.* vjetar + *v.* elektrika, elektrana

vjetrogenèrātor (**vjetrogenerâtor**) *m tehn.* električni generator koji je pogonjen snagom vjetra uz pomoć zračne turbine

✧ *v.* vjetar + *v.* generator

vjetrógonja *m* onaj koji je nestalan i lakomislen; vjetrenjast, vjetrenjak // **vjetrógonjast** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji se odnosi na vjetrogonje, nestalan, lakomislen, neozbiljan; **vjetrógonjasto** *pril.* poput vjetrogonje, na način vjetrogonja

✧ *v.* vjetar + *v.* goniti

vjȅtrokāz *m*, *v.* vjetrulja

✧ *v.* vjetar + *v.* kazati

vjetromètina *ž* mjesto izloženo jaku vjetru, mjesto gdje vjetar mete

✧ *v.* vjetar + *v.* metnuti, metati

vjȅtromjēr *m* naprava za mjerenje brzine i snage vjetra; anemometar

✧ *v.* vjetar + *v.* mjera, mjeriti

vjȅtropīr *m* vjetrenjast čovjek, lakomislena osoba // **vjetròpirast** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji se ponaša kao vjetropir, koji ima osobine vjetropira

✧ *v.* vjetar + *v.* netopir

vjètruša *ž zool.* ptica (*Falco tinunculus*) iz porodice pravih sokolova
✧ *v.* vjetar

vjȅverica *ž* **1.** *zool.* **a.** mali šumski glodavac velika i kitnjasta repa (*Sciurus vulgaris*) **b.** mužjak vjeverice **2.** *pren.* brza, hitra osoba [*brz kao* ~ vrlo brz (o osobi)] **3.** igra u kojoj se djeca love penjući se po drveću // **vjȅverac** *m* ⟨G -ērca, N *mn* -ērci⟩ *knjiš.* mužjak vjeverice; **vjȅveričica** *ž dem.* i *hip.* od vjeverica; **vjȅveričić** *m* mlado vjeverice; **vjȅveričjī** *prid.* koji pripada, koji je od vjeverice, koji se odnosi na vjeverice [~ *rep*]
◆ *pr.* (nadimačka): **Vȅver** (Novi Marof, Varaždin, ← *češ.*), **Vevérec** (110, Donja Stubica, Zagreb, Đakovo), **Vȅverica** (Zagreb), **Veverìček** (Rijeka), **Vȅvērka** (Zagreb, Bjelovar, ← *češ.*), **Vȅverko** (Đurđevac)
✧ *prasl.* *věverica (*rus.* véverica, *polj.* wiewiórka), *lit.* voverė ≃ *stengl.* ác-weorna

vjȅžba *ž* ⟨G *mn* vjêžbā/-ī⟩ **1.** ponavljanje neke radnje da bi se u njoj stekla vještina **2.** zadatak koji se daje radi boljeg upoznavanja predmeta i radi stjecanja radnih navika **3.** *vojn.* vojna služba redovnih ili pričuvnih vojnika // **vjȅžbāč** *m* ⟨G vježbáča⟩ onaj koji vježba, sudjeluje u kakvim vježbama; **vježbàčica** *ž, v.* vježbač; **vjȅžbāčkī** *prid.* koji se odnosi na vježbače i vježbanje; **vjȅžbāčki** *pril.* kao vježbač, na način vježbača; **vjȅžbāćī** *prid.* *rij. neob.* koji pripada, koji se odnosi na vježbe [~ *pribor*]; **vjȅžbalīšte** *sr* mjesto na kojem se vježba [*vojno* ~]; **vježbaóna** *ž razg.* vježbaonica, *v.*; **vježbaónica** *ž* **1.** prostorija za vježbanje **2.** škola u kojoj se vježbaju budući nastavnici [*učiteljska* ~]; **vjȅžbatelj** *m* onaj koji vježba; **vježbatèljica** *ž, v.* vježbatelj; **vjȅžbati** (∅, što, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ stalnim i redovnim radom razvijati navike, vještinu ili sposobnost u čemu; **vjȅžbenica** *ž* **1.** knjiga ili bilježnica za vježbanje **2.** pripravnica; **vjȅžbenīk** *m* ⟨V -īče, N *mn* -īci⟩ **1.** *pov.* početnik u činovničkoj službi; pripravnik, praktikant **2.** *zast.* onaj koji uči praktična znanja iz neke struke; naučnik; **vjȅžbōvnī** *prid.* koji se odnosi na vježbu; **vježbòvnīk** *m* ⟨G vježbovníka, N *mn* vježbovníci⟩ *vojn.* priručnik u kojem se propisuje način vježbanja
✧ od starijega *věščьba ≃ *v.* vješt

vjûdējta *ž, v.* viewdata

vjûfājnder *m, v.* viewfinder

VKV *krat.* visokokvalificiran, visoka kvalifikacija

Vlȁčić, Matija Ilirik (*lat.* Matthias Flacius Illyricus) (1520–1576), protestantski teolog i crkveni povjesničar hrvatskog (istarskog) podrijetla; 1539. odlazi u Njemačku na studije (magistar filozofije i profesor hebrejskog jezika); dolazi u kontakt s M. Lutherom i postaje njegov suradnik od povjerenja; beskompromisni, ortodoksni protestant, borio se protiv Rima i crkvenih koncila; napisao blizu 200 radova, najviše na latinskom jeziku, često spominje »ilirski« jezik i svoje veze s domovinom

vládati (se) *nesvrš.* ⟨*prez.* vlâdām (se), *pril. sad.* -ajūći (se), *gl. im.* -ānje⟩ **1.** (∅) **a.** upravljati državom ili organizacijom sličnom državi **b.** imati vlast nad kim ili čim **2.** (čim) **a.** isticati se, dominirati [*tišina vlada morem*] **b.** baratati, rukovati, znati upotrebljavati [~ *znanjem*; ~ *oružjem*] **c.** širiti se, biti raširen, harati (o bolestima) [*vlada gripa*] **3.** (se) **a.** ponašati se **b.** upravljati se, ravnati se prema čemu // **vlád|a** *ž* **1.** najviši organ izvršne vlasti neke države [*koalicijska ~a*; *~a većine*; *kriza ~e*; *formirati ~u*] **2.** *razg.* takav organ svake političko-administrativne jedinice **3. a.** vladanje, gospodarenje **b.** vlast, vladavina △ ***~a u sjeni*** *pol.* vlada koju bira opozicija zato da pojača oporbu vladi koja ima izvršnu vlast i najavi snage s kojima raspolaže, ako pobijedi na izborima; **vládajūć|ī** *prid.* koji vlada [*~i sloj ljudi*; *~a klasa*; *~a stranka*; *~e mišljenje* ono koje je općenito usvojeno, ono čega se ljudi drže]; **vlàdalac** *m* ⟨G -aoca, V -aoče, N *mn* -aoci⟩ *knjiš.* onaj koji vlada, upravlja većom ili manjom državom; vladar; **vlàdalačkī** *prid.* koji se odnosi na vladaoce; **vlàdalački** *pril.* kao vladalac, na način vladalaca; **vládānje** *sr* **1.** ⟨*gl. im.*⟩, *v.* vladati **2.** *arh.* područje kojim netko upravlja **3. a.** način ophođenja s drugim i sa starijima; ponašanje **b.** skupnost toga izražena ocjenom u školi [*primjerno* ~]; **vlàdaočev** *prid.* koji pripada vladaocu; **vlàdār** *m* ⟨G vladára⟩ **1.** kralj ili car **2.** vladalac, vladatelj; **vladàrčić** *m* *dem. pejor.* od vladar; **vladárev** (**vladárov**) *prid.* koji pripada vladaru; **vladàrica** *ž, v.* vladar; **vladàričin** *prid.* koji pripada

vladarici; **vlàdārskī** *prid.* koji se odnosi na vladare; **vlàdārski** *pril.* kao vladar, na način vladara; **vlàdatelj** *m*, *v.* vladar; **vlàdavina** *ž* **1.** ostvarivanje i trajanje nečije vlasti [*biti pod mletačkom vlašću*] **2.** ostvarivanje, provedba čega [~ *zakona*]; **vlàdičin** *prid.* koji pripada vladiki; **vlàdika** (I) *m* ⟨D L -i, G *mn* vlȁdīkā⟩ *crkv.* visoki naslov u pravoslavnim crkvama i Grkokatoličkoj crkvi, poglavar crkvene oblasti, episkop; **vlàdika** (II) *ž* ⟨D L -i, G *mn* vlȁdīkā⟩ *arh. reg.* gospođa; **vlàdikovati** *nesvrš.* ⟨*prez.* -kujēm, *pril. sad.* vlàdikujūći, *gl. im.* -ānje⟩ biti vladikom, obnašati dužnost vladike; **vládin** *prid.* koji pripada vladi; **vládīnskī** *prid.* koji se odnosi na vladu; vladin; **vlâsnica** *ž*, *v.* vlasnik; **vlâsničin** *prid.* koji pripada vlasnici; **vlâsnīčkī** *prid.* koji se odnosi na vlasnike; **vlâsnički** *pril.* kao vlasnik, na način vlasnika; **vlâsnīk** *m* ⟨V -īče, N *mn* -īci⟩ onaj koji ima nešto u posjedu, svojini, koji ima neko vlasništvo, kojemu što pripada [~ *kuće*; ~ *automobila*; ~ *imanja*]; posjednik; **vlâsnīštvo** *sr* ⟨G *mn* -tāvā/-ā⟩ **1.** *pravn.* potpuno pravo raspolaganja čime, posjedovanje imovine [*državno* ~; *javno* ~] **2.** *razg.* ono što kome pripada kao njegova imovina; svojina; **vlȁsnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩, *v.* vlastitost; **vlásnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ **1.** pravo da se što radi ili obavlja, pravo na što, ovlaštenje **2.** *zast.* vlasništvo, *v.*; **vlâst** *ž* ⟨G -i, I -i/vlâšću⟩ **1.** ukupnost oblika upravljanja državom i drugim administrativno-upravnim mehanizmom [*sudska* ~; *zakonodavna* ~; *izvršna* ~] **2.** *meton.* službenici kao izvršioci državne ili gradske uprave **3.** upravljanje nad kim ili čim; **vlâstan** *prid.* ⟨*odr.* -snī⟩ koji ima vlast, pravo na što, koji ima ovlast; **vlàstit** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ **1.** *admin.* svoj **2.** za pojačavanje značenja posvojne riječi [*moj* ~*i*] **3.** (*odr.* + *im.*) (naglašeno) u zn. onaj koji je svoj i ničiji drugo; moj (tvoj itd.) i ničiji drugo; moj (tvoj itd., svoj) sa svim svojstvima [*sve sam ovo stvorio mojim* ~*im novcima i* ~*om rukom*] △ ~**o ime** *lingv.* posebno ime ljudi, apstraktnih pojava kao simbola, naroda i država i geografskih pojmova (koje se ne odnosi na razred, vrstu, klasu), npr. Marija, Hrvat, Bilogora; **vlàstitōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ **1.** bitan sadržaj čega, bitna odlika **2.** *fil.* svojstvenost neke vrste čije se oznake nalaze trajno prisutne u svakom članu; vlȁsnōst; **vlastóvnica** *ž admin.* dokument koji potvrđuje vlasništvo (nad nekretninom i sl.)

◈ **Vlàdimīr** m. os. ime (narodno); isto: *v.* **Vlàdislav, Vlàdivōj, Vlàstimīr**; *hip.*: **Vlàdan, Vládo, Vlȁtko**; ž. os. imena (narodna): **Vlàdimira, Vlàstimira**; *hip.*: **Vlȁtka, Vlásta** ◊ *pr.*: **Lȁtković** (440, Pokuplje), **Vladánović** (Omiš, Split), **Vlàdava** (Zagreb, Split), **Vlàdetić** (180, Donji Lapac, Slavonija, Glina), **Vládić** (760, *I* Slavonija, Banovina, Zagreb, Makarska), **Vlàdika** (Našice, Rijeka, Zadar), **Vlàdilo** (Rijeka, Brač, Buje), **Vlȁdimīr** (250, Metković, Ploče, Požega, Dubrovnik), **Vladisávljević** (190, Županja, Slavonija), **Vlàdislavić** (250, Brač, sred. Dalmacija), **Vlàdislović** (Rijeka, Nova Gradiška), **Vladíšković** (Poreč, Pula), **Vlâdova** (Sinj, sred. Dalmacija, Osijek), **Vlâdović** (280, Split, sred. Dalmacija, Zadar, Đakovo, Sinj), **Vlàdušić** (210, Split, Banovina, Novska, Križevci), **Vlaisávljević** (900, Otočac, Slavonija, Korenica, Ogulin), **Vlajsávljević** (Nova Gradiška, Banovina), **Vlàjsović** (Kutina, Zagreb, Osijek), **Vlàsnović** (Zadar), **Vlȁtko** (Korčula, Dubrovnik), **Vlȁtković** (370, Zadar, Ploče, Donji Lapac, Banovina) ◊ *top.* (naselja): **Vlàdisovo** (Nova Gradiška, 52 stan.), **Vlàislav** (Koprivnica, 243 stan.), **Vlȁtkovac** (Požega, 151 stan.)

✧ *prasl.* *voldati (*bjrus.* valodać, *polj.* włodać), *lit.* veldėti ← *ie.* *wel-dh- (*lat.* valēre: vrijediti, *njem.* walten: vladati)

Vlàdislav 1. *v.* ◈ **2.** ime četvorice poljskih kraljeva, dvojice hrv.-ugarskih kraljeva i jednog češkog kralja **3. I** (1260–1333), poljski vojvoda i kralj, objedinio mala poljska vojvodstva u jedinstvenu državu, uspostavio kraljevstvo (od 1320) **4. II Jagielo** (1351–1434), veliki knez Litve (1377–1401) i kralj Poljske (1386–1434), ujedinio obje zemlje u jedno kraljevstvo (1401), osnivač dinastije Jagelovića **5. III Jagelović** (1424–1444), kralj Poljske (1434–1444), od 1440. ujedno i hrv.-ugarski kralj Vladislav I **6. Jagelović** (1454–1516), kralj Češke (1471–1516), ujedno hrv.-ugarski kralj 1490–1516 (kao Vladislav II Jagelović)

◈ m. os. ime (narodno), *v.* i Ladislav ◊ *pr.*, *v.* vladati

Vlàdislāvci *m mn* ⟨G Vlàdislāvācā⟩ naselje (u

blizini Osijeka), 1318 stan. // **Vlàdislavčanin** *m* (**Vlàdislavčānka** *ž*) ⟨N *mn* Vlàdislavčani⟩ stanovnik Vladislavaca; **vlàdislavskī** *prid.* koji se odnosi na Vladislavce i Vladislavčane

◈ *v.* vladati

vlȁga *ž* ⟨D L vlȁzi⟩ **1.** općenito, količina vodene pare u zraku (što je zrak topliji, to više može primiti vodene pare) **2.** velik udio vode u čemu; vlažnost // **vlȁžan** *prid.* ⟨*odr.* -žnī⟩ koji sadrži vlagu; **vlȁžēnje** *sr* proces izlaganja vlazi [~ *rublja*; ~ *zraka*], *opr.* sušenje; **vlažìna** *ž zast.* mokrina, vlaga, vlažnost; **vlȁžiti** *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. sad.* -žēći, *gl. im.* -žēnje⟩ **1.** (∅) puštati vlagu **2.** (što) činiti vlažnim [~ *rublje za glačanje*]; **vlȁžno** *pril.* s vlagom, poput vlage, poput čega vlažnog [*djeluje* ~]; **vlȁžnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ **1.** svojstvo ili stanje onoga što je vlažno **2.** *meteor.* opći termin za različite mjere vlage u zraku △ ***apsolutna*** ~ masa vodene pare u jedinici obujma vlažnog zraka, izražava se u g po m^{-3}; ***relativna*** ~ omjer stvarne količine vlage u zraku prema najviše mogućoj količini koju bi zrak mogao imati pri istoj temperaturi; izražava se u % (suh zrak 0%, zasićen zrak 100%); ***specifična*** ~ masa vodene pare u jedinici mase vlažnog zraka; izražava se u g po kg vlažnog zraka

✧ *prasl.* *volga (*stsl.* vlaga, *rus.* vológa, *češ.* vláha) ≃ *stvnjem.* welc: vlažan

Vlȁh (**vlȁj**), *v.* Vlaška

Vláho **1.** *v.* ◈ **2. Sv.** (3–4 st.), biskup grada Sebaste, mučenik, uz kojeg su vezane mnoge legende o spasavanju Dubrovnika, pa je 1190. izabran za zaštitnika grada; slavi se 3. veljače

◈ m. os. ime (dubrovački lik imena, *v.* Blaž) ◊ *pr.*: **Vláho** (Karlovac, Vukovar, Zagreb, *v.* i Vlaška), **Vlȁhušić** (100, Dubrovnik, Osijek, Korčula), **Vlȁhutin** (Dubrovnik, Zagreb, Osijek)

✧ *lat.* Blasius

Vlaisávljević, **Vlado** (1900–1943), hrv. pjesnik, lirik impresionist, na granici proznog stiha; inspiriran prirodom i socijalnom nepravdom (*Kruha i srca*, *San i java*, *Balada o Tounjčici*)

vlâk *m* ⟨N *mn* vlàkovi⟩ **1.** kompozicija od više željezničkih vagona koje vuče lokomotiva [*brzi* ~; *električni* ~; *lokalni* ~; *motorni* ~; *teretni* ~; *putovati* ~*om*] **2.** *fiz.* sila koja djeluje na jedinicu površine tijela i teži da ga razvuče, *opr.* tlak **3.** *rib.* jedan potez mreže (koče itd.) u morskom ribolovu; poteg, potega, tir

✧ *češ.* (≃ *v.* vući), *kalk.* prema *njem.* Zug

vláka, *v.* vući

vlákno *sr* ⟨G *mn* vláknā/vlâkānā⟩ **1. a.** tanka nit koja je sastavni dio tkanja **b.** tanka, elastična, končasta tvar u tkivu živoga bića **2.** predivo kao sirovina za platno ili tkaninu [*prirodno/sintetičko* ~; *sjemensko* ~; *kemijsko* ~] // **vlakánce** *sr dem.* od vlakno; **vlàknara** *ž* industrijski pogon koji proizvodi vlakno iz dijelova neke biljke (npr. stabljike lana »lanara«, konoplje »kudjeljara«); **vlȁknast** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji ima vlakna ili se čini kao da je od vlakana (po izgledu, po tvrdoći pod zubima kao jelo i sl.), kojemu je građa od vlakana ili izaziva takav dojam [~*a kosa*; ~*o meso*]; **vlàknat** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji se sastoji od vlakana, kojega čine vlakna [~*o tkivo*; ~*o tkanje*]; **vlàknatica** *ž* ploča dobivena usitnjavanjem i razvlaknjivanjem raznih drvenih otpadaka; lesonitna ploča

✧ *prasl.* *volkno (*rus.* voloknó, *češ.* vlákno), *v.* vući

vlȁkovođa *m* ⟨N *mn* -e⟩ službenik koji upravlja vlakom za vrijeme putovanja

✧ *v.* vlak + *v.* voditi, vođa

Vlaminck (*izg.* Vlamânk), **Maurice de** (1876–1958), francuski slikar, grafičar, pisac; suosnivač fauvizma u slikarstvu; među prvima nanosi boju izravno na platno iz tube (pastoznost, živi kolorit); književni opus od dvadesetak knjiga (romani, pjesme, memoari, kritike)

vlâs *ž* ⟨I -i, G *mn* vlásī⟩ **1.** nit kose **2.** predivo vune, kudjelje i sl. sastavljeno od dugih vlakana // **vlásak**[1] *m* ⟨G -ska, N *mn* -sci, G vlâsākā⟩ **1.** uzorak vlakana poredanih po duljini **2.** razmjerno kratko nitasto vlakno koje se predenjem prevodi u nit neograničene duljine; **vlȁsast** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je kao od vlasi; vlaknast, nitast; **vlȁsīšte** *sr* dio glave na kojem rastu vlasi, dio na kojem raste kosa; **vlàsulja**[1] *ž* kosa načinjena od tuđih ili od umjetnih vlasi; perika; **vlàsuljār** *m* **1.** onaj koji izrađuje vlasulje **2.** *arh.* frizer; **vlàsuljārskī** *prid.* koji se odnosi na vlasuljare; **vlàsuljast** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je nalik vlasulji

✧ *prasl.* *volsь (*stsl.* vlasъ, *rus.* vólos, *polj.* włos)

vlásac *m* ⟨G -sca, N *mn* -sci, G vlâsācā⟩ **1.** *zool.* trihina (*Trichinella spiralis*) **2.** *bot.* začinska biljka (*Allium schoenoprasum*) iz porodice ljiljana (*Liliaceae*); drobnjak, šnitlah, šnitling
✧ *v.* vlas

vlásak² *m* ⟨G -ska, N *mn* -sci, G vlâsākā⟩ *bot.* rod lisnatih mahovina (*Polytrichum*); busenjača
✧ *v.* vlas

vlȁska *ž* ⟨G *mn* -sākā/-ī⟩ *bot.* biljka (*Andropogon*) iz porodice trava (*Gramineae*)
✧ *v.* vlas

vlâst, *v.* vladati

vlastèla *ž zb. pov.* plemićki stalež [*ova* ~]; plemstvo // **vlastèlīn** *m* ⟨G vlastelína⟩ *pov.* veliki posjednik, plemić; **vlastèlīnka** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩, *v.* vlastelin; **vlastèlīnskī** *prid.* koji se odnosi na vlasteline; **vlastelínstvo** *sr* ⟨G *mn* vlastèlīnstāvā/-ā⟩ posjed vlastelina; **vlastèoski** *prid.* koji se odnosi na vlastelu, koji pripada vlasteli
◈ *pr.* (prema službi, nadimačka): **Vlastèlica** (200, Split, sred. Dalmacija, Sinj), **Vlastèličić** (Split, Brač), **Vlastèlić** (Crikvenica, Rijeka, Požega), **Vlastèlin** (Opatija), **Vlȁstnik** (Požega)
✧ *v.* vladati, vlast

vlastodȑžac *m* ⟨G -šca, V vlȁstodr̄šče, N *mn* -šci, G vlastòdr̄žācā⟩ *pejor.* onaj koji vlada, koji drži vlast // **vlastodȑščev** *prid.* koji pripada vlastodršcu; **vlastodȑžačkī** *prid.* koji se odnosi na vlastodršce; **vlastodȑžački** *pril.* kao vlastodržac, na način vlastodržaca
✧ *v.* vladati, vlast + *v.* držati

vlȁstohlēpan *prid.* ⟨*odr.* -pnī⟩ koji se želi svim silama dočepati vlasti, koji je gladan vlasti, neutaživ u želji za vlašću koju želi osvojiti ili koju već ima // **vlȁstohlēplje** *sr*, *v.* vlastohlepnost; **vlȁstohlēpnīk** *m* ⟨N *mn* -īci⟩ onaj koji hlepi za vlašću; **vlȁstohlēpnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je vlastohlepan; vlastohleplje
✧ *v.* vladati, vlast + *v.* pohlepa

vlastoljùbiv *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji želi biti na vlasti, željan vlasti // **vlastoljúbac** *m* ⟨G -pca, N *mn* -pci, G vlastòljūbācā⟩ onaj koji želi biti na vlasti, onaj koji voli vlast; **vlastoljùbivōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga koji je vlastoljubiv; vlastoljublje; **vlastòljūblje** *sr*, *v.* vlastoljubivost; **vlastòljūpka** *ž* ⟨G *mn* vlastòljubākā/-ī⟩, *v.* vlastoljubac
✧ *v.* vladati, vlast + *v.* ljubiti

vlastòručan *prid.* ⟨*odr.* -čnī⟩ koji se obavlja vlastitom rukom [~ *potpis*] // **vlastòručno** *pril.* vlastitom rukom [~ *potpisao*]
✧ *v.* vladati, vlastit + *v.* ruka

vlȁstostrāšće *sr rij.* strast za vlašću, opsjednutost željom za vlašću
✧ *v.* vladati, vlast + *v.* strast

vlȁsulja² *ž bot.* **1. a.** livadska trava iz roda *Festuca* iz porodice trava (*Gramineae*) **b.** divlja zob (*Avena sterilis*) **2.** *zool.* morski žarnjak svijetlosmeđe boje (*Anemonia sulcata*) iz porodice *Actiniidae*
✧ *v.* vlas

Vlȁšić¹, **Franjo, barun** (1766–1840), hrv. ban (1832–1840), podupirao hrv. narodni preporod, spriječio uvođenje mađarskog jezika kao službenog

Vlȁšić² *m geogr.* planina u BiH, najviši vrh Paljenik (1933 m) // **vlȁšićkī** *prid.* koji se odnosi na Vlašić
◈ *v.* Vlah, Vlaška

Vlȁšići *m mn* zvjezdano jato na *S* nebu u zviježđu Bika; Plejade

Vlȁškā *ž* ⟨D L -ōj⟩ **1.** *geogr.* pokrajina u *J* Rumunjskoj, između Karpata i Dunava, o. 77.000 km² **2.** (vlaška) *reg.* kraj u kojem žive vlaji u dalmatinskom zaleđu // **Vlȁ|h** *m* ⟨N *mn* Vlȁsi, G Vlâhā⟩ **1.** stočar iz unutrašnjosti Balkana u srednjem vijeku; Lah **2. a.** (ob. *pejor.*) pravoslavac (za katolike i muslimane) **b.** *reg.* u Istri došljak (za razliku od starosjedilaca) **3.** Rumunj (Cincar, Meglenorumunj, Istrorumunj, Dakorumunj); **Vlȁhinja** *ž*, *v.* Vlah; **Vlȁhinjica** *ž dem. hip.* od Vlahinja; **vlȁj** *m* ⟨N *mn* vlȁji, G vlâjā⟩ *reg.* **1.** (Vlaj) u Dalmaciji: **a.** stanovnik zaleđa (za stanovnike primorja i otoka) **b.** stanovnik zaleđa i obale (za stanovnike otoka) **2.** *pejor.* seljak, seljačina; **vlȁjina** *ž*, *v.* vlaj; **Vlȁšćād** (**vlȁšād**) *ž zb.* ⟨I -ađu⟩ **1.** *v.* Vlašče **2.** *pejor.* vlaška djeca; **Vlȁšče** *sr* ⟨G -ta, *zb.* -ād⟩ dijete Vlaha; **vlȁškī** *prid.* koji se odnosi na Vlašku, vlaje i Vlahe △ ***Vlaška ulica*** **1.** jedna od središnjih ulica u Zagrebu **2.** *pren.* malograđanština (uglavnom tipična za malog čovjeka Zagreba); ~ ***jezik*** *žarg.* **1.** latinski jezik **2.** rumunjski **3.** uopće: romanski; **vlȁški** *pril.* kao Vlah i vlaj, na način Vlaha i vlaja
◈ *pr.* (etnonimi i etnici): **Lȁh** (130, Našice, Međimurje, Podravina, Prigorje), **Lȁšić** (Split, Međimurje, Crikvenica), **Òlah** (Ba-

ranja, *I* Slavonija, ← *mađ.*), **Starivlah** (Gvozd, Nova Gradiška), **Vlȁh** (690, Međimurje, Primorje, Baranja, Koprivnica), **Vlàhek** (540, Međimurje, Zagorje, Novska, Varaždin), **Vlàhinić** (190, Krk, Dubrovnik, Sisak, Turopolje, Otočac), **Vlȁhinja** (110, Novi Marof, Križevci, Orahovica), **Vlàhov** (410, Šibenik, Zagreb, Rijeka, Zadar, Split, Požega), **Vlȁhovac** (Sisak, Turopolje, Daruvar), **Vlahòviček** (Zagreb, Donja Stubica, Sesvete), **Vlȁhović** (2790, Zagorje, Ploče, Samobor, Bjelovar, Turopolje, *J* Dalmacija, *v.* i Vlaho), **Vlaíčević** (Osijek, sred. Dalmacija, Makarska, *v.* i vladati), **Vláić** (350, Drniš, sred. Dalmacija, Sesvete, Nova Gradiška, *v.* i vladati), **Vlàinić** (540, Nova Gradiška, *I* Slavonija, Gospić, *v.* i vladati), **Vlájčević** (140, Sinj, sred. Dalmacija, Donja Stubica, *v.* i vladati), **Vlȃjčić** (140, Đakovo, *I* Slavonija, Split, Imotski, *v.* i vladati), **Vlájić** (100, Drniš, Zagreb, Split, Donji Lapac, *v.* i vladati), **Vlȁjinić** (Slavonski Brod, Zagreb, *v.* i vladati), **Vlájković** (Pakrac, *I* Slavonija, Samobor, *v.* i vladati), **Vlȃjnić** (250, Karlovac, *I* Slavonija, Sisak, Daruvar), **Vlášec** (Zagreb), **Vlȁšica** (Dubrovnik, Zadar), **Vlašìček** (Đurđevac, Samobor, Bjelovar), **Vlȁšić** (2610, Zagreb i okolica, Pokuplje, Samobor, Korčula, *v.* i Vlaho), **Vlašìćek** (Zagreb, Samobor, Podravina, Bjelovar), **Vlȁškalić** (Vukovar, Orahovica), **Vlȁškī** (Varaždin, *I* Slavonija, Pula), **Vlȁškovac** (Baranja, Osijek, Rijeka) ◊ *top.* (često u *mikrotop.*, osobito u složenim imenima, *usp.* i Laščina i Vlaška ulica u Zagrebu; naselja): **Vlȁhović** (Glina, 288 stan.), **Vlȁšić Bȓdo** (Jastrebarsko, 19 stan.), **Vlȁšići** (Pag, 315 stan.), **Vlȁškovec** (Jastrebarsko, 135 stan.)

vlaškouličánac *m* ⟨G -nca, N *mn* -nci, G vlaškoulìčānācā⟩ **1.** stanovnik Vlaške ulice u Zagrebu **2.** zagrebački malograđanin

vlȁšnjača (**vlȁsnjača**) *ž bot.* biljni rod *Poa* iz porodice trava (*Gramineae*)

vlȃt *ž* ⟨L -i, I -i/vlȃću⟩ stabljika, struk biljke, trave // **vlàtānje** *sr agr.* pojava prvog koljenca iznad površine tla na stabljici žitarica

✧ *prasl.* *voltь (*rus.* vólot': klas, *polj.* włoć), *lit.* valtis: stabljika

vlȁtarica *m zool.* štetnik (*Cephus pygmaeus*), ličinke oštećuju vlati žitarica

vlȁžan, *v.* vlaga

Vltava *ž* **1.** *geogr.* rijeka u Češkoj, lijevi pritok Labe, duga 436 km, protječe kroz Prag **2.** ime simfonijske pjesme-suite iz ciklusa *Moja domovina* češkog skladatelja B. Smetane, *v.*; manifestno djelo programne glazbe u europskim okvirima

VMRO *krat.* tajna organizacija makedonskog nacionalnooslobodilačkog pokreta potkraj 19. i u prvoj pol. 20. st.

✧ *mak.* **V**natrešna **m**akedonska **r**evolucionarna **o**rganizacija

voàjēr (**voajȇr**) *m* ⟨G voajéra⟩ *psih.* onaj koji se seksualno zadovoljava gledanjem (ob. potajno) seksualnih objekata ili činova // **voajerìzam** *m* ⟨G -zma⟩ **1.** sklonost uživanju u promatranju spolnih odnosa i nagih tijela; voajerstvo **2.** *razg.* pretjerana znatiželja, želja »sve vidjeti« u javnom i društvenom životu; **voàjērka** (**voajérka**) *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩, *v.* voajer; **voàjērskī** *prid.* koji se odnosi na voajere; **voàjērski** *pril.* kao voajer, na način voajera; **voajérstvo** *sr*, *v.* voajerizam

✧ *fr.* voyeur ≈ voir: vidjeti

vòāl *m* ⟨G voála⟩ lagana koprenasta tkanina od fine češljane pređe, najčešće pamučna, svilena ili vunena

✧ *fr.* voile: koprena, veo

voce (*izg.* vȏče) *glazb.* sastavni dio mnogih izraza s područja vokalne tehnike i izvodilačke prakse △ ***a mezza*** ~ (*izg.* a mèza ~) *glazb.* uputa pjevaču da označeni odlomak melodije izvede ograničenom snagom glasa; poluglasno; ***sotto*** ~ (*izg.* sòto ~) *razg.* potiho, ispod glasa

✧ *tal.*

vòće *sr zb.* plodovi voćaka [*koštičavo* ~; *jagodasto* ~; *južno* ~; *tropsko* ~; *šumsko (divlje)* ~] △ ***zabranjeno*** ~ *bibl.* ono što nije dopušteno, ali je zbog toga privlačno // **vòćār** *m* **1.** onaj koji uzgaja voćke **2.** prodavač voća; **vȍćārev** (**vȍćārov**) *prid.* koji pripada voćaru; **vȍćarica** *ž*, *v.* voćar; **vòćārna** *ž razg.*, *v.* voćarnica; **vòćārnica** *ž* prodavaonica voća; voćarna; **vȍćarskī** *prid.* koji se odnosi na voćarstvo i voćare; **vȍćarski** *pril.* kao voćar, na način voćara; **voćárstvo** *sr* **1.** uzgoj voćaka **2.** *razg.* prodavaonica voća; **vȍćka** *ž* ⟨G *mn* -ćākā/-ī⟩ **1.** stablo na kojem raste voće **2.** *rij.* pojedinačni plod s takva stabla; **vȍćnī** *prid.* **1.** koji se odnosi na voće i voćke **2.** koji je od voća [~ *sok*; ~ *šećer*]; **vȍćnjāčkī** *prid.* koji potječe iz voćnjaka, koji se odnosi na voćnjak; **vȍćnjāk** *m* ⟨N *mn*

-āci⟩ zemljište, često ograđeno, namijenjeno uzgoju voća

✧ *prasl.* *ovotje (*stsl.* ovoštije, *rus.*) *dijal.* (ovoč', *polj.* owoc)

Vòćīn *m* ⟨G Voćína⟩ naselje (u blizini Podravske Slatine), 1569 stan. // **Voćínac** *m* (**Vòćīnka** *ž*) ⟨N *mn* Voćínci⟩ stanovnik Voćina; **vòćīnskī** *prid.* koji se odnosi na Voćin i Voćince

✧ *pr.* (etnik, *v.* i voće): **Vòčinkić** (Požega, Slavonija)

vòd|a *ž* ⟨N *mn* vòde, G vódā⟩ **1.** *kem.* **a.** vodikov oksid, prozirna tekućina, u kemijski čistom stanju bez boje, mirisa i okusa; akva **b.** otopina i tekućina slična vodi, ob. po gustoći i izgledu **2.** (*mn*) **a.** prirodne vodene mase jezera, rijeka itd. **b.** vodena prostranstva **c.** površina mora koja pripada jednoj državi ili je drugačije određena pravima plovidbe, ribolova itd. [*teritorijalne ~e*] **3.** *razg.* široko značenje za neke tekućine koje se skupljaju u organizmu čovjeka, životinje ili biljke **4.** *fil.* simbol rađanja i smrti, jedan od četiriju klasičnih osnovnih prirodnih elemenata (uz vatru, zrak i zemlju) △ ***bočata ~a*** slatka voda u koju je prirodnim putem prodrla morska voda; ***bunarska ~a*** voda grabljena izravno iz bunara (bez cijevi); ***burova ~a*** (***Burovljeva ~a*** *neodom.*) voda za obloge; ***divlje ~e*** *sport* obilježja i svojstva nekih vodotokova (brzice i slapovi) u kajakaštvu i srodnim sportovima i rekreacijama, *opr.* ***mirne ~e***; ***gorka ~a*** otopina gorke soli (magnezijev sulfat); ***gravitacijska ~a*** *hidr.* podzemna voda u području zasićenja (saturacije) a sadrži kapilarnu vodu; ***juvenilna ~a*** *hidr.* voda nastala kondenzacijom vodene pare u unutrašnjosti Zemlje; ***mala ~a*** *hidr.* **1.** stanje oseke, kada je razina vode najniža za bilo koji plimni ciklus **2.** najniža razina (protok) dostignuta u vodotoku ili jezeru; ***meteorna ~a*** *hidr.* obuhvaća vode ledenjaka, rijeka, jezera, podzemne i termalne vode; najveći dio nastaje od oborinskih voda; ***meka ~a*** voda s malom količinom kalcijeva i magnezijeva karbonata; ***mrtva ~a*** stajaća voda, voda koja se ne obnavlja; ***oborinska ~a*** voda nastala od hidrometeora: kiše, snijega i dr.; ***pitka ~a*** voda za piće; ***podzemna ~a*** *hidr.* voda ispod površine tla koja se nalazi u nekom nepropusnom sloju; ***slatka ~a*** voda bez soli (npr. u jezerima, rijekama), *opr.* ***slana, morska ~a***; ***sveta ~a*** voda posvećena po crkvenim pravilima; ***tekuća ~a*** koja teče (iz vodovoda itd.), koja se kreće, koja otječe; ***velika ~a*** *hidr.* **1.** naglo povišenje vode u vodotoku do najveće vrijednosti, od koje razina vode počinje lagano opadati **2.** velik tok vode mjeren visinom vodostaja ili veličinom protoka **3.** rastuća plima; ***živa ~a*** voda koja izvire (za razliku od kišnice) // **vòdār** *m* ⟨G vodára⟩, *v.* vodonoša; **vodárev** (**vodárov**) *prid.* koji pripada vodaru; **vodàrica**[1] *ž* **1.** *knjiš.* ženska osoba vodonoša **2.** *mit.* vila koja živi pored vode [*vila ~*]; **vodàričin** *prid.* koji pripada vodarici; **vodàrina** *ž* *rij.* *pov.* porez, namet na vodu; **vòden** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ **1.** (*neodr.*) **a.** koji je pun vode, koji sadrži mnogo vode [*~ sir*; *~ napitak*; *~a juha*]; previše rijedak, vodenast **b.** *pren.* *pejor.* koji je kao voda bezbojan; bezizražajan, bez snage argumenata, besadržajan, prazan, neuvjerljiv [*~ pogled*; *~e oči*] **2.** (*odr.*) **a.** koji se odnosi na vodu [*~i put* put, komunikacija koja se odvija vodom kao prometnom površinom, morem, rijekom ili jezerom; *~a snaga* snaga vode u kretanju, energija koju proizvodi voda] **b.** u složenim nazivima i terminima [*~a buba*; *~a bolest*; *~e kozice* i sl.] △ ***~a bolest*** otok, edem; ***~a glava***, *v.* hidrocefalus; ***~a turbina*** stroj za iskorištavanje potencijalne i kinetičke energije vode [*propelerska ~a turbina*; *Peltonova ~a turbina*]; ***~a kuga*** *bot.* biljka (*Elodea canadensis*) iz porodice *Hydrocharitaceae*; ***~a leća*** *bot.* biljni rod *Lemna* iz porodice *Lemnaceae*; ***~i orah*** *bot.*, *v.* rašac; ***~i plin*** generatorski plin koji se dobiva rasplinjavanjem ugljena ili koksa vodenom parom na visokim temperaturama; ***~i znak*** proziran znak u papiru kao zaštita od krivotvorenja, oznaka proizvođača i sl.; vodotisak; ***~o staklo*** silikati alkalija dobiveni taljenjem sode ili potaše s kremenim pijeskom koje ima mnoge primjene (kao ljepilo, dodatak sredstvima za pranje i dr.); **vòdenast** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ **1.** voden (**1**) **2.** vlažan, vodnjikav; **vodènica** *ž* mlin na vodi s vodenom pogonskom snagom; **vodèničār** *m* onaj koji upravlja radom vodenice; **vodèničārev** (**vodèničārov**) *prid.* koji pripada vodeničaru; **vodèničārka** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩, *v.* vodeničar; **vodèničn|ī** *prid.* koji se odnosi na vodenicu [*~o kolo*]; **vodènjāčkī** *prid.* koji se odnosi na vodenjake; **vodènjāk**[1] *m* ⟨G vodenjáka, V vȍdenjāče, N *mn* vodenjáci⟩ **1.** *mit.* vodeni

duh **2.** *anat.* unutrašnji dio opne koji obavija zametak u maternici; amnion **3.** zodijački znak od 21. siječnja do 18. veljače [*rođen u ~u*; *rođen u znaku ~a*]; **vòdica** *ž* **1.** *hip.* od voda **2.** *razg. pejor.* ono što je slabo i tanko, vodeno (vino, mlijeko, kava i sl.) △ ***bakarska*** ~ pjenušac (prema gradu Bakru u Hrvatskom primorju); ***sveta*** ~ **1.** blagoslovljena voda **2.** *razg. iron.* lijek koji ne šteti i ne pomaže; **vòdīr** (**vòdijēr**) *m* ⟨G vodíra⟩ posuda u kojoj se za pasom nosi voda u kosidbi; brušnjača; **vȍdn|ī**[1] *prid.* koji pripada vodi [*~a zajednica*; *~i režim*] △ *~a* ***bilanca*** *hidr.* pregled raspoložive vode u određenom slivu, obuhvaća brojne faktore (npr. površinsko i podzemno otjecanje, isparavanje iz zemljišta i transpiracija, infiltracija, zemljišna vlaga i promjena zapremine vode u slivu); *~o* ***pravo*** skup propisa o unutrašnjim vodama (rijekama, jezerima i dr.); **vòdniti** *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. sad.* -nēći, *gl. im.* -njēnje⟩ **1.** (što) dodavati vodu da se voda osjeti kao poželjno svojstvo ili dodavati vodu kao suvišan dodatak [*~ vino*] **2.** (se) *pren.* gubiti na bitnim svojstvima [*tema se vodni*]; razvodnjavati se; **vòdnjikast** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ vodnjikav; **vòdnjikav** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ **1.** koji ima u sebi previše vode, pun vode **2.** bez dovoljno izraženog okusa, sličan vodi **3. a.** bez pravog izraza (o očima) **b.** bezbojan, bezizrazan, beskrvan, vodnjikast; **vòdnjikavōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je vodnjikavo; **vodùrika** *ž* ⟨D L -ici⟩ **1.** tekućina koju luči nemasni sir **2.** *pejor.* loše vodenasto piće (preblaga rakija, previše lagano ili razrijeđeno vino); **vodùrina** *ž pejor.* od voda

◈ *pr.* (prema zanimanju, nadimačka i etnici): **Bùrivoda** (Slavonija), **Vòdarić** (Cres-Lošinj, Rijeka), **Vodénac** (Cres-Lošinj, Dubrovnik), **Vodèničār** (Zagreb i okolica, *I* Slavonija), **Vodènīk** (Baranja, *I* Slavonija), **Vòdička** (Požega, Otočac, Pakrac, ← *češ.*), **Vòdīr** (Zagreb), **Vȍdnica** (Dubrovnik), **Vȍdnīk** (Karlovac, Pula), **Vòdogāz** (Drniš, Nova Gradiška, Pakrac), **Vodogážec** (Bjelovar, Ivanić Grad) ◊ *hidronim.* (uglavnom imena vrela, lokvi i manjih potoka): **Vòda** (mnogobrojna imena vrela, zdenaca, lokvi i uvala po Dalmaciji i Lici, osobito po otocima), **Vodàšćina** (Zadar), **Vodènica** (potok), **Vodènice** (Grđevac), **Vodènjača** (zemljište, Pakrac), **Vodènjāk** (**Vodenjâk**) (Čazma), **Vòdica** (uglavnom vrela, Lika, Dalmacija, otoci), **Vòdice** (Poljica, Krk, Rab, Brač, Istra, Đakovo, Senj), **Vodičànjica** (Istra), **Vòdina** (Molat), **Vòdna** (Senj), **Vòdnica** (Gospić, Korenica), **Vȍdnīk** (Istra), (brojna složena imena tipa): **Dràgovoda** (Brač), **Ìspodvoda** (Sestrunj), **Mèdvōđe** (Baranja), **Mèđuvōđe** (Pakrac), **Odotòčina** (Istra), **Vȍdokop** (Gospić), **Vȍdomut** (Krupa), **Vodoplàvina** (Gospić), **Vodoplávnice** (Nova Gradiška), **Vȍdostāj** (Karlovac, otok Ist), **Vȍdostōj** (Psunj), **Vȍdotēč** (Gorski kotar), **Vȍdotōč** (Omišalj, Krk), **Vodotòčina** (Gorski kotar, Lika, Brač), **Vȍdovāđe** (Konavli), **Vȍdovalja** (Dubrovnik), **Vȍdovōd** (Istra), **Vȍdovrāta** (Valpovo) i sl. (dvočlana imena, uglavnom potoka): **Bêlā vòda**, **Bȑzā vòda**, **Dòbrā vòda**, **Gôrnjō vòda**, **Mâlā vòda**, **Mȑzlā vòda**, **Slàtkā vòda**, **Svêtā vòda**, **Têškā vòda**, **Vȅlā vòda**, **Vȉlinā voda**, **Žīvā voda** i sl. ◊ *top.* (naselja): **Vȍde** (Čabar, 66 stan.), **Vòdenā Dràga** (Duga Resa, 134 stan.), **Vòdice** (Buzet, 45 stan.; Cres-Lošinj, 12 stan.), **Vȍdostāj** (Karlovac, 756 stan.), **Vȍdotēč** (Otočac, 181 stan.), **Vȍdovāđa** (Dubrovnik, 226 stan.)

✧ *prasl.* i *stsl.* voda (*rus.* vodá, *polj.* woda), *lit.* vanduo ← *ie.* *wodr (*grč.* hýdōr, *njem.* Wasser)

vodàrica[2] *ž zool.* **1.** barska ptica *Anthus aquaticus* **2.** (*mn*) rod vodenih zmija (*Natrix*); bjelouška, ribarica

vòdārke *ž mn* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩ *bot.* porodica vodarki (*Hydrocharitaceae*); žabogrizi

✧ *v.* voda

vodenbùha *ž* ⟨G *mn* vodenbúhā⟩ *zool.* vodena buha; dafnija

✧ *v.* voda, voden + *v.* buha

vòdencvijēt *m* ⟨N *mn* -cvjetovi⟩ **1.** *bot.*, *v.* lopoč **2.** *zool.* kukac (*Ephemera vulgata*) iz porodice vodencvjetova (*Ephemeridae*)

✧ *v.* voda, voden + *v.* cvijet

vodenkònj *m* ⟨G *mn* vodenkónjā⟩ *zool.* sisavac parnoprstaš iz istoimene porodice (*Hippopotamidae*) (npr. nilski konj *Hippopotamus amphibius*)

✧ *v.* voda, voden + *v.* konj

vodènjāk[2] *m* ⟨G vodenjáka, N *mn* vodenjáci⟩ *zool.* **1.** ptica (*Cinclus cinclus*); vodeni brljak (*aquaticus*) **2.** rod repatih vodozemaca (*Triturus*) iz porodice daždevnjaka

✧ *v.* voda

Vòdice *ž mn* naselje (u blizini Šibenika), 5050 stan. // **Vòdičanin** *m* (**Vòdičānka** *ž*) ⟨N *mn* Vòdičani⟩ stanovnik Vodica; **vòdičānskī** *prid.* koji se odnosi na Vodičane; **vòdičkī** *prid.* koji se odnosi na Vodice
◆ *v.* voda

vodijérak (**vòdjerak**) *m* ⟨G -rka, N *mn* -rci, G vodìjērākā⟩ *bot.* vrsta paprati (*Cheilanthes*) iz porodice *Polypodiaceae*

vòdīk *m* ⟨G vodíka⟩ *kem.* element (simbol H, atomski broj 1), bezbojni plin koji u spoju s kisikom daje vodu, najlakši od svih elemenata; hidrogen // **vodíkov** *prid.* koji se odnosi na vodik △ ~ ***peroksid*** *kem.* H_2O_2, sredstvo koje služi za oksidaciju, bijeljenje i dezinfekciju; ~***a bomba*** *kem. vojn.* bomba kojoj se razorna snaga temelji na fuziji atomskih jezgri deuterija i tricija, pri čemu se oslobađa ogromna razorna energija, H-bomba, termonuklearna bomba
✧ *v.* voda

vòditi (koga, što) *nesvrš.* ⟨*prez.* vòdīm, *pril. sad.* vòdēći, *gl. im.* vòđēnje⟩ **1. a.** pokazivati put (idući zajedno) **b.** davati smjer kretanja, putanju, upravljati kretanjem čega; povlačiti, rukovati čime **2.** pomagati komu u hodu ili držeći ga na vodici itd. **3.** (do nekog mjesta) odvoditi, silom odvoditi, sprovoditi **4. a.** predvoditi, biti na čelu **b.** izmicati ispred ostalih, biti prvi, upravljati (čime); brinuti se o poslovima **5.** rukovoditi **6.** (∅) **a.** pružati se, protezati se u određenom smjeru, služiti kao put, prolaz, biti okrenut prema čemu **b.** dovoditi do čega, doprinositi čemu, imati što za posljedicu **7.** (što) **a.** popunjavati pismenim podacima u knjigama **b.** imati u evidenciji **8.** (se pod što) **a.** *admin.* biti zaveden u službene knjige, biti službeno svrstan [*sve se to vodi pod potrošni materijal*] **b.** *iron.* kad nešto nije onakvo kakvim se prikazuje ili kakvim se prešutno smatra da se može prikazati [*nikad nije ništa radio, ali vodi se pod zaslužan znanstvenik*] // **vôd** *m* ⟨N *mn* vòdovi⟩ **1.** *vojn.* manja jedinica, obično od tri desetine **2. a.** naprava (cijev, žica, kabel i sl.) kojom se što provodi, odvodi, dovodi i sl. **b.** sustav prijenosa energije ili fluida (npr. vodovod, toplovod) [*električni ~; plinski ~*]; **vódac** *m* ⟨G vóca, N *mn* vóci, G vôdācā⟩, *v.* vodič; **vódati** (koga) *nesvrš.* ⟨*prez.* vôdām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ **1. a.** voditi bez jasna cilja i kraja, kojekuda, gnjaviti vođenjem **b.** *pren. razg.* praviti od koga budalu **2.** voditi dijete držeći ga s leđa za obje ruke ili učiti ga hodanju **3.** voditi konja za uzdu; **vòdēćī** *prid.* **1.** koji vodi, koji predvodi značenjem; glavni [~ *ekonomist*] **2.** *refer.* koji je prvi, na čelu [~ *u utrci*]; **vòdīč** *m* ⟨G vodíča⟩ **1.** onaj koji pokazuje put i omogućuje snalaženje u nepoznatu kraju; vodac **2.** stručnjak koji pokazuje i objašnjava znamenitosti i umjetnička djela [*muzejski ~; turistički ~*] **3.** knjiga koja sadržava upute i podatke, te služi za snalaženje (u gradu, muzeju itd.) **4.** tvar koja prenosi struju i toplinu; konduktor; **vòdīčkī** *prid.* koji se odnosi na vodiče; **vòdīčki** *pril.* kao vodič, na način vodiča; **vòdilica** *ž* **1.** dulji dio križasta crtaćeg ravnala **2.** dio stapnog stroja **3.** vodeće vreteno na tokarskom stroju; **vòdīlja** *ž* **1.** ona koja vodi, ob. u atributskoj službi, uz imenice [*misao ~; zvijezda ~*] **2.** *mat.* krivulja po kojoj klizi izvodnica plohe kada je izvodi [*kružnica je ~ plašta cilindra*]; direktrisa, provodnica, ravnalica; **vòditelj** *m* onaj koji vodi u pojedinim emisijama i programima javnih priredaba, TV ili radija; **voditèljica** *ž*, *v.* voditelj; **voditèljičin** *prid.* koji pripada voditeljici; **vòditeljskī** *prid.* koji se odnosi na voditelje; **vòditeljski** *pril.* kao voditelj, na način voditelja; **vòdljivōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo tvari da provodi energiju (kod toplinske vodljivosti jedinica watt po kelvinu, simbol W/K; kod električne vodljivosti jedinica simens, simbol S) [*električna ~; toplinska ~*]; **vȍdnī**² *prid.* koji se odnosi na vod; **vȍdnīčkī** *prid.* koji se odnosi na vodnike; **vȍdnīk** *m* ⟨V -īče, N *mn* -īci⟩ *vojn.* **1.** dočasnički čin iznad desetnika u oružanim snagama Republike Hrvatske, *usp.* narednik **2.** *pov.* podoficirski čin u JNA, iznad desetara, a ispod zastavnika; **vòdstvo** *sr* ⟨G *mn* vòdstāvā⟩ **1.** vođenje, predvodništvo **2.** *sport* prednost, bolji rezultat, vodeće mjesto u natjecanju; **vȍđa** *m* ⟨G *mn* vôđā⟩ onaj koji vodi, predvodnik △ ~ ***navale*** *zast.* srednji igrač navalne petorke u nogometu; ~ ***puta*** onaj koji vodi na putovanju; **vȍđēnje** *sr* **1.** ⟨*gl. im.*⟩, *v.* voditi **2.** *fiz.* pojava izravnoga prijenosa tvari, energije ili neke promjene (npr. električne energije, topline i sl.) od čestice do čestice; kondukcija; **vȍđica** *ž* **1.** (*mn*) uzda, dizgin **2.** (+ *potenc.*) ono što vodi i regulira; šablona

✧ *prasl.* i *stsl.* voditi (*rus.* vodít’, *polj.* wodzić), *lit.* vadyti ← *ie.* *wedh- (*stir.* fedid: vodi, *alb.* vjeth: krade)

vȍdka *ž*, *v.* votka

vȍdnica *ž bot.* biljka *Callitriche* iz porodice *Callitrichaceae*; žabovlatka

✧ *v.* voda

Vòdnik 1. Branko (pravo prezime Drechsler) (1879–1926), hrv. povjesničar književnosti, proučavao slavonsku književnost 18. st. i doba hrv. kulturnog preporoda; preteča suvremene znanstvene književne kritike (*Povijest hrvatske književnosti*) **2. Valentin** (1758–1819), slov. književnik i prosvjetitelj, pisao didaktičke i pjesme rodoljubnog raspoloženja, slavio Napoleona, sakupljao narodne pjesme i objavio prvu zbirku slovenske umjetničke poezije (pjesma *Ilirija oživljena*)

Vòdnjan *m* ⟨G Vodnjàna⟩ naselje (u blizini Pule), 3678 stan. // **Vodnjánac** *m* (**Vòdnjānka** *ž*) ⟨G -nca, N *mn* Vodnjánci⟩ stanovnik Vodnjana; **vòdnjānskī** *prid.* koji se odnosi na Vodnjan i Vodnjance

vodocr̀pilīšte *sr* mjesto gdje se crpi voda koja se razvodi u mrežu vodovoda gradova ili naselja

✧ *v.* voda + *v.* crpsti/crpiti

vododèrina *ž* brazda, jarak, žlijeb koji izdube jak voden tok, vodena bujica

◈ *top.*: **Vȍdodēr, Vododèrina** (Gospić, Lika)

✧ *v.* voda + *v.* derati (drati)

vododijélnica *ž*, *v.* razvodnica (2)

✧ *v.* voda + *v.* dio, dijeliti

vodoinstalàtēr *m* ⟨G vodoinstalatéra⟩ onaj koji instalira i popravlja vodovodne cijevi i druge dijelove vodovodne i kanalizacijske mreže // **vodoinstalàtērskī** *prid.* koji se odnosi na vodoinstalatere; **vodoinstalàtērski** *pril.* kao vodoinstalater, na način vodoinstalatera

✧ *v.* voda + *v.* instalirati

vȍdokāz *m hidr.* letva sa stupnjevanom skalom u cm koja se koristi da bi se označila razina vodene površine u vodotocima, vodnim spremnicima i dr.

✧ *v.* voda + *v.* kazati

vodokòtlić *m* posuda u kojoj se skuplja i iz koje se pušta voda za ispiranje zahodske školjke

✧ *v.* voda + *v.* kotao

vȍdoljūb *m bot.* **1.** biljka (*Butomus umbellatus*) iz porodice vodoljuba **2.** (*mn*) porodica vodoljuba (*Butomaceae*)

✧ *v.* voda + *v.* ljubiti

vȍdomār *m zool.* ptica (*Alcedo athis*) iz porodice puzavica (*Alcedinidae*); zlatar

✧ *v.* voda

vȍdomjēr *m* brojilo koje mjeri utrošak vode iz vodovodne mreže; sat, ura

✧ *v.* voda + *v.* mjera, mjeriti

vodomŕzac *m* ⟨G -sca, V vȍdomr̄šče, N *mn* -sci, G vodòmr̄zācā⟩ onaj koji ne voli vodu, onaj koji se boji vode, onaj koji se ne voli prati // **vodomŕščev** *prid.* koji pripada vodomrscu

✧ *v.* voda + *v.* mrzak, mrziti

vodoneprȍpustan *prid.* ⟨*odr.* -snī⟩ koji ne propušta vodu, vlagu

✧ *v.* voda + *v.* nepropustan

vodònoš|a *m* ⟨N *mn* -e⟩ **1.** onaj kojemu je posao da nosi vodu u rasporedu kućnih poslova gdje se voda nosi s izvora ili s česme za potrebe kuće; vodar **2.** *pren.* onaj koji radi najobičniji i najjednostavniji posao, sasvim priprost čovjek [*u gomili se ljudi izjednačuju, pa se glasanje četrdesetorice akademika ne razlikuje od glasanja četrdesetorice ~ā*] // **vodonósac** *m* ⟨G -sca, N *mn* -sci, G vodònōsācā⟩ *pom.* brod za prijevoz pitke vode

✧ *v.* voda + *v.* nositi

vodoȍpskrba *ž* **1.** čin opskrbe vodom **2.** institucija koja se brine za urednu opskrbu stanovništva vodom // **vodoȍpskrbnī** *prid.* koji se odnosi na vodoopskrbu [~ *objekti*] △ ~ ***sustav*** skup građevina i instalacija koje omogućuju opskrbu vodom nekoga područja

✧ *v.* voda + *v.* opskrbiti, opskrba

vodoȍtporan *prid.* ⟨*odr.* -rnī⟩ koji je nepropusan, koji štiti od vlage

✧ *v.* voda + *v.* otpor, otporan

vȍdopād *m razg.* slap, buk

✧ *v.* voda + *v.* pasti, pad

vodòpija[1] *m* ⟨N *mn* -e⟩ onaj tko pije vodu (za razliku od onoga koji pije pivo, vino i sl.); apstinent, *opr.* vinopija

◈ *pr.* (nadimačka): **Vodòpia** (Pula), **Vodòpīć** (250, Dubrovnik, Jastrebarsko, Delnice, Pakrac, Zlatar Bistrica), **Vodòpija** (930, Zagreb, Zagorje, Dubrovnik), **Vodopíjak** (Zagreb), **Vodopíjevec** (Sveti Ivan Zelina), **Vodopívec** (120, Dubrovnik, Labin, Korčula)

✧ *v.* voda + *v.* piti

vodòpija[2] *ž bot.*, *v.* cikorija

Vodopívec, Frano (1924–1998), istaknuti hrv. snimatelj dokumentarnih (*Crne vode*) i

igranih filmova (*Djevojka i hrast*; *Kaja, ubit ću te*; *Kad čuješ zvona*, *Sarajevski atentat* i dr.)

vȍdoplāvan *prid.* ⟨*odr.* -vnī⟩ **1.** koji je izložen poplavama **2.** koji plavi, koji izaziva poplavu // **vodoplávnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je vodoplavno
✧ *v.* voda + *v.* plaviti

vodoprìvreda *ž* **1.** sustav mjera za brigu o vodama na nekom području **2.** *meton.* služba, poduzeće koje se tim poslovima bavi // **vodoprìvrednī** *prid.* koji pripada, koji se odnosi na vodoprivredu
✧ *v.* voda + *v.* privreda

vȍdorāvan *prid.* ⟨*odr.* -vnī⟩ koji je paralelan s ravninom mirne površine vode; horizontalan // **vȍdorāvnica** *ž rij. neodom.*, *v.* horizontala; **vȍdorāvno** *pril.* na vodoravan način; **vodorávnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je vodoravno
✧ *v.* voda + *v.* ravan

vȍdoskōk *m* ⟨N *mn* -ōci⟩ **1.** mlaz vode koji prska uvis **2.** uređaj koji izbacuje vodu uvis
✧ *v.* voda + *v.* skok

vodosprêmnīk *m* ⟨N *mn* -īci⟩ rezervoar za spremanje zaliha vode, služi za izjednačavanje dnevnih oscilacija potrošnje i osiguravanje stabilnosti tlaka u vodovodnoj mreži
✧ *v.* voda + *v.* spremiti

vȍdostāj *m hidr.* okomita udaljenost vodene površine od referentne razine (kota nule vodokaza) izražena u cm
✧ *v.* voda + *v.* stati, stajati

Vȍdostāj *m* naselje (u blizini Karlovca), 756 stan.

vodostànica *ž* **1.** područni uređaj na vodovodnoj mreži ili na vodoprivrednim objektima **2.** mjesto za takve uređaje
✧ *v.* voda + *v.* stanica

vȍdotīsak *m* ⟨G -ska, N *mn* -sci⟩ vodeni znak, *v.* voden △ [illegible]
✧ *v.* voda + *v.* tiskati, tisak

vȍdotōk *m* ⟨N *mn* -ōci⟩ *hidr.* **1.** korito rijeke tekućice **2.** tok vode, vodeni tok △ ***efemerni*** ~ vodotok s povremenim tečenjem bez utjecaja podzemnih voda, a vodu dobiva samo za vrijeme trajanja jakih kiša, i kratko vrijeme nakon njih te od topljenja snijega; kratkotrajni vodotok; ***intermitentni*** ~ vodotok s povremenim ili isprekidanim otjecanjem vode i djelomičnim utjecajem podzemne vode, teče u vlažnom dijelu godine; povremeni vodotok; ***perenijalni*** ~ vodotok koji se opskrbljuje površinskom i podzemnom vodom; stalni (trajni) vodotok
✧ *v.* voda + *v.* tok[1]

vodotóranj *m* ⟨G -rnja, N *mn* vodotórnjevi⟩ toranj sa spremištem za vodu
✧ *v.* voda + *v.* toranj

vȍdovōd *m* **1.** sustav postrojenja mreže cjevovoda za opskrbljivanje pitkom vodom **2.** *meton.* služba koja se time bavi // **vȍdovodnī** *prid.* koji pripada, koji se odnosi na vodovod [*~a cijev*]
✧ *v.* voda + *v.* voditi, vod

vodozémci *m mn* ⟨N vodozémac, G -mca, G *mn* vodȍzēmācā⟩ *zool.* razred kralješnjaka (*Amphibia*), žive i na kopnu i u vodi, dišu škrgama i plućima // **vodozémčev** *prid.* koji pripada vodozemcu; **vodȍzēmskī** *prid.* koji se odnosi na vodozemce
✧ *v.* voda + *v.* zemlja

vȍduška *ž* ⟨G *mn* -šākā/-ī⟩ *bot.* biljka (*Limosella aquatica*) iz porodice zijevalica (*Scrophulariaceae*)
✧ *v.* voda

vòdvīlj *m* ⟨G vodvílja⟩ **1.** *pov. glazb.* **a.** jednostavna satirička pjesma, od 15. st. popularna u Normandiji **b.** od 16. st. podvrsta šansone diljem Francuske **2.** kraći scenski komad šaljiva sadržaja iz gradskog života i s popularnim melodijama (obično u jednom činu); srodan mu je kabaret // **vòdvīljskī** *prid.* koji se odnosi na vodvilj; **vòdvīljski** *pril.* kao vodvilj, na način vodvilja
✧ *fr.* vaudeville

vȍđa, *v.* voditi

Vòđīnci *m mn* ⟨G Vòđinācā⟩ naselje (u blizini Vinkovaca), 2099 stan.

vôga *reg.* **1.** *ž* dio vesla koji se oslanja o čamac **2.** *uzv.* zaveslaj!, vozi! // **vȍgati** *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ *reg.* voziti se na vesla
✧ *tal.* vogare: veslati

Vogézi *m mn geogr.* planinski masiv u *SI* Francuskoj, najviši vrh Ballon de Guebwiller (1424 m)

vogue (*izg.* vôg) *m* ⟨*indekl.*⟩ pravac mode, ukupnost momentalno vladajućih običaja u društvu, ono što je u modi [*to časovito oduševljenje, taj ~ stvaraju moderni Barnumi*]; trend
✧ *fr.*

vògulskī *prid.*, ob. u: △ ~ ***jezik*** *lingv.* uralski jezik ugrijske grane, govori se u Sibiru

vòhr *m term.* žutozelena boja koja je kanonski propisana u slikanju ikona [*nanositi* ~] ✧ *rus.* vóxra ← *lat.* ochra

Vòjišnica *ž* naselje (u blizini Vojnića), 636 stan.

vôjka, *v.* viti

Vòjnić *m* naselje na Kordunu podno Petrove gore, 1204 stan. △ ~ ***Sinjski*** naselje (u blizini Sinja), 685 stan. // **Vòjnićanin** *m* (**Vòjnićānka** *ž*) ⟨N *mn* Vòjnićani⟩ stanovnik Vojnića; **vòjnićkī** *prid.* koji se odnosi na Vojnić i Vojnićane
◆ *v.* vojnik

vòjnīk *m* ⟨G vojníka, V vȍjnīče, N *mn* vojníci⟩ **1.** onaj koji služi u vojsci, koji vrši vojničku službu bez obzira na čin **2.** običan vojnik bez čina △ ~ ***Partije*** *ideol. pov.* onaj koji vjerno izvršava zadatke koje mu postavlja Komunistička partija // **vojáčiti** (koga) *nesvrš.* ⟨*prez.* vòjāčīm, *pril. sad.* -čēći, *gl. im.* -čēnje⟩ *arh.* uzimati u vojnike; regrutirati, novačiti; **vòjāčkī** *prid.*, *v.* vojnički; **vòjāk** *m* ⟨G vojáka, V vȍjāče, N *mn* vojáci⟩ vojnik; **vòjārna** (**vòjārnica**) *ž vojn.* (u domobranstvu do 1918. i 1941–1945. i u Republici Hrvatskoj) zgrada za smještaj vojnika; kasarna; **vojèvāč** *m* ⟨G vojeváča⟩ onaj koji vojuje; **vojèvati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* vòjujēm, *pril. sad.* vòjujūći, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** *retor. ekspr.* voditi rat, ratovati; sudjelovati u ratu **2.** *pren.* svađati se, boriti se za što; **vôjna** *ž* **1.** velika vojna operacija u okviru rata; kampanja **2.** *knjiš.*, *v.* rat; **vôjn|ī** *prid.* koji pripada, koji se odnosi na vojsku i na djelatnost vojske [~*i zavod*; ~*i rok*; ~*a sila*; ~*a tvornica*] △ ~***a diplomacija*** jedan od oblika specijalizirane diplomacije, kontakti i suradnja među ministarstvima obrane i vojnim strukturama; ***Vojna krajina***, ***Vojna granica*** *pov.* dio Hrvatske prema granici Osmanskog Carstva s posebnim vojnim poretkom, počela se organizirati u drugoj pol. 15. st., razvojačena 1873, ukinuta 1881; ~***a počast*** (~***e počasti*** *mn*) **1.** propisani postupci kojima se iskazuje poštovanje najvišim državnim i vojnim predstavnicima [*odati* ~*u počast u mimohodu*] **2.** posebna odlikovanja vojnim osobama za osobite zasluge i zalaganje [*primiti* ~*e počasti s odličjem Reda hrvatskog trolista*]; ~***a psihologija*** dio psihologije koji se bavi psihičkim problemima vojnika, ratnih veterana i općenito, ljudima koji su imali doticaj s ratnim djelovanjima; ~***a sila*** naziv za zemlju koja ima snažnu vojsku ili koja nadzire veliko područje; ~***o središte*** organizirana baza za stacioniranje, opskrbu i opremanje oružanih snaga na strateški važnim mjestima; **vójnic|a** *ž* **1.** *nar. pj.* vojna, rat [*ja odlazim u* ~*u, moja draga u bolnicu*] **2.** *zast.* **a.** dužnost ratovanja, vojna, rat **b.** daća kojom se otkupljuje od te dužnosti; **vojnìčić** *m dem.* od vojnik; **vojnìčina** *m* ⟨N *mn* -e⟩ **1.** *pejor.* prost, neotesan vojnik (svih činova) tipičnog, sirovog ponašanja; vojnik prostačina, sirovina **2.** *pren.* vojnik »od glave do pete«, pravi vojnik dorastao teškoćama vojničkog života; **vojníčiti** (koga) *nesvrš.* ⟨*prez.* vòjnīčīm, *pril. sad.* -čēći, *gl. im.* -čēnje⟩ uzimati u vojsku, novačiti, regrutirati; mobilizirati; **vòjnīčkī** *prid.* koji je svojstven, koji se odnosi na vojsku i na vojnike; vojački; **vòjnīčki** *pril.* na vojnički način, na način vojske; **vojnìkinja** *ž rij.*, *v.* vojnik; **vojnštvo** *sr arh.* vojnička služba; **vôjno** *pril.* vojnički, na način vojske, vojujući [~ *poražen*]; **vójsk|a** *ž* ⟨D L -sci, A vôjsku, G *mn* -ā/-ī⟩ **1.** ukupna oružana snaga jedne države ili političke organizacije **2.** rod vojske po namjeni za operacije na kopnu, na moru i u zraku **3.** vojnici, u zn. skupine △ ***redovna*** ~***a*** stalni sastav profesionalnih vojnika i onih koji služe redovni rok bez mobilizacije; ***Vojska spasa*** *crkv.* međunarodna protestantska (metodistička) organizacija, uređena na vojnički način, bavi se karitativnošću, misionarstvom itd.
◆ m. os. imena (narodna): **Vòjmīl**, **Vòjmīr**, **Vòjimīr**, **Vòjislav** te imena tipa: **Bèrivōj**, **Bòrivōj**, **Dòbrivōj**, **Mìlivōj**, **Ràdivōj** i sl.; *hip.*: **Vòjāk**, **Vòjin**, **Vójko**, **Vójo**, **Vóko**; ž. os. imena: **Vȍjka**, **Vôjna** ◊ *pr.* (od imena, prema zanimanju, nadimačka i etnici): **Vȍjāk** (270, Pokuplja, Pula, Samobor, Slavonija), **Vojáković** (Zlatar Bistrica, Zabok), **Vòjanić** (Ozalj, Karlovac), **Vòjasić** (Sisak), **Vôjčić** (Ploče, *J* Dalmacija), **Vòjičić** (Dugo Selo, *I* Slavonija), **Vójić** (120, Labin, Istra, Rijeka), **Vòjinić** (Dubrovnik), **Vojínović** (210, Split, Primorje, Istra, Knin), **Vójković** (810, Sinj, sred. Dalmacija, Garešnica), **Vôjnica** (Podravska Slatina), **Vȍjnić** (250, Pula, Dubrovnik, Gospić, Slavonija), **Vojníković** (Zagreb i okolica, Turopolje), **Vójnović** (2560, Banovina, *I* Slavonija, Gvozd, Lika), **Vójsković** (Pazin, Pula, *v.* i vosak), **Vòkas** (Daruvar), **Vòkičić** (Nova Gradiška), **Vókić** (110, Zagreb i okolica, Slavonski Brod,

Banovina), **Vòkšan** (Đurđevac, Zagreb) ◊ *top.* (naselja): **Vojákovac** (Križevci, 321 stan.), **Vòjīšnica** (Vojnić, 636 stan.), **Vòjlovica** (Orahovica, 18 stan.), **Vȍjnić-Brêg** (Zabok, 209 stan.), **Vójnovac** (Ogulin, 160 stan.), **Vójnovec Kálničkī** (Križevci, 217 stan.), **Vójnovec Lȍborskī** (Zlatar, 524 stan.), **Vójnović Bȓdo** (Karlovac, 27 stan.)
✧ *prasl.* i *stsl.* vojinъ: ratnik (*rus.* vóin, *češ.* vojín), *lit.* vyti: tjerati, loviti

VOJNO- kao prvi dio složenih pridjeva znači vojni [*vojnopolitički*]
✧ *v.* vojnik, vojni

vojnomedicīnsk|ī *prid.* koji se odnosi na vojnu medicinu [*~a akademija*; *~a bolnica*]
✧ VOJNO- + *v.* medicina, medicinski

vojnopòmorsk|ī *prid.* koji se odnosi na vojne probleme u pomorstvu [*~i institut*; *~a karta*]
✧ VOJNO- + *v.* pomorac, pomorski

Vójnović, Ivo (1857–1929), hrv. književnik, prozu piše u tradiciji realizma, a po scenskim motivima jedan od preteča hrv. moderne; posljednji veliki liričar Dubrovnika; u drame uvodi neoromantičarske i simbolističke elemente; istančana psihološka analiza, teme sutona, melankolije, propasti materijalne i duševne (*Dubrovačka trilogija*, *Ekvinocijo*, *Maškarate ispod kuplja*)

vòjnuci *m mn* ⟨N vòjnuk⟩ *pov.* *vojn.* osmanska laka konjica regrutirana od Vlaha kršćana od kraja 14. st., nestaje u 16. st.

vȍjskovođa *m* ⟨N *mn* -e⟩ **1.** onaj koji zapovijeda vojskom, koji vodi vojsku **2.** *retor.* onaj koji ima odlike velikog stratega
✧ *v.* vojnik, vojska + *v.* voditi, vođa

vôjta *ž reg.* stara kartaška igra
✧ *mađ.*

vòjvoda *m* ⟨N *mn* -e⟩ *pov.* **1. a.** glavar plemena **b.** vojnički starješina većeg područja **c.** zapovjednik čete alkara i alkarskih momaka, *usp.* alka **2. a.** najviši počasni vojnički čin u Kraljevini Srbiji **b.** četnički zapovjednik **3.** naslov člana vladarskog doma u nekim zemljama, npr. kraljeva brata [*~ od Kenta*] // **vòjvodovati** *nesvrš.* ⟨*prez.* vòjvodujēm, *pril. sad.* -dujūći, *gl. im.* -ānje⟩ obnašati dužnost vojvode; **vòjvodskī** *prid.* koji se odnosi na vojvodstvo i vojvode; **vòjvodski** *pril.* kao vojvoda, na način vojvoda; **vòjvodstvo** *sr* ⟨G *mn* -tāvā⟩ **1.** čast i dostojanstvo vojvode **2. a.** državna ili politička jedinica u nekim zemljama [*Varšavsko ~*] **b.** državni oblik zemlje [*Luksemburško ~*]; **vòjvotkinja** *ž*, *v.* vojvoda
♦ *pr.* (prema službi, nadimačka i etnici, *usp.* Herceg): **Alivojvodić** (100, Gospić, Lika, Grubišno Polje), **Òdanović** (Lika, *I* Slavonija, ← *rum.*), **Vâjda** (230, Osijek, Zagreb, Baranja, Novi Marof, ← *mađ.*, moguće preklapanje s vajda, *v.* fajda), **Vȃjdička** (Zagreb, Našice, ← *mađ.*), **Vâjdić** (510, Zagreb, Varaždin, Zagorje, Bjelovar, ← *mađ.*), **Vèjvoda** (Zagreb), **Vìvoda** (350, Buzet, Primorje, Istra), **Vivodínac** (Split, Makarska), **Vodánov** (Šibenik, ← *rum.*, *v.* i voda), **Vodánović** (480, Makarska, *J* i sred. Dalmacija, ← *rum.* vodă), **Vôjta** (Daruvar, Garešnica, *Z* Slavonija), **Vòjtek** (Bjelovar, *I* Slavonija, Baranja), **Vòjtela** (Grubišno Polje, Zagreb), **Vòjtić** (Vukovar), **Vòjvoda** (220, Dubrovnik, Zagreb, Međimurje, Poreč, Korčula), **Vòjvodić** (1750, Benkovac, Slavonija, *S* Dalmacija, Lika), **Vojvodínac** (Vinkovci) ◊ *top.* (naselja): **Vìvodina** (Ozalj, 56 stan.), **Vojvodínec** (Koprivnica, 57 stan.)
✧ *prasl.* i *stsl.* voevoda (*rus.* voevóda, *polj.* wojewoda) ≃ *v.* vojnik + *v.* voditi

Vòjvodić, Ivo (1923–1994), hrv. slikar mediteranskog ambijenta na granici figuracije i lirske apstrakcije; vezan za Dubrovnik i melankolične prizore dubrovačkih interijera

Vòjvodina *ž geogr.* **1.** dio Panonske nizine između Save, Dunava, mađarske i rumunjske granice; čine je regije Srijem, Banat i Bačka **2.** *pov.* *pol.* autonomna pokrajina u Srbiji, 21.506 km², 2.012.517 stan., glavni grad Novi Sad // **Vòjvođanin** *m* (**Vòjvođānka** *ž*) ⟨N *mn* Vòjvođani⟩ stanovnik Vojvodine; **vòjvođanskī** *prid.* koji se odnosi na Vojvodinu i Vojvođane
♦ *v.* vojvoda

vokabùlār *m* ⟨G vokabulára⟩ **1.** fond riječi, rječničko blago, rječnik jednog jezika **2.** sve riječi koje koristi i razumije neka osoba ili društvena grupa [*njegov ~ je iznimno siromašan*] // **vȍkabulār|an** *prid.* ⟨*odr.* -nī⟩ *lingv.* koji se odnosi na vokabular [*~no bogatstvo*]
✧ *srlat.* vocabularium ← *lat.* vocabulum: naziv, ime, riječ

vokácij|a *ž* **1.** sklonost prema određenom zanimanju ili djelatnosti; poziv, poticaj [*po ~i je umjetnik*; *imati snažnu ~u za dobrotvorni rad*] **2.** *teol.* čin kojim je Providnost

predodredila svakog čovjeka za određenu ulogu koja je ujedno i njegova osobna sudbina

✧ *lat.* vocatio

vòkāl *m* ⟨G vokála⟩ **1.** *glazb.* ljudski glas u odnosu na glazbeni instrument [*solo* ~] **2.** *fon.* vrsta glasa koji nastaje tako da zračna struja slobodno prolazi između govornih organa dok glasnice pri tome titraju (a, e, i, o, u); samoglasnik, *opr.* konsonant, suglasnik // **vòkāl|an** *prid.* ⟨*odr.* -lnī⟩ **1.** koji se pjeva, koji je određen za pjevanje, koji se izvodi ljudskim glasom **2.** samoglasni [*~na artikulacija*] △ *~na alternacija fon.* prijevoj vokala u korijenu u različitim gramatičkim ili tvorbenim oblicima (npr. tok-tijek-ticati-teći-tečem); *~na glazba glazb.* svi oblici muziciranja u kojima sudjeluje ljudski glas; **vokàlist** (**vokalȉst**) *m glazb.* solo pjevač pop sastava; **vokàlistica** *ž, v.* vokalist; **vokalíza** *ž glazb.* **1.** vokalna skladba bez teksta, izvodi se pjevanjem jednog te istog vokala; ob. vježbe u pjevanju **2.** bogato razvijena melodijska linija nad jednim slovom teksta u skladbama gdje se ljudski glas tretira kao instrument; **vokalizácija** *ž* **1. a.** izgovor vokala, jasna artikulacija samoglasnika u govoru i pjevanju **b.** *glazb.* izvođenje više tonova na istom vokalu **2.** *fon.* prelaženje u samoglasnike ili zamjenjivanje samoglasnikom [*gledao* ←; *gledal*]; **vokalȉzam** *m* ⟨G -zma, N *mn* -zmi⟩ *lingv.* ukupnost činjenica i znanja o vokalima jednoga jezika i njihovih odnosa; **vokalizírati** (što) *dv.* ⟨*prez.* vokalizīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** čisto i jasno artikulirati samoglasnike (u govoru i pjevanju) **2.** *glazb.* (ot)pjevati vokalizu

✧ *engl.* vocal ← *lat.* vox: glas ≃ vocalis: glasan, zvučan

vokalnoȉnstrumentālnī *prid.*, ob. u: △ *~ sastav* skupina glazbenika koji istovremeno sviraju i pjevaju

✧ *v.* vokal + *v.* instrument

vȍkatīv *m lingv.* jedan od padeža imenskih riječi u indoeuropskim jezicima; padež obraćanja, dozivanja // **vȍkatīvan** *prid.* ⟨*odr.* -vnī⟩ koji se odnosi na vokativ

✧ *lat.* (casus) vocativus: dozivni padež

vȍki-tȍki *m* ⟨G -ja⟩ *tehn.* prijenosni radiotelefon; toki-voki

✧ *engl.* walkie-talkie

vôkmen *m, v.* Walkman

vôl (**vô** *razg.*) *m* ⟨G vòla, V vȍle, N *mn* vòlovi⟩ **1.** *agr.* uškopljen mužjak goveda [*tovljeni ~*; *~ na ražnju*] **2.** *pren. pejor.* glup i nedokaziv čovjek trome pameti [*~e jedan!*; *za ~a ubit, žarg.*] // **vòlār** *m* ⟨G volára⟩ *rij.* čovjek koji vodi brigu o volovima, gonič volova; **vòlić**[1] *m* **1.** *dem.* i *hip.* od vol **2.** *pejor.* glupa muška osoba (ob. mlađa, snažna); **volíćak** *m* ⟨G -ćka, N *mn* -ćci, G vòlīćākā⟩ *dem.* i *hip.* od vol; **vòlina**[1] *m augm.* od vol **1.** *pejor.* od vol **2.** glup čovjek, glupak; **vòlinjī** *prid.* volovski; **vòlovina** *ž agr.* stolno grožđe velikih boba; **vòlovsk|ī** *prid.* **1.** koji je od vola; volinji, volujski [*~a žila*; *~i rogovi*] **2.** koji se odnosi na volove [*~a zaprega*; *~a kola* koja vuku volovi] △ *~i jezik bot., v.* pjegavica; *~o oko bot.* šumska trajnica s puzavim podankom; šumsko volujsko oko; **vòlovski** *pril.* kao vol, na način volova; **volùsina** *ž augm.* od vol, *pejor.*

◈ *pr.* (prema zanimanju i nadimačka): **Vólak** (Đakovo, Nova Gradiška), **Vòlār** (130, Zagreb, *I* Slavonija, Međimurje, Sesvete), **Vòlarac** (Sisak), **Volárev** (Osijek, Split), **Volárević** (740, Metković, *S* Dalmacija, Split, *I* Slavonija), **Vòlarić** (900, Krk, Rijeka, Pokuplje, Novi Marof), **Volóder** (330, Sinj, *I* Slavonija, Split, Dubrovnik, *v.* i drati), **Vòlović** (Duga Resa, Karlovac, Zagreb), **Volòvšćāk** (**Volovšćâk**) (Ozalj, Sesvete)

✧ *prasl.* i *stsl.* volъ (*rus.* vol, *polj.* wół)

vólak *m* ⟨G -lka, N *mn* -lci, G vôlākā⟩ *zool.* grabežljivi morski puž (v. bodljivi *Murex trunculus*, *M. brandaris*) iz porodice volaka (*Muricidae*)

✧ *v.* vol

vòlān *m* ⟨G volána⟩ **1.** upravljač automobila **2.** nabrana traka od tanka materijala kao ukras na ženskoj odjeći, zastorima i sl.

✧ *fr.* volant

Volapük (*izg.* Volapȉk) *m lingv.* naziv za jedan od umjetnih međunarodnih jezika (1879), *usp.* esperanto, ido

✧ *njem.* ← *engl.* world: svijet + speak: govor

vòlat *m, v.* volta (1)

vòlēj *m* ⟨G voléja⟩ *sport* udarac (u nogometu, tenisu i sl.) kod kojeg se lopta udara prije nego što dotakne zemlju; odbojni udarac [*udariti iz ~a* **a.** *sport* udariti loptu takvim udarcem **b.** *žarg.* udariti nekoga vrlo jako]

✧ *engl.* volley

vòlejbol *m sport zast. reg.* odbojka
✧ *engl.* volleyball
volens-nolens (*izg.* vȍlens-nȏlens) hoćeš-nećeš
✧ *lat.*
vòlfram *m kem.* element (simbol W, atomski broj 74), tvrdi sivkastobijeli metal koji od svih metala ima najviše talište; služi u proizvodnji čelika, žarulja, te u raketnoj tehnici [*~ov čelik*; *~ove žarulje*]; tungsten
✧ *njem.* Wolfram ← Wolf: vuk + *stvnjem.* rȃm: nečist
volfràmīt *m* ⟨G volframíta⟩ *min.* željezov manganov volframat (Fe,Mn)WO_4, najznačajnija volframova ruda
✧ *njem.* Wolframit
Vȍlga *ž geogr.* rijeka u Rusiji, najdulja u Europi, 3530 km, izvire na Valdajskoj uzvisini, utječe u Kaspijsko jezero // **vȍlškī** *prid.* koji se odnosi na Volgu
vòlić² *m zool.* ptica smokvar, grmuša (*Sylvia simplex*); smokvarica
✧ *v.* vol
volijéra *ž* **1.** ograđeni prostor u kojem su ptice zatvorene, a mogu letjeti; ptičarnik **2.** nastamba za mlade fazane i drugu pernatu divljač u kojoj se njeguje prije nego što se pusti u prirodu i prepusti podivljavanju
✧ *tal.* voliera ← *lat.* volare: letjeti
vòlina² *ž* i *m* ⟨N *mn* -e⟩ *zool.* najveća raža (*Raia macrorhynchus*); nosatica
✧ *v.* vol
volleyball, *v.* volejbol
Vòloder *m* naselje (u blizini Kutine), 1729 stan. // **Volodérac** *m* (**Vòlodērka** *ž*) ⟨G -rca, N *mn* Volodérci⟩ stanovnik Volodera; **vòloderskī** *prid.* koji se odnosi na Voloder i Voloderce
✧ *v.* vol
vȍlof *m lingv.* jezik atlantske grane nigersko-kordofanskih jezika, govori se u Senegalu
volòntēr *m* ⟨G volontéra⟩ **1.** *v.* dobrovoljac **2.** onaj koji besplatno obavlja neku službu iz entuzijazma, radi svoga stručnog usavršavanja ili stjecanja radnog staža // **volòntērka** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩, *v.* volonter; **volòntērskī** *prid.* koji se odnosi na volontere; **volòntērski** *pril.* na način volontera, kao volonter; **volontérstvo** *sr* služba i djelovanje volontera; **volontírati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* volòntīrām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ besplatno obavljati neku službu, raditi kao volonter
✧ *fr.* volontaire

vólonja *m* ⟨N *mn* -e⟩ *zool.* morski pas (*Hexanchidae*)
✧ *v.* vol
Vȍlos *m*, *v.* Veles
Vòloskō *sr* ⟨G Vòloskōg(a)⟩ naselje (pokraj Opatije) // **vòloskī** *prid.* koji se odnosi na Volosko; **vòloščanskī** *prid.* koji se odnosi na Volosko i Vološčane
✧ *v.* Veles
volòvotke *ž mn* ⟨G -odākā/-ī⟩ *bot.* biljna porodica (*Orobanchaceae*) (npr. *Orobanche minor*, nametnica na suncokretu, djetelini, lucerni)
vòlstrītskī, *v.* Wall Street
vȍlšēban *prid.* ⟨*odr.* -bnī⟩ *rij. knjiš. neob.* (+ *srp.*) koji je čudotvoran; magičan, tajanstven, natprirodan
✧ *rus.* volšébnyj
vȏlta *ž reg.* **1.** *arhit.* svod u gradnjama primorske arhitekture, ob. dio trijema, luk, svod, bolta, volat **2. a.** ono što je nastalo okretanjem ili obrtanjem čega (npr. najobičniji brodski vezovi) **b.** vitica što se učini na konopu [*~! veži!*] **3.** *sport* **a.** jahanje u malom krugu **b.** u mačevanju nagli skok ili korak u stranu **4.** vještina u miješanju karata **5.** *tipogr.* tipografsko pismo iz skupine novinske antikve oblikovano po uzoru na klarendon **6.** *glazb.* **a.** oznaka na glazbenoj partituri za ponavljanje **b.** kasnorenesansni ples najčešće u 6/8 mjeri s punktiranim ritmom na početku takta, omiljen na engleskom i francuskom dvoru **c.** u staroj talijanskoj baladi naziv za solista koji je pjevao izmjenično sa skupinom pjevača, tzv. ripresa // **voltávati** (koga) *nesvrš.* ⟨*prez.* vòltāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ *reg.* (u Dalmaciji) onoga tko ide ulicom ili šeće izdaleka zvati tako da se okreće i stalno se pita tko ga zove i tako ispada smiješan
✧ *tal.*: okret, put
Volta (*izg.* Vȏlta), **Alessandro** (1745–1827), talijanski fizičar, proučavao elektricitet, konstruirao prvi stalni izvor struje (*Voltin članak*) // **vȍlt** *m* ⟨G *mn* vȏltā/vȏltī⟩ *fiz.* SI jedinica električnog napona, potencijala i elektromotorne sile (simbol V), definiran kao napon između dviju točaka u vodiču kroz koji teče struja od jednog ampera kada je snaga jedan watt (V = W/A); **voltáža** *ž fiz. razg.* električni napon izražen u voltima

Vôlta *ž geogr.* rijeka u Z Africi, duga 1600 km, utječe u Atlantski ocean

Voltaire (*izg.* Voltêr) (1694–1778), francuski književnik, povjesničar i filozof, istaknuti prosvjetitelj (ep *Henrijada*, romani *Zadig* i *Candide*, povijesni traktat *Stoljeće Luja XIV.*, filozofska djela *Filozofska pisma* ili *Pisma o Englezima*, *Rasprava o toleranciji*, *Filozofski rječnik*) // **vòlter** (**voltêr**) *m pov. umj.* naslonjač niska sjedišta i visoka naslona; **volterijánac** *m* ⟨G -nca, N *mn* -nci, G volterìjānācā⟩ **1.** *pov. fil.* onaj koji je slijedio Voltaireova gledišta (osobito protiv crkve i feudalizma) i način njegova iskazivanja (oštra, bespoštedna kritika i ironija) **2.** *pren.* slobodoumni mislilac; **volterìjānskī** *prid.* koji se odnosi na Voltairea i one koji ga zastupaju; **volterijánstvo** *sr* pojava i djelovanja Voltairea i njegovih pristaša

voltamètrija *ž tehn.* skup elektroanalitičkih tehnika koje se koriste za kvantitativno određivanje organskih i anorganskih spojeva u određenom području koncentracija, za kvalitativnu analizu, te za istraživanja mehanizma kemijskih reakcija
✧ *v.* volt + -METRIJA

voltàmpēr *m* ⟨G voltampéra⟩ *fiz.* jedinica prividne električne snage kod izmjenične električne struje identična wattu (simbol VA); to je produkt srednjih kvadratičnih iznosa za napon i struju (kod izmjenične struje napon i struja stalno se mijenjaju, pa treba uzeti njihovu srednju vrijednost)
✧ *v.* volt + *v.* ampere

vôlti *uzv. glazb.* oznaka u orkestralnoj dionici da treba brzo okrenuti stranicu, jer je pauza predviđena za to vrlo kratka
✧ *tal.* volti: okreni

Vóltić (**Voltiggi**), **Josip** (1750–1825), hrv. filolog i leksikograf rođen u Istri; sastavio rječnik *Ricsoslovnik* (1803) u kojem donosi štokavske, kajkavske i čakavske oblike hrv. jezika, a priložena je i mala gramatika, kao i talijanski i njemački oblici; zanosi se idejom o zajedničkom »ilirskom« jeziku; utjecao na ideje Ilirskog pokreta

voltižírānje *sr sport* **1.** u konjičkom sportu tjelesne vježbe, jahanje u kasu ili galopu uokrug i tjelesne vježbe, izvođenje raznih figura za vrijeme jahanja uokrug **2.** volta (**3b**) **3.** obavezna vježba na »konju« s hvataljkama ili bez njih ili samo s jednom hvataljkom kao dio natjecateljske discipline u gimnastičkom desetoboju
✧ *fr.* voltiger

vȍltmetar *m* ⟨G -tra, N *mn* -tri⟩ *tehn.* instrument za mjerenje električnog napona
✧ *v.* volt + -METAR

vòlubīlan *prid.* ⟨*odr.* -lnī⟩ *rij.* **1.** koji je nepostojan; prevrtljiv **2.** koji je brz na riječima; brbljav, glagoljiv
✧ *lat.* volubilis: okretan, lak, hitar

volújac *m* ⟨G -jca, N *mn* -jci, G vòlūjācā⟩ *bot.* biljka (*Buphthalmum salicifolium*) iz porodice glavočika (*Compositae*)
✧ *v.* vol

volùjāk *m* ⟨G volujáka, N *mn* volujáci⟩ *bot.*, *v.* závratnica △ ~, **veliki** *bot.*, *v.* kolotoč
✧ *v.* vol

volúmen *m* **1.** *mat.* obujam, zapremina **2.** *fiz.* jakost zvuka **3. a.** jedna knjiga **b.** jedna od dviju ili više knjiga nekoga djela; svezak, tom **4.** *glazb.* opseg, jačina, punoća glasa ili tona // **vȍluminōzan** *prid.* ⟨*odr.* -znī⟩ koji zauzima velik prostor; golem, velik, obiman; **voluminóznōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je voluminozno; veličina, opsežnost, prostranost, glomaznost
✧ *lat.*: zavoj, svitak

volumètrija *ž kem.* skup metoda kvantitativne kemijske analize; temelje se na mjerenju volumena otopine poznate koncentracije potrebnoga za reakciju s ispitivanom tvari
✧ *v.* volumen + -METRIJA

voluntarìzam *m* ⟨G -zma⟩ **1.** *fil. psih.* učenje prema kojem je volja (a ne um) temeljni princip i pokretač svih stvari [*metafizički* ~] (Schopenhauer) **2.** *pol. sociol.* samovoljno postupanje, autoritarno ili diktatorsko, bez obzira na zakone, obaveze ili na potrebe i zahtjeve društva **3.** *sociol.* djelovanje koje se temelji na htijenju, ali bez profesionalne kompetencije i poznavanja predmeta; djelovanje proizvoljnosti // **voluntàrist** (**voluntarȉst**) *m* pristalica voluntarizma; **voluntàristica** (**voluntàristkinja**) *ž*, *v.* voluntarist; **voluntarȉstičkī** *prid.* koji pripada voluntarizmu [~ *pristup*]; **voluntarìstički** *pril.* kao voluntaristi, na način voluntarizma [*posao je obavljen* ~]
✧ *lat.* voluntas: volja ≃ voluntarius: voluntaristički + -IZAM

voluntary (*izg.* vòlantari) *m glazb.* u Engleskoj, naziv za orguljske skladbe slobodne polifone

strukture, koje su se izvodile prije, za vrijeme i poslije liturgije
✧ *engl.*: po volji

voluntas (*izg.* volùntas), ob. u: △ ~ ***legis*** (*izg.* ~ lêgis) volja zakona; ~ ***ultima*** (*izg.* ~ ùltima) posljednja volja, oporuka
✧ *lat.*

vòluptuōzan *prid.* ⟨*odr.* -znī⟩ **1.** koji je karakterističan po osjetilnim nasladama ili koji pobuđuje osjetilne naslade; spolno izazovan **2.** koji se predao spolnim nasladama; pohotan, razbludan
✧ *lat.* voluptuosus ← voluptas: naslada, razbludnost, uživanje, radost

volúta *ž pov. umj.* spiralno zavijen dekorativni arhitektonski element, ob. na jonskom kapitelu [*dvostruka* ~]
✧ *engl.* i *fr.* volute ← *lat.* volutum ← volvere: okretati, savijati

volvulóza *ž pat.* parazitska bolest koju izaziva *Onchocerca volvulus*; onhocerkoza
✧ prema uzročniku bolesti + -OZA

vòlvulus *m pat.* strangulacijski ileus koji nastaje ako se crijevna vijuga zaokrene oko svoje osnovice
✧ *lat.*: zavrtaj, zaokret, torzija ← volvere: zakrenuti

vòlj|a[1] ⟨G *mn* vôljā⟩ *ž* **1.** ljudsko racionalno svojstvo, sposobnost duha da što hoće, da se može odlučiti na što **2.** jako htijenje, čvrstina odluke, snaga duha, ustrajnost, upornost duha **3.** izražena odluka, koja se ne mora izvršiti [*posljednja ~a* oporuka, testament] **4.** želja za čim [*dobiti, imati ~u za što* željeti što postići] **//** **vólj|an** *prid.* ⟨*odr.* vôljnī⟩ **1.** koji iskazuje volju, koji hoće ili želi **2.** koji je spreman; koji se odnosi na volju, koji je zasnovan na volji △ ~***no djelovanje*** *fil.* vlastitost duhovnog ili samosvjesnog subjekta, najviši i najsavršeniji oblik ljudske djelatnosti; **vòljko** *pril. rij.* s voljom, rado, *opr.* nevoljko; **vòljkōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ *rij.* opuštenost, lagodnost; **vôljno** *pril.* **1.** uz udio volje, svjesno, namjerno **2.** (voljno!) *vojn. pov.* zapovijetka otpust!
✧ *prasl.* i *stsl.* volja (*rus.* vólja, *stpolj.* wola), *lit.* valia ← *ie.* *wel-: htjeti (*lat.* velle, *stvnjem.* wala: izbor)

vòlja[2] *ž anat.* prošireni dio želuca u kokoši ili ptice; guša

vòljeti (koga, što, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* vòlīm, *pril. sad.* vòlēći, *prid. trp.* vòljen, *gl. im.* vòljēnje⟩ **1.** osjećati ili iskazivati naklonost, privrženost, odanost, prijateljstvo koje se osniva na zajednici ideala, krvnog srodstva i sl. [*oni se uzajamno vole*; ~ *obitelj*] **2.** osjećati prema kome ljubav, osjećati strastvenu privlačnost prema kome [~ *momka/djevojku*] **3.** biti sklon čemu, rado činiti, slušati, čitati, gledati, služiti se čim, imati sklonost prema zanimanju, poslu, igri **//** **vòljijī** ⟨*komp.* + *pom. gl.* u *enkl. obl.*⟩ ⟨formalna tvorba prema *gl.* voljeti, *prez.* volim, u zn. komparativa voljniji od voljan⟩ *ekspr. jez. knjiž.* više volim nego (što drugo), više sam voljan (nego što drugo), radije ću učiniti nego što drugo [~ *sam živjeti nego patiti*]
◈ **Vòljen** m. os. ime (narodno), *rij.*; **Vòljena** ž. os. ime (narodno)
✧ ≃ *v.* volja[1]

Vòljevica, Ismet (1922), hrv. karikaturist, tvorac popularnog humorističkog lika Grge Protokola koji je u karikaturama hrv. dnevnoga tiska blizu pola stoljeća gotovo svakodnevno komentirao domaće i međunarodne događaje

vòmbat *m zool.* australski sisavac, tobolčar (*Vombatus ursinus*) iz porodice *Vombatidae*, gotovo bez repa, čvrste građe, veličine 70–120 cm
✧ *engl.* wombat

vòmitor *m term.* otvor za ulaz i izlaz na tribine sportskog stadiona, gledališta, arenu; njihova veličina i brojnost ovisi o veličini gledališta
✧ *lat.* vomitorium: bljuvalište ← vomere: bljuvati

vòmitus *m term.* izbacivanje sadržaja želuca kroz usta; bljuvanje, povraćanje
✧ ≃ *lat.* vomere: bljuvati

vôncimer *m reg. zast.* soba za dnevni boravak, dnevna soba, livingrum
✧ *njem.* Wohnzimmer

Vónčina, Ivan (1827–1885), hrv. političar, gradonačelnik u Karlovcu (1860), podžupan u Rijeci (1861–1868), gradonačelnik Zagreba (1877–1879); zaslužan za organizaciju Sveučilišta i stručnog školstva i za osnivanje Botaničkog vrta

Vondel (*izg.* Vòndel), **Joost van den** (1587–1679), nizozemski pjesnik i dramski pisac čije se djelo ubraja među najvrednija u nizozemskoj književnosti; pisao epove i drame u stihovima s motivima iz *Biblije* (trilogija *Lucifer*, *Adam u progonstvu*, *Noa*) i iz nacionalne povijesti (*Gijsbrecht van Aemstel*) i rugalice povodom nekih

neprimjerenih postupaka državnih i crkvenih vlasti

vȏnj *m* ⟨G vònja⟩ težak, neugodan zadah **//** **vònjati** (∅, čim, na što, po čemu) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** širiti vonj; djelovati na osjetilo njuha na nepoželjan način (nešto blaže nego smrdjeti) [*~ na krv*; *~ memlom*; *~ po vlazi/vlagom*; *~ ustajalošću*] **2.** *lokal.* (*čakavski*), *v.* mirisati; pahnuti, zaudarati

✧ *prasl.* *vonjь (*stsl.* vonja, *rus.* von', *polj.* woń) ← *ie.* *h_2enh_1- (*lat.* animus: duh, *grč.* ánemos: dah, vjetar)

vònjače *ž mn bot.* biljna porodica *Anacardiaceae*

✧ *v.* vonj

vònjāvka *ž bot.*, *v.* kamìlica

✧ *v.* vonj

voodoo, *v.* vudu

-VOR, -VORAN kao drugi dio riječi znači proždirem; -žder, -jed [*omnivori*]

✧ *lat.* -vorus; voro: proždirem

Vörösmarthy (*izg.* Vèrešmarti), **Mihaly** (1800–1855), mađarski pjesnik i dramski pisac rodoljubnog zanosa u duhu romantizma; epskim pjesmama s motivima iz narodne povijesti, uz Petőfija, znatno pridonio buđenju mađarske nacionalne svijesti uoči revolucije 1848–1849.

vòrvanj (**vȑvanj**) *m* masna tvar iz lubanja kitova, služi za proizvodnju krema i masti (u kozmetici i dermatologiji)

✧ *rus.* vórvan' ← *stšved.* narhval

vȍsak *m* ⟨G -ska, N *mn* vȍskovi⟩ **1.** žućkasta meka tvar koju stvaraju pčele, dobiva se od pčelinjeg saća; žuti ili pčelinji vosak **2.** tvari koje su spoj visokomolekularnih kiselina s alkoholima **3.** *rij.* cerumen (iz uha) △ ***biljni*** ~ tvar koja se cijedi iz nekih biljaka; ***pečatni, crveni*** ~ umjetna smola za pečaćenje **//** **vȍskār** *m* prerađivač voska i izrađivač predmeta od voska; **vȍskārev** (**vȍskārov**) *prid.* koji pripada voskaru; **vȍskarskī** *prid.* koji se odnosi na voskare [*~ zanat*]; **vȍštan** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ **1.** koji je od voska **2.** koji je premazan voskom, navošten **3.** koji je boje voska (ob. o nezdravoj boji lica) △ ***~a plastika*** kiparski radovi od voska s dodatkom terpentina i ulja; ceroplastika; **voštànica** *ž* voštana svijeća; **vȍštanōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/ošću⟩ svojstvo onoga što je voštano; **vȍštār** *m* ⟨G voštára⟩ svjećar, onaj koji pravi voštanice; **vòštārnic|a** *ž* **1.** radionica u kojoj se izrađuju svijeće [*držati ~u*; *imati ~u*; *kupiti u ~i*]; svjećarnica **2.** čest naziv za dio grada primorskog tipa [*stanovati na ~i*]; cerarija; **vòštilica** *ž* vrsta široke četke za pod; **vòštiti** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. sad.* -tēći, *gl. im.* -tēnje/vòšćēnje⟩ **1.** premazivati voskom **2.** *pren.* tući koga

◈ *pr.* (nadimačka): **Vòštan** (Rijeka, Pula), **Vòšten** (150, Poreč, Istra)

✧ *prasl.* i *stsl.* voskъ (*rus.* vosk, *polj.* wosk), *lit.* vaškas ≃ *stvnjem.* wahs

vȍščika *ž* ⟨D L -ici⟩ *bot.* **1.** biljni rod *Ceratophyllum* **2.** (*mn*) porodica voščika (*Ceratophyllaceae*)

✧ *v.* vosak

vȍšplāv *m*, *v.* vešplav

vòtati *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ *reg. zast.* glasovati **//** **votacìjūn** *m* ⟨G votacijúna⟩ *reg. zast.* glasovanje, izbori; **votírati** *dv.* ⟨*prez.* vòtīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* votati

✧ *tal.* votare

vòtergējtskī *prid.* **1.** koji se odnosi na aferu Watergate, *v.* **2.** *pren.* skandal u kojem je potajno zloupotrijebljena politička moć ili korupcija △ ~ ***sindrom*** *podr.* pojam koji aludira na otkrivanje sistema prisluškivanja, ob. vezano uz afere i skandale

vôterprūf *prid.*, *v.* waterproof

vòtīv *m* ⟨G votíva⟩ *rel.* zavjetni dar božanstvu od koga se nešto moli ili očekuje, ob. hram, spomenik, dragocjenost; poznat u svim religijama **//** **vòtīvn|ī** *prid.* koji je zavjetni, kojim se netko zavjetuje; posvećen [*~i dar*; *~a misa*]

✧ *lat.* votivus: obećan, zavjetni ≃ *v.* votum

vȍtka (**vȍdka**) *ž* žestoko alkoholno piće proizvedeno fermentacijom i destilacijom krumpira ili žitarica; vrsta rakije

✧ *rus.* vódka

V-otrovi *m mn kem. vojn.* skupni naziv za nervne bojne otrove, tekućine koje dopiru u organizam preko kože, disanjem, hranom i vodom, uzrokujući teške nervne poremećaje i smrt

votum (*izg.* vôtum) *m* **1.** *pravn.* usmena ili pismena izjava kojom se prihvaća ili ne prihvaća nešto što je stavljeno na glasovanje; glas **2.** *kat. teol.* pojam koji označava želju za crkvom, krštenjem ili za kojim drugim sakramentom, ako ih iz bilo kojeg razloga

nije bilo moguće postići, što ipak omogućava postizanje vječnog života △ ~ ***consultativum*** (*izg.* ~ konsultatívum) savjetujući glas; savjetodavni organ; ~ ***decisivum*** (*izg.* ~ decizívum) odlučujući glas; ~ ***oboedientiae*** (*izg.* ~ obediènciе) zavjet poslušnosti; ~ ***paupertatis*** (*izg.* ~ paupertátis) zavjet siromaštva; ~ ***separatum*** (*izg.* ~ separátum) odvojeno mišljenje // **vota** (*izg.* vôta), ob. u: △ ~ ***maiora*** (*izg.* ~ majóra) većina glasova; ~ ***paria*** (*izg.* ~ pâria) raspolovljeni glasovi; **vòtant** (**votȁnt**) *m* onaj koji ima pravo glasa; u sudskim vijećima prisjednik, porotnik koji ima pravo glasa, ali ne sudjeluje u raspravi
✧ *lat.*: želja, glas

voucher, *v.* vaučer

Vóuk, **Vale** (1886–1962), hrv. znanstvenik, botaničar; objavio više stotina znanstvenih i stručnih radova iz botanike (knjige *Nauka o životu bilja*, *Elementi botanike* i dr.); vodio izgradnju Oceanografskog instituta u Splitu, obnovu Instituta za biologiju mora u Rovinju, organizirao arboretum u Trstenom, pokrenuo časopise i bio glavni urednik *Acta botanica Croatica* i *Acta Adriatica*

vox (*izg.* vȍks), ob. u: △ ~ ***populi*** (*izg.* ~ pȍpuli) glas naroda, mišljenje većine ljudi, građana; ~ ***Dei*** (*izg.* ~ Dȅi) glas Božji
✧ *lat.*

vôz *m* ⟨N *mn* vòzovi⟩ **1.** zaprežna kola kao mjera količine tereta [~ *žita*] **2.** *srp.* vlak (**1**), *v.* // **vòzāč** *m* ⟨G vozáča⟩ onaj koji vozi, koji upravlja vozilom; **vozàčica** *ž*, *v.* vozač; **vozàčičin** *prid.* koji pripada vozačici; **vòzāčkī** *prid.* koji se odnosi na vozače; **vòzāčki** *pril.* kao vozač, na način vozača; **vòzār** *m* ⟨G vozára⟩ **1.** čovjek koji upravlja zaprežnim kolima, taljigama **2.** onaj koji upravlja tramvajem **3.** vozač; **vozárev** (**vozárov**) *prid.* koji pripada vozaru; **vozàrica** *ž*, *v.* vozar; **vozàrina** *ž* pristojba koja se plaća za vožnju, za prijevoz; **vòzārnica** *ž* dio žičare u kojem je smješten radnik koji kontrolira njen rad; **vòzārskī** *prid.* koji se odnosi na vozare; **vózati** (se) *nesvrš.* ⟨*prez.* vôzām (se), *pril. sad.* -ajūći (se), *gl. im.* -ānje⟩ **1.** (koga, što, se) učestalo (se) voziti, voziti (se) amo-tamo; vozikati (se) **2.** (koga) *pren. iron.* varati, vući za nos; **vozìkati** (koga, što, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** *v.* vozati **2.** voziti se iz užitka, voziti se koliko je umjereno i koliko pruža neposredan užitak **3.** voziti se amo-tamo, gubiti vrijeme vozeći se, gnjaviti se u vožnji obilazeći više mjesta (umjesto da se posao obavi brzo i svrsishodno); **vòzilo** *sr* ⟨G *mn* vȍzīlā⟩ prijevozno sredstvo (na kopnu); **vòziti** (se) *nesvrš.* ⟨*prez.* vȍzīm (se), *pril. sad.* vȍzēći (se), *prid. trp.* vȍžen, *gl. im.* vȍžēnje⟩ **1.** (što) upravljati prijevoznim sredstvom **2.** (∅) kretati se (o vozilu) **3.** (se, čim, u čemu) kretati se u vozilu **4.** (koga) prevoziti; **vôzn|ī** *prid.* koji se odnosi na vožnju ili vozila [*(biti) u ~om stanju* biti sposoban za vožnju, *opr.* u kvaru] △ ~***i park*** vozila kojima raspolaže neka organizacija (vojska, policija i sl.) ili poduzeće; ~***i red*** raspored polazaka i dolazaka sredstava javnog prijevoza (osim aviona); **vòžnj|a** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩ voženje, prevoženje, put ili putovanje u vozilu [*noćna ~a*; *hvala na ~i*; *u ~i*]
◈ *pr.* (nadimačka i prema zanimanju): **Vòzetić** (Vinkovci, Zagreb), **Vòzila** (270, Labin, Rijeka, Istra, Krapina), **Vòzlić** (Međimurje, Zagreb)
✧ *prasl.* *vozъ (*rus.* voz, *polj.* wóz), *prasl.* i *stsl.* voziti (*rus.* vozít', *polj.* wozić) ← *ie.* *weg'h- (*lat.* vehere, *grč.* ókhos: kola)

vȍžd *m* ⟨N *mn* vȍždovi⟩ **1.** *pov.* vođa kao visoki naslov u srpskom ustanku poč. 19. st. [~ *Karađorđe*] **2.** *žarg. pejor.* onaj koji nastoji prisvojiti apsolutnu vodeću ulogu
✧ *rus.* ← *stsl.* voždь

VR *krat. int. inform.* prividna stvarnost
✧ *engl.* Virtual Reality

v. r. *krat.* vlastitom rukom

vrábac *m* ⟨G -ápca, N *mn* -ápci, G vrâbācā⟩ **1.** *zool.* mala ptica siva perja (*Passer*) iz porodice vrabaca, obično živi u naseljima i oko kuća **2.** (*mn*) porodica ptica (*Ploceidae*) iz porodice vrapčarki **3.** kratka pjesmica u kojoj se šaljivo govori o osobinama pojedinih osoba △ ***domaći*** ~ *zool.* obični vrabac (*Passer domesticus*); ***planinski*** ~ *zool.* vrabac koji živi po njivama i brdima (*Passer montanus*) // **vràbica** *ž*, *v.* vrabac; **vrȁpčād** *ž zb.* ⟨G I -i⟩, *v.* vrapče; **vràpčārke** *ž mn* ⟨N vràpčārka, G *mn* -ā/-ī⟩ *zool.* red ptica *Passeriformes*; **vràpče** *sr* ⟨G -ta, *zb.* vrȁpčād⟩ malo, ptiče vrapca; **vràpčić** *m dem.* i *hip.* od vrabac; **vràpčj|ī** *prid.* koji pripada, koji je od vrapca ili od vrabaca, koji se odnosi na vrapce △ ~***e sjeme*** *bot.* biljka (*Lithospermum*) iz porodice oštrolista (*Boraginaceae*); jarebinjak

♦ *pr.* (nadimačka): **Bràbec** (Orahovica, Kutina), **Bràvačić** (Dubrovnik), **Vrábac** (200, Vinkovci, Slavonija, Pokuplje, Kostajnica), **Vrábčević** (Vinkovci, Đurđevac), **Vrábec** (1040, Zagorje, Zagreb i okolica, Varaždin, Križevci), **Vràbel** (Đakovo, *I* Slavonija), **Vràbelj** (110, Koprivnica, Ivanec, Zagreb), **Vrábić** (Kaštela, Pregrada), **Vràpček** (Novska), **Vrapčènjak** (Vinkovci, Vukovar), **Vràpčević** (Koprivnica, Jastrebarsko, Sisak, Novska, Đurđevac) ◊ *top.* (naselja): **Vràbač** (Sinj, 237 stan.)

✧ *prasl.* *vorbь (*rus.* vorobéj, *polj.* wróbel), *lit.* žvirblis ≃ *grč.* rhóbillos

vráčati (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* vrâčām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** proricati sudbinu ili budućnost (gledajući u dlan, u grah, bacajući karte i sl.), baviti se vračanjem, gatanjem **2.** obavljanjem nekih radnji ili izgovaranjem riječi nastojati otkloniti zlo ili bolest; bajati, čarati // **vrâč** (**vràčār**) *m* ⟨G vráča, N *mn* vráčevi⟩ **1.** čovjek koji se brine o kultnim obredima u nekim kulturama, svećenik; mag, žrec **2.** *zast.* liječnik; **vràčara** (**vračàrica**) *ž* žena koja vrača, gatara; **vračárev** (**vračárov**) *prid.* koji pripada vračaru; **vračàrija** *ž* vradžbina; **vràčārskī** *prid.* koji se odnosi na vračare; **vráčiti** (koga, što) *nesvrš.* ⟨*prez.* vrâčīm, *pril. sad.* -čēći, *gl. im.* -čēnje⟩ *reg. ekspr.* liječiti, *v.*; **vràdžbina** *ž* ono što izvodi vrač, vračanje, čaranje, vračarija; **vráštvo**[1] *sr zast.* **1.** vračanje, bavljenje vračanjem **2.** *reg.* lijek, medicina, liječenje

♦ *pr.* (prema zanimanju i nadimačka): **Vrâč** (Daruvar, Garešnica, Slavonski Brod), **Vràčan** (110, Sisak, Banovina, Moslavina), **Vràčār** (290, Gospić, Karlovac, Vojnić, Lika), **Vračárević** (Petrinja, Pakrac), **Vràčarić** (180, Vukovar, *I* Slavonija, Virovitica), **Vráčević** (200, Đakovo, Vrbovec, Slavonija), **Vràčić** (190, Požega, *I* Slavonija, Nova Gradiška), **Vràčun** (Slavonski Brod, Zagreb)

✧ *prasl.* i *stsl.* vračь: liječnik, vrač (*rus.* vrač, *slov.* vrač)

vrâg *m* ⟨V vrâže, N *mn* vrȁgovi/vrâzi⟩ **1.** *rel. mit.* simbolično biće kao oličenje zla; đavao, sotona, pali anđeo, napasnik **2.** *zast. knjiš.* neprijatelj **3.** *razg.* nestašno, nemirno dijete, nemirna osoba, vragolan [*ne da mu ~ mira* uvijek nešto poduzima, kopka] **4.** (u raznim kontekstima), *v.* đavao △ ***crni*** ~ bilo tko ili bilo što, tko bilo ili što bilo, neodređenih ili nevjerojatnih osobina [*ponudit će posao i crnom ~u*; *spetljati se s crnim ~om*; *bavit će se i crnim ~om samo da zaradi*] // **vragètati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ *ekspr.* često slati k vragu i spominjati vraga; **vragòlān** *m* ⟨G vragolána⟩ nestaško, vražićak, zloćko, nestaško; **vragolànčić** *m hip.* od vragolan; **vragòlānka** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩, *v.* vragolan; **vragòlast** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je sklon vragolijama, koji je sklon šalama i dosjetkama, koji je hitromislen i dovitljiv, u kojemu je vrag, koji je vrag (u smislu bistrine, duhovitosti itd.); vragometan; **vragòlasto** *pril.* kao vragolan, vragolanski; **vragòlati se** *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām se, *pril. sad.* -ajūći se, *gl. im.* -ānje⟩ ponašati se kao vragolan, biti vragolan u odnosu na druge, izvoditi vragolije [*prošlo je vrijeme prve mladosti i vragolanja*]; **vragòlica** *ž*, *v.* vragolanka; **vragòlija** *ž* (ob. *mn*) vragolast postupak, postupak vragolana; **vrȁgomētan** *prid.* ⟨*odr.* -tnī⟩, *v.* vragolast; **vragòvati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* vrȁgujēm, *pril. sad.* vrȁgujūći, *gl. im.* -ānje⟩ ponašati se kao vrag (ob. o djeci u mlađim godinama); **vrȁščić** *m dem.* i *hip.* od vrag; **vrȁški** *pril.* **1.** kao vrag, poput vragova **2.** jako, vrlo snažno, u velikoj količini [*~ me zaboljelo*]; **vráštvo**[2] *sr* vražje djelo; opačina, zloća; **vrȁžica** *ž*, *v.* vrag; **vrȁžić** *m dem.* i *hip.* od vrag; **vražíćak** *m* ⟨G -ćka, N *mn* -ćci, G vrȁžīćākā⟩ *hip.* od vražić, nestašna osoba, osoba sklona nestašlucima, osoba kojoj vragolije padaju na pamet, mali vrag; **vrȁžjī** *prid.* **1.** koji se odnosi na vraga **2.** vragolast, nestašan, nemiran **3. a.** nijedan, nikakav (u dijaloškoj situaciji na riječi sugovornika) [*~i starac!*] **b.** ono što je dosadilo, s čim se muči [*taj ~i novac*] △ ***~a mati*** *zool.*, *v.* grdobina[2]; ***~i stric*** *bot.*, *v.* brmeč

♦ *pr.* (nadimačka): **Vàržak** (Požega, Zagreb, Otočac), **Vàržić** (300, Valpovo, *I* Slavonija, Donja Stubica), **Vrȁgolōv** (Dubrovnik), **Vragólović** (100, Đakovo, *I* Slavonija), **Vragòtuk** (Zlatar Bistrica, Prigorje, Zagorje), **Vrâgović** (380, Zagorje, Zagreb, Varaždin, Križevci), **Vràžić** (240, Zagreb, Međimurje, Pregrada, Kutina, Vukovar, Sisak, Karlovac)

✧ *prasl.* *vorgъ: neprijatelj (*stsl.* vragъ, *rus.* vórog, *polj.* wróg), *lit.* vargas: siromah

vragòlić *m bot.* močvarna biljka *Sagittaria sagittifolia*

✧ *v.* vrag

vràkeka *ž pom.* otvoreni švedski ribarski čamac za lov na sleđeve, duljina o. 6 m
✧ *šved.*

VRAM *krat. inform.* vrsta računalne memorije s posebnim pristupom; koristi se kod grafičkih aplikacija i sl.
✧ *engl.* Video Random Access Memory

Vrámec, Antun (1538–1587), hrv. teolog i pravnik, kanonik i župnik (Sv. Marka) u Zagrebu i u Brežicama; autor djela *Kronika vezda znovič zpravlena kratka slovenskim jezikom po D. Antonu popu Vramcu kanoniku zagrebačkom*, prve tiskane knjige (u Ljubljani 1578) na hrv. kajkavskom narječju u kojoj sažeto opisuje povijest svijeta od postanka do 1578; Vramec je 1582. bio lišen kanoničke časti, po jednoj verziji zbog heretičkog sadržaja *Kronike*, po drugoj, zbog toga što se oženio, ali je prije smrti ipak imenovan za župnika u Varaždinu

vrân *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ *ekspr.* crn, ob. u: [~*a kosa*; ~*i konj*] // **vránac** *m* ⟨G -nca, N *mn* -nci, G vrânācā⟩ konj vrane, crne dlake △ ~ ***veliki*** *zool.* ptica kormoran (*Phalacrocorax carbo*); ~ ***mali*** *zool.* kormoran mali (*Ph. pygmaeus*); **vránčev** *prid.* koji pripada vrancu; **vrànčić** *m dem.* i *hip.* od vranac; **vrànčina** *m* ⟨N *mn* -e⟩ *augm.* od vranac
◈ *pr.* (nadimačka, ob. prema boji kose i etnici; preklapanje s *v.* Franjo): **Vrân** (Pregrada, Baranja, Samobor, Vinkovci), **Vr̀āna** (Zagreb, Međimurje), **Vránac** (Dubrovnik, Split), **Vr̀ānār** (Koprivnica, *Z* Slavonija), **Vranàričić** (170, Zaprešić, Zagreb i okolica), **Vrânčić** (800, Zagorje, Samobor, Sinj), **Vràndečić** (200, Brač, Split, Zagreb, Osijek), **Vr̀āne** (Karlovac, Jastrebarsko), **Vr̀ānek** (130, Podravina, Dugo Selo), **Vranéković** (150, Samobor, Zagreb, Rijeka), **Vr̀āneš** (220, Zagreb, Požega, Baranja, Lika), **Vr̀āneša** (Zagreb, Karlovac), **Vranéšević** (710, Sisak, Banovina, Pakrac, Gvozd), **Vràněšić** (300, Zagreb, Pokuplje, Banovina, Turopolje), **Vrànetić** (Križevci, Zagreb), **Vránič** (Rovinj, Karlovac, Vinkovci), **Vràničār** (Ozalj, Međimurje), **Vràničić** (Brač, sred. Dalmacija, Dubrovnik), **Vránić** (1900, Pokuplje, Lika, Đurđevac, Otočac, Zadar, Turopolje, *v.* i Franjo), **Vrânka** (Vukovar), **Vr̀ānkić** (Zagreb, *J* Dalmacija, *I* Slavonija, Ogulin), **Vrânko** (Zagreb, Vrbovec), **Vrankovèčkī** (Zagreb, Zagorje), **Vránković** (660, Benkovac, sred. i *S* Dalmacija), **Vrànkulj** (Benkovac, *S* i sred. Dalmacija), **Vrànović** (Međimurje, Zagreb, Sisak), **Vránjac** (Buje, Dubrovnik), **Vránjanin** (Petrinja, Banovina, Zagreb, Vukovar), **Vr̀ānješ** (1420, Osijek, *J* Dalmacija, Split, Knin), **Vranjéšević** (200, Vukovar, *I* Slavonija), **Vranjicân** (Hvar, Brač, Split), **Vr̀ānjičić** (Brač, Split), **Vránjić** (230, Šibenik, Split, *I* Slavonija, Imotski), **Vránjković** (570, Knin, Drniš, *I* Slavonija, sred. Dalmacija)
◊ *top.*: **Vr̀ānjača** (brdo, Velebit); (naselja): **Vr̀āna** (Cres-Lošinj, 20 stan.), **Vr̀āndolac** (Sinj, 229 stan.), **Vranéševci** (Slatina, 216 stan.), **Vránić** (Požega, 23 stan.), **Vránići kod Poreča** (Poreč, 191 stan.), **Vránići kod Višnjána** (Poreč, 42 stan.), **Vr̀ānik** (Gračac, 49 stan.), **Vránkovec** (Zabok, 267 stan.), **Vranòjelje** (Ivanec, 177 stan.), **Vr̀ānov Dôl** (Jastrebarsko, 173 stan.), **Vr̀ānovača** (Korenica, 160 stan.), **Vránovci** (Slavonski Brod, 475 stan.), **Vrànovine** (Gospić, 72 stan.), **Vr̀ānja** (Pazin, 112 stan.), **Vránjak Žùmberačkī** (Jastrebarsko, 9 stan.), **Vrânjē Sȅlo** (Poreč, 77 stan.)
✧ *prasl.* *vornъ: gavran (*rus.* vóron, *polj.* wron), *lit.* varnas

vr̀ān|a *ž* ⟨G *mn* vrânā⟩ *zool.* **1.** ptica (*Corvus cornix*) iz istoimene porodice (*Corvidae*) **2.** morska riba **a.** (*Corvina nigra*, *Umbrina cirrosa*); kaval, konj **b.** (*Labrus merula*) iz porodice usnača; lenac
◈ *v.* vran, Franjo
✧ *prasl.* *vorna (*rus.* voróna, *polj.* wrona), *lit.* varna

Vr̀āna *ž* naselje (u blizini Biograda), 1249 stan. // **vr̀ānskī** *prid.* koji se odnosi na Vranu i Vranjane; **Vránjanin** *m* (**Vránjānka** *ž*) ⟨N *mn* Vránjani⟩ stanovnik Vrane
◈ *v.* vran

Vrânčić **1. Antun** (latinizirano Antonius Verantius) (1504–1573), hrv. latinist i visoki crkveni dužnosnik; pisao pjesme, putopise, biografije **2. Faust** (1551–1617), hrv. polihistor, čanadski biskup, autor *Machine novae* (*Novi strojevi*) u kojoj crtežom i opisima anticipira mnoge buduće tehničke izume (zrakoplov, padobran i dr.); sastavio i objavio prvi hrv. rječnik (*Rječnik pet najplemenitijih europskih jezika*, *latinskog*, *talijanskog*, *njemačkog*, *dalmatinskog*, *ugarskog*) s približno 5000 protumačenih riječi na svih pet jezika, objavljen 1595. u Veneciji

Vràngel 1. Ferdinand Petrovič (1796–1870), ruski pomorski istraživač priobalnog pojasa *SI* Sibira, sudionik putovanja oko svijeta (1817–1819. i 1825–1827); po njemu nazvan otok u Arktiku i planinski masiv na Aljasci **2. Petar Nikolajevič** (1878–1928), ruski general, 1918–1920. vodio bjelogardijce u ruskom građanskom ratu **// vràngelovci** *m mn pov.* pripadnici vojnih jedinica koji su se borili protiv sovjetske vlasti u građanskom ratu od 1918. do 1920. kad su pobijeđeni i raspršeni u emigraciji

Vranìckī, Predrag (1922–2002), povjesničar marksizma međunarodne reputacije; odbacio staljinističke koncepcije marksističke filozofije, dosljedno se suprotstavljao svakom dogmatizmu; član redakcije *Praxis*, *v.* za cijelo vrijeme postojanja časopisa (*Historija marksizma*, *Čovjek i historija*, *Filozofija historije*)

vranòkos *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ *ekspr.* koji je vrane kose; crnokos

✧ *v.* vrana + *v.* kosa[1]

vranòok *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ *ekspr.* koji ima vrane oči; crnook

✧ *v.* vrana + *v.* oko[1]

Vrânskō jȅzero *m geogr.* najveće jezero u Hrvatskoj, kod Biograda, 30,2 km^2

♦ *v.* vran

Vranyczany (*izg.* Vranicáni), **Ambroz, barun** (1801–1870), hrv. privrednik i političar, uspješan trgovac u Karlovcu, veliki mecena ilirskog pokreta i prijatelj vodećih iliraca, predsjednik Matice ilirske 1851–1858; zauzimao se za izgradnju željeznica u Hrvatskoj i za ujedinjenje Dalmacije s Hrvatskom

vrânj *m* ⟨G vránja⟩ čep za bačvu i sl. **// vrànjača** *ž anat.* u ptica i kralješnjaka na nižem stupnju razvoja, dobro razvijena zasebna kost plećnog pojasa (u čovjeka i domaćih sisavaca zakržljala); korakoidna kost

✧ *v.* vrana

vrȁnjemil *m bot.* **1.** biljka (*Plumbago europaea*) **2.** (*mn*) porodica vranjemila (*Plumbaginaceae*)

Vrȁnjic *m* naselje u Kaštelanskom zaljevu, 1159 stan. **// Vrȁnjičanin** *m* (**Vrȁnjičānka, Vrȁnjička** *ž*) ⟨N *mn* Vrȁnjičani⟩ stanovnik Vranjica; **vrȁnjičkī**[1] *prid.* koji se odnosi na Vranjic

♦ *v.* vran

Vrȁnjica *ž* naselje (u blizini Trogira), 592 stan. **// vrȁnjičkī**[2] *prid.* koji se odnosi na Vranjicu

♦ *v.* vran

vràpčārke, *v.* vrabac

Vràpče *sr* **1.** *SZ* dio Zagreba **2.** *pren. žarg.* ludnica (zbog Psihijatrijske bolnice u tom dijelu grada) [*poslali su ga u* ~] **// Vrapčánac** *m* (**Vràpčānka** *ž*) ⟨G -nca, N *mn* Vrapčánci⟩ stanovnik Vrapča; **vràpčānskī** *prid.* koji se odnosi na Vrapče i na Vrapčance

♦ *v.* vrabac

vrât *m* ⟨N *mn* vràtovi⟩ **1.** *anat.* dio tijela čovjeka ili životinje koji spaja glavu s trupom **2.** dio nekog predmeta koji spaja njegova dva dijela **3.** suženi ili tanji dio nekog predmeta (violina i sl. instrumenti) **// vràtina** *ž* **1.** *augm.* od vrat **2.** meso s vrata životinje (krave, svinje itd.); **vrâtnī** *prid.* koji pripada, koji se odnosi na vrat [~ *kralješak*]

♦ *pr.* (nadimačka): **Vràtan** (Dvor), **Vràtić** (Koprivnica, Zagreb, *v.* i vrata), **Vrátonja** (Pazin, Poreč), **Vràtonjić** (Dubrovnik, Opatija), **Vrâtović** (Rovinj, Istra, Rijeka, Osijek), **Vràtuša** (Zagreb)

✧ *prasl.* *vortъ (*stsl.* vratъ, *rus.* vórot, *polj.* wrot) ≃ *v.* vrtjeti

vrát|a *sr pl. tantum* ⟨G -ā⟩ **1.** otvor u zidu, na ogradi i sl. kroz koji se izlazi ili ulazi [*ova/ta ~a*; *dvokrilna ~a*; *jednokrilna ~a*; *višekrilna ~a*] **2.** prolaz između strmih stijena u planinskom kraju, na rijeci, na moru **3.** *sport* dio prostora omeđen vratnicama i prečkom; gol △ ***peta ~a*** *tehn. žarg.* stražnja vrata na automobilu, ob. vrata od prtljažnika **// vráca** *sr pl. tantum dem.* od vrata; **vratánca** *sr pl. tantum*, *v.* vratašca; **vràtār** *m* ⟨G vratára⟩ **1.** onaj koji nadzire ulaz u zgradu ili na ograđeni prostor **2.** *sport* igrač koji brani vrata; golman; **vratárev** (**vratárov**) *prid.* koji pripada vrataru; **vratàrica** *ž*, *v.* vratarka; **vràtārka** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩, *v.* vratar; **vràtārnica** *ž* prostorija u kojoj je smješten vratar; porta, portirnica; **vràtārskī** *prid.* koji se odnosi na vratara i vratare; **vràtārski** *pril.* kao vratar, na način vratara; **vratàšca** *sr pl. tantum dem.* od vrata, otvor sa zaklopcem kroz koji se čisti, ispražnjuje pepeo i obavljaju slične radnje [~ *dimnjaka*; ~ *peći*; ~ *štednjaka*]; vratanca; **vrȁtnica** *ž* **1. a.** (*mn*) okvir u koji su postavljena vrata **b.** greda okvira vrata (u nogometu i sl.); stativa **2.** *anat.* ulazni ili izlazni otvor organa

♦ *pr.* (prema zanimanju i etnici): **Vràtarić** (390, Slunj, Kordun, Pokuplje, Ogulin) ◊ *top.*: **Vȅlā vrâta** (morski tjesnac), **Vȑātnīk** (ime nekoliko brdskih prijevoja, na Velebitu i dr.); (naselja): **Vrâta** (Delnice, 308 stan.), **Vratàruša** (Senj, 180 stan.), **Vratèčko** (Petrinja, 90 stan.), **Vȑātnīk** (Senj, 100 stan.), **Vȑātnīk Sȁmoborskī** (Grad Zagreb, 123 stan.), **Vȑātnō Òtok** (Varaždin, 76 stan.)

✧ *prasl.* *vorta (*stsl.* vrata, *rus.* voróta, *polj.* wrota), *lit.* vartai ≈ *stengl.* weord: ulica

vràtić *m bot.* ivanjsko cvijeće, *v.* ivanjski △

✧ *v.* vrata

Vratišínec *m* ⟨G -nca⟩ naselje (u blizini Čakovca), 1520 stan. // **Vratišínčanin** *m* (**Vratišínčānka** *ž*) ⟨N *mn* Vratišínčani⟩ stanovnik Vratišinca; **vratišínečkī** *prid.* koji se odnosi na Vratišinec i Vratišinčane

♦ *v.* vrata

vrátiti (se) *svrš.* ⟨*prez.* vrâtīm (se), *pril. pr.* -īvši (se), *prid. trp.* vrâćen⟩ **1.** (koga, što) dati natrag ono što je uzeto, oteto, posuđeno, dobiveno od koga [~ *dug*; ~ *knjigu*] **2.** dobiti, steći, povratiti ono što je netko imao, što je bilo izgubljeno **3.** učiniti da tko pođe natrag na mjesto odakle je došao **4.** uzvratiti komu što [~ *udarac*] **5.** (se) **a.** doći natrag, doći onamo odakle je netko pošao [~ *se kući*] **b.** ponovno otići onamo kamo je već jednom netko išao [*vratit ću se dogodine*] **c.** ponovno se početi baviti nečim nakon prekida [~ *se na stari posao*] **d.** ponovno se pojaviti, očitovati, povratiti se **e.** nastaviti govoriti o nekoj temi nakon digresije [*vratimo se predmetu*] // **vrȁća|ti** (koga, što, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* vratiti; **vràtilo** *sr* **1.** drveni valjak na razboju oko kojega se omotava pređa **2.** *sport* sprava za vježbanje, poprečna šipka na dva stupa **3.** dio stroja koji preuzima i dalje prenosi zakretni moment, tj. snagu [*koljenčasto* ~; *grebenasto* ~; *fleksibilno* ~]

✧ *prasl.* *vortiti (*stsl.* vratiti, *rus.* vorotít', *polj.* wrócić), *lit.* vartyti: okretati ≈ *v.* vrtjeti

vràtiželja *ž bot.* biljka (*Anacamptis*) iz porodice orhideja (*Orchidaceae*)

✧ *v.* vratiti + *v.* željeti, želja

vrȁtoloman *prid.* ⟨*odr.* -ōmnī⟩ **1.** koji je vrlo opasan, ob. teško prohodan **2.** nesmotren, nepromišljen, pustolovan // **vratolómac** *m* ⟨G -mca, V vrȁtolōmče, N *mn* -mci, G vratòlōmācā⟩ onaj koji je neoprezan, brz, nepromišljen, sklon riziku; **vratolómčev** *prid.* koji pripada vratolomcu; **vratolòmija** *ž* opasan, nepromišljen pothvat, pustolovina; **vratòlōmka** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩, *v.* vratolomac; **vrȁtolōmno** *pril.* na način vratolomca, kao vratolomci; **vratolómnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je vratolomno

✧ *v.* vrat + *v.* lom, lomiti

Vrâz, Stanko (1810–1851), hrv. književnik slovenskog podrijetla, oduševljeni pristaša ilirskog pokreta i suradnik *Danice ilirske* od prvih brojeva (1835), preselio se u Zagreb 1838. i odonda pisao samo na hrv. jeziku; popularnost stekao ljubavnom poezijom u duhu onovremenog romantizma (zbirka *Đulabije*, 1840); pisao i književne kritike, putopise, rasprave o jeziku i narodnom pjesništvu

vrȁžemīl *m bot.* livadna biljka *Goniolimon dalmaticum* iz porodice vranjemila (*Plumbaginaceae*)

✧ *v.* vrag + *v.* mio

vrȁžjī, *v.* vrag

vŕb|a *ž* ⟨*zb.* vȑblje⟩ *bot.* listopadno drvo ili grm s izduženim listovima (*Salix*) iz istoimene porodice (*Salicaceae*), raste na vlažnim staništima △ ***žalosna ~a*** (*Salix babylonica*) plereza, strmogled, jadika; ***crna ~a***, *v.* bekva // **vȉbica** *ž* **1.** *dem.* od vrba **2.** *bot.* ljekovita biljka (*Lythrum salicaria*) iz porodice vrbica (*Lythraceae*); crljena iva **3.** (Vrbìca) *crkv.* subota uoči Cvjetnice u Pravoslavnoj crkvi i crkvama istočnog obreda; **vȉbīk** *m* ⟨G vrbíka, N *mn* vrbíci⟩ mjesto obraslo vrbom; **vȑblje** *sr zb.*, *v.* vrba; **vȉbov** *prid.* koji pripada vrbi, koji je od vrbe [~ *prut*]; **vȉbovina** *ž* vrbovo drvo kao građevni materijal

♦ *pr.* (etnici, moguće preklapanje s *v.* Urban): **Vèrban** (Rijeka, Zadar, Poreč), **Verbánac** (320, Labin, Istra, Split), **Vŕba** (Požega, Zagreb), **Vrbánec** (930, Međimurje, Zagorje, Varaždin, *v.* i Urban), **Vrbánjac** (Slavonski Brod, *I* Slavonija), **Vȉbaškī** (Split, Zaprešić, Primorje, Buzet), **Vȉbat** (220, Zagreb, sred. Dalmacija, Slavonski Brod, Sesvete), **Vrbátović** (110, Drniš, sred. Dalmacija), **Vȉbec** (Ivanec, Međimurje, Pregrada), **Vȉbek** (120, Zlatar Bistrica, Podravina), **Vrbènskī** (Virovitica, Pakrac), **Vȉbešić** (130, Donji Miholjac, *I* Slavonija), **Vȉbeta** (Rijeka, Crikvenica), **Vȉbetić** (180, Karlovac, Pokuplje, Daruvar), **Vȉbica** (Pazin,

Zagreb, Dubrovnik), **Vrbìček** (Jastrebarsko, Zagreb), **Vȑbičić** (Šibenik, *I* Slavonija), **Vrbìčkī** (Zagreb, Dugo Selo, *I* Slavonija), **Vŕbić** (Zagreb, *I* Slavonija, Novi Marof), **Vŕbin** (Ozalj, Zagreb), **Vȑbka** (Zagreb, *Z* Slavonija), **Vrbljánac** (Zagreb, Primorje, Istra), **Vrbljánčević** (Slavonski Brod), **Vȑbljanin** (Zagreb, Pula, Županja), **Vȑbnjāk** (120, Varaždin, Samobor, Koprivnica), **Vȑbošić** (Našice, Osijek, Sesvete), **Vȑbovčān** (Bjelovar, Garešnica), **Vrbòvskī** (Vukovar) ◊ *top.* (naselja): **Vrbánci** (Karlovac, 152 stan.), **Vȑbāni** (**Vrbâni**) (Poreč, 12 stan.), **Vȑbanskā Drȁga** (Ozalj, 58 stan.), **Vȑbica** (Bjelovar), **Vȑbišnica** (Pregrada, 258 stan.), **Vȓbje** (Nova Gradiška, 721 stan.), **Vȑbno** (Ivanec, 324 stan.), **Vȑbova** (Nova Gradiška, 1179 stan.), **Vȑbovec Sàmoborskī** (Samobor, 297 stan.), **Vrbòvečkī Pávlovec** (Vrbovec, 355 stan.), **Vȑbovo** (Zlatar, 411 stan.), **Vȑbovo Pòsavskō** (Grad Zagreb, 151 stan.)
✧ *prasl.* *vьrba (*rus.* vérba, *polj.* wierzba), *lit.* virbas: stabljika ≃ *grč.* rhábdos: štap

vrbánac *m* ⟨G -nca, N *mn* -nci, G vȑbānācā⟩ *pat.*, *v.* erizipel
✧ *v.* vrba

Vrbánovec *m* ⟨G -ōvca⟩ naselje (u blizini Ludbrega), 723 stan. // **Vrbánovčanin** *m* (**Vrbánovčānka** *ž*) ⟨N *mn* Vrbánovčani⟩ stanovnik Vrbanovca; **vrbánovečkī** *prid.* koji se odnosi na Vrbanovec i Vrbanovčane
◈ *v.* vrba

Vȑbanj *m* ⟨G Vȑbnja⟩ naselje na otoku Hvaru, 595 stan. // **Vȑbnjanin** *m* (**Vȑbnjānka** *ž*) ⟨N *mn* Vȑbnjani⟩ stanovnik Vrbnja; **vȑbnjanskī** *prid.* koji se odnosi na Vrbanj i Vrbnjane
◈ *v.* vrba

Vȑbanja *ž* naselje (u blizini Županje), 3138 stan. // **Vrbánjac** *m* (**Vȑbānjka** *ž*) ⟨G -njca, N *mn* Vrbánjci⟩ stanovnik Vrbanje; **vȑbanjskī** *prid.* koji se odnosi na Vrbanju i Vrbanjce
◈ *v.* vrba

vrbánjac *m* ⟨G -njca, N *mn* -njci, G vȑbānjācā⟩ *agr.* sorta dalmatinske loze i vino od te loze
✧ *v.* vrba

Vȑbas *m* *geogr.* rijeka u *Z* dijelu BiH, desni pritok Save, dug 253 km
◈ *pr.* (etnici): **Vȑbās** (Daruvar, *I* Slavonija, Virovitica), **Vrbàslija** (Đakovo, Ivanić Grad, Podravina)

Vȑbica *ž* naselje (u blizini Đakova), 763 stan. // **Vȑbičanin** *m* (**Vȑbičānka** *ž*) ⟨N *mn* Vȑbičani⟩ stanovnik Vrbice; **vȑbičkī** *prid.* koji se odnosi na Vrbicu i Vrbičane
◈ *v.* vrba

Vȑbnīk *m* **1.** naselje (u blizini Knina), 1332 stan. **2.** naselje na *I* obali otoka Krka, 950 stan. // **Vrbničánac** (**Vȑbničanin**) *m* (**Vȑbničānka** *ž*) ⟨G -nca, N *mn* Vȑbničani⟩ stanovnik Vrbnika; **vȑbničkī** *prid.* koji se odnosi na Vrbnik i Vrbničane
◈ *v.* vrba

vrbòlika *ž* ⟨D L -ici⟩ *bot.* biljni rod (*Epilobium*) iz porodice *Oenotheraceae*

Vȑboskā *ž* ⟨D L -ōj⟩ naselje na *S* obali otoka Hvara, 523 stan.

Vȑbova *ž* naselje (u blizini Nove Gradiške), 1179 stan. // **vȑbovskī** *prid.* koji se odnosi na Vrbovu
◈ *v.* vrba

Vȑbovac *m* ⟨G -ōvca⟩ naselje (u blizini Daruvara), 534 stan. // **vȑbovačkī** *prid.* koji se odnosi na Vrbovac i Vrbovčane; **Vȑbovčanin** *m* (**Vȑbovčānka** *ž*) ⟨N *mn* Vȑbovčani⟩ stanovnik Vrbovca
◈ *v.* vrba

vȑbovati *dv.* ⟨*prez.* vȑbujēm, *pril. sad.* vȑbujūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** uzeti/uzimati u najamnu vojsku, mobilizirati za novac **2.** *pejor.* pridobiti/pridobivati koga da stupi na nečiju stranu (ob. u špijunsku djelatnost, političku konspiraciju i sl.), da mu se pridruži
✧ *njem.* werben

Vȑbovec *m* ⟨G -ōvca⟩ grad *I* od Zagreba, 4149 stan. // **vȑbovečkī** *prid.* koji se odnosi na Vrbovec
◈ *v.* vrba

Vȑbovljāni *m mn* naselje (u blizini Nove Gradiške), 551 stan. // **vȑbovljānskī** *prid.* koji se odnosi na Vrbovljane
◈ *v.* vrba

vȑbōvnīk *m* ⟨N *mn* -īci⟩ *bot.* medonosna biljka (*Isatis tinctoria*) iz porodice krstašica (*Cruciferae*), uzgaja se kao industrijska biljka za dobivanje plave boje; sinjavina, sač
✧ *v.* vrba

Vȑbovskō *sr* ⟨G -ōg(a)⟩ grad u Gorskom kotaru, 2047 stan.
◈ *v.* vrba

vȑcati *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *prid. trp.* vȑcān, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** (∅) snažno izlijetati, izbijati, iskakati, prskati, naglo se otkidati, padati **2.** (što) pomoću centrifugalne

sprave izdvajati med, maslo i sl. **3.** (čime, ∅) *žarg.* napadno, nametljivo micati bokovima // **vr̀calica** (**vr̀cāljka**) *ž* sprava za vrcanje (meda i sl.); **vr̀cka** *ž* ⟨G *mn* vr̂ckā/-ī⟩ *ekspr.* koketna djevojka koja vrca ili vrcka; **vr̀ckast** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji se vrcka, živ, veoma pokretan, gibak; **vr̀ckati** (∅, što, čime) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ pomalo vrcati, vrcati slabije izraženo, sitnije; **vr̀ckavo** *pril.* **1.** gipko, okretno **2.** duhovito, prštavo; **vr̀ckavōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je vrckavo ili osobina onoga koji je vrckav; **vr̀ckica** *ž eufem.* od vrcka, ona za koju bi se moglo reći da je vrcka; **vr̀cnuti** (∅, što, čime) *svrš.* ⟨*prez.* -nēm, *pril. pr.* -ūvši, *prid. rad.* vr̀cnuo⟩, *v.* vrcati

◈ *pr.* (nadimačka): **Vr̀ca** (180, Sinj, sred. Dalmacija, *I* Slavonija), **Vr̀cān** (200, Sinj, sred. Dalmacija, Makarska, Osijek), **Vr̀celj** (520, Benkovac, Ogulin, *I* Slavonija, Zadar)

✧ *ekspr.*

vr̀č *m* ⟨G vr̀ča, N *mn* vr̀čevi⟩ posuda za piće (obično od zemlje) s ručkom // **vr̀čina** *ž* **1.** *reg.* noćna posuda **2.** *augm.* od vrč **3.** *podr. pren.* šešir koji loše stoji na glavi, ob. nalik na polukuglu

◈ *pr.* (nadimačka): **Vr̀čak** (Zaprešić, Bjelovar, Prigorje, Donja Stubica), **Vr̀ček** (390, Varaždin, Zagorje, Međimurje, Koprivnica), **Vr̀čić** (100, Šibenik, Imotski, Rijeka), **Vr̀čković** (140, Samobor, Turopolje, Zagreb)

✧ *prasl.* *vъrčь (*stsl.* vrъčь, *slov.* vrč) ← *lat.* urceus

vr̂ći, *v.* vršiti[2]

vr̀ći, *v.* vrgnuti

vr̀dati (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** vrludati **2. a.** izmicati se pravom odgovoru, izbjegavati istinu **b.** izvlačiti se od obveze **c.** biti nestalan, prevrtljiv **3.** *razg.* (u šali) biti sklon vezama izvan braka (o supružnicima) // **vrdaláma** *m* ⟨N *mn* -e⟩ onaj koji vrda, nepouzdan čovjek, prevrtljivac; **vr̀dalo** *sr* onaj koji vrda, izbjegava, ne želi stupiti u kontakt; **vr̀dnuti** (∅) *svrš.* ⟨*prez.* -nēm, *pril. pr.* -ūvši, *prid. rad.* vr̀dnuo⟩, *v.* vrdati

vrébati (koga, što) *nesvrš.* ⟨*prez.* vrêbām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ prikriveno čekati priliku za napad na koga [~ *zgodu (priliku)* iščekivati, čekati, tražiti mogućnost da se što učini]; kebati // **vrèbāč** *m* ⟨G vrebáča⟩ onaj koji vreba, onaj koji što krišom promatra s kakvom namjerom; vrebalo; **vrebàčica** *ž*, *v.* vrebač; **vrébalo** *sr*, *v.* vrebač [*taj/to* ~]; **vrȅbnuti** (koga, što) *svrš.* ⟨*prez.* -nēm, *pril. pr.* -ūvši, *prid. rad.* vrȅbnuo⟩, *v.* vrebati

◈ *pr.* (nadimačko, *v.* i vrabac): **Vrébac** (150, *I* Slavonija, Moslavina, Sisak)

✧ ? *rus.* voróba: kružna daska, *lit.* virbas: prut (osnovno značenje bilo bi: prijetiti komu šibom, prutom)

vrèbina *ž bot.* biljka (*Thymelaea passerina*) iz porodice *Thymelaeceae*

vrȅć|a *ž* ⟨G *mn* vrêćā⟩ **1.** savitljiva i teretu prilagodljiva velika ambalaža od jute ili od platna, papira, plastike i sl., s otvorom samo s gornje strane, služi za čuvanje sipkog materijala (zrnja, brašna i sl.) ili za prenošenje na leđima ili na prijevoznom sredstvu [*natrpati ~u*; *staviti u ~u*; *~a za spavanje*] **2.** *meton.* količina čega koja stane u vreću [*~a krumpira*] // **vrȅćast** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji sliči vreći, koji oblikom podsjeća na vreću; **vrećȅtina** *ž augm.* od vreća; **vrećȅvina** *ž rij.* tekstil od koga se šiju vreće; **vrȅćica** *ž dem.* od vreća [*plastična* ~]; **vrećȕrina** *ž augm.* od vreća

✧ *prasl.* *vertja (*slov.* vreča, *rus.*) *dijal.* (veretá)

vrȅdnovati, *v.* vrijediti

vrȅlo, *v.* vreti

vrȅmenoslōvlje *sr meteor. zast.*, *v.* meteorologija // **vremenoslóvac** *m* ⟨G -vca, N *mn* -vci⟩ *meteor. zast.*, *v.* meteorolog

✧ *v.* vrijeme + *v.* slovo

vrȅmenskī, *v.* vrijeme

vrȅmeplōv *m* **1.** *publ.* put kroz vrijeme, šetnja kroz vrijeme (često u nazivima novinskih rubrika i emisija radija i televizije); kronika **2.** (+ *potenc.*) ono čime se putuje kroz vrijeme (zamišljena sprava kojom se putuje kroz vrijeme)

✧ *v.* vrijeme + *v.* ploviti, plov

vreténac *m* ⟨G -nca, N *mn* -nci, G vrètēnācā⟩ *zool.* vilin (vilinski) konjic, *v.* konjic △

✧ *v.* vreteno

vretèno *sr* ⟨G *mn* vreténā⟩ **1.** drveni obao štapić, na krajevima šiljast, a u sredini deblji, na koji se pri predenju namota pređa **2.** (+ *potenc.*) **a.** ono što ima oblik vretena **b.** ono što se okreće oko osi kao vreteno // **vretènār** *m* ⟨G vretenára⟩ onaj koji izrađuje vretena; **vretenárev** (**vretenárov**) *prid.* koji pripada vretenaru; **vretènast** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji ima

oblik vretena; **vreténce** *sr* ⟨G -nca, N *mn* -nci, G vrètēnācā⟩ *dem.* od vreteno; **vrètēnka** *ž* ⟨G *mn* -enākā/-ī⟩ dio prijenosnog mehanizma u vjetrenjači; **vrètēnsk|ī** *prid.* koji se odnosi na vreteno [*~a ulja*]

✧ *prasl.* *verteno (*stsl.* vrěteno, *rus.* veretenó, *polj.* wrzeciono) ≃ *v.* vrtjeti

vrȅti (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* vrîm/vrȉjēm (*3. l. mn* vrû), *pril. sad.* vrûći/vrȉjūći, *prid. rad.* vrȅo/vrȉo, *gl. im.* vrénje⟩ **1.** kipjeti zbog tlaka pare stvorene zagrijavanjem; ključati (o tekućini) **2.** *pren.* **a.** kretati se u neredu, komešati se, vrvjeti, kipjeti **b.** biti zahvaćen snažnim osjećajem o zbivanjima, duševnim stanjima **3.** mijenjati se pod utjecajem enzima; fermentirati **//** **vrȅlīšte** *sr* točka, temperatura na kojoj neka tekućina vri (pri normalnom tlaku iznosi 100 °C); **vrȅlo** (I) *sr* ⟨G *mn* vrêlā⟩ mjesto gdje izvire voda; izvor, zdenac, studenac, vrutak; **vrȅlo** (II) *pril.* vruće, žestoko, *usp.* vreo; **vrénj|e** *sr* **1.** ⟨*gl. im.*⟩, *v.* vreti **2.** uzbuđenje **3.** pokret većeg broja ljudi **4.** proces koji nastaje djelovanjem enzima; fermentacija △ ***alkoholno ~e*** postupak pretvaranja šećera u alkohol; ***octeno ~e*** proces pretvaranja vina u ocat; ***mliječno ~e*** postupak pretvaranja mlijeka u sir (kiseljenjem); ***točka ~a*** **1.** vrelište **2.** prijelomni čas nezadovoljstva, pobune itd.; **vrȅo** *prid.* ⟨*odr.* vrȅlī⟩ koji je vrlo vruć; kipući; **vrȅva** *ž* ⟨G *mn* vrêvā⟩ komešanje, gužva, graja, žagor mnoštva; gungula; **vriònīk** *m* ⟨G vrioníka⟩ velika bačva za vrenje piva; **vrȕlja** *ž* ⟨G *mn* vrûljā⟩ podmorsko vrelo, vrelo na morskom dnu; **vrútak** *m* ⟨G -tka, N *mn* vrúci, G vrûtākā⟩ *knjiš. ekspr.* vrelo, izvor; **vrȕtnjāk** *m* ⟨N *mn* -āci⟩ dio vodene ustave, vrelišna komora; **vȑvjeti** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* -vīm, *pril. sad.* -vēći, *gl. im.* -vljēnje⟩ **1.** ispuniti prostor u velikom broju uz komešanje i kretanje, tiskati se (o ljudima i životinjama) **2.** dolaziti bez zadržavanja, ravnomjerno nadirati, provaljivati **3.** obilovati (čim)

✦ *hidronim.* (obično vrela i potoci, ali često se prenosi na manje zaseoke): **Vrȅlo** (Lika, Dalmacija), **Vrélac** (Brod, Lika), **Vrelàca** (Lika), **Vrélca** (Lika), **Vrélce** (Ogulin, Kordun, Lika), **Vrȅline** (Gospić), **Vrȅlja** (Žirje), **Vrijàce** (Zadar), **Vrijánac** (Karlovac), **Vrȉlo** (Makarska, Metković, Split, otoci), **Vrijélo** (Korenica), **Vrílce** (Gospić), **Vrȉlice** (Pašman), **Vrȉlina** (Gospić), **Vrȉline** (Lika), **Vrȉoc** (Poljica), **Vriòce** (Gospić), **Vròček** (Istra), **Vrûci** (Poljica), **Vrȕja** (Istra, otoci), **Vrújac** (Ogulin), **Vrȕje** (Kornati, Krk), **Vrȕjina** (Silba), **Vrȕlja** (*S* dalmatinski otoci, Omiš, Makarska), **Vrȕlje** (Dugi otok), **Vrȕljica** (Rab, Dugi otok, Zadar, Premuda, Šibenik), **Vrȕljice** (Božava), **Vrútak** (Makarska, Poljica, Podgora, Premuda, Omiš, Rab), **Vrútki** (Poljica, Pazin), **Vrùčine** (Kaštela), **Vrùćica** (Žirje) i sl. te složena imena tipa: **Vrȅlo Jàdro**, **Vrȅlo Korèničkō**, **Vrȅlo Slúšnice**, **Vrȅlo Zȑmanja** itd; imena tipa **Bijêlō vrȅlo**, **Blȁtino vrȅlo**, **Cȓnō vrȅlo**, **Glâdnō vrȅlo**, **Mȑtvalj vrȅlo**, **Okòvir vrȅlo**, **Sùvovrelo**, **Vȉlinskō vrȅlo**, **Žûtō vrȅlo** (odnose se uvijek na vrela) ◊ *top.* (naselja): **Vrȅlo Korèničkō** (Korenica, 165 stan.), **Vrúčac** (Ogulin, 62 stan.)

✧ *prasl.* i *stsl.* vьrěti (*rus.* vret', *polj.* wrzeć), *lit.* vìrti: kuhati

vrȅtna *ž* ⟨G *mn* -tānā/-ī⟩ *zool.* vrsta lasice (*Putorius furo*) koja se može pripitomiti i izvježbati za lov na kuniće; pitoma vretica

✧ *njem.* Frettwiesel

vrȅva, *v.* vreti

vȑg *m* ⟨G vȑga, N *mn* vȑgovi⟩ **1.** *bot.* tikva (*Lagenaria siceraria*) **2.** *meton.* posuda načinjena od takve tikve; hrg

✦ *pr.* (nadimačka i etnici): **Vȑga** (190, Gvozd, Banovina, Zagreb, Karlovac), **Vȑgić** (Osijek), **Vȑgotić** (Petrinja), **Vȑgov** (Zagreb, Vinkovci), **Vȑgović** (Podravina, Slavonija)

Vȑgāda *ž* *geogr.* otok *JI* od Biograda, 3,5 km², 236 stan.

vȑgānj *m* ⟨G vrgánja⟩ *bot.* cijenjena gljiva rupičavka (*Boletus edulis*) △ ***kestenjasti ~*** *B. badius*; ***ljetni ~*** *B. aereus* hajdinjak; ***pasji ~*** *B. scaber*

✧ *mađ.* varganya

Vȑginmōst *m* naselje na Kordunu, 1570 stan., od 1996. Gvozd **//** **Vrgomòšćanin** *m* (**Vrgomòšćānka** *ž*) ⟨N *mn* Vrgomòšćani⟩ stanovnik Vrginmosta; **vrgomòšćanskī** *prid.* koji se odnosi na Vrginmost i Vrgomošćane

✦ *v.* vrg

vȑgnuti (što) *svrš.* ⟨*prez.* -nēm, *pril. pr.* -ūvši, *imp.* vȑgni/vȑzi⟩ **1.** iz ruke snažno baciti bez određena cilja, odbaciti **2.** uvinuti (ruke na leđa) **3.** potegnuti, mahnuti **4.** dobaciti, dosegnuti **//** **vȑći** (što) *svrš.*, *v.* vrgnuti; **vȑsti se** *nesvrš.* ⟨*prez.* vȑzēm se, *pril. sad.* vȑzūći se⟩, *v.* vrzmati se; **vȑzati se** *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām

se, *pril. sad.* -ajūći se, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* vrzmati se; **vŕzīn** *prid.*, ob. u: △ *~o* ***kolo*** **1.** mjesto na kojem vile plešu u kolu **2.** *pren.* nešto što je teško razriješiti, metež, zbrka pojmova; **vr̀zina** *ž* **1.** živica **2.** mjesto pod gustim šipražjem **3.** *rij. knjiš.* kupus, *v.*; **vȓzmati se** *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām se, *pril. sad.* -ajūći se, *gl. im.* -ānje⟩ zadržavati se oko nekog mjesta besciljno ili krijući prave namjere; motati se; vrsti se, vrzati se; **vȓzimicē** *pril. zast.* izručke [*sijati pšenicu ~*]

◈ *pr.* (nadimačka): **Vȓgōč** (520, Split, Sinj, *I* Slavonija, Solin, + *v.* oko), **Vȓgōć** (Split, Sinj)

✧ *prasl.* *vьrgnǫti (*rus.* vérgnut', *polj.* wiergnąć) ← *ie.* *werg-: okretati (*grč.* érgon: djelo, *skr.* varjati: radi, vrti)

Vȓgorac *m* ⟨G -ōrca⟩ naselje u Dalmatinskoj zagori, 1697 stan. // **vȓgorački** *prid.* koji se odnosi na Vrgorac i Vrgorčane; **Vȓgorčanin** *m* (**Vȓgorčānka** *ž*) ⟨N *mn* Vȓgorčani⟩ stanovnik Vrgorca

◈ *v.* vrh + gora

Vȓh *m* naselje na otoku Krku, 950 stan. // **vȓškī** *prid.* koji se odnosi na Vrh

◈ *v.* vrh

vȓh (I) *m* ⟨G vr̀ha, N *mn* vr̀hovi/vȓsi *knjiš.*⟩ **1.** najviši, vidljivo uzdignut dio brda; sljeme **2.** krajnji, tanji ili slobodniji, odvojeniji kraj; vršak, šiljak [*~ olovke*] **3.** *mat.* **a.** točka lika ili tijela najudaljenija od pravca ili ravnine osnove **b.** točka u kojoj se sijeku stranice nekog lika **4.** ono što je gore, odozgo, gornji, prednji ili istaknut dio, viši dio, granica [*~ posude*; *~ grane*; *~ cipele*; *~ noža*] **5. a.** najviši položaj u hijerarhiji, rukovodeći ljudi, prvaci [*~ vlasti*; *društveni ~*] **b.** ono što je najbolje [*svjetski znanstveni ~*] **6.** *zast.* istok (odražava se u toponimiji) △ ***sastanak na ~u*** *pol.* sastanak najviših predstavnika država // **vȓh** (II) *prij.* (s G) iznad, povrh, više [*~ glave* iznad glave]; **vr̀hōvnī** *prid.* koji je na vrhu hijerarhije, najviši po rangu, glavni, prvi; **vr̀hōvnīk** *m* ⟨V -īče, N *mn* -īci⟩ **1.** onaj koji ima vrhovnu vlast; suveren **2.** član, dio vrhovništva **3.** *neol.* najviši vojni čin u Republici Hrvatskoj od 1995; **vr̀hōvnīštvo** *sr* ⟨G *mn* -tāvā⟩ **1.** *pov. arh.* suverenitet **2.** *neol. 1991.* vrh, čelo, ukupnost političke, zakonodavne i izvršne vlasti (o osobama); **vrhúnac** *m* ⟨G -nca, N *mn* -nci, G vr̀hūnācā⟩ **1.** vis (**1**) **2.** *pren.* krajnja točka, najviši stupanj, najveća mjera, kulminacija [*~ gluposti*]; **vrhúniti** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* vr̀hūnīm, *pril. sad.* -nēći, *gl. im.* -njēnje⟩ **1.** biti na vrhuncu **2.** biti u kulminaciji (ob. o biološkim ciklusima životinja) **3.** *bal.* dosezati najviše mjesto parabole (npr. mine iz bacača); **vr̀hūnskī** *prid.* koji je među najboljima, među prvima [*~ natjecatelj*]; **vr̀hūnski** *pril.* na najbolji način; **vŕšak** *m* ⟨G -ška, N *mn* -šci/-škovi⟩ *dem.* od vrh (ob. manjih predmeta); **vȓšić** *m dem.* i *hip.* od vrh; **vŕšika** *ž* ⟨D L -ici⟩ **1.** *razg.* **a.** mladica koja tek izbija iz panja loze; vriježa **b.** končast dio (loze, graška) kojim se biljka penje; vitica **2.** vrh krošnje, stabla **3.** šiljast vrh jajeta, *opr.* tušika, šotka; **vrškara** *ž* trmka, vrškara, trnka; **vr̀šina** *ž* **1.** *augm.* od vrh **2.** visok vrh brda **3.** *pejor.* od vrh; **vȓška** *ž* ⟨D L -šci⟩ vršak grane; **vr̀škara** *ž* ⟨G *mn* vr̀škārā⟩, *v.* trnka[1]; **vȓšn|ī** *prid.* koji pripada vrhu čega, koji čini vrh [*~e grane stabla*; *~i zaperci*]; koji je od vrha, u vrhu, koji čini vrh, vršak ili vršiku ili je njen dio; **vȓšnjača** *ž pom.* Morseova signalna svjetiljka na vrhu jarbola

◈ **Vr̀hoje** m. os. ime (narodno), *zast.* ◊ *pr.* (etnici): **Vèrhar** (Zagreb, Međimurje), **Veršānskī** (Baranja, Osijek, Đurđevac), **Vèršec** (Zagreb, Podravina, Ogulin, Bjelovar), **Vrdòljāk** (2040, Imotski, Zagora, sred. Dalmacija, Sinj, *v.* i dol), **Vȓh** (120, Rovinj, Istra, Primorje, Vinkovci), **Vȓhār** (120, Međimurje, Baranja, Križevci), **Vȓhovac** (350, Zagreb, Slavonija, Pakrac, Turopolje, Sisak), **Vrhòvčāk** (**Vrhovčâk**) (Pula, Međimurje, Sesvete), **Vrhóvčević** (Slavonski Brod), **Vȓhovec** (460, Zagorje, Zagreb, Zaprešić, Križevci), **Vȓhovnīk** (Zagreb, Pregrada, Bjelovar), **Vrhòvskī** (470, Zagorje, Koprivnica, Križevci, Bjelovar), **Vrhòvšek** (Dugo Selo, Zlatar Bistrica), **Vȓlja** (Našice, *I* Slavonija, Sesvete), **Vȓljac** (Šibenik, Zagreb), **Vȓljak** (Dugo Selo), **Vrljánović** (120, Nova Gradiška, *Z* Slavonija), **Vȓljević** (Šibenik, Rijeka), **Vȓljić** (320, Slavonski Brod, *I* Slavonija, Imotski), **Vrnòga** (110, Metković, Zagreb, *v.* i noga), **Vȓšak** (Križevci), **Vȓščaj** (Sisak, Split), **Vȓščāk** (100, Sveti Ivan Zelina, Prigorje), **Vȓšćāk** (Sveti Ivan Zelina, Novi Marof), **Vȓšek** (Zagreb, Grubišno Polje), **Vȓšić** (140, Međimurje, Varaždin, Podravina) ◊ *mikrotop.*: **Vȓdolja** (*I* dijelovi dolaca), **Vȓhmlječe** (Mljet), **Vrhovnjáci** (otočići kod

Lastova) ◊ *top.* (naselja): **Vȑh** (Buzet, 137 stan.), **Vȑh Dràganićkī** (Karlovac, 303 stan.), **Vȑh Lášići** (Poreč, 37 stan.), **Vȑh Letovànićkī** (Sisak, 118 stan.), **Vȑh Vìsočkī** (Novi Marof, 137 stan.), **Vȑhi Prègradskī** (Pregrada, 411 stan.), **Vȑhi Vìnagorskī** (Pregrada, 184 stan.), **Vȑhjani** (Poreč, 4 stan.), **Vȑhova Gorìca** (Duga Resa, 44 stan.), **Vȑhovac** (Ozalj, 478 stan.), **Vȑhovac Sokólovačkī** (Koprivnica, 64 stan.), **Vȑhovački Sòpot** (Ozalj, 105 stan.), **Vȑhōvci** (Čabar, 141 stan.), **Vrhòvčāk** (**Vrhovčâk**) (Grad Zagreb, 267 stan.), **Vȑhovec** (Vrbovec, 166 stan.), **Vȑhovec Bednjànskī** (Ivanec, 41 stan.), **Vȑhovina** (Slavonski Brod, 280 stan.), **Vȑhovljan** (Čakovec, 342 stan.), **Vȑpolje** (Sinj, 325 stan.), **Vȑpolje Bânskō** (Dvor, 182 stan.), **Vȑškovac** (Ozalj, 218 stan.)

✧ *prasl.* *vьrxъ (*rus.* verx, *polj.* wierzch), *lit.* viršus ← *ie.* *wers- (*lat.* verruca: uzvisina, *grč.* hérma: prud)

Vȑhbosna *ž pov.* srednjovjekovna župa kao upravna jedinica u Bosni (prema jednom izvještaju iz 1244. sjedište te župe je mjesto Brdo, gdje su stolovali ban i katolički biskup, vjerojatno današnje Ban-Brdo) // **vrhbòsanskī** *prid.* koji se odnosi na Vrhbosnu

vȑhnje *sr* gornji masni sloj koji se hvata na mlijeku, koji se obire i priređuje za upotrebu [*slatko ~*; *kiselo ~*]

✧ ≃ *v.* vrh (jer se vrhnje obire s mlijeka)

Vȑhovac, Maksimilijan (1752–1827), zagrebački biskup (od 1787), istaknuti prosvjetitelj, dobrotvor i mecena (uređenje parka, po njemu nazvanog Maksimir); borac protiv mađarizacije

◈ *v.* vrh

Vȑhovine *ž mn* naselje (u blizini Otočca), 873 stan. // **Vȑhovčanin** *m* (**Vȑhovčānka** *ž*) ⟨N *mn* Vȑhovčani⟩ stanovnik Vrhovina; **vȑhovčanskī** *prid.* koji se odnosi na Vrhovčane i Vrhovčanke; **vȑhovinskī** *prid.* koji se odnosi na Vrhovine

◈ *v.* vrh

vrhunáravan *prid.* ⟨*odr.* -āvnī⟩ nadnaravan, onostran // **vrhunárāvnīk** *m* ⟨N *mn* -īci⟩ *iron.* onaj koji je vrhunaravan, koji se postavlja nad druge ljude i njihove probleme, koji daje visoka mišljenja s visokog položaja o problemima koje ne razumije ili koji ga se izravno ne tiču; **vrhunárāvnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je vrhunaravno

✧ *v.* vrh + *v.* narav, naravan

vȑhuška *ž* ⟨D L -i/-šci, G *mn* -ā/-ī⟩ *razg. pejor.* politički ili vojni vrh u nedemokratskim režimima

✧ *rus.* verxúška

vrijêći *nesvrš. razg.*, *v.* vŕći

vrijêd *m* ⟨N *mn* vrèdovi⟩ **1.** *arh.* rana, otvorena ozljeda **2.** *rij.* prišt **3.** *knjiš. neol. pat.* čir // **vrèđāč** *m* ⟨G vređáča⟩ onaj koji koga vrijeđa, pozljeđuje, napada; **vređàčica** *ž*, *v.* vređač; **vrijéđati** (koga, što) *nesvrš.* ⟨*prez.* vrijêđām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** *poet.* nadraživati žulj, povredu, bolno mjesto, povređivati [*vrijeđa me svaki korak*] **2.** odnositi se prema kome ili izražavati se bez dužnog poštovanja i pristojnosti, nanositi uvredu

✧ *prasl.* *verdъ: rana (*rus.*) *dijal.* (vered: prišt, rana) ≃ *stvnjem.* wartan: povrijediti

vrijéditi (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. sad.* -dēći, *gl. im.* -đēnje⟩ **1.** imati vrijednost koja se može izraziti cijenom; posjedovati neka općenito priznata svojstva ili zasluge **2.** biti na snazi, važiti (o propisima, zakonima) **3.** (kao) smatrati se, biti smatran, važiti kao što, imati glas čega **4.** biti od koristi, isplatiti se, valjati // **vrèdnica** *ž* ona koja je vrijedna, marljiva, sposobna; **vrèdničin** *prid.* koji pripada vrednici; **vrednòća** *ž* svojstvo onoga koji je vrijedan; marljivost, radišnost; **vrèdnosnī** *prid.*, *v.* vrijednosni; **vrednòta** *ž* ⟨G *mn* vrednótā⟩ **1.** novčani papir, vrijednosni papir, papir od vrijednosti **2.** *v.* vrijednost **3.** (ob. *mn*) temeljna uvjerenja i stavovi na kojima počiva društvo ili djelatnost javnog ili tajnog udruženja; **vrednòvatelj** *m* onaj koji što vrednuje, procjenjuje; **vrèdnovati** (koga, što) *dv.* ⟨*prez.* vrèdnujēm, *pril. sad.* vrèdnujūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ odrediti/određivati vrijednost koga ili čega, ocijeniti/ocjenjivati koliko vrijedi (o osobama, predmetima, idejama itd.) [*visoko ~*; *nisko ~*]; **vrijédan** *prid.* ⟨*odr.* vrijêdnī, *komp.* vrèdnijī⟩ **1.** koji vrijedi, koji ima vrijednost, dragocjen **2.** marljiv, radin **3.** (čega, koga) koji zaslužuje što, dostojan čega; **vrijêdno** *pril.* ⟨*komp.* vrèdnijē⟩ marljivo, valjano, s voljom [*raditi ~*]; **vrijédnosnī** *prid.* koji ima vrijednost, koji se sastoji u vrijednosti; vrednosni △ ~ ***papir*** *bank.* dokument

koji glasi na određeni iznos ili koji vrijedi na tržištu prema potražnji; vrijednosnica; **vrijédnosnica** *ž bank.* vrijednosni papir, *v.* vrijednosni △; **vrijédnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ **1. a.** svojstvo onoga što je vrijedno, što vrijedi u materijalnom, moralnom ili duhovnom smislu; vrednota **b.** svojstvo robe da se može zamijeniti za drugu robu ili dati za novac **2.** *meton.* ono što vrijedi **3.** *term.* količina izražena brojkom ili simbolom **4.** *lingv.* značenje jedinice koja se definira unutar jezičnoga sustava; vrijednost stoji u opreci prema smislu (supstanciji) (F. de Saussure); valer

✧ *stvnjem.* werd: vrijednost

vrijéđati, *v.* vrijed

vrijéme *sr* ⟨G vrȅmena, N *mn* vremèna, G vreménā⟩ **1.** dimenzija univerzuma prema kojoj je uređen nepovratni slijed pojava **2.** mjera za vrijeme [*neko* ~ **a.** prema kontekstu ograničeno vrijeme u kojem se što događa – to ljepilo djeluje, ali ne vječno, nego privremeno **b.** jedno razdoblje, jedan odsječak u protjecanju vremena; *radno* ~ obavezni sati rada; ~ *posta*] **3.** vremenski razmak, vrijeme potrebno za neku radnju [*od vremena do vremena*; *s vremena na* ~ katkad, povremeno; *pitanje je vremena* ne zna se kad će biti, ali je sigurno] **4.** (vremensko) trajanje [*za neko* ~ privremeno (ob. kad se u budućnosti nešto neće protezati dugo ili trajati neodređeno i nezavršeno)] **5.** razdoblje, epoha [*u duhu vremena* u skladu sa suvremenim stanjem, suvremeno, moderno, prema svojem vremenu; *u naše* ~ u razdoblju kada smo bili mladi] **6.** (ob. *mn*) prilike, život [*teška vremena*] **7.** *meteor.* stanje atmosfere nad nekim mjestom u nekom trenutku koje je određeno vrijednostima meteoroloških elemenata i vremenskih pojava [*lijepo* ~, *razg.* sunčano vrijeme bez izrazito jakog vjetra ili vlage, *opr. ružno* ~; *tmurno* ~; *vedro* ~; *teško* ~ vrijeme za organizam teže podnošljivog atmosferskog pritiska, *opr. lako* ~, *razg.*; *oblačno* ~; *vjetrovito* ~] △ ***prolazno*** ~ *sport* vrijeme koje se mjeri nakon dijela trke [*imati dobro/loše prolazno* ~]; ***prošlo svršeno*** ~ *razg.* ono što je kao pojava ili navika zauvijek prošlo, ono što se ne može ponoviti ni obnoviti (prema *gram.* »prošlo«, »svršeno«, »buduće«, »trajno« u definiranju sadržaja oblika glagolskih vremena) [*regres za godišnji odmor je prošlo svršeno* ~; *ti lijepi maniri su prošlo svršeno* ~]; prošlost, ono što treba predati zaboravu; ***radno*** ~ obavezni sati rada; ***svjetsko*** ~ na čitavom svijetu prihvaćeno jedinstveno računanje vremena, koje je određeno prema griničkom meridijanu (ranije srednje griničko vrijeme); *krat.* UTC; ***značajno*** ~ u zrakoplovnoj meteorologiji odnosi se na pojavu specificiranih vremenskih fenomena uzduž letne rute koji mogu u značajnoj mjeri utjecati na sigurnost zrakoplova (npr. jaka turbulencija, zaleđivanje i dr.); ~ ***traženja*** *inform.* vrijeme koje je magnetnoj glavi potrebno za pronalaženje određene lokacije na disku // **vrȅmen** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ *rij.* koji je u vremenu, koji se događa ili protječe u odsjeku vremena, koji ima početak i kraj, koji je vezan na vrijeme, vremenit, *opr.* bezvremen, suvremen, izvanvremen, vanvremen, vječan; **vremènit** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ **1.** koji je ograničen vremenom, koji u odmicanju i slijedu vremena ima početak i kraj, *opr.* izvanvremenski, bezvremenski, vječan **2.** vremešan; **vremènitōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je vremenito ili osobina onoga koji je vremenit; **vrȅmenskī** *prid.* koji se odnosi na vrijeme [~*a nepogoda*] △ ~***a izreka*** *meteor.* narodna poslovica u vezi s karakterom vremena na određeni dan ili skup dana, kojoj se pridavalo prognostičko značenje (*Sv. Kata snijeg na vrata*); ~***a karta*** *meteor.* meteorološka karta, sinoptička karta, *v.* sinoptički △; ~***a pojava*** *meteor.* opći termin za pojave u atmosferi svrstane u četiri skupine: hidrometeori, litometeori, fotometeori i elektrometeori, za koje se na meteorološkim postajama određuje oblik, jačina i trajanje; ~***a prognoza*** prognoza vremena za neko mjesto ili područje; s obzirom na rok može biti kratkoročna (jedan do dva dana unaprijed), srednjoročna (tri do sedam dana unaprijed) i dugoročna vremenska prognoza (sedam do mjesec dana unaprijed); ~***a služba*** izdavanje vremenskih prognoza i upozorenja o opasnim vremenskim pojavama, prikupljanje, kontrola i obrada podataka o vremenu; u nas ovaj posao obavlja Drž. hidrometeorološki zavod; ~***i brod*** meteorološki brod, *v.* meteoròlōškī △; ~***i tip*** specifična razdioba baričkih sistema i zračnih masa iznad danog geografskog

područja s tipičnim karakterom vremena; **vrȅmenski** *pril.* prema vremenu, s obzirom na vrijeme [*ograničeno* ~]; **vrèmēnje** *sr meteor.* specifična razdioba polja tlaka i zračnih masa iznad nekog područja kroz razdoblje od nekoliko dana koje je popraćeno određenim karakterom vremena odn. istim tipom vremena; **vrȅmēšan** *prid.* ⟨*odr.* -šnī⟩ koji je zašao u godine, koji je u godinama; postariji, vremenit; **vrȅmēšnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina ili stanje onoga koji je vremešan

✧ *prasl.* *vertmę (*stsl.* vrěmę, *strus.* veremja, *slov.* vreme) ≃ *v.* vrtjeti

vrijês (**vrȋs**, **vrȋšt**) *m* ⟨N *mn* vrijésovi⟩ *bot.* **1.** rod grmolikih biljaka (*Erica*) s o. 500 vrsta iz porodice vrijesova (*Ericaceae*), u nas 4 vrste: drveni vris (*E. arborea*), vrisje (*E. carnea*), golika (*E. tetralix*), mali vrijes (*E. verticillata*); crnjuša, erika **2.** nizak zimzeleni grm (*Calluna vulgaris*) iz porodice vrijesova (*Ericaceae*) // **vrijésak** (**vrijésac**, **vrísak**) *m* ⟨G -ska, N *mn* -sci, G -sākā⟩ *bot.* nazivi za vrste rodova *Micromeria* i *Satureja* iz porodice usnatica (*Labiatae*)

◈ *pr.* (nadimačko): **Vrȅsk** (260, Ivanec, *Z* Slavonija, Međimurje)

✧ *prasl.* *versъ (*rus.* véres, *polj.* wrzos), *latv.* virsis ← *ie.* *werk'- (*grč.* ereíkē, *stir.* froech)

vrijêža *ž bot.* pretežito nitast, jednostavan ili razgranjen organ (*stolon*) kojim se biljka pridržava za podlogu; lozica

vrȋsak[1] *m* ⟨G -ska, N *mn* -sci/vrȉskovi, G -ākā/vrȉskōvā⟩ **1.** kratkotrajan, prodoran glas; krik (u strahu, boli, veselju), vriska **2.** *žarg.* posljednji krik najnovije mode, modna ludost // **vrȉska** *ž* ⟨D L -sci, G *mn* -sākā/-ī⟩, *v.* vrisak[1] (**1**); **vrȉskati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* vrisnuti; **vrísnuti** (∅) *svrš.* ⟨*prez.* vrȋsnēm, *pril. pr.* -ūvši, *prid. rad.* vrísnuo⟩ **1.** oglasiti se jednokratnim vriskom **2.** *v.* skiknuti (**2**); **vrȉštāč** *m* ⟨G vrištáča⟩ *rij.* onaj koji vrišti; **vrištàčica** *ž*, *v.* vrištač; **vrȉštati** *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. sad.* -tēći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* vrisnuti, vriskati; **vrȉštav** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ **1.** koji se odnosi na vrisak **2.** kričav [~*e boje*]; **vrȉštavo** *pril.* na način vrištača, onoga koji se glasa vriskom; **vrȉštavōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je vrištav

✧ *prasl.* *verskъ (*rus.* vereščát': vriskati, *polj.* wrzeszczeć), *lit.* su-virkšti: zaplakati

vrȋsak[2] *m* ⟨G -ska⟩ *bot.* biljka *Satureia sp.* iz porodice usnatica (*Labiatae*); čubar

✧ ≃ *v.* vrijes

vrȉština *ž bot.* biljna zajednica žutice i vrijesa (*Genisto-Callunetum*), razvijena uglavnom na siromašnim, kiselima tlima; bujadnica, bujas

✧ *v.* vrijes, vrijesak

vrȉt (**v rȉt**) *prij.* mimo, *v.* // **vrȉtnjāk** *m* ⟨N *mn* -āci⟩ *reg. žarg.* **1.** udarac nogom u stražnjicu [*dobiti* ~] **2.** *pren.* grub način kad se tko koga odluči riješiti, grub način kad se komu dade otkaz službe, kad tko koga otjera s radnog mjesta bez dužnog poštovanja i zahvalnosti [*dati (komu)* ~]

✧ *kajk.* v rit, *v.* rȉt

vrkšasàna *ž* vježba joge u kojoj se stopalo zgrčene noge oslanja na unutarnji dio natkoljenice noge na kojoj se stoji

✧ *skr.* vrkšāsana

vȑkuta *ž bot.* biljni rod *Alchemilla* iz porodice ruža (*Rosaceae*)

vȑlac *m* ⟨G -lca, N *mn* -lci⟩ *zool.* vrsta kukca; rovac

vȑlēt *ž* ⟨G -i⟩ strmo, kamenito i teško prohodno mjesto // **vȑlētan** *prid.* ⟨*odr.* -tnī⟩ koji je pun vrleti; neprohodan, strm; **vȑlētnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je vrletno

Vȑlika *ž* ⟨D L -ici⟩ naselje (u blizini Sinja), 1334 stan. // **Vȑličanin** *m* (**Vȑličānka** *ž*) ⟨N *mn* Vȑličani⟩ stanovnik Vrlike; **vȑličkī** *prid.* koji se odnosi na Vrliku i Vrličane

◈ *pr.* (etnici): **Vȑlika** (Zadar, sred. Dalmacija, Petrinja), **Vȑljičak** (110, Imotski, Split, Omiš)

✧ *v.* vrh + *v.* rijeka

vrlȉna *ž* ⟨G *mn* vrlínā⟩ **1.** odlika koja krasi koga, lijepo svojstvo, poželjna crta karaktera **2.** dobra strana, dobro svojstvo, prednost **3.** krepost // **vȑlī** (+ imenica) *prid. arh. retor.* koji se odlikuje vrlinom, vrijedan poštovanja zbog svojih vrlina [*naš* ~ *zaslužni predsjednik Društva*]; **vȑlōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ *rij.* osobina onoga koji je pun vrlina

◈ *pr.* (nadimačka): **Vȑli** (Međimurje, Baranja), **Vérlić** (Cres-Lošinj, Biograd)

✧ *prasl.* *vьrlъ: vatren (*slov.* vrlъ) ≃ *v.* vreti

vȑlo *pril.* (*čest.*) **1.** (uz pozitiv pridjeva ili uz prilog) jako, u velikom intenzitetu, intenzivno, oštro, predano, izrazito; veoma [~

bijél; ~ *marljiv*; ~ *marljivo (raditi)*] **2.** u dijaloškoj situaciji (na pitanje kao »jeste li se dobro proveli«, »radite li dobro« i sl.) nesamostalni prilog *vrlo* odnosi se na drugi prilog iz konteksta i tako oblikuje uobičajene kvantifikacije »vrlo dobro« bez izravnog dodira dvaju priloga [~ *dobro*; ~ *lijepo*; ~ *uspješno*; A: *Jeste li se lijepo proveli?* B: *Jesmo.* A: *Je li bilo uspješno?* B: *(Jest), ~!*]
✧ *v.* vrlina, vrli

vrlùdati (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** krivudati, često mijenjati smjer **2.** hodati bez cilja, tumarati **3.** *pren.* izbjegavati jasne postupke i jasno izjašnjavanje, vrdati, izmotavati se // **vrlùdav** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji se odnosi na vrludanje, na vrludavost; **vrlùdavo** *pril.* na vrludav način; **vrlùdavōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je vrludav
✧ *ekspr.*

vȑljika *ž* ⟨D L -ici⟩ odsječeno i okresano drvo koje služi za izradu ograda; kolac, parmak // **vȑljičica** *ž dem.* od vrljika
✧ ≃ *slov.* vrlina: daska

VRML *krat. int.* jezik za opisivanje trodimenzionalnog sučelja u svrhu pretraživanja interneta ili za modeliranje prividne stvarnosti
✧ *engl.* **V**irtual **R**eality **M**odeling **L**anguage

vȑnut *m zool.*, *v.* skuša

vŕnuti (što) *svrš.* ⟨*prez.* vȑnēm, *pril. pr.* -ūvši, *prid. trp.* vȑnūt⟩ **1.** vratiti **2.** okrenuti // **vrnčànica** *ž* **1.** konopčić ovijen oko drška koplja i sl. da ne bi skliznulo u ruci **2.** oplata na planinarskoj cipeli; **vrndúljci** *m mn* ⟨G *mn* vȑndūljākā⟩ *reg.* osjećaj žiganja pod kožom, podražaj iznutra u tkivu mišića nalik okretanju, svrdlanju ili laganijem probadanju
✧ od starijega *vьrtnǫti ≃ *v.* vrtjeti

vȑpca *ž* ⟨G *mn* vŕpcā/vŕpcī⟩ dugi, uski komad tkanine i sl. koji služi u razne svrhe (za vezanje, kao ukras, znak odlikovanja, kao dio uređaja za zvučno snimanje itd.) // **vȑpčast** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji se odnosi na vrpcu, koji sliči vrpci; **vȑpčica** *ž dem.* od vrpca; **vȓvanj** *m* ⟨G vȓvnja, N *mn* vȓvnji/vȓvnjevi, G vȓvnjēvā⟩ sjemeni končić, spermatozoid; **vȓvica** *ž* vrpca posebne namjene ili dio posebne namjene u obliku vrpce ili sličan vrpci (npr. dio preko kojega se snima fotoaparatom)
✧ *prasl.* *vьrvьca (*rus.* verv', *polj.* wirzbca), *lit.* virvė: konopac

vȑpčāri *m mn biol.* koljeno beskolutićavaca (*Nemertina*), dišu cijelim vrpčastim tijelom
✧ *v.* vrpca

Vȑpolje *sr* **1.** naselje (u blizini Knina), 536 stan. **2.** naselje (u blizini Slavonskog Broda), 2113 stan. **3.** naselje (u blizini Šibenika), 800 stan. // **Vrpóljac** *m* (**Vȑpōljka** *ž*) ⟨G -ljca, N *mn* Vrpóljci, G Vȑpōljācā⟩ stanovnik Vrpolja; **vȑpoljačkī** *prid.* koji se odnosi na Vrpolje i Vrpoljce [*Gospa Vrpoljačka* svetište i proštenje]; **vȑpoljskī** *prid.* koji se odnosi na Vrpolje
◈ *pr.* (etnik): **Vrpóljac** (Dvor, Banovina, *I* Slavonija)
✧ *v.* vrh + *v.* polje

vrpòljiti se *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm se, *pril. sad.* -ljēći se, *gl. im.* -ljēnje⟩ nemirno se u mjestu pokretati, ne moći se smiriti; meškoljiti se
✧ *ekspr.*

Vȑsār *m* ⟨G Vrsára⟩ naselje (u blizini Poreča), 1624 stan. // **Vrsárac** (**Vȑsaranin**, **Vȑsaran** *lokal.*) *m* (**Vȑsarānka**, **Vȑsārka** *ž*) ⟨G -rca, N *mn* Vrsárci/Vȑsarani⟩ stanovnik Vrsara; **vȑsārskī** *prid.* koji se odnosi na Vrsar i Vrsarane
✧ *lat.* Ursaria, *v.* Ursula

Vȓsi *m mn* ⟨G Vȓsā⟩ naselje (u blizini Zadra), 1633 stan.
◈ *v.* vrh?

vŕst|a[1] *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩ **1. a.** kategorija istorodnih predmeta i pojmova; vrst **b.** životinjske i biljne jedinke koje su po građi tijela i načinu života bliske i mogu se međusobno razmnožavati; jedinica za klasifikaciju životinja i biljaka **c.** *fil.* poddioba roda koja se može izricati kao zajednička bit mnogim stvarima **2.** *sport* postrojeni vježbači jedan pored drugoga rame uz rame [*stati u ~u*] △ ***ugrožena ~a*** *biol. ekol.* biljna ili životinjska vrsta kojoj je broj toliko mali da joj prijeti izumiranje (vukovi, medvjedi, morske medvjedice i mnoge druge vrste); ***~e riječi*** *gram.* morfološki, sintaktički i semantički razredi riječi // **vȑsnica** *ž*, *v.* vȑsnik; **vȑsničin** *prid.* koji pripada vrsnici; **vȑsnīk** *m* ⟨G vrsníka, N *mn* vrsníci⟩ *arh.*, *v.* vršnjak; **vȓst** *ž* ⟨G I -i⟩, *v.* vrsta[1]; **vȑšnjāčkī** *prid.* koji se odnosi na vršnjake; **vȑšnjāk** *m* ⟨G vršnjáka, N *mn* vršnjáci⟩ onaj koji je iste dobi s kim drugim, koji je rođen iste godine ili približno tome (u dječjoj dobi kao mjera uzimlje se i mjesec); ispisnik, jednogodac, vrsnik; **vršnjàkinja** *ž*, *v.* vršnjak
✧ *prasl.* *vьrsta (*stsl.* vrьsta, *rus.* verstá, *polj.* wiorsta) ≃ *wert-: okretati, *v.* vrtjeti

vŕsta² *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩ *pov.* stara ruska jedinica duljine (o. 1066,7 m)
✧ *rus.* verst'

vȑstan *prid.* ⟨vȑsna *ž*, *odr.* vȑsnī, *komp.* vȑsnijī⟩ **1.** koji je izdvojen iz vrste; odabran, biran **2.** koji je izvanredan, izvrstan, odličan **//** **vȑsnica** *ž*, *v.* vȑsnik; **vȑsnīk** *m* ⟨V -īče, N *mn* -īci⟩ onaj koji je valjan, vrijedan, poseban (u čemu); **vrsnòća** *ž* **1. a.** osobita kvaliteta, odličnost **b.** velika umješnost, prvorazrednost u spretnosti **2.** isticanje u poželjnim odlikama; **vȑsnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je vrstan i onoga što je vrsno
✧ *v.* vrsta¹

vȑš|a *ž* ⟨G *mn* vȑšā⟩ *rib.* koš od šiblja ili od žice za lovljenje ribe
✧ *prasl.* *vьrša (*rus.* vérša, *polj.* wiersza) ≃ *v.* vrh

vršikasàna *ž* vježba joge pri kojoj vježbač na tlu, ležeći na trbuhu, podigne noge sve dok stopalima ne dodirne glavu
✧ *skr.* vršikāsana

vŕšiti¹ (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* vȑšīm, *pril. sad.* vŕšēći, *gl. im.* vŕšēnje⟩ činiti, obavljati, izvoditi neku radnju, posao, zadatak **//** **vȑšilac¹** *m* ⟨G -ioca, N *mn* -ioci⟩, *v.* vršitelj; **vȑšitelj** *m* onaj koji obavlja, vrši kakvu dužnost; vršilac △ ~ ***dužnosti*** **1.** onaj koji obavlja poslove vezane za neki položaj **2.** onaj koji zamjenjuje odsutnoga na takvu položaju; **vršitèljica** *ž*, *v.* vršitelj; **vȑšiteljskī** *prid.* koji se odnosi na vršitelje; **vȑšiteljski** *pril.* kao vršitelj, na način vršitelja
✧ ≃ *v.* vrh

vŕšiti² (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* vŕšem, *pril. sad.* vŕhūći, *prid. rad.* vȑhao⟩ izdvajati zrnje od klasja; vrći (vrijeći) **//** **vŕći** (**vrijêći** *razg.*) (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* vŕšem (*3. l. mn* vŕhu), *pril. sad.* vŕhūći, *prid. rad.* vȑhao, *gl. im.* vŕšēnje⟩ izdvajati zrnje od zrelog žitnog klasja; vršiti; **vȑšāj** *m reg.* gumno; **vȑšidba** *ž* ⟨G *mn* -dābā/-ī⟩ **1.** vršenje žita **2.** *meton.* vrijeme kad se vrše žito; **vȑšilac²** *m* ⟨G -ioca, G *mn* -iōcā⟩ onaj koji vrše; **vȑšilačkī** *prid.* koji se odnosi na vršioce; **vȑšilica** *ž* stroj za vršenje žita
✧ *v.* vrh

vȑšljati (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** hodati amo-tamo, motati se, obilaziti bez reda i stalnoga smjera **2.** *pren.* obilaziti s nejasnim namjerama

vȑšnjāk, *v.* vrsta¹

vȑt *m* ⟨G vȑta, N *mn* vȑtovi⟩ **1.** zemljište, obično u blizini kuće i ograđeno, u kojem rastu trava, ukrasne i jestive biljke i sl. **2.** zelena površina u gradu za ukras i rekreaciju; park △ ***botanički*** ~ park u kojem se uzgajaju i izlažu biljke; ***rajski*** ~ **1.** *bibl.* mjesto gdje su živjeli Adam i Eva prije pada; Eden **2.** *pren.* bilo koje mjesto koje se ističe ljepotom i plodnošću; ***zoološki*** ~ park u kojem se drže i izlažu žive životinje **//** **vȑtal** *m* ⟨G -tla, N *mn* -tli⟩ *reg.* vrt; **vȑtić** *m* **1.** *dem.* i *hip.* od vrt **2.** ustanova za čuvanje i odgoj djece predškolskog uzrasta [*dječji* ~]; **vȑtićkī** *prid.* koji se odnosi na vrtić (**2**); **vȑtina** *ž augm.* od vrt; **vȑtlār** *m* onaj koji obrađuje vrt, koji se bavi vrtlarstvom; **vȑtlārev** (**vȑtlārov**) *prid.* koji pripada vrtlaru; **vȑtlarica** (**vȑtlārka**) *ž*, *v.* vrtlar; **vȑtlaričin** *prid.* koji pripada vrtlarici; **vrtlàrija** *ž* **1.** *žarg.* vrtlarstvo **2.** poduzeće za uzgoj bilja [*gradska* ~]; **vrtláriti** *nesvrš.* ⟨*prez.* vȑtlārīm, *pril. sad.* -rēći, *gl. im.* -rēnje⟩ **1.** raditi u vrtu **2.** baviti se vrtlarstvom; **vȑtlarskī** *prid.* koji se odnosi na vrtlare; **vȑtlarski** *pril.* kao vrtlar, na način vrtlara; **vrtlárstvo** *sr* obrađivanje vrtova; hortikultura △ ***pejsažno*** ~ sađenje stabala i drugih biljaka na (javnim) površinama s obzirom na poseban učinak koji će se ponuditi oku kao pejsaž, *usp.* parkiranje (**2**); **vȑtn|ī** *prid.* koji pripada vrtu, koji se odnosi na vrt △ ~***a arhitektura*** prostorno oblikovanje vrtova i parkova; ~***a zabava*** primanje na otvorenom, zabava u vrtu kakve kuće, rezidencije, dvorca, restorana i sl. (*engl.* garden party); ~***i slak*** *bot.* cvijet *Ipomoea purpurea* iz porodice slakovki (*Convolvulaceae*)
◆ *pr.* (prema zanimanju): **Vȑtār** (190, Novi Marof, Ivanec, *I* Slavonija, Samobor), **Vȑtarić** (540, Međimurje, *I* Slavonija, Zagorje, Sesvete), **Vȑtlār** (Kaštela, sred. Dalmacija, Vukovar), **Vȑtović** (Dubrovnik, Osijek) ◊ *top.* (naselja): **Vrtlínovec** (Novi Marof, 312 stan.), **Vrtȉnskā** (Čazma, 214 stan.), **Vrtnjákovec** (Zabok, 177 stan.)
✧ *prasl.* *vъrtъ (*stsl.* vrъtъ, *slov.* vrt) ← *lat.* hortus

vȉtirēp *m* ⟨N *mn* -repi⟩ *razg. ekspr.* nepouzdana osoba, ob. sklona lakim avanturama, nestabilna karaktera [*ona je veliki* ~] **//** **vȑtirēpka** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩, *v.* vrtirep
✧ *v.* vrtjeti + *v.* rep

vȑtjeti (se) *nesvrš.* ⟨*prez.* vȑtīm (se), *pril. sad.* vȑtēći (se), *prid. rad.* vȑtio/vȑtjela (se) *ž*, *prid. trp.* vȑćen, *gl. im.* vȑćēnje⟩ **1.** (što) dovoditi što u kružno gibanje, kretanje; okretati, obrtati, zavrćivati **2.** (čime) micati dijelom tijela oko osi [~ *glavom*] **3.** (se) **a.** okretati se, obrtati se oko osi ili oko jedne točke **b.** nemirno se okretati, vrpoljiti se **c.** (se oko čega) *pren.* vraćati se na isti predmet **//** **vȑtāč** *m* ⟨G vrtáča⟩ prsna bušilica; **vȑtača** *ž geogr. geol.* ljevkasta udubina u kršu, na kraškom terenu; ponikva; **vȑtāk** *m* ⟨G vrtáka⟩ vijak na glavi bisernice; **vȑtati** *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** (što) *razg.* bušiti svrdlom, vaditi bušilicom **2.** (komu) *žarg.* gnjaviti koga savjetima, prigovorima ili molbama; **vȑtēška** *ž* ⟨D L -šci, G *mn* -ī⟩ *ekspr.* **1.** vjetrokaz **2.** vrtuljak **3.** *pren.* začarani krug; **vŕtnja** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩ čin kružnog gibanja, kretanje oko osi; **vrtúljak** *m* ⟨G -ljka, N *mn* -ljci, G vȑtūljākā⟩ **1.** uređaj sa sjedalima, običnima i u obliku životinja itd., koji se okreće na mjestima određenima za zabavu; ringlšpil, vrteška (2) **2.** (*mn*), *v.* tripanosomi

◈ *pr.* (nadimačka): **Vrtíčević** (Split, Rijeka), **Vȑtikapa** (Dubrovnik), **Vȑtiprah** (Dubrovnik, Koprivnica), **Vrtòdušić** (Pag, Rab, Primorje), **Vrtúlek** (Ludbreg, Zagreb)

✧ *prasl.* *vьrtěti (*stsl.* vrьtěti, *rus.* vertét', *polj.* wiercić), *lit.* versti ← *ie.* *wert-: okretati (*lat.* vertere, *stvnjem.* wērden: postati)

vȑtlog *m* ⟨N *mn* -ozi⟩ **1.** kretanje tekućine ili plina (ob. vode ili zraka) oko jedne točke ili osi; kovitlac **2.** *pren.* brzo i naglo zbivanje i previranje događaja **//** **vȑtlož|an** *prid.* ⟨*odr.* -žnī⟩ koji je poput vrtloga, koji je po svojstvima vrtlog, koji se oblikuje u vrtlogu △ ~***na struja*** *fiz.* električna struja koja pod utjecajem magnetskog polja u vodiču teče putanjom slično vrtlogu; Foucaultova struja; ~***no (turbulentno) strujanje*** *fiz.* način strujanja tekućina pri kojem se čestice gibaju u vrtlozima pa se tekućina miješa, *opr.* laminarno strujanje, *v.* laminaran △; **vŕtložiti se** *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm se, *pril. sad.* -žēći se, *gl. im.* -žēnje⟩ vrtjeti se kao u vrtlogu, okretati se u kovitlacu; **vŕtložnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ **1.** stanje onoga što je vrtložno **2.** *meteor.* mjera rotacijske cirkulacije oko osi u nekoj točci fluida; u meteorologiji uzima se najčešće vertikalna komponenta vrtložnosti, koja opisuje rotaciju oko vertikalne osi; **vȑtložnjāk** *m* ⟨N *mn* -āci⟩ *neodom.*, *v.* helikopter

◈ *top.* (uglavnom od istoznačnice vir): **Vȑtlog** (Batina u Baranji)

✧ *v.* vrtjeti + *v.* ležati

vrtòglavic|a *ž pat.* stanje organizma u kojem se gubi osjećaj ravnoteže i javlja osjećaj gubljenja tla pod nogama [*dobiti ~u*] **//** **vrtòglav** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ **1.** koji izaziva vrtoglavicu [*~a visina*] **2.** *pren.* nagao, brz [~ *uspjeh, pad*]; **vrtòglavac** *m* ⟨G -āvca, N *mn* -āvci⟩ onaj koji postupa nepromišljeno, brzo, naglo; **vrtòglāvčev** *prid.* koji pripada vrtoglavcu; **vrtòglavo** *pril.* na vrtoglav način, vrlo brzo, naglo (o usponima, uspjesima, bogaćenju itd.); **vrtòglavōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je vrtoglavo

✧ *v.* vrtjeti + *v.* glava

vȑtolēt (**vȑtilēt**) *m neodom.* helikopter, *v.*

✧ *v.* vrtjeti + *v.* letjeti

vrtúljci *m mn* ⟨N vrtúljak, G -ljka, G *mn* vȑtūljākā⟩ *biol.* rod jednostaničnih prabičaša (*Trypanosoma*), nametnici na eritrocitima i tkivima čovjeka i drugih kralješnjaka; tripanosomi

vrȗć *prid.* ⟨*odr.* -ī, *komp.* vrȕćī⟩ **1.** koji ima visoku temperaturu, jako zagrijan, vreo, *opr.* hladan **2.** *pren.* **a.** usrdan, srdačan **b.** jak, žestok [*~a atmosfera*] **c.** vatren, strastan [*~a žena*] △ ~***a linija*** brza veza za hitne potrebe (uspostavljanje veze između dviju strana u ratu, između onih koji bi mogli utjecati da se spriječi sukob većih razmjera itd.); ~***a tema*** ono o čemu se mnogo govori, što je aktualno; ~***i novac*** novac koji stoji na raspolaganju za brzo ulaganje, poslovanje i sl., koji nije vezan štednjom, oročivanjem i sl. **//** **vrȕćac** *m* ⟨G -ćca, N *mn* -ćci, G vrȕćācā⟩ mjesto u vodi tekućici koje se ne smrzava; vedrac; **vrȗće** *pril.* **1.** s osjećajem, vatreno, strastveno [~ *zainteresiran (za što)*] **2.** od svega srca; usrdno, toplo [~ *podržati (što)*]; **vrȕćic|a** *ž* **1.** stanje organizma u visokoj temperaturi [*biti (ležati) u ~i* imati visoku temperaturu] **2.** *pren.* jak zanos, vatra, žestina **3.** *reg.* izvor vruće, tople vode, termalno vrelo; **vrućȉna** *ž* ⟨G *mn* vrućínā⟩ visoka temperatura, visoka toplina zraka u atmosferi ili u prostoriji

◈ *pr.* (nadimačka, *v.* i vrutak, vreti): **Vrućȉna** (190, Ludbreg, Vrbovec, Podravina), **Vrù-ćinić** (Zagreb, *S* i sred. Dalmacija), **Vrućȉ-**

na (Zagreb, Podravina, Čazma, Varaždin), **Vrùćinić** (Virovitica, Benkovac, Solin)
✧ *prasl.* *vrǫtjь (*slov.* vroč, *češ.* vroucí) ≃ *v.* vreti

vrútak, *v.* vreti

vȑv *m pom.* pomoćno konoplje u opremi jarbolja

Vrvári *m mn* naselje (u blizini Poreča), 639 stan. // **vȑvārskī** *prid.* koji se odnosi na Vrvare

vȑvica, *v.* vrpca

vȑvjeti, *v.* vreti

vȑzina, *v.* vrgnuti

vȑzmati se, *v.* vrgnuti

VSS *krat.* visoka stručna sprema, *usp.* VŠS

VŠS *m* viša stručna sprema, *usp.* VSS

vucibàtina *m* ⟨N *mn* -e⟩ *pejor.* nevaljalac, skitnica, hulja, nitkov

vùčac *m* ⟨G -čca, N *mn* -čci, G vȕčācā⟩ *pat.* **1.** *v.* gangrena **2.** *v.* giht
✧ *v.* vuk

vúčac *m* ⟨G -čca, N *mn* -čci, G vûčācā⟩ *bot.*, *v.* kustovnica
✧ *v.* vuk

vùčāk *m* ⟨G vučáka⟩ *zool.* riba *Labrax lupus*; lubin △ ***psoglavi*** ~ *zool.* grabežljivi tobolčar (*Thylacinus cynocephalus*) iz porodice zvjeraša, sličan psu; torbarski vuk
✧ *v.* vuk

Vučèdol (**Vȕčedōl**) *m* lokalitet kod Vukovara, bogato arheološko nalazište eneolitičke kulture (3. tisućljeće pr. Kr.), najčuveniji nalaz Vučedolska golubica // **Vučedólac** *m* (**Vučèdōlka** *ž*) ⟨G -lca, N *mn* Vučedólci⟩ pretpostavljeni stanovnik Vučedola; **vučèdolskī** *prid.* koji se odnosi na Vučedol i Vučedolce

Vùčetić, **Šime** (1909–1987), hrv. književnik, pjesnik »nekog divljeg seoskog nadrealizma« (po vlastitoj ocjeni); poezija razapeta između muke sirotinjskih zabiti Dalmacije i fantazija o Parizu, »između Kačića i Bretona« (*Pjesme Ilīje Labana*, *Čovjek u razvalini*, *Vrag ti je dug život*); plodan književni kritičar i esejist (*Krležino književno djelo*, *Hrvatska književnost 1914–1941*, *Vladimir Nazor*)

Vučetínec *m* ⟨G -nca⟩ naselje (u blizini Čakovca), 558 stan.
✧ *v.* vuk

vùčika *ž bot.* rod jednogodišnjih biljaka (*Lupinus*) iz porodice leptirnjača (*Papilionaceae*), uzgajaju se za krmu; lupina
✧ *v.* vuk

vȕčjī, *v.* vuk

vûći (se) *nesvrš.* ⟨*prez.* vúčem (se), *pril. sad.* vúkūći (se), *imp.* vúci (se), *prid. rad.* vûkao/vûkla (se) *ž*, *prid. trp.* vȕčen, *gl. im.* vúčēnje⟩ **1.** (što, koga) povlačiti ne odvajajući od površine [~ *po zemlji*; ~ *po vodi*] **2.** činiti da se tko kreće na silu, protiv svoje volje, voditi silom, nagovarati **3.** nositi što teško ili nepraktično uza se, ne moći se riješiti čega [~ *bolest* dugo bolovati] **4. a.** upotrebom snage činiti da što iz čega izađe; izvlačiti, vaditi **b.** sisati, crpsti [~ *vodu*] **5. a.** potezati, povlačiti ostavljajući trag, obilježavati crte **b.** pomicati figuru u šahu [~ *lovca*; ~ *kraljicu*] **6.** privlačiti, djelovati privlačeći **7.** raditi neprekidno, teško, naporno; mučiti se **8.** (se) teško, sporo se kretati **9.** pružati se, protezati se (u dužinu) **10.** skitati se, smucati se, *usp.* vucarati se **11.** povlačiti se, previše dugo se otezati, odugovlačiti se, trajati **12.** (se, s kim) *pejor.* živjeti u nedoličnoj vezi ili gubiti vrijeme u takvoj vezi [*vukla se s njim pet godina*] **13.** strujiti s jedne strane, prodirati, osjećati se kao struja zraka u zatvorenoj prostoriji [*propuh vuče*; *odavde vuče* = s ove strane jako vuče] **14.** (se) ostati nakon čega, biti ostatak, biti ono što je bez potrebe ostalo (umjesto da se nađe na pravome mjestu, da se upotrijebi, posluži svrsi, pojede itd.) [*pojedi to kruha da se ne vuče*]; povlačiti se // **vlàčilica** *ž* daska s drškom, služi za poravnavanje pijeska, betona i sl.; **vláčiti** *nesvrš.* ⟨*prez.* vlâčīm, *pril. sad.* -čēći, *gl. im.* -čēnje⟩ **1.** vući po nekoj površini; potezati [~ *mrežu*] **2.** branati [~ *zemlju*] **3.** grebenati, gargašati [~ *vunu*]; **vlâčn|ī** *prid.* koji se odnosi na vlak (2) △ ~***a čvrstoća*** čvrstoća na vlak, na razvlačenje; **vlàka** *ž* ⟨D L vlàci, G *mn* vlâkā⟩ navoz, dok; **vláka** *ž* ⟨D L vláci⟩ **1.** srušeno stablo koje se vuče, povlači **2.** koritasta staza u šumi kojom se povlače, spuštaju drva; točilo **3.** mjesto gdje se čamci i lađe izvlače na suho; **vlàkāč** *m* ⟨G vlakáča⟩ (+ *potenc.*) donji konop na žičari; **vucàrati se** *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām se, *pril. sad.* -ajūći se, *gl. im.* -ānje⟩ *iron.* živjeti životom skitnice ili uličara; skitati se, povlačiti se; **vùča** *ž* ⟨G *mn* vûčā⟩ pomicanje predmeta primjenom sile; vučenje, tegljenje [*konjska* ~; *volovska* ~; *električna* ~; *dizelska* ~]; **vȕčnī** *prid.* koji se odnosi na vuču; **vȕčnica** *ž tehn.* uređaj koji vuče skijaše u sidrima uz kosinu brda [*skijaška* ~]; **vùkljati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril.*

sad. -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** *pejor.* gnjaviti se noseći što teško, nositi s mukom svuda, povlačiti, potezati **2.** (se s kim) *pejor.* vući se s kim, *usp.* vući (**12**)

◈ *pr.* (nadimačko): **Vùcikuja** (Đurđevac)

✧ *prasl.* *volkti (*rus.* volóč', *češ.* vléci), *lit.* vilkti

vùdren (∅, za što) *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ *reg. ekspr.* koji ima dara ili talenta za što, nadaren za što; obdaren [*glazbeno* ~]

✧ *kajk.*, *v.* udariti, udaren

vùdu *m* ⟨G -ua⟩ **1.** vjerski kult koji karakterizira vjerovanje u vračanje, primitivna božanstva i fetiše (na Haitiju i Antilima npr.) **2.** kletva ili magična formula za koju se smatra da posjeduje tajnu moć △ ~***-figurica (lutkica)*** lik koji u vudu magijskom obredu predstavlja osobu na koju treba djelovati magijskim činima (lutkica se probada iglama na mjestima na kojima se osobi želi nanijeti bol, smrt)

✧ *engl.* voodoo ← *egz.*

vúga *ž zool.* ptica pjevica (*Oriolus oriolus*) iz porodice vuga (*Oriolidae*), mužjak zlatnožut, ženka zelenkastožuta; zlatna vuga.

✧ *prasl.* *vъlga (*stsl.* vlъga, *slov.* volga, *polj.* wilga)

vùgava *ž agr.* sorta dalmatinske loze i vino od te loze

vûk *m* ⟨V vûče, N *mn* vûci/vùkovi⟩ **1.** *zool.* **a.** sisavac mesožder (*Canis lupus*) iz porodice pasa **b.** *v.* pirka **2.** *pren.* oštar, zajedljiv, svadljiv čovjek **3. a.** oruđe kojim se natežu obruči na bačvu **b.** gornja strana brda u tkalačkom stanu **4.** oteklina ili rana, izazvana trenjem i znojenjem (ob. pod pazuhom ili u preponama) // **vùčica** *ž* ženka vuka; **vùčić** *m* **1.** *dem.* od vuk **2.** mlado vuka **3.** *zool.* morska ribica *Paracentropristis hepatus* iz porodice *Serranidae*; **vùčina** *ž augm.* od vuk; **vȕčjāk** *m* ⟨N *mn* -āci⟩ **1. a.** mjesto na kojem borave vukovi **b.** vučji brlog **2.** pas koji izgledom podsjeća na vuka ili ima vučje krvi **3.** *razg.* njemački ovčar; **vȕčjī** *prid.* **1.** koji je od, koji se odnosi na vuka ili na vukove, koji je kao u vuka **2.** *pren.* nemilosrdan, okrutan, strašan △ ~***a glad*** velika glad; ~***a jama*** *vojn.* duboko iskopana i pokrivena jama u ratu protiv bornih kola; ~***a noga*** *bot.* biljka (*Lycopus europaeus*) iz porodice usnatica (*Labiatae*); ~***a stopa*** *bot.* biljka (*Aristolochia clematitis*) iz porodice *Aristolochiaceae*; ~***i jezik*** *bot.* biljka (*Coelglossum viride*) iz porodice orhideja (*Orchidaceae*); ~***i korijen*** *bot.*, *v.* habulica; ~***i rep*** *bot.*, *v.* jagorčac; **vȕčji** *pril.* kao vuk, na vučji način, nemilosrdno, okrutno

◈ **Vûk** m. os. ime (narodno, najproduktivnija profilaktička imenska osnova, osobito u dinarskoj i bosanskoj antroponimiji; tek od 18. st. vezuje se uglavnom uz *pravosl.*); isto: **Vúco**, **Vùčeha**, **Vùčemil**, **Vȕčeta**, **Vùčina**, **Vȕčko**, **Vȕjica**, **Vújo**, **Vúkac**, **Vukàdin**, **Vùkal**, **Vùkan**, **Vȕkās**, **Vukàšin**, **Vúkić**, **Vȕkman**, **Vȕkmīr**, **Vȕkobrat**, **Vȕkoje**, **Vȕkomīl**, **Vȕkoslav**, **Vȕkota**, **Vúle** i sl. ◊ *pr.* (prema Kurt, prevedeno na *tur.*): **Kùrtov** (120, Biograd, Dalmacija), **Kùrtović** (1050, Kaštela, sred. Dalmacija, Osijek); (prema Wolf, ← *njem.*): **Vȍlf** (790, Čabar, Gorski kotar, *I* Slavonija, Zagreb); (od imena, nadimačka i etnici): **Ukálović** (480, Zadar), **Ukánović** (Poreč), **Ȕkas** (Šibenik, Dalmacija), **Ûkić** (310, Šibenik, Kaštela, sred. Dalmacija, Istra), **Ȕkošić** (Pula), **Ȕkota** (Pula, Istra), **Ȕkotić** (Pula, Istra), **Ȕković** (Opatija, Senj), **Ȕkušić** (Pazin, Istra), **Vâlčić** (540, Zadar, Zagreb, Primorje, Ozalj, Istra, *v.* i Valentin), **Vàtavuk** (210, Drniš, sred. Dalmacija, Zadar, *v.* i hvatati), **Vèlček** (Zagreb), **Vélčić** (230, Rijeka, Primorje, Krk, Zadar), **Vlček** (Garešnica, Rijeka, *Z* i *I* Slavonija), **Vlk** (Slavonski Brod, Zagreb), **Vùcelić** (170, Ogulin, Karlovac, Slavonski Brod), **Vȕcelja** (Drniš, Pakrac, Zagreb, Knin), **Vúcić** (190, Drniš, Zadar, *I* Slavonija), **Vùcković** (140, Podravina, Samobor, Međimurje), **Vúco** (180, Sinj, sred. Dalmacija, Kutina), **Vùčāj** (Rijeka, Zagreb, Varaždin), **Vȕčājnik** (Zaprešić, Križevci), **Vȕčajnk** (Zaprešić, Krapina), **Vúčak** (650, Imotski, sred. Dalmacija, Knin), **Vùčan** (Grubišno Polje, Podravina), **Vučánović** (Rijeka, Osijek), **Vùček** (Slavonija, Moslavina), **Vùčelić** (Zagreb, Ploče), **Vùčemīl** (Imotski, Primorje), **Vučèmilo** (240, Sinj, Split, Bjelovar, Vukovar), **Vučemílović** (250, Našice, Slavonija, Zagora), **Vùčenov** (Rijeka, Vukovar, Zadar), **Vučénović** (750, Šibenik, Sisak, Baranja, Knin), **Vȕčeta** (Podravina, Slunj), **Vùčetić** (1610, Zadar, sred. Dalmacija, Otočac, Hvar), **Vúčevac** (Vinkovci, *I* Slavonija, Zagreb), **Vȗčević** (Omiš, Gospić), **Vùčica** (210, sred. Dalmacija, Dubrovnik, Slavonija), **Vučíčević**

(320, Županja, Banovina, Slunj, Orahovica), **Vùčičić** (Solin, Split), **Vùčić** (1610, Ogulin, Sinj, sred. Dalmacija, Karlovac), **Vučíćević** (140, Dubrovnik, *I* Slavonija), **Vučílovec** (Dugo Selo), **Vučilòvskī** (150, Krapina, Valpovo, Prigorje), **Vùčin** (Turopolje), **Vùčina** (220, Jastrebarsko, Vinkovci, Dalmacija), **Vùčinac** (Vinkovci), **Vùčinić** (1120, Vrbovsko, Gvozd, Slavonski Brod), **Vučínovec** (Vrbovec, Ivanić Grad), **Vučínović** (200, Zagreb, Zadar, Primorje, Dvor), **Vȕčkić** (Zaprešić, Trogir, Turopolje), **Vȕčko** (330, *I* Slavonija, *J* Dalmacija, Split, Đurđevac), **Vȕčkov** (Biograd, Split), **Vȕčkovac** (*I* Slavonija), **Vučkovèčkī** (Ivanec, Zagreb, Koprivnica), **Vȕčkovic** (Metković, Bjelovar), **Vȕčkovič** (Metković, *I* Slavonija), **Vȕčković** (4780, Sinj, Karlovac, Knin, Slavonski Brod, Metković, Zagora, *J* Dalmacija), **Vȕćković** (Zlatar Bistrica, Metković, Slunj), **Vùica** (170, Metković, Zadar, *J* Dalmacija), **Vùičić** (Dubrovnik, Nova Gradiška, Kordun, Sisak), **Vúić** (410, Vinkovci, Banovina, Županja, Otočac), **Vúin** (Split), **Vuínac** (Makarska, Metković, Split), **Vuínović** (Knin), **Vùišāk** (Dvor, Petrinja), **Vȕjačić** (Dubrovnik, Pula), **Vujadínović** (Vinkovci, Zadar), **Vujàklija** (820, Glina, Banovina, Kordun), **Vujáković** (240, Sisak, Banovina, Knin, Kaštela), **Vujánac** (Daruvar, Osijek), **Vùjanić** (920, Knin, Banovina, Pakrac, Benkovac), **Vujánović** (500, Banovina, Gvozd, Slavonija), **Vùjasić** (Petrinja, Sisak), **Vùjasin** (360, Biograd, Sinj, Sisak, Virovitica, Novska), **Vujasínović** (890, Knin, Požega, Zadar, Vinkovci), **Vujíšković** (Dvor, Pokuplje, Bjelovar), **Vùjat** (Pula, Nova Gradiška), **Vujátović** (490, Knin, Banovina, Baranja), **Vújčić** (1320, *J* i sred. Dalmacija, Dvor, Split, *v.* i ujak), **Vùjeva** (120, Vinkovci, *I* Slavonija, Kaštela), **Vùjević** (970, Split, *J* Dalmacija, Zadar, Sinj), **Vȕjica** (240, Pula, Vinkovci, Zadar, Turopolje), **Vȕjičić** (680, Korenica, Sisak, Pula), **Vújić** (2060, *Z* i *I* Slavonija, Nova Gradiška, Podravina), **Vújin** (100, Zagreb, *I* Slavonija, Donji Lapac, Šibenik), **Vùjina** (Kaštela), **Vujínović** (310, Dubrovnik, Knin, Đakovo, Split), **Vùjisić** (Split, Pula), **Vújko** (130, Šibenik, Knin), **Vújkov** (Našice), **Vújkovac** (Novska), **Vújković** (250, Daruvar, Slavonija, Benkovac), **Vujmílović** (Rijeka, Split), **Vùjnić** (100, Osijek, *I* Slavonija, Drniš, Split), **Vùjnovac** (180, Valpovo, *I* Slavonija), **Vùjnović** (2000, Gospić, Lika, Ogulin, Vrbovsko), **Vujóšević** (Vinkovci, Split), **Vûjović** (280, Dubrovnik, Pula, Baranja), **Vûk** (2060, Zagorje, Međimurje, Varaždin, Nova Gradiška), **Vúkac** (Vrbovec), **Vukàdin** (770, Knin, *I* Slavonija, Sinj), **Vukadínović** (850, *I* Slavonija, Korenica, Pakrac, Otočac), **Vukàjlić** (Slavonski Brod, Požega), **Vukàjlija** (Vukovar, Sisak), **Vukájlović** (240, Vukovar, Vinkovci, Cres-Lošinj), **Vùkalić** (Zagreb, Sisak), **Vukáljević** (Đakovo, Zagreb), **Vukálović** (330, Novi Marof, Podravina, Prigorje, Slavonija), **Vùkan** (Sinj, Split, Vukovar), **Vukánac** (Obrovac), **Vùkanović** (120, Dubrovnik, *I* Slavonija), **Vùkas** (1220, Sinj, Ogulin, Dubrovnik, Benkovac, Vukovar), **Vukásović** (950, Sinj, sred. Dalmacija, *I* Slavonija), **Vukàšin** (340, Drniš, sred. Dalmacija, Dubrovnik, *I* Slavonija, Knin), **Vukàšina** (Biograd, Zadar), **Vukašínec** (Turopolje, Moslavina, Baranja), **Vukašínović** (530, Slavonija, Novska), **Vùkava** (Solin, Drniš), **Vùkavić** (Koprivnica), **Vùkčević** (500, Obrovac, Zadar, Gračac, Sisak, Knin), **Vukdrágović** (Karlovac), **Vùkek** (Čazma, Bjelovar), **Vùkelić** (4060, Zagreb, Primorje, Ogulin, Gospić), **Vùkelja** (310, Ogulin, sred. Dalmacija, Grubišno Polje), **Vùkes** (Ivanić Grad, Donja Stubica), **Vùkešin** (Varaždin, Zadar), **Vùketić** (Sisak, Baranja), **Vukíčević** (870, Šibenik, Vukovar, Glina, Drniš), **Vúkić** (2780, Zadar, Zabok, Dubrovnik, Pokuplje), **Vukíćević** (Zagreb, Rijeka, Pula), **Vúkin** (Karlovac, Ozalj, Požega), **Vùkina** (**Vukîna**) (160, Ludbreg, Klanjec, Međimurje), **Vukínovac** (Sisak, Gvozd), **Vùkliš** (Pakrac, Sisak), **Vùkman** (900, Trogir, sred. Dalmacija, Sinj, Baranja), **Vùkmanić** (320, Pregrada, Duga Resa, Ogulin, Baranja), **Vukmánović** (350, Banovina, *Z* Slavonija), **Vȕkmīr** (Sisak, Našice, *J* Slavonija), **Vùkmirica** (100, Knin, Zadar, *I* Slavonija), **Vùkmirić** (Koprivnica, Sesvete, Ludbreg), **Vukmírović** (900, Lika, Knin, Kostajnica, Karlovac), **Vùknić** (130, Osijek, sred. i *J* Dalmacija), **Vúko** (330, Split, Sinj, *I* Slavonija), **Vȕkobrād** (Bjelovar, Sisak), **Vȕkobradić** (Bjelovar, Koprivnica), **Vukobrádović** (Moslavina), **Vȕkobrat** (120,

Knin, Karlovac, Pula, Turopolje), **Vukobrátović** (630, Vojnić, Karlovac, Korenica, *I* Slavonija, Otočac), **Vȕkoder** (Otočac, Jastrebarsko), **Vȕkoić** (Križevci), **Vȕkoja** (930, *I* Slavonija, Zagreb, Požega, Biograd), **Vȕkoje** (360, Slavonski Brod, Baranja, Požega, Županja, Dubrovnik), **Vukójević** (930, *I* Slavonija, Knin, Dubrovnik), **Vȕkojić** (Bjelovar), **Vȕkolić** (Sisak, Pakrac), **Vȕkoman** (Sinj), **Vukòmānčić** (Moslavina), **Vukománović** (350, *I* Slavonija, Podravska Slatina, Posavina), **Vȕkonić** (130, Rijeka, Delnice, Prigorje), **Vȕkorēp** (100, Dubrovnik, Split, Dvor, Metković), **Vȕkorepa** (610, Split, sred. Dalmacija, Drniš, Županja), **Vȕkosav** (240, Vrgorac, *J* Dalmacija), **Vukòsavić** (Vinkovci, Dubrovnik), **Vukosávljević** (440, *I* Slavonija, Sisak, Pakrac), **Vȕkoša** (160, Zadar, Rijeka), **Vȕkošić** (110, Slunj, Ivanić Grad, Đurđevac), **Vȕkota** (Sisak, Rijeka, Daruvar), **Vȕkotić** (420, Sisak, Novska, Dubrovnik, Koprivnica), **Vûkov** (160, Šibenik, Vinkovci), **Vȕkovčan** (Duga Resa, Zagreb), **Vûković** (11.930, *I* Slavonija, Ogulin, Lika, Zagora), **Vukovìnskī** (Samobor, Zagreb, Zaprešić), **Vukovójac** (Otočac, Kaštela), **Vukòvskī** (Ivanec, Orahovica, Podravska Slatina), **Vȕkres** (Đurđevac), **Vȕksan** (950, Gvozd, Benkovac, Otočac, Imotski), **Vȕksanić** (240, Valpovo, *I* Slavonija, Baranja), **Vuksánović** (710, Slavonski Brod, Slavonija, Sisak), **Vȕkša** (510, Benkovac, *S* Dalmacija, Metković, Donji Lapac), **Vȕkšan** (Đurđevac, Virovitica, Dugo Selo), **Vȕkšević** (Zadar), **Vȕkšić** (1390, Šibenik, Nova Gradiška, sred. Dalmacija, Virovitica, Osijek), **Vȕkšinić** (Slavonski Brod, Pokuplje), **Vȕkusić** (Split, Vrgorac), **Vȕkušić** (2310, Primorje, sred. Dalmacija, Drniš, Omiš), **Vulánović** (Zagreb, Dubrovnik), **Vȕlās** (120, Split, sred. Dalmacija, Zagreb), **Vȕlčik** (Vukovar, *I* Slavonija), **Vulèlija** (160, Benkovac, *S* Dalmacija), **Vulèsica** (Zadar, Pula), **Vȕleša** (Dubrovnik), **Vȕleta** (490, Sinj, Zadar, Slavonski Brod, Vrgorac), **Vȕletić** (2450, Lika, Kordun, Zagora, Imotski), **Vȕletin** (160, Kaštela, sred. Dalmacija, Zagreb), **Vȕlević** (Split, Zagreb), **Vulíčević** (Dubrovnik, Karlovac, Obrovac), **Vúlić** (1740, Split, Zadar, Našice, Omiš, Obrovac), **Vȕlin** (430, Biograd, Šibenik, Zadar, *I* Slavonija) ◊ *top.* (naselja): **Vúčak** (Donja Stubica, 471 stan.), **Vúčani** (Čazma, 92 stan.), **Vučetínec** (Čakovec, 558 stan.), **Vȕčēvci** (Đakovo, 368 stan.), **Vȕčevica** (Solin, 94 stan.), **Vučìlčevo** (Grad Zagreb, 159 stan.), **Vȕčinići** (Vrbovsko, 80 stan.), **Vȕčipolje** (Sinj, 174 stan.; Gračac, 66 stan.), **Vȕčjak Feríčanačkī** (Našice, 293 stan.), **Vȕčkovac** (Našice, 487 stan.), **Vújići Vojákovačkī** (Križevci, 61 stan.), **Vújnovići** (Vrbovsko, 83 stan.), **Vukánovec** (Čakovec, 286 stan.), **Vȕkelić** (Ogulin, 34 stan.), **Vȕkelići** (Vrbovsko, 25 stan.), **Vȕketić** (Ozalj, 37 stan.), **Vȕkmanić** (Karlovac, 360 stan.), **Vȕkoder** (Karlovac, 171 stan.), **Vukójevica** (Požega, 105 stan.), **Vukòmerić** (Grad Zagreb, 88 stan.), **Vukójēvci** (Našice, 983 stan.), **Vukóševac** (Sisak, 129 stan.), **Vûkova Gòrica** (Duga Resa, 115 stan.), **Vûkovec** (Križevci, 149 stan.), **Vukòvije** (Daruvar, 103 stan.), **Vȕkōvje Zèlinskō** (Sveti Ivan Zelina, 77 stan.), **Vûkovo Br̀do** (Jastrebarsko, 18 stan.), **Vúkovo Sȅlo** (Grad Zagreb, 325 stan.), **Vȕkovōj** (Ivanec, 174 stan.), **Vȕksani** (Ozalj, 14 stan.), **Vȕkšin Šípak** (Jastrebarsko, 461 stan.), **Vȕkšinec Rijêčkī** (Križevci, 86 stan.)

✧ *prasl.* *vьlkъ (*stsl.* vlьkъ, *rus.* volk, *polj.* wilk), *lit.* vilkas ← *ie.* *wlkʷos (*lat.* lupus, *grč.* lýkos)

Vúka *ž* **1.** naselje (u blizini Osijeka), 1290 stan. **2.** (*ant.* Ulcaios) *geogr.* rijeka u Podunavlju, 112 km, ulijeva se u Dunav

vukòdlak *m* ⟨N *mn* -aci⟩ **1.** onaj koji za puna mjeseca poprima izgled i ćud vuka; likantrop **2.** *zool.* morska riba (*Lophius piscatorius*); grdobina // **vukòdlačkī** *prid.* koji se odnosi na vukodlake; **vukòdlački** *pril.* kao vukodlak, na način vukodlaka

✧ *prasl.* *vьlkolakъ (*rus. dijal.* volkolák, *polj.* wilkołak) ≃ *v.* vuk + *lakъ: koža (unakrštanjem s *v.* dlaka)

vukojèbina *ž podr.* zabačen kraj, zabačeno, zaostalo mjesto; selendra, bogu za leđima

✧ *v.* vuk + *v.* jebati

Vȕkojevci *m mn* ⟨G -vācā⟩ naselje (u blizini Našica), 983 stan. // **vȕkojevačkī** *prid.* koji se odnosi na Vukojevce

✧ *v.* vuk

Vukosávljevica *ž* naselje (u blizini Virovitice), 790 stan. // **vukosávljevičkī** *prid.* koji se odnosi na Vukosavljevicu

Vùkotić, Dušan (1927–1999), hrv. filmski redatelj, pionir domaće filmske animacije i istaknuti autor zagrebačke škole crtanog filma; 1962. dobitnik Oskara za film *Surogat*; režirao i igrane filmove (*Sedmi kontinent*, *Akcija Stadion*)
◈ *v.* vuk

Vukotínović, Ljudevit (1813–1893), hrv. književnik, političar i prirodoslovac; autor nekoliko najvažnijih programatskih tekstova hrv. preporoda (*Ilirizam i kroatizam*, 1842, *Njekoja glavna pitanja našeg vremena*, 1848); istaknuti protivnik bečkog apsolutizma 1850-ih, zagovornik federalizacije Habsburške Monarhije, pristaša austroslavizma; sa S. Vrazom i D. Rakovcem pokretač prvog hrv. književnog časopisa *Kolo* (1842)

vûkovac[1] *m* ⟨G -ōvca, N *mn* -övci⟩ *razg.* pristaša jezične i pravopisne reforme, učenja i opisa jezika prema Vuku Stefanoviću Karadžiću

vûkovac[2] *m* ⟨G -ōvca⟩ *zool.*, *v.* pirka
✧ *v.* vuk

Vûkovār (**Vukòvār**) *m* grad i luka na ušću Vuke u Dunav, *I* Hrvatska, 44.639 stan. (1991); simbol otpora i stradanja u Domovinskom ratu: usprkos hrabrome otporu relativno malobrojnih branitelja kojim je onemogućeno daljnje napredovanje agresora, brojem i naoružanjem višestruko premoćne snage JNA i srpske paravojne jedinice nakon tromjesečne opsade zauzele su 19. studenoga 1991. artiljerijom razrušeni grad; cjelokupno hrv. stanovništvo je protjerano nakon što je dio zarobljenih branitelja i civila ubijen, a dio odveden u zarobljeničke logore i zatvore; prema mirovnim ugovorima iz 1995, grad je vraćen u sastav Republike Hrvatske i započela je obnova // **Vukovárac** (**Vukovárčanin**) *m* (**Vukòvārka, Vukovárčānka** *ž*) ⟨G -rca, N *mn* Vukovárci, G Vukòvārācā⟩ stanovnik Vukovara; **Vukovárčev** *prid.* koji pripada Vukovarcu; **vùkovārskī** *prid.* koji se odnosi na Vukovar i Vukovarce/Vukovarčane; **vùkovārski** *pril.* kao Vukovarac, na način Vukovaraca, kao u Vukovaru, na način Vukovara
◈ *pr.* (etnici): **Vûkovac** (330, Slavonski Brod, *I* Slavonija, *v.* i vuk), **Vukovárac** (Slavonski Brod, Vinkovci)

Vukòvina (**Vukovìna**) *ž* naselje (u blizini Velike Gorice), 856 stan. // **Vukovínac** *m* (**Vukòvīnka** *ž*) ⟨G -nca, N *mn* Vukovínci⟩ stanovnik Vukovine; **vukòvīnskī** *prid.* koji se odnosi na Vukovinu i Vukovince
◈ *v.* vuk

Vûk-Pávlović, Pavao (1894–1978), hrv. filozofski pisac, autor djela o spoznajnoj teoriji, etici, estetici, filozofskoj pedagogiji (*Spoznaja i spoznajna teorija*, *Ličnost i odgoj*, *Umjetnost i duševnost*); pisao i pjesme

Vùkšić *m* naselje (u blizini Benkovca), 810 stan. // **Vùkšićanin** *m* (**Vùkšićānka** *ž*) ⟨N *mn* Vùkšićani⟩ stanovnik Vukšića; **vùkšićkī** *prid.* koji se odnosi na Vukšić i Vukšićane
◈ *v.* vuk

vulfènīt *m* ⟨G vulfeníta⟩ *min.* olovni molibdat $PbMoO_4$, žuta olovna ruda iz koje se dobiva molibden
✧ prema austrijskom mineralogu F. X. Wulfenu (1728–1805)

vùlgār|an *prid.* ⟨*odr.* -rnī⟩ **1.** koji se odnosi, koji pripada velikoj masi ljudi; pučki, narodni **2. a.** kojem nedostaje ukusa i finoće; grub, neodgojen **b.** koji je nepristojan; prostački [*~an izraz*] △ *~**na ekonomija*** *ekon.* smjer u ekonomskoj teoriji koji napušta metode analize klasične političke ekonomije i zadržava se samo na opisivanju vanjskih manifestacija ekonomskog mehanizma; *~**ni latinitet*** *lingv.* govorni latinitet koji je napustio klasične forme iz kojeg su se razvili romanski jezici; *~**ni materijalizam*** *fil.* filozofski smjer u 19. st. koji spoznaju i ljudsku duhovnu djelatnost svodi na fiziološke procese, a cijeli svijet na fizičke procese materije // **vulgarizácija** *ž* **1.** čin vulgariziranja, pretjerano pojednostavljivanje; poprostačenje, *usp.* vulgarizirati **2.** stanje onoga koji je ili onoga što je vulgarizirano; vulgariziranost, pretjerana pojednostavljenost, prostaštvo; **vulgarìzam** *m* ⟨G -zma, N *mn* -zmi⟩ **1.** *lingv.* nepristojni izraz u govoru i jeziku; iskrivljeni oblik riječi **2.** neodgojenost, prostaštvo, neuglađenost; **vulgarìzātor** (**vulgarizâtor**) *m* onaj koji vulgarizira, koji sve čini vulgarnim; **vulgarìzātorica** (**vulgarìzātorka**) *ž*, *v.* vulgarizator; **vulgarizírati** (što) *dv.* ⟨*prez.* vulgarìzīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** (u)činiti opće poznatim, (u)činiti pristupačnim svima, raširiti u narodu **2.** (u)činiti vulgarnim, banalnim; poprostačiti; **vùlgārno** *pril.* na vulgaran način,

s vulgarnošću; **vulgárnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je vulgarno ili osobina onoga koji je vulgaran; neodgojenost, prostaštvo, prostota
✧ *lat.* vulgaris: običan, svakidašnji ← vulgus: svjetina, gomila

Vùlgāta (Vulgâta) *ž* latinski prijevod *Biblije*, prihvaćen kao službeni tekst u Katoličkoj crkvi (preveo je Sv. Jeronim u 5. st.)

Vùlkān *m* ⟨G Vulkána⟩ **1.** *mit.* rimski bog vatre i njezine razorne snage, zaštitnik od požara; izjednačen s grčkim Hefestom **2.** *astron.* hipotetski planet najbliži Suncu čije se postojanje dokazuje pomakom u Merkurovoj orbiti **//** **vùlkān** *m* ⟨G vulkána⟩ **1.** *geogr.* otvor, krater u Zemljinoj kori kroz koji tijekom aktivnosti izbijaju lava, piroklastično kamenje, usijane stijene, pepeo i plinovi [*izbio* ~; *proradio* ~] **2.** brdo koje se stvorilo od materijala izbačenih iz vulkana **3.** *pren.* emocije i sl. koje se iskazuju velikim intenzitetom [~ *strasti*] △ ***aktivni*** ~ vulkan koji upravo djeluje; ***ugasli*** ~ vulkan koji duži niz godina ne pokazuje aktivnost; ***živi*** ~ vulkan koji još djeluje, za kojeg se pretpostavlja da će postati aktivan; **vulkanizácija** *ž* **1.** postupak preradbe kaučuka u gumu zagrijavanjem sa sumporom **2.** zavarivanje predmeta od gume; **vulkanìzēr** *m* ⟨G vulkanizéra⟩ stručnjak za vulkanizaciju, čovjek koji vulkanizira; **vulkanìzērskī** *prid.* koji se odnosi na vulkanizere; **vulkanìzērski** *pril.* kao vulkanizer, na način vulkanizera; **vulkanizírati** (što) *dv.* ⟨*prez.* vulkanìzīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ izvesti/izvoditi razne poslove grijanjem i spajanjem pomoću sumpora, pretvarati sirovi kaučuk u gumu, krpati gume itd.; **vùlkānsk|ī** *prid.* koji potječe od vulkana, kojemu je vulkan ishodište, koji se odnosi na vulkane △ ~***a erupcija*** izbijanje lave, plinova i vulkanskog pepela; ~***a isparavanja*** otrovni plinovi koji se šire prilikom erupcije vulkana; ~***e stijene*** stijene nastale kristalizacijom ili skrućivanjem magme; eruptivne ili magmativne stijene; ~***o tlo*** plodno tlo koje nastaje taloženjem vulkanskog pepela; **vùlkānski** *pril.* kao vulkan, na način vulkana
✧ *lat.* Vulcanus, rimski bog vatre *tal.* volcano

vùlkānfīber *m* ⟨G vulkanfíbera⟩ *kem.* čvrsta i trajna umjetna masa na bazi celuloze; redovito se proizvodi u pločama (prešani listovi papira močeni u cinkovu kloridu), služi kao nadomjestak za kaučuk i kožu
✧ *njem.* Vulkanfiber ← *v.* vulkan + *lat.* fibra: vlakno

vulkànīt *m* ⟨G vulkaníta⟩ tvrdi kaučuk; ebonit
✧ *v.* vulkan + -IT

vulkanològija *ž* *geol.* geološka disciplina, bavi se proučavanjem vulkana i vulkanskih pojava **//** **vulkanòlog** *m* ⟨N *mn* -ozi⟩ *geol.* znanstvenik koji se bavi vulkanologijom
✧ *v.* vulkan + -LOGIJA

vùlnus *m* *med.* rana **//** **vùlnerabīlan** *prid.* ⟨*odr.* -lnī⟩ **1.** koji je sklon ozljedama **2.** koji je neotporan na (ob. verbalne) napade, podložan kritikama i cenzuri; ranjiv, slab; **vulnerabílnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ **1.** *med.* sklonost ozljedama ili zarazi **2.** *pren.* krhkost, ranjivost, povredivost, ozljedivost, neotpornost
✧ *lat.* vulnus; vulnerabilis: ranjiv

vùlva *ž* ⟨G *mn* vûlvā/-ī⟩ *anat.* vanjski ženski spolni organ; stidnica
✧ *lat.*

vulvìtis *m* *pat.* upala stidnice
✧ *v.* vulva + -ITIS

vùn|a *ž* **1.** gusta, mekana i (češće) kovrčasta dlaka koja raste na koži ovce i nekih drugih životinja [*strići* ~*u*; *šišati* ~*u*; *presti* ~*u*; *drndati* ~*u*] **2.** *meton.* **a.** predivo od te dlake **b.** (+ *potenc.*) tvar slična vuni koja se dobiva kemijskim putem **3.** *žarg.* strah, trema [*bila mu je* ~*a*; *uhvatila ga* ~*a*] △ ***sirova*** ~***a*** vuna koja je tek skinuta s ovce i nije prana; ***staklena*** ~***a*** mineralni materijal za izolaciju; ***šećerna*** ~***a*** slatkiš koji se sastoji od šećera i nalikuje nepredenoj vuni **//** **vùnara** *ž* pogon prerade vune; **vùnarsk|ī** *prid.* koji se odnosi na vunu, vunaru i vunarstvo [~*a industrija*]; **vunárstvo** *sr* ukupnost prerade i proizvodnje vunarske industrije; **vùnast** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je kao vuna, sličan vuni, mekan kao vuna; **vùnen** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je od vune; **vùnica** *ž* **1.** *dem.* i *hip.* od vuna **2.** *reg.* različito obojena upredena vunena vlakna priređena za pletenje
◈ *pr.* (prema zanimanju): **Vùnarić** (Zagreb)
✧ *prasl.* *vьlna (*rus.* vólna, *polj.* wełna), *lit.* vilna ← *ie.* *wl̥h$_2$neh$_2$ (*lat.* lana, *grč.* lênos)

vùnderkind *m* *žarg.* dijete jako izraženih određenih talenata (npr. za glazbu); čudo od djeteta
✧ *njem.* Wunderkind

vùndertīm *m* ⟨N *mn* -imovi⟩ *sport žarg.* tim snova, fantastičan tim
✧ *njem.* Wunderteam ← wunder: čudo + *engl.* team: tim, momčad

vȕršt *m* ⟨N *mn* -i/-ovi, G vȗrštā/-ōvā⟩ *reg.* kobasica [*jeger ~; parizer ~*]
✧ *njem.* Wurstel

vùstīd *m* ⟨G vustída⟩ naziv za tkanine i prediva od češljane (jako upredene) vune (češljanci, češljana prediva); kamgarn
✧ *engl.* worsted

Vyāsa (*izg.* Vjàsa) *hind.* legendarni mudrac kojem se pripisuje autorstvo *Mahabharate*

W

w, W (*izg.* dvostruko ve) **1.** ⟨*indekl.*⟩ *lingv.* dvadeset i treće slovo latinske abecede koje se nalazi iza slova v; u hrvatskom pismu bilježi se pri vjernom (etimološkom) prenošenju tuđica [*weekend*] i osobito vlastitih imena [*Wien*, *Washington*] **2.** (W) *geogr.* na geografskim kartama oznaka za **a.** zapad (*engl.* West) **b.** zapadnu geografsku dužinu **3.** (W) *kem.* simbol za volfram **4.** (W) *fiz.* simbol za watt **5.** *sport* oznaka u bodovnoj listi boksačkog suca da se slaže s izricanjem javne opomene boksaču

W3C (*izg.* vê-tri-cê; dȁbl-jû trȋ sī, prema *engl.*) *krat. int.* nezavisno međunarodno tijelo koje se bavi razvojem i standardizacijom weba i internetskih tehnologija

✧ *engl.* **W**orld **W**ide **W**eb **C**onsortium

wadi (wady), *v.* vadi

wadoryu, *v.* vadoriu

Waffenrock, *v.* vafenrok

wagikatame (*izg.* vagikatàme) *m sport* u džudu položaj tzv. poluge koji se izvodi u stojećem stavu i u borbi na tlu

✧ *jap.*: poluga sa strane

Wagner (*izg.* Vàgner) **1. Otto** (1841–1918), austrijski arhitekt, teoretičar arhitekture, urbanist i dizajner; autor manifestnog teksta *Moderna arhitektura* (1896) i zgrade Poštanske štedionice u Beču (1904–1906), dvaju djela koja ocjenjuju međašima u arhitekturi na poč. 20. st. **2. Richard** (1813–1883), njemački skladatelj i operni teoretičar; revolucionirao je operu koncepcijom cjelovitog umjetničkog djela (*Gesamtkunstwerk*) u kojem su glazba, tekst, scena i sve druge umjetničke komponente podređene sjedinjenju u glazbenu dramu; sam je pisao libreta svojih opera inspiriran antičkim teatrom, Shakespeareom, starogermanskom mitologijom i srednjovjekovnim kršćanskim legendama (*Ukleti Holanđanin*, *Tannhäuser*, *Lohengrin*, *Tristan i Izolda*, *Majstori pjevači*, *Nibelungov prsten* i dr., teoretski radovi *Umjetnost i revolucija*, *Umjetničko djelo budućnosti*) // **vagnerijánac** *m* ⟨G -nca, G *mn* vagnerìjānācā⟩ *glazb.* **1. a.** stručni interpretator, tumač Wagnerove glazbe **b.** kompozitor koji komponira Wagnerovim načinom i u njegovu duhu **2.** operni pjevač specijalist za uloge u Wagnerovim operama; **vagnerijánka** *ž*, *v.* vagnerijanac; **vagnerìjānskī** *prid.* koji se odnosi na vagnerijanstvo; **vagnerijánstvo** *sr* ukupnost stvaralaštva i djelovanja R. Wagnera i proučavanje toga stvaralaštva

wagon-lit *m*, *v.* vagon △

Wagram (*izg.* Vàgram) *m pov.* gradić *SI* od Beča (Austrija), 4000 stan.; u blizini je Napoleon 4. 7. 1809. pobijedio austrijske postrojbe

waiting list (*izg.* vèjting lìst) *m term.* lista imena osoba koje na nešto čekaju, ob. mjesto u avionu i sl.; lista čekanja

✧ *engl.*

Wajda (*izg.* Vàjda), **Andrzej** (1926), poljski redatelj, vodeća ličnost poljske filmske škole koja je 1950-ih međunarodno proslavila poljski film; u središtu pažnje tragika rata i dramatičnost poslijeratnih godina (*Generacija*, 1954, *Kanal*, 1957, *Pepeo i Dijamanti*, 1958); u brojnim kasnijim filmovima više zaokupljen političkim dilemama Poljske (*Obećana zemlja*, *Čovjek od mramora* i dr.)

waka (*izg.* vàka) *ž knjiž.* najstariji i najrašireniji oblik japanske klasične poezije s dvjema strofama od kojih je prva trostih, a druga dvostih

✧ *jap.*

wakizashi (*izg.* vakizàši) *m sport* u kendo disciplini; kratak mač (o. 40 cm), pomoćno oružje samuraja koje su kao drugi mač ob. držali u lijevoj ruci
✧ *jap.*

walbaum (*izg.* vàlbāum) *m tipogr.* pismo suvremene klasicističke antikve
✧ prema J. E. Walbaumu (1768–1839)

Waldinger (*izg.* Vàldinger), **Adolf** (1843–1904), hrv. slikar romantizma; vrstan crtač drveća, pejzaža i bilja; utjecaj nizozemskih pejzažista 17. st.; najljepši crtački prikazi šuma i stabala u hrv. slikarstvu toga doba

waldorf-saláta (*izg.* vàldorf-~) *ž kulin.* salata spravljena od sitno narezanih jabuka, korijena celera i oraha, pomiješana s majonezom
✧ *engl.* waldorf salad, prema poznatom njujorškom hotelu Waldorf-Astoria koji ju je lansirao

waldorfsk|i (*izg.* vàldorfskī) *prid.*, ob. u: △ *~a* ***škola*** škola koja svoj rad temelji na načelima antropozofske pedagogije; posebnu pozornost posvećuje razvoju kreativnih sposobnosti učenika; *~i* ***vrtić*** dječji vrtić koji radi na istim načelima kao i waldorfska škola

Wales (*izg.* Véilz/ob. Vȅls) (*velš.* Cymru) *m geogr.* regija Ujedinjenog Kraljevstva Velike Britanije i Sjeverne Irske, *Z* od Engleske, 20.768 km², 2,9 mil. stan., glavni grad Cardiff // **Vȅlšanin** *m* (**Vȅlšānka** *ž*) ⟨N *mn* Vȅlšani⟩ stanovnik Walesa; **vȅlškī** *prid.* koji se odnosi na Vels (Wales) i Velšane △ ~ ***jezik*** *lingv.* keltski jezik koji se govori u Walesu; kimrički jezik

Walęsa (*izg.* Valènsa), **Lech** (1943), poljski sindikalni aktivist i političar; od 1980. predsjednik prvog nekomunističkog sindikata »Solidarnost«; 1981–1982. u zatočeništvu, predvodio opoziciju na prvim višestranačkim izborima 1989, predsjednik Republike Poljske 1990–1995; autobiografija *Put nade* (1987), Nobelova nagrada za mir (1983)

walkie-talkie, *v.* voki-toki

Walkman (*izg.* Vȍkmen) *m tehn.* mali prijenosni uređaj sa slušalicama namijenjen reproduciranju glazbe s kaseta [*MP3* ~]
✧ *engl.*

wallaby, *v.* valabi

Wallenstein (*izg.* Vȁlenštajn), **Albrecht von** (1583–1634), vojskovođa Katoličke lige u Tridesetogodišnjem ratu; izvojevao niz pobjeda i prigrabio golema imanja; osilio se, oteo kontroli Habsburškog dvora, vodio dvoličnu politiku, optužen kao izdajnik, ubijen u zavjeri koju je inspirirao car Ferdinand II; Wallenstein je junak znamenite dramske trilogije F. Schillera i predmet mnogih povjesničarskih studija i knjiga

wallpaper (*izg.* vôlpējper) *m inform.* pozadinski uzorak koji se prikazuje na ekranu kao podloga [*staviti sliku na* ~]; zaslon, tapeta
✧ *engl.*

Wall Street (*izg.* Vôl Strît) **1.** mala, uska i kratka ulica na Manhattanu, New York, u kojoj su od 19. st. najveće američke burze, međunarodna trgovačka i osiguravajuća društva, banke, financijske i investicijske kompanije, Federalna američka banka za rezerve i sl. **2.** *pren.* simbol velikih financijskih transakcija, burzovnog mešetarenja i investiranja, te američke financijske moći // **vòlstrītskī** *prid. razg.* koji se odnosi na Wall Street [~ *metež*]
✧ *engl.* wall: zid + street: ulica (prema zidu koji su u 17. st. podigli nizozemski doseljenici da spriječe invaziju Engleza)

Walter (*izg.* Vȁlter), **Bruno** (1876–1962), njemački dirigent, predstavnik tzv. bečke škole dirigiranja; suradnik i propagator G. Mahlera i njegove glazbe, znameniti interpretator W. A. Mozarta; 1938. emigrirao u Pariz, 1939. u SAD

Walther von der Vogelweide (*izg.* Vȁlter fon der Fógelvajde) (o.1170–o.1230), njemački putujući srednjovjekovni pjesnik viteške, ljubavne i didaktičke lirike; pobornik državne autonomije njemačkog carstva prema papinstvu

Walton (*izg.* Vôlton) **1. Ernest Thomas Sinton** (1903–1995), irski nuklearni fizičar, za transmutaciju atomskih jezgri pomoću umjetne akceleracije dijelova atoma (postignutoj u Cockcroft-Waltonovom akceleratoru) Nobelova nagrada 1951 (sa Sir J. Cockcroftom) **2. Izaak** (1593–1683), engleski pisac bukoličke proze *Savršeni ribar*, jedno od najčešće objavljivanih djela sveukupne engleske književnosti (više od 300 izdanja)

wampum, *v.* vampum

WAN *krat. int.* mreža koja povezuje računala na većim zemljopisnim udaljenostima, *opr.* LAN
✧ *engl.* Wide Area Network

Wang Ching-wei (*izg.* Vȁng Đȉng-vèi) (1883–1944), kineski političar, započeo kao gorljivi pristaša demokratskog Kuomintanga u revoluciji 1911, najbliži suradnik predsjednika Sun Yat-sena 1917–1925, glavni rival generala Čang Kaj-šeka u konkurentskoj borbi za vodeću ulogu u Kuomintangu 1925–1937; zastupao pomirljivost i popuštanje prema japanskoj agresiji 1937, pristao na kolaboraciju, 1940–1944. predsjednik projapanske vlade u okupiranom dijelu Kine

Wang Yang-ming (*izg.* Vȁng Jȁn-mȉng) (1472–1529), kineski filozof i političar; kao opunomoćenik carskog dvora suzbijao banditizam, gušio lokalističke pobune, inicirao reforme koje su jačale pravni sustav i školstvo; u knjizi *Upute za praktični život* razradio filozofiju nazvanu idealistički neokonfucijanizam koja je nekoliko stoljeća dominirala Kinom i imala velik utjecaj na filozofsku misao u Japanu i općenito na Dalekom istoku; cijeni ga se kao jednog od najvećih kineskih mislilaca posljednjih 2000 godina

WAP *krat. int.* međunarodni standard koji propisuje tehničke podatke o GSM mobitelima i njihovom spajanju na internet
✧ *engl.* Wireless Application Protocol

wapiti *m*, *v.* vapìti

Warburg (*izg.* Vàrburg), **Otto** (1883–1970), njemački biokemičar, dobitnik Nobelove nagrade za medicinu 1931. za otkriće fermenata disanja; iako Židov, bio je izuzet od progona, ali kad mu je 1944. ponuđena Nobelova nagrada i po drugi puta, nacističke vlasti nisu mu dozvolile da je prihvati

Warhol (*izg.* Vôrhol), **Andy** (1928–1987), američki umjetnik, ilustrator, filmski autor, inicijator i vodeća ličnost pop-art pokreta 1960-ih; njegovi radovi na paradoksalan način spajaju afirmaciju i istovremenu osudu banalnosti i komercijaliziranosti američke kulture

warlord (*izg.* vôrlōrd) *m term.* šef paravojne jedinice, odnosno tijekom rata lokalni vojnopolitički vođa s velikom neovisnošću od središnje vlasti (kada civilne strukture vlasti ne funkcioniraju)
✧ *engl.*: gospodar rata

warranted (*izg.* vȍrantid) *pril. term.* garantirano (čest napis na proizvodima), *usp.* varant
✧ *engl.*

Warren (*izg.* Vôren), **Robert Penn** (1905–1989), američki književnik; u romanima i poeziji najčešće zaokupljen moralnim dilemama i erozijom tradicionalnih vrijednosti američkog Juga; u književnoj teoriji protagonist smjera »Nove kritike« (*New Criticism*)

Warszawa, *v.* Varšava

washboard (*izg.* vȍšbōrd) *m glazb.* obična rifljača od valovitog lima koja je u počecima jazza služila kao ritmički instrument, odnosno udaraljka (i danas se upotrebljava u tradicionalnim sastavima)
✧ *engl.*

Washington[1] (*izg.* Vȍšington/ob. Vȁšington) *m* **1.** *geogr.* savezna država SAD-a uz Tihi ocean, 176.479 km^2, 4.866.700 stan., glavni grad Olympia **2.** glavni grad SAD-a, 606.900 stan. (Veliki W. 3,7 mil.), leži na rijeci Potomac, teritorijalno se podudara s Districtom Columbia (D. C.); Capitol (sjedište zakonodavne vlasti), Bijela kuća (rezidencija predsjednika SAD-a), nacionalno groblje Arlington i ministarstvo obrane Pentagon // **vȍšingtonskī** *prid.* koji se odnosi na Washington

Washington[2] (*izg.* Vȍšington), **George** (1732–1799), vrhovni zapovjednik američkih postrojbi u ratu za neovisnost od Britanije koji je završio američkom pobjedom kod Yorktowna 1781; Washington je 1789. jednoglasno izabran za prvoga američkog predsjednika; na kraju drugoga mandata uputio je američkom narodu *Oproštajnu poruku* (*Farewell Address*) i povukao se na svoju plantažu; upravljajući mladom državom izdigao se iznad stranačkih razmirica i mudro je svladavao neslaganja između država Sjevera i Juga

wasserfest (*izg.* vȁserfest) *prid.* koji je vodootporan, *usp.* waterproof
✧ *njem.*

Wasserkopf, *v.* vaserkopf

Watanabe (*izg.* Vatanâbe), **Kazan** (1793–1841), japanski slikar koji je težio integriranju zapadnih umjetničkih iskustava u japansku slikarsku tradiciju; izvanredno talentirani portretist u crtežu s dojmljivom karakterizacijom portretiranih likova; zbog opozicije strogoj izolacionističkoj vladavini šogunata Tokugawe mnogo godina proveo u kućnom zatvoru, život završio samoubojstvom

water closet, *v.* ve-ce

Watergate (*izg.* Vôtergējt) *m pov.* afera, američki politički skandal zbog kojeg je inače uspješni predsjednik SAD-a Richard Nixon

1974. morao podnijeti ostavku jer se utvrdilo da je lažno svjedočio kako bi prikrio aferu
✧ *engl.*: ime zgrade u Washingtonu u kojoj je 1972. bio stožer Demokratskog nacionalnog komiteta i gdje su Republikanci sa znanjem predsjednika Nixona potajno postavili prislušne uređaje

Waterloo (*izg.* Voterlú/ob. Vòterlo) *m* **1.** mjesto u Belgiji (u blizini Bruxellesa) gdje su Prusi i Englezi 18. 6. 1815. konačno porazili Napoleona **2.** *pren.* posvemašnji poraz, odlučujuća bitka u kojoj se gubi

water polo, *v.* vaterpolo

waterproof (*izg.* vôterprūf) *prid. term.* koji je vodootporan; nepromočiv (ob. na etiketama odjevnih predmeta, obuće, satova i sl.)
✧ *engl.*

Watt (*izg.* Vȁt), **James** (1736–1819), engleski izumitelj, usavršio primjenu parnog stroja // **watt** (*izg.* vȁt) *m fiz.* SI jedinica snage (mehaničke, toplinske ili električne) (simbol W), definiran kao snaga jednaka radu od jednog joulea u jednoj sekundi (W = J/s); u električnim krugovima jedan watt je produkt jednog amperea i jednog volta (ako vodičem koji je pod naponom od jednog volta teče struja od jednog amperea, to je snaga od jednog watta)

Watteau (*izg.* Vatȍ), **Antoine** (1684–1721), francuski rokoko slikar, inicijator intimnog smjera u francuskom slikarstvu 18. st. s kićenim motivima s otmjenih svečanosti, s portretima i tipovima commedie dell'arte i opéra balleta

wattmetar (*izg.* vȁtmetar) *m* ⟨G -tra, N *mn* -tri⟩ *fiz.* instrument za mjerenje snage električne struje
✧ *v.* watt + -METAR

wattsat (*izg.* vȁtsāt) *m fiz.* jedinica energije jednaka snazi od jednog watta u trajanju od jednog sata (1 Wh = 3600 joulea)
✧ *v.* watt + *v.* sat[1]

wattsekunda (*izg.* vȁtsekunda) *ž fiz.* jedinica za energiju koja je jednaka jednom jouleu (1 Ws = 1 J)
✧ *v.* watt + *v.* sekunda

wau (*izg.* vàu) *m sport* momčadska borba s papirnatim zmajevima; jedna momčad upravlja velikim a druga malim zmajem, cilj borbe je oboriti ili onemogućiti kontrolu nad protivničkim zmajem; popularna u *JI* Aziji
✧ *egz.*

Waugh (*izg.* Vô), **Evelyn** (1903–1966), engleski književnik i znameniti satiričar; 1944. kao pripadnik britanske vojske boravio u misiji pomoći partizanima kod nas; trilogija *Počasni marš* po ocjenama mnogih književnih kritičara najbolji engleski roman s tematikom 2. svjetskog rata

wayang *m*, *v.* vajang

Wayne (*izg.* Vêjn), **John** (1907–1979), američki filmski glumac koji je utjelovio imidž snažnog, karakternog i srčanog kauboja i vojnika, najizrazitije u filmovima redatelja Johna Forda (*Mirni čovjek*, *Čovjek koji je ubio Liberty Valancea*, *Poštanska kočija*) i Howarda Hawksa (*Crvena rijeka*, *Rio Bravo*); u 40-godišnjoj karijeri snimio preko 250 filmova

wazaari (*izg.* vazaàri) *m sport* u džudu znači pola boda, dodjeljuje se natjecatelju ako je izveo nepotpuno bacanje ili udarac
✧ *jap.*

Wb *fiz.* znak jedinice magnetnog toka weber

WC (*izg.* vê-cê) *krat. razg.* sanitarno mjesto za vršenje nužde; toalet, zahod
✧ *engl.* Water Closet

Wealden (*izg.* Vìlden) *m geol.* najdonji stupanj donje krede, sastoji se od pješčanika i gline
✧ *engl.*, prema Weald okrugu u *JI* Engleskoj gdje su pronađene stijene

web (*izg.* vȅb) *m int. žarg.*, *v.* WWW., internet △ ~ ***adresa*** *int.* adresa koja govori gdje se nalazi web stranica koju tražimo, *usp.* URL; ~ ***browser*** (*izg.* ~ bràuzer) *int.*, *v.* browser; ~ ***poslužitelj (server)*** *int.* snažno računalo priključeno na internet koje opslužuje klijente; ~ ***stranice*** *int.* stranice predviđene za objavljivanje na internetu, pisane u HTML, DHTML, Javi ili drugim programskim jezicima; mogu sadržavati tekst, slike, zvuk i animaciju; ~ ***site*** (*izg.* ~ sȁjt) *int.* **1.** skup smisleno povezanih web stranica koje se nalaze na nekom web poslužitelju **2.** web čvor, mrežni čvor; ~ ***SMS*** (*izg.* ~ ȅs ȅm ȅs) *int.* usluga koja omogućuje slanje SMS (kratkih tekstovnih) poruka putem interneta; ~ ***prostor*** *int.* virtualni prostor unutar pojedine domene

Webb (*izg.* Vȅb), **Sidney** (1859–1947) i **Beatrice** (1858–1943), bračni par znamenitih engleskih ekonomista socijalističkog usmjerenja; suosnivači londonske Škole ekonomskih i političkih znanosti, pioniri socijalnih i ekonomskih reformi, cijenjeni povjesničari, utjecali na razvoj socijalne misli u Engleskoj

weber (*izg.* véber) *m fiz.* jedinica magnetskog toka (simbol Wb), izvedena jedinica SI; definiran umnoškom tesle i četvornog metra (Wb = T · m²)
✧ prema njemačkom fizičaru W. Weberu (1804–1891)

Weber (*izg.* Véber) **1. Alfred** (1868–1958), njemački ekonomist i sociolog, brat i suradnik Maxa (*Kulturna povijest kao sociologija kulture*, *Tragično i povijest*, *Kriza moderne državne misli u Europi*) **2. Carl Maria von** (1786–1826), njemački skladatelj, dirigent i pijanistički virtuoz, utemeljitelj njemačke romantičke opere (*Strijelac vilenjak*, *Oberon*, *Euryanthe*) **3. Ernst Heinrich** (1795–1878), njemački fiziolog i psiholog, analizirao osjet dodira i postavio koncept o najmanjoj osjetilnoj razlici između dva podražaja **4. Max** (1864–1920), njemački sociolog i filozof, autor golemog opusa koji se s vremenom sve više afirmira kao nezaobilazno polazište suvremene sociološke znanosti; temeljni doprinosi sociologiji religije, znanosti, politike i političkih stranaka, ekonomskoj teoriji i filozofiji povijesti (među brojnim ostalim djelima *Politika kao poziv*, *Znanost kao poziv*, *Sociologija religije*, *Ekonomija i društvo*, *Protestantska etika i duh kapitalizma*, *O karizmi i institucijama*) △ **~-Fechnerov** (*izg.* ~-Fèhnerov) ***zakon*** *fiziol.* zakon o pravilnom odnosu između jačine podražaja i osjeta (prema E. H. Weberu) // **Weberov** (*izg.* Véberov) *prid.* koji pripada Weberu △ ~ ***aparat*** *anat.* statički organ u riba šaranki (prema E. H. Weberu)

Webern (*izg.* Vébern), **Anton** (1883–1945), austrijski moderni i avangardni skladatelj; od ekspresionizma priklanja se atonalnoj glazbi (solo pjesme, komorna glazba) i kasnije dodekafoniji; zajedno sa Schönbergerom i Bergom vodeći protagonista tzv. bečke škole

webmaster (*izg.* vȅbmāster) *m int.* administrator web poslužitelja
✧ *engl.*

Webster (*izg.* Vȅbster) **1. John** (1580–1632), engleski književnik, pisac tragedija *Bijeli vrag* i *Vojvotkinja od Malfija* koje se pored Shakespeareovih smatraju najvišim dostignućima engleske drame 17. st. **2. Noah** (1758–1843), američki leksikograf, strastveni zagovornik posebnosti u američkoj varijanti engleskog jezika (*Američki pravopis*); zastupao načelo da književni jezik i leksikografija u pisanju, gramatici i uporabi moraju slijediti živi govorni jezik (*Američki rječnik engleskoga jezika*)

webzine (*izg.* vȅbzājn) *m int. žarg.* magazin koji se objavljuje isključivo na internetu; e-zine, elektronski magazin
✧ *engl.*

Wedekind (*izg.* Védekind), **Frank** (1864–1918), njemački glumac i dramski pisac; pokretačka snaga njemačke dramske umjetnosti uoči 1. svjetskog rata, na prelazu iz doba realizma u ekspresionizam neposredni je preteča teatra apsurda

weekend *m*, *v.* vikend (I)

Wehrmacht (*izg.* Vérmaht) *m vojn.* oružane snage (regularna državna vojska u Njemačkoj)
✧ *njem.*

Weigel (*izg.* Vàjgl), **Helene** (1900–1971), njemačka kazališna glumica, prvakinja Berlinskog ansambla kojim je i upravljala zajedno sa suprugom B. Brechtom

Weil (*izg.* Véjl), **Simone** (1909–1943), francuska spisateljica, filozof i sociolog, sklona misticizmu; dobrovoljac u Španjolskom građanskom ratu na strani Republike; filozofski bliska kršćanskom egzistencijalizmu što ga je začeo S. Kierkegaard; sve što je napisala objavljeno je postumno i imalo je velik odjek u intelektualnoj javnosti Zapadne Europe i SAD-a (*Tegoba i samilost*, *Čekajući Boga*, *Potreba ukorijenjenosti*)

Weill (*izg.* Vàjl), **Kurt** (1900–1950), njemački skladatelj, tvorac revolucionarne operne vrste sa oštrom društvenom satirom, surađuje s B. Brechtom (*Opera za tri groša*)

Weimar (*izg.* Vàjmar) *m geogr. pov.* grad uz rijeku Ilm (Njemačka), 61.100 stan.; od 18. do 20. st. kulturno središte u kome su djelovali C. M. Wieland, J. W. Goethe, J. G. Herder, F. Schiller, F. Liszt // **weimarski** (*izg.* vàjmārskī) *prid.* koji pripada Weimaru, koji se odnosi na Weimar (grad u Njemačkoj) △ ***Weimarska Republika*** *pov. razg.* naziv za njemačku državu 1919–1933 (do dolaska Hitlera na vlast); ~ ***ptičar***, *v.* weimaraner; ***Weimarski ustav*** *pov.* ustav Republike Njemačke donesen u Weimaru 1919.

weimaraner (*izg.* vajmaráner) *m kinol.* vajmarski ptičar, sličan njemačkom ptičaru i njemačkom goniču
✧ *njem.*

Weininger (*izg.* Vȁjninger), **Otto** (1880–1903), austrijski filozof i psiholog židovskog porijekla; u svom jedinom djelu *Spol i karakter* gorljivo zastupao antisemitizam i tezu o manje vrijednosti ženskoga spola, što je u žustrim raspravama, koje su imale odjeka i u Hrvatskoj, kod manjeg dijela javnosti naišlo na odobravanja, a kod većeg dijela na protivljenja; ekscentrični Weininger život završio samoubojstvom

weismanìzam *m*, *v.* vajsmanizam

Weiss (*izg.* Vàjs), **Peter (Ulrich)** (1916–1982), njemački pisac romana i dramskih djela te slikar; 1934. s obitelji emigrirao u Švedsku; poetika pod utjecajem nadrealizma F. Kafke, H. Millera (tragikomičan igrokaz *Patnje gospodina Mockinpotta*, povijesno-političke drame *J. P. Marat*, *Hölderlin*)

weiss-antiqua (*izg.* vàjs-antìkva) *ž tipogr.* slobodno oblikovana renesansna antikva
✧ prema autoru E. R. Weissu

weiss-lapidur (*izg.* vàjs-làpidur) *m tipogr.* verzalno pismo, oblikovano po uzoru na lapidarnu kapitalu
✧ prema autoru E. R. Weissu

Weissmann (*izg.* Vàjsman), **Ernest** (1903–1985), hrv. moderni arhitekt; u Parizu radi s Loosom (1926–1927) i Le Corbusierom kao šef njegova biroa (1927–1930); suosnivač Radne grupe Zagreb (1932) koju uključuje u red CIAM-a; gorljivi pobornik avangardne i funkcionalističke arhitekture, njegov utjecaj kao teoretičara i graditelja presudan za hrv. modernu arhitekturu; od 1951. šef Odsjeka za stanovanje i urbanizam UNICEF-a u New Yorku

Weizmann (*izg.* Vàjcman), **Hajim** (1874–1952), prvi predsjednik države Izrael (1949–1952); po profesiji kemičar, porijeklom iz Bjelorusije, od 1904. ugledan znanstvenik u Engleskoj; od 1917. predvodnik cionističkog pokreta za izgradnju židovske države u Palestini, predsjednik Svjetske cionističke organizacije 1921–1931. i 1935–1946; zahvaljujući velikom osobnom međunarodnom ugledu uspio u neposrednim kontaktima početkom 1948. pridobiti predsjednika SAD-a H. Trumana i američku administraciju za presudnu podršku osnivanju države Izrael

Weizsäcker (*izg.* Vàjceker) **1. Carl Friedrich von** (1912), njemački fizičar i filozof; postavio tzv. semiempiričku formulu mase atomske jezgre, iznio teorije o energiji svemirskih tijela i postanku planetarnog sustava; autor vrlo utjecajnih radova iz područja filozofskih znanosti (*Filozofske interpretacije moderne fizike*) **2. Richard von** (1920), brat Carla Friedricha, njemački političar, gradonačelnik Berlina 1981–1983, predsjednik Zapadne Njemačke 1984–1989, prvi predsjednik ujedinjene Njemačke 1990–1994.

welcome (*izg.* vèlkam) *uzv. term.* dobrodošao!
✧ *engl.*

welder (*izg.* vèlder) *m umj. žarg.* kipar koji se u svom radu umjesto tradicionalnih pomagala služi aparatom za zavarivanje i drugim mehaničkim alatom
✧ *engl.*: onaj koji zavaruje, koji spaja kovanjem

Welles (*izg.* Vȅlz), **Orson** (1915–1985), američki filmski glumac (*Treći čovjek*), redatelj, pisac i producent; unosi novi stil filmske naracije, dramaturgije i montaže, nov način upotrebe svjetla i muzike za dramske efekte i sugeriranje emocija; njegov *Građanin Kane*, u kojem je autor scenarija, redatelj, producent i glavni glumac, jedan je od najutjecajnih filmova svih vremena

Wellington (*izg.* Vȅlington), **Arthur Wellesley** (1769–1852), engleski vojskovođa, zapovjednik britanskih snaga koje su porazile Napoleona kod Waterlooa, *v.*

wellingtonia (*izg.* velingtónia) *ž bot.* sekvoja
✧ *nlat.* prema A. W. Wellingtonu, *v.*

Wells (*izg.* Vȅlz), **Herbert George** (1866–1946), engleski književnik, povjesničar i sociolog, pisac klasičnih djela znanstvene fantastike (*Vremenski stroj*, *Rat svjetova*, *Nevidljivi čovjek*) i popularno pisanih historiografskih sinteza (*Kratka povijest svijeta*)

Weltanschauung (*izg.* Vèltanšaung) *m fil.* pogled na svijet, shvaćanje svijeta; svjetonazor (u kontekstu različitih filozofskih doktrina) △ **~-teorija** *lingv. pov.* jezična teorija W. von Humboldta (1767–1835) koja objašnjava odnos strukture jezika i mentaliteta naroda; jezik se shvaća kao specifična emanacija »duha naroda«
✧ *njem.*

welt-antiqua (*izg.* vèlt-antìkva) *ž tipogr.* tipografsko pismo iz skupine Egyptienne
✧ *njem.*

welterweight, *v.* velter

Weltschmerz, *v.* veltšmerc

wen-li (*izg.* vȅn lȋ) *m lingv.* tradicionalni standardizirani jezik u Kini; piše se simbolima koji nemaju fonetske vrijednosti, već su čisti ideogrami i izgovaraju se različito u pojedinim kineskim narječjima
✧ *kin.*

Werber (*izg.* Vèrber), **Eugen** (1923–1993), srp. i hrv. judaist; preveo kumranske rukopise, *v.*, izbor iz *Talmuda*, *v.*, i dijelove iz *Biblije* s hebrejskog na hrvatski, s opsežnim komentarima

Werfel (*izg.* Vèrfl), **Franz** (1890–1945), njemačko-austrijski književnik, Židov iz Praga; ekspresionistički lirik, autor povijesnih drama (*Pavao među Židovima*), biografskih romana (*Verdi*), najpoznatije djelo *Četrdeset dana Musa Dagha*, epopeja junačkog otpora Armenaca pred progonima u Turskoj; u emigraciji od 1938. pisao pod dojmom naleta nacizma, vizionarski pozivi na otpor i zajedništvo svih ljudi i religija protiv općeg zla (*Pjesma o Bernadetti*)

wergeld (*izg.* vèrgēld) *m pov.* u starom germanskom pravu **1.** vrijednost jednog čovjeka **2.** novac koji ubojica treba dati obitelji svoje žrtve **3.** nagodba između krivca i njegove žrtve ili žrtvine obitelji
✧ *njem.*

Werner (*izg.* Vèrner), **Alfred** (1866–1919), njemački kemičar, za istraživanja strukture koordinacije sastojaka tvari Nobelova nagrada 1913.

Wertheim, *v.* verthajm

Wertheimer (*izg.* Vèrthājmer), **Max** (1880–1943), češki psiholog, jedan od utemeljitelja Gestalt psihologije (s K. Koffkom i W. Köllerom), koja nastoji proučavati psihološke pojave kao strukturalnu cjelinu, *usp.* geštaltizam

Wesselényi (*izg.* Vȅšelenji), **Ferenc** (1605–1667), mađarski feudalac, uspješni ratnik protiv Osmanlija, ugarski palatin od 1655; od 1664. na čelu zavjere protiv bečkoga dvora kojoj su pristupili i hrv. velikaši Zrinski i Frankopani; umro prije nego je zavjera otkrivena

West (*izg.* Vȅst) *m geogr.* zapad; *krat.* W
✧ *engl.*

West End (*izg.* Vȅst Ȅnd) *prid.* koji je otmjen; aristokratski (kao u West-Endu, zapadnom, aristokratskom, dijelu Londona)
✧ *engl.*

Western *m*, *v.* vestern

Westminster (*izg.* Vȅstminster) *m* londonska četvrt na *S* obali Temze, sjedište kraljevske, zakonodavne i upravne vlasti, vjersko (Westminsterska opatija) i kulturno središte

Weston (*izg.* Vȅstn) **1. Edward** (1850–1936), američki elektrotehničar, rođen u Engleskoj, *usp.* Westonov element, *v.* Westonov △ **2. Edward** (1886–1958), jedan od najutjecajnijih fotografa 20. st., oblikovao je estetiku slike koja je desetljećima dominirala američkom fotografijom // **Westonov** (*izg.* Vȅstonov) *prid.* koji pripada Westonu △ ~ ***element*** *fiz.* galvanski element koji se upotrebljava kao norma električnog napona (1,018636 V)

Wharton (*izg.* Wôrton), **Edith** (1862–1937), američka književnica, poznata po svojim pripovijestima i romanima o visokom društvu New Yorka

whigs, *v.* vigovci

whippet (*izg.* vìpet) *m kinol.* rasa psa, križanac grejhounda i talijanskog hrta, posebno pogodan za trke pasa; mali engleski hrt
✧ *engl.*

whisky (whiskey), *v.* viski

whist (*izg.* vȉst) *m* kartaška igra; igraju je 4 igrača sa 52 karte, iz nje se razvio bridge
✧ *engl.*

whistle (*izg.* vȉstl) *m glazb.* jednostavan maleni duhački instrument prodorna zvuka; izrađuje se od drva ili metala
✧ *engl.*

White (*izg.* Vȃjt), **Patrick** (1912–1990), australski književnik, dobitnik Nobelove nagrade za književnost 1973; dramski pisac, pjesnik i autor desetak romana nabijenih gustim stilom, simbolima i alegorijama u kojima vidi Australiju kao zemlju i narod u mučnome nastajanju i u traženju identiteta

Whitehead (*izg.* Vȃjthed), **Alfred North** (1861–1947), engleski matematičar i filozof; autor kapitalnih matematičkih djela (*Univerzalna algebra*, zajedno s B. Russelom *Principia Mathematica*), izvanredno utjecajan kao filozofski interpretator znanosti (*Znanost i moderni svijet*, *Koncepcija prirode*, a osobito *Avantura ideja*)

White House (*izg.* Vȃjt Hȁus) *m publ.* **1.** službena rezidencija predsjednika SAD; Bijela kuća **2.** *meton.* naziv za američku politiku
✧ *engl.*

White Spirituals (*izg.* Vȃjt Spirìtjuals) *m glazb.*

crkvene pjesme različitih protestantskih crkava sjevernoameričkih bijelaca; u interpretaciji američkih crnaca poprimile su nove oblike i razvile se u negro spirituals
✧ *engl.*

Whitman (*izg.* Vìtmen), **Walt** (1819–1892), američki pjesnik, novinar i esejist; glavno djelo *Vlati trave*, zbirka pjesama u slobodnom stihu, himnička slava individualizmu, slobodi, Americi (»novi narod stvoren od svih naroda«), demokraciji, bratstvu svih ljudi, proročkoj misiji pjesnika; među esejističkim djelima ističu se *Demokratski vidici*; brojni sljedbenici u američkom pjesništvu i utjecaji u europskoj književnosti

WHO *krat.* Svjetska zdravstvena organizacija
✧ *engl.* **W**orld **H**ealth **O**rganization

Who is Who (*izg.* Hû iz Hû) *žarg.* naslov biografskih leksikona koji povremeno izlaze u mnogim zemljama [~ *u hrvatskoj avangardi*]; Tko je tko
✧ *engl.*: tko je tko

wholesale bank (*izg.* hôlsejl bȅnk) *m žarg.* banka koja prikuplja novčana sredstva uglavnom od velikih ulagača, odobrava zajmove i vrši usluge također velikim poduzećima
✧ *engl.*

wideband (*izg.* vâjdbēnd) *prid.* širokopojasni, *v.*
✧ *engl.*

wide screen (*izg.* vâjdskrīn) *m film.* omjer visine i širine 16:9 kinematografskog platna ili ekrana televizora; široki ekran, filmski ekran
✧ *engl.*

Wieland (*izg.* Víland) **1. Christoph Martin** (1733–1813), njemački pisac popularnih romana, epova i satiričkih djela; česti motivi iz antičke Grčke samo su paravan suvremenim aluzijama (*Abderićani*); autor prvog njemačkog romana o psihološkom razvoju (Bildungsroman) glavnog junaka (*Priča o Agathonu*) **2. Heinrich Otto** (1877–1957), njemački kemičar, za određivanje nuklearne strukture žučnih kiselina Nobelova nagrada 1928.

Wiener (*izg.* Víner), **Norbert** (1894–1964), američki matematičar, utemeljio kibernetičku znanost koja se bavi općim čimbenicima kontrole i komunikacije u živim organizmima, automatskim strojevima i organizacijama; formulirao je neke od najznačajnijih doprinosa matematici u 20. st.

Wiesel (*izg.* Vízel), **Eli** (1928), židovski pisac, rođen u maloj hasidskoj zajednici u Rumunjskoj, od 1956. živi u SAD-u; kao dječak deportiran prvo u Auschwitz, potom u Buchenwald; njegova prva knjiga *Svijet je ostao šutjeti* (1956), svojevremeno ocijenjena kao najsnažnije književno svjedočenje o holokaustu; i u daljnjim literarnim djelima i u svesrdnom društvenom angažmanu iskustvo preživjelog iz holokausta uzdiže na univerzalni nivo osude svakog nasilja nad čovjekom, što mu donosi Nobelovu nagradu za mir 1986.

Wiesenthal (*izg.* Vízental), **Simon** (1908), osnivač i šef (od 1961) Židovskog dokumentacijskog centra u Beču, dugogodišnji lovac ratnih zločinaca; uz pomoć vlada Izraela, Zapadne Njemačke i drugih zemalja identificirao je o. 1000 nacističkih i drugih ratnih zločinaca koji su se poslije 2. svjetskog rata skrivali u raznim državama

Wiesner (*izg.* Vìzner), **Ljubo** (1885–1951), hrv. larpulartistički pjesnik nevelikog opusa (o. 50 pjesama), vrlo rafinirane forme; poklonik i sljedbenik A. G. Matoša; ispovjedna poezija nesretne boeme i nostalgičnih raspoloženja, prema Krleži »zakašnjeli zanos za prošlo vrijeme«; uredio znamenitu antologiju *Hrvatska mlada lirika* (1914)

wigwag (*izg.* vìgvȁg) *sr vojn.* signaliziranje zastavicama
✧ *engl.*

wigwam (*izg.* vìgvam) *m* nastamba sjevernoameričkih Indijanaca načinjena od kolaca presvučenih korom drveća i životinjskim kožama
✧ *engl.* ← *egz.*

wild-card (*izg.* vâjld-kârd) *sport* pozivnica za momčad ili pojedinca koji se nisu kvalificirali za određeno natjecanje redovitim putem, ali su je zbog kvalitete, interesa publike i sl. ipak dobili
✧ *engl.*

Wilde (*izg.* Vâjld), **Oscar** (1854–1900), irsko-engleski književnik, majstor blistavo duhovitih paradoksa u komedijama iz društvenog života viktorijanske ere (*Lepeza Lady Windermere* i *Važno je zvati se Ernest*) te u romanu *Dorian Gray* koji je sam po sebi građen na paradoksu (lažna mladolikost, fa-

ktičko starenje); autor romantičkih alegorija u formi bajke *Sretni princ i druge pripovijetke*; predvodnik engleskog larpurlartističkog pokreta; bio je žrtva napada građanskih i sudskih institucija (zbog homoseksualnosti osuđen na zatvor 1895–1897)

Wilder (*izg.* Vàjlder) **1. Billy** (1906–2002), austrijski filmski redatelj, od 1933. u SAD-u; tvorac velikih holivudskih hitova o ljudskim nevoljama (alkoholizam u *Propalom vikendu*), ispraznosti i hipokriziji modernog društva (*Bulevar sumraka*, *Apartman*) i komedija u kojima su tipično američke društvene situacije i karakteri uronjeni u majstorski vođeni filmski humor (*Sedam godina vjernosti*, *Neki to vole vruće*) **2. Thornton Niven** (1879–1975), američki dramski pisac i pripovjedač, inovator dramaturške tehnike (roman *Most u San Luis Reyu*, komedija *Za vlas* u kojoj na dramaturški originalan način prikazuje važne čovjekove nevolje od prapovijesti do suvremenosti)

Willendorf (*izg.* Vìlendorf) *m* mjesto u Donjoj Austriji, arheološko nalazište iz starijeg kamenog doba (*Willendorfska Venera*)

Williams (*izg.* Vìlijemz), **Tennessee** (1911–1983), američki pisac dramskih djela posvećenih svijetu ljudskih frustracija u kojem seks i nasilje upravljaju sudbinama (*Staklena menažerija*, *Tramvaj zvan čežnja*, *Tetovirana ruža*, *Mačka na vrućem limenom krovu*)

williwaw (*izg.* vilivô) *m meteor.* vrlo jaki hladni, mahovit vjetar koji puše na priobalju južne Amerike, Magelanovu prolazu, Aljasci i Aleutskom otočju gdje je vrlo je opasan za brodovlje
✧ *amer.engl.* ← *egz.*

willy-willy (*izg.* vìli-vìli) *m meteor.* jaki tropski ciklon na području Australije, osobito u *JZ* dijelu, s brzinama vjetra koje prelaze 63 km/h
✧ *engl.*

Wilson (*izg.* Vìlson) **1. Charles Thomson Rees** (1869–1959), škotski fizičar, izumio tzv. Wilsonovu komoru, *v.*; Nobelova nagrada 1927 (s A. H. Comptonom) **2. Edmund** (1895–1972), američki književnik, kritičar i povjesničar književnosti, pjesnik, novelist i dramski pisac, najutjecajniji kao esejist i feljtonist britkih misli i precizno jasnoga stila o aktualnim i općim društvenim i kulturnim temama i dilemama **3. Edmund Beecher** (1856–1939), američki biolog, poznat po istraživanjima u području embriologije i citologije, istraživao utjecaj kromosoma ne samo u određivanju spola nego i na nasljedne osobine općenito; otkrio mejozu, *v.*; snažno utjecao na daljnji razvoj genetike **4. Henry Maitland** (1881–1964), britanski feldmaršal, 1942–1943. vrhovni zapovjednik britanskih snaga na Bliskom istoku, 1944. vrhovni zapovjednik savezničkih snaga na Sredozemlju u kojem je svojstvu organizirao suradnju s NOV-om Jugoslavije **5. Kenneth** (1936), američki fizičar, za radove na teoriji transformacije materije kod kontinuiranoga procesa Nobelova nagrada 1982. **6. Thomas Woodrow** (1856–1924), američki državnik, demokrat, predsjednik SAD-a 1913–1921, autor mirovnog programa 1918 (*14 točaka za trajni mir*); Nobelova nagrada za mir 1921. // **Wilsonov** (*izg.* Vìlsonov) *prid.* koji pripada Wilsonu △ *~a komora fiz.* uređaj koji omogućuje promatranje putova brzih čestica u akceleratorima; našao široku upotrebu u proučavanju radioaktivnosti, x-zraka, kozmičkih zraka i dr. nuklearnih pojava (prema C. T. R. Wilsonu)

Wimbledon (*izg.* Vìmbldon) *m* predgrađe Londona (Engleska), od 1877. mjesto održavanja najvećih međunarodnih teniskih turnira

wimperg (*izg.* vìmperg) *m arhit. pov.* u gotičkoj arhitekturi ukrasni zabat u obliku trokuta iznad portala i prozora; učelak
✧ *njem.*

Winckelmann (*izg.* Vìnklman), **Johann Joachim** (1717–1768), njemački arheolog i povjesničar umjetnosti, teorijski suosnivač klasicizma (*Razmišljanja o nasljedovanju grčkih djela u slikarstvu i kiparstvu* i *Povijest umjetnosti antike*); kritičke analize iskopina u Pompejima i Herkulanumu donijele mu naziv »oca moderne arheologije«

wind cone (*izg.* vìndkon) *m term.* pokazivač smjera vjetra, ob. na aerodromima i vijaduktima (stožasta naprava od tkanine)
✧ *engl.*

Windelband (*izg.* Vìndelband), **Wilhelm** (1848–1915), njemački filozof, osnovao badensku školu neokantovaca, najznačajniji kao povjesničar filozofije, koncentriran prvenstveno na povijest filozofskih problema, a manje na prikaze pojedinih filozofa

window (*izg.* vìndou) *m inform.* u grafičkom

sučelju okvir u kojem se pojavljuju podaci i unutar kojih se odvija komunikacija s korisnikom; prozor
✧ *engl.*

Windows (*izg.* Wìndous) *m mn inform.* (Microsoft Windows) najrasprostranjeniji operativni sustav za osobna računala [~ *95*; ~ *98*; ~ *ME*] △ ~ ***aplikacija*** *inform.* **1.** namjenski program u grafičkom sučelju **2.** program za rad u Windows operativnom sustavu
✧ *engl.* window: prozor

Windsor (*izg.* Vìndzor) *m* **1. a.** grad na Temzi, nedaleko od Londona, 31.000 stan. **b.** kraljevska ljetna rezidencija (dvorac Windsor) **2.** naziv vladajuće dinastije u Velikoj Britaniji od 1917.

wind surfing (*izg.* vìndsurfing) *m sport žarg.* sportska disciplina, jedrenje na dasci // **wind surfer** (*izg.* vìndsūrfer) *m sport žarg.* onaj koji se bavi jedrenjem na dasci
✧ *engl.*

wine cooler (*izg.* vâjnkūler) *m žarg.* vino s niskim postotkom alkohola, osvježavajući napitak
✧ *engl.*

winner (*izg.* vìner) *m sport žarg.* **1.** u tenisu, udarac kojim se neobranjivo osvaja bod **2.** pobjednik
✧ *engl.*

Wise (*izg.* Vȁjz), **Robert** (1914), američki filmski redatelj, režirao neke od najuspješnijih holivudskih mjuzikla (*Moje pjesme, moje snovi*; *Priča sa zapadne strane*) i filmove strave i fantastike (*Dan kad je Zemlja stala*)

Wittgenstein (*izg.* Vìtgenštājn), **Ludwig** (1889–1951), britanski filozof, rođen u Austriji, tvorac filozofije jezika, jedne od najizazovnijih filozofskih koncepcija 20. st. zasnovane na sustavu stroge logičke analize (*Logičko-filozofski traktat*, 1922); prema Wittgensteinu jezik je slika svijeta, pa je mogućnost mišljenja u neposrednoj vezi s mogućnostima jezika, a jasnoća jezika bitna je za svako mišljenje i za svaki misaoni sustav (»Sve što se može misliti može se misliti jasno. Sve što se može izreći može se izreći jasno.«)

Wittig (*izg.* Vìtig), **Georg** (1897–1987), njemački kemičar, za proučavanje organskih fosfornih tvari Nobelova nagrada 1979 (s H. C. Brownom) // **Wittigov** (*izg.* Vìtigov) *prid.* koji pripada Wittigu △ ~***a reakcija*** *kem.* reakcija koja omogućuje industrijsko dobivanje vitamina A

WM-sistem *m sport* klasični taktički raspored igrača u nogometu, s dva braniča (beka), tri pomagača (halfa), dvije spojke i tri napadača (dva krila i centarfor); vrhunac 1940-ih i 1950-ih

wok (*izg.* vȍk) *m* duboka posuda za brzo prženje na vrućem ulju uz stalno miješanje, ob. kineskih specijaliteta
✧ *kin.*

Wolf (*izg.* Vȍlf), **Hugo** (**Philipp Jakob**) (1860–1903), austrijski skladatelj, doveo formu njemačkog *Lieda* (pjesme) 19. st. do svog razvojnog vrhunca; bavio se uspješno glazbenom kritikom (*Wiener Salonblatt*)

Wolfe (*izg.* Vùlf), **Thomas Clayton** (1900–1938), američki književnik, pisac romana *Pogledaj dom svoj, anđele* i *O vremenu i riječi*, poluautobiografskih literarizacija o odrastanju, mladosti i počecima muževne dobi glavnoga junaka; naglašeni individualizam, mistično uznošenje mladosti, seksa i Amerike, popraćeno i bijesom zbog društvenih slabosti; romani labavih i necjelovitih konstrukcija, ali s emotivno snažnim odlomcima koji se ubrajaju u vrhunce američke proze

Wölfflin (*izg.* Vèlflin), **Heinrich** (1864–1945), švicarski estetičar i povjesničar umjetnosti, začetnik interpretacije umjetničkog djela zasnovane na psihološkoj analizi kreativnog procesa (*Temeljni pojmovi povijesti umjetnosti*)

Wolfram, *v.* volfram

Wolfram von Eschenbach (*izg.* Vòlfram fòn Ȅšnbah) (o.1170–o.1220), njemački pjesnik velikog epa *Parzival* (25.000 stihova), najzrelijeg književnog djela srednjovjekovne njemačke književnosti; u pustolovne doživljaje naivnog mladića upliću se sage o kralju Arturu i legenda o Gralu, ispričane s mnogo humora, ali i mistične uzvišenosti, s apoteozama srednjovjekovnim normama viteškog morala

Wolker (Vôlker) **Jiří** (1900–1924), češki pjesnik angažirane lirike i socijalnih balada posvećenih svijetu siromašnih i obespravljenih; protagonist tzv. proleterske poezije (pjesničke zbirke *Gost u kući*, *Teški čas*)

Wolsey (*izg.* Vólsi), **Thomas** (1475–1530), engleski kardinal i političar; kancelar i savjetnik kralja Henryja VIII (1515–1529); kao zastupnik papinske politike u Engleskoj svo-

jom je nepopularnošću (zbog častohleplja, gramzivosti i intrigantstva) pridonio jačanju antipapinskog raspoloženja u Engleskoj i svom padu u nemilost kod kralja, a posredno i kasnijem odvajanju Anglikanske crkve

wombat, *v.* vombat

Woodstock (*izg.* Vȕdstok) *m* umjetnički centar, nedaleko Bethela, država New York, SAD △ ~ ***festival*** *glazb.* rock festival na otvorenom održan prvi put 15–17. 8. 1969, nastupile vodeće rock-zvijezde pred o. 45.000 mladih pa je postao kultnim događajem američke kontrakulture krajem 1960-ih i simbolom bunta protiv američkog angažmana u Vijetnamu

Woodward (*izg.* Vùdvord), **Robert Burns** (1917–1979), američki kemičar; postigao laboratorijske sinteze kinina (1944), kolesterola i kortizona (1951), vitamina B (1971); Nobelova nagrada za kemiju 1965.

Woolf (*izg.* Vȕlf) **1. Leonard** (1880–1969), britanski intelektualac, izdavač i novinar, publicističkim radovima i osobnim druženjima vrlo utjecajan na britanski književni i politički život svoga vremena; zajedno sa svojom suprugom Virginiom bio je domaćin tzv. Bloomsbury grupe (engleski modernisti: pisci, filozofi i umjetnici koji su se često sastajali 1907–1930) **2. Virginia** (1882–1941), engleska književnica, piše romane u kojima smiono odbacuje konvencionalnu fabulu i slijedi unutarnji monolog i strujanje svijesti (*Gospođa Dalloway*, *Svjetionik*, *Valovi*); u esejima o problemima suvremene žene zastupala neovisnost i mogućnost stvaranja (*Zasebna soba za ženu*); jedna od najcjenjenijih engleskih književnih kritičarki međuratnog razdoblja

Woolley (*izg.* Vȕli), **Leonard** (1880–1969), engleski arheolog; otkrio sumerski grad Ur (iz kojeg je prema biblijskim knjigama potekao praotac Abraham) i druge objekte drevnih kultura u Mezopotamiji te prema stvarnim tragovima objasnio porijeklo biblijske legende o općem potopu (*Ur kaldejski*, *Iskapanje prošlosti*, *Sumerani*)

word processor (*izg.* vôrd procēsor) *m inform.* program za oblikovanje tekstovnih dokumenata (s mogućnosti uključivanja i drugih vrsta podataka);program za obradu teksta // **Word** (*izg.* Vôrd) *m inform.* široko rasprostranjeni korisnički program za obradu teksta na računalima (unutar paketa MS Office); **word processing** (*izg.* vôrd prȍcēsing) *m inform.* skup operacija uređivanja, organiziranja, oblikovanja i prikazivanja teksta uz pomoć odgovarajućeg programa; obrada teksta
✧ *engl.*

Wordsworth (*izg.* Vôrdsvort), **William** (1770–1850), engleski pjesnik, autor *Lirskih balada* (zajedno sa S. Coleridgeom, 1798) koje su obilježile početak romantizma u engleskoj književnosti; »poezija je sublimat filozofije... njezina je svrha istina, oživljena u srcu putem strasti« (iz Wordsworthovog predgovora drugom izdanju *Lirskih balada*, 1801)

workaholic (*izg.* vôrkohōlik) *m* ⟨N *mn* vorkohòlici⟩ *žarg.* radoholičar, *v.*
✧ *engl.*

workgroup (*izg.* vòrkgrup) *m inform.* manji broj korisnika koji radi na zajedničkom projektu; radna skupina
✧ *engl.*

workshop (*izg.* vôrkšop) *m žarg.* tečaj ili seminar u kojem se primjenjuju neke nove metode, vodi otvorena diskusija i sl.; radionica
✧ *engl.*

worksong (*izg.* vòrksōng) *m glazb.* afroamerička crnačka folklorna pjesma uz rad, utjecala na postanak bluesa i ranoga jazza
✧ *engl.*

workstation (*izg.* vòrkstējšn) *m inform.* računalo veće snage i kapaciteta namijenjeno obavljanju složenijih poslova; radna stanica
✧ *engl.*

world music (*izg.* vôrld mjùzik) *m glazb. žarg.* **1.** termin za suvremenu glazbu (neovisnu o angloameričkom rocku, popu ili folku), uključuje i samostalne pravce (npr. latino i reggae), ali se prvenstveno odnosi na glazbu tzv. Trećeg svijeta (od kineske tradicionalne do afričkih tribalnih ritmova) **2.** svjetska etno-glazba
✧ *engl.*: svjetska glazba

worldscale (*izg.* vôrldskējl) *m trg.* na tankerskom tržištu znači specifičan način ugovaranja, odnosno izražavanja vozarinskog stava, kod prijevoza nafte; vozarine su date u indeksnim poenima (WS)
✧ *engl.*

World Trade Center (*izg.* Vôrld Trêid Sènter) (*krat.* WTC) kompleks od sedam poslovnih zgrada u New Yorku, arhitekt Minoru Yamasaki; zaštitni znak kompleksa bili su

tornjevi-blizanci (twin towers), svaki sa 110 katova; u vrijeme gradnje (1966–1973) blizanci su bili najviše građevine na svijetu (417 m i 415 m visine); 11. rujna 2001. u terorističkoj akciji piloti-samoubojice u otetim avionima zajedno s putnicima zabili su se u tornjeve i izazvali eksploziju koja je urušila oba tornja
✧ *engl.*: Svjetski trgovački centar

worm (*izg.* vôrm) *m int. žarg.* računalni virus programiran za širenje preko interneta (s manjim ili većim posljedicama na inficiranom računalu); crv
✧ *engl.*

Wouk (*izg.* Vòuk), **Herman** (1915), američki romanopisac, poznat po ratnim romanima *Pobuna na brodu Caine* (uspješno adaptiran za kazalište i film) i *Vjetrovi rata* (vrlo popularna TV-serija)

Wren (*izg.* Rȅn), **Christopher** (1632–1723), engleski matematičar, astronom i najveći arhitekt svoga vremena; izradio urbanistički plan središta Londona poslije velikog požara 1666, projektirao 53 londonske crkve i brojne zgrade javnih ustanova; životno djelo katedrala Sv. Pavla u Londonu (1673–1710)

Wright (*izg.* Rȁjt) **1. Frank Lloyd** (1867–1959), američki arhitekt, teoretičar i pedagog, najsvestraniji stvaralac moderne američke arhitekture (*Guggenheimov muzej* u New Yorku); promovirao vodoravnu raščlanjenost, prožimanje s vanjskim svijetom i prirodom, »prerijski stil« koji je postao temeljem rezidencijalnog dizajna u SAD-u 20. st. **2. Georg Henrik von** (1916), finski filozof, nasljednik Wittgensteina, *v.* na katedri u Cambridgeu, nastavljač Wittgensteinove teorije logike i filozofije jezika **3. Orville** (1871–1948) i **Wilbur** (1867–1912), braća, američki inženjeri konstruktori, koji su 1903. izveli prvi let motornim avionom **4. Richard** (1908–1960), američki pripovjedač, pisac angažiranih djela o rasnoj segregaciji i tegobama Crnaca u SAD-u (novele *Čiča Tomina djeca*, roman *Domorodac*, autobiografija *Crni dječak*) **5. Sewal** (1889–1988), američki genetičar i statističar, tvorac teorije populacijske genetike i suautor matematičke teorije o evoluciji (*Evolucija i populacijska genetika*)

WTO *krat.* Svjetska trgovinska organizacija
✧ *engl.* World Trade Organization

wu (*izg.* vû) *m lingv.* kinesko narječje kojim govori o. 40.000.000 ljudi oko delte rijeke Yangtse (Shanghai i dr.)
✧ *kin.*

Wuhan (*izg.* Vùhan) *m* grad u pokrajini Hupeh, *I* Kina, 3.284.200 stan.

Wu Hou (*izg.* Vû-Hòu) (625–705), kineska carica, od 655, utjecajem na slabog i boležljivog cara, praktički vladala carstvom, od 690. samostalno zaposjela carsko prijestolje; nemilosrdna u dvorskim obračunima sa svojim rivalkinjama i rivalima, bila je vrlo uspješna kao energični reformator, sposobna vladarica koja je vlast u državi iz ruku vojne i veleposjedničke aristokracije prenijela na školovane i sposobne upravljače; obilježila jedno od najsređenijih i najplodnijih doba dugotrajne kineske civilizacije

Wu Jing (Wu Ching) (*izg.* Vù-Džȋn) pet klasičnih kineskih knjiga iz 2. i 1. st. pr. Kr. u kojima se obuhvatno iznosi koncepcija konfucijanizma; kodeks koji je 2000 godina bio norma morala, ustroja društva i vlasti, prava i pravde, obrazovanja, umjetnosti i vjerskog života u Kini (*Knjiga mijena*, *Knjiga povijesti*, *Knjiga oda*, *Godišnjaci proljeća i jeseni*, *Obredni kanon*)

Wunderkind, *v.* vunderkind

Wunderteam, *v.* vundertim

Wundt (*izg.* Vȕnt), **Wilhelm** (1832–1920), njemački liječnik, psiholog, filozof; utemeljitelj eksperimentalne psihologije (*Principi fiziološke psihologije* u tri toma, *Psihologija naroda* u 10 tomova); osnivač prvog instituta za eksperimentalna psihološka istraživanja (Leipzig 1879)

wu shu (*izg.* vù šù) *m mn sport* skupni naziv za kineske borilačke vještine s oružjem i bez oružja (boks, hrvanje, vještina baratanja oružjem i kompleksi stiliziranih vježbi oblikovanja)
✧ *kin.*

wu-wei (*izg.* vù vêi) *m fil.* princip nedjelovanja u taoizmu razrađen u specifičnom smislu Laotseovih paradoksa; odražava vjeru taoista u panteizam do naivnosti u njihovim socijalnim principima
✧ *kin.*

WWW (*izg.* ve-ve-ve; dȁbl-jû dȁbl-jû dȁbl-jû ili dȁbl-jû trȋ, prema *engl.*) *krat. int.* svjetska globalna hipermedijska informacijska mreža,

najveći i vodeći sustav za prijenos podataka na internetu; mreža, web
✧ *engl.* World Wide Web

Wyatt (*izg.* Vàjat) **1. James** (1748–1813), engleski arhitekt, prvo klasicist potom pobornik uvođenja »nove gotike«, zapamćen po romantičkim rezidencijalnim kućama i neogotičkim crkvama **2. Thomas, Sir** (1503–1542), pjesnik iz dvorskog kruga Henrika VIII, uveo je talijanski sonet i tercinu te francuski rondo u englesku poeziju

Wycliffe (*izg.* Vìklif), **John** (o.1330–1384), engleski svećenik, teolog, filozof, reformator; žustrom kritikom pape i papinstva kao institucije, polemičkim istupima u prilog siromašnima i protiv bezobzirnog bogaćenja crkvenih dostojanstvenika te buntovnim teološkim raspravama bio je najraniji preteča protestantizma; od brojnih napada i osuda crkvenih tijela spašavala ga je sklonost koju je uživao kod nekih engleskih feudalaca i članova Parlamenta; organizirao je i koordinirao prvi prijevod cjelokupne *Biblije* na engleski

Wyler (*izg.* Vàjler), **William** (1902–1981), američki filmski redatelj; najprije proizvođač serijskih vesterna nijemoga filma (50 filmova 1925–1927), zatim sve uspješniji redatelj kvalitetnih filmova različitih žanrova (povijesni spektakl *Ben Hur*, psihološke drame i melodrame *Najbolje godine našeg života*, *Male lisice*, *Gospođa Miniver*, *Orkanski visovi*, dopadljivi filmski hit *Praznik u Rimu* i dr.)

Wyszyński (*izg.* Višìnksi), **Stefan** (1901–1981), poljski nadbiskup Gniezna i Varšave, primas Poljske, kardinal, u kućnom pritvoru (1953–1956), poslije službeno prihvaćen pregovarač o odnosima između Katoličke crkve i države

X

x (*izg.* ks, iks) **1.** ⟨*indekl.*⟩ *lingv.* dvadeset i drugo slovo latinske abecede koje se nalazi iza slova w; u hrvatskom pismu bilježi se pri vjernom (etimološkom) prenošenju tuđica [*Ximenes*; *Aix*] **2.** *mat.* **a.** znak za varijablu, odnosno nepoznanicu **b.** u Descartesovu koordinatnom sustavu ob. znak za apscisu **3.** u talijanskim (venetskim) riječima ž △ ~ ***kromosom*** ženski spolni kromosom, *opr.* y kromosom, *v.* y △; ~ ***noge*** *reg.* noge u obliku slova X; ikserice; ~-***zrake*** *fiz.* elektromagnetski valovi visoke energije s valnom duljinom između 10^{-9} m i 10^{-11} m, spadaju u interval između ultraljubičastih zraka i gama zraka; nalaze mnogo primjena, osobito u medicini (zbog sposobnosti prodiranja kroz tijelo) i industriji, rendgenske zrake
✧ *grč.* ksi

X **1.** *br.* u rimskom označivanju brojeva, znak za brojku 10 (deset) **2.** *m* u označivanju onoga koji se ne može ili ne želi jasno identificirati [*gospodin* ~]

Xavier (*izg.* Šaviêr), **Francisco, Sv.** (1506–1552), španjolski katolički misionar; studirao teologiju u Parizu, pripadao društvu koje se okupljalo oko I. Loyole, *v.*; uspostavio prve kršćanske (katoličke) zajednice među Tamilima u Indiji (1542–1545), u Malaji (1545–1549) i u Japanu (1549–1552); prema pouzdanim podacima pokrstio najmanje o. 30.000 ljudi, prema legendama o. milijun; umro na putu u još jednu misiju – u Kinu

Xe *kem.* znak za element ksenon

Xénakis (*izg.* Ksenàkis), **Iannis** (1922), francuski avangardni skladatelj, arhitekt i matematičar grčko-rumunjskog porijekla; od 1947. u Parizu kao arhitekt suradnik Le Corbusiera, studira muzičku kompoziciju kod Milhauda i Messiaena, 1955–1958. teoretski tvorac i prvi skladatelj glazbe pomoću elektronskih računala zasnovanih na matematičkom računu vjerojatnosti; 1960-ih i 1970-ih Pariški ansambl za suvremenu glazbu redovito izvodi njegove skladbe; 1966. utemeljuje Školu za matematičku i automatsku glazbu

Xenopulos (*izg.* Ksenòpulos), **Gregorios** (1867–1951), grčki književnik, plodni pisac romana, drama i pripovijetki iz građanskog života i pučke tradicije (trilogija romana: *Bogati i siromašni*, *Časni i nečasni*, *Sretni i nesretni*)

xerox, *v.* kseroks

Ximenes (*izg.* Ksimênes), **Ettore** (1855–1926), talijanski kipar monumentalne plastike (spomenici Garibaldiju u Milanu i Pesaru, Verdiju u Parmi, Danteu u New Yorku i Washingtonu *Spomenik nezavisnosti* u Rio de Janeiru)

XL (*izg.* ȉks ȅl) *krat.* oznaka za jako veliko, ob. na odjeći
✧ *engl.* extra large

XML (*izg.* ȉks ȅm ȅl) *krat. int.* prošireni HTML, programski jezik za web, *usp.* HTML, DHTML
✧ *engl.* Extended Markup Language

xoloitzcuintle (*izg.* ksoloickûntle) *m kinol.* vrsta patuljastog psa, meksički golokoži pas
✧ *meks.šp.*

Xoxe (*izg.* Dzòdze), **Koçi** (1911–1949), albanski komunistički političar; organizator partizanskih odreda 1941–1944, potpredsjednik vlade 1945–1948; zbog neslaganja s Rezolucijom Informbiroa 1948. uhapšen, optužen za izdaju zbog suradnje s Jugoslavijom, strijeljan

X-Windows (*izg.* ˋiks-Vìndous) *m inform.* naziv za grafičko korisničko sučelje za UNIX operativni sustav
✧ *engl.*

XXL (*izg.* ˋiks ˋiks ȅl) *krat.* oznaka za jako, jako veliko, ob. na odjeći najveći broj u seriji proizvodnje
✧ *engl.* **e**x**tra e**x**tra l**arge

XY (*izg.* ˋiks ìpsilōn) *m žarg.* nepoznata osoba [*ma, može to biti i osoba ~!*]

x-zrake *ž mn*, *v.* x △

Y

y, Y 1. ⟨*indekl.*⟩ *lingv.* dvadeset i treće slovo latinske abecede koje se nalazi iza slova X; u hrvatskom pismu bilježi se pri vjernom prenošenju tuđica [*yard*; *Ivry*] **2.** *mat.* **a.** čest simbol za varijablu odnosno nepoznanicu **b.** u Descartesovu koordinatnom sustavu obično oznaka za ordinatu **3.** znak decimalnog prefiksa JOKTO- **4.** (Y) *kem.* simbol za element itrij **5.** (Y) znak decimalnog prefiksa JOTA- △ ~ ***kromosom*** muški spolni kromosom, *opr.* x kromosom, *v.* x △

yabasume (*izg.* jabasùme) *m sport* stara japanska vještina, kombinacija streljaštva i jahanja
✧ *jap.*

yacht[1] *m*, *v.* jahta

yacht[2] (*izg.* jȁht) *m* igra s pet kocaka čije se kombinacije u tri bacanja upisuju u poseban obrazac u kojem konačni zbroj odlučuje pobjednika
✧ *engl.*

Yagi (*izg.* Jȁgi), **Hidetsugu** (1886–1976), japanski znanstvenik, izumitelj usmjerenih antena △ ~***-antena*** *tehn.* antena za kratke i ultrakratke radiovalove (VHV i UHV područje), najčešći tip antene za prijem TV signala

yahoo (*izg.* jahȗ) *m int.* web-stranica, jedan od najpoznatijih pretraživača interneta prema ključ- noj riječi i uz korištenje sintakse s logičkim operatorima [*http:www.~.com*]
✧ *engl.*

yakasoku kumite (*izg.* jakasòku kumìte) *m sport* u karateu, metoda treninga u kojoj se karatisti slobodno kreću i uvježbavaju tehničke elemente obrane i napada koje su unaprijed dogovorili
✧ *jap.*: spariranje u pokretu

yakusoku geiko (*izg.* jakusòku gèiko) *m sport* u džudu, metoda uvježbavanja bacanja u kojem se partneri dogovaraju o ulogama
✧ *jap.*: vježba u pokretu

yakuza (*izg.* jakúza) *ž* **1.** japanska mafija koja se bavi kockom i vlada ilegalnim tržištem raznih roba, smatraju da su nasljednici deklariranih samuraja **2.** *m* pripadnik mafije
✧ *jap.*

Yale (*izg.* Jéil) (Yale University) *m* sveučilište osnovano 1701. u Kilingworthu, a 1716. preseljeno u New Haven (Connecticut, SAD); nakon Harvarda najstarije u SAD-u

Yama (*izg.* Jâma) *m mit. hind.* bog smrti i sudac mrtvima; prikazuje se u obliku crnog bika

Yamasaki (*izg.* Jamasàki), **Minoru** (1912–1986), američki arhitekt japanskog porijekla; projektira građevine elegantnih oblika; projektant WTC-a (World Trade Center, *v.*) u New Yorku

yamato-e (*izg.* jamàto-e) *m pov. umj.* smjer u japanskom slikarstvu od 12. do 14. st. (motivi iz dvorskog života, iz legendi i viteških romana)
✧ *jap.*

yamazuki (*izg.* jamazùki) *m sport* u karateu, udarac objema šakama odjednom
✧ *jap.*: udarac planina

yame (*izg.* jamȅ) *uzv. sport* u karateu, uzvik, naredba suca kojom zaustavlja borbu u slučaju kršenja pravila
✧ *jap.*: stoj

yang (*izg.* jȁng) *m fil.* pozitivni, muški princip (kao aktivnost, visina, snaga, svjetlost) u prirodi koji prema tradicionalnoj kineskoj kozmologiji u interakciji sa svojim suprotstavljenim jinom, proizvodi sve što postoji, *usp.* yin // **jangizírati** (koga, što, se) *dv.* ⟨*prez.* jangìzīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.*

-āvši, *gl. im.* -ānje⟩ (u)činiti da hranom organizam postane više jang, više u znaku principa jang
✧ *kin.*

Yang (*izg.* Jàng), **Čen Ning** (1922), američki fizičar kineskog porijekla; zajedno s Tsung-Dao Leeom Nobelova nagrada za fiziku 1957. za otkrića nekih nuklearnih procesa (beta raspad) koji narušavaju princip pariteta

Yangtze (*izg.* Jàngcē) (**Yangzijiang, Yang-tse-kiang**: Dugačka rijeka) *m geogr.* najdulja kineska i azijska rijeka, 5525 km, izvire u gorju Tanglha u Tibetu, utječe u Istočnokinesko more, plovna 2700 km

Yankee, *v.* Jenki

Yao (*izg.* Jào) legendarni kineski car iz 24. st. pr. Kr., uzor pravednog vladara kineske mitologije, u djelima Konfucija uzdignut do pojma i norme mnogih vrlina

yard (*izg.* jârd) *m* angloamerička mjera za dužinu (0,9144 m), oznaka yd
✧ *engl.*

yari (*izg.* jâri) *m sport* japansko koplje s metalnim šiljkom pri vrhu, ob. dugo o. 180 cm
✧ *jap.*

yari jutsu (*izg.* jâri jùcu) *m sport* **1.** stara japanska ratnička vještina rukovanja japanskim kopljem (yari) **2.** vježba obrane i napada pomoću koplja (yari) koje je namijenjeno samo borbi a ne i bacanju
✧ *jap.*

yawl, *v.* jola (I)

Yb *kem.* simbol za element iterbij

yd *krat.* oznaka za yard

Yeats (*izg.* Jèits), **William Butler** (1865–1939), irski pjesnik, izrazito individualnog i modernog izraza; u poeziji i poetskim dramama nacionalno nadahnut motivima iz drevne keltske mitologije i irskog folklora; u pjesmama općih vizija sklon spiritualizmu, mistici, simbolima iz istočnih filozofija i astrologije; značajan utjecaj na poeziju 20. st.; Nobelova nagrada za književnost 1923.

Yellowstone (*izg.* Jèloustōun) *m* nacionalni park (8983 km^2) u SAD-u, osnovan 1872.

yeoman (*izg.* jòmen) *m pov.* seljak slobodnjak u feudalno doba; maloposjednik, zakupnik zemlje
✧ *engl.*

yeti, *v.* jeti

yé-yé (*izg.* jê jê) *m* **1.** *glazb.* **a.** poseban stil pop-glazbe, osobito popularan u Francuskoj o. 1962; točetvrtinska mjera, vrlo brz tempo, jedna varijanta roka **b.** ples na tu glazbu s improvizacijama, u paru ili grupno **2.** *žarg.* uopće sinonim za nešto suvremeno, što je po najnovijoj modi i sl.
✧ *fr.*

yggdrasil *m*, *v.* igdrasil

yin (*izg.* jîn) *ž fil.* ženski, negativni princip u prirodi (kao pasivnost, dubina, tama, hladnoća) koji prema tradicionalnoj kineskoj kozmologiji u interakciji sa svojim suprotstavljenim jangom, proizvodi sve što postoji, *usp.* yang // **jinizírati** (koga, što, se) *dv.* ⟨*prez.* jinìzīrām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ (u)činiti da hranom organizam postane više jin, više u znaku principa jin
✧ *kin.*

ylang-ylang (*izg.* ìlang ìlang) *m bot.* mirisno stablo (*Cananga odorata*), južnoazijsko drvo iz reda magnolija; iz cvijeta se dobiva destilat prodornoga mirisa
✧ *egz.*

yoga, *v.* joga

yogačara (*izg.* jogačâra) *ž fil.* naziv za školu mahâyâna budizma, koja stoji na stajalištu subjektivnog idealizma; vigjnâna-vâda
✧ *skr.* yogacara-

Yokohama (*izg.* Jokohàma) *ž* grad i luka na otoku Honshuu, Japan, 3.220.300 stan. // **jokohàmskī** *prid.* koji se odnosi na Yokohamu

Yom Kippur, *v.* Jom Kipur

York (*izg.* Jòrk) engleska dinastija koja je dala tri kralja (Edward IV., Edward V., Richard III) i vladala svega 24 godine (1461–1485); borba za prijestolje s dinastijom Lancaster izazvala Rat ruža (1455–1485) koji je okončan stvaranjem obiteljskih veza i osnivanjem dinastije Tudor

Yorkshire terrier *m* jorkširski terijer, *v.* jorkširski △

Yoruba (*izg.* Jòruba) *m* narod iz skupine Kwa nigersko-kongoanskih naroda, o. 21 mil. pripadnika // **jòrupskī** *prid.* koji se odnosi na Yorube

Yoshida (*izg.* Jŏšida), **Šigeru** (1878–1967), japanski liberalni političar, predsjednik pet japanskih vlada u ključnom razdoblju (1946–1955) poslijeratne obnove i političke tranzicije Japana; zaslužan za uspostavljanje dobre suradnje sa SAD-om, sklapanje mirovnog

ugovora 1951. i početak naglog ekonomskog napretka zemlje

Young (*izg.* Jàng) **1. Edward** (1683–1765), engleski književnik, preteča romantizma (*Tužaljka ili noćne misli o životu, smrti i besmrtnosti*) **2. Thomas** (1773–1829), engleski liječnik, fizičar i egiptolog; pronašao je načelo interferencije svjetlosti i tako potvrdio valnu teoriju; doprinio je odgonetavanju hijeroglifa na Kamenoj rozeti

Yourcenar (*izg.* Jursenâr), **Marguerite** (pravo ime M. De Crayencour) (1903–1987), francuska književnica, pisac romana, pripovjedaka i eseja, ističe se po strogo klasičnom stilu, erudiciji i sjajnoj psihološkoj nijansiranosti likova; prva žena izabrana u Francusku akademiju (1980) (*Hadrijanovi memoari*)

yo-yo (*izg.* jô jô) *m* loptica na koncu omotana oko koluta koji se vertikalno zamata i odmata ovisno o pokretima ruke što se kreće gore-dolje; vrlo popularna igra o. 1930-ih
✧ *engl.*

Ypres (*izg.* Îpr) *m* grad u *Z* Flandriji (Belgija), 34.600 stan.; mjesto gdje je za 1. svjetskog rata prvi put upotrijebljen bojni otrov iperit

Y-tjelešce (**Y-kromatin**) *sr biol.* fluorescentno tjelešce koje se nakon bojenja može vidjeti u jezgrama nekih vrsta stanica u jedinkama muškog spola; analogno je Barrovu tjelešcu u jedinkama ženskog spola

yuca, *v.* juka

yuga (*izg.* jùga) *ž fil.* dio razvojnog ciklusa svijeta u indijskoj filozofiji, kalpa
✧ *skr.*

Yukon (*izg.* Jùkon) *m geogr.* rijeka u *SZ* Kanadi i saveznoj državi Aljaski (SAD) duga 3185 km, izvire u planini Rocky Mountains, utječe u Beringovo more // **jukonskī** *prid.* koji se odnosi na Yukon

Yung-lo (*izg.* Jùng-lò) (1360–1424), kineski car; od 1380. kao prestolonasljednik, od 1402. kao car diktatorski vladao Kinom, nemilosrdno gušio pobune i pokoravao rivale, maksimalno proširio granice Carstva; utemeljio Peking kao prijestolnicu (do tada Nanking) sa znamenitom palačom (Zabranjeni grad); za njegove vladavine prikupljen i prepisan najopsežniji enciklopedijski kodeks svih vremena – *Veliki kanon ere Yung-loa* u 11.095 svezaka

yuppie (*izg.* jàpī) *m žarg.* mladi, ambiciozni, visokoobrazovani stručnjak zaposlen u gradu; jupi
✧ *engl.* (akronim) **y**oung **u**rban **p**rofessional

Z

z, Z 1. ⟨*indekl.*⟩ *lingv.* **a.** (*m*) *fon.* zvučni, zubni (dentalni), tjesnačni (frikativni), zatvorni (konsonantni) glas [*ovaj z*] **b.** (*sr*) dvadeset i deveto slovo hrvatske latinice i obično posljednje u zapadnim latiničnim sustavima [*malo z*; *veliko Z*] **c.** (*sr*) izvan konteksta [*ovo ze*; ⟨*mn*⟩ *ova ze*] **2.** *pov.* u glagoljici oznaka za brojčanu vrijednost 9, a u bosanici 7 **3.** *mat.* **a.** čest simbol za treću varijablu odnosno nepoznanicu (osim x i y) **b.** oznaka za aplikatu **c.** česta oznaka za kompleksni broj **4.** znak decimalnog prefiksa ZEPTO- **5.** (Z) od Prvoga svjetskoga rata generičko ime za sve predmete koji su u vezi s bojnim otrovima [*materijal ~*] **6.** (Z) znak decimalnog prefiksa zeta-

za *prij.* **1.** s riječju u genitivu uz koju stoji određuje istovremenost s trajanjem onoga što označava ime u genitivu [*~ života*] **2. a.** s riječju i izrazom u akuzativu označava namjenu [*roba ~ prodaju*] **b.** kao dopuna glagolima: *znati*, *misliti*, *govoriti*, *osjećati*, *bojati se* i sl. označava na koga ili na što se odnosi glagolom označeno [*brini se ~ moje dijete*] **c.** kao dopuna glagolima: *znati*, *misliti*, *govoriti*, *osjećati*, *bojati se* i sl. označava namjenu [*moli ~ njegovu dušu*] **d.** uzrok od kojeg potječe ono što se kazuje glagolom ili drugom riječju; zbog [*platio je ~ pogrešku* = platio je pogrešku] **e.** raspoloženje uz glagol biti ili glagol raspoloženja [*ja sam ~ piće*] **f.** kretanje usmjereno prema onome što je označeno riječju u akuzativu [*putujem ~ Rijeku*] **g.** da se nešto hvata, vezuje i sl. [*uhvatio se ~ glavu*] **h.** označava vrijeme u koje je što predviđeno [*poziv ~ subotu*] **i.** označava odnos mjere, količine, vrijednosti itd. [*viši ~ glavu*] **3.** uz glagole koji kazuju mirovanje ili kretanje u granicama onoga što ime u instrumentalu znači, pokazuje **a.** da se tko ili što nalazi uz ono što riječ u instrumentalu označava [*sjedi ~ stolom*] **b.** da je tko ili što s druge strane ili iza onoga što je označeno instrumentalom u onom smjeru kamo gleda govornik [*nalazi se ~ kućom*] **c.** da je što obuhvaćeno pojmom u instrumentalu [*~ pojasom*] **4.** kretanje u prostoru otraga ili u vremenu poslije onoga što riječ u instrumentalu označava [*on dolazi ~ mnom*; *jedan ~ drugim*] **5.** usmjerenost ili namjenu uz glagol ići [*idem ~ poslom*] **6.** kazuje da se što događa istodobno s onim što je označeno imenom u instrumentalu; za vrijeme čega, prilikom čega [*~ ručkom* dok smo ručali] **7.** uz glagole osjećanja i raspoloženja s riječju u instrumentalu uzrok koji ih izaziva [*žali ~ lijepom mladošću*]
✧ *prasl.* i *stsl.* za: iza, iznad (*rus.* za, *češ.* za), *lit. dijal.* ažu

ZA- kao prvi dio složenih glagola označava **1.** početak radnje ili stanja iskazanog osnovnim glagolom [*zapjevati*; *zazvoniti*] **2.** da je nešto djelomice zahvaćeno radnjom, da se u radnju zašlo [*zasjeći*; *zapričati se*; *zadržati se*] **3.** gotovu radnju [*zapisati*; *zaštititi*] **4.** da je dodana željena količina čega uz drugo što [*začiniti*; *zašećeriti*] **5. a.** da se kretanjem došlo ili da je pokretom nešto smješteno otraga, iza, s druge strane nečega [*zabaciti*] **b.** da se nešto uvlači, utiskuje, smješta u nutrinu [*zabosti*; *zavući*] **6.** da se jedan predmet spaja s drugim [*zakovati*; *zalijepiti*] **7.** da je nešto prekrilo što drugo [*zasuti*; *zarasti*]
✧ *v.* za

zabáciti (se) *svrš.* ⟨*prez.* zàbācīm (se), *pril. pr.* -īvši (se), *prid. trp.* zàbāčen⟩ **1.** (što) smjestiti, staviti, baciti iza čega, hitnuti iza nečega

2. (što) zametnuti, zagubiti 3. (što) pomaknuti unazad [~ *glavu*] 4. (se) **a.** pomaknuti se tijelom unazad **b.** zavaliti se, sjesti duboko // **zabacívati** (što, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* zabàcujēm, *pril. sad.* zabàcujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zabaciti; **zàbāčen** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je vrlo udaljen; zaostao, zanemaren, nerazvijen (o kraju, mjestu) [~*o selo*]; **zàbāčenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je zabačeno

✧ ZA- + *v.* baciti

zabádati, *v.* zabosti

zabadàva *pril. reg.* **1. a.** bez nagrade ili naplate; besplatno, nizašto, badava **b.** vrlo jeftino, za neznatan novac [*dati* ~] **2.** bez učinka; uzalud [~ *se trudiš*]

✧ ZA- + *v.* badava

zabàjbučiti (∅, koga) *svrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zabàjbučen⟩ *reg. ekspr.* strpati u bajbuk; uhititi

✧ ZA- + *v.* bajbuk

zabajône *m* ⟨G -a⟩ *reg.* mješavina jaja, šećera i vina ili voćnog soka tučena na pari dok ne postane gusta i lagana; servira se u čaši; zavajun

✧ *tal.* zabaione ← *lat.* sabaia: ilirsko piće

zàbaliti *svrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zàbaljen⟩ **1.** zamazati balama **2.** *pren.* loše uraditi; zabrljati

✧ ZA- + *v.* bale, baliti

zabandìžati (∅, što) *svrš.* ⟨*prez.* zabandìžām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* zàbandižān⟩ *reg.* izgnati, prognati

✧ ZA- + *v.* bandaža

zabarikadírati (se) *svrš.* ⟨*prez.* zabarikàdīrām (se), *pril. pr.* -āvši (se), *prid. trp.* zabarikàdīrān⟩ **1.** zakloniti se, utvrditi se barikadom **2.** *pren.* postati nepristupačan (u fizičkom ili psihičkom smislu); izolirati se [~ *se u svojim mislima*]

✧ ZA- + *v.* barikada, barikadirati

zabàsati *svrš.* ⟨*prez.* zabàsām, *pril. pr.* -āvši, *prid. rad.* zàbasao⟩ *razg.* izgubiti put; zalutati

✧ ZA- + *v.* basati

zabaskìjati (što) *svrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* zàbaskijān⟩ *reg.* ograditi baskijom, kolcima, vrljikom; zagraditi

✧ ZA- + *tur.* baskı (*dijal.*): letva

zabašúriti (što) *svrš.* ⟨*prez.* zabàšūrīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zabàšūren⟩ učiniti da se preko čega prijeđe kao da ga nije bilo; zataškati, sakriti, prikriti // **zabàšūrenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je zabašureno; **zabašurívati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* zabašùrujēm, *pril. sad.* zabašùrujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zabašuriti

✧ ZA- + *baščuriti ≃ *v.* bašća: vrt

zàbat *m arhit.* trokutasti dio zida na bočnim završecima krovišta

✧ ZA- + *v.* biti[1]

zabatáliti (što) *svrš.* ⟨*prez.* zabàtālīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zabàtāljen⟩ *reg.* (+ *srp.*) pustiti da propadne; zanemariti, zapustiti

✧ ZA- + *v.* batal, bataliti

zâbav|a *ž* **1.** ugodno provođenje vremena; razonoda, zadovoljstvo, provod **2.** *meton.* ono što omogućuje da se ugodno provodi vrijeme **3.** društvena priredba s plesom // **zâbav|an** *prid.* ⟨*odr.* -vnī⟩ koji zabavlja, stvara ugodno raspoloženje, koji služi za razonodu [~*na igra*] △ ~***na glazba*** glazbena djela kojima je glavna svrha stvaranje ugodnog raspoloženja; **zâbavica** *ž dem.* od zabava; **zàbavīšte** *sr* **1.** mjesto za zabavljanje **2.** *zast.* dječji vrtić; **zàbavi|ti** (se) *svrš.* ⟨*prez.* -īm (se), *pril. pr.* -īvši (se), *prid. trp.* zàbavljen⟩ **1.** (koga) učiniti da tko ugodno provede vrijeme; razonoditi, razveseliti **2.** (koga) privući, zadržati čiju pozornost **3.** (se) **a.** ugodno provesti vrijeme; proveseliti se, razonoditi se **b.** zadržati se, izdangubiti, provesti vrijeme **c.** zaposliti se čim, posvetiti se čemu, uzeti u razmatranje; **zabàvljāč** *m* ⟨G zabavljáča⟩ onaj koji zabavlja; **zabavljàčica** *ž*, *v.* zabavljač; **zabàvljāčkī** *prid.* koji se odnosi na zabavu i zabavljače; **zàbavljati** (se) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām (se), *pril. sad.* -ajūći (se), *gl. im.* -ānje⟩ **1.** *v.* zabaviti **2.** (se) družiti se, ljubovati (o momku i djevojci); **zàbavljenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ stanje onoga koji je zabavljen; zauzetost, zaokupljenost, usredotočenost na što; **zábāvničkī** *prid.* koji se odnosi na zabavnik, koji je svojstven zabavniku; **zábāvnički** *pril.* kao u zabavniku, na način zabavnika; **zábāvnīk** *m* ⟨N *mn* -īci⟩ list za razonodu i razbibrigu; **zábāvno** *pril.* u zabavi, na zabavan način; **zabàvnjāk** *m* ⟨G zabavnjáka, N *mn* zabavnjáci⟩ *razg.* onaj koji se bavi zabavnom glazbom

◈ *pr.* (nadimačko): **Zábāvnīk** (Zagreb, Međimurje, Cres-Lošinj)

✧ *prasl.* *zabava (*rus.* zabáva, *češ.* zábava) ≃ ZA- + *v.* biti[1]

zabećáriti (se) *svrš.* ⟨*prez.* zabèćārīm (se), *pril. pr.* -īvši (se), *prid. trp.* zabèćāren⟩ *reg.* otpočeti voditi život bećara, lole
✧ ZA- + *v.* bećar, bećariti se

zabehàrati (∅, se) *svrš.* ⟨*prez.* zabehàrām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* zȁbeharān⟩ *reg. ekspr.* nuditi se oku kao lijep prizor prirode u cvatu i ljepoti; procvasti, procvjetati
✧ ZA- + *v.* behar, beharati

zabenáviti (se) (**zàbeniti se, zàbenuti se**) (∅, u što) *svrš.* ⟨*prez.* zabènāvīm (se), *pril. pr.* -īvši (se), *prid. trp.* zabènāvljen⟩ *reg.* zaluditi se čime
✧ ZA- + *v.* bena, benaviti

zabeštȉmati (∅) *svrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. pr.* -āvši, *prid. rad.* zȁbeštimao⟩ *reg.* početi psovati; opsovati
✧ ZA- + *v.* beštima, beštimati

zabetonírati *svrš.* ⟨*prez.* zabetònīrām, *pril. pr.* -āvši, *prid. rad.* zabetònīrān⟩ učvrstiti što, zaliti što betonom
✧ ZA- + *v.* beton, betonirati

zabezéknuti (koga, se) *svrš.* ⟨*prez.* zabèzēknēm, *pril. pr.* -ūvši, *prid. trp.* zabèzēknūt⟩ izazvati naglo i veliko iznenađenje; zaprepastiti, zapanjiti, preneraziti (se) // **zabezeknúće** *sr* zabezeknutost; **zabèzēknūto** *pril.* zaprepašteno, zapanjeno; **zabèzēknūtōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ stanje onoga koji je zabezeknut, ob. uz kraću nesposobnost reagiranja i takav izraz lica; **zabezeknjívati** (koga, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* zabezèknjujēm, *pril. sad.* zabezèknjujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zabezeknuti
✧ *ekspr.*

zabìberiti *svrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zabìberen⟩ **1.** (što) začiniti paprom, biberom **2.** *žarg.* **a.** (što) začiniti pričanje previše slobodnim izrazima [~ *priču*] **b.** (komu) prirediti neugodnost [~ *bratu godišnji odmor*] **c.** učiniti zlo kome, napakostiti [*nakon tolikih svinjarija, trebalo mu je ~*] // **zabìberenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je zabibereno
✧ ZA- + *v.* biber[1], biberiti

zabìglisati *svrš.* ⟨*prez.* (*3. l. jd*) zabìglišē, *pril. pr.* -āvši, *prid. rad.* zabìglisao⟩ zapjevati (o slavuju), početi biglisati
✧ ZA- + *v.* biglisati

zabijéliti (što) *svrš.* ⟨*prez.* zàbijēlīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zàbijēljen⟩ učiniti bijelim // **zabijélje|ti** (se) *svrš.* ⟨*prez.* zàbijēlīm (se), *pril. pr.* -īvši (se), *prid. rad.* zabijélio/zabijéljela (se) *ž*⟩ **1.** postati bijel **2.** pojaviti se bijel, zablistati bjelinom; **zábjel** *m* mjesto na deblu gdje je izrezana kora radi obilježavanja (za sječu itd.); **zabjelàsati** (se) *svrš.* ⟨*prez.* -ām (se), *pril. pr.* -āvši (se), *prid. rad.* zȁbjelasao (se)⟩ pojaviti se bjelasajući se, pojaviti se bjelasanjem; **zabjeljívati** (se) *nesvrš.* ⟨*prez.* zabjèljujēm (se), *pril. sad.* zabjèljujūći (se), *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zabijeljeti
✧ ZA- + *v.* bijel, bijeliti

zabìlježiti (se) *svrš.* ⟨*prez.* -īm (se), *pril. pr.* -īvši (se), *prid. trp.* zabìlježen⟩ **1.** (što) zapisati sažeto ono što je rečeno ili kao podatak ono što je viđeno; zapisati radi podsjećanja **2.** (se) upisati se, unijeti svoje ime (u popis i sl.) **3.** *v.* bilježiti (2) // **zȁbilješka** *ž* ⟨G *mn* -žākā/-ā/-ī⟩ bilješka; **zȁbilježba** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩ **1.** čin ubilježavanja, uvođenja; ubilježba **2.** *pov.* upis u zemljišne knjige; **zabilježívati** (što, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* zabiljèžujēm, *pril. sad.* zabiljèžujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zabilježiti, bilježiti
✧ ZA- + *v.* biljeg, bilježiti

zàbiti (što) *svrš.* ⟨*prez.* zȁbijēm, *pril. pr.* -īvši, *imp.* zàbīj, *prid. trp.* zabìjen⟩ **1. a.** udarcem ili udarcima učiniti da što uđe jedno u drugo [~ *čavao čekićem*]; ukucati **b.** postići [~ *gol*] **2.** *pren. ekspr.* **a.** staviti, ugurati, zagnjuriti [~ *glavu u pijesak*]; stjerati **b.** skloniti, uvući // **zabìjāč** *m* ⟨G zabijáča⟩ **1.** (+ *potenc.*) onaj koji zabija **2.** pomagalo kojim se zabija; **zabijàčica** *ž*, *v.* zabijač; **zabíjati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* zàbījām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zabiti; **zȁbīt** *ž* zabačeno mjesto, nepristupačan kraj [*živjeti u ~i* živjeti; u zabačenom kraju]; **zȁbītan** *prid.* ⟨*odr.* -tnī⟩ koji je zabačen, teško pristupačan (o kraju, selu, mjestu); **zȁbītnōst** (**zȁbītōst**) *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je zabitno; zabačenost, nepristupačnost
✧ ZA- + *v.* biti[2]

zàblatiti (što, se) *svrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zàblaćen⟩ upasti u blato ili poprskati (se) blatom; ublatiti, *usp.* blatiti // **zàblaćenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je zablaćeno; **zablaćívati** (što, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* zablàćujēm, *pril. sad.* zablàćujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zablatiti
✧ ZA- + *v.* blato, blatiti

zabléjati (se) *svrš.* ⟨*prez.* -jīm (se), *pril. pr.* -jīvši (se), *prid. rad.* zabléjao (se)⟩ **1.** (∅) početi blejati, blejiti **2.** (se u što) *pren.* glupo se zagledati u što; zablenuti se, blenuti
✧ ZA- + *v.* ble-ble, blejati

zàblēndati (∅, koga) *svrš.* ⟨*prez.* zàblēndām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* zàblēndān⟩ *razg.* zasvijetliti blendanjem; zaslijepiti koga
✧ ZA- + *v.* blenda, blendati

zàblenuti se (u što) *svrš.* ⟨*prez.* zàblenēm se, *pril. pr.* -ūvši se, *prid. trp.* zàblenūt⟩ glupo se zagledati; blenuti // **zàblenūto** *pril.* tupo, bezizražajno, zablejano; **zàblenūtōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ stanje onoga koji se zablenuo
✧ ZA- + *v.* blenuti

zàblesaviti se *svrš.* ⟨*prez.* -īm se, *pril. pr.* -īvši se⟩ **1.** postati blesav **2.** *pren.* pretjerano se zanijeti čime // **zablesavljívati se** *nesvrš.* ⟨*prez.* zablesàvljujēm se, *pril. sad.* zablesàvljujūći se, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zablesaviti se
✧ ZA- + *v.* blesav, blesaviti

zablèuši|ti (koga) *svrš.* ⟨*prez.* zablèušīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. rad.* zablèušio⟩ *ekspr.* zavrtjeti kome glavom, omađijati koga [*cura ga ~la*] // **zableušívati** (koga) *nesvrš.* ⟨*prez.* zableùšujēm, *pril. sad.* zableùšujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zableušiti
✧ *ekspr.*

zablijéštiti (**zablijéštati**) *svrš.* ⟨*prez.* zàblijēštīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zàblijēšten⟩ **1.** (∅) početi bliještiti; zablistati **2.** (koga, što) izložiti blijesku, zaslijepiti blijeskom ili svjetlom // **zablìstati** (∅) *svrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. pr.* -āvši, *prid. rad.* zȁblistao⟩ **1.** jako zasvijetliti; bljesnuti **2.** *pren.* istaknuti se, pokazati se sjajnim; **zablistávati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* zablìstāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zablistati; **zàbljeskati** (∅) *svrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* zàbljeskān⟩ početi bljeskati, *usp.* bljeskati, bljesnuti; **zabljeskívati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* zabljèskujēm, *pril. sad.* zabljèskujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zabljeskati; **zabljesnúć|e** *sr* stanje onoga koji je zabljesnut, čas kad što zabljesne, stanje onoga koji na tren ne vidi jer mu je oko izloženo naglom utjecaju svjetla [*došlo je do ~a*; *jako ~e*; *snažno ~e*]; **zàbljesnuti** *svrš.* ⟨*prez.* zàbljesnēm, *pril. pr.* -ūvši, *prid. trp.* zàbljesnūt⟩ **1.** (∅) **a.** bljesnuti **b.** zablistati (2) **2.** (koga) **a.** zaslijepiti blijeskom, iznenadnim svjetlom **b.** *pren.* zadiviti; **zabljesnjívati** (**zablješnjívati**) (∅, koga) *nesvrš.* ⟨*prez.* zabljèsnjujēm, *pril. sad.* zabljèsnjujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zabljesnuti; **zablješćívati** (∅, koga, što) *nesvrš.* ⟨*prez.* zabljèšćujēm, *pril. sad.* zabljèšćujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zabliještiti
✧ ZA- + *v.* blijesak

zablokírati (koga, što, se) *svrš.* ⟨*prez.* zablòkīrām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* zablòkīrān⟩, *v.* blokirati
✧ ZA- + *v.* blok, blokada

zâblud|a *ž* ocjena, sud ili postupak zasnovan na pogrešnim pretpostavkama ili predrasudama △ ***pravna ~a*** pogrešna predodžba o postojanju ili sadržaju pravne odredbe; ***stvarna ~a*** *pravn.* razlika između predodžbe neke činjenice i njezina stvarnog stanja // **zablúdjelōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ stanje onoga koji je zabludio; **zablúdjeti** (∅) *svrš.* ⟨*prez.* zàblūdīm, *pril. pr.* -ēvši, *prid. rad.* zablúdio/zablúdjela *ž*⟩ otići pogrešnim putem; zalutati (o mišljenjima i idejama); **zábludno** *pril. neob. retor.* u zabludi, pogrešno; **zâbludno** *pril.* bludeći pogledom, odsutno duhom, bez koncentracije, neusredotočeno na što, rastreseno, rasijano, neodređeno (gledati) bez misli; **zábludnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je zabludan; zabluđenost; **zàblūđenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩, *v.* zabludnost; **zabluđívati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* zablùđujēm, *pril. sad.* zablùđujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zabludjeti
✧ ZA- + *v.* blud

zabobòtati (∅) *svrš.* ⟨*prez.* zabòboćēm, *pril. pr.* -āvši, *prid. rad.* zabòbotao⟩ početi bobotati

zȁboga *uzv.* **1.** u dijaloškoj situaciji za izražavanje čuđenja i za isticanje **2.** za povezivanje predgovornikova teksta sa svojim riječima i sa značenjem u kontekstu koji slijedi
✧ ZA- + *v.* bog

Zàbok *m* grad u Hrvatskom zagorju, 2881 stan. // **Zàbočanin** *m* (**Zàbočānka** *ž*) ⟨N *mn* Zàbočani⟩ stanovnik Zaboka; **zàbočanskī** *prid.* koji se odnosi na Zabok i Zabočane; **zàbočkī** *prid.* koji se odnosi na Zabok
✧ *v.* bok[1] (**2b**)

zabòlje|ti (∅) *svrš.* ⟨*prez.* zàbolīm, *pril. pr.* -ēvši, *prid. rad.* zabòlio/zabòljela *ž*⟩ **1.** početi boljeti **2.** nakratko osjetiti bol, *usp.* boljeti
✧ ZA- + *v.* bol, boljeti

zabòravi|ti (se) *svrš.* ⟨*prez.* -īm (se), *pril. pr.* -īvši (se), *prid. trp.* zabòravljen⟩ **1.** (koga, što) **a.** izgubiti iz sjećanja, prestati se sjećati koga ili čega **b.** ne sjetiti se u trenutku kad je potrebno, smetnuti s uma, ispustiti iz vida **c.** prestati se brinuti o komu ili čemu; zanemariti **d.** ostaviti, ne uzeti nešto sa sobom zbog nepažnje ili zanesenosti **2.** (što komu) oprostiti **3.** (se) **a.** zaboraviti jedan

drugog **b.** izgubiti kontrolu nad svojim postupcima // **zȁborāv** *m* prestanak sjećanja na koga ili što; iščezavanje, nestajanje iz sjećanja [*izvući iz ~a*]; **zȁborāvan** *prid.* ⟨*odr.* -vnī⟩ koji lako zaboravlja [*profesor je ~*]; zaboravljiv; **zabòravljati** (koga, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* zabòravljām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zaboraviti; **zaboràvljiv** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ zaboravan; **zaboràvljivōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je zaboravljiv; zaboravnost; **zaborávka** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩, *v.* zaboravko; **zaborávko** *m fam.* onaj koji je zaboravan; **zȁborāvno** *pril.* na zaboravan način, rastreseno; **zaborávnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩, *v.* zaboravljivost

✧ ZA- + *v.* boraviti

zabordìžati (∅) *svrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. pr.* -āvši, *prid. rad.* zȁbordižao⟩ *pom. reg.* izvesti nagao zaokret u jedrenju

✧ ZA- + *v.* bordižati

zàbosti (što) *svrš.* ⟨*prez.* zabòdēm, *pril. pr.* -ōvši, *imp.* zabòdi, *prid. trp.* zabòden, *prid. rad.* zàbō/zàbola *ž*⟩ **1.** učiniti da nešto šiljato ili oštro prodre u nešto; zabiti u što [*~ nož u drvo*] **2.** zasaditi (struk u zemlju) // **zabàdāč** *m* ⟨G zabadáča⟩ **1.** onaj koji zabada (npr. kolčeve) **2.** (+ *potenc.*) pomagalo kojim se zabada; **zabádalo** *sr razg.* onaj koji je sklon prigovaranju; gnjavator, zakeralo; **zabádāljka** *ž* ⟨D L -ljci, G *mn* -ā/-ī⟩ *rij. razg.* zajedljiva šala; peckanje; **zabádānje** *sr* **1.** ⟨*gl. im.*⟩, *v.* zabadati **2.** gnjavljenje; zezanje **3.** zabijanje čega u što; **zabádati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* zàbādām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zabosti

✧ ZA- + *v.* bosti

zȁbra *ž* ⟨G *mn* zâbrā/-ī⟩ *pov. pom.* **1.** srednjovjekovni manji jedrenjak **2.** u 16. st. veliki ratni brod sa 20-ak topova

✧ *šp.*

zabráditi (se) *svrš.* ⟨*prez.* zàbrādīm (se), *pril. pr.* -īvši (se), *prid. trp.* zàbrāđen⟩ **1.** (što) vezati maramu na glavu i učvrstiti je ispod brade **2.** (se), *v.* zabradatiti // **zabràdatiti** (se) (∅) *svrš.* ⟨*prez.* -īm (se), *pril. pr.* -īvši (se), *prid. rad.* zabràdatio (se)⟩ zarasti u bradu, obrasti bradom; **zabrađívati** (što, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* zabràđujēm, *pril. sad.* zabràđujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zabraditi

✧ ZA- + *v.* brada

zabrániti (što) *svrš.* ⟨*prez.* zàbrānīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zàbrānjen⟩ **1. a.** narediti, zapovjediti, oglasiti itd. da se nešto ne smije činiti, ili da ne smije nastupiti neko stanje **b.** staviti izvan zakona **2.** odbiti da se dopusti [*~ točenje alkohola*] // **zábran** *m* **1.** područje na koje je zabranjen pristup, lov i sl.; branjevina **2.** *pren.* područje, tema, oblast kojim se nitko ne smije baviti, osim onoga koji polaže isključivo pravo; **zâbran|a** *ž* **1.** naredba, odredba itd. po kojoj se nešto ne smije činiti [*izreći ~u*; *izdati ~u*; *odrediti ~u*; *propisati ~u* (ob. u liječenju)] **2.** administrativno ili sudsko rješenje kojim se uskraćuje pravo raspolaganja nekom imovinom do naplate duga; **zabranjìvāč** *m* ⟨G zabranjiváča⟩ onaj koji smisao svoga javnog djelovanja iscrpljuje u moći da zabranjuje knjige, djela, tekstove i nastupe ljudi na radiju i televiziji; **zabranjivàčica** *ž*, *v.* zabranjivač; **zabranjívati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* zabrànjujēm, *pril. sad.* zabrànjujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zabraniti

✧ ZA- + *v.* braniti

zàbraviti (što) *svrš.* ⟨*prez.* zàbravīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zàbravljen⟩ zatvoriti bravom; zaključati // **zabravljívati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* zabràvljujēm, *pril. sad.* zabràvljujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zabraviti

✧ ZA- + *v.* brava

zabrázditi (∅, kuda, u što) *svrš.* ⟨*prez.* zàbrāzdīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zàbrāžđen, *prid. rad.* zabrázdio⟩ **1.** zaći plugom ili traktorom gdje nije predviđeno; zaorati **2.** *pren.* predaleko otići, udaljiti se (od predmeta govora i sl.), pretjerati u tvrdnjama, pretjerati u nastojanju; zastraniti // **zabražđívati** (∅, kuda, u što) *nesvrš.* ⟨*prez.* zabràžđujēm, *pril. sad.* zabràžđujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zabrazditi

✧ ZA- + *v.* brazda

zabȑbljati se *svrš.* ⟨*prez.* -ām se, *pril. pr.* -āvši se, *prid. rad.* zȁbrbljao se⟩ zanijeti se u brbljanje, oduljiti u brbljanju // **zabrbljávati se** *nesvrš.* ⟨*prez.* zabȑbljāvām se, *pril. sad.* -ajūći se, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zabrbljati se

✧ ZA- + *v.* brbljati

zȁbrdskī *prid.* koji se odnosi na zabrđe, koji se nalazi za brdom, u zabrđu // **zàbrdac** *m* ⟨G -rca, N *mn* -rci⟩ onaj koji živi za brdom ili za brdima, za gorom; zabrđanin, zagorac; **zàbrdica** *ž retor.* druga strana brda; **zàbrđanin** *m* ⟨N *mn* zàbrđani⟩ onaj koji je iz zabrđa; zabrdac, zagorac; **zàbrđānka** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩, *v.* zabrdac, zabrđanin; **zàbrđe** *sr* kraj, predio za brdom

◈ *pr.* (etnik): **Zȁbrdac** (170, Daruvar,

Slavonija) ◇ *top.* (naselja): **Zàbr̄đe** (Vrbovec, 204 stan.; Dubrovnik, 90 stan.)
✧ ZA- + *v.* brdo, brdski

zabrèđati (∅) *svrš.* ⟨*prez.* (*3. l. jd*) zabrèđā, *pril. pr.* -āvši, *prid. rad.* zȁbređala⟩ postati bređa, nositi mlado (ob. o govedu, srni i košuti) // **zabređávati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* zabrèđāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zabređati, zabređivati; **zabređívati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* zabrèđujēm, *pril. sad.* zabrèđujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zabređati
✧ ZA- + *v.* bređa

zabrèktati (∅) *svrš.* ⟨*prez.* zàbrekćēm, *pril. pr.* -āvši, *prid. rad.* zȁbrektao⟩ početi brektati
✧ ZA- + *v.* brecati, brektati

zàbremzati (∅) *svrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* zàbremzān⟩ *razg.* **1.** zaustaviti kočnicom; zakočiti, prikočiti (o motornom vozilu) **2.** *pren.* zaustaviti se ili bitno usporiti (o hodanju, brzini u nekom poslu i sl.)
✧ ZA- + *njem.* Bremse: kočnica

zabrènčati (∅) *svrš.* ⟨*prez.* zabrènčām, *pril. pr.* -āvši, *prid. rad.* zȁbrenčao⟩ početi brenčati
✧ ZA- + *v.* brencati (brenčati)

zábrēžje *sr* **1.** kraj za brijegom **2.** predio dalje od obale rijeke, od brijega rijeke, *opr.* pribrežje **3.** *anat.* dio međumozga
◈ *pr.* (etnici): **Zabrèščāk (Zabrešćâk)** (Sisak), **Zábrežani** (Pazin, 390 stan.)
✧ ZA- + *v.* brijeg

zabŕídjeti *svrš.* ⟨*prez.* zàbrīdīm, *pril. pr.* -ēvši, *prid. rad.* zabrídio/zabrídjela *ž*⟩ početi bridjeti
✧ ZA- + *v.* brid, bridjeti

zàbrinuti (se) *svrš.* ⟨*prez.* -nēm (se), *pril. pr.* -ūvši (se), *prid. trp.* zàbrinūt⟩ **1.** (koga) ispuniti brigom, zadati brigu **2.** (se) (+ *srp.*) postati zabrinut // **zàbrinūt** (∅, za što) *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je pun brige, obuzet brigama; **zàbrinūto** *pril.* s brigom, brižno, u brizi; **zàbrinūtōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ stanje onoga koji ima briga; **zabrinjávati** (koga, što, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* zabrìnjāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zabrinuti; **zabrìnjujūćī** (**zabrinjávajūćī**) *prid.* koji je takav da zadaje brigu, koji zabrinjava
✧ ZA- + *v.* briga, brinuti se

zabŕljati (se) *svrš.* ⟨*prez.* zàbr̄ljām (se), *pril. pr.* -āvši (se), *prid. trp.* zàbr̄ljān⟩ **1.** (se) zamrljati lice oko usta jedući (o djeci) **2.** (što) *pren. razg.* loše obaviti što [~ *stvar*]; pokvariti, pogriješiti, zabrljaviti // **zabrljáviti** *svrš.* ⟨*prez.* zabr̀ljāvīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zabr̀ljāvljen⟩, *v.* zabrljati
✧ ZA- + *v.* brljati

zabròjiti se (**zabròjati se**) *svrš.* ⟨*prez.* zàbrojīm se, *pril. pr.* -īvši se, *prid. trp.* zàbrojen⟩ pogriješiti u brojenju // **zabrájati se** *nesvrš.* ⟨*prez.* zàbrājām se, *pril. sad.* -ajūći se, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zabrojiti se
✧ ZA- + *v.* broj, brojiti

zàbrtviti (što) *svrš.* ⟨*prez.* zàbrtvīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zàbrtvljen⟩ zatvoriti brtvom; zatisnuti, začepiti // **zàbrtvljenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je zabrtvljeno; **zabrtvljívati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* zabr̀tvljujēm, *pril. sad.* zabr̀tvljujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zabrtviti
✧ ZA- + *v.* brtviti

zabrújati (**zabrújiti**) (∅) *svrš.* ⟨*prez.* zàbrūjīm, *pril. pr.* -āvši, *prid. rad.* zabrújao⟩ početi brujati
✧ ZA- + *v.* brujati

zabr̀zati (∅) *svrš.* ⟨*prez.* zabr̀zām, *pril. pr.* -āvši, *prid. rad.* zȁbrzao⟩ brzopleto požuriti, uletjeti u što, učiniti što na brzinu (o zaključivanju, ulaženju u akciju itd.) // **zabrzávati** (∅, u što) *nesvrš.* ⟨*prez.* zabr̀zāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zabrzati
✧ ZA- + *v.* brz, brzati

zabúbati se *svrš.* ⟨*prez.* zàbūbām se, *pril. pr.* -āvši se, *prid. trp.* zàbūbān⟩ **1.** (+ *potenc.*) zanijeti se u učenje **2.** *žarg.* zaletjeti se uz udarac; sudariti se // **zabubávati se** *nesvrš.* ⟨*prez.* zabùbāvām se, *pril. sad.* -ajūći se, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zabubati se
✧ ZA- + *v.* bubati

zabùbnjati *svrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. pr.* -āvši, *prid. rad.* zȁbubnjao⟩ početi bubnjati
✧ ZA- + *v.* bubanj, bubnjati

zabugáriti (∅) *svrš.* ⟨*prez.* zabùgārīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. rad.* zabugário⟩ početi bugariti; zakukati // **zabugarívati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* zabugàrujēm, *pril. sad.* zabugàrujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zabugariti
✧ ZA- + *v.* bugariti

zabúljiti se (u što) *svrš.* ⟨*prez.* zàbūljīm se, *pril. pr.* -īvši se, *prid. trp.* zàbūljen⟩ jako buljiti u što, dugo buljiti
✧ ZA- + *v.* buljiti

zabúniti se *svrš.* ⟨*prez.* zàbūnīm se, *pril. pr.* -īvši se, *prid. rad.* zabúnio se⟩ načiniti pogrešku, omašku // **zȃbun|a** *ž* **1.** zbunjenost, pometnja **2.** greška; **zabunjívati se** *nesvrš.* ⟨*prez.* zabùnjujēm se, *pril. sad.* zabùnjujūći se, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zabuniti se
✧ ZA- + *v.* buna[1], buniti

zabunkerírati (što, se) *svrš.* ⟨*prez.* zabunkèrīrām,

pril. pr. -āvši, *prid. trp.* zabunkèrīrān⟩ **1.** zatvoriti se u bunker ili u neku drugu prostoriju koja se može izolirati (podrum i sl.) **2.** *pren.* učiniti nešto nedostupnim (o filmu koji je zabranjen za prikazivanje i sl.) **3. a.** *sport* zatvoriti igru, strogo primijeniti taktiku obrane **b.** *pren.* učvrstiti svoje pozicije, ne dati se skinuti s položaja, ne odricati se privilegija // **zabunkèrīranōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je zabunkerirano
✧ ZA- + *v.* bunker, bunkerirati

zabúšiti (se) *svrš.* ⟨*prez.* zàbūšīm (se), *pril. pr.* -īvši (se), *prid. trp.* zàbūšen⟩ **1.** (se) *razg.* zabiti se, zaletjeti se, *usp.* zabubati se **2.** (∅, što), *v.* zabušavati // **zabùšant** (**zabušȁnt**) *m* ⟨G *mn* -nātā⟩ *razg.* onaj koji izbjegava dužnosti i obveze; **zabùšantica** *ž*, *v.* zabušant; **zabùšantskī** *prid. razg.* koji je svojstven, koji se odnosi na zabušante; **zabùšantski** *pril. razg.* kao zabušanti, na način zabušanata; **zabušávati** (∅, što) *nesvrš.* ⟨*prez.* zabùšāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ *razg.* izbjegavati dužnosti i obveze; **zabušìvāč** *m* ⟨G zabušiváča⟩ onaj koji se zabušio u što; **zabušivàčica** *ž*, *v.* zabušivač; **zabušívati se** *nesvrš.* ⟨*prez.* zabùšujēm se, *pril. sad.* zabùšujūći se, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zabušiti (**1**)
✧ ZA- + *v.* bušiti

zacàjhnati (∅, što) *svrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* zȁcajhnāt⟩ *reg.* zacrtati, zabilježiti; zarovašiti
✧ ZA- + *njem.* zeichnen: crtati, *v.* cajhnati

zacàkliti se *svrš.* ⟨*prez.* zàcaklīm se, *pril. pr.* -īvši se, *prid. trp.* zàcakljen⟩ **1.** dobiti sjaj; zablistati, zabljesnuti **2.** užagriti očima, dobiti sjaj u očima // **zacakljívati se** *nesvrš.* ⟨*prez.* zacàkljujēm se, *pril. sad.* zacàkljujūći se, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zacakliti se
✧ ZA- + *v.* caklo, cakliti

zàcari|ti se *svrš.* ⟨*prez.* -īm se, *pril. pr.* -īvši se, *prid. rad.* zàcario se⟩ **1.** postati, okruniti se kao car, krunidbom postati car **2.** *pren.* uvriježiti se kao vladajuća ili bitna činjenica, uvući se u što, zavladati kao nepoželjno svojstvo ili zlo [*ovdje se ~la laž*] // **zacarívati se** *nesvrš.* ⟨*prez.* zacàrujēm se, *pril. sad.* zacàrujūći se, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zacariti se
✧ ZA- + *v.* car

zacementírati (što) *svrš.* ⟨*prez.* zacemèntīrām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* zacemèntīrān⟩ **1.** povezati ili prekriti cementom odn. betonom **2.** *pren.* učvrstiti kao cementom, betonom [*~ bodovnu prednost*]
✧ ZA- + *v.* cement, cementirati

zacénuti se *svrš.* ⟨*prez.* zàcēnēm se, *pril. pr.* -ūvši se, *prid. trp.* zàcēnjen⟩ izgubiti dah u plaču, u plaču ostati ukočen i ne moći doći do daha (o maloj djeci) // **zàcēnutōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji se zacenuo; **zacenjívati se** *nesvrš.* ⟨*prez.* zacènjujēm se, *pril. sad.* zacènjujūći se, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zacenuti se

zacerèkati se *svrš.* ⟨*prez.* zacerèkām se, *pril. pr.* -āvši se, *prid. trp.* zȁcerekān⟩ početi se cerekati
✧ ZA- + *v.* cerekati se

zacìčati, *v.* zaciktati

zacijéliti (∅) *svrš.* ⟨*prez.* zàcijēlīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. rad.* zacijélio/zacijéljela *ž*, *prid. trp.* zàcijēljen⟩ učiniti da zaraste, izliječiti (o rani) // **zacijéljeti** *svrš.* ⟨*prez.* zàcijēlīm, *pril. pr.* -ēvši, *prid. trp.* zàcijēljen⟩ postati cijel, zarasti (o rani), *usp.* zacijeliti; **zacjeljívati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* zacjèljujēm, *pril. sad.* zacjèljujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zacijeliti
✧ ZA- + *v.* cijel, cijeliti

zȁcijēlo *pril.* izvjesno, zasigurno, jamačno
✧ ZA- + *v.* cijel

zacijéniti (∅, što) *svrš.* ⟨*prez.* zàcijēnīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zàcijēnjen⟩ zatražiti, zaračunati visoku cijenu // **zacjenjívati** (∅, što) *nesvrš.* ⟨*prez.* zacjènjujēm, *pril. sad.* zacjènjujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zacijeniti
✧ ZA- + *v.* cijena

zacijépiti (što) *svrš.* ⟨*prez.* zàcijȇpīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zàcijēpljen⟩ s jedne strane malo zaderati cijepajući, cijepajući napraviti prorez s jedne strane [*ako komad mape bude zacijepljen, nitko nas neće pronaći*] // **zácjepak** *m* ⟨G -pka, N *mn* -pci⟩ *rij.* ono što je zacijepljeno; **zacjepljívati** *nesvrš.* ⟨*prez.* zacjèpljujēm, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zacijepiti
✧ ZA- + *v.* cijepati

zacijùkati *svrš.* ⟨*prez.* zacìjūčēm, *pril. pr.* -āvši, *prid. rad.* zȁcijukao⟩ **1.** početi cijukati **2.** nakratko se oglasiti cijukom; zacijuknuti // **zacijúknuti** *svrš.* ⟨*prez.* zacìjūknēm, *pril. pr.* -ūvši, *prid. rad.* zacijúknuo⟩, *v.* zacijukati
✧ ZA- + *v.* ciju, cijukati

zacìktati *svrš.* ⟨*prez.* zàcikćēm, *pril. pr.* -āvši, *prid. rad.* zȁciktao⟩ **1.** početi ciktati **2.** nakratko se oglasiti ciktanjem // **zacìčati** (∅) *svrš.* ⟨*prez.* zacìčīm, *pril. pr.* -āvši, *prid. rad.* zȁcičao⟩ **1.** početi cičati **2.** nakratko se oglasiti cikom
✧ ZA- + *v.* ciju, ciktati

zacilíkati *svrš.* ⟨*prez.* zacìlīčēm, *pril. pr.* -āvši, *prid. rad.* zacilíkao⟩ **1.** početi cilikati **2.** nakratko se oglasiti cilikom; zaciliknuti // **zacilíknuti** *svrš.* ⟨*prez.* zacìlīknēm, *pril. pr.* -ūvši, *prid. rad.* zacilíknuo⟩, *v.* zacilikati
✧ ZA- + *v.* cilik, cilikati

zacópati se (∅, u koga) *svrš.* ⟨*prez.* zàcōpām se, *pril. pr.* -āvši se, *prid. trp.* zàcōpān⟩ *žarg.* jako se zaljubiti // **zacopávati se** (∅, u koga) *nesvrš.* ⟨*prez.* zacòpāvām se, *pril. sad.* -ajūći se, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zacopati se
✧ ZA- + *njem.* Zoff: bijes, svađa ← *jidiš*

zacŕniti (što) *svrš.* ⟨*prez.* zàcr̄nīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. rad.* zacŕnio/zacŕnila *ž*⟩ učiniti crnim // **zàcr̄njenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je zacrnjeno; **zacŕnjeti se** (∅) *svrš.* ⟨*prez.* zàcr̄nīm se, *pril. pr.* -ēvši se, *prid. trp.* zàcr̄njen⟩ postati crn; **zacrnjívati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* zacr̀njujēm, *pril. sad.* zacr̀njujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zacrniti
✧ ZA- + *v.* crn

zàcrtati (što) *svrš.* ⟨*prez.* zàcrtām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* zàcrtān⟩ napraviti opći plan, naznačiti smjernice, zamisliti plan u glavnim crtama // **zacrtávati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* zacr̀tāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zacrtati
✧ ZA- + *v.* crta, crtati

zacrvèniti *svrš.* ⟨*prez.* zacr̀venīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. rad.* zacrvènio/zacrvènila *ž*⟩ učiniti da što postane crveno // **zacrvènjeti se** *svrš.* ⟨*prez.* zacr̀venīm se, *pril. pr.* -ēvši se, *prid. trp.* zacr̀venjen⟩ postati crven, obliti se crvenilom (npr. od stida); zajapuriti se; **zacrvenjívati se** *nesvrš.* ⟨*prez.* zacrvènjujēm se, *pril. sad.* zacrvènjujūći se, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zacrvenjeti se
✧ ZA- + *v.* crven, crveniti

zàcukriti (što) *svrš.* ⟨*prez.* zàcukrīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zàcukren⟩ *reg.* zašećeriti, zasladiti
✧ ZA- + *v.* cukar, cukriti

zàcuriti se *svrš.* ⟨*prez.* -īm se, *pril. pr.* -īvši se, *prid. rad.* zàcurila se⟩ postati cura, ući u doba djevojaštva // **zacurívati se** *nesvrš.* ⟨*prez.* zacùrujēm se, *pril. sad.* zacùrujūći se, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zacuriti se
✧ ZA- + *v.* curiti

zacvíliti *svrš.* ⟨*prez.* zàcvīlīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. rad.* zacvílio/zacvílila *ž*⟩ nakratko se oglasiti cvileći [~ *od bola*]; zacviljeti // **zacvíljeti** *svrš.* ⟨*prez.* zàcvīlīm, *pril. pr.* -ēvši, *prid. rad.* zacvílio/zacvíljela *ž*⟩, *v.* zacviliti
✧ ZA- + *v.* cviliti

zacvokòtati *svrš.* ⟨*prez.* zacvòkoćēm, *pril. pr.* -āvši, *prid. rad.* zàcvokotao⟩ početi cvokotati
✧ ZA- + *v.* cvokotati

zacvrkùtati (∅) *svrš.* ⟨*prez.* zacvr̀kućēm/zacvrkùtām, *pril. pr.* -āvši, *prid. rad.* zàcvrkutao⟩ početi cvrkutati, *usp.* cvrkutati
✧ ZA- + *v.* cvrkutati

zàčađiti (∅, se) *svrš.* ⟨*prez.* zàčađīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zàčađen⟩ zaprljati (se) čađom [~ *staklo* (radi promatranja Sunca)] // **zàčađenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je začađen, svojstvo onoga što je začađeno; **začađívati** *nesvrš.* ⟨*prez.* začàđujēm, *pril. sad.* začàđujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* začađiti
✧ ZA- + *v.* čađ, čađiti

začàhuriti se *svrš.* ⟨*prez.* -īm se, *pril. pr.* -īvši se, *prid. trp.* začàhuren⟩ **1.** oviti se čahurom **2.** *pren.* zatvoriti se u sebe, odvojiti se od svega ostalog // **začàhurenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je začahuren; **začahurívati se** *nesvrš.* ⟨*prez.* začahùrujēm se, *pril. sad.* začahùrujūći se, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* začahuriti se
✧ ZA- + *v.* čahura, čahuriti se

začárati (koga, što) *svrš.* ⟨*prez.* zàčārām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* zàčārān⟩ **1.** pomoću čaranja učiniti neobičnim, natprirodnim **2.** *pren.* izazvati divljenje; opčiniti, očarati, zadiviti, oduševiti // **zàčārān** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je opčinjen, omađijan △ **~*i krug*** položaj bez izlaza, nerješiv slučaj; **zàčārāno** *pril.* na začaran način, omađijano, opčinjeno, zatravljeno; **zàčārānōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je začarano; **začarávati** (koga, što) *nesvrš.* ⟨*prez.* začàrāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* začarati, začarivati; **začarívati** (koga, što) *nesvrš.* ⟨*prez.* začàrujēm, *pril. sad.* začàrujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* začarati, začaravati
✧ ZA- + *v.* čar, čarati

zàčas (∅) *pril.* **1.** vrlo brzo, odmah, poslije, odmah nakon čega **2.** smjesta [*dolazim* ~]
✧ ZA- + *v.* čas

Zàčasna *ž* omanski sandžak u Hrvatskoj, osnovan 1557. u Čazmi, sjedište banije u Pakracu i Cerniku

zàčasnī *prid. arh.*, ob. u: [~ *kanonik*], *usp.* počasni
✧ ZA- + *v.* čast

zàčāvliti *svrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zàčāvljen⟩ čavlima zatvoriti, učvrstiti čavlima
✧ ZA- + *v.* čavao

začéće, *v.* začeti

záčēlj|e *sr vojn.* zadnji dio kolone [*vući se na ~u*]

✧ ZA- + *v.* čelo

záčep *m term.* opstipacija // **začèpiti** (što) *svrš.* ⟨*prez.* zàčepīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zàčepljen, *gl. im.* začepljénje⟩ zatvoriti čepom [*~ bocu*]; zapušiti, zatisnuti; **zàčepljenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ **1.** stanje onoga koji je začepljen; začepljenje **2.** izostajanje stolice, zatvor, konstipacija; **začepljénje** *sr* **1.** ⟨*gl. im.*⟩, *v.* začepiti **2.** stanje kad dolazi do prekida dotoka ili odtoka (u cijevi i sl.); **začepljívati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* začèpljujēm, *pril. sad.* začèpljujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* začepiti, čèpiti

✧ ZA- + *v.* čep

začepr̀kati (∅, po čemu, što) *svrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. pr.* -āvši, *prid. rad.* zàčeprkao⟩ **1.** početi čeprkati **2.** *pren.* tek početi što raditi // **začeprkávati** (∅, po čemu, što) *nesvrš.* ⟨*prez.* začepr̀kāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* začeprkati

✧ ZA- + *v.* čeprkati

začèšljati (se, što) *svrš.* ⟨*prez.* začèšljām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* zàčešljān⟩ češljem zagladiti kosu prema natrag, *usp.* zalizati // **zàčešljānōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je začešljan; **začešljávati** (se, što) *nesvrš.* ⟨*prez.* začèšljāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* začešljati

✧ ZA- + *v.* češalj, češljati

zàčēti *svrš.* ⟨*prez.* zàčnēm, *pril. pr.* zàčēvši, *imp.* zàčni, *prid. trp.* zàčēt⟩ **1.** (koga) **a.** dati život **b.** (što) zametnuti ideju; zamisliti **c.** (što) *arh. knjiš.* početi **2.** (se) **a.** nastati **b.** zametnuti se (u utrobi) // **začéće** *sr* zametanje ploda; oplodnja, zatrudnjenje △ ***bezgrešno** ~ teol.* način na koji je začet plod Djevice Marije Isus po Duhu Svetom; **začétak** *m* ⟨G -tka, N *mn* -éci, G zàčētākā⟩ početak onoga što će se razvijati; nastajanje, postajanje [*začeci nacizma*]; **záčetnī** *prid.* koji je u začetku; **záčetnica** *ž, v.* začetnik; **záčetničkī** *prid.* koji se odnosi na začetnike; **záčetnički** *pril.* kao začetnik, na način začetnika; **záčetnīk** *m* ⟨N *mn* -īci⟩ onaj koji je prvi započeo neki pothvat ili djelo [*~ ilirskog pokreta*; *duhovni ~*]; **zàčimati** (se) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām/zàčimljēm (se)⟩ *arh. rij. knjiš.*, *v.* začinjati, počinjati; **začìnjāč** *m* ⟨G začinjáča⟩ onaj koji što započinje; **začinjàčica** *ž, v.* začinjač; **zàčinjati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* -njēm, *pril. sad.* -njūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* začeti, započinjati; **začìnjavac** *m* ⟨G -āvca, N *mn* -āvci⟩ *pov. knjiž.* anoniman sastavljač pjesama na hrvatskom jeziku prije najstarijih poznatijih pjesnika (druga pol. 14. st.); **začìnjāvčev** *prid.* koji pripada začinjavcu; **začìnjāvsk|ī** *prid.* koji se odnosi na začinjavce [*~o pjesništvo*]; **začìnjāvski** *pril.* kao začinjavac, na način začinjavaca

✧ ZA- + *prasl.* *čęti: početi (*rus.* na-čát') ← *ken- ≃ *v.* konac[2]

začikávati (koga) *nesvrš.* ⟨*prez.* začìkāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ *reg.* (+ *srp.*) izazivati na nadmetanje, time zadirkivati (kao da se kaže »čik«, »čik ako možeš«, »čik pogodi« i sl.); podbadati, puntati, picati

✧ ZA- + *v.* čik[1], čikati

začìniti (što) *svrš.* ⟨*prez.* zàčinīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zàčinjen⟩ **1.** dodati začin jelu **2.** *pren.* pojačati privlačnost i zanimljivost pripovijedanja pojedinim zgodama, umecima itd. // **zàčimba** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩ **1.** *v.* začin **2.** začinjanje jela različitim začinima; **záčin** *m* ono što se dodaje jelu radi poboljšanja okusa (ob. ulje, ocat, sol itd.); mirodija, začimba; **záčinsk|ī** *prid.* koji služi kao začin, koji je začin, koji se ubraja u začine [*~a biljka*]; **začínjati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* zàčīnjām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* začiniti; **zàčinjenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je začinjeno

✧ ZA- + *v.* čin, činiti

začìtati se *svrš.* ⟨*prez.* -ām se, *pril. pr.* -āvši se, *prid. trp.* zàčitān⟩ zanijeti se čitanjem, unijeti se u čitanje, udupsti se u čitanje // **začitávati se** *nesvrš.* ⟨*prez.* začìtāvām se, *pril. sad.* -ajūći se, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* začitati se

✧ ZA- + *v.* čitati

začkòliti (što) *svrš.* ⟨*prez.* zàčkolīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zàčkoljen⟩ *reg.* (+ *srp.*) namjerno otežati tako da ne bude jasno, zamrsiti smisao čega, zaplesti što u izlaganju i objašnjavanju, zakomplicirati [*to su sve bila neka začkoljena pitanja profesora*] // **zàčkoljica** *ž reg.* (+ *srp.*) **1.** udubljenje u stjenovitoj obali izlokano vodom **2.** sitan beznačajan razlog da bi se što osujetilo ili učinilo; klauzula (u tekstu); kvaka **3.** kuka, kvaka

✧ ZA- + *v.* čkalja

začòriti (∅) *svrš.* ⟨*prez.* zàčorīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. rad.* začòrio⟩ *žarg.* zaspati

✧ ZA- + *v.* ćor, ćoriti

zàčuditi (koga, se) *svrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zàčuđen⟩ izazvati čuđenje, izazvati iznenađenje, učiniti se čudnim, neobičnim; iznenaditi // **zàčudan** *prid.* ⟨*odr.* -dnī⟩ koji izaziva čuđenje; čudan, neobičan, izvanredan; **zàčudnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ **1.** *arh.* začuđenost **2.** svojstvo onoga što izaziva čuđenje, što je začuđujuće; **zàčudo** *pril.* protivno očekivanju, na opće čuđenje; **zàčuđenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ stanje onoga koji je začuđen; čuđenje; **začuđívati** (koga, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* začùđujēm, *pril. sad.* začùđujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* začuditi; **začùđujūćī** *prid.* koji začuđuje, koji izaziva čuđenje

✧ ZA- + *v.* čudo, čuditi

zàčuti (se) *svrš.* ⟨*prez.* zàčujēm (se), *pril. pr.* -ūvši (se), *prid. rad.* zàčuo (se)⟩ najednom se čuti, oglasiti se [*začuo se krik*]

✧ ZA- + *v.* čuti

zâći *svrš.* ⟨*prez.* zâđēm, *pril. pr.* zȁšāvši, *imp.* záđi, *aor.* záđoh, *prid. rad.* zȁšao/zàšla *ž*⟩ **1. a.** (za što) krećući se doći sa stražnje strane, dospjeti iza čega; zaobići što **b.** (∅, za što) izgubiti se, nestati s vidika, za horizont, nestati iz vida **2.** (u što) **a.** ući (u što) [~ *pod kožu (kome)* umiliti se] **b.** odmaknuti se od početka (godine, razdoblja i sl.) [~ *u 20. st.*] **c.** *pren.* odmaknuti s razgovorom, poslom i sl. **3.** skrenuti, zalutati [*Bože mili kud sam zašo* (prve riječi pjesme »Putnik« Petra Preradovića, ob. u šali kad tko upadne u nevolje)] // **zàlaziti** (∅, za što) *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. sad.* -zēći, *gl. im.* -žēnje⟩, *v.* zaći

✧ ZA- + *v.* ići

zaćóriti *svrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. pr.* -īvši, *prid. rad.* zaćório⟩ *reg.* zaslijepiti, kao ćorav trčati za čim

✧ ZA- + *v.* ćor

zaćurlíkati (∅) *svrš.* ⟨*prez.* zaćùrlīčēm, *pril. pr.* -āvši, *prid. rad.* zaćurlíkao⟩ **1.** početi ćurlikati **2.** nakratko se oglasiti ćurlikom

✧ ZA- + *v.* ćurlikati

zàdaća, *v.* zadati

zȁdāh *m* ⟨N *mn* -āsi⟩ *eufem.* neugodan miris; vonj, smrad // **zadàhtalōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ stanje onoga koji se zadahtao; **zàdahtāno** *pril.* teško, isprekidano dišući; zadihano; **zadàhtati se** *svrš.* ⟨*prez.* zàdašćēm se, *pril. pr.* -āvši se, *prid. rad.* zȁdahtao se⟩ prekidati dah ili ubrzano disati (od brza hoda ili trčanja); zadihati se, zapuhati se; **zadahtávati se** *nesvrš.* ⟨*prez.* zadàhtāvām se, *pril. sad.* -ajūći se, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zadahtati se; **zàdīhāno** *pril.* zadahtano, zapuhano; **zàdīhanōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ stanje onoga koji je zadihan; **zadíhati se** *svrš.* ⟨*prez.* zàdīšēm se, *pril. pr.* -āvši se, *prid. trp.* zàdīhān⟩, *v.* zadahtati se

✧ ZA- + *v.* dah

zȁdak, *v.* zadnji

Zȁdar *m* ⟨G -dra⟩ grad i luka u *S* Dalmaciji, 76.343 stan.; bogate povijesti, u više navrata administrativni centar Dalmacije, na izvanrednom maritimnom položaju na prijelazu od istočnojadranskog pravca prema Italiji // **zȁdarskī** *prid.* koji se odnosi na Zadar i Zadrane; **Zȁdranin** *m* (**Zȁdrānka** *ž*) ⟨N *mn* Zȁdrani⟩ stanovnik Zadra

zàdati (što) *svrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* zȁdān/zȁdāt⟩ **1.** dati, odrediti gradivo za učenje i sl. **2.** dati, odrediti da se što izvrši (zadatak u školi) // **zadàčić** *m dem.* od zadatak; **zàdaća** *ž* **1.** školski ili domaći rad koji izrađuje učenik [*domaća* ~; *školska* ~] **2.** zadatak javne vrijednosti ili dometa; misija; **zàdaćnica** *ž* školska bilježnica za izrađivanje zadaća; **zadátak** *m* ⟨G -tka, N *mn* -áci, G zàdātākā⟩ **1.** ono što se kome stavlja u dužnost da radi ili izvrši, ono što treba izvršiti; dužnost, cilj, program **2.** ono što treba riješiti, problem koji treba dovesti do rješenja pravilnim postupkom; **zȁdātōst** (**zȁdānōst**) *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ stanje onoga koji je zadan, koji je unaprijed određen; predodređenost, ograničenost (podrijetlom, odgojem i sl.); **zadávati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* zàdājēm, *pril. sad.* zàdājūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zadati

✧ ZA- + *v.* dati

zadáviti (koga, što) *svrš.* ⟨*prez.* zàdāvīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zàdāvljen⟩ **1.** usmrtiti koga davljenjem **2.** *žarg.* dosaditi komu gnjavljenjem i sl.; zagnjaviti // **zàdavica** *ž pat. reg.*, *v.* difterija; **zadavljívati** *nesvrš.* ⟨*prez.* zadàvljujēm, *pril. sad.* -ujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zadaviti

✧ ZA- + *v.* daviti

zadàždjeti (∅) *svrš.* ⟨*prez.* (*3. l. jd*) zàdaždī, *pril. pr.* -dīvši, *prid. rad.* (*3. l. jd*) zadàždilo⟩ *arh.* početi daždjeti, početi padati (o kiši)

✧ ZA- + *v.* dažd, daždjeti

zadèbljati (∅) *svrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* zȁdebljao⟩ postati deblji; nateći, nabubriti // **zadèbljalōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je zadebljalo; **za-**

debljánje *sr* mjesto (na tijelu, dijelu tijela, predmetu i sl.) koje je deblje od ostatka; zadebljanost, oteklina; **zadebljávati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* zadèbljāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zadebljati
✧ ZA- + *v.* debeo, debljati

zadèrati (što) *svrš.* ⟨*prez.* zàderēm, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* zȁderān⟩ malo poderati, naglo povući da se podere; zaparati // **zadèrati se** (∅, na koga) *svrš.* ⟨*prez.* zàderēm se, *pril. pr.* -āvši se, *prid. rad.* zȁderao se⟩ naglo se oglasiti vrlo jakim glasom; zavikati, zaurlati; **zaderávati** (što, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* zadèrāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zaderati (što), zaderati se; **zàdirati** (u što) *nesvrš.* ⟨*prez.* -rēm, *pril. sad.* -rūći, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** *v.* zaderati **2.** miješati se u tuđu nadležnost, zalaziti u drugo područje; presizati; **zàdrijēti** (∅, u što) *svrš.* ⟨*prez.* zȁdrēm, *pril. pr.* -ēvši, *prid. trp.* zȁdrt⟩ **1.** oštrim predmetom prodrijeti pod gornji, površinski sloj čega; zariti, zaparati, zasjeći, zahvatiti, ući parajući **2.** *pren.* htjeti po svaku cijenu, navaliti, ustrajati u nepopuštanju; **zȁdrt** (∅, u čemu) *prid.* ⟨*odr.* zȁdrtī⟩ **1.** koji je namjerno tvrdoglav ili nepopustljiv; zagrižen **2.** koji je uskih vidika; **zȁdrto** *pril.* na zadrt način, tvrdoglavo, uporno, nasilu; **zȁdrtōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je zadrt
✧ ZA- + *v.* derati

zàdesiti (se) *svrš.* ⟨*prez.* -īm (se), *pril. pr.* -īvši (se), *prid. trp.* zàdešen⟩ **1.** (koga) snaći, pogoditi [*zadesila ga je smrt*] **2.** (se) naći se (gdje), zateći se (gdje), biti (gdje) [*zadesio se u kući*] // **zadešávati** (koga, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* zadèšāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zadesiti
✧ ZA- + *v.* desiti se

zàdignuti (što) *svrš.* ⟨*prez.* -nēm, *pril. pr.* -ūvši, *prid. trp.* zàdignūt⟩ donekle podići [~ *suknju* (dugu suknju dignuti više od gležnja i sl.)]; zadići // **zàdići** (što) *svrš.* ⟨*prez.* zàdignēm, *pril. pr.* zàdigāvši, *prid. rad.* zàdigao⟩, *v.* zadignuti; **zàdizati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* zàdižēm, *pril. sad.* zàdižūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zadignuti
✧ ZA- + *v.* dignuti

zadíhati se, *v.* zadah

zàdimiti (se) *svrš.* ⟨*prez.* -īm (se), *pril. pr.* -īvši (se), *prid. trp.* zàdimljen⟩ **1.** (se) početi se dimiti **2.** (što, se) ispuniti (se) dimom // **zàdimljenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je zadimljeno
✧ ZA- + *v.* dim, dimiti

zàdirati, *v.* zaderati

zadirkívati (koga) *nesvrš.* ⟨*prez.* zadìrkujēm, *pril. sad.* zadìrkujūći, *gl. im.* -ānje⟩ bezazleno i u šali bockati, peckati riječima // **zadirkìvāč** *m* ⟨G zadirkiváča⟩ onaj koji zadirkuje; zadirkivalo; **zadirkivàčica** *ž*, *v.* zadirkivač; **zadirkìvāčkī** *prid.* koji se odnosi na zadirkivače; **zadirkìvāčki** *pril.* kao zadirkivač, na način zadirkivača; **zadirkívalo** *sr* (*m*) onaj koji drugog rado zadirkuje, pecka
✧ ZA- + *v.* dirati, dirkati

zadíviti (se) *svrš.* ⟨*prez.* zàdīvīm (se), *pril. pr.* -īvši (se), *prid. trp.* zàdīvljen⟩ **1.** (koga čime) izazvati (nečije) divljenje **2.** (se) osjetiti divljenje // **zadivljávati** (koga, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* zadìvljāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zadiviti; **zàdīvljeno** *pril.* diveći se, s divljenjem; **zàdīvljenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ stanje onoga koji je zadivljen
✧ ZA- + *v.* diviti se

zadječáčiti se *svrš.* ⟨*prez.* zadjèčāčīm se, *pril. pr.* -īvši se, *prid. rad.* zadječáčio se⟩ postati dječakom
✧ ZA- + *v.* dječak

zàdjenuti (što) *svrš.* ⟨*prez.* zàdjenēm, *pril. pr.* -ūvši, *prid. trp.* zàdjenūt⟩ **1.** staviti u što [~ *cvijet u zapučak*]; udjenuti, ugurati, zabosti, zadjeti **2.** zapodjenuti, započeti, zametnuti [~ *borbu*; ~ *kavgu*; ~ *razgovor*]; zadjeti **3. a.** zahvatiti što čime [~ *se za žicu*]; okrznuti, dohvatiti, zakačiti **b.** *pren.* dirnuti koga riječima, *usp.* zadijevati // **zadijévalo** *sr* (*m*) *fam.* onaj koji se zadijeva u druge; **zadijévati** *nesvrš.* ⟨*prez.* zàdijēvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** (što), *v.* zadjenuti **2.** (se u koga) zadirkivati, peckati, zabadati u koga; **zàdjeti** *svrš.* ⟨*prez.* zȁdijēm, *pril. pr.* -ēvši, *prid. trp.* zadjèven⟩, *v.* zadjenuti; **zádjevica** *ž* svađa, prepirka, čarka, povod za svađu
✧ ZA- + *v.* djenuti

zadjèvōjčiti se *svrš.* ⟨*prez.* -īm se, *pril. pr.* -īvši se, *prid. rad.* zadjèvōjčila se⟩ postati djevojkom; zacuriti se // **zadjevojčívati se** *nesvrš.* ⟨*prez.* zadjevòjčujēm se, *pril. sad.* zadjevòjčujūći se, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zadjevojčiti se
✧ ZA- + *v.* djevojka

Zadkine (*izg.* Zȁdkin), **Osip** (1890–1967), francuski kipar, slikar i grafičar ruskog podrijetla; od 1909. djeluje i živi u Parizu; jedan od prvih umjetnika koji je načela kubizma dosljedno primijenio u skulpturi; radio često prošupljene skulpture (tijela) poput H. Moorea (1940-ih)

zàdlanica *ž* **1.** gornji dio šake, druga strana prema dlanu; nadlanica **2.** pljuska tim dijelom ruke
✧ ZA- + *v.* dlan

zȁdnj|ī *prid.* **1.** koji je odzada; stražnji **2.** koji se nalazi na kraju reda ili niza; posljednji **3.** *žarg.* koji je najgori, najveći [*žele me prevariti, kao da sam ~i kreten*] △ **~a pošta** (kratica ZP) posljednja poštanska postaja za neko odredište koje nema pošte **//** **zȁdak** *m* ⟨G zȁtka, N *mn* zȁci⟩ zadnji dio tijela kukaca; **zàdčanī** *prid.* koji se odnosi na zadak; **zȁdnjica** *ž* dio tijela na kojem se sjedi; debelo meso, stražnjica
✧ ZA- + *v.* dno

zadnjonèpčanī *prid. lingv.* koji se odnosi na zadnje (meko) nepce
✧ *v.* zadnji + *v.* nepce, nepčani

zadòbiti (koga, što) *svrš.* ⟨*prez.* zȁdobijēm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zadobìven⟩ **1.** (što) dobiti, osvojiti, steći, postići **2.** *knjiš. ekspr.* pobijediti, osvojiti **//** **zadobívati** (koga, što) *nesvrš.* ⟨*prez.* zadòbīvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zadobiti
✧ ZA- + *v.* dobit, dobiti

zadòjiti (koga, se) *svrš.* ⟨*prez.* zàdojīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zàdojen⟩ zanijeti nekom idejom (ideologijom, doktrinom, vjerom), u potpunosti ispuniti uvjerenjem **//** **zadájati** (koga, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* zàdājām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zadojiti; **zàdojenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ stanje onoga koji je čime zadojen
✧ ZA- + *v.* dojiti

zadòkisti *m mn* ⟨N zadòkist (zadokȉst)⟩ *pov. jud.* **1.** svećenici, nasljednici Zadoka, najvišeg svećenika Izraela u vrijeme kralja Davida **2.** članovi rigorozne židovske sekte proizašle iz ortodoksnog židovstva koja se naselila u Damasku u 2. st. pr. Kr.
✧ *hebr.* prema imenu svećenika Zadoka ← cādhōq: pravedan

zȁdovōljan *prid.* ⟨*odr.* -ljnī⟩ **1.** koji ima ono što želi, kome je želja ispunjena, koji ne traži više od onog što ima **2.** koji je dobre volje; raspoložen, sretan **//** **zadovoljávajućē** *pril.* na način koji zadovoljava, na zadovoljavajući, dovoljno dobar, način [*~ objasniti što*]; **zadovoljávajūćī** *prid.* koji zadovoljava; dovoljan; **zadovoljávati** (se) *nesvrš.* ⟨*prez.* zadovòljāvām (se), *pril. sad.* -ajūći (se), *gl. im.* -ānje⟩ **1.** (koga) činiti da tko bude zadovoljan **2.** (se čime) nemati drugih zahtjeva, biti umjeren, ne težiti za čim drugim ili nedostižnim; **zadòvoljenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ stanje onoga koji je zadovoljen; **zadovoljénje** *sr* moralna naknada; zadovoljština, satisfakcija; **zadovòljiti** (se) *svrš.* ⟨*prez.* zadòvoljīm (se), *pril. pr.* -īvši (se), *prid. trp.* zadòvoljen⟩ **1.** (koga, što) **a.** učiniti koga zadovoljnim, učiniti kome po volji **b.** ispuniti očekivanja, uvjete, zahtjeve i sl. **2.** (se) **a.** (∅) učiniti si po volji, ispuniti svoje želje **b.** doživjeti seksualno zadovoljstvo **3.** (se čime) biti zadovoljan onime što se ima, ne tražiti više; **zadovòljnica** *ž*, *v.* zadovoljnik; **zadovòljnīk** *m* ⟨G zadovoljníka, N *mn* zadovoljníci⟩ onaj koji je zadovoljan, sretnik; **zȁdovōljno** *pril.* sa zadovoljstvom; **zadovóljnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je zadovoljan; **zadovòljstvo** *sr* ⟨G *mn* -tāvā/zadovóljstvā⟩ **1.** osjećaj onoga koji je zadovoljan [*bilo mi je ~; posebno mi je ~; s neskrivenim ~m*] **2.** užitak, razonoda [*raditi za ~*]; **zadovóljština** *ž* ono što u moralnom ili materijalnom smislu namiruje onoga koji je dobiva, naknada ili isprika za nanesenu nepravdu ili uvredu; isprika, satisfakcija, poravnanje
✧ ZA- + *v.* dovoljan

zadréčati (∅) *svrš.* ⟨*prez.* zadréčīm, *pril. pr.* -āvši, *prid. rad.* zadréčao⟩ naglo se oglasiti drekom
✧ ZA- + *v.* dreka, drečati

zadȑhtati (∅) *svrš.* ⟨*prez.* zàdršćēm, *pril. pr.* -āvši, *prid. rad.* zȁdrhtao⟩ početi drhtati, prijeći u drhtanje; zadrhtjeti **//** **zadrhtávati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* zadȑhtāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zadrhtati; **zadȑhtjeti** (∅) *svrš.* ⟨*prez.* zàdrhtīm⟩, *v.* zadrhtati; **zadrhtúriti** (∅) *svrš.* ⟨*prez.* zadȑhtūrīm, *pril. pr.* -īvši⟩ u trenu malo zadrhtati
✧ ZA- + *v.* drhtati

zȁdrigao *prid.* ⟨*odr.* -glī⟩ *pejor.* koji je nabrekao u licu i vratu; ugojen, natekao **//** **zȁdriglōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ stanje onoga koji je zadrigao

zadrijémati (∅) *svrš.* ⟨*prez.* zàdrijēmām, *pril. pr.* -āvši⟩ **1.** početi drijemati **2.** kratko vrijeme drijemati; pridrijemati
✧ ZA- + *v.* drijemati

zàdrijēti, *v.* zaderati

zàdrmati (što, čime, koga, kime, se) *svrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* zàdrmān⟩ **1.** početi (se) drmati **2.** kratko vrijeme (se)

drmati // **zadrmávati** (što, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* zadȑmāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zadrmati

✧ ZA- + *v.* drmati

Zádro, Blago ⟨G Zádrē⟩ (1944–1991), zapovjednik obrane Borova Naselja za vrijeme opsade Vukovara, poginuo u borbi 14. listopada 1991.

zádrška, *v.* zadržati

zȁdȑt, *v.* zaderati

zâdruga *ž* ⟨D L -uzi⟩ **1.** *pov.* tradicionalna ruralna ekonomska zajednica južnih Slavena koju su sačinjavali pripadnici porodice sastavljene od više obitelji (zajedničko raspolaganje imovinom, dijeljenje posla i pobratimski vezani članovi) **2.** kolektivna organizacija, društvo za obavljanje ili poduzimanje raznih djelatnosti [*poljoprivredna ~*; *potrošačka ~*; *stambena ~*; *štedno-kreditna ~*]; udruga // **zâdrugār** *m* član zadruge; **zâdrugārev** (**zâdrugārov**) *prid.* koji pripada zadrugaru; **zâdrugārka** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩, *v.* zadrugar; **zâdrugārskī** *prid.* koji se odnosi na zadrugare; **zâdrugārski** *pril.* kao zadrugar, na način zadrugara; **zadrugárstvo** *sr* **1.** sustav seoskih zadruga **2.** zadružni pokret; **zâdružnī** *prid.* koji se odnosi na zadrugu, koji je vlasništvo zadruge

✧ *češ.* zádruha ≃ ZA- + *v.* drug

zadȑžati (se) *svrš.* ⟨*prez.* zàdržīm (se), *pril. pr.* -āvši (se), *prid. trp.* zȁdržān⟩ **1.** (koga, što) **a.** spriječiti u kretanju; zaustaviti **b.** dovesti do odgađanja, kašnjenja **c.** spriječiti u izvršenju čega, ne dopustiti **d.** učiniti da tko ili što ostane na mjestu [*~ dah* ne disati (od straha, iznenađenja i sl.); *~ pogled (na čemu)* malo duže promatrati, paziti na što; *~ pozornost* obratiti pozornost na sebe; *~ u pameti (u sjećanju, u uspomeni)* sjećati se] **2.** (što) sačuvati, ostaviti **3.** (što) uzeti (za sebe), ne dati, ne izdati, ne predati na vrijeme [*~ pošiljku (na pošti)*] **4.** (se) **a.** proboraviti, provesti vrijeme, ostati [*~ na izletu* = doći kasnije] **b.** savladati, sakriti, ne otkriti (nešto u sebi) **c.** (na čemu) reći o čemu što opširnije **d.** održati se (na nogama i sl.), *opr.* pȁsti **e.** zakasniti // **zádršk|a** *ž* ono što je nakratko odgođeno, sa zakašnjenjem, s oklijevanjem △ ***skok sa ~om*** *sport* skok padobranom pri kojem se padobran otvara tek na određenoj visini; **zadržávati** (koga, što, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* zadȑžāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zadržati; **zadȑživ** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji se da/može zadržati

❖ *pr.* (nadimačko): **Zȁdržān** (Novi Marof)

✧ ZA- + *v.* držati

zadúbiti se (**zàdūpsti se**) (u što) *svrš.* ⟨*prez.* zàdūbīm se, *pril. pr.* -īvši se, *prid. trp.* zàdūbljen⟩ mislima se predati sav čemu, unijeti se u što // **zàdūbljeno** *pril.* s dubokom pozornošću; **zàdūbljenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ stanje onoga koji se zadubio; **zadubljívati se** *nesvrš.* ⟨*prez.* zadùbljujēm se, *pril. sad.* zadùbljujūći se, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zadubiti se

✧ ZA- + *v.* dupsti, dubiti

Zàdubrāvlje *sr* naselje (u blizini Slavonskog Broda), 1001 stan.

❖ *v.* dubrava

zàdugo *pril.* za dulje vrijeme

záduha *ž* ⟨D L -usi⟩ *knjiš.*, *v.* astma // **zàdūhanōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je zaduhan, koji pati od zaduhe; astmatičnost; **zadùhljivo** *pril.* na zaduhan način [*~ disati*]; **zadúšiti** *svrš.* ⟨*prez.* zàdūšīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zàdūšen⟩ dušeći ubiti, zagušiti; **zadùšljiv** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji se odnosi na zaduhu [*~ čovjek*]; **zadùšljivac** *m* ⟨G -īvca, N *mn* -īvci⟩ onaj koji pati od zaduhe, astmatičar; **zadùšljivica** *ž*, *v.* zadušljivac

✧ ZA- + *v.* duh

zádušnica *ž* **1.** sjećanje na umrloga **2.** misa za pokojnika, crna misa // **zádušničkī** *prid.* koji se odnosi na zadušnice

✧ ZA- + *v.* duša

zádužbina *ž* djelo za dušu darovatelja i osnivača, *usp.* zaklada, vakuf // **zadužbìnār** *m* ⟨G zadužbinára⟩ *pov.* onaj koji je osnovao zadužbinu, utemeljitelj zaklade; **zádužbīnskī** *prid.* koji se odnosi na zadužbinu i zadužbinare

✧ ZA- + *v.* duša

zadúžiti (se) *svrš.* ⟨*prez.* zàdūžīm (se), *pril. pr.* -īvši (se), *prid. trp.* zàdūžen, *gl. im.* zaduženje⟩ **1.** (koga) **a.** opteretiti dugom **b.** učiniti kome dobro, uslugu, obvezati koga čime **c.** dati komu zadatak, staviti što u dužnost **2.** (se) načiniti dug, ući u dug, uzeti na dug // **zaduženìk** *m* ⟨G zaduženíka, N *mn* zaduženíci⟩ **1.** onaj koji ima dugove **2.** onaj koji je zadužen; **zàdūženōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ stanje onoga koji je zadužen; **zaduženje** *sr* **1.** ⟨*gl. im.*⟩, *v.* zadužiti **2. a.** primljena obveza za obavljanje nekog posla ili zadatka

b. obveza za vraćanje nekog predmeta; **zadužívati** (koga, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* zadùžujēm, *pril. sad.* zadùžujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zadužiti; **zádužnica** *ž* pismena potvrda, dokument o zaduženju; obveznica

✧ ZA- + *v.* dug

Zádvōrskō *sr* ⟨G Zàdvorskōga⟩ naselje (u blizini Zagreba), 951 stan. // **Zàdvorčanin** *m* (**Zàdvorčānka** *ž*) ⟨N *mn* Zàdvorčani⟩ stanovnik Zadvorskoga; **zàdvorskī** *prid.* koji se odnosi na Zadvorsko i Zadvorčane

◈ *v.* dvor

zàđakoniti *svrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zàđakonjen⟩ *kršć.* učiniti đakonom

✧ ZA- + *v.* đakon

zàđubriti (što) *svrš.* ⟨*prez.* zàđubrīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zàđubren⟩ **1.** (+ *srp.*) pognojiti zemlju; zagnojiti **2.** učiniti nečistim; zaprljati (u doslovnom i prenesenom smislu)

✧ ZA- + *tur.* gübre: balega

zafićùkati (∅) *svrš.* ⟨*prez.* zafićùkām, *pril. pr.* -āvši, *prid. rad.* zafićùkao⟩ oglasiti se fićukom

✧ ZA- + *v.* fućkati, fićukati

zafijúkati (∅, čime) *svrš.* ⟨*prez.* zafìjūčēm, *pril. pr.* -āvši, *prid. rad.* zafijúkao⟩ oštro i naglo početi fijukati [~ *bičem*]; zafijuknuti // **zafijúknuti** (∅, čime) *svrš.* ⟨*prez.* zafìjūknēm, *pril. pr.* -ūvši, *prid. rad.* zafijúknuo⟩, *v.* zafijukati

✧ ZA- + *v.* fijuk, fijukati

zafitíljiti (što) *svrš.* ⟨*prez.* zafìtīljīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zafìtīljen⟩ *razg.* **1.** uvrnuti, zašiljiti **2.** *pren.*, ob. u: [~ *brkove*] // **zafitiljívati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* zafitìljujēm, *pril. sad.* zafitìljujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zafitiljiti

✧ ZA- + *v.* fitilj, fitiljiti

zàflekati (što, se) *svrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* zàflekān⟩ *reg.* onečistiti tako da se napravi flek, mrlja; zamrljati, zamazati, zaprljati

✧ ZA- + *v.* fleka, flekati

zàfrigati *svrš.* ⟨*prez.* zàfrigām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* zàfrigān⟩ **1.** napravit zafrig, zapržiti **2.** *pren.* zapržiti kome, namjestiti mu, udesiti ga // **záfrig** *m reg.* brašno zapržено na masti ili ulju (ob. s lukom); zaprška, ajnpren

✧ ZA- + *v.* frigati

zafŕkati *svrš.* ⟨*prez.* zàfr̄čēm, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* zàfr̄kān⟩ **1.** (∅) početi frkati, proizvesti frkanje, zafrktati, početi se glasati kao guska **2.** (∅) *pren.* pokazati tiho, suzdržano nezadovoljstvo; tiho negodovati, *usp.* frkati **3.** (što) *reg.* **a.** uvrnuti [~ *brkove*] **b.** smotati cigaretu, *usp.* frkati // **zafr̀kāč** *m* ⟨G zafrkáča⟩ *reg.* onaj koji što frče, pa to dovrši; **zafrkàčica** *ž*, *v.* zafrkač; **zafrkàncija** *ž razg.* zbijanje šala; zafrkavanje, podsmjehivanje, ruganje; **zafr̀kant** (**zafrkànt**) *m* ⟨G *mn* -nātā⟩ *razg.* onaj koji se zafrkava, šaljivčina; **zafr̀kantica** *ž*, *v.* zafrkant; **zafr̀kantskī** *prid.* koji se odnosi na zafrkante i zafrkanciju; **zafr̀kantski** *pril.* kao zafrkant, na način zafrkanata; **zafrkávati** (se) *nesvrš.* ⟨*prez.* zafr̀kāvām (se), *pril. sad.* -ajūći (se), *gl. im.* -ānje⟩ *razg.* **1.** (koga) **a.** šaliti se na čiji račun **b.** gnjaviti **2.** (se) **a.** šaliti se, zbijati šalu **b.** *žarg.* zabavljati se; **zàfrknuti** *svrš.* ⟨*prez.* -nēm, *pril. pr.* -ūvši, *prid. trp.* zàfrknūt⟩ **1.** (koga) *razg.* prevariti koga, učiniti koga budalom, učiniti da tko bude žrtva prijevare, čijeg zakašnjenja na mjesto dogovora i sl. (kad mora na svoju štetu mijenjati planove itd.) **2.** (što) *reg.* oblikovati u rolu, uvrnuti, podviti, posuvratiti

✧ ZA- + *v.* frkati

zagaćívati, *v.* zagat

zàgaditi (što) *svrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zàgađen, *gl. im.* zagađénje⟩, *v.* zagađivati // **zàgađenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je zagađeno [*očistiti od ~i*; *stupanj ~i*]; onečišćenost; **zagađénje** *sr* **1.** ⟨*gl. im.*⟩, *v.* zagaditi **2.** svojstvo onoga što je zagađeno [~ *duha*; ~ *okoline*; ~ *sredine*]; zagađenost, onečišćenje; **zagađìvāč** *m* ⟨G zagađiváča⟩ **1.** onaj koji zagađuje čovjekovu sredinu [*veliki ~i* industrija i drugi proizvođači štetnih tvari u velikim količinama; oni koji najviše otpadom štete prirodi i čovjekovoj sredini]; onečišćivač **2.** tvar koja zagađuje [~ *okoline*; ~ *zraka*; ~ *mora*]; onečišćivač, zagađivalo; **zagađìvāčkī** *prid.* koji se odnosi na zagađivače; **zagađìvāčki** *pril.* kao zagađivač, na način zagađivača; **zagađívalo** *sr*, *v.* zagađivač; **zagađívati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* zagàđujēm, *pril. sad.* -đujūći, *imp.* zagàđūj, *prid. trp.* zàgađen, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** prožimati, ispunjati čim gadnim, činiti nečistim; prljati, onečišćivati **2.** širenjem bakterija, virusa, smradova i štetnih tvari u tlu, zraku i vodi kvariti kvalitetu života i odnose između prirode i čovjeka kao njezina dijela

✧ ZA- + *v.* gad, gaditi

zagákati (∅) *svrš.* ⟨*prez.* zàgāčēm, *pril. pr.* -āvši, *prid. rad.* zagákao/zagákala *ž*⟩ početi gakati, nakratko se oglasiti gakanjem

✧ ZA- + *v.* ga, gakati

zagalámiti (∅, na koga) *svrš.* ⟨*prez.* zagàlāmīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. rad.* zagalámio⟩ početi galamiti, *usp.* galamiti
✧ ZA- + *v.* galama, galamiti

zàgaliti (što) *svrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zàgaljen⟩ djelomično otkriti, razgolititi dio tijela otvaranjem, raskapčanjem ili zavrtanjem dijela odjeće, malo razgaliti // **zagaljívati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* zagàljujēm, *pril. sad.* zagàljujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zagaliti
✧ ZA- + *v.* galiti se

zàgār *m* ⟨G zagára⟩ *kinol. reg.* lovački pas
✧ *tur.* zağar

zagarantírati (što komu) *svrš.* ⟨*prez.* zagaràntīrām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* zagaràntīrān⟩ dati garanciju za što, dati jamstvo; zajamčiti, *usp.* garantirati
✧ ZA- + *v.* garantiràti

zàgariti (se) *svrš.* ⟨*prez.* -īm (se), *pril. pr.* -īvši (se), *prid. trp.* zàgaren⟩ **1.** (se) prekriti se garom, biti crn od gara, čađi i sl. **2.** (što, koga) posuti, zaprašiti garom i sl. // **zàgaraviti se** *svrš.* ⟨*prez.* -īm se, *pril. pr.* -īvši se, *prid. trp.* zàgaravljen⟩ pocrnjeti od gara, dima itd., postati garav; **zagaravljívati se** *nesvrš.* ⟨*prez.* zagaràvljujēm se, *pril. sad.* zagaràvljujūći se, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zagaraviti se
✧ ZA- + *v.* gar, garav

zagásiti (se) *svrš.* ⟨*prez.* zàgāsīm (se), *pril. pr.* -īvši (se), *prid. trp.* zàgāšen⟩ **1.** (što) **a.** učiniti da nešto prestane gorjeti **b.** kemijski spojiti s vodom tvar koja se tako dovodi u željeno stanje za upotrebu (vapno i sl.) **2.** (se) prestati gorjeti // **zàgasit** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je zatvorene, tamnije nijanse neke boje; **zàgasito** *pril.* na zagasit način; potamnjelo; **zàgasitōst** *ž* ⟨G -osti, G -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je zagasito; **zagašivāč** *m* ⟨G zagašiváča⟩ onaj koji gasi što; **zagašivàčica** *ž*, *v.* zagašivač
✧ ZA- + *v.* gasiti

ZAGASITO- (u nijansama boja) tamniji [*zagasitoplav*; *zagasitozelen*], *opr.* OTVORENO-, SVIJETLO-
✧ *v.* zagasiti, zagasit

zȁgat *m rij.* nasip ili brana koja sprečava izlijevanje vodenog toka // **zagaćívati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* zagàćujēm, *pril. sad.* zagàćujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zagatiti; **zàgatiti** (što) *svrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zàgaćen⟩ zagraditi gatom; podići nasip
✧ ZA- + *v.* gat

zàgaziti (u što) *svrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. pr.* -īvši, *prid. rad.* zàgazio⟩ **1.** stupiti, zakoračiti **2. a.** uvaliti noge gazeći (u vodu i sl.) **b.** prodrijeti, ući **c.** *pren.* utonuti; potpuno ući (u posao i sl.) // **zàgaznice** *ž mn pom.* ljestvice na nadvođu plovila, služe za očitavanje veličine gaza
✧ ZA- + *v.* gaz, gaziti

zagégati se *svrš.* ⟨*prez.* zàgēgām se, *pril. pr.* -āvši se, *prid. rad.* zagégao se⟩ naglo se ukriviti u hodu, izgubiti načas ravnotežu, zaljuljati se, zateturati se
✧ ZA- + *v.* gegati se

zàgipsati (što) *svrš.* ⟨*prez.* zàgipsām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* zàgipsān⟩ zatvoriti, ispuniti, prekriti, učvrstiti gipsom // **zagipsávati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* zagìpsāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zagipsati, zagipsivati; **zagipsívati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* zagìpsujēm, *pril. sad.* zagìpsujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zagipsati, zagipsavati
✧ ZA- + *v.* gips, gipsati

zàgladiti (što) *svrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zàglađen⟩ **1.** učiniti što glatkim, prevući rukom ili predmetom preko čega, učiniti da ne bude hrapavo; poravnati **2.** *pren.* popraviti, ispraviti, zataškati, zabašuriti (ob. nesuglasicu) // **zàglađenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je zaglađen; **zaglađívati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* zaglàđujēm, *pril. sad.* zaglàđujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zagladiti
✧ ZA- + *v.* gladiti

zagláviti (se) *svrš.* ⟨*prez.* zàglāvīm (se), *pril. pr.* -īvši (se), *prid. trp.* zàglāvljēn⟩ **1.** (se) postati neupotrebljiv jer je dio zapeo za dio, nezgodno ući, začepiti, ispuniti prostor, prolaz i sl. i učiniti ga neupotrebljivim, neprotočnim, neprodušnim **2.** (∅) nastradati, propasti, poginuti, izgubiti glavu // **záglavak** *m* ⟨G -āvka, N *mn* -āvci⟩ **1.** klin kojim se što zaglavljuje; zaglavljeni, ugloblјeni dio složenog predmeta **2.** mjesto gdje je nešto zaglavljeno; sastavak **3.** oblučje na sedlu; jabuka **4.** *rij. arh.*, *v.* zaključak **5.** naknadni dio teksta, dodatak na kraju knjige, opaska na kraju teksta; **záglāvlj|e** *sr* **1.** naslovni prostor za obavijest o tekstu, publikaciji ili knjizi [*u ~u* na prostoru koji je određen za obavijesti (o tekstu), u gornjem dijelu dopisa namijenjenom adresi pošiljatelja i primatelja] **2.** *int.* uvodni, administrativni dio e-mail poruke s podacima s kojeg je računala poslan, u koje vrijeme, tko

su sve primatelji itd. **3.** *inform.* skup podataka na početku neke datoteke; **zaglavljívati** (što, se, ∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* zaglàvljujēm, *pril. sad.* zaglàvljujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zaglaviti; **záglāvnī** *prid. arhit.* koji se odnosi na zaglavljenost, koji zaglavljuje što [~ *kamen*]

✧ ZA- + *v.* glava

zaglédati (u što) *nesvrš.* ⟨*prez.* zàglēdām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** bacati pogled, upirati pogled; zavirivati, pogledati **2.** zavirivati u knjige, povremeno se služiti knjigama // **zàgledānōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je zagledan (u sebe, u što); **zàgledati se** *svrš.* ⟨*prez.* -ām se, *pril. pr.* -āvši se, *prid. trp.* zàgledān⟩ **1.** (u što) uprijeti i zadržati pogled **2.** (∅) *pren.* usmjeriti misao, pozornost u određenom smjeru **3.** (u koga) zaljubiti se, zavoljeti se (o momku i djevojci); **zagledávati** (se) *nesvrš.* ⟨*prez.* zaglèdāvām (se), *pril. sad.* -ajūći (se), *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zagledati se

✧ ZA- + *v.* gledati

zaglíbiti (se) *svrš.* ⟨*prez.* zàglībīm (se), *pril. pr.* -īvši (se), *prid. trp.* zàglībljen⟩ **1.** uvaliti se u blato, upasti u blato, u glib **2.** *pren.* upetljati se, uvaliti se, zapasti (u teškoće, dug i sl.); uglibiti se // **zaglibljívati** (se) *nesvrš.* ⟨*prez.* zaglìbljujēm (se), *pril. sad.* zaglìbljujūći (se), *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zaglibiti

✧ ZA- + *v.* glib

zaglúhnuti *svrš.* ⟨*prez.* zàglūhnēm, *pril. pr.* -ūvši, *prid. trp.* zàglūhnūt⟩, *v.* zaglušiti // **záglušan** *prid.* ⟨*odr.* -šnī⟩ koji zaglušuje; bučan, zaglušljiv; **zàglūšenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina, stanje onoga koji je zaglušen; zagluhnutost; **zaglúšiti** (koga) *svrš.* ⟨*prez.* zàglūšīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zàglūšen⟩ podignuti tako jaku buku da onaj tko joj je izložen ne može razaznavati slabije zvukove i glasove niti ih razlikovati jedan od drugoga; nadjačati sve zvukove i glasove; zagluhnuti; **zaglušívati** (koga) *nesvrš.* ⟨*prez.* zaglùšujēm, *pril. sad.* zaglùšujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zaglušiti; **zaglùšljiv** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ **1.** koji se može zaglušiti **2.** *v.* zaglušan; **zaglùšljivōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je zaglušljivo; **záglušno** *pril.* na zaglušan način; zaglušujući; **záglušnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je zaglušno

✧ ZA- + *v.* gluh, glušiti

zaglúpiti (koga) *svrš.* ⟨*prez.* zàglūpīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zàglūpljen⟩ učiniti glupim (koga) // **zaglúpjeti** (∅) *svrš.* ⟨*prez.* zàglūpīm, *pril. pr.* -ēvši, *prid. rad.* zaglúpio/zaglúpjela *ž*⟩ postati glup, oglupavjeti; **zàglūpljen** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ onaj koji je učinjen glupim, koji je žrtva postupaka što su ga učinili glupim; ograničen; **zàglūpljenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ stanje onoga koji je zaglupljen; **zaglupljìvāč** *m* ⟨G zaglupljiváča⟩ onaj koji zaglupljuje; **zaglupljivàčica** *ž*, *v.* zaglupljivač; **zaglupljìvāčkī** *prid.* koji se odnosi na zaglupljenost i zaglupljivače; **zaglupljívati** (koga, što) *nesvrš.* ⟨*prez.* zaglùpljujēm, *pril. sad.* zaglùpljujūći, *gl. im.* -ānje⟩ činiti da tko postane glup; glupiti, *usp.* zaglupiti, zaglupjeti; **zaglùpljujūćī** *pril.* koji djeluje tako da zaglupljuje

✧ ZA- + *v.* glup, glupiti

zagnòjiti (se) *svrš.* ⟨*prez.* zàgnojīm (se), *pril. pr.* -īvši (se), *prid. trp.* zàgnojen⟩ **1.** (se) postati gnojan, napuniti se gnojem (o tjelesnom tkivu) **2.** (što) prihraniti gnojem [~ *lozu, voćku*] // **zagnojávati** (se) *nesvrš.* ⟨*prez.* zagnòjāvām (se), *pril. sad.* -ajūći (se), *prid. trp.* zagnòjāvān⟩, *v.* zagnojiti; **zàgnojenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ stanje tkiva (na tijelu) koje je zagnojeno

✧ ZA- + *v.* gnoj, gnojiti

zagnjáviti (koga) *svrš.* ⟨*prez.* zàgnjāvīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zàgnjāvljen⟩ dosaditi dugim pričanjem, zanovijetanjem; prirediti gnjavažu, namučiti drugoga (tako što mora nešto slušati, gubiti vrijeme itd.)

✧ ZA- + *v.* gnjaviti

zagnjúriti (se) *svrš.* ⟨*prez.* zàgnjūrīm (se), *pril. pr.* -īvši (se), *prid. trp.* zàgnjūren⟩ *razg.* **1.** (se, koga), *v.* zaroniti **2.** (se u što) *pren.* predati se kakvu poslu; unijeti se, zadubiti se // **zagnjurívati** (koga, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* zagnjùrujēm, *pril. sad.* zagnjùrujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zagnjuriti

✧ ZA- + *v.* gnjuriti

zagolìcati (koga) *svrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* zàgolicān⟩ **1.** početi golicati **2.** *pren.* izazvati zanimanje, pobuditi interes za što

✧ ZA- + *v.* golicati

zagonétati *nesvrš.* ⟨*prez.* zagònētām, *pril. sad.* zagonéćūći, *gl. im.* -ānje⟩ postavljati zagonetke // **zagonètāč** *m* ⟨G zagonetáča⟩ onaj koji izmišlja zagonetke i slične probleme (rebuse, skrivalice itd.), *opr.* odgonetač; **zagonetàčica** *ž*, *v.* zagonetač; **zàgonētan** *prid.* ⟨*odr.* -tnī⟩

koji ima svojstvo zagonetke; tajanstven; **zàgonētka** *ž* ⟨D L -i/-ēci, G *mn* -etākā/-ī⟩ **1. a.** pitanje postavljeno dvosmislenim riječima, ono što treba pogoditi na temelju nejasna i dvosmislena opisa **b.** problem, križaljka, rebus, anagram **2.** pojava koju je teško objasniti, ono što nije shvatljivo; **zàgonētno** *pril.* na zagonetan način; nejasno, čudno, teško objašnjivo, neobjašnjivo; **zàgonētnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je zagonetno

✧ ZA- + *v.* gonetati

zagòniti *nesvrš.* ⟨*prez.* zàgonīm, *pril. sad.* -nēći, *gl. im.* zàgonjēnje⟩, *v.* zagnati (2) // **zàgnati** *svrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* zàgnān⟩ **1.** zabosti, zariti [~ *nož u leđa*] **2.** goneći utjerati; zatjerati [~ *ovce u tor*]

✧ ZA- + *v.* goniti

Zàgora *ž geogr.* **1.** regija u kopnenom dijelu Dalmacije (gradovi Knin, Drniš i dr.) **2.** (zagora) pojas koji se proteže za primorskim gorama // **Zàgorac** *m* (**Zàgōrka** *ž*) ⟨G Zàgōrca⟩ stanovnik Dalmatinske zagore

◈ *pr.* (etnik, preklapanje s *v.* zagorje): **Zágorac** (1000, Zagreb, Sinj, Turopolje, Banovina)

zagòrčati *svrš.* ⟨*prez.* zagòrčām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* zàgorčān⟩ **1.** (što) **a.** učiniti gorkim **b.** učiniti mučnim, teškim **2.** (∅) postati gorak, napuniti se gorčine // **zagorčávati** *nesvrš.* ⟨*prez.* zagòrčāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zagorčati; **zagórčiti** (što) *svrš.* ⟨*prez.* zàgōrčīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zàgōrčen⟩ **1.** *rij.* učiniti gorkim **2.** učiniti mučnim, teškim [~ *život (komu)* prirediti komu neprilike, prouzročiti mu nevolje]; **zagorčívati** *nesvrš.* ⟨*prez.* zagòrčujēm, *pril. sad.* zagòrčujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zagorčiti

✧ ZA- + *v.* gorak, gorčati

zágōrje *sr* područje iza planine ili gorja △ ***Hrvatsko***~ *geogr.* kraj u Hrvatskoj omeđen Medvednicom, Sutlom, Dravom i Kalnikom // **Zágorac** (**Zágorec**) *m* (**Zágōrka** *ž*) ⟨G -ōrca, N *mn* Zágōrci⟩ **1.** stanovnik Hrvatskog zagorja **2.** (zagorac) stanovnik kraja iza gore, brda, zagorja; **zágōrčev** *prid.* koji pripada zagorcu; **zágōrka** *ž*, *v.* Zágorac (2); **zágōrkinja** *ž*, ob. u: [*vila* ~]; **zágorskī** *prid.* koji se odnosi na Zagorje, Zagoru i Zagorce △ ***Zagorska magistrala*** cesta Zagreb – Krapina i dalje prema Mariboru, izgrađena 1960-ih

◈ **Zágōrka** ž. os. ime (narodno) ◇ *pr.* (etnici): **Zagorànskī** (Ivanec, Zagreb), **Zagòrc** (Zagreb i okolica, Vinkovci), **Zágorčić** (Split, Poreč), **Zágorec** (700, Varaždin, Turopolje, Zagorje, Prigorje, Zagreb i okolica), **Zàgorjan** (Bjelovar), **Zagòršāk** (**Zagoršâk**) (Krapina, Koprivnica), **Zagòrščak** (**Zagorščâk**) (290, Koprivnica, Ivanec, *I* Slavonija), **Zagòršćāk** (**Zagoršćâk**) (Koprivnica, Ivanec, Zagorje), **Zàhora** (Vukovar, Vinkovci, ← *češ.*), **Zahornìckī** (Daruvar, Grubišno Polje) ◇ *top.* (naselja): **Zàgora** (Krapina, 108 stan.), **Zàgore** (Opatija, 101 stan.), **Zágōrje** (Labin, 81 stan.; Slunj, 72 stan.; Karlovac, 128 stan.), **Zágorje Mòdruško** (Ogulin, 427 stan.), **Zágorska Sèla** (Klanjec, 229 stan.)

zagòrjeti (∅) *svrš.* ⟨*prez.* zàgorīm, *pril. pr.* -ēvši, *prid. rad.* zagòrio/zagòrjela *ž*⟩ **1.** pocrnjeti i dobiti neželjen okus od preduge izloženosti toplini ili vatri u procesu priređivanja (o jelu); prepeći se, prepržiti se **2.** *žarg. iron.* biti izmučen od nezadovoljene erotske želje // **zagorijévati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* zagòrijēvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zagorjeti; **zagòrjelina** (**zagòrjetina**) *ž* **1.** miris i okus onoga što zagori **2.** zagorjelo jelo

✧ ZA- + *v.* gorjeti

Zágōrka, *v.* Jurić (Marija)

zagospodáriti (kime, čime) *svrš.* ⟨*prez.* zagospòdārīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. rad.* zagospodário⟩ postati gospodarom; ovladati

✧ ZA- + *v.* gospodar, gospodariti

zagòspodovati (čime) *svrš.* ⟨*prez.* zagòspodujēm, *pril. pr.* -āvši, *prid. rad.* zagòspodovao⟩ početi gospodovati, ob. nekom zemljom ili pokrajinom u smislu feudalnog društva i vladarskih prava [~ *Dalmacijom*]

✧ ZA- + *v.* gospodin, gospodovati

zàgovōr *m* **1.** zauzimanje za koga, povoljno mišljenje izraženo u čiju korist; preporuka **2.** *kat.* zauzimanje Bogorodice ili kojeg sveca za dušu ili zemaljski probitak molitelja // **zagovàrāč** *m* ⟨G zagovaráča⟩ zagovornik; **zagovaràčica** *ž*, *v.* zagovarač; **zagovàrāčkī** *prid.* koji se odnosi na zagovarače; **zagovàrāčki** *pril.* kao zagovarač, na način zagovarača; **zagovàratelj** *m* zagovornik; **zagovaratèljica** *ž*, *v.* zagovaratelj; **zagovaratèljičin** *prid.* koji pripada zagovarateljici; **zagovàrateljskī** *prid.* koji se odnosi na zagovaratelje; **zagovàrateljski** *pril.* kao zagovaratelj, na način zagovaratelja;

zagovárati *nesvrš.* ⟨*prez.* zagòvārām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** (se), *v.* zagovoriti se **2.** (koga) pomagati komu zagovorom; **zagovòriti se** *svrš.* ⟨*prez.* zagòvorīm se, *pril. pr.* -īvši se, *prid. rad.* zagovòrio se⟩ zadržati se u razgovoru, zanijeti se u razgovor; u razgovoru zaboraviti na vrijeme i poslove koji čekaju; **zagovòrnica** *ž*, *v.* zagovornik; **zagovòrničin** *prid.* koji pripada zagovornici; **zagovòrnīčkī** *prid.* koji se odnosi na zagovornike; **zagovòrnīčki** *pril.* kao zagovornik, na način zagovornika; **zagovòrnīk** *m* ⟨G zagovorníka, N *mn* zagovorníci⟩ onaj koji zagovara, koji štiti čije interese
✧ ZA- + *v.* govor

zàgrabiti *svrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zàgrabljen⟩ **1.** (što) oduzeti od kakve količine i sl. rukom, lopatom, posudom i sl., *usp.* grabiti [~ *pijeska*; ~ *zemlje*; ~ *pšenice*] **2.** (∅) jurnuti, požuriti, pohitati
✧ ZA- + *v.* grabiti

zagráditi (što) *svrš.* ⟨*prez.* zàgrādīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zàgrāđen⟩ **1.** okružiti, odvojiti ogradom; ograditi **2.** zatvoriti preprekom; spriječiti // **zâgrada** *ž* **1.** pravopisni znak koji pokazuje da dio teksta koji se u njemu nalazi sadrži objašnjenje dijela rečenice ili teksta **2.** grafički znak kojim se označuje cjelovit izraz [*obla* ~ ( ); *uglata* ~ [ ]; *vitičasta* ~ { }; *izlomljena* ~ ⟨ ⟩]; **zagrađìvāč** *m* ⟨G zagrađiváča⟩ onaj koji što zagrađuje, okružuje čim, stavlja ograde; **zagrađìvāčica** *ž*, *v.* zagrađivač; **zagrađívati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* zagràđujēm, *pril. sad.* zagràđujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zagraditi
✧ ZA- + *v.* graditi

Zàgrāđe *sr* naselje (u blizini Požege), 556 stan. // **Zàgrađanin** *m* (**Zàgrađānka** *ž*) ⟨N *mn* Zàgrađani⟩ stanovnik Zagrađa; **zàgrađanskī** *prid.* koji se odnosi na Zagrađe i Zagrađane
◈ *pr.* (etnici, *v.* grad), **Zagràjskī** (Koprivnica, Baranja, Zagorje), **Zagràjšek** (Požega)

zagrájati (∅) *svrš.* ⟨*prez.* zàgrājām, *pril. pr.* -āvši, *prid. rad.* zagrájao⟩ početi grajati, podići graju; razvikati se, zagalamiti
✧ ZA- + *v.* graja, grajati

zagràktati (∅) *svrš.* ⟨*prez.* zàgrakćēm, *pril. pr.* -āvši, *imp.* zagràkći, *prid. rad.* zagràktao⟩ **1.** početi graktati **2.** *pren. pejor.* početi neugodno govoriti, dosadno se buniti, prigovarati
✧ ZA- + *v.* grakati, graktati

zagràničnī *prid.* inozemni, strani, vanjski
✧ ZA- + *v.* granica

zàgrcnuti se *svrš.* ⟨*prez.* zàgrcnēm se, *pril. pr.* -ūvši se, *imp.* zàgrcni se, *prid. trp.* zàgrcnūt⟩ ostati bez daha, udahnuti nešto što naglo guši ili draži dušnik, smeta u disanju, *usp.* zagrcavati se // **zagrcávati se** *nesvrš.* ⟨*prez.* zagr̀cāvām se, *pril. sad.* -ajūći se, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zagrcnuti se; **zagrcnjívati se** *nesvrš.* ⟨*prez.* zagr̀cnjujēm se, *pril. sad.* -njujūći se, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zagrcnuti se
✧ ZA- + *v.* grcati, grcnuti

zagŕditi *svrš.* ⟨*prez.* zàgr̄dīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. rad.* zagŕdio/zagŕdila *ž*, *prid. trp.* zàgr̄đen⟩ učiniti što grdim // **zagŕdjeti** *svrš.* ⟨*prez.* zàgr̄dīm, *prid. rad.* zagŕdio *m*/zagŕdjela *ž*, *pril. pr.* -ēvši⟩ postati grdno; **zàgr̄đenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je zagrđen; **zagrđívati** *nesvrš.* ⟨*prez.* zagr̀đujēm, *pril. sad.* -ajūći, *prid. rad.* zagrđívao, *prid. trp.* zagr̀đīvān⟩, *v.* zagrditi
✧ ZA- + *v.* grd, grditi

Zágreb *m* glavni grad Hrvatske, leži uz Savu, na podnožju Medvednice, 706.770 stan. // **zágrebačkī** *prid.* koji se odnosi na Zagreb; **Zágrepčanin** (**Zagrepčánec** *lokal.*) *m* (**Zágrepčānka** *ž*) ⟨N *mn* Zágrepčani⟩ stanovnik Zagreba

zàgrepsti *svrš.* ⟨*prez.* zagrèbēm, *pril. pr.* zagrèbāvši, *imp.* zagrèbi, *prid. rad.* zàgrebao/zàgrebla *ž*⟩ **1.** (što, koga) **a.** noktima zaparati u kožu tijela **b.** čime oštrim zaparati što, dublje prodrijeti grebući **2.** (∅) *ekspr.* potrčati, pobjeći, strugnuti, dati se u bijeg, žurno odmaknuti (brzim hodom ili trkom) // **zagrebùckati** (što, u što, koga) *svrš.* ⟨*prez.* zagrebùckām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* zàgrebuckān⟩ malo zagrepsti
✧ ZA- + *v.* grebati, grepsti

zagrgòljiti (∅) *svrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. pr.* -īvši, *prid. rad.* zagrgòljio⟩ početi grgoljiti
✧ ZA- + *v.* grgljati, grgoljiti

zagrgòtati (∅) *svrš.* ⟨*prez.* zagr̀goćēm, *pril. pr.* -āvši, *prid. rad.* zagrgòtao⟩ početi grgotati
✧ ZA- + *v.* grgljati, grgotati

zàgrijati (se) *svrš.* ⟨*prez.* zàgrijēm (se), *pril. pr.* -āvši (se), *prid. trp.* zàgrijān⟩ **1.** (što) početi grijati **2.** (što) učiniti toplim, vrelim, *usp.* zgrijati **3.** (koga) *pren.* izazvati zanimanje, sudjelovanje u čemu, jako zainteresirati; zanijeti, oduševiti **4.** (se) **a.** osjetiti toplinu u tijelu, ugrijati se (o osobi), postati topao, vruć

(o jelu i sl.) **b.** *pren.* postati privrženik čega, prihvatiti što, oduševiti se čime ili kim **5.** (se) napraviti vježbe zagrijavanja, *usp.* zagrijavanje // **zàgrijān** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ **1.** koji je topao, vruć **2.** *pren.* koji je zainteresiran, željan sudjelovanja u čemu; **zàgrijānōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je zagrijano ili stanje onoga koji je zagrijan; **zagrijávānje** *sr* **1.** ⟨*gl. im.*⟩, *v.* zagrijavati **2.** *sport* uvodne vježbe prije treninga ili natjecanja, služe fizičkoj i psihičkoj pripremi sportaša; **zagrijávati** (što, koga, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* zagrìjāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zagrijati
✧ ZA- + *v.* grijati

zàgristi *svrš.* ⟨*prez.* zagrízem, *pril. pr.* -izāvši, *imp.* zagrízi, *prid. rad.* zàgrizao, *prid. trp.* zagrìzen⟩ **1.** (što) **a.** zahvatiti, stegnuti zubima, *usp.* gristi **b.** nešto malo i na brzinu pojesti; založiti, prezalogajiti **2.** (∅) *žarg.* s voljom se upustiti u što, prihvatiti se čega; početi // **zágriz** *m* **1.** zahvat zubima, stisak zubima; ugriz **2.** *meton.* ono što se ujedanput odgrize; griz, odgrizak, zagrizak; **zágrizak** *m* ⟨G -ska, N *mn* -sci⟩, *v.* zagriz; **zagrízati** (što, ∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* zàgrīzām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zagristi; **zagrìžen** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji se sa slijepom strašću predao čemu; zadrt, nepomirljiv, nesnošljiv; **zagrìženo** *pril.* na zagrižen način; **zagrìženōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je zagrižen; **zagrìžljiv** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ **1.** zajedljiv, pakostan **2.** kojemu ništa nije po volji; mrzovoljast; **zagrìžljivac** *m* ⟨G -īvca, N *mn* -īvci⟩ onaj koji je zagrižljiv; **zagrìžljīvčev** *prid.* koji pripada zagrižljivcu; **zagrìžljivica** (**zagrìžljīvka**) *ž*, *v.* zagrižljivac; **zagrìžljivo** *pril.* na zagrižljiv način; zajedljivo, pakosno, s pakošću; **zagrìžljivōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je zagrižljiv; zajedljivost
✧ ZA- + *v.* gristi

zàgrliti (koga, što) *svrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zàgrljen⟩ obuhvatiti rukama oko vrata ili ramena kao izraz nježnosti ili srdačnosti; ogrliti // **zȁgrljāj** *m* **1.** međusobno obuhvaćanje rukama kada dvije osobe iskazuju jedna drugoj pozdrav, bliskost, ljubav **2.** stavljanje ruku komu oko vrata ili na ramena pri dočeku u znak pozdrava ili iskazivanja počasti; **zàgrljeno** *pril.* na zagrljen način, prisno, svoje, intimno [*šetati* ~]
✧ ZA- + *v.* grliti

zagr̀mjeti (∅) *svrš.* ⟨*prez.* zàgrmīm, *pril. pr.* -ēvši, *prid. rad.* zagr̀mio/zagr̀mjela *ž*⟩ **1.** početi grmjeti; zatutnjiti, prolomiti se (o gromu, topu, pušci) **2.** *pren.* **a.** glasno povikati **b.** glasno, gromko zapjevati **c.** izreći jak prijekor; naljutiti se, izgrditi (ob. stariji prema mlađem, nadređeni prema podređenom) // **zagrmljívati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* zagr̀mljujēm, *pril. sad.* zagr̀mljujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zagrmjeti
✧ ZA- + *v.* grmjeti

zagŕnuti (se) *svrš.* ⟨*prez.* zàgr̄nēm (se), *pril. pr.* -ūvši (se), *imp.* zagŕni (se), *prid. trp.* zàgr̄nūt⟩ **1. a.** (što) ogrnuti, pokriti tijelo odozgo u cjelinu **b.** (se čime) nabaciti gornji dio odjeće na ramena bez uvlačenja ruku u rukave **2.** (što) **a.** zatrpati, zasuti zemljom (u razini) **b.** zatrpati zemljom oblikujući humak ili hrpu (iznad razine) // **zàgrtati** (koga, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* zàgrćēm, *pril. sad.* zàgrćūći, *imp.* zàgrći, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** pokrivati nečim sipkim [~ *zemljom*] **2.** pokrivati odjećom [~ *kaputom*]
✧ ZA- + *v.* grnuti

zágrobnī *prid.* koji se odnosi na ono što je poslije odlaska u grob, poslije smrti [~ *svijet*; ~ *život*] // **zágrobnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ *rij.* osobina onoga koji je zagroban ili svojstvo onoga što je zagrobno; **zágrobnjāk** *m* ⟨N *mn* -āci⟩ *rij.* **1.** onaj koji pripada zagrobnom svijetu ili iz njega dolazi **2.** *pren.* onaj čije je vrijeme prošlo, koji kao da je ustao od mrtvih
✧ ZA- + *v.* grob

zagrohòtati (∅) *svrš.* ⟨*prez.* zagròhoćēm, *pril. pr.* -āvši, *prid. rad.* zagrohòtao⟩ početi se grohotom smijati
✧ ZA- + *v.* grohot, grohotati

zàgroktati *svrš.* ⟨*prez.* zàgrokćēm, *pril. pr.* -āvši, *prid. rad.* zàgroktao⟩ početi groktati
✧ ZA- + *v.* groktati

Zȁgros *m geogr.* planinski lanac u Iranskom visočju, dug 900 km, najviši vrh Zard Kuh (4548 m)

zagròziti se (komu, čime) *svrš.* ⟨*prez.* zàgrozīm se, *pril. pr.* -īvši se, *prid. rad.* zagròzio se⟩ zaprijetiti komu, pripriјetiti komu // **zagrozívati se** *nesvrš.* ⟨*prez.* zagròzujēm se, *pril. sad.* zagròzujūći se, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zagroziti se, groziti se
✧ ZA- + *v.* groza, groziti se

zàgrtati, *v.* zagrnuti

zagùbiti (što) *svrš.* ⟨*prez.* zàgubīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zàgubljen⟩ ostaviti što da se ovaj čas ne zna gdje je; zametnuti // **zagubljívati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* zagùbljujēm, *pril. sad.* zagùbljujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zagubiti
✧ ZA- + *v.* gubiti

zagúditi (**zagúdjeti**) *svrš.* ⟨*prez.* zàgūdīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. rad.* zagúdio⟩ početi gudjeti
✧ ZA- + *v.* guditi

zagúkati (∅) *svrš.* ⟨*prez.* zàgūčēm, *pril. pr.* -āvši, *imp.* zagúči, *prid. rad.* zagúkao⟩ početi gukati
✧ ZA- + *v.* gugut, gukati

zagúliti (što) *svrš.* ⟨*prez.* zàgūlīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zàgūljen⟩ malo oguliti (koru, kožu); zaljuštiti // **zàgūljen** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ *žarg.* **1.** koji je jako na svoju ruku; zadrt, nemoguć, težak, zavrnut, uvrnut (o osobama) **2.** koji je teško savladiv ili rješiv (o nekom problemu, gradivu i sl.) **3.** *podr.* (u šali) obrezan po vjerskom propisu (o spolnom organu); **zàgūljenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je zaguljen ili svojstvo onoga što je zaguljeno (2); **zaguljívati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* zagùljujēm, *pril. sad.* zagùljujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zaguliti
✧ ZA- + *v.* guliti

zagúrati (što) *svrš.* ⟨*prez.* zàgūrām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* zàgūrān⟩ gurajući staviti u što; ugurati // **zagurávati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* zagùrāvām, *pril. sad.* zagurávajūći, *gl. im.* zagurávānje⟩, *v.* zagurati
✧ ZA- + *v.* gurati

zagústiti *svrš.* ⟨*prez.* zàgūstīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. rad.* zagústio⟩ **1.** (što) *konstr.* učiniti gustim **2.** (∅) *pren.* postati pun opasnosti, težak, nesavladiv (o stanju, položaju, situaciji) // **zagústjeti** (∅) *svrš.* ⟨*prez.* zàgūstīm, *pril. pr.* -ēvši, *prid. trp.* zàgūšćen⟩ **1.** postati gust; zgusnuti se **2.** *pren. razg.* postati teško, opasno; **zàgūšćenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je zagušćeno; **zagušćívati** (∅, što) *nesvrš.* ⟨*prez.* zagùšćujēm, *pril. sad.* zagùšćujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zagustiti, zagustjeti
✧ ZA- + *v.* gust

zagúšiti (se, koga, što) *svrš.* ⟨*prez.* zàgūšīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zàgūšen, *gl. im.* zagušénje⟩, *v.* gušiti // **zàgūšenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je zagušeno; **zagušénje** *sr* **1.** ⟨*gl. im.*⟩, *v.* zagušiti **2.** stanje nakon gušenja, oblik smrti **3.** *pren.* nemogućnost kretanja u prenapučenosti, gužvi i sl.; krkljanac; **zagušívati** (se, koga, što) *nesvrš.* ⟨*prez.* zagùšujēm, *pril. sad.* zagùšujūći, *gl. im.* -ānje⟩ izazivati gušenje i posljedice gušenja, *usp.* zagušiti, gušiti; **zagùšljiv** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ **1.** u kojem nema svježeg zraka, koji otežava disanje, koji guši; zagušan **2.** *pren.* skučen, uzak, bez vidika, sitničarski (o duhovnom životu, mentalitetu itd.); **zagùšljivac** *m* ⟨G -īvca⟩ *kem. vojn.* bojni plin koji u dodiru s dišnim organima izaziva kašalj i gušenje (npr. fozgen, klor i dr.); **zagùšljivo** *pril.* na zagušljiv način; **zagùšljivōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je zagušljivo
✧ ZA- + *v.* guša, gušiti

Zàgvozd *sr* naselje (u blizini Imotskoga), 1181 stan. // **Zàgvožđanin** *m* (**Zàgvožđānka** *ž*) ⟨N *mn* Zàgvožđani⟩ stanovnik Zagvozda

zàgvozda *ž reg.* željezni klin za kalanje debla i balvana
◆ *pr.* (nadimačko): **Zȁgvozda** (Baranja, Pregrada)
✧ ZA- + *v.* gvozd

zàhajcati (**zahàjcati**) (∅, što) *svrš.* ⟨*prez.* zàhajcām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* zàhajcān⟩ *reg.* naložiti jaku vatru tako da se prostorija brzo ugrije, *usp.* hajcati
✧ ZA- + *njem.* heizen: grijati

zàhaklati (**zahàklati**) *svrš.* ⟨*prez.* zàhaklām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* zàhaklān⟩ *reg.* **1.** (koga, što) dohvatiti haklom, kukom; zakvačiti »mačkom«, skokom, »gancom« **2.** *žarg.* **a.** (- se za koga) snažno se vezati za nekoga, nastojati da se stalno bude s nekim **b.** (se s kim) zapodjenuti svađu; posvaditi se, zakvačiti se s kim, dohvatiti se s kim
✧ ZA- + *v.* hakl, haklati

Zahàrija 1. *v.* ◆ **2.** *bibl.* (6. st.–5. st. pr. Kr.), jedanaesti od 12 malih starozavjetnih proroka
◆ m. os. ime (*bibl.* podrijetla); isto: **Zakàrija**, **Zàrija** *pravosl.*; *hip.*: **Zàkej** ◇ *pr.*: **Zàharić** (Nova Gradiška), **Zahàrija** (330, Rijeka, Rovinj, Istra), **Zàkarić** (Kutina, Pakrac, Banovina, Moslavina), **Zakàrija** (Imotski, Dalmacija), **Zàradić** (130, Imotski, sred. i *J* Dalmacija), **Zaràdija** (Samobor, Makarska), **Zárić** (460, Požega, Slavonija, Knin), **Zȁvoral** (Garešnica, Kutina), **Zavorèo** (Split), **Zavórović** (Split)
✧ *hebr.*

zahèftati (što) *svrš.* ⟨*prez.* zahèftām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* zàheftān⟩ *razg.* tkaninu ili

platno privremeno prišiti; pričvrstiti iglama, pribosti [~ *hlače*]
✧ ZA- + *njem.* heften: prišiti

zȁherica *ž razg.* Sacher-torta, torta s marmeladom i čokoladnim preljevom po bečkom receptu
✧ *njem.* prema vlasniku hotela Sacher u Beču

zahihòtati (se) *svrš.* ⟨*prez.* zahìhoćēm (se), *pril. pr.* -āvši (se), *prid. rad.* zȁhihotao (se)⟩ **1.** (∅) početi hihotati **2.** (se) biti obuzet hihotanjem
✧ ZA- + *v.* hihot, hihotati se

zàhīr *m* ⟨G zahíra⟩ *pov.. isl.* sljedbenik islamske škole (9. do 14. st.) koja je tražila doslovno tumačenje teksta *Kur'ana* i Hadisa kao jedinih izvora islamskog zakona
◈ **Záhir** m. os. ime (*musl.* podrijetla) ◇ *pr.*: **Zahírović** (330, Zagreb, Primorje, Istra, Dugopolje)
✧ *arap.* zāhir: jasan, vidljiv, očevidan

zahíra (**zaíra**) *ž reg.* hrana (bilo ljudska ili stočna); namirnice (ob. koje se drže spremljene kao zaliha ili nose na put ili na pašu)
✧ *tur.* zahire ← *arap.* ḏāḫīrä

zahíriti (∅) *svrš.* ⟨*prez.* zàhīrīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. rad.* zahírio⟩ **1.** zaostati u rastu, razvoju **2.** zastraniti u pogledima // **záhirak** *m* ⟨G -īrka, N *mn* -īrci⟩ *reg. rij.* dijete zaostalo u rastu, kržljavo dijete; **zahirívati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* zahìrujēm, *pril. sad.* zahìrujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zahiriti

zahláditi (∅) *svrš.* ⟨*prez.* zàhlādīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. rad.* zahládio/zahládila *ž*, *gl. im.* zahlađénje⟩ učiniti što hladnim // **záhladak** *m* ⟨G -atka, N *mn* -aci⟩, *v.* zahladica; **záhladica** *ž* večernje smanjenje ljetne vrućine; zahladak; **zahládjeti** (∅) *svrš.* ⟨*prez.* zàhlādīm, *pril. pr.* -ēvši, *prid. trp.* zàhlāđen⟩ postati hladnije, svježije (o vremenu, odnosima i sl.); **zahladnjénje** *sr* **1.** ⟨*gl. im.*⟩, *v.* zahladnjeti **2. a.** blaži nastup hladnijeg vremena **b.** promjena na nešto blaže izraženo zahlađenje u odnosima među ljudima; **zahládnjeti** (∅) *svrš.* ⟨*prez.* zàhlādnīm, *pril. pr.* -ēvši, *prid. trp.* zàhlādnjen, *gl. im.* zahladnjénje⟩ postati hladno; **zahladnjívati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* zahlàdnjujēm, *pril. sad.* zahlàdnjujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zahladnjeti, zahlađivati; **zahlađénje** *sr* **1.** ⟨*gl. im.*⟩, *v.* zahladiti **2.** dolazak, nastup hladnijeg vremena **3.** promjena na lošije ili ravnodušnije u odnosima među ljudima; **zahlađívati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* zahlàđujēm, *pril. sad.* zahlàđujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zahladnjeti
✧ ZA- + *v.* hlad, hladiti

zahlȉknuti se *svrš.* ⟨*prez.* zàhliknēm se, *pril. pr.* -ūvši se, *imp.* zàhlikni se, *prid. rad.* zàhliknuo se⟩ *reg.* zagrcnuti se, *v.*
✧ *ekspr.*

zàhmet (**zámet**) *m reg.* **1.** *ekspr.* trud, napor, teškoća; umor **2.** *etnol.* vrsta boda u narodnom vezu // **zahmèdija** (**zamèdija**) *ž reg.* nagrada za učinjeni trud ili za uslugu; **zahmètli** *pril. reg.* mučno, tegobno
✧ *tur.* ← *arap.* zaḥmä

zahòditi *nesvrš.* ⟨*prez.* (*3. l. jd*) zàhodī, *pril. sad.* zàhodēći, *gl. im.* zàhođēnje⟩ *arh. knjiš.* zalaziti, zapadati (o Suncu, Mjesecu) // **zàhod** *m knjiš.* zalazak, zapad; **záhod** *m* uređeno mjesto gdje se obavlja nužda; nužnik, toalet; **záhodnjāk** *m* ⟨N *mn* -āci⟩ *rij.* gnoj iz zahoda, *usp.* fekalije; **záhodsk|ī** *prid.*, ob. u: [~*a jama*; ~*e instalacije*]
✧ ZA- + *v.* hod, hoditi

zahr̀đati (∅) *svrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* zȁrđān⟩ biti zahvaćen rđom, prekriti se rđom; zarđati // **zahr̀đalōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je zarđalo; **zahr̀đao** *prid.* ⟨*odr.* zȁrđalī⟩ koji je zahvaćen rđom
✧ ZA- + *v.* hrđa

zahrípati *svrš.* ⟨*prez.* zàhrīpām/zàhrīpljēm, *pril. pr.* -āvši, *prid. rad.* zahrípao⟩ **1.** početi hripati **2.** oglasiti se hripanjem
✧ ZA- + *v.* hripati

zahŕkati (∅) *svrš.* ⟨*prez.* zàhr̄čēm, *pril. pr.* -āvši, *imp.* zahŕči, *prid. rad.* zahŕkao⟩ **1. a.** početi hrkati **b.** utonuti u dubok san uz hrkanje **2.** *pren.* uspavati se, izgubiti inicijativu, ne raditi // **zahrkávati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* zahr̀kāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zahrkati
✧ ZA- + *v.* hrkati

zàhrzati (∅) *svrš.* ⟨*prez.* zàržēm, *pril. pr.* -āvši, *prid. rad.* zàrzao⟩ početi rzati, oglasiti se rzanjem (o konju); zarzati // **zarzávati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* zar̀zāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zarzati
✧ ZA- + *v.* hrzati

záhtjev *m* ono što tko traži, želja izražena u kategoričkom obliku [*postaviti* ~; *iznijeti* ~] // **zahtijévati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* zàhtijēvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ postavljati zahtjeve; **záhtjēvan** *prid.* ⟨*odr.* -vnī⟩ **1.** koji ima velike zahtjeve, koji mnogo traži (o osobi)

2. koji iziskuje mnogo truda (o poslu, o predmetu koji se teže održava); **záhtjēvnica** *ž* tekst na posebnom papiru, oblikovan kao službeni dopis kojim se što zahtijeva (ostvarenje kakvog prava i sl., za dostavu robe, isporuku i sl.); **záhtjēvno** *pril.* na zahtjevan način, traženo, željeno; **záhtjēvnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je zahtjevno ili osobina onoga koji je zahtjevan
✧ ZA- + *v.* htjeti

zahùktati (se) *svrš.* ⟨*prez.* zàhukćēm (se), *pril. pr.* -āvši (se), *imp.* zahùkći (se), *prid. trp.* zȁhuktān⟩ **1.** gubiti dah i isprekidano ili pojačano disati od napora, trčanja i sl.; zasopiti se, zapuhati se **2.** *pren.* početi što s velikom energijom, burno razviti posao, jako napredovati (u radu itd.) // **zahúčati** *svrš.* ⟨*prez.* zahúčīm, *pril. pr.* -āvši, *prid. rad.* zahúčao⟩ oglasiti se hukom; zahujati; **zahújati** *svrš.* ⟨*prez.* zahújīm, *pril. pr.* -āvši, *prid. rad.* zahújao⟩, *v.* zahučati; **zahúkati** *svrš.* ⟨*prez.* zàhūčēm, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* zàhūkān⟩ **1.** (što) hučući dahom zamagliti staklenu površinu; zahuknuti **2.** (∅) puhnuvši proizvesti huktavi zvuk; **zahukívati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* zahùkujēm, *pril. sad.* zahùkujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zahukati; **zahúknuti** *svrš.* ⟨*prez.* zàhūknēm, *pril. pr.* -ūvši, *prid. trp.* zàhūknūt⟩, *v.* zahukati; **zahùktalo** (**zȁhuktāno**) *pril.* sa zahuktalošću; **zahùktalōst** (**zȁhuktānōst**) *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ stanje onoga koji se zahuktao i svojstvo onoga što se zahuktalo; **zȁhuktān** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je u punom zamahu, brzini (o vozilu, motoru); **zȁhuktānōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ stanje onoga koji je zahuktan ili svojstvo onoga što je zahuktano; **zahuktávati** (se) *nesvrš.* ⟨*prez.* zahùktāvām (se), *pril. sad.* -ajūći (se), *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zahuktati
✧ ZA- + *v.* huktati

Záhūmlje *sr pov.* kraj uz more od Neretve do Dubrovnika, glavni grad Blagaj, na gori Humu kraj Mostara; spominje se u 10. st., u 15. st. osvojili ga Osmanlije // **Záhumac** *m* (**Záhūmka** *ž*) ⟨G -ūmca, N *mn* Záhūmci⟩ stanovnik Zahumlja; **záhumskī** *prid.* koji se odnosi na Zahumlje i Zahumce
✧ ZA- + *v.* hum

zȁhval|a *ž* **1.** izraz zahvalnosti **2.** riječi, formula kojima se to čini [*objaviti ~u*; *dati ~u*] // **záhvāl|an** *prid.* ⟨*odr.* -lnī⟩ **1.** koji je pun zahvalnosti, u kojem se ogleda zahvalnost [*~na pjesma*] **2.** koji se isplati; pogodan, izdašan; **zahválit|i** (se) *svrš.* ⟨*prez.* zàhvālīm (se), *pril. pr.* -īvši (se), *prid. rad.* zahválio (se)⟩ **1.** (komu) riječima priznati moralni ili materijalni dug komu, izraziti zahvalnost, riječima priznati učinjeno dobro [*~e im se u naše ime*; *lijepo se ~i*; *~i Bogu*] **2.** (na čemu) **a.** dati ostavku **b.** odreći se (čega), odbiti (službu, počasti); **zàhvālnica** *ž* pismena izjava zahvalnosti; **zàhvālničkī** *prid.* koji se odnosi na zahvalu; **záhvālno** *pril.* sa zahvalnošću; **zahválnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ iskaz priznanja za učinjeno dobro [*duboka ~*; *to ti je ~*; *u znak ~i*; *dugujem mu ~*]; **zahvaljívati** (se) *nesvrš.* ⟨*prez.* zahvàljujēm (se), *pril. sad.* zahvàljujūći (se), *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zahvaliti; **zahvàljujūći** *pril.* uz pomoć, posredstvom [*~ ocu*; *~ sreći*]
✧ ZA- + *v.* hvala

zàhvatati (što, koga) *nesvrš.* ⟨*prez.* zàhvatām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zahvaćati // **zàhvaćati** (što, koga) *nesvrš.* ⟨*prez.* zàhvaćām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zahvatiti; **zàhvaćen** (čime) *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je postao objekt u okviru šire stihije ili zbivanja [*~ gripom*; *~ poplavom*; *~ prirodnom katastrofom*]; pogođen; **zàhvaćenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je zahvaćeno; **záhvat** *m* **1.** pokret kojim se što zahvaća [*jak/slab ~*; *~ odozgo/odozdo*] **2. a.** *sport* način na koji se (ob. suparnika) uhvati rukom **b.** *med.* intervencija na tijelu; operacija; **zahvàtāč** *m* ⟨G zahvatáča⟩ *rij.* onaj koji koga/što zahvata; **zàhvatiti** (što, koga) *svrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zàhvaćen⟩ **1.** uzeti neku količinu (posudom, žlicom, rukom) od veće količine (vode, jela i dr.); zagrabiti, zahititi **2.** *pren.* ući u problem, uzeti za predmet ispitivanja, proučavanja; obraditi **3.** čvrsto, snažno uhvatiti; zgrabiti, ščepati **4. a.** zauzeti, pokriti, ispuniti, raširiti se po površini, prostoru **b.** obuhvatiti, opkoliti **5.** zakačiti, okrznuti **6.** obuzeti, ovladati (o bolesti)
✧ ZA- + *v.* hvatati

zaibatsu (*izg.* zaibacū) *m* ⟨*indekl.*⟩ *ekon.* ukupnost koncerna i sl. kojima je na vrhu centralna holding-kompanija
✧ *jap.*

zaidizam *m* ⟨G -zma⟩ *isl.* jedna od tri glavne struje šijitskih muslimana, prihvaća neprekinutu liniju nasljedstva imamā koji potječu od

Zaida, petog imama, najbližeg suni; nastala u 8. st. u Jemenu
✧ *arap.* prema imenu imama Zaida

zàigrati (se) *svrš.* ⟨*prez.* -ām (se), *pril. pr.* -āvši (se), *prid. trp.* zàigrān⟩ **1.** (∅) početi igrati, *usp.* igrati **2.** (∅) prokockati, izgubiti (na kartama, kocki), proigrati **3.** (se) zanijeti se, zaboraviti se u igri // **zàigrānōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je zaigran; **zaigrávati se** *nesvrš.* ⟨*prez.* zaìgrāvām se, *pril. sad.* -ajūći se, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zaigrati (3)
✧ ZA- + *v.* igra, igrati

zaigumániti *svrš.* ⟨*prez.* zaigùmānīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zaigùmānjen⟩ *pravosl.* promaknuti koga za igumana, postaviti starješinom manastira
✧ ZA- + *grč.* hēgemṓn: vođa, upravitelj

záim *m reg. pov.* **1.** posjednik velikog lena, zijameta **2.** vođa, prvak
♦ *pr.* (prema službi): **Zàimović** (Zagreb i okolica, Sisak)
✧ *tur.* ← *arap.* za'īm: vođa

zàimati *nesvrš.* ⟨*prez.* zàimām/zàimljēm, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** *rij. knjiš.* pozajmljivati **2.** zahvaćati od tekućine ili sipke tvari // **zaìmāč** *m* (**zaìmača** *ž*) ⟨G zaimáča⟩ kuhinjski pribor za zahvaćanje juhe i žitkog jela i sl.; kutlača; šeflja, kutal/kutao, kaciola
✧ ZA- + *v.* imati

zainátiti se *svrš.* ⟨*prez.* zaìnātīm se, *pril. pr.* -īvši se, *prid. rad.* zainátio se, *prid. trp.* zaìnāćen⟩ ustrajati u inatu, usprotiviti se, početi prkositi; kapricirati se // **zainaćívati se** *nesvrš.* ⟨*prez.* zainàćujēm se, *pril. sad.* zainàćujūći se, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zainatiti se; **zaintáčiti se** *svrš.* ⟨*prez.* zaìntāčīm se, *pril. pr.* -īvši se, *prid. rad.* zaintáčio se⟩ zainatiti se; **zaintačívati se** *nesvrš.* ⟨*prez.* zaintàčujēm se, *pril. sad.* zaintàčujūći se, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zaintačiti se
✧ ZA- + *v.* inat, inatiti se

zainteresírati (se) *svrš.* ⟨*prez.* zainterèsīrām (se), *pril. pr.* -āvši (se), *prid. trp.* zainterèsīrān⟩ **1.** (koga, što) potaknuti, pobuditi, prouzročiti zanimanje ili radoznalost za koga ili što **2.** (se) pokazati interes, iskazati radoznalost // **zainterèsīran** (za što) *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ **1.** koji želi saznati, koji ima volje da sazna, kojega što zanima kao činjenica o kojoj želi znati **2.** koji ima materijalnog ili sličnog razloga da se upusti u što (posao i sl.), koji ima interesa, koji vidi mogućnost zarade, napretka u službi i sl.; **zainterèsīrano** *pril.* na zainteresiran način [~ *promatrati*]; **zainterèsīranōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je zainteresiran
✧ ZA- + *v.* interes, interesirati

Zàir *m geogr.* staro ime za Demokratsku Republiku Kongo, *v.*

zaíra *ž*, *v.* zahira

zaìskati (što) *svrš.* ⟨*prez.* zàištēm, *pril. pr.* -āvši, *imp.* zaìšti, *prid. rad.* zàiskao⟩ *knjiš.* obratiti se sa zahtjevom ili s molbom da se što učini ili dade; zatražiti (ob. u usmenom ophođenju i konkretnoj stvari) [~ *zdjelu graha*; ~ *malo vode*]
✧ ZA- + *v.* iskati

zàiskriti (se) *svrš.* ⟨*prez.* zàiskrīm (se), *pril. pr.* -īvši (se), *prid. rad.* zàiskrio (se)⟩ **1.** (se) ispustiti iskru ili iskre **2.** (čime) *pren.* živo pogledati, zasvijetliti očima // **zaiskrívati** (se) *nesvrš.* ⟨*prez.* zaìskrujēm (se), *pril. sad.* zaìskrujūći (se), *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zaiskriti
✧ ZA- + *v.* iskra, iskriti

zȁista *pril. čest.* doista, odista, uistinu, zbilja, stvarno [*meni je ~ svejedno*; *ne znam ~*; *~ ne znam*; *~ vam kažem*, *bibl. razg.*; *to je ~ tako*, *~ drugačije nije moguće* (u kontekstu nakon prethodno izrečene tvrdnje)]
✧ ZA- + *v.* isti, istina

zàjaha|ti (**zàjašiti**) (što, koga) *svrš.* ⟨*prez.* zàjašēm, *pril. pr.* -āvši, *imp.* zàjaši, *prid. rad.* zàjahao⟩ **1.** sjesti na konja (ili na drugu životinju) opkoračivši ga s jedne i s druge strane nogama **2.** *pren. razg.* uspostaviti vlast nad kim, učiniti ga objektom svoje moći **3.** protegnuti se preko čega s gornje strane, naći se na čemu gdje inače nije potrebno ni poželjno [*teško hodam, a ovaj prst mi je ~o preko ovoga do njega*] // **zajàhāljka** *ž* ⟨G *mn* -aljākā/-ī⟩ **1.** igra u kojoj dječaci jedan drugome zajašu na leđa, nose se i utrkuju **2.** *pren. iron. rij.* spolno općenje [*igra ~*]; **zajahívati** (što, koga) *nesvrš.* ⟨*prez.* zajàhujēm, *pril. sad.* zajàhujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zajahati; **zàjašiti** (što, koga) *svrš.* ⟨*prez.* zàjašīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zàjašen⟩, *v.* zajahati
✧ ZA- + *v.* jahati

zàjāl *m* ⟨G zajála⟩ *glazb.* srednjovjekovni pjesnički oblik s pripjevom prije i poslije svake kitice; osobito razvijen u arapskom pjesništvu (12. st.)
✧ *arap.* zayyāl

zájam *m* ⟨G zájma, N *mn* zájmovi⟩ **1.** ono što se

daje ili uzima uz obvezu da bude vraćeno, ob. uz kamate [*dati na ~*; *uzeti na ~*] **2.** *pravn.* ugovor između najmodavca i najmoprimca u kojemu se određuje vrsta zajma, rok vraćanja i odredbe u slučaju nepridržavanja preuzetih obveza // **zàjmitelj** *m* onaj koji uzima zajam; **zajmitèljica** *ž*, *v.* zajmitelj; **zájmiti** (što) *svrš.* ⟨*prez.* zâjmīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zâjmljen⟩ *knjiš.* uzeti u zajam, posuditi od koga; **zâjmljenīk** *m* ⟨N *mn* -īci⟩ *reg.* onaj koji pomaže u poljskim radovima s tim da mu se rad uzvrati; koji dolazi u težake, težak; **zajmljívati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* zàjmljujēm, *pril. sad.* zàjmljujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zajmiti

✧ ZA- + *v.* imati

zàjāmčiti (što) *svrš.* ⟨*prez.* zàjāmčīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zàjāmčen⟩ dati jamstvo, *usp.* jamčiti // **zàjāmčeno** *pril.* u skladu s jamstvom, prema jamstvu; **zajamčívati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* zajàmčujēm, *pril. sad.* zajàmčujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zajamčiti

✧ ZA- + *v.* jamac, jamčiti

zajapúriti se *svrš.* ⟨*prez.* zajàpūrīm se, *pril. pr.* -īvši se, *prid. trp.* zajàpūren⟩ *razg.* postati crven u licu od uzbuđenja ili napora // **zajàpūreno** *pril.* na zajapuren način, zacrvenjelo; **zajàpūrenōst** *ž* ⟨G -osti, I -ósti/-ošću⟩ osobina onoga koji je zajapuren; **zajapurívati se** *nesvrš.* ⟨*prez.* zajapùrujēm se, *pril. sad.* zajapùrujūći se, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zajapuriti se

✧ *ekspr.*

zàjašiti, *v.* zajahati

zajàukati *svrš.* ⟨*prez.* zajàučēm, *pril. pr.* -āvši, *prid. rad.* zajàukao⟩ oglasiti se jaukom; zajauknuti // **zajaúknuti** *svrš.* ⟨*prez.* zajàūknēm, *prid. rad.* zajaúknuo⟩, *v.* zajaukati

✧ ZA- + *v.* jauk, jaukati

zajáziti *svrš.* ⟨*prez.* zàjāzīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zàjāžen⟩ **1.** (što) nasipom, gatom, reguliranjem, uređenjem korita vode tekućice usmjeriti dio vodene mase, izgraditi jaz, odvesti u jaz **2.** (koga) *pren.* učiniti umjerenijim u zahtjevima // **zajàziv** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji se može zajaziti; **zajazívati** (što, koga) *nesvrš.* ⟨*prez.* zajàzujēm, *pril. sad.* zajàzujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zajaziti; **zajàžljiv** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji se može zajaziti (**2**), *opr.* nezajažljiv; **zajàžljivōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je zajažljiv ili svojstvo onoga što je zajažljivo

✧ ZA- + *v.* jaz

Zȁjc, Ivan pl. (1832–1914), hrv. skladatelj i dirigent; središnja ličnost hrv. glazbene scene od 1870. do smrti (ustanovljuje prvi profesionalni operni ansambl, izgrađuje europski operni repertoar, djeluje kao vokalni pedagog); po stilu romantičar: 19 opera (*Nikola Šubić Zrinski*), 26 opereta (*Momci na brod*), scenska glazba, oratoriji, kantate, orkestralna i komorna djela, 200 zborskih kompozicija (*U boj!*, *Glasna jasna*), 170 solo pjesama (*Moja lađa*, *Vir*), 19 misa

zàjdenbombōn *m* ⟨G -a, N *mn* -i⟩ *zast.* »svileni bombon«, bomboni prevučeni caklovinom od karamela

✧ *njem.* Seidenbonbon

zàjdenpapīr *m* ⟨G -a, N *mn* -i⟩ *zast.* svileni, fini papir, ob. služi za umatanje; sajdenpapir

✧ *njem.* Seidenpapier

zajèbati (se) *svrš.* ⟨*prez.* zajèbēm (se), *pril. pr.* -āvši (se), *prid. trp.* zȁjebān⟩ *vulg.* **1.** (koga, se) dovesti (se) u neugodan položaj; zaribati, zeznuti, prijeći **2.** (što) upropastiti ili pokvariti neki posao // **zájeb** *m vulg.* **1.** podvala, pakost učinjena kome, prijevara **2.** pogreška, omaška, previd [*dogodio se ~*]; **zȁjebān** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ *vulg.* **1.** ⟨*prid. trp.*⟩, *v.* zajebati **2.** nezgodan, nespretan za rukovanje, kompliciran, težak za rješavanje kao problem ili zadatak **3.** koji je teške prirode kao osoba, težak (čovjek), neugodan, sklon svađi, nedokaziv; **zajebàncija** *ž vulg.* **1.** (∅) zbijanje šala, zafrkavanje, zafrkancija **2.** (s čim, s kim) gnjavaža, niz dosadnih radnja koje treba obaviti [*s tim je velika ~*]; **zȁjebānōst** *sr* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ *vulg.* **1.** kompliciranost nekog problema, ukupnost teškoća koje onemogućuju ili čine kompliciranim neko rješenje, posao itd. **2.** nedokazivost, pomanjkanje smisla za toleriranje drugih ljudi ili mišljenja, uvrnutost, zalupanost, zatucanost; **zajèbant** (**zajebȁnt**) *m* ⟨G *mn* -nātā⟩ onaj koji zajebava; gnjavator, zafrkant; **zajèbantskī** *prid.* koji se odnosi na zajebante i zajebanciju, zafrkantski; **zajèbantski** *pril.* na način zajebanata, kao zajebant; **zajebávānje** *sr* **1.** ⟨*gl. im.*⟩, *v.* zajebavati **2.** gnjavljenje, zezanje; **zajebávati** (se) *nesvrš.* ⟨*prez.* zajèbāvām (se), *pril. sad.* -ajūći (se), *gl. im.* -ānje⟩ *vulg.* **1.** (koga) zadirkivati koga; zezati [*ne ~j me!*; *ne dam se ja ~ti!*] **2.** (se) šaliti se; zezati se

✧ ZA- + *v.* jebati

zȁjec *m reg.*, *v.* zec

zàjecati *svrš.* ⟨*prez.* zàjecām, *pril. pr.* -āvši⟩ početi jecati

✧ ZA- + *v.* jecati

zajéčati *svrš.* ⟨*prez.* zajéčīm, *pril. pr.* -āvši, *prid. rad.* zajéčao⟩ oglasiti se uz jeku
✧ ZA- + *v.* jek, ječati

zajèdljiv, *v.* zajesti se

zȁjedno *pril.* u zajednici, jedan s drugim, jedno s drugim, u društvu, gledano u ukupnosti; složno, skupa [~ *raditi*; ~ *rasti*] // **zȁjednica** *ž* **1.** ukupnost jedinki povezanih u cjelinu, u kompaktnu skupinu [*međunarodna* ~; *prvobitna* ~; *stambena* ~; *vjerska* ~] **2. a.** cjelina pojedinih stvari ili pojmova **b.** *meton.* zajedničko posjedovanje čega, zajedničko dobro, ono što pripada zajednici **3. a.** *kršć.* zbor vjernika okupljenih oko jedne župe, crkve, biskupije i sl. **b.** skupina pojedinaca povezanih interesima, pravilima ili običajima koje svi prihvaćaju [*europska* ~; *indijanska* ~] △ ***jezična*** ~ skupina govornika koji govore istim jezikom [*njemačka jezična* ~ *se nalazi u više zemalja*]; ***Zajednica neovisnih država*** *pov.* konferencija 12 republika bivšeg SSSR-a (osnovana 1991); **zȁjedničār** *m* član organizacija koje se nazivaju zajednica ili imaju tu riječ kao sastavni dio imena; **zȁjedničārev** (**zȁjedničārov**) *prid.* koji pripada zajedničaru; **zȁjedničārka** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩, *v.* zajedničar; **zȁjedničk|ī** *prid.* koji se odnosi na zajednicu [~*i prijatelji*; ~*a valuta*]; skupni, opći △ ~***a izjava*** *pol. dipl.* usuglašena izjava što se objavljuje prigodom nekog značajnijeg događaja; ~***a mjera*** *mat.* cijeli broj koji je mjera svakoga pojedinog broja iz nekog skupa (npr. broj 5 je zajednička mjera skupa brojeva 10, 15, 30, 100 i dr.); ~***i višekratnik*** *mat.* cijeli broj koji je djeljiv svakim pojedinačnim cijelim brojem iz nekoga skupa (npr. skup 2, 3, 5, 6 imaju zajednički višekratnik brojeve 30, 60, 90 itd.); ~***o dobro*** *teol. fil.* cilj kojem treba težiti ljudsko društvo i načelo koje mora upravljati zajedničkim odlukama (za razliku od individualnog i javnog dobra); ***Zajedničko tržište*** *pov.* kraći naziv za Europsku ekonomsku zajednicu; **zȁjednički** *pril.* na način zajednice [~ *upravljati*; ~ *sponzorirati*]; **zȁjednīštvo** *sr* **1.** osjećaj pripadnosti zajednici i njegovo izražavanje **2.** ukupnost nastojanja i napora za održanje i dobrobit zajednice
✧ ZA- + *v.* jedan

zajèdriti (∅) *svrš.* ⟨*prez.* zàjedrīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. rad.* zajèdrio⟩ početi jedriti
✧ ZA- + *v.* jedro, jedriti

zàjesti se *svrš.* ⟨*prez.* zàjedēm se, *pril. pr.* -ēvši se, *prid. rad.* zàjeo se, *prid. trp.* zajèden⟩ **1.** zasititi se određene hrane, biti ogađen nekom hranom od jednoličnosti ili učestalosti **2.** dobiti na koži crvenilo ondje gdje je ona izložena mehaničkom (npr. trljanje) ili kemijskom djelovanju (npr. mokraća) // **zajédalo** *m* onaj koji zajeda (koga), vrijeđa, upućuje ružne riječi; zajedljivac [*to/taj zajedalo, ta zajedala*]; **zajédati** *nesvrš.* ⟨*prez.* zàjēdām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ izazivati, upućivati zlobne riječi; zadirkivati; **zajédati se** *nesvrš.* ⟨*prez.* zàjēdām se⟩, *v.* zajesti se; **zajèdljiv** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ pakostan u izjavama i riječima; zloban; **zajèdljivac** *m* ⟨G -īvca, N *mn* -īvci⟩ onaj koji je zajedljiv; **zajèdljivica** *ž*, *v.* zajedljivac; **zajèdljivo** *pril.* na zajedljiv način, sa zajedljivošću; zlobno, pakosno; **zajèdljivōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je zajedljiv
✧ ZA- + *v.* jesti

zàjīk *m* ⟨G zajíka, N *mn* zajíci⟩ *bot.* biljka (*Sarothamnus scoparius*), žuti zečji trn iz porodice leptirnjača (*Papilionaceae*); lakotnik
✧ ≃ *v.* zec

zajìn *m* **1.** *lingv.* sedmo slovo hebrejskog alfabeta **2.** *pov.* u hebrejskom bilježenju brojeva oznaka za broj sedam (7)
✧ *hebr.* zayin

zájmiti, *v.* zajam

zajmodávac *m* ⟨G -vca, N *mn* -vci, G zajmòdāvācā⟩ onaj koji daje zajam; vjerovnik, zajmodavatelj // **zajmodàvačkī** *prid.* koji se odnosi na zajmodavce; **zajmodàvački** *pril.* kao zajmodavac, na način zajmodavaca; **zajmodàvatelj** *m*, *v.* zajmodavac; **zajmodavatèljica** *ž*, *v.* zajmodavatelj; **zajmodavatèljičin** *prid.* koji pripada zajmodavateljici; **zajmodávčev** *prid.* koji pripada zajmodavcu; **zajmòdāvka** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩, *v.* zajmodavac
✧ *v.* zajam + *v.* dati, davati

zajmoprímac *m* ⟨G -mca, N *mn* -mci, G zajmòprīmācā⟩ onaj koji prima zajam; zajmoprimatelj // **zajmoprìmačkī** *prid.* koji se odnosi na zajmoprimce; **zajmoprìmački** *pril.* kao zajmoprimac, na način zajmoprimca; **zajmoprìmatelj** *m*, *v.* zajmoprimac; **zajmoprímčev** *prid.* koji pripada zajmoprimcu
✧ *v.* zajam + *v.* primiti, primati

Zàjsan *m geogr.* jezero u *I* Kazahstanu, 1860 km², pretvoreno u akumulacijsko jezero (5500 km²)

zȁju *m* ⟨*indekl.*⟩ kinesko zabavno kazalište u

kojem prevlađavaju komični ili farsični elementi; vrhunac razvoja u 13. i 14. st.
✧ *kin.*

zàjutriti *svrš.* ⟨*prez.* (*3. l. jd*) zàjutrī, *pril. pr.* -īvši, *prid. rad.* (*3. l. jd*) zàjutrilo⟩ zaći u jutro, svanuti // **zàjutārkovati** *nesvrš.* ⟨*prez.* zàjutārkujēm, *pril. sad.* -kujūći⟩ uzimati, blagovati zajutrak; **zàjutrak** *m* ⟨G -raka⟩ *knjiš.*, *v.* doručak
✧ ZA- + *v.* jutro

zàjužiti *svrš.* ⟨*prez.* (*3. l. jd*) zàjužī, *pril. pr.* -īvši, *prid. rad.* (*3. l. jd*) zàjužilo⟩ postati toplije, biti pred kišu
✧ ZA- + *v.* jug

zàkačiti (se) *svrš.* ⟨*prez.* -īm (se), *pril. pr.* -īvši (se), *prid. trp.* zàkačen⟩ **1.** (koga, što) **a.** dohvatiti kukom **b.** okrznuti, jače dirnuti ili oštetiti po površini (o čemu oštrom ili opasnom, o metku i sl.); zakvačiti **2.** (koga) *žarg.* **a.** dirnuti, pecnuti, uputiti riječi prijekora, poruge i sl. **b.** dovesti u nezavidan položaj, oštetiti **3.** (se s kim) posvaditi se, ući u kavgu; zakavžiti se, zakvačiti se // **zákačka** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩ *rij. razg.* ono o što se vješa; klin, vješalica; **zàkvačiti** (se) *svrš.* ⟨*prez.* -īm (se), *pril. pr.* -īvši (se), *prid. trp.* zàkvačen⟩, *v.* zakačiti
✧ ZA- + *v.* kačiti

zakáditi (što) *svrš.* ⟨*prez.* zàkādīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. rad.* zakádio/zakádila *ž*⟩ kađenjem ispuniti dimom (ob. prostoriju) // **zakádjeti se** *svrš.* ⟨*prez.* zàkādīm se, *pril. pr.* -ēvši se, *prid. trp.* zàkāđen⟩ postati pun mirisa kađenjem, zadimiti se; **zàkāđenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je zakađen i svojstvo onoga što je zakađeno; **zakađívati** *nesvrš.* ⟨*prez.* zakàđujēm, *pril. sad.* -đujūći, *prid. trp.* zakàđīvān, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zakaditi
✧ ZA- + *v.* kad, kaditi

zakàluđeriti (koga, se) *svrš.* ⟨*prez.* zakàluđerīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zakàluđeren⟩ *pravosl.* učiniti kaluđerom, postati kaluđer
✧ ZA- + *v.* kaluđer

zakáljati (što) *svrš.* ⟨*prez.* zàkāljām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* zàkāljān⟩ nanijeti kal, kalom zaprljati; zablatiti
✧ ZA- + *v.* kal, kaljati

zakamuflírati *svrš.* ⟨*prez.* zakamùflīrām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* zakamùflīrān⟩ *razg.* **1.** prikriti, učiniti neuočljivim, neraspoznatljivim od okoline, zamaskirati [~ *topnički položaj*] **2.** *pren.* prikriti prave osjećaje, mišljenje, način ponašanja i sl.
✧ ZA- + *v.* kamuflirati

zakàntati (∅, što) *svrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. pr.* -āvši, *prid. rad.* zàkantao⟩ *reg. ekspr.* zapjevati
✧ ZA- + *tal.* cantare: pjevati

zakàpariti (što) *svrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zàkaparen⟩ *razg.* dati kaparu, dijelom cijene, plaćenim unaprijed, rezervirati kupnju; dati predujam // **zakaparívati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* zakapàrujēm, *pril. sad.* zakapàrujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zakapariti
✧ ZA- + *v.* kapara, kapariti

zakápati, *v.* zakopati

zàkapati (koga, što) *svrš.* ⟨*prez.* zàkapām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* zàkapān⟩ smočiti kapljama; pokapati // **zakapávati** (koga, što) *nesvrš.* ⟨*prez.* zakàpāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zàkapati
✧ ZA- + *v.* kap, kapati

zakápčati, *v.* zakopčati

zakarabàsati (∅) *svrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. pr.* -āvši⟩ *reg. ekspr.* **1.** zalutati, skrenuti ustranu **2.** *pren.* prijeći granicu u čemu, pretjerati, prijeći (izgubiti) mjeru
✧ ZA- + *tur.* kara: crn + basan: *v.* basati

zakardášiti (∅) *svrš.* ⟨*prez.* zakàrdāšīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. rad.* zakardášio⟩ *razg. ekspr.* u nečemu pretjerati (ob. u raznim tvrdnjama, provodima do kasno u noć ili u užicima kao što je piće i veselo društvo) // **zakardašívati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* zakardàšujēm, *pril. sad.* zakardàšujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zakardašiti
✧ ZA- + *v.* kardaš

zàkarpātskī *prid.* koji je za Karpatima, iza Karpata gledano sa južnoeuropske i zapadnoeuropske strane

zàkārtati (što, se) *svrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* zàkārtān⟩ **1.** izgubiti novac (i druge dragocjenosti) na kartama; proćerdati **2.** (se) kartajući zaboraviti na vrijeme // **zakartávati** (što, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* zakàrtāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zakartati
✧ ZA- + *v.* karte

zakàsniti *svrš.* ⟨*prez.* zàkasnīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. rad.* zakàsnio, *gl. im.* zakašnjénje⟩ **1.** (∅, na što) doći poslije ugovorenog ili potrebnog časa **2.** (s čim) dovršiti posao poslije ugovorenog ili očekivanog roka // **zakasnìna** *ž* ⟨G *mn* zakasnínā⟩ novčana naknada zbog prekoračenja dogovorenih rokova u kakvim novčanim transakcijama; **zakašnjávati** *nesvrš.* ⟨*prez.* zakàšnjāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ dolaziti ili činiti nakon potrebnog vremena ili roka; zakašnjivati, *usp.* zakasniti;

zakàšnjelī *prid.* **1.** koji je došao kasno, koji kasni [~ *autobus*] **2.** kojemu je prošao rok [~ *poziv*]; **zakàšnjelōst (zakàsnjelōst)** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ stanje onoga što dolazi, dospijeva itd. kasno; **zakašnjénj|e** *sr* **1.** ⟨*gl. im.*⟩, *v.* zakasniti **2.** dolazak poslije predviđenog vremena [*vlak ima ~e* vlak kasni]; **zakašnjìvāč** *m* ⟨G zakašnjiváča⟩ *rij.* onaj koji kasni, ob. stalno kasni; **zakašnjívati** (∅, na što, s čim) *nesvrš.* ⟨*prez.* zakàšnjujēm, *pril. sad.* zakàšnjujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zakašnjavati
✧ ZA- + *v.* kasan, kasniti

zakàtānčiti (što) *svrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zakàtānčen⟩ *reg. ekspr.* zatvoriti katancem
✧ ZA- + *v.* katanac[1]

Zàkavkāzje *sr geogr.* regija *J* od Kavkaza (Gruzija, Armenija, Azerbajdžan)

zakázati *svrš.* ⟨*prez.* zàkāžēm, *pril. pr.* -āvši, *imp.* zakáži, *prid. trp.* zàkāzān⟩ **1.** (što, za kada) odrediti, dogovoriti se, objaviti kada će i gdje će nešto biti; obavijestiti o vremenu i mjestu [~ *sastanak u 2 sata*] **2.** (∅) iznevjeriti, ne opravdati povjerenje (o osobi) [*zakazao je na poslu*] **3.** (∅) pokvariti se, prestati raditi, ne funkcionirati (o stroju, aparatu, organu) [*kočnice su zakazale*; *bubreg je zakazao*] // **zakazívati** (što, ∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* zakàzujēm, *pril. sad.* zakàzujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zakazati
✧ ZA- + *v.* kazati

zakérati (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* zàkērām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ uporno prigovarati, gnjaviti sitnicama; dosađivati // **zakéralo** *sr* (*m*) onaj koji zakera

zakídati *nesvrš.* ⟨*prez.* zàkīdām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** (što) otkidati, odsijecati dijelove (izdanke) biljaka **2.** (koga, na čemu, u čemu) prisvajati dio čega (ob. zarade), nepravedno oduzimati; varati [~ *na vagi*; ~ *na količini*] // **zàkinuti** (∅, koga) *svrš.* ⟨*prez.* zàkinēm, *pril. pr.* -ūvši, *prid. trp.* zàkinūt⟩ oštetiti jednim dijelom [~ *na mjeri* oštetiti kupca prilikom mjerenja, dati manje]; **zàkinūtōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je zakinut, svojstvo onoga što je zakinuto
✧ ZA- + *v.* kidati

zàkinuti, *v.* zakidati

zakípjeti (∅) *svrš.* ⟨*prez.* zàkīpīm, *pril. pr.* -ēvši, *prid. rad.* zakípio/zakípjela *ž*⟩ **1.** početi kipjeti **2.** *pren.* pobjesnjeti, raspaliti se, *usp.* uskipjeti
✧ ZA- + *v.* kipjeti

zàkiseliti (što) *svrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zàkiseljen⟩ **1.** učiniti da nešto postane kiselo; ukiseliti **2.** začiniti kiselim, dodati kiselo // **zàkiseljenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je zakiseljeno
✧ ZA- + *v.* kiseo, kiseliti

zàkitati (što) *svrš.* ⟨*prez.* zàkitām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* zàkitān⟩ učvrstiti (prozorska stakla kitom), ispuniti (kitom) pukotine (npr. u zidu, na drvu)
✧ ZA- + *v.* kit[2], kitati

zàkititi (što, se) *svrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zàkićen⟩ pričvrstiti ukras (cvijeće, vrpce ili drugo) na dijelove odjeće (šešir, revere) ili u kosu
✧ ZA- + *v.* kita, kititi

zakìvāč, *v.* zakovati

zâklad|a *ž* ustanova ili fond sa svojstvom pravne osobe osnovani radi dugoročnih ciljeva za javno dobro, u humane, prosvjetne i kulturne svrhe; založba, zadužbina, fondacija [*~a je osnovana/utemeljena*; *osnivač ~e*; *stipendist ~e*] // **základnī** *prid.* koji se odnosi na zakladu; **základnica** *ž*, *v.* zakladnik; **základničkī** *prid.* koji se odnosi na zakladnike; **základnički** *pril.* kao zakladnik, na način zakladnika; **základnīk** *m* ⟨N *mn* -īci⟩ onaj koji je osnovao zakladu
✧ *češ.* základ: osnova, temelj ≃ ZA- + *v.* klada

zàklamati *svrš.* ⟨*prez.* zàklamām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* zàklamān⟩ **1.** (što) učvrstiti klamericom **2.** (koga, se) *pren.* učiniti (koga) zaklamanim, ograničenim, ograničiti (mu) vidike; bornirati // **zàklamānōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ **1.** osobina ili stanje onoga koji je zaklaman **2.** *pren.* ograničenost vidika; zalupanost, zadrtost, borniranost; **zaklamávati** (što, koga) *nesvrš.* ⟨*prez.* zaklàmāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zaklamati
✧ ZA- + *v.* klamer, klamati

zàklati (koga, što) *svrš.* ⟨*prez.* zàkoljēm, *pril. pr.* -āvši, *imp.* zakòlji, *prid. trp.* zàklān⟩ **1.** presjeći grkljan, ubiti presijecanjem grkljana (uglavnom živinče) **2.** *ekspr.* ubiti (čovjeka) tim načinom
◈ *pr.* (nadimačko): **Zàklān** (140, Korenica, Orahovica, Lika)
✧ ZA- + *v.* klati

zaklátiti se *svrš.* ⟨*prez.* zàklātīm se, *pril. pr.* -īvši se, *prid. rad.* zaklátio se⟩ **1.** početi se njihati; klatiti **2.** malo se, jednokratno ili zakratko zanjihati, klatiti
✧ ZA- + *v.* klatiti se

zaklepètati *svrš.* ⟨*prez.* zaklèpećēm, *pril. pr.* -āvši, *prid. rad.* zàklepetao⟩ početi klepetati
✧ ZA- + *v.* klepati, klepetati
zàklēti (se) *svrš.* ⟨*prez.* zakùnēm (se), *pril. pr.* -ēvši (se), *imp.* zakùni (se), *prid. rad.* zàkleo (se)⟩ **1.** (koga) sudjelovati u činu čije prisege, zakletve, primiti čiju zakletvu; zaprisegnuti **2.** (se) položiti prisegu, zakletvu; prisegnuti // **zàklēt** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩, ob. u: [*~i neprijatelj (i sl.)* nepomirljivi, ogorčeni neprijatelj (i sl.)]; **zákletv|a** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩ **1.** svečano obećanje dano na određen i posebno propisan način da će se što izvršiti ili da će se govoriti istina [*položiti ~u*]; prisega **2.** riječi takve zakletve; **zaklinjāč** *m* ⟨G zaklinjáča⟩ *rij.* onaj koji zaklinje koga, onaj koji se zaklinje; **zaklinjāčkī** *prid.* koji se odnosi na zakletvu i zaklinjače; **zàklinjati** (koga, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* -njēm, *pril. sad.* -njūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zakleti
✧ ZA- + *v.* kleti, kletva
zàkliktati (∅) *svrš.* ⟨*prez.* zàklikćēm, *pril. pr.* -āvši, *prid. rad.* zàkliktao⟩ **1.** početi kliktati **2.** nakratko se oglasiti kliktajem
✧ ZA- + *v.* klik, kliktati
zàklimati (se) *svrš.* ⟨*prez.* zàklimām (se), *pril. pr.* -āvši (se), *prid. trp.* zàklimān⟩ **1.** početi (se) klimati **2.** malo (se), jednokratno ili nakratko klimati
✧ ZA- + *v.* klimati
zaklokòtati *svrš.* ⟨*prez.* zaklòkoćēm, *pril. pr.* -āvši⟩ naglo početi klokotati
✧ ZA- + *v.* klokot, klokotati
zaklòniti (koga, što, se) *svrš.* ⟨*prez.* zàklonīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zàklonjen⟩ **1.** zastrijeti, zakriti [*~ pogled*]; skloniti **2.** preprječiti put onome što prijeti, sakriti u zaklon (u nepogodi, opasnosti i sl.) // **zàklanjati** (se, što, koga) *nesvrš.* ⟨*prez.* zàklanjām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zakloniti; **záklon** *m* **1.** sve ono što služi kao sklonište ili zaštita od opasnosti, lošeg vremena **2.** mjesto gdje se može privremeno zakloniti (od opasnosti pred nevremenom ili kakvim razaranjem); **záklonīšte** *sr* stalno prostranije mjesto za sklanjanje; veći zaklon; **záklonit** (∅) *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji pruža zaklon, ugodno zaklonjeno mjesto [*~a sjenica u vrtu*]; **zàklonjenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je zaklonjen, svojstvo onoga što je zaklonjeno
✧ ZA- + *v.* kloniti se
zaklòpiti (što) *svrš.* ⟨*prez.* zàklopīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zàklopljen⟩ zatvoriti zaklopcem // **zaklápati** *nesvrš.* ⟨*prez.* zàklāpām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zaklopiti; **zàklopac** *m* ⟨G -pca, N *mn* -pci⟩ sastavni dio kojim se zatvara posuda; poklopac; **záklopica** *ž* zaštićena uvala
◈ *top.* (naselja): **Záklopac** (Donji Lapac, 76 stan.), **Zaklòpača** (Korenica, 23 stan.), **Zaklòpatica** (Lastovo, 69 stan.)
✧ ZA- + *v.* klopiti
zaklopòtati (∅) *svrš.* ⟨*prez.* zaklopòtām/ zaklòpoćēm, *pril. pr.* -āvši, *prid. rad.* zàklopotao⟩ početi klopotati; zalomotati
✧ ZA- + *v.* klopiti, klopotati
zakljùčati (što, se) *svrš.* ⟨*prez.* zakljùčām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* zàključān⟩ **1.** zatvoriti ključem **2.** (se) zatvoriti se u neku prostoriju // **zaključávati** (što, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* zakljùčāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zaključati
✧ ZA- + *v.* ključ
zaključiti (što) *svrš.* ⟨*prez.* zàkljūčīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zàkljūčen, *gl. im.* zaključénje⟩ **1.** izvesti zaključak, steći uvjerenje **2.** ugovoriti, utvrditi, sklopiti, uglaviti, pogoditi (mir, sporazum, zajam, posao i sl.) **3.** završiti, svršiti [*~ ocjenu* upisati konačnu ocjenu učeniku u imenik na polugodištu ili kraju školske godine (o nastavniku i profesoru)] // **zákljūčak** *m* ⟨G -čka, N *mn* -čci⟩ **1.** *log.* misao sastavljena od dvaju ili više sudova, posljedica izlučena, izvučena iz obrazloženja [*donijeti ~*; *izvući ~*; *povući ~*; *neposredni ~*]; zaglavak **2.** izvod iz šireg izlaganja; sažetak; rezime **3.** konačni rezultat; završetak △ ***posredni*** *~* onaj koji je proizišao najmanje iz dvaju sudova; može biti induktivni, deduktivni i po analogiji; **zaključénj|e** *sr* **1.** ⟨*gl. im.*⟩, *v.* zaključiti **2.** čas i radnja kad što prestaje raditi, kad se zatvara ili kad se završava rad na čemu [*vijest smo dobili prije ~a lista (današnjeg broja novina)*]; **zaključívānje** *sr* **1.** ⟨*gl. im.*⟩, *v.* zaključivati **2.** sposobnost ili izvođenje zaključaka [*pravilno ~*; *ispravno/ neispravno/brzopleto ~*; *deduktivno ~*; *induktivno ~*; *posredno ~*] △ ***neposredno*** *~ log.* mijenjanje oblika suda u kojem se javljaju svi pojmovi prethodnoga suda; **zaključívati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* zakljùčujēm, *pril. sad.* zakljùčujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zaključiti; **zákljúčn|ī** *prid.* koji je krajnji, s kojim se zaključuje [*~o poglavlje*]; konačan, definitivan, posljednji;

zákljúčnica *ž* dokument (ob. o rokovima dostave robe i tehničkim detaljima o obvezama dostavljača, dobavljača i trgovca i sl.); **zákljúčno** *pril.* s krajnjim rokom; uključujući
✧ ZA- + *v.* ključ

Zakmârdi Dijankovèčkī, Ivan (o.1600–1667), hrv. humanist, pravnik, vrhovni poreznik i protonotar hrv. kraljevstva; kao član komisije Hrvatskog sabora organizirao prikupljanje privilegija hrv. kraljevstva i dao ih pohraniti Zagrebačkom kaptolu u tzv. Škrinju privilegija (*Cista privilegiorum Regni*); time udario temelje hrv. državnom arhivu (1643)

zakméčati *svrš.* ⟨*prez.* zakméčīm, *pril. pr.* -āvši, *prid. rad.* zakméčao⟩ nakratko se oglasiti kmečanjem
✧ ZA- + *v.* kme, kmečati

zakóčiti (što) *svrš.* ⟨*prez.* zàkōčīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zàkōčen⟩ **1.** kočnicom zaustaviti **2.** (koga) *razg.* stegnuti u obliku grča, pojaviti se u obliku reumatskog i sl. napada koji ne dopušta kretanje tijelom ili otežava neke kretnje [*zakočilo ga u leđima*] // **zàkōčenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je zakočen, svojstvo onoga što je zakočeno
✧ ZA- + *v.* kočiti

zakoláčiti, *v.* zakolutati

zàkōlčiti (što) *svrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zàkōlčen⟩ **1.** poduprijeti kolcima [~ *vinovu lozu*] **2.** usaditi kolac, pritku; okolčati vinograd // **zakolčívati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* zakòlčujēm, *pril. sad.* zakòlčujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zakolčiti

zakolùtati *svrš.* ⟨*prez.* zakolùtām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* zàkolutān⟩ **1.** (što) uputiti da se kreće (ob. kolut); zakoturati **2.** (čime), ob. u: [~ *očima*, *usp.* kolutati] // **zakoláčiti** (čime) *svrš.* ⟨*prez.* zakòlāčīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. rad.* zakoláčio⟩, ob. u: [~ *očima* **a.** izbuljiti oči u čudu **b.** *pren.* jako se začuditi]; **zakolačívati** (čime) *nesvrš.* ⟨*prez.* zakolàčujēm, *pril. sad.* zakolàčujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zakolačiti
✧ ZA- + *v.* kolo, kolutati

zakomplicírati (što, se) *svrš.* ⟨*prez.* zakomplìcīrām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* zakomplìcīrān⟩ *razg.* komplicirati (u zn. u jednom času izvršene radnje ili stvorenog stanja)
✧ ZA- + *v.* komplicirati

zákon *m* **1.** *term.* **a.** zbirka osnovnih propisa državne vlasti kojima se nešto određuje, uređuje, dopušta ili zabranjuje [*doći u sukob sa ~om* ogriješiti se o zakonski propis; *nužda ~ mijenja* neophodno je, mora se; *staviti izvan ~a* lišiti (osobu) zakonske zaštite, zabraniti (organizaciju i sl.)] **b.** beziznimno stanje koje proizlazi iz prirode stvari [~ *časti* ono što nalaže čast; *prirodni* ~] **c.** pravilo, utvrđena znanstvena istina [~ *gravitacije*] **2.** *arh. ekspr.* vjera, crkva, konfesija [*rimski* ~ = rimokatolička vjera] **3.** *razg.* **a.** običaj, red, propis **b.** općepriznate obveze časti, pristojnosti itd. △ ***fonetski (glasovni)*** ~ zakon ili načelo pravilnosti i dosljednosti određene glasovne promjene iz jednog jezičnog stanja u drugo (npr. razvoj, promjena i odrazi starohrvatskoga glasa jat i dr.); ~ ***jačega*** jači određuje zakone; ~ ***o djelovanju masa*** *kem.* temeljni zakon za reakcije u stanju kemijske ravnoteže; ~ ***o udruženom radu*** *pov.* temeljni sistemski zakon samoupravnog socijalizma i radničkog samoupravljanja u SFRJ (1976); ~ ***ponude i potražnje*** *ekon. trg.* temeljno načelo suvremenog gospodarstva koje govori o međusobnoj uvjetovanosti tržišta, cijena i proizvođača dobara; ~ ***privlačenja masa*** *fiz.* gravitacija među tijelima razmjerna je umnošku njihovih masa, a obrnuto razmjerna kvadratu njihove udaljenosti (Zakon gravitacije I. Newtona) // **zákonīk** *m* ⟨N *mn* -īci⟩ knjiga, zbornik zakona [*krivični* ~; *građanski* ~]; **zákonit** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ **1.** koji se slaže sa zakonom, koji se zasniva na zakonu **2.** priznat zakonom, pravovaljano sklopljen (o braku) [*~i muž*; *~a žena*; *~o dijete*]; **zákonito** *pril.* u skladu sa zakonom, po zakonu, u duhu i slovu zakona; **zákonitōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ **1.** stanje i svojstvo onoga što je zakonito **2.** stanje u kojem se primjenjuju i poštuju zakoni; **zákonskī** *prid.* **1.** kao dio zakona, u duhu zakona, koji se odnosi na zakone **2.** zakonit; **zákonski** *pril.* po zakonu, prema zakonima
✧ *prasl.* i *stsl.* zakonъ (*rus.* zakón, *polj.* zakon) ≃ *v.* konac[2]

zàkonodāvn|ī *prid.* koji donosi zakone △ ***~a vlast*** u trodiobi vlasti, organ koji prema ustavu donosi zakone (u republici parlament, u monarhiji uz parlament obično i vladar, u Hrvatskoj Sabor) // **zakonodávac** *m* ⟨G -vca, N *mn* -vci, G zakonòdāvācā⟩ onaj koji donosi zakone; **zakonodávčev** *prid.* koji pripada zakonodavcu; **zakonòdāvka** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩, *v.* zakonodavac; **zakonodávstvo** *sr* **1.** djelatnost na donošenju i formuliranju za-

kona **2.** ukupnost načina mišljenja i propisa koji proizlaze iz zakonâ
✧ *v.* zakon + *v.* dati, davati

zȁkonomjērno *pril.* u mjeri prema zakonu, prema zakonitostima
✧ *v.* zakon + *v.* mjera

zakòpati *svrš.* ⟨*prez.* zakòpām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* zȁkopān⟩, *v.* kopati **1.** (što, koga) staviti u jamu ili raku iskopanu u zemlji i prekriti zemljom **2.** (∅) stojeći udariti prednjim kopitom o tlo (o konju) **//** **zakápati** (koga, što) *nesvrš.* ⟨*prez.* zàkāpām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ stavljati u jamu iskopanu u zemlji, prekrivati zemljom; pokapati; **zakopávati** *nesvrš.* ⟨*prez.* zakòpāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zakopati
✧ ZA- + *v.* kopati

zakòpčati (se) *svrš.* ⟨*prez.* -ām (se), *pril. pr.* -āvši (se), *prid. trp.* zȁkopčān⟩ pričvrstiti odjeću kopčama, dugmetom ili čim sličnim **//** **zakápčati** (se) *nesvrš.* ⟨*prez.* zàkāpčām (se), *pril. sad.* -ajūći (se), *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zakopčavati; **zȁkopčān** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ **1.** koji je pričvršćen kopčom, dugmetom i sl. **2.** *pren.* koji malo govori; uzdržan, (s)uzdržljiv, rezerviran, zatvoren; **zȁkopčānōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina ili stanje onoga koji je zakopčan ili svojstvo onoga što je zakopčano; **zakopčávati** (se) *nesvrš.* ⟨*prez.* zakòpčāvām (se), *pril. sad.* -ajūći (se), *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zakopčati, zakapčati
✧ ZA- + *v.* kopča, kopčati

zakoráknuti (∅) *svrš.* ⟨*prez.* zakòrāknēm, *pril. pr.* -ūvši, *prid. rad.* zakoráknuo⟩, *v.* zakoračiti **//** **zakoráčiti** (∅) *svrš.* ⟨*prez.* zakòrāčīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. rad.* zakoráčio⟩ **1.** učiniti prvi korak; poći, zakoraknuti, zakročiti **2.** *pren.* zauzeti dio prostora, učiniti prve korake na nekom području; stupiti; **zakoračívati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* zakoràčujēm, *pril. sad.* zakoràčujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zakoračiti; **zakròčiti** (∅) *svrš.* ⟨*prez.* zàkročīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. rad.* zakròčio⟩ *ekspr.*, *v.* zakoračiti
✧ ZA- + *v.* korak, koraknuti

zakòrjeti (se) *svrš.* ⟨*prez.* zàkorīm (se), *pril. pr.* -ēvši (se), *prid. trp.* zàkoren⟩ dobiti koru, prevući se korom od ustajalosti, izloženosti vrućini ili u procesu pečenja (ob. u zn. pretjerano debelu koru), *usp.* korica **//** **zakòrio** *prid.* ⟨*odr.* zakòrjelī⟩ koji je otvrdnuo, dobio koru; **zakòrjelōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je zakorjelo
✧ ZA- + *v.* kora

zakòrlatiti *svrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zakòrlaćen⟩ *reg.* **1.** svezati (pse), povezati, privezati (remenjem, lancima i sl.) **2.** *pren.* prisiliti na poslušnost; disciplinirati, stegnuti
✧ ZA- + *v.* korlat, korlatiti

zakòroviti se *svrš.* ⟨*prez.* zakòrovīm se, *pril. pr.* -īvši se, *prid. trp.* zakòrovljen⟩ obrasti u korov **//** **zakòrovljenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je zakorovljeno
✧ ZA- + *v.* korov

zákos *m* kosište
✧ ZA- + *v.* kosa², kositi

zakósiti (što) *svrš.* ⟨*prez.* zàkōsīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zàkōšen⟩ učiniti da stoji koso, postaviti koso (u odnosu na prethodni ili pretpostavljeni uspravni položaj) **//** **zakosívati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* zakòsujēm, *pril. sad.* zakòsujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zakositi; **zakošávati** *nesvrš.* ⟨*prez.* zakòšāvām, *pril. sad.* -ajūći, *prid. trp.* zakòšāvān, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zakositi; **zàkōšenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je zakošeno
✧ ZA- + *v.* kos², kositi

zakotȑljati (što) *svrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* zȁkotrljān⟩ početi kotrljati, učiniti da se što počne kotrljati **//** **zakotrljávati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* zakotȑljāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zakotrljati; **zakotùrati** (što) *svrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* zȁkoturān⟩ početi koturati, učiniti da se što počne koturati; zakotrljati; **zakoturávati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* zakotùrāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zakoturati
✧ ZA- + *v.* kotur, kotrljati se

zakotùrati, *v.* zakotrljati

zakòvati (što) *svrš.* ⟨*prez.* zàkujēm, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* zȁkovān⟩ čavlima ili klinovima utvrditi; pribiti **//** **zakìvāč** *m* ⟨G zakiváča⟩ **1.** onaj kojemu je posao da zakiva **2.** (+ *potenc.*) sprava za zakivanje; **zakívānje** *sr* **1.** ⟨*gl. im.*⟩, *v.* zakivati **2.** spajanje konstrukcijskih dijelova (najčešće limova i čeličnih profila) zakovicama [*vruće* ~; *hladno* ~]; **zakívati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* zàkīvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zakovati; **zákīvka** *ž* (**zákivak** *m*) ⟨G *mn* -ā/-ī⟩ cilindrično tijelo za učvršćivanje kovanjem; **zȁkovica** *ž* ono čime se što zakiva; zakivak, zakivka, nitna, metalna spojka; **zȁkovičār** *m* onaj koji kuje zakovice, onaj koji odjeću ukrašava zakovicama
✧ ZA- + *v.* kovati

zakovìtlati (∅, što, se) *svrš.* ⟨*prez.* zakovìtlām,

pril. pr. -āvši, *prid. trp.* zȁkovitlān⟩ **1. a.** početi kovitlati **b.** podići kovitlac **2.** jako zamahnuti čime po zraku bez određena smjera i sklada [~ *sabljom*; ~ *reketom*] // **zakovitlávati** (što, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* zakovìtlāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zakovitlati
✧ ZA- + *v.* kovitlati

zakovr̀čati (što, se) *svrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* zȁkovrčān⟩ zaviti (se), uviti u kovrče // **zȁkovrčānōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je zakovrčan; **zakovrčávati** (se) *nesvrš.* ⟨*prez.* zakovr̀čāvām (se), *pril. sad.* -ajūći (se), *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zakovrčati
✧ ZA- + *v.* kovrča, kovrčati

zakràbuljiti (se) *svrš.* ⟨*prez.* -īm (se), *pril. pr.* -īvši (se), *prid. trp.* zakràbūljen⟩ staviti krabulju; maskirati (se) // **zakràbuljenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ stanje onoga koji je zakrabuljen; **zakrabuljívati** (se) *nesvrš.* ⟨*prez.* zakrabùljujēm (se), *pril. sad.* zakrabùljujūći (se), *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zakrabuljiti
✧ ZA- + *v.* krabulja

zakračùnati (što) *svrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* zȁkračunāt⟩ *reg.* zatvoriti kračunom // **zakračunávati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* zakračùnāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zakračunati
✧ ZA- + *v.* kračun[1]

zakráljiti (se) *svrš.* ⟨*prez.* zàkrāljīm (se), *pril. pr.* -īvši (se), *prid. trp.* zàkrāljen⟩ *arh. knjiš.* postati kralj, postaviti (se) za kralja
✧ ZA- + *v.* kralj

zȁkratko *pril.* za kratko vrijeme; ubrzo
✧ ZA- + *v.* kratak

zakr̀ča|ti *svrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. pr.* -āvši, *prid. rad.* zȁkrčao⟩ oglasiti se krčanjem [~*lo mi je u želucu*]
✧ ZA- + *v.* krčati

zakŕč|iti (se) *svrš.* ⟨*prez.* zàkrčīm (se), *pril. pr.* -īvši (se), *prid. trp.* zàkrčen⟩ **1.** (što) pretrpati, napuniti, zauzeti, zapremiti prostor stvarima, mnoštvom ljudi, vozilima, informacijama (o komunikacijskim kanalima) i učiniti neprolaznim [*promet je* ~*en*; *soba je* ~*ena*] **2.** (se) pretrpati se, postati neprolazan (o prostoru) // **zàkr̄čenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je zakrčeno; **zakrčívati** (što, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* zakr̀čujēm, *pril. sad.* zakr̀čujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zakrčiti
✧ ZA- + *v.* krčiti

zàkrčkati (∅) *svrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. pr.* -āvši, *prid. rad.* zàkrčkao⟩ početi krčkati
✧ ZA- + *v.* krčati, krčkati se

zàkrečiti (se) *svrš.* ⟨*prez.* -īm (se), *pril. pr.* -īvši (se), *prid. trp.* zàkrečen⟩ **1.** ispuniti se krečom (ob. o krvnim žilama); kalcificirati, ovapniti **2.** premazati ili preliti krečom; zavapniti
✧ ZA- + *v.* kreč, krečiti

zakrekètati (∅) *svrš.* ⟨*prez.* zakrèkećēm, *pril. pr.* -āvši, *imp.* zakrèkeći, *prid. rad.* zàkreketao⟩ početi kreketati
✧ ZA- + *v.* kre, kreketati

zakrénuti (što) *svrš.* ⟨*prez.* zàkrēnēm, *pril. pr.* -ūvši, *prid. trp.* zàkrēnūt⟩ odstupiti znatno od uzetog smjera ili od pravca kretanja, ob. pod većim kutom // **zákret** *m* pokret u mjestu na jednu stranu; zakretaj; **zȁkretāj** *m*, *v.* zakret; **zàkretati** (∅, što) *nesvrš.* ⟨*prez.* zàkrećēm, *pril. sad.* zàkrećūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zakrenuti; **zákretnī** *prid.* koji se odnosi na zakret; obrtni [~ *moment*] △ ~ **transformator** *fiz.* regulacijski transformator čiji se napon u njegovu sekundaru (namotajima statora) regulira postavom rotora u određeni položaj s primarom
✧ ZA- + *v.* kretati, krenuti

zakrèsati *svrš.* ⟨*prez.* zàkrešēm, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* zȁkresān⟩ **1.** početi kresati [~ *granu*] **2.** kresivom izbiti iskru

zakríčati (∅) *svrš.* ⟨*prez.* zakríčīm, *pril. pr.* -āvši, *prid. rad.* zakríčao⟩ početi kričati, oglasiti se krikom
✧ ZA- + *v.* krik, kričati

zakrijésiti *svrš.* ⟨*prez.* zàkrijēsīm, *pril. pr.* -īvši⟩ početi krijesiti
✧ ZA- + *v.* krijes

zakrijéštati (∅) *svrš.* ⟨*prez.* zakrijéštīm, *pril. pr.* -āvši, *prid. rad.* zakrijéštao⟩ početi kriještati
✧ ZA- + *v.* kriještati

zakríliti (koga, što) *svrš.* ⟨*prez.* zàkrīlīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zàkrīljen⟩ **1.** pokriti, zakloniti krilima; uzeti pod krila **2.** *pren.* pružiti zaštitu, uzeti pod svoje okrilje, brinuti se za koga // **zakrílca** *sr mn* u zrakoplovstvu pokretne površine na stražnjem rubu krila prema trupu letjelice; flapsovi; **zakriljívati** (koga, što) *nesvrš.* ⟨*prez.* zakrìljujēm, *pril. sad.* zakrìljujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zakriliti
✧ ZA- + *v.* krilo

zàkriti (se) *svrš.* ⟨*prez.* zȁkrijēm (se), *pril. pr.* -īvši (se), *imp.* zàkrīj (se), *prid. trp.* zakrìven⟩ zakloniti (se) od pogleda nečim što se po-

stavlja kao zapreka // **zakrívati** (se) *nesvrš.* ⟨*prez.* zàkrīvām (se), *pril. sad.* -ajūći (se), *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zakriti
✧ ZA- + *v.* kriti

zakríviti (se) *svrš.* ⟨*prez.* zàkrīvīm (se), *pril. pr.* -īvši (se), *prid. trp.* zàkrīvljen⟩ iskriviti (se), postati kriv s obzirom na ravninu ili pravac; izviti (se) // **zàkrīvljenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je zakrivljeno [~ *ravnine*]; **zakrivljívati** (se) *nesvrš.* ⟨*prez.* zakrìvljujēm (se), *pril. sad.* zakrìvljujūći (se), *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zakriviti
✧ ZA- + *v.* kriv, kriviti

zakr̀mačiti (što) *svrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zakr̀mačen⟩ **1.** zamazati, napraviti krmaču (3) **2.** *v.* zasvinjiti (2) // **zakrmačívati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* zakrmàčujēm, *pril. sad.* zakrmàčujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zakrmačiti
✧ ZA- + *v.* krma, krmača

zákrmak *m* ⟨G -r̄mka, N *mn* -r̄mci⟩ *pom.* grotlo na krmi broda
✧ ZA- + *v.* krma

zakrmèljiti se *svrš.* ⟨*prez.* zakr̀meljīm se, *pril. pr.* -īvši se, *prid. trp.* zakr̀meljen⟩ (o očima) ispuniti se krmeljima // **zakrmeljívati se** *nesvrš.* ⟨*prez.* zakrmèljujēm se, *pril. sad.* zakrmèljujūći se, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zakrmeljiti se
✧ ZA- + *v.* krmelj

zakròčiti, *v.* zakoraknuti

zákrp|a *ž* komad kojim se što krpa (tkanina na tkanini itd.) // **zàkrpati** (**zàkrpiti**) (što) *svrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* zàkrpān/zàkrpljen⟩ **1.** prišiti zakrpu (na tkaninu, platno) **2.** *pren. pejor.* popraviti za neko vrijeme, popraviti u granicama mogućnosti; **zakrpávati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* zakr̀pāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zakrpati; **zákrpica** *ž dem.* od zakrpa
✧ ZA- + *v.* krpa

zakrúžiti *svrš.* ⟨*prez.* zàkrūžīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zàkrūžen⟩ učiniti krug oko čega // **zàkrūženōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je zakruženo; **zakružívati** *nesvrš.* ⟨*prez.* zakrùžujēm, *pril. sad.* -ajūći, *prid. trp.* zakrùžīvān, *gl. im.* zakružívānje⟩, *v.* zakružiti
✧ ZA- + *v.* krug, kružiti

zakrváriti *svrš.* ⟨*prez.* zakr̀vārīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zakr̀vāren⟩ početi krvariti, početi gubiti krv // **zakrváviti** (se) *svrš.* ⟨*prez.* -īm (se), *pril. pr.* -īvši (se), *prid. trp.* zakr̀vāvljen⟩ zaliti (se) krvlju; okrvaviti (se); **zakr̀vāvljenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ stanje onoga koji je zakrvavljen i svojstvo onoga što je zakrvavljeno; **zakrvavljívati** (se) *nesvrš.* ⟨*prez.* zakrvàvljujēm (se), *pril. sad.* zakrvàvljujūći (se), *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zakrvaviti; **zakr̀viti** (se, koga) *svrš.* ⟨*prez.* zàkrvīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zàkrvljen⟩ krvno zavaditi, *usp.* krviti se; **zakrvljívati** (se, koga) *nesvrš.* ⟨*prez.* zakr̀vljujēm, *pril. sad.* zakr̀vljujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zakrviti
✧ ZA- + *v.* krv, krvariti

zakr̀žljati (∅) *svrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. pr.* -āvši, *prid. rad.* zàkržljao⟩ ostati kržljav, zaostati u napredovanju, u rastu i razvoju // **zakr̀žljalōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je zakržljalo; **zakr̀žljao** *prid.* ⟨*odr.* -alī⟩ koji je nedovoljno razvijen; **zakržljávati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* zakr̀žljāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zakržljati, kržljati
✧ ZA- + *v.* krzati se, kržljati

zàkucati *svrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* zàkucān⟩ **1.** (što) ukucati, zabiti (čavao i sl.) udarajući čekićem ili čim drugim **2.** (∅) početi kucati; pokucati **3.** *sport* spustiti loptu odozgo u koš (u košarci) // **zakucávati** (što, ∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* zakùcāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zakucati
✧ ZA- + *v.* kuc, kucati

zàkučast *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ **1.** *rij.* **a.** koji je u obliku kuke; povijen **b.** zavojit **2.** *pren.* nejasan, višesmislen, tajanstven, uvijen [~ *govor*; ~*i razlozi*] // **zàkučasto** *pril.* nejasno, tajanstveno (o izlaganju, prikazivanju problema, pričanju); **zàkučastōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je zakučasto
✧ ZA- + *v.* kuk, kuka

zàkuhati (što) *svrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* zàkuhān⟩ **1.** početi kuhati **2.** ostaviti da počne kuhati, kipjeti **3.** *pren.* udesiti što loše, napraviti intrigu; ogovaranjima, potajnim radom i sl. biti uzrokom čemu // **zakuhávati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* zakùhāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zakuhati
✧ ZA- + *v.* kuhati

zàkukati (∅) *svrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. pr.* -āvši, *prid. rad.* zàkukao⟩ početi kukati
✧ ZA- + *v.* kuku, kukati

zakukúljiti (se) *svrš.* ⟨*prez.* zakùkūljīm (se), *pril. pr.* -īvši (se), *prid. trp.* zakùkūljen⟩ **1.** (-se) pokriti kukuljicom **2.** (što) učiniti neja-

snim, obaviti tajanstvenošću [~ *prave namjere*] // **zakùkūljen** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je samo u naznakama; nejasan, uvijen; **zakùkūljeno** *pril.* uvijeno, samo u naznakama; **zakùkūljenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ stanje onoga koji je zakukuljen i svojstvo onoga što je zakukuljeno; **zakukuljívati** (se) *nesvrš.* ⟨*prez.* zakukùljujēm (se), *pril. sad.* zakukùljujūći (se), *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zakukuljiti
✧ ZA- + *v.* kukac, kukuljica

zakukuríkati (∅) *svrš.* ⟨*prez.* zakukùrīčēm, *pril. pr.* -āvši, *prid. rad.* zakukuríkao⟩ početi kukurikati; zakukurijekati // **zakukurijékati** *svrš.* ⟨*prez.* zakukùrijēčēm, *pril. pr.* -āvši, *prid. rad.* zakukurijékao⟩, *v.* zakukurikati
✧ ZA- + *v.* kukuriku, kukurikati

zàkulīsje *sr kazal.* prostor iza kulisa // **zàkulisn|ī** *prid.* koji se radi krišom; potajni, tajni, podmukli (predodžba o zbivanjima iza kulisa) [~*e igre*; ~*i manipulator*]; **zàkulisno** *pril.* na zakulisan način
✧ ZA- + *v.* kulisa

zakúnjati (∅) *svrš.* ⟨*prez.* zàkūnjām, *pril. pr.* -āvši, *prid. rad.* zakúnjao⟩ početi kunjati; zadrijemati
✧ ZA- + *v.* kunjati

zakúpiti (što) *svrš.* ⟨*prez.* zàkūpīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zàkūpljen⟩ **1.** uzeti u zakup **2.** otkupiti unaprijed // **zákup** *m* privremena upotreba ili korištenje imanja, lokala itd. uz ugovorenu cijenu (zakupninu) [*uzeti u* ~; *dati u (pod)* ~]; **zákupac** *m* ⟨G -pca, N *mn* -pci, G -ācā⟩ onaj koji uzima što u zakup; zakupnik, zakupoprimac; **zákupačkī** *prid.* koji se odnosi na zakupce; **zákupački** *pril.* kao zakupac, na način zakupaca; **zákupčev** *prid.* koji pripada zakupcu; **zakùpitelj** *m* onaj koji što zakupljuje; **zakupitèljica** *ž*, *v.* zakupitelj; **zakupitèljičin** *prid.* koji pripada zakupiteljici; **zàkūpljenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je zakupljeno; **zakupljívati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* zakùpljujēm, *pril. sad.* zakùpljujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zakupiti; **zákupnī** *prid.* koji se odnosi na zakup [~ *ugovor*]; **zákupnica** *ž*, *v.* zakupnik; **zákupničin** *prid.* koji pripada zakupnici; **zákupničkī** *prid.* koji se odnosi na zakupnike; **zákupnički** *pril.* kao zakupnik, na način zakupnika; **zákupnīk** *m* ⟨N *mn* -īci⟩, *v.* zakupac; **zakupnìna** *ž* novac koji se daje za zakup; cijena zakupa; **zákupnīštvo** *sr* zakupnički odnos; zakupljivanje
✧ ZA- + *v.* kupiti

zakupodávac *m* ⟨G -vca, N *mn* -vci⟩ *pravn.* onaj koji daje što u zakup uz najamninu
✧ *v.* zakupiti + *v.* dati, davati

zakupoprímac *m* ⟨G -mca, N *mn* -mci⟩ *pravn.*, *v.* zakupnik, zakupac
✧ *v.* zakupiti + *v.* primiti

zakùrblati (∅) *svrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. pr.* -āvši, *prid. rad.* zakùrblao⟩ *reg.* **1.** *zast.* okretanjem kurbla uključiti motor (na vrlo starim modelima automobila ili strojeva) **2.** *pren.* upaliti motor (ob. na automobilima kada se teško pale), staviti motor u pogon
✧ ZA- + *njem.* Kurbel: ručica za okretanje na motoru

zakúriti *svrš.* ⟨*prez.* zàkūrīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zàkūren⟩ *reg.* **1.** (što) naložiti, zapaliti (vatru) **2.** (∅) dobiti visoku temperaturu, zavatriti // **zakurívati** (što, ∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* zakùrujēm, *pril. sad.* zakùrujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zakuriti
✧ ZA- + *v.* kuriti

zakúsati *svrš.* ⟨*prez.* zàkūsām, *pril. pr.* -āvši, *prid. rad.* zakúsao⟩ *rij.* početi kusati // **zákusak** *m* ⟨G -ska, N *mn* -sci⟩ *zast.* zalogaj; **zákuska** *ž* ⟨D L -sci, G *mn* -sākā/-ī⟩ lagani hladni obrok, ob. u društvu i mimo glavnih obroka
✧ ZA- + *v.* kusati

zákutak *m* ⟨G -tka, N *mn* -uci⟩ skromno i mirno mjesto za boravak (predodžba o miru u kutu); zapećak // **zákučić** *m dem.* od zakutak; **zákutan** *prid.* ⟨*odr.* -tnī⟩ koji se odnosi na zakutak, zakutnost
✧ ZA- + *v.* kut

zàkvačiti, *v.* zakačiti

zakvákati (∅) *svrš.* ⟨*prez.* zàkvāčēm, *pril. pr.* -āvši, *prid. rad.* zakvákao⟩ **1.** početi kvakati **2.** nakratko se oglasiti kvakanjem
✧ ZA- + *v.* kvak-kvak, kvakati

zàkvocati (∅) *svrš.* ⟨*prez.* zàkvocām, *pril. pr.* -āvši, *prid. rad.* zàkvocao⟩ **1.** početi kvocati **2.** nakratko se oglasiti kvocanjem
✧ ZA- + *v.* kvoc, kvocati

zálac, *v.* zao

zalágati, *v.* založiti[3]

zalahòriti (∅) *svrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. pr.* -īvši, *prid. rad.* zalahòrio⟩ početi lahoriti
✧ ZA- + *v.* lahor, lahoriti

zàlajati (∅) *svrš.* ⟨*prez.* -ēm, *pril. pr.* -āvši, *prid. rad.* zàlajao⟩ početi lajati, oglasiti se lajanjem
✧ ZA- + *v.* lajati

zàlaktica *ž neob.*, *v.* podlaktica
✧ ZA- + *v.* lakat

zalámati, *v.* zalomiti

zàlārmati (∅) *svrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. pr.* -āvši, *prid. rad.* zàlārmao⟩ početi larmati, dignuti larmu

✧ ZA- + *v.* larma, larmati

zalàufati se *svrš.* ⟨*prez.* -ām se, *pril. pr.* -āvši se, *prid. trp.* zalàufān⟩ *razg.* **1.** zatrčati se, zaletjeti se **2.** *pren.* dobro krenuti s nekim poslom; uhodati se

✧ ZA- + *v.* lauf, laufati

zálaz *m* **1.** silaženje Sunca na dnevnoj putanji; zalazak **2.** *pren.* kraj, svršetak u silaznoj crti (o nečemu što je imalo uspon i vrhunac) [~ *karijere*; ~ *slave*]; zalazak // **zàlazak** *m* ⟨G -ska, N *mn* -sci⟩, *v.* zalaz; **zálaznī** *prid.* koji se odnosi na zalaz i zalazak; **zálaznica** *ž vojn.* posljednji odred ili manja skupina u kretanju veće jedinice; zaštitnica

✧ ZA- + *v.* laz, laziti

zàleći (se) *svrš.* ⟨*prez.* zàlegnēm (se), *pril. pr.* zàlegāvši/zàlegnūvši (se), *prid. trp.* zàlegnūt⟩ **1.** (∅, se) prionuti za što, priljubiti se uza što; zalegnuti **2.** (∅) ne micati se s nekog mjesta, ne dati se otjerati; zalegnuti, zasjesti // **zàlegnuti** (∅, se) *svrš.* ⟨*prez.* zàlegnēm, *pril. pr.* -ūvši, *prid. rad.* zàlegnuo/zàlegao, zàlegnula/zàlegla *ž*⟩, *v.* zaleći; **zàležāj** *m med.*, *v.* dekubitus; **zalèžati se** *svrš.* ⟨*prez.* zàležīm se, *pril. pr.* -āvši se, *prid. rad.* zàlegnuo se⟩ **1.** (se komu) ležanjem dati oblik ili otisak (o kosi, o licu) **2.** (se) dugo ostati neaktivan, oslabiti od ležanja u krevetu; uležati se; **zalijégati** (se) *nesvrš.* ⟨*prez.* zàlijēžēm (se), *pril. sad.* zalijéžūći (se), *gl. im.* -ānje⟩ **1.** *v.* zaleći **2.** dostajati

✧ ZA- + *v.* ležati, leći

zalèditi (se) *svrš.* ⟨*prez.* zàledīm (se), *pril. pr.* -īvši (se), *prid. trp.* zàleđen⟩ **1.** (što) pretvoriti u led; zamrznuti, smrznuti **2.** (se) **a.** pretvoriti se u led promjenom agregatnog stanja **b.** prekriti ledenom korom **c.** *razg.* osjećati veliku studen, *usp.* smrznuti (se) **3.** (što) *pren.* obustaviti postupak, proces itd. // **zàleđenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je zaleđen, svojstvo onoga što je zaleđeno; **zaleđívati** (što, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* zalèđujēm, *pril. sad.* zalèđujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zalediti

✧ ZA- + *v.* led, lediti se

záleđ|e *sr* **1.** ono što je kome ili čemu za leđima kao oslonac ili osiguranje [*financijsko ~e*] **2.** kraj na kopnu koji gravitira gradu ili kraju na moru [*zadarsko ~e*; *istarsko ~e*] **3.** *sport* nedopušten položaj igrača u nogometu koji u trenutku primanja lopte na protivničkoj strani terena ispred sebe osim vratara nema nijednog protivničkog igrača [*naći se u ~u*, *sport* načiniti takav prekršaj]; ofsajd **4.** zastrana [*naći se u ~u*, *razg.* **a.** naći se tamo gdje ne treba; zastraniti **b.** biti zanemaren, preskočen, gurnut ustranu]

✧ ZA- + *v.* leđa

zalelùjati (se) *svrš.* ⟨*prez.* zalelùjām (se), *pril. pr.* -āvši (se), *prid. trp.* zàlelujān⟩ početi se lelujati

✧ ZA- + *v.* lelujati se

zalèmiti (što) *svrš.* ⟨*prez.* zàlemīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zàlemljen⟩ začepiti, sastaviti, pričvrstiti lemom (rastopljenim kositrom); zaletati, zalotati // **zalemljívati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* zalèmljujēm, *pril. sad.* zalèmljujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zalemiti, lemiti

✧ ZA- + *v.* lem, lemiti

zalepètati *svrš.* ⟨*prez.* zalepètām/zalèpećēm, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* zàlepetao⟩ početi lepetati (ob. krilima)

✧ ZA- + *v.* lepet, lepetati

zalepŕšati (se) *svrš.* ⟨*prez.* -ām (se), *pril. pr.* -āvši (se), *prid. rad.* zàlepršao (se)⟩ početi lepršati

✧ ZA- + *v.* lepršati

zalètjeti se *svrš.* ⟨*prez.* zàletīm se, *pril. pr.* -ēvši se, *prid. rad.* zalètio/zalètjela se *ž*⟩ **1.** leteći zaći nekamo, u nešto **2.** uzeti zalet **3.** *pren.* **a.** neoprezno se upustiti u što, učiniti što, pristati na što **b.** neoprezno reći ono što nije trebalo // **zálet** *m* **1.** brzi kratki let na plijen (o ptici) **2. a.** *sport* brzo trčanje pred skok ili pred bacanje [*uzeti ~*]; zatrka **b.** rulanje aviona na pisti prije uzletanja; **zaletávati se** *nesvrš.* ⟨*prez.* zalètāvām se, *pril. sad.* -ajūći se, *prid. rad.* zaletávao se⟩, *v.* zalijetati se; **záletīšte** *sr* prostor na kojem se uzima zalet; **záletn|ī** *prid.* koji se odnosi na zalet [*~a staza*]; **zalijétati se** *nesvrš.* ⟨*prez.* zàlijēćēm se, *pril. sad.* zalijéćūći se, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zaletjeti se

✧ ZA- + *v.* letjeti

zâlih|a *ž* **1.** uskladištena roba i sl., spremna za prodaju, distribuciju itd. [*imati na ~i*] **2.** ono što se još ne troši, što se čuva, stoji u rezervi; rezerva, pričuva [*moje ~e sala*; *ima tri frajera na ~i*] // **zâlihōst** (**zálišnōst**) *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ *lingv.* ponavljanje informacija u komunikaciji kojem je svrha sprečavanje ne-

sporazuma (npr. u izrazu »ove žene«, dvije su oznake množine; posebno učestalo u nekim funkcionalnim stilovima: »u vremenu od«, »s iznosom od«); redundancija; **zâlihostan** *prid.* ⟨*odr.* -snī⟩ koji se temelji na zalihosti, koji se odnosi na zalihost; zališan; **zališan** *prid.* ⟨*odr.* -šnī⟩ **1.** *v.* zalihostan **2.** koji je suvišan; nepotreban; **zálišnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je zališno

✧ ZA- + *v.* lišiti

zalijéčiti (što, se) *svrš.* ⟨*prez.* zàlijēčīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zàlijēčen, *gl. im.* zalječénje⟩ privremeno (se) izliječiti, dovesti bolest u podnošljivo stanje // **zaljećívati** (što, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* zaljèčujēm, *pril. sad.* zaljèčujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zaliječiti

✧ ZA- + *v.* lijek, liječiti

zalijépiti (se) *svrš.* ⟨*prez.* zàlijēpīm (se), *pril. pr.* -īvši (se), *prid. trp.* zàlijēpljen⟩ **1.** (što) **a.** spojiti, pričvrstiti lijepljenjem [~ *pločice*] **b.** (se) spojiti se lijepljenjem; prionuti **2.** *pren.* **a.** pristati uz koga, slijepo slijediti **b.** nametati svoju prisutnost, ne dati se odalečiti od koga ili od čega // **zaljepljívati** (što, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* zaljèpljujēm, *pril. sad.* zaljèpljujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zalijepiti

✧ ZA- + *v.* lijepiti

zálisak *m* ⟨G -ska, N *mn* -sci⟩ *anat.* tanak nabor unutarnjeg sloja nekoga šupljeg organa (srce, vene, crijeva), ima funkciju ventila koji propušta sadržaj samo u jednom smjeru; zalistak // **zálistak**[1] *m* ⟨G -ska, N *mn* -sci⟩, *v.* zalisak

✧ ZA- + *v.* list[1]

zálistak[2] *m* ⟨G -ska, N *mn* -sci⟩ *bot.* list kojemu se u pazušcu nalazi pup, ogranak ili cvijet; brakteja, priperak

zàliti (se) *svrš.* ⟨*prez.* zàlijēm (se), *pril. pr.* -īvši (se), *imp.* zàlīj (se), *prid. trp.* zaliven⟩ **1.** preliti, politi tekućinom **2.** (što) natopiti zemlju oko biljke **3.** *razg.* **a.** uzeti što za piće, popiti poslije jela **b.** popiti povodom kakva posla, dogovora i sl.; nazdraviti pićem **4.** (što) dijelove povezati u cjelinu nečim žitkim što će se stvrdnuti **5.** (što) preliti preko čega; preplaviti **6.** (se) politi se tekućinom // **zalijévati** (**zalívati**) (se) *nesvrš.* ⟨*prez.* zàlijēvām/zàlīvām (se), *pril. sad.* -ajūći (se), *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zaliti; **zaljèvača** *ž kulin.* slano jelo od rijetkog tijesta, jaja, sjeckanog špinata, naribanih tikvica i sl.

✧ ZA- + *v.* liti

zalízati (što, se) *svrš.* ⟨*prez.* zàlīžēm, *pril. pr.* -āvši, *imp.* zalíži, *prid. trp.* zàlīzān⟩ glatko (masno ili vlažno) začešljati kosu // **zálizak** *m* ⟨G -ska, N *mn* -sci⟩ **1.** zalizan i začešljan uvojak ili pramen kose; zuluf **2.** neobraslost ili ćelavost koja je s obje strane čela zašla u vlasište, u dio koji inače pokriva kosa **3.** (*mn*) produžeci kose, pruženi niz lice pokraj uha; **zalizívati** (se, što) *nesvrš.* ⟨*prez.* zalìzujēm, *pril. sad.* zalìzujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zalizati

✧ ZA- + *v.* lizati

zàlogāj *m* količina hrane koja se odjednom založi, uzme u usta i proguta // **zalogàjčić** *m dem.* od zalogaj; **zalogàjčina** *ž augm.* od zalogaj; **zalogájnica** *ž* ugostiteljsko mjesto u kojem se može što pojesti; kantina; **zalòžiti**[1] (što) *svrš.* ⟨*prez.* zàložīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. rad.* zalòžio⟩ pojesti koji zalogaj, uzeti zakusku [*malo* ~]

✧ *v.* založiti[2], zalog

zalogodávac *m* ⟨G -vca, N *mn* -vci, G zalogòdāvācā⟩ onaj koji daje u zalog // **zalogodàvāčkī** *prid.* koji se odnosi na zalogodavce; **zalogodàvāčki** *pril.* kao zalogodavac, na način zalogodavaca; **zalogodávčev** *prid.* koji pripada zalogodavcu; **zalogòdāvka** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩, *v.* zalogodavac

✧ *v.* založiti[2], zalog + *v.* dati, davati

zalogoprímac *m* ⟨G -mca, N *mn* -mci, G zalogòprīmācā⟩ onaj koji prima u zalog // **zalogoprìmačkī** *prid.* koji se odnosi na zalogoprimce; **zalogoprimatèljica** *ž*, *v.* zalogoprimac; **zalogoprímčev** *prid.* koji pripada zalogoprimcu

✧ *v.* založiti[2], zalog + *v.* primiti

zalòmiti (se) *svrš.* ⟨*prez.* zàlomīm (se), *pril. pr.* -īvši (se), *prid. trp.* zàlomljen⟩ **1.** (što) **a.** malo odlomiti; prelomiti **b.** lomljenjem načeti, djelomično oštetiti; zakršiti **c.** djelomično slomiti, tako da se ne odvoji (o grančici i sl.) **2.** (se, komu) *razg.* slučajno se dogoditi (o povoljnom ili nepovoljnom događaju) // **zalámati** (što, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* zàlāmām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zalomiti; **zálom** *m tisk.* poremećaj sloga u grafičkoj tehnici (kad se poremete pasusi itd.); **zálōmci** *m mn* ⟨N zálomak, G -ōmka⟩ *agr.* zalomljeni vrhovi i zaperci vinograda

✧ ZA- + *v.* lom, lomiti

zàlotati (što) *svrš.*, *v.* zalemiti

zalòžiti[1], *v.* zalogaj

zalòžiti[2] (što) *svrš.* ⟨*prez.* zàložīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zàložen⟩ zapaliti (vatru); naložiti

✧ ZA- + *v.* ložiti

zalòžiti^{3} (što) *svrš.* ⟨*prez.* zàložīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zàložen⟩ **1.** dati u zalog **2.** *pren. retor.* podnijeti velike žrtve [~ *život*] // **zalàgāč** *m* ⟨G zalagáča⟩ onaj koji daje stvari u zalog; **zalagàčica** *ž*, *v.* zalagač; **zalàgāčkī** *prid.* koji se odnosi na zalagače; **zalàgāčki** *pril.* kao zalagač, na način zalagača; **zalagaónica** *ž* ustanova u kojoj se stvari od vrijednosti daju u zalog za novac; **zalagaóničār** *m* vlasnik zalagaonice, onaj koji daje (novac) u zajam za zalog; **zalagaóničarev** (**zalagaóničarov**) *prid.* koji pripada zalagaoničaru; **zalagaóničārka** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩, *v.* zalagaoničar; **zalagaóničarskī** *prid.* koji se odnosi na zalagaoničare; **zalagaóničkī** *prid.* koji se odnosi na zalagaonicu i zalagaonice; **zalagaónički** *pril.* (na način) kao u zalagaonici, tako kao u zalagaonici; **zalágati** (što, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* zàlāžēm, *pril. sad.* zalážūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* založiti^{3}, založiti se; **zálog** *m* ⟨N *mn* -ozi⟩ **1.** predmet od vrijednosti, dragocjenost ili nekretnina kojom se jamči ispunjenje primljene obveze ili povrat novca uzetog u zajam **2.** *retor.* znak, postojanje čega kao dokaz da će se ostvariti nada, da će se što učiniti **3.** *arh.* hipoteka; **zàloga** *ž rij.* vrpca ili poseban označivač za knjige, cedulja i dr. koja se umeće između stranica gdje je prekinuto čitanje; označivač; **zalòžiti se** (za koga, za što) *svrš.* ⟨*prez.* zàložīm se, *pril. pr.* -īvši se, *prid. rad.* zalòžio se⟩ učiniti napore da što uspije, preporučiti koga; zauzeti se; **záložn|ī** *prid.* koji se odnosi na zalog, koji radi sa zalozima △ *~o pravo* pravo nad tuđom imovinom prema kojemu je založni vjerovnik ovlašten prodajom založene imovine namiriti svoju tražbinu; **záložnica** *ž* **1.** isprava kojom se potvrđuje da je zalog primljen i da će biti vraćen kad se podmiri zajam **2.** *bank.* vrijednosni papir koji donositelju nosi stalne kamate (najčešće ih izdaju hipotekarne banke)
✧ ZA- + *v.* ležati, log

zàlūd *pril. ekspr.*, *v.* uzalud // **záludan** *prid.* ⟨*odr.* -dnī⟩ **1.** uzaludan, bezuspješan, jalov, bez rezultata, nekoristan, isprazan **2.** dokon, besposlen; **záludno** *pril.* uzalud, nepotrebno; **záludnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je zaludno; **zalúdu** *pril. arh. reg.* uzalud, zalud [~ *sam se trudio*]
✧ ZA- + *v.* lud

zalúditi (koga čime) *svrš.* ⟨*prez.* zàlūdīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zàlūđen⟩ **1.** učiniti ludim **2.** navesti koga da se pretjerano zanese kim ili čim // **zalúdjeti** *svrš.* ⟨*prez.* zàlūdīm, *pril. pr.* -ēvši, *prid. rad.* zalúdio/zalúdjela *ž*⟩ postati kao lud; **zalùdljiv** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji se može zaluditi; **zàlūđeno** *pril.* (kao) u ludom zanosu, pretjerano zaneseno; izbezumljeno; **zàlūđenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ stanje onoga koji je zaluđen; **zaluđívati** (koga) *nesvrš.* ⟨*prez.* zalùđujēm, *pril. sad.* zalùđujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zaluditi
✧ ZA- + *v.* lud

zàlumpati (što) *svrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. pr.* -āvši, *prid. rad.* zàlumpao⟩ *razg.* potratiti, potrošiti, propiti, proćerdati (u pijanci) // **zàlumpovati** (što) *svrš.* ⟨*prez.* zàlumpujēm, *pril. pr.* -āvši, *prid. rad.* zàlumpovao⟩ *reg.* (+ *srp.*) zalumpati, *v.*
✧ ZA- + *v.* lump, lumpati

zalúpati (∅) *svrš.* ⟨*prez.* zàlūpām, *pril. pr.* -ávši, *prid. rad.* zalúpao⟩ početi lupati, *usp.* lupati // **zàlūpan** (∅, u čemu) *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ *razg. pejor.* koji je kulturno i društveno zaostao; zatucan; **zalupánac** *m* ⟨G -nca, N *mn* -nci, G zalùpānācā⟩ onaj koji je zalupan, tvrdoglav, priglup; **zalupánče** *v prid.* koji pripada zalupancu; **zàlūpanōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je zalupan; **zàlupiti** (se) *svrš.* ⟨*prez.* -īm (se), *pril. pr.* -īvši (se), *prid. trp.* zàlupljen⟩ **1.** (što, čime) naglo, s lupom zatvoriti i tresnuti [~ *vrata/vratima*] **2.** (se) zatvoriti se s lupom; **zalupljívati** (što, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* zalùpljujēm, *pril. sad.* zalùpljujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zalupiti
✧ ZA- + *v.* lupiti, lupati

zalútati (∅, u što, u čemu) *svrš.* ⟨*prez.* zàlūtām, *pril. pr.* -āvši, *prid. rad.* zalútao⟩ **1. a.** skrenuti sa željenog puta, izgubiti se krećući se; zabludjeti **b.** *pren.* otići na pogrešnu stranu (u radu, razmišljanjima, odlukama) **2.** naći se slučajno na nekom mjestu △ ***zalutala ovčica*** *iron.* osoba koja je pošla pogrešnim putem; ***zalutali metak*** **1.** metak koji slučajno pogodi ono što mu nije bio cilj **2.** *pren.* slučajni razlog nečije neprilike, ono što je bilo namijenjeno kao nevolja drugome
✧ ZA- + *v.* lutati

Zálužnica *ž* naselje (u blizini Otočca), 518 stan. // **Zálužničanin** *m* (**Zálužničānka** *ž*) ⟨N *mn* Zálužničani⟩ stanovnik Zalužnice
◈ *v.* lug^{1}

záljev *m geogr.* dio površine oceana, mora ili velikog jezera koji zalazi u kopno kojim

je okružen s tri strane [*Bakarski* ~]; zaton △ ***Zaljev svinja*** *pov.* mjesto neuspješnog iskrcavanja antikomunističkih kubanskih izbjeglica 1961. u pokušaju rušenja Castrova režima **//** **záljevskī** *prid.* koji se odnosi na zaljev i Zaljev △ ~ ***rat*** *pov.* rat SAD-a i zapadnih saveznika te prozapadnih arapskih država protiv Iraka (1991), zbog agresije na Kuvajt

✧ ZA- + *v.* liti, lijevati

zaljúbiti se (u što, u koga) *svrš.* ⟨*prez.* zàljūbīm se, *pril. pr.* -īvši se, *prid. trp.* zàljūbljen⟩ **1.** prožeti se, ispuniti se ljubavlju prema drugoj osobi **2.** *pren.* zanijeti se čime, jako zavoljeti što **//** **zaljubljènica** *ž*, *v.* zaljubljenik; **zaljubljènīčkī** *prid.* koji se odnosi na zaljubljenike; **zaljubljènīčki** *pril.* kao zaljubljenik, na način zaljubljenika; **zaljubljènīk** (u što, čega) *m* ⟨G zaljubljeníka, N *mn* zaljubljeníci⟩ onaj koji je zaljubljen, onaj koji jako voli; entuzijast [~ *prirode*; ~ *u aviomodelarstvo*]; **zàljūbljeno** *pril.* s izrazom velike ljubavi, sa zaljubljenošću [*gledati* ~]; **zàljūbljenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ stanje onoga koji je zaljubljen; **zaljùbljiv** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji se lako zaljubljuje; **zaljubljívati se** *nesvrš.* ⟨*prez.* zaljùbljujēm se, *pril. sad.* zaljùbljujūći se, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zaljubiti se; **zaljùbljivōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je zaljubljiv

✧ ZA- + *v.* ljubiti

zaljúljati (se, što) *svrš.* ⟨*prez.* zàljūljām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* zàljūljān⟩ **1.** početi (se) ljuljati **2.** malo (se), jednokratno ili nakratko zaklimati; zanjihati (se)

✧ ZA- + *v.* ljuljati

zaljútiti (što) *svrš.* ⟨*prez.* zàljūtim, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zàljūćen⟩ začiniti ljutim, dodati što je potrebno da postane ljuto (papriku, papar) **//** **zàljūćenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je zaljućeno; **zaljućívati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* zaljùćujēm, *pril. sad.* zaljùćujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zaljutiti

✧ ZA- + *v.* ljut (1)

zàmaći (∅, za što) *svrš.*, *v.* zamaknuti

zamađìjati *svrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* zȁmađijān⟩ *reg.* opčiniti, opčarati

✧ ZA- + *v.* mag, magija

zamàgliti (se) *svrš.* ⟨*prez.* zàmaglīm (se), *pril. pr.* -īvši (se), *prid. trp.* zàmagljen⟩ **1.** prekriti se maglom, postati maglovit (o okolišu) **2.** zamutiti se; izgubiti prozirnost (o staklu) **3.** zasuziti, zamutiti se (o očima) **4.** *pren.* postati nejasan, maglovit **5.** (što) učiniti da bude nejasno (namjerno ili neumješnim načinom objašnjavanja) **//** **zàmagljen** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ **1.** na koji je pala magla [~ *prozor*; ~*o staklo*] **2.** ⟨*odr.* -ī⟩ *pren.* koji je namjerno nejasno izrečen, učinjen nerazumljivim; **zàmagljenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je zamagljeno; maglovitost, zamućenost, neodređenost; **zamagljìvāč** *m* ⟨G zamagljiváča⟩ *agr.* uređaj kojim se raspršuje tekući pesticid; **zamagljívati** (se, što) *nesvrš.* ⟨*prez.* zamàgljujēm, *pril. sad.* zamàgljujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zamagliti

✧ ZA- + *v.* magla

zámah *m* ⟨N *mn* -asi⟩ **1.** brz širok pokret cijelom rukom, pokret s ciljem da se udari ili što (iz)baci; zamašaj **2.** *pren.* nalet, brzo nastupanje, brz uspon, polet, snažan razvoj [*biti u* ~*u*] **//** **zamahívati** (∅, čime) *nesvrš.* ⟨*prez.* zamàhujēm, *pril. sad.* zamàhujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zamahnuti; **zamáhnuti** (∅, čime) *svrš.* ⟨*prez.* zàmāhnēm, *pril. pr.* -ūvši, *imp.* zamáhni, *prid. trp.* zàmāhnūt⟩ izvesti zamah; **zȁmašāj** *m*, *v.* zamah; **zȁmašān** *prid.* ⟨*odr.* -šnī⟩ krupan, velik, opsežan; **zȁmašnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je zamašno; **zámašnjāk** *m* ⟨N *mn* -āci⟩ **1.** masivan kotač za održavanje i regulaciju kretanja stroja **2.** *pren.* ono što daje poticaja, što inicira

✧ ZA- + *v.* mah, mahati

zámak *m* ⟨G -mka, N *mn* zȁmci/zàmkovi⟩ *pov.* samostalna tvrda građevina s kulama namijenjena trajnom boravku vladara i feudalaca; burg; utvrda, tvrđa

✧ *češ.* zamek ← zamknouti: zaključati, analogijom prema *njem.* Schloss ← schliessen: zaključati

zamàknuti (**zàmaći**) (∅, za što) *svrš.* ⟨*prez.* zàmaknēm, *pril. pr.* -ūvši, *imp.* zamàkni, *prid. rad.* zamàknuo/zàmakao⟩ zaći za što, izgubiti se iz vida, s pogleda; nestati **//** **zàmicati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* zàmičēm, *pril. sad.* zàmičūći, *imp.* zàmiči, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zamaknuti (zamaći)

✧ ZA- + *v.* maknuti

zàmalo *pril.* **1.** ubrzo, uskoro, kratko (potom), za kratko vrijeme, poslije nečega što se dogodilo u prošlosti [~ *se opet vrati*] **2.** umalo, gotovo da, malo je trebalo [~ *je pogodio metu*]; maldane

✧ ZA- + *v.* mal[1], malo

zamámiti *svrš.* ⟨*prez.* zàmāmīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zàmāmljen⟩ osvojiti ljepotom, veličinom i sl. tako da očara // **zȁmām|an** *prid.* ⟨*odr.* -mnī⟩ koji zamamljuje, zanosi, očarava [*~ne grudi*]; zamamljiv; **zamàmljiv** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩, *v.* zamaman [*Šenoa i Matoš su iz ničega stvorili ~ mit Zagreba*]; **zamamljívati** *nesvrš.* ⟨*prez.* zamàmljujēm, *pril. sad.* zamàmljujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zamamiti; **zȁmāmno** (**zamàmljivo**) *pril.* sa zamamom, tako da očarava; oduševljavajući, zanosno, privlačno; **zamámnōst** (**zamàmljivōst**) *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je zamamno, što zanosi, očarava

✧ ZA- + *v.* mamiti

zȁmān *pril. zast.* (u)zalud, badava, utaman, *usp.* uzaman

✧ *prasl.* *za vъ manъ, *v.* za + *v.* u + *v.* mana

zamàndaliti (što) *svrš.* ⟨*prez.* zamàndalīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zamàndaljen⟩ *reg.* zatvoriti vrata mandalom (zasunom) // **zamandaljívati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* zamandàljujēm, *pril. sad.* zamandàljujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zamandaliti

✧ ZA- + *v.* mandal, mandaliti

zamàntati se *svrš.* ⟨*prez.* (*3. l. jd*) zamàntā se, *pril. pr.* -āvši se, *prid. trp.* zȁmantān⟩ *razg.* zavrtjeti se (u glavi); zamagliti se pred očima

✧ ZA- + *v.* mantati se

Zàmanja, Bernard (Brne Džamanjić, latinizirano Bernardus Zamagna) (1735–1820), hrv. književnik, isusovac, latinist (epigrami, elegije, poslanice u stihovima) i prevodilac na latinski (grčki klasici, dijelovi Gundulićeva *Osmana*, *Radonja* Š. Menčetića, pučke pjesme)

zamárati, *v.* zamoriti

zamaskírati (koga, što, se) *svrš.* ⟨*prez.* zamàskīrām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* zamàskīrān⟩ **1.** *razg.* staviti masku na lice, obući tako da se prikrije identitet; prerušiti (se) **2.** izvesti kamuflažu posebno za to izrađenim sredstvima i odijelima; zakamuflirati (se) **3.** *pren.* prikazati se kao tko drugi ili drugačiji radi postizanja nekog dobitka, izvođenja nekog trika, provođenja namjere i sl.

✧ ZA- + *v.* maska, maskirati

zamástiti (se) *svrš.* ⟨*prez.* zàmāstīm (se), *pril. pr.* -īvši (se), *prid. trp.* zàmāšćen⟩ **1.** (što) prirediti jelo uz potrebnu količinu masti **2.** (što, se) zaprljati, uprljati mašću ili čime ljepljivim i sličnim masti // **zàmāšćenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je zamašćeno; **zamašćívati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* zamàšćujēm, *pril. sad.* zamàšćujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zamastiti

✧ ZA- + *v.* mast, mastiti

zȁmašāj, *v.* zamah

zamátati, *v.* zamotati

zàmazati *svrš.* ⟨*prez.* zàmažēm, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* zàmazān⟩ **1.** prevući nečim žitkim, nečim čime se maže; namazati **2.** *pren.* sakriti, zagladiti, zataškati, zabašuriti [~ *(kome) oči* zavarati koga, učiniti da ne vidi pravo stanje stvari] **3.** zaprljati // **zamazánac** *m* ⟨G -nca, N *mn* -nci, G zamàzānāca⟩ *razg. pejor.* onaj koji je zamazan ili koji se nerado pere; prljavko; zamusanac; **zamazánčev** *prid.* koji pripada zamazancu; **zamazànica** (**zamàzānka**) *ž*, *v.* zamazanac; **zàmazānōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ stanje onoga koji je zamazan ili svojstvo onoga što je zamazano; **zamazívati** *nesvrš.* ⟨*prez.* zamàzujēm, *pril. sad.* -zujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zamazati

✧ ZA- + *v.* mazati

Zàmbēzi (**Zambêzi**) *m* ⟨G Zàmbēzija⟩ *geogr.* rijeka u *J* Africi, duga 3540 km, izvire u Zambiji, utječe u Indijski ocean (Mozambik), tvori Viktorijine slapove // **zàmbēškī** *prid.* koji se odnosi na Zambezi

Zàmbija *ž geogr.* država u *J* Africi, 752.614 km², 8.456.000 stan., glavni grad Lusaka // **Zambíjac** *m* (**Zàmbījka** *ž*) ⟨G -jca, N *mn* Zambíjci⟩ stanovnik ili državljanin Zambije; **zàmbījskī** *prid.* koji se odnosi na Zambiju i Zambijce

zȁmbo *m* ⟨G -a, N *mn* -si⟩ *antrop.* južnoamerički naziv za potomka crnca i Indijanke odn. Indijanca i crnkinje

✧ *šp.*

zȁmbra *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩ **1.** *glazb. etnol.* živahni maurski ples, »ženski flamenco« u Španjolskoj **2.** noćna zabava s plesom

✧ *šp.*

zamekètati *svrš.* ⟨*prez.* zamèkećēm, *pril. pr.* -āvši, *prid. rad.* zamekètao⟩ početi meketati

✧ ZA- + *v.* me-e-e-e, meketati

Zamenhof (*izg.* Zámenhof), **Ludwik Lejzer** (**Lazar**) (1859–1917), poljsko-židovski liječnik; knjigom *Lingvo internacia* (*Međunarodni jezik*, 1887) stvorio sasvim novi jezik, esperanto, kojem je namijenio ulogu bolje komunikacije među ljudima cijeloga svijeta; 1883.

stvorio svjetsku organizaciju esperantista i vodio njezine godišnje kongrese do 1912; na esperanto preveo Shakespeareova *Hamleta*, Andersenove *Bajke*, Molièrea, Goethea i dr.

zameráčiti (što) *svrš.* ⟨*prez.* zamèrāčīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. rad.* zameráčio⟩ *reg.* osjetiti volju (merak) za čim, poželjeti što

✧ ZA- + *v.* merak, meračiti

zàmesti (što) *svrš.* ⟨*prez.* zamètēm, *pril. pr.* -ēvši, *imp.* zamèti, *prid. rad.* zàmeo/zàmela *ž*, *prid. trp.* zamèten⟩ **1.** zatrpati, zavijati (o snijegu) **2.** metenjem skloniti ukraj **3.** *pren.* netragom izbrisati; odnijeti [~ *tragove* sakriti ono što može biti dokaz] // **zámet** *m* vjetrom nanesen snijeg na jednom mjestu; nanos, zapuh

✧ ZA- + *v.* mesti

zàmet (**zàhmet**) *m reg.* nevolja, teškoća, napor, trud, muka [*ne ide to bez ~a*]

✧ *tur.* zahmet ← zaḥmä

zȁmetati (se) *nesvrš.* ⟨*prez.* zàmećēm (se), *imp.* zȁmeći (se), *pril. sad.* zàmećūći (se), *gl. im.* -ānje⟩ **1.** (što) **a.** zapodijevati, začinjati, započinjati (svađu i sl.) **b.** zaturati, zabacivati, gubiti **c.** stvarati klicu, zametak od kojeg se nešto razvija; zasnivati **2.** praviti zamete, nanose, smetove (o snijegu) **3.** (se) početi se stvarati, nastajati (o plodu, o klici, o onome što se razvija) // **zȁmečić** *m dem.* od zametak; **zàmet|ak** *m* ⟨G -tka, N *mn* -eci⟩ **1.** organizam na početnom stupnju razvoja nakon oplodnje (do osmog tjedna zove se embrij, a kasnije fetus) **2.** početak nekog pothvata, djela, posla; **zàmetnuti** (se) *svrš.* ⟨*prez.* zàmetnēm (se), *pril. pr.* -ūvši (se), *prid. trp.* zàmetnūt⟩ **1.** (što, se), *v.* zametati **2.** (što) ostaviti na nekom mjestu i ne znati gdje je; zagubiti, zaturiti

✧ ZA- + *v.* metnuti, metati

zamèzetiti (∅) *svrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. pr.* -īvši, *prid. rad.* zamèzetio⟩ *reg.* založiti što, jesti meze; zameziti // **zaméziti** (∅) *svrš.*, *v.* zamezetiti

✧ ZA- + *v.* meze, mezetiti

zàmicati, *v.* zamaknuti

zamijéniti (se) *svrš.* ⟨*prez.* zàmijēnīm (se), *pril. pr.* -īvši (se), *prid. trp.* zàmijēnjen⟩ **1.** (što) uzeti što umjesto čega drugog **2. a.** (koga) preuzeti mjesto, ulogu, dužnost koga drugoga **b.** (koga s kim) za jednu osobu misliti da je druga **3.** (se s kim) preuzeti uzajamno funkcije, posao itd. druge osobe // **zâmjena** *ž* ono što nastaje kad se zamijeni, čin i posljedica zamjenjivanja; **zâmjenic|a** *ž* **1.** *gram.* vrsta riječi koja zamjenjuje imenice, pridjeve, priloge i brojeve ili koja upućuje na ono što je njome označeno [*lične (osobne) ~e*; *povratna ~a*; *povratno-posvojna ~a*; *upitne ~e*; *odnosne ~e*; *pokazne ~e*; *neodređene ~e*] **2.** *v.* zamjenik; **zâmjeničin** *prid.* koji pripada zamjenici (2); **zâmjeničkī** (**zâmjeničnī**) *prid.* **1.** *gram.* koji se odnosi na zamjenice **2.** koji se odnosi na zamjenika; **zâmjenički** *pril.* kao zamjenik, na način zamjenika (zamjenice); **zâmjenīk** *m* ⟨N *mn* -īci⟩ onaj koji zamjenjuje koga drugog; **zámjenskī** *prid.* koji se može zamijeniti, koji podliježe pod propise koji uređuju zamjenjivanje; **zámjenski** *pril.* tako da se uredi zamjenom, da se dobije, sredi itd. zamjenom, pomoću zamjene; **zamjenjènica** *ž*, *v.* zamjenjenik; **zamjenjènīk** *m* ⟨G zamjenjeníka, N *mn* zamjenjeníci⟩ onaj koji se zamjenjuje; **zamjènjiv** (**zamjènljiv**) *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji se može zamijeniti, *opr.* nezamjenjiv; **zamjenjìvāčk|ī** *prid.* koji je takav da zamjenjuje [*~a riječ u rečenici*]; **zamjenjìvāčki** *pril.* tako da zamjenjuje, zamjenjujući [*djelovati ~*]; **zamjenjívati** (se) *nesvrš.* ⟨*prez.* zamjènjujēm (se), *pril. sad.* zamjènjujūći (se), *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zamijeniti; **zamjènjivōst** (**zamjènljivōst**) *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je zamjenjiv i svojstvo onoga što je zamjenjivo

✧ ZA- + *v.* mijena, mijenjati

zamijésiti (što) *svrš.* ⟨*prez.* zàmijēsīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zàmijēšen⟩ **1. a.** načiniti tijesto **b.** oblikovati od tijesta, načiniti od tijesta, načiniti mijeseći, prirediti miješanjem **2.** *pren.* biti uzrokom neprilike, izazvati kakvo zlo, pakost, intrigu [~ *kašu (komu)* dovesti u nepriliku, prouzročiti nevolju] // **zamijéšati** (što) *svrš.* ⟨*prez.* zàmijēšām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* zàmijēšān⟩ prirediti miješanjem

✧ ZA- + *v.* mijesiti

zamijétiti (što) *svrš.* ⟨*prez.* zàmijētīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zàmijēćen⟩ **1.** primijetiti, osobito pogledom, opaziti [*zamijetio je dolazak vlaka*] **2.** spoznavati pameću; shvatiti [*zamijetio je pravilnost prirodnih procesa*] // **zamjećívati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* zamjèćujēm, *pril. sad.* zamjèćujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zamijetiti; **zámjedb|a** *ž* ⟨G *mn* -dābā/-ī⟩ **1.** ono što je tko zamijetio gledajući

ili razmišljajući o čemu; opažaj, zapažanje **2.** *knjiš.* primjedba, opaska [*staviti ~u*; *uputiti ~u*]; **zámjet|an** (∅) *prid.* ⟨*odr.* -tnī⟩ *knjiš.* primjetan, uočljiv [*~na količina (čega)* znatna količina]; **zamjètljiv** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji se može zamijetiti; **zamjètljivōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je zamjetljivo ili osobina onoga koji je zamjetljiv; **zámjetnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je zamjetan

✧ *prasl.* *zamětiti (*rus.* zamétit') ≃ ZA- + *v.* meta

zamirìsati *svrš.* ⟨*prez.* zamìrišēm, *pril. pr.* -āvši, *imp.* zamirìši, *prid. trp.* zàmirisao⟩ početi mirisati, *usp.* mirisati

✧ ZA- + *v.* miris, mirisati

zȁmīsao *ž* ⟨G -sli⟩ **1.** ono što se začne u mislima, što se smisli; namjera **2.** osnovna ideja; plan, zamišljaj // **zàmisliti** (se) *svrš.* ⟨*prez.* -īm (se), *pril. pr.* -īvši (se), *prid. trp.* zàmišljen⟩ **1.** (što) **a.** začeti, zasnovati nešto u mislima, u mašti; smisliti **b.** predočiti nešto u mislima, u mašti **2.** (se) predati se mislima, utonuti u misli; zadubiti se; **zamìsliv** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji se može zamisliti; **zamìslivōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je zamislivo; **zȁmišljāj** *m*, *v.* zamisao; **zȁmišljājan** *prid.* ⟨*odr.* -jnī⟩ koji se odnosi na zamišljaj; imaginativan; **zamíšljati** (što, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* zàmīšljām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zamisliti; **zamišljàvāč** *m* ⟨G zamišljaváča⟩ onaj koji što zamišljava; **zamišljavàčica** *ž*, *v.* zamišljavač; **zamišljávati** (se) *nesvrš.* ⟨*prez.* zamìšljāvām (se), *pril. sad.* -ajūći (se), *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zamišljati; **zàmišljen** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ **1.** koji je utonuo u misli **2.** koji postoji samo u mislima, *opr.* stvaran, zbiljski, realan, materijalan; **zàmišljeno** *pril.* utonuvši u misli, zamislivši se; **zàmišljenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ stanje ili osobina onoga koji je zamišljen

✧ ZA- + *v.* misliti, misao

Zamjàtin, Jevgenij Ivanovič (1884–1937), ruski pripovjedač i romanopisac; u satiričkom romanu *Otočani* (1922) izruguje se engleskom načinu života i lažnome moralu suvremene civilizacije; u utopijskom romanu *Mi* prikazuje totalitarnu državu tobožnje budućnosti koja nemilosrdno nivelira i gazi ljudsku ličnost; roman nije smio biti objavljen u SSSR-u, pa se pojavio tek 1952. u SAD-u

zamjaúkati (**zamijaúkati**) (∅) *svrš.* ⟨*prez.* zamjàūčēm, *pril. pr.* -āvši, *prid. rad.* zamjaúkao⟩ oglasiti se mjaukom; zamjauknuti // **zamjaúknuti** (∅) *svrš.* ⟨*prez.* zamjàūknēm, *pril. pr.* -ūvši, *prid. rad.* zamjaúknuo⟩, *v.* zamjaukati

✧ ZA- + *v.* mijau, mjaukati

zámjedba, *v.* zamijetiti

zâmjena, *v.* zamijeniti

zâmjenica, *v.* zamijeniti

zámjeriti (se) *svrš.* ⟨*prez.* -īm (se), *pril. pr.* -īvši (se)⟩ **1.** (što, na čemu) ne odobriti, izraziti neslaganje; prigovoriti, predbaciti **2.** (se) izazvati čije negodovanje; izgubiti naklonost; predbaciti // **zâmjera** *ž knjiš.* ono što nastane kad se tko zamjeri; zamjeravanje, pogoršanje odnosa, zategnutost; **zamjéralo** *sr* (*m*) onaj koji što zamjera, ob. onaj koji to čini često i bez opravdanja [*taj/to zamjeralo*]; **zámjēr|an** *prid.* ⟨*odr.* -rnī⟩ koji se ističe; značajan, znatan, velik, visok [*~na razina*; *~an broj*], *usp.* zavidan (2); **zamjérānje** *sr* **1.** ⟨*gl. im.*⟩, *v.* zamjerati **2.** *etnol.* običaj kad momak djevojci izražava ozbiljne namjere i daruje kao znak grotulju; **zamjérati** (što, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* zàmjērām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zámjeriti, zàmjeriti; **zamjerávati** *nesvrš.* ⟨*prez.* zamjèrāvām, *pril. sad.* -ajūći⟩, *v.* zàmjeriti; **zàmjeriti** *svrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zàmjeren⟩ *etnol.* **1.** zapaziti, uočiti (djevojku za udaju) **2.** prebaciti mjereći; **zámjērk|a** *ž* ⟨D L -rci, G *mn* -ā/-ī⟩ prigovor, primjedba; **zamjèrljiv** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji se može zamjeriti; **zamjèrljivōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je zamjerljiv

✧ ZA- + *v.* mjera, mjeriti

zâmk|a *ž* ⟨D L -mci, G *mn* -ā/-ī⟩ **1. a.** naprava u obliku omče ili petlje namještena za hvatanje divljači [*postaviti ~u*] **b.** omča, petlja (u dječjoj igri) **2.** *pren.* lukavstvo kojim se nekoga vara ili dovodi u nepovoljan položaj; mamac, klopka, prijevara [*pasti u ~u* biti prevaren, doći u neugodan položaj, morati raditi ono što drugi želi] // **zâmčica** *ž dem.* od zamka

✧ *prasl.* *zamъka ≃ ZA- + *mъka (*rus.* -mknut', *polj.* mknąć: pomaknuti), *lit.* mukti: osloboditi se

zamláčiti *svrš.* ⟨*prez.* zàmlāčīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zàmlāčen⟩ malo zagrijati tako da bude mlako

✧ ZA- + *v.* mlak, mlačiti

zamláditi *svrš.* ⟨*prez.* zàmlādīm, *pril. pr.* -īvši,

prid. rad. zàmlāđen⟩ zarasti, pokriti se mladom kožicom, prestati biti ranom // **zamlađívati** *nesvrš.* ⟨*prez.* zamlàđujēm, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zamladiti
✧ ZA- + *v.* mlad

zamlátiti *svrš.* ⟨*prez.* zàmlātīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zàmlāćen⟩ udariti rukom ili tupim predmetom // **zamlaćívati se** (∅, čime) *nesvrš.* ⟨*prez.* zamlàćujēm se, *pril. sad.* zamlàćujūći se, *gl. im.* -ānje⟩ *razg.* **1.** neozbiljno se ponašati **2.** baviti se glupostima; **zȁmlata** *m* (*ž*) *rij.* onaj koji se zamlaćuje
✧ ZA- + *v.* mlat, mlatiti

zamòčiti (što) *svrš.* ⟨*prez.* zàmočīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zàmočen⟩ uroniti što u tekućinu // **zamákati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* zàmāčēm, *pril. sad.* zamáčūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zamočiti
✧ ZA- + *v.* mokar, močiti

zamòliti (što, koga za što) *svrš.* ⟨*prez.* zàmolīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zàmoljen⟩ zatražiti riječima u doličnu, pristojnu obliku; uputiti pismenu molbu // **zámolba** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩ molba (ob. usmeno izrečena); **zámōlnica** *ž arh.* dopis kojim se što službeno moli; molba
✧ ZA- + *v.* moliti

zamòmčiti se *svrš.* ⟨*prez.* zàmomčīm se, *pril. pr.* -īvši se, *prid. trp.* zàmomčen⟩ postati momak; ući u doba momaštva // **zamomčívati se** *nesvrš.* ⟨*prez.* zamòmčujēm se, *pril. sad.* zamòmčujūći se, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zamomčiti se
✧ ZA- + *v.* momak

zámorac[1] *m* ⟨G -ōrca, N *mn* -ōrci⟩ **1.** *zool.* morsko prase (*Cavia cobaya*); zamorčić **2.** *pren.* onaj na kome se vrše eksperimenti (o osobi); pokusni kunić **3.** *zool.* majmun iz porodice *Cercopitheciadae* // **zámōrčād** *ž zb.* ⟨I -i/-ađu⟩, *v.* zamorče; **zámōrče** *sr* ⟨G -ta, *zb.* zámōrčād⟩ mlado zamorca; **zámōrčev** *prid.* koji pripada zamorcu; **zámorčić** *m dem.* od zamorac
✧ ≃ *slov.* zamurec, pučkom etimologijom povezano sa *v.* za + *v.* more (kao: životinja koja dolazi iza mora)

zamòriti (koga, što, se) *svrš.* ⟨*prez.* zàmorīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zàmoren⟩ učiniti da tko osjeti zamor, izazvati zamor; umoriti (se) // **zamárati** (koga, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* zàmārām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** *v.* zamoriti **2.** *pren.* dosađivati, gnjaviti; **zámor** *m* **1.** stanje koje nastaje od umaranja **2.** slabljenje brzine ili učinka u radu, djelatnosti itd. **3.** *tehn. pren.*, ob. u: △ ~ ***materijala*** neupotrebljivost materijala od prerađenosti i habanja, proces koji dovodi do napuknuća i loma materijala na mjestima koncentriranog naprezanja; **zámōran** *prid.* ⟨*odr.* -rnī⟩ koji uzrokuje zamor, koji umara, naporan [~ *čovjek*]; **zàmorenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ stanje onoga koji je zamoren, koji osjeća zamor; **zámōrno** *pril.* sa zamorom, zamarajući; **zámōrnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je zamorno ili osobina onoga koji je zamoran
✧ ZA- + *v.* mora, moriti

zámōrje *sr geogr.* oblast za morem, u odnosu na obalu, dublje na kopnu // **zámorac**[2] *m* ⟨G -ōrca, N *mn* -ōrci⟩ onaj koji obitava u zamorju; **zámorkinja** *ž*, *v.* zamorac
✧ ZA- + *v.* more

zamòtati (što, se) *svrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* zȁmotān⟩ **1.** (što) obložiti nečim što obuhvaća cijelu vanjsku površinu; uviti, obàviti, zaviti, omotati **2.** (se) *razg.* obàviti se odjećom; utopliti se // **zamátati** (što, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* zàmātām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ *razg.*, *v.* zamotavati; **zàmočić** *m dem.* od zamotak; **zámotak** *m* ⟨G -tka, N *mn* -oci⟩ zavežljaj, smotak, *usp.* zamotuljak; **zamotávati** (što, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* zamòtāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zamotati, zamatati; **zamotúljak** *m* ⟨G -ljka, N *mn* -ljci, G zamòtūljākā⟩ zavežljajčić, paketić, smotak, zamotak
✧ ZA- + *v.* motati

zamráčiti (∅, što) *svrš.* ⟨*prez.* zàmrāčīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zàmrāčen, *gl. im.* zamračénje⟩ učiniti da bude mrak, zastrti izvore svjetla // **zàmrāčenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je zamračeno, zatamnjeno; **zamračénje** *sr vojn.* gašenje svjetla i zastiranje prozora kao mjera opreza zbog napada neprijatelja; **zamračívati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* zamràčujēm, *pril. sad.* zamràčujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zamračiti; **zàmrknuti** (∅) *svrš.* ⟨*prez.* zàmrknēm, *pril. pr.* -ūvši, *prid. rad.* zàmrknuo⟩ smračiti (se), prijeći iz dana u noć
✧ ZA- + *v.* mrak, mračiti se

zàmraziti se, *v.* zamrziti

zàmrčiti (što, se) *svrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zàmrčen⟩ zamazati tako da ostane mrlja (tintom i sl.) // **zamrčívati** (što, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* zamr̀čujēm, *pril. sad.* zamr̀čujūći, *gl. im.* zamrčívānje⟩, *v.* zamrčiti

zàmrežiti *svrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zàmrežen⟩ okružiti, zatvoriti mrežom [~ *podvodno arheološko nalazište*]
✧ ZA- + *v.* mreža

zàmrijēti *svrš.* ⟨*prez.* zȁmrēm, *pril. pr.* -ēvši, *prid. rad.* zȁmrō⟩, *v.* zamirati // **zàmirati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* -rēm, *pril. sad.* -rūći, *gl. im.* -ānje⟩ **1. a.** gubiti svojstva života, polagano umirati; umrtvljivati se **b.** *pren.* nestajati [*život je na tom prostoru polagano zamirao tijekom kasne antike*] **2.** premirati (od jaka uzbuđenja, straha itd.); **zȁmrlī** *prid.* koji je izgubio neka svojstva života (npr. dio tijela koji se smrzne, u kojem nema cirkulacije) [~ *prst*]; **zȁmrlōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je zamrlo; obamrlost
✧ ZA- + *v.* mrijeti

zamŕljati (što, se) *svrš.* ⟨*prez.* zàmrljām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* zàmrljan⟩, umrljati mrljama; zamazati
✧ ZA- + *v.* mrlja, mrljati

zamrmòriti (∅) *svrš.* ⟨*prez.* zamr̀morīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. rad.* zamrmòrio⟩ **1.** početi mrmoriti **2.** nakratko se oglasiti mrmorom
✧ ZA- + *v.* mrmljati, mrmoriti

zamŕsiti (što) *svrš.* ⟨*prez.* zàmrsīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zàmršen⟩ **1.** učiniti da bude u neredu (niti, konac, kosa); zaplesti, zapetljati, *opr.* razmrsiti **2.** *pren.* učiniti nejasnim, nerazumljivim; zakomplicirati // **zàmršenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je zamršeno; **zàmršeno** *pril.* na zamršen način; komplicirano, nerazumljivo, složeno
✧ ZA- + *v.* mrs, mrsiti

zamŕziti (koga, što, se) *svrš.* ⟨*prez.* zàmrzīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zàmržen⟩ osjetiti mržnju prema komu, čemu; omrznuti koga, što // **zàmraziti se** *svrš.* ⟨*prez.* -īm se, *pril. pr.* -īvši se, *prid. trp.* zàmražen⟩ *ekspr. knjiš.* doći s kim u omrazu; zamrziti se
✧ ZA- + *v.* mrzak, mrziti

zàmrznuti (se) *svrš.* ⟨*prez.* zàmrznēm (se), *pril. pr.* -ūvši (se), *prid. trp.* zàmrznūt⟩ **1.** (što) **a.** promijeniti čemu agregatno stanje, pretvoriti u krutinu, led **b.** podvrgnuti jakom hlađenju radi čuvanja (o namirnicama) **2.** (se) pretvoriti se u led; zalediti **3. a.** zaustaviti neki proces, spriječiti da se što dalje odvija [~ *tečaj*; ~ *članstvo u stranci*] **b.** *razg. tehn.* zaustaviti [~ *sliku na ekranu*]; frizati // **zamrzávati** (se) *nesvrš.* ⟨*prez.* zamr̀zāvām (se), *pril. sad.* -ajūći (se), *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zamrznuti; **zamrzìvāč** *m* ⟨G zamrziváča⟩ hladnjak za duboko smrzavanje namirnica; **zamrzívati** (koga, što, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* zamr̀zujēm, *pril. sad.* zamr̀zujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zamrznuti
✧ ZA- + *v.* mraz, mrznuti

zàmucati (∅) *svrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. pr.* -āvši, *prid. rad.* zàmucao⟩ **1.** početi mucati **2.** početi tražiti načina da se odgovori ili objasni nešto što je teško objasniti [*mi-mislim da jest*] // **zamuckívati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* zamùckujēm, *pril. sad.* zamùckujūći, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** isprekidano govoriti zbog smetnja u govoru **2.** stalno tražiti načina da se kaže ili objasni nešto što je teško objasniti, teško i isprekidano govoriti zbog neprilike u traženju smisla ili odgovora
✧ ZA- + *v.* mucati

zamúkati *svrš.* ⟨*prez.* zàmūčēm, *pril. pr.* -āvši⟩ **1.** početi mukati **2.** oglasiti se mukanjem
✧ ZA- + *v.* mu[1], mukati

zamúknuti (∅) *svrš.* ⟨*prez.* zàmūknēm, *pril. pr.* -ūvši, *prid. rad.* zamúknuo⟩ zašutjeti, ne čuti se više, prestati govoriti, pjevati itd.; utihnuti, zamući // **zamúčati** (∅) *svrš.* ⟨*prez.* zamúčīm, *pril. pr.* -āvši, *prid. rad.* zamùčao⟩ *reg.* zašutjeti; **zàmūći** *svrš.* ⟨*prez.* zàmūknēm, *pril. pr.* zamúkāvši⟩, *v.* zamuknuti
✧ ZA- + *v.* muk

zamúljiti se *svrš.* ⟨*prez.* zàmūljīm se, *pril. pr.* -īvši se, *prid. trp.* zàmūljen⟩ postati mutan od toga što se podigao mulj (o vodi i moru) // **zamuljívati se** *nesvrš.* ⟨*prez.* zamùljujēm se, *pril. sad.* zamùljujūći se, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zamuljiti se; **zamumúljiti** (što) *svrš.* ⟨*prez.* zamùmūljīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zamùmūljen⟩ **1.** učiniti nejasnim, učiniti da što bude zaklonjeno nejasnoćama, ne htjeti što jasno opisati ili prikazati [~ *činjenice*] **2.** zamotati **3.** prerušiti; **zamumuljívati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* zamumùljujēm, *pril. sad.* zamumùljujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zamumuljiti
✧ ZA- + *v.* mulj

zamùmlati (**zamùmljati**) (∅) *svrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. pr.* -āvši, *prid. rad.* zȁmumlao/zȁmumljao⟩ početi mumlati
✧ ZA- + *v.* mumlati (mumljati)

zamúsati (što, se) *svrš.* ⟨*prez.* zàmūsām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* zàmūsān⟩ *razg.* činiti da što bude zamusano, postati musav // **zàmūsān** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ *razg.* koji je musav; prljav, neopran, neumiven (o osobi); **zamusánac** *m* ⟨G -nca, N *mn* -nci⟩ onaj koji je često zamusan,

usp. zamazanac; **zamusánka** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩, *v.* zamusanac; **zàmūsanōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je zamusano ili stanje onoga koji je zamusan
✧ ZA- + *v.* musav, musati

zamútiti (se) *svrš.* ⟨*prez.* zàmūtīm (se), *pril. pr.* -īvši (se), *prid. trp.* zàmūćen⟩ **1.** (što) učiniti mutnim; pomutiti **2.** (što) *pren.* **a.** stvoriti teškoće, izazvati nemir **b.** pokvariti odnose, zavaditi, stvoriti razdor **3.** (se) **a.** postati mutan **b.** *pren.* postati zapleten, zamršen **c.** (komu) osjetiti vrtoglavicu, nesvjesticu // **zàmūćenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je zamućeno; **zamućívati** (što, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* zamùćujēm, *pril. sad.* zamùćujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zamutiti
✧ ZA- + *v.* mutiti

zanàčija, *v.* zanat

zȁnaglasnica *ž lingv.* nenaglašena riječ koja se nalazi iza naglašene i s kojom se izgovara kao jedna izgovorna cjelina: enklitika, naslonjenica, *opr.* prednaglasnica
✧ ZA- + *v.* naglasak, naglasnica

ZANAK- *knjiš. arh.* kao prvi dio riječi označuje dan prije nakjučer i dan poslije naksutra [*zanakjučer*; *zanaksutra*], *usp.* NAK-
✧ *v.* za + NAK-

zȁnāt *m* ⟨G zanáta⟩ **1.** izučena proizvodna, prerađivačka, obrađivačka ili uslužna djelatnost [*zidarski* ~; *klesarski* ~]; obrt **2.** *razg.* **a.** zanimanje, struka, zvanje, profesija [*od ~a* izvježban, pravi] **b.** vještina, umješnost, znanje, majstorija [*imati* ~; *izučiti* ~] △ ***gospodski*** ~ *pov.* u Osmanskom Carstvu zanat kojim se smiju baviti samo ljudi islamske vjere (tabak ili tabadžija, sedlar ili sarač itd.) // **zanàčija** *m* (*ž*) *reg. zast.* zanatlija, *v.*; **zanàtlija** *m reg.* **1.** onaj koji je izučio zanat; majstor, obrtnik **2.** onaj koji posao obavlja rutinski; **zanàtlījka** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩, *v.* zanatlija; **zanàtlījskī** *prid.* koji se odnosi na zanatlije; **zanàtlījski** *pril.* kao zanatlija, na način zanatlija; **zȁnātskī** *prid.* koji se odnosi na zanat; obrtnički; **zȁnātski** *pril.* na zanatski način, kao zanat, kao u zanatu; **zanátstvo** *sr* ukupnost zanatskih djelatnosti; obrtništvo
✧ *tur.* sanat ← *arap.* ṣan'a

zȁnavijēk *pril. ekspr. knjiš.* za vječna vremena; zauvijek, konačno
✧ ZA- + *v.* na + *v.* vijek

zanemáriti (koga, što) *svrš.* ⟨*prez.* zanèmārīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zanèmāren⟩ prestati mariti za što, prestati voditi brigu (o čemu); zapustiti, *usp.* zanemarivati // **zanèmārenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ stanje onoga koji je zanemaren, svojstvo onoga što je zanemareno; **zanemàriv** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji se smije, može zanemariti, koji nema veliku važnost; nebitan, nevažan; **zanemarívati** (koga, što) *nesvrš.* ⟨*prez.* zanemàrujēm, *pril. sad.* zanemàrujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zanemariti; **zanemàrivōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je zanemarivo
✧ ZA- + *v.* nemar

zanèmoći (∅) *svrš.* ⟨*prez.* zanèmognēm, *pril. pr.* zanèmogāvši, *prid. rad.* zanèmogao⟩ postati nemoćan; izgubiti snagu // **zanemágati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* zanèmāžēm, *pril. sad.* zanemážūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zanemoći
✧ ZA- + *v.* ne + *v.* moć, moći

zanèseno, *v.* zanijeti

zanijékati *svrš.* ⟨*prez.* zànijēčēm, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* zànijēkān⟩ odgovoriti negativno, niječno; poreći
✧ ZA- + *v.* nijekati

zanijémjeti (∅) *svrš.* ⟨*prez.* zànijēmīm, *pril. pr.* -mīvši, *prid. rad.* zanijémio⟩ **1. a.** postati nijem, izgubiti dar govora **b.** prestati govoriti, izgubiti trenutno moć govora (od uzbuđenja i sl.) **2.** ne čuti se više; zašutjeti, zamuknuti // **zanijémjelōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ stanje onoga koji je zanijemio; **zanjemljívati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* zanjèmljujēm, *pril. sad.* zanjèmljujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zanijemjeti
✧ ZA- + *v.* nijem

zȁnijēti (se) *svrš.* ⟨*prez.* zanèsēm (se), *pril. pr.* -ēvši (se), *prid. rad.* zȁnio (se), *prid. trp.* zanèsen/zȁnijēt⟩ **1.** (što) okrenuti zadnji kraj; zaokrenuti [~ *kola*] **2.** (se) **a.** u kretanju prenijeti ravnotežu na jednu stranu ili nagnuti u gornjem dijelu **b.** *pren.* obuzeti, oduševiti se za što **3.** (∅) ostati u drugom stanju; zatrudnjeti **4.** (se čime), *v.* zanositi // **zanèseno** *pril.* **1.** u zanosu, u zanesenosti **2.** odsutno duhom; nepribrano; **zanèsenōst** (**zȁnijētōst**) *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ stanje onoga koji je zanesen; zanos, oduševljenje; **zanesènjāčkī** *prid.* koji je svojstven, koji se odnosi na zanesenjake; **zanesènjāčki** *pril.* kao zanesenjak, na način zanesenjaka; **zanesènjāk** *m* ⟨G zanesenjáka, N *mn* zanesenjáci⟩ onaj koji je zanesen, koji je obuzet čime; pretjerano oduševljen; **zanesenjàkinja** *ž*, *v.* zanesenjak; **zanesenjáštvo** *sr* svojstvo

onoga koji je zanesen; pojava opće zanesenosti; **zanijétak** *m* ⟨G -tka, N *mn* -eci⟩ stadij u trudnoći koji prethodi embriju (zametku); **zános** *m* **1.** *zast.* bunilo **2.** oduševljenje, ushićenje, entuzijazam, zadubljenost; **zánosan** *prid.* ⟨*odr.* -snī⟩ koji zanosi ljepotom, čarima; očaravajući; **zanòsiti** (se) *nesvrš.* ⟨*prez.* zànosīm (se), *pril. sad.* -sēći (se), *gl. im.* zànošēnje⟩ **1.** *v.* zanijeti **2.** (∅) govoriti drugi jezik sa stranim naglaskom, izgovorom ili drugim pojedinostima **3.** (se čime) oduševljavati se čime, biti obuzet idejom, zamišlju, bavljenjem čime; **zánosno** *pril.* sa zanosom, s mnogo zanosa, ispunivši se zanosom; **zánosnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je zanosno ili osobina onoga koji je zanosan; **zànošēnj|e** *sr* **1.** ⟨*gl. im.*⟩, *v.* zanositi **2.** skretanje vozila s pravca kad naiđe na poledicu, sklisko tlo i sl. [*došlo je do ~a*] **3.** *pom.* odstupanje od kursa plovidbe pod utjecajem vjetra i morske struje

✧ ZA- + *v.* nositi

zanímati se *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām se, *pril. sad.* -ajūći se, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** (čime) predavati se kakvoj aktivnosti; baviti se **2.** (za koga, za što) pokazivati pažnju, naklonost; interesirati se // **zanimácija** *ž žarg.* **1.** usputna zabava, nešto što se radi usput, polusvjesno ili da se skrati vrijeme (ob. grickanje i druge radnje ustima, radnje prstima, premetanje čega u rukama) **2.** ono čime se tko bavi u slobodno vrijeme; hobi; **zanímānje** *sr* **1.** ⟨*gl. im.*⟩, *v.* zanimati se **2. a.** ono čime se tko bavi; poziv, struka, profesija **b.** privremeno bavljenje čim; posao, zabava **3.** *vojn. zast.* dnevna vojna obuka **4.** pokazivanje pažnje, pobuđena pozornost [*~ javnosti za novu knjigu*]; interes; **zanìmatelj** *m* onaj koji se zanima za što, onaj koji se bavi čim; **zanimatèljica** *ž*, *v.* zanimatelj; **zanímati** (koga) *nesvrš.* ⟨*prez.* zànīmām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ pobuđivati zanimanje, interes u komu [*zanima ih film*]; **zanìmljiv** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji pobuđuje, izaziva zanimanje, pozornost; interesantan; **zanìmljivo** *pril.* na zanimljiv način; interesantno; **zanìmljivōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ **1.** osobina onoga što je zanimljivo **2.** zanimljiva zgoda, događaj, stvar

✧ *prasl.* *zanimati (sę) (*rus.* zanimát'sja) ≈ ZA- + *v.* imati

zànitati *svrš.* ⟨*prez.* zànitām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* zànitān⟩ **1.** (što) pričvrstiti, spojiti »nitnama« (zakovicama) **2.** (koga) *žarg.* navesti na tanak led, onemogućiti u djelovanju, udesiti koga, podvaliti komu; zeznuti, zafrknuti

✧ ZA- + *v.* nitna, nitati

zanni (*izg.* dzàni) *m kazal.* lik vječnoga sluge u talijanskoj komediji dell'arte (od 16. st.)

✧ *tal.*

zanòćati (∅) *svrš.* ⟨*prid. rad.* (*3. l. jd*) zanòćalo je⟩ *ekspr. jez. knjiž.* pasti (o noći) // **zanòćiti** (∅) *svrš.* ⟨*prez.* zànoćīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. rad.* zanòćio⟩ početi noćiti, dopustiti da na nekom mjestu uhvati noć; **zanoćívati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* zanòćujēm, *pril. sad.* zanòćujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zanoćati, zanoćiti

✧ ZA- + *v.* noć

zànoktica *ž* (ob. *mn*) **1.** *anat.* kožica oko nokta, na korijenu nokta **2.** *pat.* gnojna upala tkiva ispod nokta (*panaritium*, *onychia*)

✧ ZA- + *v.* nokat

zános, *v.* zanijeti

Zànović, Stjepan (1751–1786), hrv. pustolov i pisac, porijeklom iz Budve, obilazio europske dvorove predstavljajući se lažnim imenima, titulama i krivotvorenim papirima i tako na prevaru skupljao novac; istovremeno na talijanskom i francuskom napisao i objavio 4 knjige pjesama i 12 knjiga pisama, horoskopa, kvazipovijesnih biografija i pregleda (o Albaniji i Crnoj Gori) i političkih i filozofskih refleksija; upleten u brojne ljubavne i financijske skandale, raskrinkan, utamničen, skončao samoubojstvom u zatvoru

zȁnovijēt¹ *ž arh.* oduzimanje vremena zanovijetanjem; smetnja // **zanovijétalac** *m* ⟨G -aoca, N *mn* -aoci⟩ onaj koji zanovijeta; zanovjetač; **zanovijétalica** *ž*, *v.* zanovijetalac; **zanovijétalo** *sr* (*m*) onaj koji zanovijeta; zanovijetalac, zakeralo, dosadnjaković, gnjavator; **zȁnovijētan** *prid.* ⟨*odr.* -tnī⟩ koji se odnosi na zanovijet; **zanovijétati** (∅, kome) *nesvrš.* ⟨*prez.* zanòvijētām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ zadržavati koga i oduzimati mu vrijeme prigovaranjem, nevažnim stvarima (o osobi), sitnijom neprilikom, manjim kvarom i sl. (o radnom procesu, stroju itd.); **zanovjètāč** *m* ⟨G zanovjetáča⟩, *v.* zanovijetalac; **zanovjetàčica** *ž*, *v.* zanovjetač; **zanovjètāčkī** *prid.* koji se odnosi na zanovjetače; **zanovjètljiv** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji se odnosi na zanovijet, koji zanovijeta; **zanovjètljivōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je zanovjetljiv

✧ ≈ ZA- + *v.* no + *v.* vijeće

zȁnovijēt[2] *ž bot.* biljni rod (*Laburnum*) iz porodice leptirnjača (*Papilionaceae*) (obična z. *L. anagyroides*, planinska z. *L. alpinum*); zečevina, žuka, žutica

zànšin *m sport* u karateu stanje duhovne i tjelesne spremnosti za borbu (hladnokrvnost, odlučnost, poštivanje protivnika)
✧ *jap.* zansin

zanjíhati (se, što) *svrš.* ⟨*prez.* zànjīšēm, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* zànjīhān⟩ **1.** početi (se) njihati **2.** malo (se), jednokratno ili nakratko njihati
✧ ZA- + *v.* njihati

zȃo *prid.* ⟨*odr.* zlî, *komp.* gȍrī, *superl.* nȃjgorī⟩ koji je sklon zlu [~ *duh* onaj koji izaziva zlo, unesrećitelj; ~ *udes, zla sreća (sudbina, kob, zvijezda)* nesreća]; nevaljao, opak, pakostan, *usp.* gori, *opr.* dobar // **zálac** *m* ⟨G -lca, N *mn* -lci, G zâlācā⟩ **1.** *rij. neob.* zao čovjek; zlica **2.** crni prišt (*antrax*); **zlȉca** *m* (*ž*) zla osoba [*velika* ~]; **zlȉčka** *ž* ⟨G *mn* -čākā/-ī⟩ *rij.* zla ženska osoba; **zlȉć** *m pov.* hajduk islamske vjere odmetnik od turske vlasti; **zlȉkovac** *m* ⟨G -ōvca, N *mn* -ōvci⟩ *ekspr.* onaj koji čini zlo, koji vrši velika nasilja; zločinac; **zlȉkovačkī** *prid.* koji se odnosi na zlikovce, koji je svojstven zlikovcima; **zlȉkovački** *pril.* kao zlikovac, na način zlikovca; **zl|ȍ** (I) *sr* ⟨G zlà, G *mn* zálā⟩ **1.** loš, ružan čin, ružno djelo, loša djela, *opr.* dòbro[1] (I) **2.** nevolja, nesreća **3.** *rel. teol.* ono što je protiv čovjeka i prirode i iz čega se razvija odbijanje, neprihvaćanje, zaziranje i gađenje; u kršćanstvu shvaćeno kao čin Sotone [*metafizičko ~o*; *fizičko ~o*; *moralno ~o*]; **zlȍ** (II) *pril.* ⟨*komp.* gòre⟩ kako ne treba, kako ne valja [~ *ćeš proći*]; loše, slabo; **zlòba** *ž* ⟨G *mn* zlóbā⟩ želja ili nastojanje da se nekom dogodi zlo; pakost, zluradost; **zlȍban** *prid.* ⟨*odr.* -bnī⟩ koji je prožet zlobom, pun zlobe, koji izražava zlobu; pakostan, zlobiv, zlurad; **zlòbiti se** *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm se, *pril. sad.* zlòbēći se, *gl. im.* zlòbljēnje⟩ *rij.* biti zloban prema kome, zlo misliti, zlo htjeti nekom; pakostiti; **zlòbiv** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩, *v.* zloban; **zlȍbnica** *ž*, *v.* zlobnik; **zlȍbničin** *prid.* koji pripada zlobnici; **zlȍbnīk** *m* ⟨N *mn* -īci⟩ onaj koji je zloban; pakosnik; **zlȍbnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je zloban; zloba, pakost; **zlòčest** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji želi zlo ili gleda sa zle strane; **zlòčesto** *pril.* sa zloćom, na loš, zao način; **zločestòća** *ž*, *v.* zloća; **zlòčin** *m pravn.* najteže kazneno djelo (npr. ubojstvo, veleizdaja i sl.) [~ *protiv čovječnosti*]; zločinstvo △ **ratni** ~ *pravn.* zločin učinjen u ratu koji je protivan konvencijama o vođenju rata; **zlòčinac** *m* ⟨G -īnca, N *mn* -īnci⟩ onaj koji je učinio ili čini zločin; **zlòčinačkī** *prid.* koji se odnosi na zločince; **zlòčinački** *pril.* kao zločinac, na način zločinaca; **zlòčīnčev** *prid.* koji pripada zločincu; **zlòčīnka** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩, *v.* zločinac; **zlòčīnskī** *prid.* koji se odnosi na zločin i zločince; **zlòčīnstvo** *sr* ⟨G *mn* -tāvā/-ā⟩ *ekspr.*, *v.* zločin; **zlòća** *ž* ⟨G *mn* zlóćā⟩ osobina onoga koji je zloban, zla narav; opakost, zločestoća; **zlȍćko** *m* onaj koji je zločest (ob. dijete); zloćo; **zlóćo** *m*, *v.* zloćko
◆ m. os. imena (narodna), *zast.* (profilaktička): **Zlȉna**, **Zlòba** ◇ *pr.* (od imena i nadimačka): **Zlòbec** (Zagreb, Rijeka, Buje), **Zlòdarev** (Zagreb), **Zlògleđa** (Sisak, Kostajnica, *v.* i gledati), **Zlóić** (200, Metković, *J* Dalmacija), **Zlójić** (Vinkovci, Grubišno Polje, *J* Dalmacija), **Zlójo** (Split, Trogir), **Zlòjutro** (Rijeka, Koprivnica, Banovina, *v.* i jutro), **Zlòkapa** (Sisak, Osijek, Kostajnica), **Zlòkas** (Glina, Vrbovsko, Gvozd), **Zlókić** (Korčula, Dalmacija), **Zlòković** (Rijeka, Pula), **Zlòmušica** (Ploče), **Zlònoga** (Glina, Kordun, Banovina, *v.* i noga), **Zlòpaša** (Zagreb, Slavonija, Dalmacija, *v.* i paša), **Zlòšilo** (Dubrovnik), **Zlòvarić** (Osijek, Bjelovar), **Zlòvečera** (Dubrovnik), **Zlóvić** (Zagreb, Split, Ploče), **Zlòvolić** (Sisak) ◇ *top.* (naselja): **Zlòbin** (Rijeka, 319 stan.), **Zlógonje** (Ivanec, 503 stan.)
✧ *prasl.* i *stsl.* zлъ (*rus.* zloj, *polj.* zły) ≃ *lit.* at-žulas: grub

zȁobālje *sr* dio tla pod površinom i na površini koji je dalje od priobalja uz rijeku (ob. u zn. vrijednosti i predmeta istraživanja podzemnih voda i vodocrpilišta)
✧ ZA- + *v.* obala

zaòbīći (koga, što) *svrš.* ⟨*prez.* zaòbīđēm, *pril. pr.* zaòbišāvši, *prid. rad.* zaòbišao/zaòbišla *ž*, *prid. trp.* zaòbīđen⟩ proći iza ili oko čega, proći zaobilaznim, okolišnim putem // **zaobìlazak** *m* ⟨G -ska, N *mn* -sci⟩ zaobilaženje; **zaobìlazan** *prid.* ⟨*odr.* -znī⟩ kojim se zaobilazi [~ *put*]; **zaobìlaziti** (koga, što) *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. sad.* -zēći, *gl. im.* zaobìlažēnje⟩, *v.* zaobići; **zaobìlaznica** *ž* cesta kojom se zaobilazi neko mjesto, kojom se ne ulazi u samo mjesto i ne opterećuje prometom; **zaobìlazno** *pril.* zaobilazeći, na

zaobilazan način; **zaobìlaznōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je zaobilazno
✧ ZA- + *v.* obići

zaòbliti (se) *svrš.* ⟨*prez.* zàoblīm (se), *pril. pr.* -īvši (se), *prid. trp.* zàobljen, *gl. im.* zaobljénje⟩ **1.** (što) učiniti oblim, dati čemu blagu površinu, odstraniti bridove, dati oblik kugle, jajeta i sl. **2.** (se) postati obao (o stvarima), pun, punašan (o osobi) // **zàobljenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ stanje onoga koji je zaobljen ili svojstvo onoga što je zaobljeno; **zaobljívati** (što, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* zaòbljujēm, *pril. sad.* zaòbljujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zaobliti
✧ ZA- + *v.* obao, obliti

zaòctiti (što) *svrš.* ⟨*prez.* zàoctīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zàocten⟩ dodati ocat (u salatu itd.)
✧ ZA- + *v.* ocat, octiti

zaòdjenuti (se) *svrš.* ⟨*prez.* zaòdjenēm (se), *pril. pr.* -ūvši (se), *imp.* zaòdljeni (se), *prid. trp.* zaòdjenūt⟩ **1.** *v.* obući (se), odjenuti (se) **2.** (u što, čime) *pren.* maskirati prave namjere, prikazivati stvari drugačijima nego što jesu // **zaodijévati** (se) *nesvrš.* ⟨*prez.* zaòdijēvām (se), *pril. sad.* -ajūći (se), *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zaodjenuti; **zaòdjeti** (se) *svrš.* ⟨*prez.* zaòdjenēm (se), *pril. pr.* -ēvši (se), *prid. trp.* zaodjèven⟩, *v.* odjenuti
✧ ZA- + *v.* odjenuti

zaogŕnuti (se, koga) *svrš.* ⟨*prez.* zaògr̄nēm, *pril. pr.* -ūvši, *prid. trp.* zaògr̄nūt⟩ baciti povrh, pokriti odjećom; ogrnuti (se), pokriti (se) // **zaògrtati** (se, koga) *nesvrš.* ⟨*prez.* zaògrćēm, *pril. sad.* zaògrćūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zaogrnuti
✧ ZA- + *v.* ogrtati, ogrnuti

zaòkoliti (∅) *svrš.* ⟨*prez.* zaòkolīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zaòkoljen⟩ *ekspr.* **1.** početi pričati izokola, početi okolišati, voditi priču tako da se zaobilazi prelaženje na bitno ili glavno, ne žuriti s prelaženjem na stvar **2.** poći ili krenuti okolo, ići zaobilaznim putem u savlađivanju neke udaljenosti, ići okolišno // **zaokolišávati** *nesvrš.* ⟨*prez.* zaokolìšāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zaokoliti; **zaokoljívati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* zaokòljujēm, *pril. sad.* zaokòljujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zaokoliti
✧ ZA- + *v.* okolo

zȁokrēt *m* **1.** ono što je izvedeno okretanjem **2.** promjena smjera u radu, životu, politici itd. // **zaokrénuti** (se) *svrš.* ⟨*prez.* zaòkrēnēm (se), *pril. pr.* -ūvši (se), *prid. trp.* zaòkrēnūt⟩, *v.* zaokretati; **zaokrètāč** *m* ⟨G zaokretáča⟩ onaj koji što zaokreće; **zaokretàčica** *ž*, *v.* zaokretač; **zaòkretati** (se) *nesvrš.* ⟨*prez.* zaòkrećēm (se), *pril. sad.* -ećūći (se), *prid. trp.* zaòkretān⟩ mijenjati smjer kretanja; okretati (se), skretati, *usp.* zaokrenuti; **zȁokrētn|ī** *prid.* koji se odnosi na zaokret, koji je uređen da služi za zaokret [*~o proširenje ceste*]; **zȁokretnica** *ž prom.*, *v.* serpentina
✧ ZA- + *v.* okretati, okret

zaokrúgliti (se) *svrš.* ⟨*prez.* zaòkrūglīm (se), *pril. pr.* -īvši (se), *prid. trp.* zaòkrūgljen⟩ **1.** (što) učiniti okruglim **2.** (se) postati okrugao, popuniti se, ugojiti se (o osobi) // **zaòkrūgljenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je zaokrugljeno; **zaokrugljívati** (što, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* zaokrùgljujēm, *pril. sad.* zaokrùgljujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zaokrugliti; **zaòkrūžen** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ **a.** koji je u obliku kruga **b.** *pren.* koji je uvećan do prvog iznosa (ob. koji završava na ništicu) **c.** potpun [*~a cjelina*]; **zaòkrūženōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je zaokruženo, potpuno, cjelovito; **zaokrúžiti** (što) *svrš.* ⟨*prez.* zaòkrūžīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zaòkrūžen⟩ **1.** nacrtati krug oko čega **2.** učiniti potpunim i cjelovitim **3.** *pren.* svesti broj na cijeli broj ili broj s manje decimala [A: *Ovdje ima 98 sadnica.* B: *Daj još dvije da zaokružimo na 100.*]; **zaokružívati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* zaokrùžujēm, *pril. sad.* zaokrùžujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zaokružiti
✧ ZA- + *v.* okrugao

zaòkupiti (se) *svrš.* ⟨*prez.* -īm (se), *pril. pr.* -īvši (se), *prid. trp.* zaòkupljen⟩ **1.** (koga) **a.** obratiti se komu nametljivo; saletjeti, spopasti **b.** (što) obuzeti, ispuniti [*zaokupilo ga je pisanje*] **2.** (se čime) utonuti u što, zabaviti se čime, baviti se // **zaokúpljati** (koga, što, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* zaòkūpljām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zaokupiti; **zaòkupljenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ stanje onoga koji je zaokupljen; zauzetost, obuzetost
✧ ZA- + *v.* okupiti

zaòrati (∅, što) *svrš.* ⟨*prez.* zàorēm, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* zȁorān⟩ **1.** početi orati **2.** orući zatrpati, *opr.* izorati **3.** (∅, u što) oranjem prijeći među, orući zaći u tuđu njivu **4.** *pren.* zaći dublje (u posao ili sl.) // **zaorávati** (∅, što) *nesvrš.* ⟨*prez.* zaòrāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zaorati
✧ ZA- + *v.* orati

zaòri|ti se *svrš.* ⟨*prez.* zàorīm se, *pril. pr.* -īvši

se⟩ početi se naglo i glasno oriti [*pjesma se ~la šumom*]
✧ ZA- + *v.* oriti se

zaòrljati (∅) *svrš.* ⟨*prez.* zaòrljām, *pril. pr.* -āvši⟩ početi orljati, najednom se čuti kao orljanje // **zaorljávati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* zaòrljāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zaorljati
✧ ZA- + *v.* orljava, orljati

zaòstati *svrš.* ⟨*prez.* zaòstanēm, *pril. pr.* -āvši, *prid. rad.* zaòstao⟩ **1.** (za kim, za čim) ostati za kim ili za čim (u kretanju, u vremenu, po vrijednosti) **2.** (∅) ostati, zadržati se u prostoru ili u vremenu, ostati priprost ili primitivan, biti netaknut napretkom (u shvaćanjima i načinu života) // **zaòstajati** (za kim, ∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* -jēm, *pril. sad.* -jūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zaostati; **zaòstalōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ stanje onoga koji je zaostao (**2**); nerazvijenost, primitivizam △ ***duševna*** ~ *pat. psih.* skupina poremećaja koja je obilježena intelektualnim funkcioniranjem koje je značajno ispod prosječnog (IQ manji od 70); **zaòstao** *prid.* ⟨*odr.* -alī⟩ **1.** koji je na nižem stupnju razvitka; nekulturan, neuk, primitivan, nazadan, neprosvijećen **2.** koji kasni u kretanju; **zaostát|ak** *m* ⟨G -tka, N *mn* -áci, G zaòstātākā⟩ ono što je ostalo neobavljeno (posao, dio dugovanja i sl.) [*biti u ~ku* imati još neobavljenih poslova, zaostajati s poslovima, ne stizati napraviti ono što je predviđeno]; **zaostávština** *ž* nasljedstvo, baština
✧ ZA- + *v.* ostati

Z̏aostrōg *m* naselje (u blizini Makarske), 270 stan. // **z̏aostroškī** *prid.* koji se odnosi na Zaostrog i Zaostrožane; **Z̏aostrožanin** *m* (**Z̏aostrožānka** *ž*) ⟨N *mn* Z̏aostrožani⟩ stanovnik Zaostroga

zaošijati (∅, što, čime) *svrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* z̏aošijān⟩ *reg. pom.* **1.** zaokrenuti u stranu, skrenuti smjer, krenuti pod nekim kutom u odnosu na dosadašnji pravac kretanja [~ *veslima*] **2.** *pren. podr.* promijeniti mišljenje, okrenuti ćurak naopako, prevjeriti, konvertirati // **zaošijávati** (što, čime) *nesvrš.* ⟨*prez.* zaošìjāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zaošijati
✧ ZA- + o- + *v.* šijati

zaòštriti (se) *svrš.* ⟨*prez.* zàoštrīm (se), *pril. pr.* -īvši (se), *prid. trp.* zàoštren⟩ **1.** (što) učiniti oštrim ili oštrijim **2.** (se) *pren.* dovesti se u zategnuto stanje, pogoršati odnose // **zaoštrávati** (što, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* zaòštrāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zaoštriti; **zàoštrenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je zaoštreno
✧ ZA- + *v.* oštar, oštriti

z̏aova *ž* muževa sestra; zâva // **z̏aovica** *ž hip.* od zaova; **z̏aovičić** *m* zaovin sin; **z̏aovičin** *prid.* koji pripada zaovici; **z̏aovičina** *ž* zaovina kći
◈ *pr.* (nadimačka): **Z̏aov** (Zagreb), **Z̏aova** (Zagreb)
✧ *prasl.* *zъly (*rus.* zolóvka, *polj.* zełwa) ≃ *lat.* glos

z̏aozbīljno *pril.* ozbiljno

zàpackati (što) *svrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* zàpackān⟩ *reg.* **1.** zaprljati, ob. tintom na papiru i sl. **2.** neuredno uraditi što, vrlo loše izvesti posao, pokvariti što glupim postupkom, ispasti pacer, biti pacer // **zapackávati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* zapàckāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zapackati
✧ ZA- + *njem.* Patze: mrlja

zâpad, *v.* zapasti

ZAPADNO- kao sastavni dio složenih pridjeva znači zapadni [*zapadnobosanski*; *zapadnoeuropski*]
✧ *v.* zapasti, zapadni

zapadnoèuropsk|ī *prid.* koji se odnosi na Zapadnu Europu [*~a povijest*]
✧ ZAPADNO- + *v.* Europa, europski

zapàhnuti (koga, što) *svrš.* ⟨*prez.* -nēm, *pril. pr.* -ūvši, *prid. trp.* zàpahnūt⟩ nadražiti njuh zapahom, naići strujom zraka // **zápah** *m* ⟨N *mn* -asi⟩ dah, zadah, vonj; **zapahívati** (koga, što) *nesvrš.* ⟨*prez.* zapàhujēm, *pril. sad.* zapàhujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zapahnuti
✧ ZA- + *v.* pahati

zapakírati (**zàpakovati**) (što) *svrš.* ⟨*prez.* zapàkīrām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* zapàkīrān⟩ *razg.* spremiti, složiti nešto u paket; složiti stvari u putni kovčeg
✧ ZA- + *njem.* packen

zapáliti (se) *svrš.* ⟨*prez.* zàpālīm (se), *pril. pr.* -īvši (se), *prid. trp.* zàpāljen⟩ **1.** (što, koga) izazvati plamen, vatru; učiniti da što počne gorjeti; zažeći **2.** (koga) *pren.* **a.** izazvati jak osjećaj; oduševiti, pobuniti **b.** unijeti razdor **3.** (∅) *razg. meton.* početi pušiti, upaliti cigaretu **4.** (što) uključiti, upaliti svjetlo, radioaparat itd. **5.** (se) **a.** početi gorjeti, svijetliti **b.** (∅, za nešto) *pren.* oduševiti se čime **c.** dići se, pobuniti se, zaratiti **d.** upaliti se (o rani) // **zapàljiv** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ **1.** koji pali, koji može zapaliti **2. a.** koji se može zapali-

ti **b.** *pren.* koji se lako uzrujava, koji se lako ljuti, koji se lako prekomjerno oduševljava △ ~**e tvari** tvari s izrazito lakom zapaljivošću koje mogu izazvati eksploziju (npr. vodik, plin, metan, naftni derivati itd.); **zapàljivōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je zapaljivo ili osobina onoga koji je zapaljiv
✧ ZA- + *v.* paliti

zàpāmtiti (koga, što) *svrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zàpāmćen⟩, *v.* pamtiti // **zapamćívati** (koga, što) *nesvrš.* ⟨*prez.* zapàmćujēm, *pril. sad.* zapàmćujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zapamtiti, pamtiti; **zapàmtljiv** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji se lako pamti; **zapàmtljivōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ **1.** svojstvo onoga što je zapamtljivo **2.** *lingv.* asocijativna veza između označenika i označitelja
✧ ZA- + *v.* pamet, pamtiti

zapánjiti (koga, se) *svrš.* ⟨*prez.* zàpānjīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zàpānjen⟩ jako začuditi; zaprepastiti // **zàpānjeno** *pril.* iznenađeno, zaprepašteno, skamenjeno; **zàpānjenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ stanje onoga koji je zapanjen; **zapanjívati** (koga, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* zapànjujēm, *pril. sad.* zapànjujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zapanjiti; **zapànjujūćē** *pril.* u mjeri koja zapanjuje [~ *lijep*]; **zapànjujūć|ī** *prid.* koji jako iznenađuje, koji zapanjuje [~*a glupost*; ~*a novost*]
✧ ZA- + *v.* napeti, napinjati

zàpapriti *svrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zàpapren⟩ **1.** (što), *v.* papriti **2.** (komu) *pren. razg.* prirediti komu neugodnost; nauditi, nanijeti štetu, osvetiti se, nasladiti se (tuđom neprilikom) // **zapaprívati** (što, komu) *nesvrš.* ⟨*prez.* zapàprujēm, *pril. sad.* zapàprujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zapapriti
✧ ZA- + *v.* papar, papriti

zȁpara *ž* *reg.* (+ *srp.*) sparina, omara // **zȁparan** *prid.* ⟨*odr.* -rnī⟩ koji je sparan; zagušljiv; **zàpariti** (se) *svrš.* ⟨*prez.* -īm (se), *pril. pr.* -īvši (se), *prid. trp.* zàparen⟩ **1.** (što) zaliti vrućom vodom, oprati (bačvu) kipućom vodom; napariti **2.** (se) prožeti se, ispuniti se parom, kuhati se u pari; napariti se; **zaparívati** (što, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* zapàrujēm, *pril. sad.* zapàrujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zapariti
✧ ZA- + *v.* para

zapárati (što) *svrš.* ⟨*prez.* zàpārām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* zàpārān⟩ **1.** početi parati **2.** načiniti ogrebotinu, brazdu na čemu; zagrepsti, zadrijeti
✧ ZA- + *v.* parati

zapárložiti se *svrš.* ⟨*prez.* zapárložīm se, *pril. pr.* -īvši se, *prid. trp.* zapárložen⟩, *v.* sparložiti se
✧ ZA- + *v.* parlog, parložiti se

zàpasati (se) *svrš.* ⟨*prez.* zàpašēm (se), *pril. pr.* -āvši (se), *prid. trp.* zàpasān⟩ stegnuti (se) pasom; zapojasati [~ *ribu mrežom*] // **zapasívati** (koga, što, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* zapàsujēm, *pril. sad.* zapàsujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zapasati
✧ ZA- + *v.* pas[1], pasati

zàpasti *svrš.* ⟨*prez.* zàpadnēm, *pril. pr.* -āvši, *prid. rad.* zàpao⟩ **1.** (∅) zaći, nestati (o Suncu) **2.** (∅) napadati (o snijegu) **3.** (koga ili komu) pripasti, pasti u dio [*da je dobro ne bi mene (nas) zapalo* nisam u povlaštenom položaju, meni ostavljaju ono što jači i viši po položaju neće] // **zâpad** *m* **1. a.** strana svijeta na kojoj Sunce zalazi, *opr.* istok **b.** točka na kompasu koja pokazuje 270 stupnjeva, *opr.* istok **2.** zalazak Sunca **3.** zapadni vjetar, *usp.* zapadnjak **4.** (Zapad) kulturni, politički i ekonomski pojam u različitim određenjima i granicama prostiranja, *opr.* istok (Istok) **5.** zapadni dijelovi neke zemlje **6.** *rel.* sjedište tame i boravište zloduha △ **Divlji** ~ **1.** *pov.* **a.** zapadni, slabo naseljeni dijelovi SAD-a **b.** prema predodžbi iz američkih filmova i romana, u 19. st. krajevi s novopridošlim doseljenicima u kojima još nisu u potpunosti zavladali zakoni (s čestim likovima kauboja, Indijanaca, revolveraša, šerifa itd.) **2.** *pren. razg.* divlji krajevi u kojima ne vladaju zakoni pravne države; **zàpadati** (∅, koga, komu) *nesvrš.* ⟨*prez.* zàpadām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** *v.* zapasti **2.** (∅) koštati, imati cijenu izraženu u novcu; **zâpadnī** (**západnī**) *prid.* koji se odnosi na zapad i Zapad △ **Zapadna Europa** **1.** *geogr.* zemlje na europskom zapadu (*Z* od Njemačke, Švicarske i Italije) **2.** *pol. žarg.* zemlje EU i Švicarske, zemlje razvijene demokracije; **Zapadna Sahara** *geogr.* područje u *SZ* Africi, pod okupacijom Maroka, 252.120 km², o. 213.000 stan., glavni grad El Aiún; **Zapadni blok** *pov. pol.* zajednički naziv za zemlje članice NATO-pakta, *usp.* Istočni blok, *v.* istočni[2] △; **zâpadno** (**západno**) *pril.* na zapad, prema zapadu; **zâpadnjačkī** (**západnjačkī**) *prid.* koji se odnosi na zapadnjake, koji pripada Zapadu; **zâpadnjački** (**západnjački**) *pril.* kao zapadnjak, na način zapadnjakā, kao na Zapadu; **zâpadnjā|k**

(**západnjāk**) *m* ⟨N *mn* -āci⟩ **1.** *meteor.* vjetar koji puše od zapada **2.** onaj koji po kulturi, duhu i idejama pripada Zapadu △ ***žestoki ~ci*** *meteor.* izvanredno jaki preovladavajuće zapadni vjetrovi iznad oceana u pojasu između 40° i 50° južne hemisfere; **zapadnjàkinja** *ž*, *usp.* zapadnjak (2); **zâpadnjāštvo** (**západnjāštvo**) *sr* **1.** ukupnost osobina zapadnjakā **2.** sklonost onome što je zapadnjačko
✧ ZA- + *v.* pasti

Zapata (*izg.* Sapàta), **Emiliano** (1879–1919), meksički legendarni borac za seljačka prava, predvodnik seljačkih pobuna protiv feudalaca i reakcionarnih vlasti 1910–1917 (od 1914. zajedno s Panchom Villom, *v.*); uspješni agrarni reformator na područjima pod kontrolom njegove vojske; ubijen na prevaru u atentatu

zapateâdo *m* ⟨N *mn* -si⟩ *glazb.* španjolski ples za jednog plesača, s raznolikim ritmičkim obrtima koje plesač naglašava oštrim udaranjem pete
✧ *šp.* ≃ zapato: cipela

zàpaziti (koga, što) *svrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zàpažen⟩ **1.** uočiti **2.** postajući svjestan čijih osobina ili vrijednosti, izdvojiti ga u svijesti ili u namjerama od drugih, od drugoga u vrsti ili od okoline // **zapàziv** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji se može zapaziti; **zapàzivōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je zapaziv; **zȁpažāj** *ž* zamjećivanje osjetilima, doživljaj prisutnog predmeta ili osobe; **zapážānje** *sr* **1.** ⟨*gl. im.*⟩, *v.* zapažati **2.** kraće oblikovano i izrečeno mišljenje ili znanje o čemu; **zapážati** (koga, što) *nesvrš.* ⟨*prez.* zàpāžām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zapaziti; **zàpažen** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji se ističe, za kojeg se zna, koji skreće pozornost na sebe; viđen, poznat; **zàpaženōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je zapažen; **zapàžljiv** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji se može zapaziti, ob. nakon promatranja i želje da se ugleda ili opazi
✧ ZA- + *v.* paziti

zàpčija *m*, *v.* zaptadžija

zapèčatiti (što) *svrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zapèčaćen⟩ **1.** staviti pečat kao zaštitu da se ne otvara, pečatom zatvoriti **2.** *pren.* učiniti čemu kraj [*~ sudbinu (kome)* spriječiti koga u čemu vrlo važnom, stati na put čijoj sreći] // **zapečaćívati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* zapečàćujēm, *pril. sad.* zapečàćujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zapečatiti, pečatiti
✧ ZA- + *v.* pečat, pečatiti

zápećak *m* ⟨G -ćka, N *mn* -ćci⟩ **1.** prostor između peći i zida **2.** uzdignuti zadnji dio zidane peći **3.** *pren.* **a.** nevažno mjesto, zapostavljen položaj; pozadina, prikrajak **b.** zaštićeno, mirno mjesto; kutak, zakutak
✧ ZA- + *v.* peć

zàpeći (što, se) *svrš.* ⟨*prez.* zapèčēm, *pril. pr.* zàpekāvši, *imp.* zapèci, *prid. rad.* zàpekao, *prid. trp.* zapèčen⟩ **1.** (što) ispeći do mjere koju traži jelo priređeno na poseban način [*~ grah*; *~ palačinke*] **2.** (se) osušiti se, speći se; zakoriti; na suncu otvrdnuti, skoriti se // **zapèčen** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ **1.** koji je do neke mjere podvrgnut procesu pečenja [*~i grah* jelo priređeno na taj način] **2.** stanje onoga koji se zapekao, koji ima zatvor, koji ima probavnu smetnju u obliku zatvorenosti; začepljen; **zapèčenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ stanje onoga koji je zapečen ili svojstvo onoga što je zapečeno; **zàpicati** (**zàpjecati**) (se) *nesvrš.* ⟨*prez.* zàpičēm (se), *pril. sad.* zàpičūći (se), *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zapeći
✧ ZA- + *v.* peći

zapèksiniti *svrš.* ⟨*prez.* zapèksinīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zapèksinjen⟩ *reg. ekspr.* zaprljati, zamazati, zapackati, zašporkati
✧ ZA- + *tur.* pes, pis: prljav ← *perz.*

záperak *m* ⟨G -ērka, N *mn* -ērci⟩ manji struk ili izdanak kukuruza ili druge biljke koji raste uz glavni
✧ ZA- + *v.* pero

zápēšće *sr* dio ruke iza pesti, iza šake; zapešćaj, metakarpus
✧ ZA- + *v.* pest

zȁpeta *ž srp.* zarez [*(to je) obična ~*, (*srp.*) beznačajan čovjek u vlasti, hijerarhiji i sl.; sitna riba, pik-zibner, mali od kužine]
✧ *rus.* zapjátaja

zàpē|ti *svrš.* ⟨*prez.* zȁpnēm, *pril. pr.* -ēvši, *imp.* zàpni, *prid. trp.* zȁpēt⟩ **1.** (što) namjestiti da se zadrži ono što teži da se vrati u prvobitni položaj [*~ti luk*] **2.** (∅) **a.** naići na prepreku, spotaknuti se, usporiti se u radu; zastati, stati **b.** zaplesti se u govoru, zamucati, prestati govoriti **3.** (∅) napregnuti se, upotrijebiti svu snagu [*~ti iz petnih žila* uložiti sve napore da se što postigne]; navaliti **4.** (∅) tvrdoglavo ostati pri svom mišljenju; zaintačiti se // **zȁpēt**, *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ *pren.* **1.** koji je napet, pun napetosti, pun zategnutosti; opasan **2.** koji je nespretan; sputan, sapet, zavezan, nekomunikativan (o osobi koja nije snalažlji-

va ili se ne zna ponašati ležerno u društvu); **zàpētōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je zapeto, osobina onoga koji je zapet; **zapìnjāč** *m* (**zapìnjača** *ž*) ⟨G zapinjáča⟩ (+ *potenc.*) predmet ili dio uređaja kojim se zapinje, zaustavlja kretanje čega; kočnica, zavor; **zapinjàčica** *ž*, *v.* zapinjač; **zapìnjāčkī** *prid.* koji se odnosi na zapinjače; **zàpinjati** *nesvrš.* ⟨*prez.* zàpinjēm, *pril. sad.* zàpinjūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zapeti

✧ ZA- + *v.* napeti

zapètljati (se) *svrš.* ⟨*prez.* -ām (se), *pril. pr.* -āvši (se), *prid. trp.* zàpetljān⟩ **1.** (što) **a.** zamrsiti, vezati što tako da je teško odvezati **b.** *pren. iron.* jednostavno učiniti složenim; zamrsiti, zaplesti **2.** (se) **a.** stvoriti situaciju iz koje je teško izići; dovesti se u nepriliku; uplesti se, zaplesti se **b.** ne znati se snaći; zbuniti se, spetljati se // **zàpetljānōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je zapetljan, svojstvo onoga što je zapetljano; **zapetljávati** (što, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* zapètljāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zapetljati

✧ ZA- + *v.* petlja, petljati

zapìnjāč, *v.* zapeti

zapìrāč, *v.* zapor

zapíriti (∅) *svrš.* ⟨*prez.* zàpīrīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. rad.* zapírio⟩ početi piriti (o vjetru)

✧ ZA- + *v.* piriti

zapísati (se) *svrš.* ⟨*prez.* zàpīšēm (se), *pril. pr.* -āvši (se), *imp.* zápíši (se), *prid. trp.* zàpīsān⟩ **1.** (∅, što) **a.** zabilježiti, napraviti zapis **b.** ono što je rečeno prenijeti u pismo **c.** unijeti u popis ili u dokument; upisati, ubilježiti **2.** (što, komu) ostaviti u nasljeđe, pismeno oporučiti **3.** (se) *razg.* upisati se (u popis i sl.) // **zápis** *m* **1.** manji zapisani sastav; bilješka **2.** *etnol.* posebne određene i ispisane riječi ili navodi iz svetih knjiga koji se drže kao zaštita **3.** zaklada, legat, zavještanje **4.** (*mn*) memoari, ljetopis(i), dnevnici i slični tekstovi nastali po sjećanju ili usputnim bilježenjem svakodnevnih događaja koji imaju opću važnost **5.** *inform.* **a.** skup podataka koji se obrađuje kao cjelina; blok podataka, slog **b.** dio magnetne vrpce na kojem je zapisan skup podataka koji čini cjelinu; blok **c.** način bilježenja podataka na medij [*digitalni* ~; *analogni* ~] △ **gustoća** ~**a** *inform.* količina podataka na magnetnom mediju po jedinice površine; **zapisìvāč** *m* ⟨G zapisiváča⟩ onaj koji zapisuje, onaj koji bilježi; **zapisivàčica** *ž*, *v.* zapisivač; **zapisìvāčkī** *prid.* koji se odnosi na zapisivače; **zapisívānje** *sr* **1.** ⟨*gl. im.*⟩, *v.* zapisivati **2.** *inform.* upisivanje podataka u (ob. vanjsku) memoriju; spremanje [~ *na tvrdi disk (disketu) optičko* ~]; **zapisívati** (∅, što, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* zapìsujēm, *pril. sad.* zapìsujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zapisati; **zápisničār** *m* onaj koji vodi zapisnik; **zápisničārev** (**zápisničārov**) *prid.* koji pripada zapisničaru; **zápisničārka** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩, *v.* zapisničar; **zápisničarskī** *prid.* koji se odnosi na zapisničare; **zápisničkī** *prid.* koji se odnosi na zapisnik; **zápisnički** *pril.* zapisnikom, s pomoću zapisnika; **zápisnīk** *m* ⟨N *mn* -īci⟩ **1.** zabilježen sadržaj govora, diskusija, replika i sl. (na sastanku, sjednici, zasjedanju) **2.** zapisana izjava dana na službenom mjestu; **zápisōvnīk** *m* ⟨N -īci⟩ *pravn.* onaj koji je oporučno ovlašten primiti što iz ostavine; legatar

✧ ZA- + *v.* pisati

zapiskùtati *svrš.* ⟨*prez.* zapiskùtām, *pril. pr.* -āvši, *prid. rad.* zàpiskutao⟩ **1.** početi piskutati **2.** nakratko se oglasiti piskutanjem

✧ ZA- + *v.* pisak, piskutati

zapìšati (što, se) *svrš.* ⟨*prez.* zapìšām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* zàpišān⟩ *vulg.* onečistiti mokraćom

✧ ZA- + *v.* pišati

zapíštati (∅) *svrš.* ⟨*prez.* zapíštīm, *pril. pr.* -āvši, *prid. rad.* zapíštao⟩ početi pištati

✧ ZA- + *v.* pisak, pištati

zapítati (se) *svrš.* ⟨*prez.* zàpītām (se), *pril. pr.* -āvši (se), *prid. trp.* zàpītān⟩ **1.** (koga što, koga o čemu) postaviti pitanje, upitati, izreći pitanje **2.** (se o čemu) razmisliti o svojim postupcima ili o čemu što je bilo izvan sumnje, što se slijedilo ili u što se vjerovalo // **zapitìvāč** *m* ⟨G zapitiváča⟩ *rij.* onaj koji zapitkuje što; **zapitivàčica** *ž*, *v.* zapitivač; **zapitkívati** (koga) *nesvrš.* ⟨*prez.* zapìtkujēm, *pril. sad.* zapìtkujūći, *gl. im.* -ānje⟩ dosađivati stalnim pitanjima, stalno nešto pitati, zanovijetati znatiželjom

✧ ZA- + *v.* pitati

zàpiti (se) *svrš.* ⟨*prez.* zàpijēm (se), *pril. pr.* -īvši (se), *prid. rad.* zàpio (se)⟩ **1.** (što) potrošiti (sve) na piće; propiti **2.** (se) zadržati se duže pijući, ostati na pijanci // **zapíjati** (što, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* zàpījām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zapiti

✧ ZA- + *v.* piti

zapízditi *svrš.* ⟨*prez.* zàpīzdīm, *pril. pr.* -īvši,

prid. rad. zapízdio⟩ *žarg. vulg.* **1.** zalutati **2.** *pren.* zabrazditi (2)

zàpjeniti se *svrš.* ⟨*prez.* -īm se, *pril. pr.* -īvši se, *prid. trp.* zàpjenjen⟩ **1.** izbaciti pjenu; zapjenušati se **2.** *pren. razg.* razbjesnjeti se u govoru // **zapjenùšati se** *svrš.* ⟨*prez.* -ām se, *pril. pr.* -āvši se, *prid. trp.* zàpjenušān⟩, *v.* zapjeniti se (1); **zapjenjívati se** *nesvrš.* ⟨*prez.* zapjènjujēm se, *pril. sad.* zapjènjujūći se, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zapjeniti se

✧ ZA- + *v.* pjena, pjeniti se

zàpjevati (∅, što) *svrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. pr.* -āvši, *prid. rad.* zàpjevao⟩ **1.** početi pjevati **2.** malo i umjereno (ot)pjevati (kako je običaj u društvu) [*malo* ~] // **zapijévati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* zàpijēvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ počinjati pjevati; pjevati zapijevku; **zápijēvka** *ž* ⟨G *mn* zápjevākā/-ī⟩ *rij. etnol.* naricaljka, tužbalica, tugovanka; **zapijévnuti** *svrš.* ⟨*prez.* zàpijēvnēm, *pril. pr.* -ūvši, *prid. rad.* zapijévnuo⟩ malo zapjévati; **zapjevúšiti** (∅, što) *svrš.* ⟨*prez.* zapjèvūšīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. rad.* zapjevúšio⟩ početi pjevušiti

✧ ZA- + *v.* pjevati

zàplakati (∅) *svrš.* ⟨*prez.* zàplačēm, *pril. pr.* -āvši, *imp.* zàplači, *prid. trp.* zàplakān⟩ početi plakati; proplakati

✧ ZA- + *v.* plàkati

zaplàmtjeti (se) *svrš.* ⟨*prez.* zaplàmtīm (se), *pril. pr.* -ēvši (se), *prid. rad.* zaplàmtio/ zaplàmtjela (se) *ž*⟩ početi plamtjeti [~ *u licu*] // **zaplàmsati** (se) *svrš.* ⟨*prez.* -ām (se), *pril. pr.* -āvši (se), *prid. trp.* zàplamsān⟩ početi plamsati; zaplamtjeti; **zaplamsávati** (se) *nesvrš.* ⟨*prez.* zaplàmsāvām (se), *pril. sad.* -ajūći (se), *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zaplamsati

✧ ZA- + *v.* plamen, plamtjeti

zàplašiti (se) *svrš.* ⟨*prez.* -īm (se), *pril. pr.* -īvši (se), *prid. trp.* zàplašen⟩ **1.** (koga, što) izazvati nečiji strah; uplašiti koga, prestrašiti **2.** (se) prestrašiti se, osjetiti strah, uplašiti se // **zàplašeno** *pril.* u strahu; preplašeno; **zàplašenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ stanje onoga koji je zaplašen

✧ ZA- + *v.* plah, plašiti

zapláviti (što) *svrš.* ⟨*prez.* zàplāvīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zàplāvljen⟩ učiniti plavim, obojiti u plavo, učiniti da vrlo uočljivo prevladava plava boja čega // **zaplávjeti** *svrš.* ⟨*prez.* zàplāvīm, *pril. pr.* -ēvši, *prid. trp.* zàplāvljen⟩ postati plav, dobiti plavu boju; **zaplávjeti se** *svrš.* ⟨*prez.* zàplāvīm se, *pril. pr.* -ēvši se⟩ **1. a.** prekriti se plavom bojom **b.** u jednom času postati plav **2.** dati dojam plave boje u svanuće (o nebu u zoru); **zaplavljívati** (se, što) *nesvrš.* ⟨*prez.* zaplàvljujēm, *pril. sad.* zaplàvljujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zaplavjeti, zaplaviti

✧ ZA- + *v.* plav, plaviti

záplēće *sr zast.* zaleđe, *v.*

✧ ZA- + *v.* pleća

zaplésati (∅, što) *svrš.* ⟨*prez.* zàplēšēm, *pril. pr.* -āvši, *imp.* zapléši, *prid. rad.* zaplésao⟩ **1.** početi plesati **2.** malo (ot)plesati

✧ ZA- + *v.* plesati

zàplesti (se) *svrš.* ⟨*prez.* zaplètēm (se), *pril. pr.* -ēvši (se), *imp.* zaplèti (se), *prid. rad.* zàpleo (se), *prid. trp.* zaplèten⟩ **1.** (što) **a.** pletući zapetljati **b.** *v.* zamrsiti **2.** (se) *pren.* uvući se u neki zamršen posao; uplesti se, upetljati se // **záplet** *m* **1. a.** sklop različitih okolnosti i radnji koje čine predmet kazališnog komada, romana ili filma **b.** odgovarajuća situacija u životu **2.** *etnol.* jedno od narodnih kola **3.** *knjiž.* uvođenje dinamičkog motiva u ekspoziciju; **zȁpletāj** *m* **1.** stanje kad se što zaplete **2.** komplikacija [~ *u odnosima*] △ ~ ***crijeva***, *v.* ileus; **zàpletati** (**zàplitati**) (se) *nesvrš.* ⟨*prez.* zàplećēm (se), *pril. sad.* zàplećūći (se), *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zaplesti; **zaplèten** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ zamršen, nerazumljiv, nejasan, složen, kompliciran; **zaplètenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je zapleteno; zamršenost, zapetljanost

◈ *pr.* (nadimačko): **Zaplètal** (Požega, Slavonski Brod)

✧ ZA- + *v.* plesti

zaplijéniti (što) *svrš.* ⟨*prez.* zàplijēnīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zàplijēnjen⟩ **1.** uzeti kao plijen, odnijeti kao plijen **2.** službeno oduzeti pravnoj osobi predmete radi namirivanja duga i sl. // **zâpljena** *ž* čin ili postupak kojim se što zapljenjuje; ovrha; **zapljenjívati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* zapljènjujēm, *pril. sad.* zapljènjujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zaplijeniti

✧ ZA- + *v.* plijen, plijeniti

zàplivati *svrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. pr.* -āvši, *prid. rad.* zàplivao⟩ početi plivati

✧ ZA- + *v.* plivati

zaplombírati (što) *svrš.* ⟨*prez.* zaplòmbīrām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* zaplòmbīrān⟩ (*pleon.*) **1.** zatvoriti, napuniti plombom (zub) **2.** zapečatiti plombom (paket, vagon i sl.)

✧ ZA- + *v.* plomba, plombirati

záplotnjāk *m* ⟨N *mn* -āci⟩ *ekspr.* podmuklica, onaj koji je podmukao, koji radi iza leđa (predodžba skrivanja iza plota)
◈ *pr.* (nadimačko): **Zàplotnīk** (Rijeka)
✧ ZA- + *v.* plot[1]

zaplòviti (∅) *svrš.* ⟨*prez.* zàplovīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. rad.* zaplòvio⟩ krenuti na plovidbu, otisnuti se na more
✧ ZA- + *v.* ploviti

zàpljeskati (∅) *svrš.* ⟨*prez.* zàpljēšćēm/zàpljēskām, *pril. pr.* -āvši, *prid. rad.* zàpljeskao⟩ početi pljeskati
✧ ZA- + *v.* pljeskati

zàpljesniviti se (**zàpljesnivjeti se**) *svrš.* ⟨*prez.* -īm se, *pril. pr.* -īvši se, *prid. trp.* zaplјèsnivljen⟩ biti zahvaćen plijesni
✧ ZA- + *v.* plijesan, pljesniviti

zàpljusnuti (koga, što, čime) *svrš.* ⟨*prez.* zàpljusnēm, *pril. pr.* -ūvši, *imp.* zàpljusni, *prid. trp.* zàpljusnūt⟩ **1.** politi tako da pljusne **2.** *pren.* zahvatiti čime (idejama, modom i sl.) // **zapljuskívati** (koga, što, čime) *nesvrš.* ⟨*prez.* zapljùskujēm, *pril. sad.* zapljùskujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zapljusnuti; **zapljúštati** (∅) *svrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. pr.* -āvši, *prid. rad.* zapljúštao⟩ početi pljuštati
✧ ZA- + *v.* pljus, pljusnuti

zapljùvati (što) *svrš.* ⟨*prez.* zàpljujēm, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* zȁpljuvān⟩ **1.** onečistiti pljuvanjem **2.** onečistiti hranu (onako kako ostavlja muha svoj trag) // **zapljuvávati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* zapljùvāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zapljuvati
✧ ZA- + *v.* pljuvati

zapòčēti (što) *svrš.* ⟨*prez.* zàpočnēm, *pril. pr.* -ēvši, *imp.* zapòčni, *prid. rad.* zȁpočeo, *prid. trp.* zȁpočēt⟩ **1.** izvesti prvi dio čega; početi, pokrenuti **2.** postati, nastati **a.** u vremenu [*rat je započeo 1939*] **b.** [*od Sutle započinje hrvatski teritorij*] **3.** stvarati se, nastajati u određeno vrijeme [*nakon rata je započela izgradnja*] // **zapòčinjati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* -njēm, *pril. sad.* -njūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* započeti
✧ ZA- + *v.* početi

zapòdjenuti (što) *svrš.* ⟨*prez.* -nēm, *pril. pr.* -ūvši, *imp.* zapòdjeni, *prid. trp.* zapòdjenūt⟩ započeti, zametnuti, zavrći [~ *razgovor*; ~ *kavgu*; ~ *svađu*]; zapodjeti // **zapodijévati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* zapòdijēvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zapodjenuti; **zapòdjeti** *svrš.* ⟨*prez.* zapòdjenēm, *pril. pr.* -ēvši, *prid. trp.* zapòdjenūt⟩, *v.* zapodjenuti
✧ ZA- + PO- + *v.* djenuti

zapòjati (što) *svrš.* ⟨*prez.* zapòjēm, *pril. pr.* -āvši, *prid. rad.* zȁpojao⟩ *ekspr. knjiš. pravosl.* zapjevati, *v.*
✧ ZA- + *v.* poj, pojati

Zápolja, Ivan (1487–1540), hrv.-ugarski kralj (od 1527), suparnik Ferdinandu I Habsburškom u borbi za prijestolje; sporazumom 1538. Ferdinand priznao Zapolji kraljevsku titulu i vlast nad dijelom Ugarske a Zapolja se u korist Ferdinanda odrekao naslova kralja Slavonije i Hrvatske s Dalmacijom

zapòmoći se (čime) *svrš.* ⟨*prez.* zapòmognēm se, *pril. pr.* zapòmogāvši se, *prid. rad.* zapòmogao se⟩ *reg.* uzeti od koga sadnicu ili sjeme biljke radi presađivanja ili sijanja // **zapomágati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* zapòmāžēm, *pril. sad.* zapomážūći, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** zvati u pomoć u nevolji **2.** jaukati, kukati, vriskati
✧ ZA- + *v.* pomoći

záponac *m* ⟨G -ōnca, N *mn* -ōnci⟩ **1.** žbica, palac (kotača) **2.** kračun, zasovnica, zasun, prijevornica, reza **3.** predmet koji se umeće da nešto zadržava; zapinjač **4.** spona, kopča **5.** janjeća koljenica; cibiljka, papršnjak // **zápōnka** *ž* ⟨D L -nci, G *mn* -onākā/-ī⟩ *knjiš.* zatvarač na poteg; (patentni) zatvarač; smičak
✧ *prasl.* *zaponъ (*rus.* zapón) ≃ ZA- + *v.* napeti

zápor *m* **1.** (+ *potenc.*) dio naprave koji zatvara; zapirač, zatvarač **2.** uređaj za kočenje; zavor, kočnica **3.** ustava, brana **4.** *arh.* **a.** teško mokrenje **b.** teško pražnjenje crijeva; tvrda stolica, zatvor // **zapìrāč** *m* ⟨G zapiráča⟩, *v.* zapor; **zàpirati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* -rēm, *pril. sad.* -rūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zaprijeti; **zapòriti** *svrš.* ⟨*prez.* zàporīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zàporen⟩ *pom.* zaporom spriječiti neželjeno istjecanje konopa ili lanca pod opterećenjem; **záporka** *ž* ⟨D L -rci, G *mn* -orākā/-ī⟩ **1.** *arh.* zagrada kao interpunkcijski znak **2.** šifra (u bankovnom poslovanju i gdje god je potreban povjerljivi sigurnosni pristup); **zápōrn|ī** *prid.* koji se odnosi na zapor, koji djeluje kao zapor [*~a lamela*; *~a pribadača*; *~i ventil*; *~a vrata*] △ ***~i organi*** *tehn.* skupni naziv uređaja za otvaranje i zatvaranje protoka tekućine, plinova i para (ventili, zasuni i slavine); ***~i sat*** sat za precizno mjerenje vremena (npr. u sportu, u preciznoj mehanici i sl.), zaporom se zaustavlja ili pokreće; štoperica; **zápōrnica** *ž* (+ *potenc.*) *tehn.* **1.** ono što zapire,

čvrsto zatvara **2.** ventil; **zápornjāk** *m* ⟨N *mn* -āci⟩ *pom.* konop jednim krajem privezan za palubu, a drugim za napeti dio konopa ili lanca; **zàprijēti** (**zàpr̄ti**) (što) *svrš.* ⟨*prez.* zàprēm, *pril. pr.* -ēvši, *prid. rad.* zàpro/zàpr̄la *ž*⟩ **1.** zatvoriti zaporom **2.** *lokal.* **a.** zatvoriti **b.** odvesti u zatvor; uhapsiti, uhititi

✧ *prasl.* *zaporъ (*slov.* zapor) ≃ ZA- + *perti: udarati (*rus.* perét')

zapòsjednuti (**zapòsjesti**) (što) *svrš.* ⟨*prez.* -nēm, *pril. pr.* -ūvši/zapòsjēvši, *imp.* zapòsjedni, *prid. trp.* zapòsjednūt⟩ **1.** zauzeti (raspoloživa mjesta) **2.** *vojn.* zauzeti, osvojiti (prostor, grad, zemlju) // **zaposjédānje** *sr* **1.** ⟨*gl. im.*⟩, *v.* zaposjedati **2.** *psih.* pridavanje, svjesno ili nesvjesno, emocija i značenja ideji, objektu ili osobi **3.** *pravn.* stjecanje vlasništva nad nečijim stvarima njihovim posjedovanjem; kateksa; **zaposjédati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* zapòsjēdām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zaposjednuti; **zaposjednúće** *sr vojn.* zauzeće tuđeg teritorija; zauzeće, okupacija

✧ ZA- + *v.* posjesti, posjed

zapòsliti (se) *svrš.* ⟨*prez.* zàposlīm (se), *pril. pr.* -īvši (se), *prid. trp.* zàposlen⟩ **1.** (koga) **a.** dati kome posla, rada **b.** primiti koga na posao **2.** (se) stupiti na posao, ući u radni odnos [*zaposlio se kao učitelj*] // **zàposlen** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ **1.** koji je u poslu **2.** koji ima posao, koji ima radno mjesto; namješten; **zaposlènica** *ž*, *v.* zaposlenik; **zaposlèničin** *prid.* koji pripada zaposlenici; **zaposlènīk** *m* ⟨G zaposleníka, N *mn* zaposleníci⟩ onaj koji je u radnom odnosu, koji je zaposlen kao radnik ili službenik u stalnom ili honorarnom odnosu; **zàposlenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ položaj onoga koji je zaposlen; zauzetost; **zaposlénje** *sr* posao, namještenje [*dobio je ~ u školi*]; **zapošljávati** (se) *nesvrš.* ⟨*prez.* zapòšljāvām (se), *pril. sad.* -ajūći (se), *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zaposliti

✧ ZA- + *v.* posao

zapòstaviti (koga, što) *svrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zapòstavljen⟩ **1.** ne voditi brigu (o kome ili o čemu); zanemariti, zapustiti **2.** ne dati ili ne priznati komu što zaslužuje // **zapòstavljenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ položaj onoga koji je zapostavljen

Zàpoteki (**Zapotèci**) *m mn etn.* indijanski narod u *I* Meksiku, 540.000 stan.; nasljednici su prastare zapotečke kulture (od 200. pr. Kr.) // **zàpotečkī** *prid.* koji se odnosi na Zapoteke

zàpovijēd *ž* ⟨I -i/-ēđu⟩ ono što se izriče (usmeno ili pismeno) radi toga da se izvrši [*Deset Božjih ~i*]; naredba, naređenje, zapovijest △ ***otvorena*** ~ *pov.* isprava koja vojniku u domobranstvu i zajedničkim jedinicama vojske Austro-Ugarske Monarhije dopušta slobodno putovanje do nekog odredišta [*ostala im je u rukama samo »otvorena ~« (putna objava) da se prijave domobranskom ministarstvu u Budimpešti*]; putna objava, propusnica // **zàpovjēdan** *prid.* ⟨*odr.* -dnī⟩ koji sadrži zapovijed; zapovjednički, strog, odlučan △ ***~ni blagdani*** *kat.* blagdani koje Crkva zapovijeda svetkovati; ***~ni način*** *lingv.* oblik za izražavanje zapovijedi, želje i drugih sadržaja; imperativ; ***~na odgovornost*** *pravn. vojn.* odgovornost glavnog zapovjednika za djelovanje njemu podređenih vojnih struktura; **zapovijédānje** *sr* **1.** ⟨*gl. im.*⟩, *v.* zapovijedati **2.** posao koji obavlja zapovjednik čega [~ *vojskom*]; **zapovijédati** *nesvrš.* ⟨*prez.* zapòvijēdām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** (što komu) narediti što komu **2.** (kim, čim) *vojn.* biti na čelu (vojne formacije); upravljati, komandirati; **zàpovjēdno** *pril.* tako da se zapovijeda, da se izdaje zapovijed; **zàpovijēst** *ž*, *v.* zapovijed; **zàpovijētka** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩ *term.* usmena ili pismena zapovijed niže postavljenim vojnim osobama (npr. »pozor!«, »na mjestu, odmor!« »trčećim korakom!«); naredba; **zapòvjediti** (što) *svrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zapòvjeđen⟩, *v.* zapovijedati; **zapovjèdnica** *ž*, *v.* zapovjednik; **zapovjèdnīčkī** *prid.* koji se odnosi na zapovjednike; **zapovjèdnīčki** *pril.* kao zapovjednik, na zapovjednički način; **zapovjèdnīk** *m* ⟨G zapovjedníka, N *mn* zapovjedníci⟩ *vojn.* onaj koji zapovijeda; komandant; **zapovjedníštvo** *sr* ⟨G *mn* zapovjèdnīštāvā/-ā⟩ *vojn.* **1.** pravo zapovijedanja; komandiranje **2.** dio hijerarhije koji izdaje zapovijedi, ob. u vojnim postrojbama [~ *divizije*; ~ *ratne mornarice*]; stožer, komanda

✧ ZA- + *v.* povijest

zaprášiti *svrš.* ⟨*prez.* zàprāšīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zàprāšen⟩ **1.** (što, koga) posuti, prekriti, ispuniti prašinom; podignuti prašinu

2. (što) posuti praškom protiv štetnih kukaca 3. (∅) *žarg.* žurno otići; odmagliti, otperjati // **zaprašìvāč** *m* ⟨G zaprašiváča⟩ sprava za zaprašivanje; **zaprašívānje** *sr* 1. ⟨*gl. im.*⟩, *v.* zaprašivati 2. raspršivanje kakvog zaštitnog sredstva [*(iz)vršiti ~*]; **zaprašívati** *nesvrš.* ⟨*prez.* zapràšujēm, *pril. sad.* zapràšujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zaprašiti

✧ ZA- + *v.* prah, prašiti

zàpravo *pril.* 1. uistinu (u kontekstu kad se traži ispravan odgovor ili istina) [*ne zna se čime se taj čovjek ~ bavi* = ne zna se njegov pravi posao, ne zna se istina]; ustvari 2. (u objašnjavanju čega) ako se pravo uzme, mora se priznati, ako ćemo pravo, ipak, sve u svemu [*to je bio ~ težak posao*] 3. (u pitanjima kao naslućivanjima, često uz ono) [*a gdje ti (ono) ~ radiš?* = a gdje ti ono radiš?, podsjeti me gdje radiš]

✧ ZA- + *v.* prav, pravo

zaprégnuti (što) *svrš.* ⟨*prez.* zàprēgnēm, *pril. pr.* -ūvši, *imp.* zaprégni, *prid. rad.* zaprégnuo/zàprēgao, *prid. trp.* zàprēgnūt⟩ 1. upregnuti 2. *rij.* pripasati pregaču // **zâprega** *ž* ⟨D L -ezi⟩ 1. kola koja vuku zapregnute životinje [*konjska ~; volovska ~*] 2. *lokal.* pregača, kecelja; **zaprézati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* zàprēžēm, *pril. sad.* zapréžūći, *gl. im.* zaprézānje⟩, *v.* zapregnuti; **záprežnī** *prid.* koji se odnosi na zapregu (1)

✧ ZA- + *v.* pregnuti

zâpreka, *v.* zapriječiti

zaprémiti (što) *svrš.* ⟨*prez.* zàprēmīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zàprēmljen⟩ zauzeti prostor po dužini, širini i visini; obujmiti // **záprremitōst** *ž* svojstvo onoga što se može zapremiti; **zapremljívati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* zaprèmljujēm, *pril. sad.* zaprèmljujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zapremiti; **zápremnina** *ž* prostor izražen u kubičnim mjerama; obujam, istisnuće, volumen

✧ ZA- + *v.* (s-)premiti

zaprepástiti (koga, se) *svrš.* ⟨*prez.* zaprèpāstīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zaprèpāšten⟩ jako iznenaditi; zgranuti, zapanjiti, šokirati // **zaprepašćívati** (koga, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* zaprepàšćujēm, *pril. sad.* zaprepàšćujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zaprepastiti; **zaprèpāšteno** *pril.* sa zaprepaštenjem, s velikim iznenađenjem; iznenađeno, preneraženo; **zaprèpāštenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ stanje onoga koji je zaprepašten; zaprepaštenje; **zaprepašténje** *sr*, *v.* zaprepaštenost

✧ ZA- + *v.* prepasti

zàpresti *svrš.* ⟨*prez.* zaprédem, *pril. pr.* -ēvši, *prid. trp.* zaprèden⟩, *v.* presti // **zaprédati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* zàprēdām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ 1. *v.* zapresti 2. sukati predenjem 3. *pren.* zanovijetati, izvoditi koješta

✧ ZA- + *v.* presti

Záprešić *m* naselje (u blizini Zagreba), 15.678 stan. // **Záprešíćanin** *m* (**Záprešíćānka** *ž*) ⟨N *mn* Záprešíćani⟩ stanovnik Zaprešića; **záprešíćkī** *prid.* koji se odnosi na Zaprešić i Zaprešićane

zàpretati (što) *svrš.* ⟨*prez.* -ām/zàprećēm, *pril. pr.* -ajūći/zàprećūći, *gl. im.* -ānje⟩ 1. prekriti pepelom žar ili ono što se peče pod pepelom (krumpir u kori i sl.) 2. *pren.* sakriti, pritajiti // **zápret** *m rij.* pepeo kojim se zapreće žar; **zapretávati** *nesvrš.* ⟨*prez.* zaprètāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zapretati

✧ ZA- + *v.* pretati

zapríčati se *svrš.* ⟨*prez.* zàprīčām se, *pril. pr.* -āvši se, *prid. trp.* zàprīčān⟩ zanijeti se u pričanje // **zapričávati se** *nesvrš.* ⟨*prez.* zaprìčāvām se, *pril. sad.* -ajūći se, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zapričati se

✧ ZA- + *v.* priča, pričati

zapriječiti *svrš.* ⟨*prez.* zàprijēčīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zàprijēčen⟩ ne dopustiti da tko prođe, da se (što) izvrši; spriječiti, zaustaviti na putu ili u namjeri // **zaprečívati** (**zaprečávati**) (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* zaprèčujēm, *pril. sad.* zaprèčujūći, *gl. im.* -ānje⟩ *neob.*, *v.* zapriječiti; **zaprèčljiv** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji se može zapriječiti; **zaprèčljivōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što se može zapriječiti; **zâpreka** *ž* 1. ono što sprečava kretanje; smetnja 2. *sport* čvrsto postavljena prepreka, koja se ne ruši, na koju trkač može nagaziti [*3000 m sa ~ma*]; **zàprijēčenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je zapriječeno

✧ ZA- + *v.* prijek, priječiti

zàprijēti, *v.* zapor

zaprijétiti (se, komu, čime) *svrš.* ⟨*prez.* zàprijētīm (se), *pril. pr.* -īvši (se), *prid. rad.* zaprijétio (se)⟩ 1. (komu) zastrašiti koga gestom ili riječima 2. (čime) pokazivati opasnost (štetu i sl.) // **zaprećívati** (komu) *nesvrš.* ⟨*prez.* zaprèćujēm, *pril. sad.* zaprèćujūći, *gl. im.* -ānje⟩ *neob.*, *v.* zaprijetiti

✧ ZA- + *v.* prijetiti

zaprímiti (što) *svrš.* ⟨*prez.* zàprīmīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zàprīmljen⟩ *admin.* primiti,

zavesti u knjige kao primljeno (o dopisima, aktima) // **zaprímati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* zàprīmām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zaprímiti
✧ ZA- + *v.* primiti

zapriségnuti *svrš.* ⟨*prez.* zaprìsēgnēm, *pril. pr.* -ūvši, *prid. trp.* zaprìsēgnūt⟩ učiniti da netko da prisegu; zakleti, zapriseći // **zaprìsēći** *svrš.* ⟨*prez.* -ēgnēm, *pril. pr.* zapriségnūvši, *prid. trp.* zaprìsēgnūt⟩, *v.* zaprisegnuti; **zaprisézati** *nesvrš.* ⟨*prez.* zaprìsēžēm, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zaprisegnuti
✧ ZA- + *v.* prisega, prisegnuti

zapŕljati (koga, što, se) *svrš.* ⟨*prez.* zàpŕljām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* zàpŕljān⟩ učiniti nečistim; onečistiti, umazati, umrljati
✧ ZA- + *v.* prljav, prljati

zapròsiti *svrš.* ⟨*prez.* zàprosīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zàprošen⟩ **1.** *v.* prositi **2.** zatražiti čiju ruku radi ženidbe
✧ ZA- + *v.* prositi

záprūđe *sr* predio, kraj iza spruda

zàpržiti (što) *svrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zàpržen⟩ pržiti do mjere koju traži ono što se priređuje na poseban način [~ *šećer*] // **záprška** *ž* (**zápržak** *m*) ⟨D L -šci, G *mn* -ržākā/-ī⟩ brašno zaprženo na masti ili ulju (ob. s lukom); zafrig; **zapržívati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* zapr̀žujēm, *pril. sad.* zapr̀žujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zapržiti
✧ ZA- + *v.* pržiti

zȁpt *m reg. ekspr.* **1.** strogo utvrđen red [*držati koga u ~u*]; stega, disciplina **2.** zaustavljanje daha, nagla teškoća astmatičara **3.** *pravn. zast. reg.* sekvestracija, zapljena // **zȁptadžija** (**zȁpčija**, **zȁptija**) *m* ⟨N *mn* -e⟩ *pov. zast.* onaj koji sprečava, koji zaustavlja, koji plijeni; pandur, čuvar zatvora, policajac; **zàptiti** *svrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. pr.* -īvši, *gl. im.* zàpćénje⟩ *reg.* **1.** (koga) dovesti u zapt (**1**) **2.** (što) **a.** ne pustiti da što teče ili izbije; zatisnuti, zapušiti, zatvoriti, začepiti **b.** stegnuti, prigušiti **c.** zaplijeniti; **zaptìvāč** *m* ⟨G zaptiváča⟩ (+ *potenc.*) *tehn.* ono što zaptiva, što ne dopušta prolaz tekućine ili plina; brtva; **zaptívati** *nesvrš.* ⟨*prez.* zàptīvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zaptiti (**2**)
✧ *tur.* ← *arap.* ḍabṭ

zàpucati (∅) *svrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* zàpucān⟩ **1. a.** početi pucati (iz vatrenog oružja) **b.** malo pripucati **2.** *žarg.* dati se na put, otputiti se u daljinu **3.** *žarg. sport* promašiti [~ *jedanaesterac*] // **zapucávati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* zapùcāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zapucati; **zapuckètati** (∅) *svrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. pr.* -āvši, *prid. rad.* zȁpucketao⟩ početi pucketati
✧ ZA- + *v.* puknuti, pucati

zápučak *m* ⟨G -čka, N *mn* -čci⟩ rupica na reveru kaputa ili kostima // **zàpučiti** *svrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zàpučen⟩ *rij.* zakopčati

zapúhati *svrš.* ⟨*prez.* zàpūšēm, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* zàpūhān⟩, *v.* zapuhnuti // **zápuh** *m* ⟨N *mn* -usi⟩ **1.** nalet vjetra; reful **2.** *v.* zámet, nanos; **zapuhívati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* zapùhujēm, *pril. sad.* zapùhujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zapuhati; **zapúhnuti** (∅) *svrš.* ⟨*prez.* zàpūhnēm, *pril. pr.* -ūvši, *imp.* zapúhni, *prid. trp.* zàpūhnūt⟩ početi kratko puhati, jednokratno zapuhati (pa prestati); dahnuti
✧ ZA- + *v.* puhati

zàpuniti se *svrš.* ⟨*prez.* -īm se, *pril. pr.* -īvši se, *prid. trp.* zàpunjen⟩ ispuniti, napuniti se iznutra (o cijevima i sl. u kojima se što taloži, skuplja i sl.) // **zapunjívati se** *nesvrš.* ⟨*prez.* zapùnjujēm se, *pril. sad.* zapùnjujūći se, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zapuniti se
✧ ZA- + *v.* pun, puniti

zapùstiti (se) *svrš.* ⟨*prez.* zàpustīm (se), *pril. pr.* -īvši (se), *prid. trp.* zàpušten⟩ **1.** (koga, što) ne voditi brigu, ne skrbiti se o komu ili o čemu; zanemariti **2.** (se) ne voditi brigu o sebi // **zapúštati** (koga, što, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* zàpūštām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zapustiti; **zapuštènica** *ž*, *v.* zapuštenik; **zapuštènīk** *m* ⟨G zapušteníka, N *mn* zapušteníci⟩ onaj koji je zapušten; **zàpuštenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ stanje onoga koji je zapušten i svojstvo onoga što je zapušteno
✧ ZA- + *v.* pustiti

zàpušiti (se) *svrš.* ⟨*prez.* zàpušīm (se), *pril. pr.* -īvši (se), *prid. trp.* zàpušen⟩ **1. a.** (što) početi pušiti **b.** začepiti što [~ *bačvu*] **2.** (se) **a.** početi se pušiti, početi se dimiti **b.** napuniti se dimom; zadimiti se // **zapùšāč** *m* ⟨G zapušáča⟩ čep, ob. bačve; **zapušívati** (što, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* zapùšujēm, *pril. sad.* zapùšujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zapušiti
✧ ZA- + *v.* pušiti

zàputiti (što) *svrš.* ⟨*prez.* zàputīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zàpućen⟩ **1.** sputiti, sputati, sapeti **2.** *arh. reg.* zakopčati // **zapućívati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* zapùćujēm, *pril. sad.* zapùćujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zàputiti
✧ ZA- + *v.* put

zapútiti se *svrš.* ⟨*prez.* zàpūtīm se, *pril. pr.* -īvši se, *prid. trp.* zàpūćen⟩ poći nekim putem; krenuti, uputiti se // **zapućívati se** *nesvrš.* ⟨*prez.* zapùćujēm se, *pril. sad.* zapùćujūći se, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zapútiti se
✧ ZA- + *v.* put

Zàpužāne *ž mn* naselje (u blizini Benkovca), 547 stan. // **Zàpužanin** *m* (**Zàpužānka** *ž*) ⟨N *mn* Zàpužani⟩ stanovnik Zapužana

zâr[1] *m jez. knjiž. rij.* svitanje, sjaj, svjetlost, *usp.* ozariti

zâr[2] *m reg.* **1.** zastor, zavjesa **2.** *etnol.* ženska gornja odjeća, koprena muslimanke; zavitak (za razliku od feredže)
✧ *tur.* ← *arap.* izār

zȁr[1] *čest.* u pitanjima koja izražavaju nevjericu, čuđenje, odbijanje ili poricanje [~ *ne?*; ~ *nije?*; ~ *ne znaš?*]
✧ *prasl.* *za že ≃ ZA- + *prasl.* čestica *že (*rus.* že)

zȁr[2] *m reg.* kocka kojom se igra tavla
✧ *tur.*

zaračùnati (se) *svrš.* ⟨*prez.* -ām (se), *pril. pr.* -āvši (se), *prid. trp.* zȁračunāt/zȁračunān⟩ **1.** (što) **a.** staviti na račun; uračunati **b.** uračunati više nego što treba; zacijeniti **2.** (se) *razg.* pogriješiti u računanju; preračunati (se) // **zaračunávati** (što, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* zaračùnāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zaračunati
✧ ZA- + *v.* račun, računati

zȁrad (**zȁradi**) *prij.* (s G) *ekspr. arh.* zbog, *v.*, radi, *v.*
✧ ZA- + *v.* radi

zârada *ž* **1.** ono što se zasluži radom, što se dobije za rad; nagrada, plaća, nadnica, beriva, primanja **2.** razlika između kupovne i prodajne cijene, ono što se dobije trgujući; dobit // **zaráditi** (se) *svrš.* ⟨*prez.* zàrādīm (se), *pril. pr.* -īvši (se), *prid. trp.* zàrāđen⟩ **1.** (što) **a.** ostvariti zaradu **b.** *pren.* zaslužiti svojim postupcima **2.** (što) *razg.* uhvatiti, dobiti, steći [~ *batine*; ~ *bolest*] **3.** (se) unijeti se u posao, udubiti se u posao (i ne primijetiti kako vrijeme prolazi i sl.); **zarađìvāč** *m* ⟨G zarađiváča⟩ onaj koji zarađuje; **zarađivàčica** *ž*, *v.* zarađivač; **zarađìvāčkī** *prid.* koji se odnosi na zaradu i zarađivače; **zarađívati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* zaràđujēm, *pril. sad.* zaràđujūći, *gl. im.* -ānje⟩ zaraditi (**1**) i (**2**)
✧ ZA- + *v.* rad[1], raditi

zàrājtati (što) *svrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* zàrājtān⟩ *reg.* uludo potrošiti; potratiti, profućkati, prorajtati, spiskati, zatrajbati // **zarajtávati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* zaràjtāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zarajtati
✧ ZA- + *njem.* reitern: rešetati

zȁrana *pril.* **1.** u rano jutro, od rana jutra **2.** od rane dobi
✧ ZA- + *v.* rani

zàrāsti (∅) *svrš.* ⟨*prez.* zarástem, *pril. pr.* -tāvši, *prid. trp.* zàrāstao⟩ **1.** zacijeliti se, izliječiti (o rani) **2.** (u što) prekriti se onim što raste (bradom, travom, i sl.) // **zàraslica** *ž razg.* ožiljak, brazgotina; **zarástati** (∅, u što) *nesvrš.* ⟨*prez.* zàrāstām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zarasti; **zarašćívati** *nesvrš.* ⟨*prez.* zaràšćujēm, *pril. sad.* zaràšćujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zarasti
✧ ZA- + *v.* rasti

zàratiti se *svrš.* ⟨*prez.* -īm se, *pril. pr.* -īvši se, *prid. trp.* zàraćen⟩ **1.** početi ratovati, stupiti u rat **2.** *pren.* zavaditi se, posvaditi se // **zàraćen** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji se nalazi u ratnom stanju (o državama) [~*a strana*]; **zàraćenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ stanje rata, stanje kad se ratuje, odnos onih koji su u ratu; **zaraćívati se** *nesvrš.* ⟨*prez.* zaràćujēm se, *pril. sad.* zaràćujūći se, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zaratiti se
✧ ZA- + *v.* rat

Zaratȕstra (**Zoroàster**) *pov. rel.* iranski vjerski reformator, vjerojatno živio u 6. st. pr. Kr., začetnik zoroastrizma; viziju nove dualističke vjere objavio mu je vrhovni bog Ahura Mazda, stvoritelj neba i zemlje, materijalnog i duhovnog svijeta, suprotstavljen Ahrimanu, načelu zla i tame; iz zoroastrizma razvio se kasniji oblik vjere nazvan mazdaizam

zȁrāvan *ž* ⟨G -vni⟩ **1.** uzvisina ravne površine; visoravan **2.** ravno proširenje u brdovitu kraju // **zȁravanak** *m* ⟨G -ānka, N *mn* -ānci⟩ manja zaravan; **zaràvnati** (što) *svrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* zȁravnāt/zȁravnān⟩ neku površinu učiniti ravnom, ukloniti neravnine, grbine, zatrpati rupe (ob. o zemlji); poravnati; **zaravnávati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* zaràvnāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zaravnati; **zaravnjívati** *nesvrš.* ⟨*prez.* zaràvnjujēm, *pril. sad.* -njujūći, *prid. trp.* zaràvnjīvān⟩, *v.* zaravnati
✧ ZA- + *v.* ravan

zaráziti (se) *svrš.* ⟨*prez.* zàrāzīm (se), *pril. pr.* -īvši (se), *prid. trp.* zàrāžen⟩ **1.** (koga, što)

a. prenijeti u čiji organizam uzročnike zarazne bolesti, prenijeti zarazu **b.** *pren. pejor. fam.* (prema kontekstu) utjecati primjerom, idejama i sl. **2.** (se) **a.** dobiti zarazu **b.** *pren.* usvojiti što od drugoga // **zâraza** (**zȁraza**) *ž* **1.** stanje nakon prodiranja uzročnika bolesti u organizam; zarazna bolest **2.** širenje klica; infekcija, epidemija, pošast; **zȁrāz|an** *prid.* ⟨*odr.* -znī⟩ **1.** koji izaziva zarazu **2.** *pren.* koji se lako i brzo prenosi kao zaraza [~*an smijeh*] △ ~***ne bolesti*** *pat.* bolesti koje karakterizira brzo širenje i koje se mogu pretvoriti u epidemije i pandemije (npr. tuberkuloza, gripa, malarija itd.); infektivne bolesti; **zarazívati** (koga, što, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* zaràzujēm, *pril. sad.* zaràzujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zaraziti, zaražavati; **zȁraznica** *ž*, *v.* zaraznik; **zȁraznīk** *m* ⟨N *mn* -īci⟩ onaj koji je zarazan; **zȁrāzno** *pril.* kao zaraza (lako se širiti); **zȁrāznōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo čega da širi zarazu; **zaražávati** (koga, što, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* zaràžāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zaraziti, zarazivati; **zàrāženōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ stanje onoga koji je zaražen, svojstvo onoga što je zaraženo; **zaràžljiv** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji se može zaraziti, podložan zarazi; **zaràžljivōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ stanje onoga koji je zaražljiv, podložnost zarazi

zaȑđati (∅) *svrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* zȁrđān⟩, *v.* zahrđati

zàreći (se) *svrš.* ⟨*prez.* zarèčēm/zàreknēm (se), *pril. pr.* zàrekāvši (se), *prid. rad.* zàrekao (se)⟩ **1.** (što) zakazati, utvrditi vrijeme za što **2.** (se) **a.** čvrsto sebi obećati da će se što činiti ili ne činiti; zavjetovati se **b.** neoprezno izreći ono što je trebalo ostati prešućeno; odati se, izlanuti se // **zàricati** (što, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* zàričēm, *pril. sad.* zàričūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zareći

✧ ZA- + *v.* riječ, reći

zarédati (∅) *svrš.* ⟨*prez.* zàrēdām, *pril. pr.* -āvši, *prid. rad.* zarédao⟩ činiti što redom od jednoga do drugoga (pričati ili obilaziti); događati se redom // **zaredávati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* zarèdāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zaredati; **zaréditi** (se) *svrš.* ⟨*prez.* zàrēdīm (se), *pril. pr.* -īvši (se), *prid. trp.* zàrēđen, *gl. im.* zaređénje⟩ **1.** (koga) učiniti koga redovnikom, redovnicom ili svećenikom **2.** (se) postati redovnik, redovnica, svećenik; **zȁrēdom** (način pisanja uz: za redom) *pril.* tako da nešto slijedi jedno za drugim, tako da je nešto učestalo [*uslijedilo je nekoliko potresa* ~]; **zaređívati** (se) *nesvrš.* ⟨*prez.* zarèđujēm (se), *pril. sad.* zarèđujūći (se), *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zarediti

✧ ZA- + *v.* red

zaregètati (∅) *svrš.* ⟨*prez.* zarègećēm, *pril. pr.* -āvši, *prid. rad.* zȁregetao⟩ početi regetati

✧ ZA- + *v.* regetati

zàrel *m sport* tradicionalni pozdrav u sjedećem stavu u karateu

✧ *jap.* zareru

zarèvati *svrš.* ⟨*prez.* zarèvēm, *pril. pr.* -āvši, *prid. rad.* zȁrevao⟩ početi revati (o magarcu)

✧ ZA- + *v.* revati

zàreza|ti (što) *svrš.* ⟨*prez.* zàrežēm, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* zàrezān⟩ **1.** načiniti zarez radi obilježavanja, obilježiti **2.** *v.* narezati (2) // **zárešćić** *m dem.* od zarez; **zárez** *m* **1.** ono što je zarezano, zasječeno nožem ili drugim kojim oštrim oruđem; urez, posjekotina **2.** znak interpunkcije, znak za odvajanje decimalnog razlomka itd. [*staviti* ~]; **zarezívati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* zarèzujēm, *pril. sad.* -zujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zarezati

✧ ZA- + *v.* rez, rezati

zaréžati *svrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. pr.* -āvši, *prid. rad.* zaréžao⟩ početi režati (o psu)

✧ ZA- + *v.* režati

zȁrf *m* ⟨N *mn* zàrfovi⟩ *reg.* ukrašena metalna čašica u kojoj se drži fildžan kad se pije kava

✧ *tur.* ← *arap.* z arf

zȁrga *ž glazb.* uska obodna stijenka na gudačkim instrumentima koja spaja gornji i donji pokrovac trupa glazbala

✧ *njem.* Zarge

zaríbati (se) *svrš.* ⟨*prez.* zàrībām (se), *pril. pr.* -āvši (se), *prid. trp.* zàrībān⟩ **1.** (što, se) uništiti (se) u nepodmazanom stanju trljanjem željeznih dijelova (o stroju) **2.** (koga, se) *žarg.* prevariti, nasjesti, zeznuti (se) // **zaribávati** (što, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* zarìbāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zaribati

✧ ZA- + *v.* ribati

zàridati (∅) *svrš.* ⟨*prez.* zàridām, *pril. pr.* -āvši, *prid. rad.* zàridao⟩ početi glasno plakati; zajecati

✧ ZA- + *v.* ridati

zàriglati *svrš.* ⟨*prez.* zàriglām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* zàriglān⟩ *razg.* zakrenuti rigl; zasunuti, zarezititi, zakračunati

✧ ZA- + *njem.* Riegel: zasun, reza

zarīkati (∅) *svrš.* ⟨*prez.* zàrīčēm, *pril. pr.* -āvši, *prid. rad.* zaríkao⟩ **1.** početi rikati **2.** nakratko se oglasiti rikom
✧ ZA- + *v.* rika, rikati

zàriti (se) *svrš.* ⟨*prez.* zàrijēm (se), *pril. pr.* -īvši (se), *prid. trp.* zarìven⟩ **1.** (što) zabiti, zabosti (oštar i šiljat predmet); zarinuti **2.** (se) rilom naći put (krtica, kukci koji zađu pod kožu) // **zàrinuti** (što, se) *svrš.* ⟨*prez.* zàrinēm (se), *pril. pr.* -ūvši (se), *prid. trp.* zàrinūt⟩, *v.* zariti; **zarívati** (što, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* zàrīvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zariti
✧ ZA- + *v.* riti

zarjàtka *ž sport zast.* jutarnja gimnastika u trajanju od 30 min. koja se razvila u SSSR-u u doba komunizma te prihvaćena u drugim komunističkim zemljama
✧ *rus.* zarjátka ≃ zarjá: zora

zaròbiti (se) *svrš.* ⟨*prez.* zàrobīm (se), *pril. pr.* -īvši (se), *prid. trp.* zàrobljen⟩ **1. a.** (koga) uhvatiti neprijatelja živa **b.** (što) osvojiti, oduzeti od protivnika (oružje i sl.) **2.** (se čime) prezauzeti se kakvim poslom, vezati se i ne moći misliti ni na što drugo // **zarobljávati** (koga, što, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* zaròbljāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zarobiti; **zarobljènica** *ž*, *v.* zarobljenik; **zarobljèničin** *prid.* koji pripada zarobljenici; **zarobljènīčkī** *prid.* koji se odnosi na zarobljenike; **zarobljènīčki** *pril.* kao zarobljenik, na način zarobljenika; **zarobljènīk** *m* ⟨G zarobljeníka, N *mn* zarobljeníci⟩ onaj koji je zarobljen, *usp.* zarobiti (**1a**); **zarobljeníštvo** *sr* položaj i stanje onoga koji je zarobljenik, koji je zarobljen; **zarobljívati** (se) *nesvrš.* ⟨*prez.* zaròbljujēm (se), *pril. sad.* -ljujūći (se), *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zarobiti
✧ ZA- + *v.* rob

zàroktati (∅) *svrš.* ⟨*prez.* zàrokćēm, *pril. pr.* -āvši, *prid. rad.* zàroktao⟩ **1.** početi roktati **2.** nakratko se oglasiti roktanjem
✧ ZA- + *v.* roktati

zarólati *svrš.* ⟨*prez.* zàrōlām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* zàrōlān⟩ **1.** *razg.* učiniti od čega rolu; saviti, smotati (sag, cigaretu i sl.) **2.** *sport* napraviti rolanje (u nogometu), *usp.* rolati
✧ ZA- + *v.* rola, rolati

zaròniti *svrš.* ⟨*prez.* zàronīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zàronjen⟩ **1.** (∅) ući cijelim tijelom preko glave u vodu; uroniti, zagnjuriti **2.** (u što) *pren.* sasvim se usredotočiti; udubiti se // **zaránjati** (∅, u što) *nesvrš.* ⟨*prez.* zàrānjām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zaroniti; **záron** *m pom.* prijelaz s površine u stanje zaronjenosti (o podmornici); **zaronjávati** (∅, u što) *nesvrš.* ⟨*prez.* zaròṇjāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zaroniti
✧ ZA- + *v.* roniti

zaròsiti (se) *nesvrš.* ⟨*prez.* zàrosīm (se), *pril. pr.* -īvši (se), *prid. trp.* zàrošen⟩ **1.** (koga, što) smočiti kapljicama rose, pare i sl; navlažiti **2.** (se) smočiti se rosom, dobiti kapljice rose, znoja, pare i sl.
✧ ZA- + *v.* rosa, rositi

zarotírati (što, se) *svrš.* ⟨*prez.* zaròtīrām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* zaròtīrān⟩ početi rotirati, učiniti da što počne rotirati
✧ ZA- + *v.* rotacija, rotirati

zárub *m*, *v.* porub // **zarúbiti** (što) *svrš.* ⟨*prez.* zàrūbīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zàrūbljen⟩ **1.** porubiti, obrubiti **2.** čemu šiljatom odsjeći vrh, učiniti zarubljenim, odrubiti vrh; **zàrūbljenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je zarubljeno; **zarubljívati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* zarùbljujēm, *pril. sad.* zarùbljujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zarubiti
✧ ZA- + *v.* rub

zarúdjeti (∅, se) *svrš.* ⟨*prez.* zàrūdīm, *pril. pr.* -ēvši, *prid. rad.* zarúdio/zarúdjela *ž*⟩ početi rudjeti (se) (o zori, voću i sl.) // **zarađívati** (∅, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* zarùđujēm, *pril. sad.* zarùđujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zarudjeti
✧ ZA- + *v.* rud[1], rudjeti

zàruk (**zàrup**) *m* ⟨N *mn* -uci⟩ *pom.* arapski jedrenjak, najčešći u Crvenom moru
✧ *arap.*

zâruke *ž pl. tantum* davanje riječi, izmjena prstenja i dogovor o zaključivanju braka // **zarúčiti** (se, koga) *svrš.* ⟨*prez.* zàrūčīm (se), *pril. pr.* -īvši (se), *prid. trp.* zàrūčen⟩ **1.** (koga) dati prsten djevojci kao znak da je isprošena **2.** (se) vezati se riječju (o budućem mladoženji i mladenki); vjeriti se; **zaručívati** (koga, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* zarùčujēm, *pril. sad.* zarùčujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zaručiti; **záručnī** *prid.* koji se odnosi na zaruke; **záručnica** *ž*, *v.* zaručnik; **záručničin** *prid.* koji pripada zaručnici; **záručničkī** *prid.* koji se odnosi na zaručnike [~ *prsten*]; **záručnički** *pril.* kao zaručnik, na način zaručnikâ; **záručnīk** *m* ⟨V -īče, N *mn* -īci⟩ onaj koji je zaručen; vjerenik; **záručnīštvo** *sr* stanje i svojstvo zaručnika
✧ ZA- + *v.* ruka

zarúlati (∅) *svrš.* ⟨*prez.* zàrūlām, *pril. pr.* -āvši,

prid. trp. zàrūlān⟩ *razg.* **1.** početi rulati (o avionu i sl.) **2.** kotrljati, valjati (o kolicima)
✧ ZA- + *v.* rulati

zarumèniti (se) *svrš.* ⟨*prez.* zarùmenīm (se), *pril. pr.* -īvši (se), *prid. trp.* zarùmenjen⟩ **1.** (koga, što) načiniti rumenim **2.** (se) *razg.* zarumenjeti se // **zarumènjeti se** *svrš.* ⟨*prez.* zarùmenīm se, *pril. pr.* -ēvši se, *prid. rad.* zarumènio se⟩ dobiti rumenu boju, postati rumen; **zarumenjívati** (koga, što, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* zarumènjujēm, *pril. sad.* zarumènjujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zarumeniti, zarumenjeti se
✧ ZA- + *v.* rumen, rumeniti

zàrušiti se *svrš.* ⟨*prez.* -īm se, *pril. pr.* -īvši se, *prid. trp.* zàrušen⟩ djelomično se srušiti, u jednom dijelu postati ruševina; urušiti se // **zarušívati se** *nesvrš.* ⟨*prez.* zarùšujēm se, *pril. sad.* zarùšujūći se, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zarušiti se
✧ ZA- + *v.* rušiti

zàrutavjeti (**zàrutaviti**) (∅) *svrš.* ⟨*prez.* zàrutavīm, *pril. pr.* -ēvši, *prid. trp.* zàrutavljen⟩ postati rutav, obrasti dlakama ili maljama // **zarutavljívati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* zarutàvljujēm, *pril. sad.* zarutàvljujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zarutavjeti
✧ ZA- + *v.* rutav, rutaviti

zarúžiti (∅) *svrš.* ⟨*prez.* zàrūžīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. rad.* zarúžio⟩ **1.** početi ružiti, početi dizati buku; zaštropotati **2.** *žarg.* pretjerati u piću, do kasno u noć ostati s društvom; zapiti se // **zaružívati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* zarùžujēm, *pril. sad.* zarùžujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zaružiti
✧ ZA- + *v.* ružiti

zàrzati (∅) *svrš.* ⟨*prez.* zàržēm, *pril. pr.* -āvši, *prid. rad.* zàrzao⟩, *v.* zahrzati

zarzuèla *ž glazb. kazal.* španjolski glazbeno-scenski oblik (17–19. st.); izmjenjuju se govorni pasaži s glazbenim točkama (pjevanje i ples)
✧ *šp.*

zàsad (**a**) *pril.* sada i još neko vrijeme, još sada, još ovaj čas (prema protjecanju vremena u budućnosti s pretpostavkom ili sumnjom u to da će tako ostati) [A: *Kako posao?* B: ~ *dobro*]
✧ ZA- + *v.* sad(a)

zásad *m* **1.** ono što je zasađeno (o vrtu, parku); nasad **2.** mladica (**1**) // **zasáditi** *svrš.* ⟨*prez.* zàsādīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zàsāđen⟩, *v.* saditi; **zasađívati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* zasàđujēm, *pril. sad.* zasàđujūći⟩, *v.* zasaditi
✧ ZA- + *v.* sâd, saditi

zâsada *ž* osnovno načelo, princip
✧ *češ.*

Zàsadbrēg *m* naselje (u blizini Čakovca), 897 stan. // **Zàsadbrēžanin** *m* (**Zàsadbrēžānka** *ž*) ⟨N *mn* Zàsadbrēžani⟩ stanovnik Zasadbrega

Zasche (*izg.* Càše), **Ivan** (1825–1863), hrv. slikar češkog podrijetla; 1850. dolazi u Zagreb na poziv biskupa J. Haulika; glavni slikar bidermajer portreta uglednih Zagrepčana, plemstva i svećenstva; studijama pejzaža u akvarelu utjecao na Mašića, Quiquereza i dr.

záseban *prid.* ⟨*odr.* -bnī⟩ **1.** koji ima drugačija svojstva; poseban **2.** koji nema izravne veze ili dodira; odvojen // **zásebicē** *pril.* posebno, odvojeno, zasebno [~ *putovati*]; **zásebno** *pril.* posebno, odvojeno; zasebice; **zásebnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je zasebno
✧ ZA- + *v.* sebe

záselak *m* ⟨G -eoka/-ēlka, N *mn* -eoci/-ēlci⟩ izdvojeniji dio sela (ob. prema reljefu, vodotoku i sl.), ogranak sela
✧ ZA- + *v.* selo

zȁsigūrno *pril.* s velikom vjerojatnošću, prilično sigurno, posigurno [*može se* ~ *ustvrditi*]
✧ ZA- + *v.* siguran

zasìjati, *v.* zasjati

zàsijati (što) *svrš.* ⟨*prez.* zàsijēm, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* zàsijān⟩ obaviti sjetvu, baciti sjeme u zemlju; posijati
✧ ZA- + *v.* sijati

zasìktati *svrš.* ⟨*prez.* zàsikćēm, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* zàsiktao⟩ početi siktati (o zmiji)
✧ ZA- + *v.* siktati

zàsipati (što, koga) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām/zàsipljēm, *pril. sad.* -ajūći/zàsipljūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zasuti // **zásip** *m* **1.** sipka rasuta tvar **2.** nanos **3.** *pat.*, *v.* astma; **zasìpāč** *m* ⟨G zasipáča⟩ onaj koji zasipa što; **zasipàčica** *ž*, *v.* zasipač; **zàsūti** (koga, što) *svrš.* ⟨*prez.* zȁspēm, *pril. pr.* -ūvši, *imp.* zàspi, *prid. rad.* zȁsuo, *prid. trp.* zȁsūt⟩ **1.** zatrpati čime sipkim **2. a.** baciti najednom mnogo čega [~ *kamenjem*; ~ *vatrom* otvoriti vatru iz više oružja koje izbacuje mnogo metaka; obasuti] **b.** *pren.* početi govoriti brzo i neprekidno, izreći mnogo riječi, ne dati drugome do riječi [~ *riječima, pleon. razg.*]
✧ ZA- + *v.* sipati

zàsititi (koga, se) *svrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zàsićen⟩ **1.** potpuno otkloniti glad, postati sit **2.** *pren.* **a.** zadovoljiti žudnju za čim **b.** ne željeti više što, biti zamoren čime (o onome što bi trebalo biti zabava i sl.); dosaditi (o duševnoj hrani) // **zàsićen** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ **1.** koji je sit, *opr.* gladan **2.** ⟨*odr.* -ī⟩ *pren.* u kojem je velik udio jednog sastavnog dijela; koncentriran [*~a otopina soli*], *opr.* rijedak; **zàsićenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ **1.** svojstvo onoga što je zasićeno, *usp.* zasićen (2) **2.** pojava prestanka mijenjanja jedne veličine ovisno o drugoj kada ta druga dosegne određenu vrijednost [~ *pare*; ~ *otopine*]; **zasićénje** *sr* stanje onoga koji je zasićen (1); **zasićìvāč** *m* ⟨G zasićiváča⟩ onaj koji zasićuje što; **zasićìvāčkī** *prid.* koji se odnosi na zasićenost i zasićivače; **zasićívati** (koga, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* zasìćujēm, *pril. sad.* zasìćujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zasititi; **zásitan** *prid.* ⟨*odr.* -tnī⟩ koji zasićuje; hranjiv; **zasìtljivōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je zasitljiv; **zásitnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je zasitan

✧ ZA- + *v.* sit

zàsjati (∅, se) *svrš.* ⟨*prez.* zàsjām (se), *pril. pr.* -āvši (se), *prid. rad.* zàsjao⟩ početi sjati; bljesnuti // **zasìjati** (∅, se) *svrš.* ⟨*prez.* zàsijām, *pril. pr.* -āvši, *prid. rad.* zàsijao⟩ početi jako svijetliti; sijati, užariti (se); **zasijávānje** *sr* **1.** ⟨*gl. im.*⟩, *v.* zasijavati **2.** ob. u: △ ~ ***oblaka*** *meteor.* unošenje ledotvornih ili higroskopičnih tvari u oblak u cilju umjetnog nastanka ili intenziviranja oborinskih procesa, raspršivanja oblaka ili magle ili sprečavanja padanja tuče; **zasijávati** (se) *nesvrš.* ⟨*prez.* zasìjāvām (se), *pril. sad.* -ajūći (se), *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zasijati

✧ ZA- + *v.* sijati, sjati

zàsjeći (se) *svrš.* ⟨*prez.* zasijéčem (se), *pril. pr.* zàsjekāvši (se), *imp.* zasiječi (se), *prid. rad.* zàsjekao (se), *prid. trp.* zasjèčen⟩ **1.** (što) sijekući zaći u što; zarezati **2.** (se) usjeći se, urezati se // **zasijécati** (se) *nesvrš.* ⟨*prez.* zàsijēcām (se), *pril. sad.* -ajūći (se), *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zasjeći; **zásjek** *m* ⟨N *mn* -eci⟩ zasječeno mjesto; zasjekotina, zasjeklina, usjeklina; **zàsjeka** *ž* ⟨D L -eci⟩ **1.** prepreka načinjena od posječenih, oborenih stabala **2.** *zast.*, *v.* kukac (3); **zasjèkāč** *m* ⟨G zasjekáča⟩ onaj koji zasijeca, odsijeca, cijepi; **zàsjeklina** *ž*, *v.* zasjek; **zasjekòtina** *ž*, *v.* zasjek

✧ ZA- + *v.* sjeći

zâsjeda, *v.* zasjesti

zâsjen|a *ž* sjena, hladovina, zasjenak [*baciti u ~u* učiniti koga sporednim, učiniti da bude manje važan od drugoga, u tuđoj sjeni] // **zásjenak** *m* ⟨G -ēnka, N *mn* -ēnci⟩ mjesto koje je u sjeni; hladovina, zasjena [*baciti u* ~, *usp.* zasjena]; **zàsjēnčiti** *svrš.* ⟨*prez.* zàsjēnčīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zàsjēnčen⟩, *v.* zasjeniti; **zàsjeniti** *svrš.* ⟨*prez.* zàsjenīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zàsjenjen, *gl. im.* zasjenjénje⟩ **1.** (što) pokriti sjenom, ograditi od izvora svjetlosti; zasjenčiti **2.** postaviti prepreku svjetlu, umanjiti svjetlo; pomračiti (oblak) **3.** (koga) nadmašiti, preteći, učiniti ga slabijim (u odnosu prema boljem); **zasjènljivōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je zasjenljivo; **zàsjenjenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je zasjenjeno; **zasjenjénje** *sr* **1.** ⟨*gl. im.*⟩, *v.* zasjeniti **2.** tamnije mjesto na nekom tjelesnom organu koje se vidi na rendgenskoj snimci [~ *na plućima*]; sjena; **zasjènjiv** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji se može zasjeniti; **zasjenjìvāč** *m* ⟨G zasjenjiváča⟩ onaj koji što zasjenjuje, onaj koji stvara sjenu; **zasjenjìvāčkī** *prid.* koji se odnosi na zasjenjivost i zasjenjivače; **zasjenjívati** (što, koga) *nesvrš.* ⟨*prez.* zasjènjujēm, *pril. sad.* zasjènjujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zasjeniti; **zasjènjivōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je zasjenjivo

✧ ZA- + *v.* sjena

zàsjesti (∅) *svrš.* ⟨*prez.* zàsjednēm, *pril. pr.* -ēvši, *imp.* zàsjedni, *prid. rad.* zàsjeo⟩ **1.** čvrsto sjesti, zavaliti se sjedeći **2.** *pren.* zauzeti položaj u službi itd., ne dati se istjerati; smjestiti se **3.** predugo se zadržati u gostima ili u društvu, predugo ostati, ne znati otići **4.** zastati u grlu (o zalogaju, kosti i sl.) **5.** *zast.* zauzeti, zaposjesti, naseliti // **zâsjeda** *ž* **1.** skriveno mjesto iz kojeg se neočekivano, iznenadno napada; busija **2.** *meton.* napadači koji čekaju u zasjedi **3.** *arh.* dno stola, najskromnije mjesto za stolom; začelje, *opr.* čèlo (I); **zasjèdāč** *m* ⟨G zasjedáča⟩ onaj koji je zasjeo na što, koji je preuzeo što; **zasjedàčica** *ž*, *v.* zasjedač; **zasjèdāčkī** *prid.* koji se odnosi na zasjedače; **zasjédānje** *sr* **1.** ⟨*gl. im.*⟩, *v.* zasjedati **2.** rad, dogovaranje i odlučivanje na sastancima određenog, ob. velikog broja ljudi [~ *Sabora*]; **zasjédati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* zàsjēdām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zasjesti

✧ ZA- + *v.* sjesti

záskok *m* ⟨N *mn* -oci⟩ ono što je dio zaskakanja, odvojeni dio zaskakanja // **zaskákati** (koga) *nesvrš.* ⟨*prez.* zàskāčēm, *pril. sad.* zaskáčūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zaskočiti; **záskočan** *prid.* ⟨*odr.* -čnī⟩ koji se da zaskočiti; **zaskòčiti** (koga) *svrš.* ⟨*prez.* zàskočīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zàskočen⟩ **1. a.** iznenaditi, preteći u namjerama; spriječiti, preduhitriti **b.** zaobilaženjem preteći; obići **2.** skočiti, poskočiti **3.** prekinuti u govoru, ne dati da govori
✧ ZA- + *v.* skok

zasláditi (se) *svrš.* ⟨*prez.* zàslādīm (se), *pril. pr.* -īvši (se), *prid. trp.* zàslāđen, *gl. im.* zaslađénje⟩ **1.** (što) **a.** dodati šećer, med i sl.; učiniti slatkim **b.** *pren.* učiniti ugodnim **2.** (∅, se) **a.** pojesti što slatko **b.** priuštiti sebi užitak, ugodu // **zâslada** *ž* ono čime se što zasladi; desert, poslastica, zaslađenje; **zàslāđenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je zaslađeno; **zaslađívati** (∅, se, što) *nesvrš.* ⟨*prez.* zaslàđujēm, *pril. sad.* zaslàđujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zasladiti
✧ ZA- + *v.* sladak, sladiti

zaslániti (što) *svrš.* ⟨*prez.* zàslānīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zàslānjen⟩ učiniti dovoljno slanim dodavanjem soli [~ *juhu*]; osoliti, zasoliti // **zaslanjívati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* zaslànjujēm, *pril. sad.* zaslànjujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zaslaniti
✧ ZA- + *v.* slan

zaslijépiti (koga, što) *svrš.* ⟨*prez.* zàslijēpīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zàslijēpljen, *gl. im.* zasljepljénje⟩ **1.** jakim svjetlom privremeno oduzeti ili umanjiti moć vida **2.** *pren.* oduzeti moć rasuđivanja // **zaslijépjeti** *svrš.* ⟨*prez.* zàslijēpīm, *pril. pr.* zaslijépjēvši, *prid. rad.* zaslijépio/zaslijépjela *ž*⟩ postati slijep; **zàslijēpljenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je zaslijepljen; **zasljepljènica** *ž*, *v.* zasljepljenik; **zasljepljènīk** *m* ⟨G zasljepljeníka, N *mn* zasljepljeníci⟩ onaj koji je zaslijepljen, onaj koji ne želi da vidi, spozna što; **zaslјèpljiv** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji se da zaslijepiti; **zasljepljìvāč** *m* ⟨G zasljepljiváča⟩ onaj koji zasljepljuje koga, demagog, propagator; **zasljepljivàčica** *ž*, *v.* zasljepljivač; **zasljepljìvāčkī** *prid.* koji se odnosi na zasljepljivače i zasljepljivanje; **zasljepljívati** (koga, što) *nesvrš.* ⟨*prez.* zasljèpljujēm, *pril. sad.* zasljèpljujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zaslijepiti
✧ ZA- + *v.* slijep

zaslòniti *svrš.* ⟨*prez.* zàslonīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zàslonjen⟩ zapriječiti prodor svjetla, topline, zvuka i sl.; staviti zaslon // **záslon** *m* **1.** predmet koji zaklanja od čega (svjetla, topline); zaslonac **2.** štit svjetiljke; sjenilo **3.** izbačeni dio kape koji na oči baca sjenu; šilt; štitnik **4.** *neodom.*, *v.* ekran **5.** *v.* wallpaper **6.** uređaj kojim se regulira ulaz u neki aparat (npr. svjetlosti u fotografsku kameru, mikroskop i dr.) [~ *objektiva*]; blenda; **záslonac** *m* ⟨G -ōnca, N *mn* -ōnci⟩, *v.* zaslon; **záslōnka** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩, *v.* zaslon
✧ ZA- + *v.* (na-)sloniti

zâslu|ga *ž* nagrada, priznanje, uočena vrlina stečena činjenjem dobra // **záslužan** (∅, za što) *prid.* ⟨*odr.* -žnī⟩ koji ima zasluge za što; **záslužba** *ž* *neob. knjiš.* zarada, *v.*; **zaslúžiti** (što) *svrš.* ⟨*prez.* zàslūžīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zàslūžen⟩ **1.** zaraditi **2.** dobiti pravo nagrade, priznanja, pohvale, postati dostojan čega; zavrijediti; **zaslužívati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* zaslùžujēm, *pril. sad.* zaslùžujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zaslužiti; **záslužnica** *ž*, *v.* zaslužnik; **záslužnīk** *m* ⟨N *mn* -īci⟩ onaj koji je što zaslužio, onaj koji je čemu zaslužan; **záslužnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ odlika onoga koji je zaslužan
✧ ZA- + *v.* sluga

zasmétati (komu, čemu) *svrš.* ⟨*prez.* zàsmētām, *pril. pr.* -āvši, *prid. rad.* zasmétao⟩ omesti koga u čemu, *usp.* smétati
✧ ZA- + *v.* smesti, smetati

zasmètiti (što) *svrš.* ⟨*prez.* zàsmetīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zàsmećen⟩ *rij.* zatrpati smećem, nanijeti ili napraviti smeće; zagaditi, onečistiti // **zasmećívati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* zasmèćujēm, *pril. sad.* zasmèćujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zasmetiti
✧ ZA- + *v.* smesti, smeće

zasmìjati (se) *svrš.* ⟨*prez.* zasmíjēm (se), *pril. pr.* -āvši (se), *prid. trp.* zàsmijān⟩ **1.** (koga) izazvati koga da se nasmije **2.** (se) početi se smijati // **zasmijávati** (koga, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* zasmìjāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zasmijati
✧ ZA- + *v.* smijeh, smijati

zasmráditi (što) *svrš.* ⟨*prez.* zàsmrādīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zàsmrāđen⟩ ispuniti smradom, raširiti smrad; zasmrditi // **zàsmrāđenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je zasmrdio, svojstvo onoga što je zasmrđeno; **zasmrađívati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* zasmràđujēm, *pril. sad.* zasmràđujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zasmraditi; **zasmr̀diti** *svrš.* ⟨*prez.*

zàsmrdīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zàsmrđen⟩ **1.** (što), *v.* zasmraditi **2.** (∅) početi smrditi, početi se širiti (o smradu); **zasmr̀djeti** *svrš.* ⟨*prez.* zàsmrdīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. rad.* zasmr̀dio/zasmr̀djela *ž*⟩ početi smrdjeti; **zasmrđívati** (što, ∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* zasmr̀đujēm, *pril. sad.* zasmr̀đujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zasmrditi

✧ ZA- + *v.* smrad, smraditi

zasnijéžiti (∅) *svrš.* ⟨*prez.* zàsnijēžīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zàsnijēžen⟩ početi snijegiti, početi padati (o snijegu) // **zasnježívati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* zasnjèžujēm, *pril. sad.* zasnjèžujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zasniježiti

✧ ZA- + *v.* snijeg, sniježiti

zasnòvati (što) *svrš.* ⟨*prez.* zàsnujēm, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* zȁsnovān⟩ postaviti osnovu, stvoriti plan o čemu (o pojmovima); zamisliti, planirati // **zasnìvāč** *m* ⟨G zasniváča⟩ onaj koji što zasniva, utemeljuje, određuje okvir čemu; **zasnivàčica** *ž*, *v.* zasnivač; **zasnìvāčkī** *prid.* koji se odnosi na zasnivanje i zasnivače; **zasnìvatelj** *m* onaj koji zasniva što; zasnivač; **zasnivatèljica** *ž*, *v.* zasnivatelj; **zasnívati** *nesvrš.* ⟨*prez.* zàsnīvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** (što), *v.* zasnovati **2.** (se na čemu) imati kao osnovu, temeljiti se, opirati se o što (o pojmovima, propisima i sl.); **zȁsnovān** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ osnovan (2), fundiran (2), utemeljen, *usp.* utemeljiti (2); **zȁsnovānōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je zasnovano; utemeljenost

✧ ZA- + *v.* san, snovati

zasòliti *svrš.* ⟨*prez.* zàsolīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zàsoljen⟩ **1.** (što) **a.** začiniti solju, dodati sol; zaslaniti **b.** *razg. pren.* (u šali) pretjerati u pričanju **2.** (komu) napakostiti, zapapriti, zabiberiti // **zàsoljenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je zasoljeno; **zasoljívati** (što, komu) *nesvrš.* ⟨*prez.* zasòljujēm, *pril. sad.* zasòljujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zasoliti

✧ ZA- + *v.* sol[1], soliti

zasòptati se *svrš.* ⟨*prez.* zàsopćēm se, *pril. pr.* -āvši se, *prid. trp.* zàsoptān⟩ uznemiriti dah od trčanja ili napora, užurbano disati od fizičkog napora // **zasoptávati se** *nesvrš.* ⟨*prez.* zasòptāvām se, *pril. sad.* -ajūći se, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zasoptati se

✧ ZA- + *v.* sop, soptati

zàspati (∅) *svrš.* ⟨*prez.* zàspīm, *pril. pr.* -āvši, *prid. rad.* zȁspao⟩ iz budnog stanja prijeći u san, početi spavati; usnuti, utonuti u san // **zȁspālōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je zaspao

◈ *pr.* (nadimačko): **Zàspan** (Međimurje, Donji Miholjac)

✧ ZA- + *v.* spavati

zàsprejati (što) *svrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* zàsprejān⟩ *razg.* poprskati sprejem

✧ ZA- + *v.* sprej, sprejati

zàsprīntati (∅) *svrš.* ⟨*prez.* zàsprīntām, *pril. pr.* -āvši, *prid. rad.* zàsprīntao⟩ *razg.* početi sprintati

✧ ZA- + *v.* sprint, sprintati

zasrámiti se *svrš.* ⟨*prez.* zàsrāmīm se, *pril. pr.* -īvši se, *prid. trp.* zàsrāmljen⟩ osjetiti sram; zastidjeti se, posramiti se // **zàsrāmljenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je zasramljen; **zasramljívati se** *nesvrš.* ⟨*prez.* zasràmljujēm se, *pril. sad.* zasràmljujūći se, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zasramiti se

✧ ZA- + *v.* sram, sramiti se

zàsrati (što, se) *svrš.* ⟨*prez.* zàserēm, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* zȁsrān⟩ *vulg.* **1.** onečistiti stolicom, uprljati izmetom **2.** *pren.* pokvariti što, loše obaviti, učiniti da što završi loše; zeznuti, uprskati (2) // **zaserávati** (što, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* zasèrāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zasrati

✧ ZA- + *v.* srati

zasrèbriti se *svrš.* ⟨*prez.* zàsrebrīm se, *pril. pr.* -īvši se, *prid. trp.* zàsrebren⟩ dobiti sjaj poput srebra, ljesnuti se poput srebra // **zasrebrívati se** *nesvrš.* ⟨*prez.* zasrèbrujēm se, *pril. sad.* zasrèbrujūći se, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zasrebriti se

✧ ZA- + *v.* srebro

zastàkliti (se) *svrš.* ⟨*prez.* zàstaklīm (se), *pril. pr.* -īvši (se), *prid. trp.* zàstakljen⟩ **1.** (što) staviti staklo, neku površinu zatvoriti staklom; ustakliti **2.** (se) postati po sjaju kao staklo, staklast // **zàstakljenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je zastakljeno; **zastakljívati** (što, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* zastàkljujēm, *pril. sad.* zastàkljujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zastakliti

✧ ZA- + *v.* staklo, stakliti

zȁstālno (∅) *pril. arh. retor.* zacijelo, *v.*, posigurno, *v.*, zasigurno, *v.*, vjerojatno, *v.*

✧ ZA- + *v.* stati, stalno

zâstara *ž pravn.* gubitak prava na izvršenje sankcije za kazneno djelo nakon propisanog vremena (zbog nečinjenja, nekorištenja, nevršenja i sl.) [*nastupa* ~] // **zastarijévati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* zastàrujēm/zastàrijēvām, *pril.*

sad. zastàrujūći/zastarijévajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zastarjeti; **zastàriv** (**zastàrljiv**) *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji može zastarjeti, koji podliježe zastarijevanju; **zastàrivōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je zastarivo, što podliježe zastarijevanju; **zàstarjelica** *ž lingv.* riječ koja se više ne upotrebljava (npr. zaman, nahvao, hvoja); arhaizam; **zàstarjelōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je zastarjelo; **zàstarjeti** (**zàstariti**) (∅) *svrš.* ⟨*prez.* zàstarīm, *pril. pr.* -ēvši (-īvši), *prid. rad.* zàstario/zàstarjela *ž*⟩ **1.** izići iz upotrebe (mode itd.), ne važiti više, ne biti suvremen **2.** izgubiti pravnu i sudsku snagu

✧ ZA- + *v.* star

zàstati (∅) *svrš.* ⟨*prez.* zàstanēm, *pril. pr.* -āvši, *imp.* zàstani, *prid. rad.* zàstao⟩ kratko se zadržati u kretanju (govoru, radu itd.); zadržati se, prekinuti // **zàstajati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* zàstajēm, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** povremeno se u kretanju zaustavljati; zastajkivati **2.** povremeno prekidati rad; **zastajkívati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* zastàjkujēm, *pril. sad.* zastàjkujūći, *gl. im.* -ānje⟩ zaustavljati se s vremena na vrijeme, povremeno zastajati; **zàstanak** *m* ⟨G -ānka, N *mn* -ānci⟩ stanka u dužem kretanju ili radu; odmor, zadržavanje; **zástoj** *m* privremeni prekid kretanja ili djelatnosti

✧ ZA- + *v.* stati

zâstav|a *ž* platnena površina simboličkog značenja, platno određenih kombinacija boja i znakova, ob. predviđeno da se pričvrsti na stijeg; barjak [*imati ~u, pov.* imati nezavisnost i suverenost] △ ***bijela ~a*** znak predaje; ***~a na pola koplja*** znak žalosti ili korote // **zâstavica** *ž* **1.** *dem.* od zastava **2.** *pom.* manja zastava specifičnog oblika, koristi se na brodovima za identifikaciju i signalizaciju **3.** *sport* trofej koji se dodjeljuje najboljem natjecatelju; **zástavnī** *prid.* koji pripada zastavi; **zástavnica** *ž, v.* zastavnik; **zástavničkī** *prid.* koji se odnosi na zastavnike; **zâstavnīk** *m* ⟨V -īče, N *mn* -īci⟩ **1.** onaj koji nosi zastavu **2.** *pren.* nosilac ideje; apologet **3.** *vojn.* **a.** najniži časnički čin u nekim vojskama **b.** *pov.* najniži časnički čin u oružanim snagama Republike Hrvatske (danas više ne postoji)

◈ *pr.* (prema zanimanju): **Zâstavnī** (Vukovar), **Zâstavnīk** (Zagreb, Požega, Zlatar Bistrica), **Zastavníković** (Novska, Bjelovar, Gospić)

✧ *prasl.* i *stsl.* zastava (*slov.* zastava), isprva: motka sa znamenom zabijena u zemlju ≃ ZA- + *v.* stav, staviti

zastènjati (∅) *svrš.* ⟨*prez.* zàstenjēm, *pril. pr.* -āvši, *prid. rad.* zàstenjao⟩ početi stenjati

✧ ZA- + *v.* stenjati

zastíditi *svrš.* ⟨*prez.* zàstīdīm, *pril. pr.* zastídīvši, *prid. rad.* zastídio/zastídila *ž*, *prid. trp.* zàstīđen⟩ izazvati u kome osjećaj stida // **zastídjeti se** *svrš.* ⟨*prez.* zàstīdīm se, *pril. pr.* -ēvši se, *prid. trp.* zàstīđen⟩ osjetiti stid; posramiti se, zasramiti se, postiditi se; **zastiđívati se** *nesvrš.* ⟨*prez.* zastìđujēm se, *pril. sad.* zastìđujūći se, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zastidjeti se

✧ ZA- + *v.* stid, stidjeti se

zástoj, *v.* zastati

zástōplje *sr anat.* korijen stopala, *usp.* tarzus

✧ ZA- + *v.* stopa, stopalo

zástor *m* **1.** ono čime se što zastire **2.** platno, tkanina i sl. što visi na prozoru, ispred pozornice i sl. i štiti od pogleda, suvišna svjetla itd. ili služi kao ukras; zavjesa △ ***kazališni ~*** prvi zastor između gledališta i pozornice, ob. dekoriran ili oslikan // **zastìrāč** *m* ⟨G zastiráča⟩ ono čime se zastire u nekoj prilici da se zaštiti od pogleda, privremen ili improviziran zastor; **zàstirānje** *sr* **1.** ⟨*gl. im.*⟩, *v.* zastirati **2.** ob. u: △ ***~ križa*** *kat. crkv.* u posljednjem (petom) korizmenom tjednu običaj prekrivanja raspela platnom; **zàstirati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* -rēm, *pril. sad.* -rūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zastrijeti; **zástōrnica** *ž* prečka na koju se vješa zastor; bonagracija, karniša; **zàstrijēti** (što) *svrš.* ⟨*prez.* zàstrēm, *pril. pr.* -ēvši, *prid. trp.* zàstrt⟩ zakloniti od pogleda (velom, kakvom drugom tkaninom i sl.); zastrti; **zàstrti** (što, koga) *svrš.* ⟨*prez.* zàstrēm, *pril. pr.* -r̄vši, *prid. trp.* zàstrt⟩, *v.* zastrijeti

✧ *prasl.* *zastorъ (*slov.* zastor) ≃ ZA- + *v.* sterati

zâstrana *ž sport rij.* zaleđe, ofsajd // **zastrániti** (∅) *svrš.* ⟨*prez.* zàstrānīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. rad.* zastránio⟩ **1.** poći stranputicom, otići ustranu **2.** *pren.* udaljiti se od teme razgovora, pripovijedanja, učenja i sl.; **zastranjìvāč** *m* ⟨G zastranjiváča⟩ onaj koji je zastranio; **zastranjivàčica** *ž*, *v.* zastranjivač; **zastranjivàčkī** *prid.* koji se odnosi na zastranjivače i zastranjivanje; **zastranjívati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* zastrànjujēm, *pril. sad.* zastrànjujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zastraniti

✧ ZA- + *v.* strana

zàstrašiti (koga, se) *svrš.* ⟨*prez.* zàstrašīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zàstrašen⟩ ispuniti (se) strahom, izazvati strah; uplašiti // **zàstrašeno** *pril.* sa strahom; preplašeno; **zàstrašenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ stanje onoga koji je zastrašen; **zastrašívānje** *sr* **1.** ⟨*gl. im.*⟩, *v.* zastrašivati **2.** *psih.* snažan osjećaj duševne uznemirenosti i nelagode koji nastaje u očekivanju stvarne ili zamišljene opasnosti; **zastrašívati** (koga, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* zastràšujēm, *pril. sad.* zastràšujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zastrašiti; **zastràšujūćī** *prid.* koji zastrašuje, koji ulijeva strah [~ *primjer*; ~ *slučaj*]

✧ ZA- + *v.* strah, strašiti

zastráviti (koga, što, se) *svrš.* ⟨*prez.* zàstrāvīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zàstrāvljen⟩ izložiti koga ili što stravi, prepustiti ga stravi, prouzročiti stravu [~ *svijet*]; zastrašiti, prestraviti

✧ ZA- + *v.* strah, strava

zàstrići *svrš.* ⟨*prez.* zastrížem, *pril. pr.* zàstrigāvši, *prid. rad.* zàstrigao, *prid. trp.* zastrìžen⟩ početi strići // **zástriž** *ž* ⟨I -i/-žju⟩ vuna koja se dobije kad se ovce šišaju oko vrata i repa da se vuna ne kida

❖ *pr.* (nadimačko): **Zástrižni** (Slavonski Brod)

✧ ZA- + *v.* strići

zastrúgati (što) *svrš.* ⟨*prez.* zàstrūžēm, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* zàstrūgān⟩ ostaviti trag struganjem na površini čega // **zástružak** *m* ⟨G -uška, N *mn* -ušci⟩ ono što se dobije jednim zastrugom

✧ ZA- + *v.* strugati

zastudènjeti *svrš.* ⟨*prez.* (*3. l. jd*) zastudènī, *pril. pr.* -ēvši, *prid. rad.* zastudènio/zastudènjela *ž*⟩ postati hladno; zahladnjeti, zastudjeti // **zastúdjeti** *svrš.* ⟨*prez.* (*3. l. jd*) zastúdī, *pril. pr.* zastúdjevši, *prid. rad.* zastúdio/zastúdjela *ž*⟩, *v.* zastudenjeti

✧ ZA- + *v.* stud, studen

zastúpati (koga, što) *nesvrš.* ⟨*prez.* zàstūpām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** *neob.*, *v.* zastupiti **2. a.** braniti pred sudom **b.** govoriti u čije ime; predstavljati, reprezentirati **c.** biti na mjestu koga drugog; zamjenjivati **3.** iznositi mišljenje, ideju, načelo i boriti se za njih // **zastúpiti** (koga, što) *svrš.* ⟨*prez.* zàstūpīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zàstūpljen⟩, *v.* zastupati; **zastupljènica** *ž*, *v.* zastupljenik; **zastupljènīk** *m* ⟨G zastupljeníka, N *mn* zastupljeníci⟩ onaj koji se zastupa; **zàstūpljenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ udio i postojanje čega u smjesi, okolini, sastavu i sl. izraženi mjerom ili kvantificirani [*jaka* ~; *slaba* ~; *velika* ~; *mala* ~]; **zástupnica** *ž*, *v.* zastupnik; **zástupničin** *prid.* koji pripada zastupnici; **zástupničkī** *prid.* koji se odnosi na zastupnike; **zástupnički** *pril.* kao zastupnik, na način zastupnika; **zástupnīk** *m* ⟨V -īče, N *mn* -īci⟩ **1.** onaj koji zastupa čije interese [*pravni* ~]; izaslanik, opunomoćenik **2.** onaj koji je izabran kao predstavnik birača u parlamentu ili tijelu zakonodavne vlasti; delegat **3.** *v.* zastupati (2) **4.** agent [~ *poduzeća*]; **zástupnīštvo** *sr* ⟨G *mn* -tāvā/-ā⟩ **1.** *v.* zastupstvo **2.** dužnost i zvanje zastupnika; **zástupstvo** *sr* ⟨G *mn* -tāvā/-ūpstvā⟩ tijelo ili ured koji se bave zastupanjem, obavljanjem poslova za koga i za njegove interese; predstavništvo, zastupništvo

✧ ZA- + *v.* stupiti, stupati

zàsučak (**zàsukica**) *ž* ⟨G -čka⟩ *bot.* biljka *Spiranthes* iz porodice orhideja (*Orchidaceae*)

✧ *v.* zasukati

zasúkati (što) *svrš.* ⟨*prez.* zàsūčēm, *pril. pr.* -āvši, *imp.* zasúči⟩ posuvratiti, zavrnuti ili zaviti oko vlastite osi; uvrnuti [~ *brkove*] // **zàsūkan** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ *pren.* krut, zadrt, zatucan, duhovno ograničen, usukan; **zasukánac** *m* ⟨G -nca, N *mn* -nci, G zasùkānācā⟩ onaj koji je zasukan, čudan, tvrdoglav; **zasukánčev** *prid.* koji pripada zasukancu; **zasukànica** *ž*, *v.* zasukanac; **zàsūkanōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je zasukan, koji je zasukanac; **zasukívati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* zasùkujēm, *pril. sad.* zasùkujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zasukati

✧ ZA- + *v.* sukati

zasúnuti (što, komu što) *svrš.* ⟨*prez.* zàsūnēm, *pril. pr.* -ūvši, *prid. rad.* zasúnuo⟩, *v.* sunuti // **zásun** *m* **1.** zasovnica, kračun, zasunak **2.** zaporni dio koji u cjevovodu omogućuje protjecanje plina ili tekućine bez promjene smjera kretanja; **zásunak** *m* ⟨G -ūnka, N *mn* -ūnci⟩, *v.* zasun; **zasùnčić** *m dem.* od zasun; **zasunjívati** (što, komu što) *nesvrš.* ⟨*prez.* zasùnjujēm, *pril. sad.* zasùnjujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zasunuti

✧ ZA- + *v.* sunuti

zàsūti, *v.* zasipati

zasúziti (∅, se) *svrš.* ⟨*prez.* zàsūzīm (se), *pril. pr.* -īvši (se), *prid. rad.* zasúzio (se)⟩ **1.** početi

suziti, pustiti suze (od nadražaja oka) **2.** zaplakati suzama bez glasa; prosuziti // **zasuzívati** (∅, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* zasùzujēm, *pril. sad.* zasùzujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zasuziti
✧ ZA- + *v.* suza, suziti

zàsūžnjiti (koga, što) *svrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zàsūžnjen⟩ učiniti sužnjem // **zàsūžnjenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je zasužnjen; **zasužnjívati** (koga, što) *nesvrš.* ⟨*prez.* zasùžnjujēm, *pril. sad.* zasùžnjujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zasužnjiti
✧ ZA- + *v.* sužanj

zàsvagda (način pisanja uz: za svagda) *pril.* zauvijek, za sva vremena

zasvijétliti (se) *svrš.* ⟨*prez.* zàsvijētlīm (se), *pril. pr.* -īvši (se), *prid. trp.* zàsvijētljen⟩ **1.** (∅) pustiti svjetlost, učiniti da bude svjetlo **2.** (se) početi svijetliti, početi bacati svjetlo // **zasvjetlùcati** (∅) *svrš.* ⟨*prez.* zasvjetlùcām, *pril. pr.* -āvši, *prid. rad.* zàsvjetlucao⟩ naglo i nakratko početi svjetlucati; **zasvjetljívati** (∅, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* zasvjètljujēm, *pril. sad.* zasvjètljujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zasvijetliti
✧ ZA- + *v.* svjetlo, svijetliti

zasvínjiti *svrš.* ⟨*prez.* zàsvīnjīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zàsvīnjen⟩ **1.** (što) *razg.* zaprljati što kao svinja, napraviti svinjac **2.** *pren.* učiniti što nedostojno, biti (kao) svinja; pokvariti, zabrljati, zakrmačiti // **zasvinjívati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* zasvìnjujēm, *pril. sad.* zasvìnjujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zasvinjiti, svinjiti
✧ ZA- + *v.* svinja, svinjiti

zasvírati (∅, što, u što) *svrš.* ⟨*prez.* zàsvīrām, *pril. pr.* -āvši, *prid. rad.* zasvírao⟩ početi svirati, *usp.* svirati
✧ ZA- + *v.* svirati

zasvjedòčiti (što) *svrš.* ⟨*prez.* zasvjèdočīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zasvjèdočen⟩ potvrditi svjedočenjem; posvjedočiti // **zasvjèdočenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je zasvjedočeno; **zasvjedočívati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* zasvjedòčujēm, *pril. sad.* zasvjedòčujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zasvjedočiti
✧ ZA- + *v.* svjedok, svjedočiti

zasvòditi (što) *svrš.* ⟨*prez.* zàsvodīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zàsvođen⟩ sastaviti svodom, svesti svod // **zàsvođenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je zasvođeno; **zasvođívati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* zasvòđujēm, *pril. sad.* zasvòđujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zasvoditi
✧ ZA- + *v.* svod

zasvr̀bjeti (**zasvr̀biti**) (koga) *svrš.* ⟨*prez.* zasvr̀bīm, *pril. pr.* -ēvši (zasvr̀bīvši), *prid. rad.* zasvr̀bio⟩ **1.** početi svrbjeti **2.** *žarg.* izazvati zanimanje, pobuditi znatiželju, izazvati na akciju; zagolicati, zasvrdlati // **zasvrbljívati** (koga) *nesvrš.* ⟨*prez.* zasvr̀bljujēm, *pril. sad.* zasvr̀bljujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zasvrbjeti
✧ ZA- + *v.* svrab, svrbjeti

zàsvrdlati *svrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. pr.* -āvši, *prid. rad.* zàsvrdlao⟩ **1.** (što) početi, stati svrdlati **2.** (komu) *žarg.* **a.** *v.* zasvrbjeti (2) **b.** *v.* svrdlati (3) // **zasvrdlávati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* zasvr̀dlāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zasvrdlati
✧ ZA- + *v.* svrdlo, svrdlati

zašaráfiti (**zàšrafiti**) (što) *svrš.* ⟨*prez.* zašàrāfīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zašàrāfljen⟩ učvrstiti šarafom, učvrstiti zavrtanj, zavidati // **zašarafljívati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* zašaràfljujēm, *pril. sad.* zašaràfljujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zašarafiti
✧ ZA- + *v.* šaraf, šarafiti

zašárati (∅) *svrš.* ⟨*prez.* zàšārām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* zàšārān⟩ prekriti površinu čega, bilješke na papiru itd. šaranjem, učiniti nečitljivim na taj način
✧ ZA- + *v.* šara, šarati

zašèćeriti (što) *svrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zašèćeren⟩ staviti, dodati potrebnu količinu šećera; zasladiti (šećerom) // **zašèćerenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je zašećereno; **zašećerívati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* zašećèrujēm, *pril. sad.* zašećèrujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zašećeriti
✧ ZA- + *v.* šećer, šećeriti

zašìjati (∅) *svrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. pr.* -āvši, *prid. rad.* zašìjao⟩ *reg.* **1.** zaveslati u protivnom smjeru **2.** *žarg.* pretjerati u čemu; zastraniti **3.** jako udariti, zafijukati, proletjeti (o projektilima, bačenom kamenju itd.) // **zašijávati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* zašìjāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zašijati
✧ ZA- + *v.* šijati

zašíljiti (što) *svrš.* ⟨*prez.* zàšīljīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zàšīljen⟩, *v.* šiljiti // **zašiljívati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* zašìljujēm, *pril. sad.* zašìljujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zašiljiti
✧ ZA- + *v.* šiljak, šiljiti

zašíšta|ti *svrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. pr.* -āvši, *prid. rad.* zašíštao⟩ početi šištati [*para u loncu je ~la*]
✧ ZA- + *v.* šištati

zàšiti (što) *svrš.* ⟨*prez.* zàšijēm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zašìven⟩ pričvrstiti jedno za drugo šijući, sastaviti šivanjem // **zašívati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* zàšīvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zašiti
✧ ZA- + *v.* šiti

zaškàkljati *svrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* zàškakljān⟩ kratko, malo škakljati
✧ ZA- + *v.* škakljati

zaškíljiti (∅) *svrš.* ⟨*prez.* zàškīljīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. rad.* zaškíljio⟩ **1.** pogledati škiljeći, iskositi očima **2.** zaškiljeti // **zaškiljívati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* zaškìljujēm, *pril. sad.* zaškìljujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zaškiljiti
✧ ZA- + *v.* škiljiti

zaškrgùtati (čime) *svrš.* ⟨*prez.* zaškȑgućēm, *pril. pr.* -āvši, *prid. rad.* zàškrgutao⟩ početi škrgutati zubima
✧ ZA- + *v.* škrgut, škrgutati

zaškrìpati *svrš.* ⟨*prez.* zàškripīm, *pril. pr.* -āvši, *prid. rad.* zàškripao⟩ početi škripati, malo i kratko škripati; zaškripnuti // **zaškrípnuti** *svrš.* ⟨*prez.* zàškrīpnēm, *pril. pr.* -ūvši, *prid. rad.* zaškrípnuo⟩, *v.* zaškripati
✧ ZA- + *v.* škrip[1], škripati

záškulj|ak *m* ⟨G -ūljka, N *mn* -ūljci⟩ *rij.* zaklonjeno i dobro skriveno boravište nekih životinja [*sova izlazi večerom i pred zoru iz svojeg ~ka*]
✧ ZA- + *v.* škulja

zaškúriti (∅, što, se) *svrš.* ⟨*prez.* zàškūrīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zàškūren⟩ *reg.* zatamniti, zamračiti, naoblačiti se (o zatvorenim prostorima i nebu)
✧ ZA- + *tal.* scuro: taman

zàšlājdrati (∅) *svrš.* ⟨*prez.* zàšlājdrām, *pril. pr.* -āvši, *prid. rad.* zàšlājdrao⟩ *reg.* proklizivati (kotačima po cesti ili dr. podlozi) uz prepoznatljiv zvuk
✧ ZA- + *njem.* schleudern: klizati, zanositi

zašmírati (što) *svrš.* ⟨*prez.* zàšmīrām, *pril. pr.* -āvši, *prid. rad.* zašmírao⟩ *reg. žarg.* izvesti rutinski i šablonski (osobito u glumačkom pogledu)
✧ ZA- + *v.* šmira, šmirati

zašnírati (što) *svrš.*, *v.* zažnirati

zašpárati (što) *svrš.* ⟨*prez.* zàšpārām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* zàšpārān⟩ *reg.* sačuvati razumno trošeći (ob. novac); zaštedjeti
✧ ZA- + *v.* šparati

zàšpendlati (što) *svrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* zàšpendlān⟩ pričvrstiti čiodama, sastaviti pribadačama
✧ ZA- + *v.* špenadl, špendlati

zàšpičiti (što) *svrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zàšpičen⟩ **1.** učiniti što špičastim; zašiljiti, zaoštriti **2.** (se) biti uporan, činiti što na zajedljiv način, završiti razgovor
✧ ZA- + *v.* špic[2]

zàšpotati *svrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. pr.* -āvši, *prid. rad.* zàšpotao⟩ *reg.* obasuti koga grdnjama; izgrditi, ispsovati
✧ ZA- + *v.* špotati

zašprícati (što, se) *svrš.* ⟨*prez.* zàšprīcām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* zàšprīcān⟩ *razg.* poprskati (se) kapljicama tekućine; zaštrcati (se), zaprskati (se)
✧ ZA- + *v.* šprica, špricati

zàšrafiti (što) *svrš.*, *v.* zašarafiti

zaštànfati (što) *svrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* zàštanfān⟩ *sport reg.* dobro utabati (ob. snijeg na skijaškoj stazi)
✧ ZA- + *njem.* stapfen: stupati

zaštédjeti (što) *svrš.* ⟨*prez.* zàštēdīm, *pril. pr.* -ēvši, *prid. trp.* zàštēđen⟩ sačuvati razumno trošeći (ob. novac) // **zašteđívati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* zaštèđujēm, *pril. sad.* zaštèđujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zaštedjeti
✧ ZA- + *v.* štedjeti

zaštítiti (se) *svrš.* ⟨*prez.* zàštītīm (se), *pril. pr.* -īvši (se), *prid. trp.* zàštīćen⟩ **1.** (koga, što) **a.** pružiti zaštitu; obraniti **b.** štiteći osigurati **2.** (se) staviti štit; obraniti se // **zaštićènica** *ž*, *v.* zaštićenik; **zaštićènīk** *m* ⟨G zaštićeníka, N *mn* zaštićeníci⟩ onaj koji je zaštićen, onaj koji se štiti; **zàštīćenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je zaštićeno; **zaštićívati** (koga, što, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* zaštìćujēm, *pril. sad.* zaštìćujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zaštititi; **zâštit|a** *ž* sredstvo ili način zaklanjanja od neugodnosti, teškoća ili opasnosti △ ~*a* ***bilja*** grana poljoprivrede i šumarstva koja se bavi suzbijanjem i zaštitom od štetnika, bolesti i korova; ~*a* ***manjina*** *sociol.* skup prava kojima se pripadnici manjina štite od nejednakosti i diskriminacije; skup mjera što ih poduzima država radi osiguranja kvalitetnih uvjeta života manjinske zajednice; ~*a* ***na radu*** skup mjera (tehničkih, edukativnih, pravnih i dr.) kojima se smanjuju mogućnosti ljudskih ozljeda i materijalnih šteta; ~*a* ***okoliša (prirode)*** *ekol.* sveukupnost mjera za očuvanje ljudskog okoliša i prirodnih dobara; ~*a* ***spomenika*** konzervatorske mjere namijenjene održavanju spomenika kulture, *usp.* restauracija[1]; **zâštitn|ī** *prid.* koji se odnosi na

zaštitu, koji služi zaštiti [*~i znak*; *~a boja*; *~o sredstvo*; *~i transformator*]; **záštitnica** *ž* **1.** *v.* zaštitnik **2.** *vojn.* postrojba sa zadatkom da čuva zaleđe drugim postrojbama i da intervenira u slučaju potrebe za povlačenjem glavnih postrojbi; **záštitničin** *prid.* koji pripada zaštitnici; **záštitničkī** *prid.* koji se odnosi na zaštitnike; **záštitnički** *pril.* kao zaštitnik, na način zaštitnika; **záštitnīk** *m* ⟨V -īče, N *mn* -īci⟩ onaj koji štiti od opasnosti [*svetac ~ (grada itd.)* patron]; štitnik; **záštitnīštvo** *sr* **1.** djelatnost provođenja ili pružanja zaštite drugomu **2.** svojstvo onoga koji štiti prema štićeniku; patronat

✧ ZA- + *v.* štit, štititi

zàšto (I) *pril.* (odnosno-upitni) zbog čega, radi čega, iz kojih razloga [*~ žuriš?*] **//** **zàšto** (II) *vezn. arh.* uzročni [*nitko ne čuva ~ nema pastira*], *usp.* zato što, jer[2]

✧ ZA- + *v.* što

zàštopati[1] (što, se) *svrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* zàštopān⟩ *reg.* **1.** zakrpati [*~ čarapu*] **2.** začepiti i time onemogućiti otjecanje tekućine [*~ zahod*; *~ cijev*] **//** **zaštopávati**[1] (što, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* zaštòpāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zaštopati[1]

✧ ZA- + *v.* štópati

zàštopati[2] (što, se) *svrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* zàštopān⟩ *reg.* **1.** onemogućiti da se što radi, onemogućiti donošenje odluka, onemogućiti da stvari teku kako je predviđeno; spriječiti, blokirati **2.** *sport*, *v.* štȍpati (u nogometu) **//** **zaštopávati**[2] (što, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* zaštòpāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zaštopati[2]

✧ ZA- + *v.* štȍpati

zaštósati (koga, što) *svrš.* ⟨*prez.* zàštōsām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* zàštōsān⟩ *žarg.* koga izudarati, istući

✧ ZA- + *v.* štos (2)

zàštrapati *svrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* zàštrapān⟩ malo zapljusnuti tekućinom; poprskati

✧ ZA- + *v.* štrapati

zaštropòtati (∅) *svrš.* ⟨*prez.* zaštròpoćēm/-ām, *pril. pr.* -āvši, *prid. rad.* zȁštropotao⟩ **1.** početi štropotati **2.** naglo proizvesti štropot, najednom se oglasiti štropotom (o osobi) **//** **zaštropotávati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* zaštropòtāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zaštropotati

✧ ZA- + *v.* štropot, štropotati

zašúmjeti (**zašúmiti**) *svrš.* ⟨*prez.* -mīm, *pril. pr.* -ēvši, *prid. trp.* zašúmio⟩ početi šumjeti

✧ ZA- + *v.* šum, šumiti (šumjeti)

zašupèr|iti (što) *svrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zašùperen⟩ *reg.* zatvoriti smolom, blatom ili sličnim ljepljivim sredstvom rupu ili pukotinu [*~ena drvenjara*; *~en brod* (misli se na rasušen drveni brod)]

✧ ZA- + *v.* šuperiti

zàšuškati (∅) *svrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. pr.* -āvši, *prid. rad.* zàšuškao⟩ početi šuškati **//** **zašuškávati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* zašùškāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zašuškati; **zašùštati** (∅) *svrš.* ⟨*prez.* zašùštīm, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* zȁšuštao⟩ početi šuštati; **zašuštávati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* zašùštāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zašuštati

✧ ZA- + *v.* šuštati, šuštati

zašútjeti (∅) *svrš.* ⟨*prez.* zàšūtīm, *pril. pr.* -ēvši, *prid. rad.* zašútio/zašútjela *ž*⟩ početi šutjeti, prestati govoriti **//** **zašućívati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* zašùćujēm, *pril. sad.* zašùćujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zašutjeti

✧ ZA- + *v.* šutjeti

zàšvajsati (**zàšvasati**) (što) *svrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* zàšvajsān⟩ *razg.* zavariti (kovinu), spojiti zavarivanjem

✧ ZA- + *v.* švasati (švajsati)

zàšvenkati (∅, što) *svrš.* ⟨*prez.* zàšvenkām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* zàšvenkān⟩ *žarg.* zakrenuti, upraviti u stranu (kola, filmsku kameru)

✧ ZA- + *v.* švenk, švenkati

zatájiti *svrš.* ⟨*prez.* zàtājīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zàtājen⟩ **1.** (koga, što) prešutjeti, prikriti, utajiti **2.** (∅) iznevjeriti, podbaciti, zakazati **//** **zâtaja** *ž* odricanje, skromnost, nemanje ili svladavanje taštine; **zȁtājan** *prid.* ⟨*odr.* -jnī⟩ koji je prožet zatajom, koji se predaje zataji, sposoban za odricanje, koji ima snage da se odupre taštini, *opr.* tašt, neskroman, gramziv; **zatajénje** *sr term.* stanje u kojem neki organ prestaje funkcionirati [*~ bubrega*]; **zatajívati** (koga, što, ∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* zatàjujēm, *pril. sad.* zatàjujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zatajiti

✧ ZA- + *v.* tajiti

zatàknuti (**zàtaći**) (što, se) *svrš.* ⟨*prez.* zàtaknēm (se), *pril. pr.* -ūvši (se), *imp.* zatàkni (se)⟩ jednim pokretom nešto nesavitljivo staviti u nešto drugo; zadjenuti **//** **zàticati** (što, koga, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* zàtičēm, *pril. sad.* zàtičūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zataknuti; **zȁtīk** *m* ⟨N *mn* -īci⟩ **1.** ono čime se što zatiče, stavlja u utor

2. *tehn.* strojni element za osiguranje međusobnog položaja dvaju dijelova stroja; klin; **zȁtoka**[1] *ž* vrata od kolaca na šumskom putu i kolnim prolazima koja se sama sklapaju nakon što se kroz njih prođe (što omogućuje tako podešen nagib)

✧ ZA- + *v.* taknuti

zatalàsati (se) *svrš.* ⟨*prez.* -ām (se), *pril. pr.* -āvši (se), *prid. trp.* zȁtalasān⟩ **1.** (što) pokrenuti površinu vode tako da nastanu valovi; uzburkati, uzvaljati, uzbibati **2.** (∅) *pren.* izazvati gibanje, pokrenuti na djelovanje **3.** (se) početi se talasati, doći u stanje talasanja, početi se živo zibati **//** **zatalasávati** (što, ∅, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* zatalàsāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zatalasati

✧ ZA- + *v.* talas, talasati

zatámniti (što, se) *svrš.* ⟨*prez.* zàtāmnīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zàtāmnjen, *gl. im.* zatamnjénje⟩ učiniti tamnim **//** **zatamnjénje** *sr* **1.** ⟨*gl. im.*⟩, *v.* zatamniti **2.** vizualni efekt kojim slika (filmska, TV) prelazi u crno; **zatámnjeti** (se) *svrš.* ⟨*prez.* zàtāmnīm (se), *pril. pr.* -ēvši (se), *prid. rad.* zatámnio (se), *prid. trp.* zàtāmnjen⟩ postati taman; **zatamnjívati** (što, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* zatàmnjujēm, *pril. sad.* zatàmnjujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zatamniti, zatamnjeti

✧ ZA- + *v.* tama, tamniti

zatàslačiti *svrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. pr.* -īvši, *prid. rad.* zatàslačio⟩ *reg.* zatesati kamen ili drvo

✧ ZA- + *v.* taslak, taslačiti

zàtaškati (što) *svrš.* ⟨*prez.* zàtaškām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* zàtaškān⟩ **1.** onemogućiti da se što sazna; prikriti **2.** potisnuti, učiniti da se zaboravi (problem, afera) **//** **zataškávati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* zatàškāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zataškati, zataškivati; **zataškívati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* zatàškujēm, *pril. sad.* zatàškujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zataškati, zataškavati

zàteći (se) *svrš.* ⟨*prez.* zatèčēm/zàteknēm (se), *pril. pr.* zàtekāvši (se), *prid. rad.* zàtekao/ zàtekla (se) *ž*, *prid. trp.* zatèčen⟩ **1.** (koga, što) **a.** naći postojeće stanje, biti svjedok nečega što je bilo **b.** naći koga ondje gdje je prije bio **c.** uhvatiti na djelu; iznenaditi **2.** (-se) naći se negdje u času kad tko dođe ili kad se što počne zbivati **//** **zatèčen** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ **1.** ⟨*prid. trp.*⟩, *v.* zateći **2.** (∅) koji se našao nespreman u novim okolnostima, iznenađen stjecajem činjenica [*naći se* ~]; nepripremljen, nepripravan, nespreman, iznenađen; **zàtjecati** (koga, što, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* zàtječēm, *pril. sad.* zàtječūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zateći; **zȁtoka**[2] *ž* ⟨D L -oci⟩ *geogr.* dubok manji zaljev iz kojega se izlazi tjesnacem

✧ ZA- + *v.* teći

zatèfteriti (∅) *svrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zatèfteren⟩ *reg.* **1.** upisati, zapisati, ubilježiti (ob. u neku knjigu predviđenu za unos ili dopunu podataka) **2.** *pren.* učiniti sigurnim, nedvojbenim (kao da je upisano u knjigu i sl.); utefteriti

✧ ZA- + *v.* tefter, tefteriti

zatégnuti (što) *svrš.* ⟨*prez.* zàtēgnēm, *pril. pr.* -ūvši, *imp.* zatégni, *prid. rad.* zatégnuo/ zàtēgao, zatégnula/zàtēgla *ž*⟩ **1.** učiniti da se što napne, rastegne, povući jedan kraj čega što je na drugom kraju učvršćeno (uže) **2.** odugovlačenjem pomaknuti rok čega; zavući, odgoditi **//** **zâtega** *ž* ⟨D L -ezi⟩ **1.** ono čime se zateže, steže **2.** *pom.* uže kojim se priteže i popušta jedro; škota *reg.* **3.** vrsta ribarske mreže; **zàtēgnūt** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ **1.** *pren.* **a.** koji je na oprezu; napregnut **b.** zaoštren, neprijateljski (o odnosima) **2.** koji je formalan; ukočen (o ophođenju); **zàtēgnūto** *pril.* uzdržano, kruto, *opr.* ležerno; **zàtēgnūtōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je zategnuto [~ *užeta*; ~ *odnosa*]; **zatézati** *nesvrš.* ⟨*prez.* zàtēžēm, *pril. sad.* zatéžūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zategnuti; **zatèzljiv** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji se može zategnuti; **zatèzljivōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je zatezljivo; **zátezn|ī** *prid.*, ob. u: △ **~a kamata** kamata koja se zaračunava i zadržava kao kazna za zakašnjenje u podmirenju obveze

◆ *pr.* (nadimačko): **Zatézalo** (420, Ogulin, Pokuplje)

✧ ZA- + *v.* tegnuti, težak

zatelèbati se (∅, u koga) *svrš.* ⟨*prez.* -ām se, *pril. pr.* -āvši se, *prid. trp.* zàtelebān⟩ *razg.* zaljubiti se preko mjere **//** **zatelebávati se** *nesvrš.* ⟨*prez.* zatelèbāvām se, *pril. sad.* -ajūći se, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zatelebati se

✧ *ekspr.*

zatetùrati (∅, se) *svrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. pr.* -āvši, *prid. rad.* zȁteturao⟩ početi teturati **//** **zateturávati** (∅, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* zatetùrāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zateturati

✧ ZA- + *v.* teturati

zátiljak *m* ⟨G -īljka, N *mn* -īljci⟩ *anat.*, *v.* potiljak **//** **zatȉljača** *ž anat.* zatiljna kost; **zatȉljčić** *m*

dem. od zatiljak; **zátīljnī** *prid.* koji se odnosi na zatiljak
✧ ZA- + *prasl.* *tylъ: vrat (*rus.* tyl)

zàtīm *pril.* **1.** poslije toga, potom **2.** osim toga, još

zatìrāč, *v.* zatrti

zatiskívati *nesvrš.* ⟨*prez.* zatìskujēm, *pril. sad.* -zatìskujūći, *prid. trp.* zatìskīvān⟩, *v.* zatisnuti // **zàtisnuti** (što) *svrš.* ⟨*prez.* -nēm, *pril. pr.* -ūvši, *imp.* zàtisni, *prid. trp.* zàtisnūt⟩ pritiskom ugurati u otvor; začepiti
✧ ZA- + *v.* tiskati

zátīšje *sr* **1.** stanje mirnije i tiše nego prije, privremeni prekid nemira ili buke **2.** *meteor.* trenutačno smanjenje brzine vjetra ili prestanak vjetra
✧ ZA- + *v.* tih

zàtitrati (∅) *svrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. pr.* -āvši, *prid. rad.* zàtitrao⟩ početi titrati // **zatitrávati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* zatìtrāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zatitrati
✧ ZA- + *v.* titrati

zàtjerati (što, koga) *svrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* zàtjerān⟩ **1.** snagom učiniti da što oštro uđe, da prodre duboko u što; zabiti **2.** utjerati, ugnati u što [~ *stoku u tor*] // **zatjerávati** (što, koga) *nesvrš.* ⟨*prez.* zatjèrāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zatjerati; **zatjerívati** (što, koga) *nesvrš.* ⟨*prez.* zatjèrujēm, *pril. sad.* zatjèrujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zatjerati
✧ ZA- + *v.* tjerati

zàtō *pril.* iz tog razloga, zbog toga [*nisam ~ došao*]
✧ ZA- + *v.* taj, to

zatòčiti (koga) *svrš.* ⟨*prez.* zàtočīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zàtočen⟩ **1.** lišiti slobode s ograničenjem kretanja i pod nadzorom u određenom mjestu; konfinirati **2.** *ekspr. retor.* osuditi na zatvor // **zatočènica** *ž*, *v.* zatočenik; **zatočèničin** *prid.* koji pripada zatočenici; **zatočènīčkī** *prid.* koji se odnosi na zatočenike; **zatočènīčki** *pril.* kao zatočenik, na način zatočenika; **zatočènīk** *m* ⟨G zatočeníka, N *mn* zatočeníci⟩ **1.** onaj koji je zatočen **2.** *pren.* onaj koji je bezizlazno uključen u što ili opsjednut čime (idejom i sl.); **zatočeníštvo** *sr* stanje onoga koji je zatočen; zatočenje; **zátočnica** *ž*, *v.* zatočnik; **zátočničkī** *prid.* koji se odnosi na zatočnike; **zátočnīk** *m* ⟨V -īče, N *mn* -īci⟩ **1.** *retor. zast.* onaj koji se obveže da će što učiniti (ob. izići na dvoboj); kletvenik **2.** nosilac ideje o čemu; pobornik
✧ ZA- + *v.* tok[2]

zàtoka[1], *v.* zataknuti

zàtoka[2], *v.* zateći

zatòmiti (što) *svrš.* ⟨*prez.* zàtomīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zàtomljen⟩ prigušiti, potisnuti (misao, osjećaj) // **zatòmljiv** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji se može zatomiti; **zatomljívati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* zatòmljujēm, *pril. sad.* zatòmljujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zatomiti
✧ ZA- + *v.* tomiti

záton *m* **1.** manji zaljev **2.** *geogr.* veći zaljev
◈ *mikrotop.* (vrlo često u obalnoj toponimiji kao ime uvala): **Záton** (uvale kod Šibenika, Zadra), **Zátonj** (ribolovilište na Dunavu kod Osijeka, zemljište kod Slatine), **Zátonja** (pritok Odre kod Čazme) ◇ *top.* (naselja): **Záton Dóli** (Dubrovnik, 172 stan.), **Záton Obròvačkī** (Obrovac, 492 stan.)
✧ *prasl.* zaton (*slov.* zaton) ≃ ZA- + *topniti, *v.* topiti

Záton *m* **1.** naselje (u blizini Dubrovnika), 707 stan. [*Veliki* ~; *Mali* ~] **2.** naselje (u blizini Šibenika), 1197 stan. **3.** naselje (u blizini Zadra), 1035 stan. // **Zátonac** *m* (**Zátōnka** *ž*) ⟨G -ōnca, N *mn* Zátōnci⟩ stanovnik Zatona; **zátonskī** *prid.* koji se odnosi na Zaton i Zatonce
◈ *v.* zaton

Zátopek (*izg.* Zàtopek), **Emil** (1922–2000), češki atletičar, dugoprugaš, višestruki svjetski rekorder i olimpijski pobjednik (»Češka lokomotiva«)

zatòpliti (∅) *svrš.* ⟨*prez.* (*3. l. jd*) zàtoplī, *pril. pr.* -īvši, *prid. rad.* zatòplio⟩ postati toplije (o vremenu); otopliti // **zatopljávati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* (*3. l. jd*) zatòpljāvā, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zatopliti, zatopljivati; **zatopljívati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* (*3. l. jd*) zatòpljujē, *pril. sad.* zatòpljujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zatopliti
✧ ZA- + *v.* topao

zàtor[1] *m* nagomilane ledene sante u suženom riječnom koritu i u meandrima, na plićacima i drugim mjestima gdje je otežan prolazak leda
✧ *rus.* zatór

zátor[2], *v.* zatrti

zátōrnīk, *v.* zatrti

zàtrājbati (što) *svrš.*, *v.* zarajtati

zatráviti (koga, što) *svrš.* ⟨*prez.* zàtrāvīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zàtrāvljen⟩ *arh.* opčarati, opčiniti // **zatravljívati** (koga, što) *nesvrš.*

⟨*prez.* zatràvljujēm, *pril. sad.* zatràvljujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zatraviti
✧ ZA- + traviti: hraniti, *v.* trava

zatrážiti (što) *svrš.* ⟨*prez.* zàtrāžīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zàtrāžen⟩ reći, postaviti zahtjev, usmeno ili pismeno pokazati želju ili volju da se što dobije [~ *dokumente*; ~ *objašnjenje*]; zahtijevati
✧ ZA- + *v.* tražiti

zatr̀čati se *svrš.* ⟨*prez.* zatr̀čīm se, *pril. pr.* -āvši se, *prid. rad.* zȁtrčao se⟩ **1.** zaletjeti se u trku; potrčati **2.** *pren.* nehotice što izreći, ono što se ne bi smjelo ili nije umjesno, pametno ili pristojno **//** **zatrčávati se** *nesvrš.* ⟨*prez.* zatr̀čāvām se, *pril. sad.* -ajūći se, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zatrčati se; **zȁtrk|a** *ž*, *v.* zalet (**2a**); **zatŕkati se** *svrš.* ⟨*prez.* zàtr̄čēm se, *pril. pr.* -āvši se, *prid. rad.* zatŕkao se⟩ *razg.* zatrčati se, *v.*
✧ ZA- + *v.* trk, trčati

zàtrebati (što) *svrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. pr.* -āvši, *prid. rad.* zàtrebao⟩ osjetiti potrebu za čim
✧ ZA- + *v.* trebati

zatrepèri|ti (∅) *svrš.* ⟨*prez.* zatrèperīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. rad.* zatrepèrio⟩ **1.** početi treperiti **2.** nakratko ili jednokratno se pojaviti trepereći [*zvijezda je ~la*]
✧ ZA- + *v.* treperiti

zatrèptati (∅) *svrš.* ⟨*prez.* zàtrepćēm, *pril. pr.* -āvši, *prid. rad.* zȁtreptao⟩ nakratko ili jednokratno trepnuti [~ *okom/očima*]
✧ ZA- + *v.* treperiti, treptati

zàtrēs|ti (se) *svrš.* ⟨*prez.* zatrésem (se), *pril. pr.* -sāvši (se), *prid. trp.* zatrèsen⟩ **1.** (koga, što) početi tresti [*~ti granje*] **2.** (se) početi se tresti [*zemlja se ~la*] **//** **zàtreskati se** (∅, u koga) *svrš.* ⟨*prez.* -ām se, *pril. pr.* -āvši se, *prid. trp.* zàtreskān⟩ *razg. ekspr.* jako se zaljubiti, zacopati se; **zatreskívati se** (∅, u koga) *nesvrš.* ⟨*prez.* zatrèskujēm se, *pril. sad.* zatrèskujūći se, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zatreskati se
✧ ZA- + *v.* tres, tresti

zàtrijēti, *v.* zatrti

zatŕnuti (∅) *svrš.* ⟨*prez.* zàtr̄nēm, *pril. pr.* -ūvši, *prid. trp.* zàtr̄nūt⟩ *rij.*, *v.* utrnuti
✧ ZA- + *v.* trnuti

zatròvati (koga, što) *svrš.* ⟨*prez.* zàtrujēm, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* zȁtrovān⟩ **1.** otrovati, učiniti otrovnim **2.** *pren.* loše utjecati **//** **zȁtrovān** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ **1.** koji ima otrova, koji sadrži otrov **2.** *pren.* koji je žučan; zagrižen, zadrt, ogorčen; **zȁtrovānōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ stanje onoga koji je zatrovan i svojstvo onoga što je zatrovano
✧ ZA- + *v.* trovati

zatr̀pati (koga, što) *svrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* zȁtrpān⟩ **1. a.** prekriti ili napuniti što čim, nabacujući što kruto ili sipko; zasuti **b.** potpuno ispuniti prostor; zakrčiti, zagušiti **2.** (koga čim) pretjerano zaposliti, opteretiti poslom, obvezama itd. **//** **zȁtrpānōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je zatrpano; **zatrpávati** (koga, što) *nesvrš.* ⟨*prez.* zatr̀pāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zatrpati
✧ ZA- + *v.* trpati

zàtrti (**zàtrijēti**) (se) *svrš.* ⟨*prez.* zȁtrēm (se), *pril. pr.* -r̄vši (se), *imp.* zàtri (se), *prid. trp.* zȁtr̄t⟩ **1.** (koga, što) potpuno uništiti, istrijebiti **2.** (se) nestati, izumrijeti **//** **zatìrāč** *m* ⟨G zatiráča⟩ onaj koji nešto ili nekoga zatire; uništavatelj, zatornik, zatiratelj; **zatìratelj** *m*, *v.* zatirač; **zatiratèljica** (**zatìratēljka**) *ž*, *v.* zatiratelj; **zàtirati** (koga, što) *nesvrš.* ⟨*prez.* zàtirēm, *pril. sad.* -rūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zatrti; **zátor**[2] (koga, čega) *m knjiš.* propast, uništenje, istrebljenje, zatiranje; **zátōrničkī** *prid.* koji se odnosi na zatornike; **zátōrnički** *pril.* kao zatornik, na način zatornika; **zátōrnīk** *m* ⟨N *mn* -īci⟩ onaj koji zatire; uništavatelj, upropastitelj (o narodima, običajima i idejama); **zàtrijēti** (koga, što) *svrš.* ⟨*prez.* zȁtrēm, *pril. pr.* -ēvši, *prid. rad.* zȁtrō⟩, *v.* zatrti
✧ ZA- + *v.* trti

zatrúbiti *svrš.* ⟨*prez.* zàtrūbīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. rad.* zatrúbio⟩ početi trubiti
✧ ZA- + *v.* truba, trubiti

zatrúdnjeti (∅) *svrš.* ⟨*prez.* zàtrūdnīm, *pril. pr.* -ēvši, *prid. rad.* zatrúdnjela⟩ postati trudna, bremenita (o ženi) **//** **zatrudnjívati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* zatrùdnjujēm, *pril. sad.* zatrùdnjujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zatrudnjeti
✧ ZA- + *v.* trud[1], trudna

zàtūći *svrš.* ⟨*prez.* zatúčem, *pril. pr.* zatúkāvši, *prid. trp.* zatùčen⟩ **1.** ubiti udarcima, uništiti, zatrti **2.** *pren.* **a.** potrošiti novac uludo **b.** *ž-arg.* hrabro uložiti novac **//** **zàtūcān** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ nepopustljiv u svome uvjerenju; zadrt, zaostao, zalupan; **zàtūcāno** *pril.* na zatucan način, kao zatucan; **zàtūcānōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je zatucan; **zatúcati** *nesvrš.* ⟨*prez.* zàtūcām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ tukući ubijati
✧ ZA- + *v.* tući

zatúliti *svrš.* ⟨*prez.* zàtūlīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. rad.* zatúlio⟩ početi tuliti
✧ ZA- + *v.* tuliti

zatúpiti *svrš.* ⟨*prez.* zàtūpīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zàtūpljen, *gl. im.* zatupljénje⟩ **1.** (što) učiniti tupim **2.** (koga) **a.** učiniti tupim, glupim **b.** *žarg.* zloupotrijebiti čiju strpljivost (razgovorom, predavanjem); zagnjaviti // **zatúpjeti** *svrš.* ⟨*prez.* zàtūpīm, *pril. pr.* -ēvši, *prid. rad.* zatúpio/zatúpjela *ž*⟩ postati tup; **zàtūpljenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je zatupio; **zatupljívati** (što, koga) *nesvrš.* ⟨*prez.* zatùpljujēm, *pril. sad.* zatùpljujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zatupiti
✧ ZA- + *v.* tup, tupiti

zàturiti (što) *svrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zàturen⟩ staviti, metnuti što nekamo tako da ga je teško naći; zabaciti, zagubiti, zametnuti // **zatúrati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* zàtūrām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zaturiti
✧ ZA- + *v.* turiti

zatùtnjati (∅) *svrš.* ⟨*prez.* zatùtnjām, *pril. pr.* -āvši, *prid. rad.* zàtutnjao⟩ **1.** početi tutnjati **2.** naglo se oglasiti tutnjavom
✧ ZA- + *v.* tutanj, tutnjiti (tutnjati)

ZATVORENO- kao prvi dio složenih pridjeva znači da boja izražena drugim dijelom ima tamniju nijansu [*zatvorenoplav*; *zatvorenosiv*]
✧ *v.* zatvoriti, zatvoren

zatvòriti (se) *svrš.* ⟨*prez.* zàtvorīm (se), *pril. pr.* -īvši (se), *prid. trp.* zàtvoren⟩ **1.** (što) učiniti da se ne može proći, da se ne može izaći ili ući, da što ne bude otvoreno, raskriljeno [~ *vrata*; ~ *prozor*; ~ *slavinu*] **2.** zakloniti ono što je bilo otvoreno, rašireno; sklopiti **3.** zaustaviti kretanje nekim uređajem [~ *vodu*; ~ *plin*] **4.** *razg.* učiniti da ne radi; isključiti [~ *radio*; ~ *televizor*] **5.** pregraditi **6.** zagraditi, ograditi **7.** (∅, što) prestati poslovati po isteku radnog vremena (o trgovini) [*zatvaramo u pet*] **8.** (∅, koga) prouzročiti otežano pražnjenje crijeva, tvrdu stolicu **9.** (koga) oduzeti komu slobodu, smjestiti u zatvor; uhititi, uhapsiti **10.** (se) **a.** sklopiti se (knjiga, vrata, prozor) **b.** *pren.* povući se u privatni život, ne izlaziti u javnost **c.** povući se u sebe (o osobi) // **zatvàrāč** *m* ⟨G zatvaráča⟩ **1.** ono čime se zatvara **2.** mehanizam vatrenog oružja koji služi za zatvaranje cijevi, ispaljivanje metka i izbacivanje čahure **3.** dio odjeće ili obuće; patent, zip, smičak, ciferšlus, rajsferšlus; **zatvàrāčkī** *prid.* koji se odnosi na zatvarač; **zatvárati** (se) *nesvrš.* ⟨*prez.* zàtvārām (se), *pril. sad.* -ajūći (se), *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zatvoriti; **zátvor** *m* **1. a.** mjesto, zgrada gdje osuđenici izdržavaju kaznu, mjesto kamo se zatvaraju prijestupnici **b.** *meton.* kazna oduzimanja slobode i izdržavanja u zatvoru **2.** *pov.* kazna zadržavanja učenika u školi poslije nastave **3.** otežano pražnjenje crijeva, tvrda stolica **4.** *fon.* suženje govornoga kanala do stvaranja potpune prepreke zračnoj struji (npr. pri stvaranju glasova *b*, *d*, *t* i dr.) △ ***istražni*** ~ zatvor dok traje istraga nad osumnjičenim; **zàtvoren** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ **1.** koji je ograđen sa svih strana **2.** (za koga) u koji nema svatko pristupa [~*i sastanak*; *iza ~ih vrata* u tajnosti, gdje je pristup dopušten samo određenima] **3.** taman, zagasit (o boji) **4.** koji ne otkriva svoje misli, svoje osjećaje; nepovjerljiv, povučen, šutljiv [~*a osoba*] △ ~***a knjiga*** čovjek zatvorene prirode, šutljiv, nepovjerljiv; **zatvorènica** *ž*, *v.* zatvorenik; **zatvorèničin** *prid.* koji pripada zatvorenici; **zatvorènīčkī** *prid.* koji se odnosi na zatvorenike; **zatvorènīčki** *pril.* kao zatvorenik, na način zatvorenika; **zatvorènīk** *m* ⟨G zatvoreníka, N *mn* zatvoreníci⟩ onaj koji izdržava kaznu zatvora; **zàtvorenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ **1.** osobina onoga koji je zatvoren **2.** svojstvo onoga što je zatvoreno; **zatvorénje** *sr* čin kojim se zatvara [~ *izložbe*]; zatvaranje; **zátvōrnīk** *m* ⟨N *mn* -īci⟩ *fon.* vrsta glasa koji nastaje zbog većeg ili potpunog zatvora prolaska zračne struje; zatvornici se dijele na sonante (zvonačnike) i suglasnike (šumnike), *opr.* otvornik; **zátvorskī** *prid.* koji se odnosi na zatvor [~ *čuvar*; ~ *režim*]; **zátvorski** *pril.* kao u zatvoru, na način zatvora
✧ ZA- + *v.* tvoriti

zaùdarati (na što, po čemu, čime) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ širiti zadah, osjećati se na što; vonjati, smrdjeti
✧ ZA- + *v.* udariti, udarati

zauláriti (koga, što) *svrš.* ⟨*prez.* zaùlārīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zaùlāren⟩ *reg.* **1.** staviti ular na konja **2.** *pren.* nekoga podčiniti svojoj volji; zauzdati // **zaularívati** (koga, što) *nesvrš.* ⟨*prez.* zaulàrujēm, *pril. sad.* zaulàrujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zaulariti
✧ ZA- + *v.* ular

zaúljiti *svrš.* ⟨*prez.* zàūljīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zàūljen⟩ **1.** naliti ulje u što **2.** začiniti uljem
✧ ZA- + *v.* ulje

zàum *m knjiž.* u ruskih kubofuturista, individualni pjesnički jezik lišen određena značenja
✧ *rus.* zaúm

zaùrālskī *prid.* koji je za Uralom (preko, iza, istočno od Urala) gledano sa zapadne strane, iz europske Rusije

zaurlíkati (∅) *svrš.* ⟨*prez.* zaùrlīčēm, *pril. pr.* -āvši, *prid. rad.* zaurlíkao⟩ naglo se oglasiti urlikom
✧ ZA- + *v.* urlati, urlikati

zaùstaviti (se) *svrš.* ⟨*prez.* zaùstavīm (se), *pril. pr.* -īvši (se), *prid. trp.* zaùstavljen⟩ **1.** (koga, što) **a.** učiniti da stane ono što je u pokretu, prekinuti pokret ili hod koga ili čega **b.** spriječiti, prekinuti slijed radnje ili djelatnosti **2.** (se) **a.** zadržati, duže usmjeriti (pogled, misao i sl.) na čemu [~ *dah* prekinuti disanje, utišati se u najvećoj mjeri od napetosti] **b.** stati u hodu, prekinuti rad ili nastojanje // **zȁustava** *ž pom.* zabrana isplovljenja broda radi osiguravanja naplate dugovanja brodara; **zaustàvljāč** *m* ⟨G zaustavljáča⟩ onaj koji zaustavlja što; **zaustavljàčica** *ž*, *v.* zaustavljač; **zaùstavljati** (koga, što, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* zaùstavljām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zaustaviti; **zȁustāvn|ī** *prid.* koji zaustavlja, koji je dio uređaja za zaustavljanje [~*a točka*; ~*a poluga*] △ ~***a traka***, *v.* zaustavnica; **zȁustāvnica** *ž prom.* krajnja desna traka javne prometne površine predviđena za zaustavljanje i stajanje vozila; zaustavna traka
✧ ZA- + *v.* ustaviti

zaústiti (što) *svrš.* ⟨*prez.* zàūstīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. rad.* zaústio⟩ početi izgovarati neku riječ, upravo početi artikulirati, htjeti što reći prvim slogom ili riječju, progovoriti (obično o samom početku ili kad je tko prekinut u govoru na samom početku) [*zaustio da nešto kaže, pa ga prekinuli*] // **zaušćívati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* zaùšćujēm, *pril. sad.* zaùšćujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zaustiti
✧ ZA- + *v.* usta

zaùšljiviti (se, koga) *svrš.* ⟨*prez.* zaùšljivīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. rad.* zaùšljivio, *prid. trp.* zaùšljivljen⟩ postati ušljiv, dobiti uši, *usp.* uš
✧ ZA- + *v.* uš, ušljiv

zàušn|ī *prid.* koji je za uhom △ ~***a žlijezda*** *anat.* najveća žlijezda slinovnica; podušna žlijezda, parotida // **zàušci** *m mn* ⟨G zàušākā⟩ *pat.* dječja zarazna bolest, uzrokuje otok žlijezda slinovnica oko ušiju, bolove i groznicu (*parotitis epidemica*); zaušnjaci, zauške; mumps; **zàušiti** *svrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zàušen⟩ prilijepiti zaušnicu, ćušnuti; **zaušívati** *nesvrš.* ⟨*prez.* zaùšujēm, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zaušiti; **zàušnica** *ž* udarac dlanom iza ušiju; šamar, pljuska; **zàušnjāci** *m mn* ⟨G zàušnjākā⟩, *v.* zaušci; **zàušnjāk** *m* **1.** *anat.* velika parna žlijezda slinovnica; parotida **2.** (*mn*) *pat.* upala zaušnjaka, *usp.* mumps
✧ ZA- + *v.* uho

zàuvijēk *pril.* za sva vremena; zasvagda, zanavijek, zavazda
✧ ZA- + *v.* uvijek

zaùzdati (se) *svrš.* ⟨*prez.* -ām (se), *pril. pr.* -āvši (se), *prid. trp.* zȁuzdān⟩ **1.** (koga) staviti uzdu (konju) **2.** (se, što) obuzdati, savladati, uzdržati // **zauzdávati** (koga, što, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* zaùzdāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zauzdati
✧ ZA- + *v.* uzda

zaùzēt|i (se) *svrš.* ⟨*prez.* zȁuzmēm (se), *pril. pr.* -ēvši (se), *prid. trp.* zȁuzēt, *gl. im.* zauzéće⟩ **1.** (što) ratom, borbom steći (područje), osvojiti, zadobiti **2.** zaposjesti, nastaniti se **3.** (se) **a.** pomoći oko čega; angažirati se **b.** zabaviti se, zaposliti se (čim), predati se čemu [*biti ~ poslom*] // **zauzéće** *sr* **1.** ⟨*gl. im.*⟩, *v.* zauzeti **2.** zaposjednuće, zauzimanje; **zȁuzētōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ stanje onoga koji je zauzet; **zaùzimati** (što, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām/zaùzimljēm, *pril. sad.* -ajūći/zaùzimljūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zauzeti
✧ ZA- + *v.* uzeti

zaùzlati (se) *svrš.* ⟨*prez.* zaùzlām (se), *pril. pr.* -āvši (se), *prid. trp.* zȁuzlān⟩ **1.** (što) vezati u uzao, vezati u čvor **2.** (se) **a.** zamrsiti se, spetljati se, vezati se slučajno i bez čije volje u uzao **b.** *pren.* u ophođenju i mišljenju smesti se, zatvoriti se, postati nespretan // **zȁuzlān** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ **1.** ⟨*prid. trp.*⟩, *v.* zauzlati **2.** koji nije spontan i slobodan u ophođenju; stisnut, sapet, zavezan, *opr.* razgaljen, ležeran, spontan, otvoren, žovijalan; **zȁuzlānōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ **1.** (čega) stanje onoga što je zauzlano **2.** (koga) smetenost, borniranost, ograničenost, nespretnost u mišljenju i ophođenju; **zauzlávati** (što, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* zaùzlāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zauzlati
✧ ZA- + *v.* uzao, uzlati

zȁuzvrāt (**zaùzvrāt**) *pril.* u zamjenu, kao naknada

zâvada *ž* svađa, međusobna ljutnja, obostran prekid prijateljskih odnosa // **zàvaditi** (se) *svrš.* ⟨*prez.* -īm (se), *pril. pr.* -īvši (se), *prid. trp.* zàvađen⟩ **1.** (koga, što) izazvati svađu između drugih, posvađati ih međusobno **2.** (se) posvađati se s kim, biti u zavadi, *opr.* razvaditi; **zavàđāč** *m* ⟨G zavađáča⟩ onaj koji zavađa koga; **zavađàčica** *ž*, *v.* zavađač; **zàvađati** (koga, što, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* zàvađām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zavaditi; **zavađènica** *ž*, *v.* zavađenik; **zavađènīk** *m* ⟨G zavađeníka, N *mn* zavađeníci⟩ onaj koji je zavađen s kim; **zàvađenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ odnos između zavađenih, stanje među zavađenima

◈ *pr.* (nadimačka): **Zâvada** (Našice, Poreč, Slavonija), **Zȁvadil** (Požega, Daruvar, ← *češ.*)

✧ ZA- + *prasl.* i *stsl.* vada: svađa (*rus.* váda) ≃ *ie.* *$h_2$wed-: govoriti (*grč.* audḗ: glas, *skr.* vadati: govori)

zavàjūn *m*, *v.* zabajone

zaváliti (se) *svrš.* ⟨*prez.* zàvālīm (se), *pril. pr.* -īvši (se), *prid. trp.* zàvāljen⟩ **1.** (što) ostaviti da nagnuto počiva; povaliti **2.** učiniti da (što) bude zabačeno unatrag **3.** staviti prepreku na što; zatvoriti, zatrpati, zaglaviti **4.** (se) udobno sjesti punom težinom nagnut na leđa // **zȁvala** *ž* **1.** *reg.* gomila sijena **2.** mjesto na ognjištu na koje se zavale drva pri stavljanju na vatru **3.** *geogr.* prostrano udubljenje na površini Zemlje blago nagnutih strana; zavalje [*Tarimska* ~ (u Aziji)]; **zàvālje** *sr* veliko područje niske nadmorske visine okruženo ili s koje strane omeđeno planinama [~ *Konga*]

◈ *pr.*: **Zàvalić** (Zagreb) ◇ *top.*: **Zȁvala** (Hvar, 110 stan.)

✧ ZA- + *v.* val, valjati

zaváljati (se) *svrš.* ⟨*prez.* zàvāljām (se), *pril. pr.* -āvši (se), *prid. trp.* zàvāljān⟩ **1.** (što) snagom učiniti da se što počne valjati **2.** (se) **a.** početi se valjati **b.** početi se događati polagano i snažno (o velikim događajima, o zbivanjima koja neumitno slijede jedno za drugim kad se pokrenu) **3.** *sport žarg.* varkom se osloboditi igrača (ob. vratara) tako da on padne (u nogometu) // **zavaljívati** (što, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* zavàljujēm, *pril. sad.* zavàljujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zavaliti

✧ ZA- + *v.* valjati

zavápiti (∅, za čim) *svrš.* ⟨*prez.* zàvāpīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. rad.* zavápio⟩ početi vapiti (za čim) [~ *za vodom*]

✧ ZA- + *v.* vapiti

zàvarati (koga) *svrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* zàvarān⟩ **1.** odvratiti čiju pozornost na drugu stranu **2.** namjerno pogrešno obavijestiti; zavesti // **zavarávati** (se) *nesvrš.* ⟨*prez.* zavàrāvām (se), *pril. sad.* -ajūći (se), *gl. im.* -ānje⟩ **1.** (koga), *v.* zavarati **2.** (se) zanositi se nemogućim, ne htjeti vidjeti istinu, predavati se, prepuštati se iluzijama

✧ ZA- + *v.* varati

zaváriti *svrš.* ⟨*prez.* zàvārīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zàvāren⟩ spojiti užarene metalne dijelove; zašvajsati // **zàvarak** *m* ⟨G -ārka, N *mn* -ārci⟩ *rij.* mjesto zavarivanja; **zavarìvāč** *m* ⟨G zavariváča⟩ onaj koji zavaruje; **zavarivàčica** *ž*, *v.* zavarivač; **zavarìvāčkī** *prid.* koji se odnosi na zavarivače; **zavarìvāčki** *pril.* kao zavarivač, na način zavarivača; **zavarivaónica** *ž* pogon u kojem se obavlja zavarivanje; **zavarívati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* zavàrujēm, *pril. sad.* zavàrujūći, *imp.* zavàrūj, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zavariti

✧ ZA- + *v.* variti

Zavattini (*izg.* Cavatîni), **Cesare** (1902–1989), talijanski filmski scenarist i teoretičar filmskog neorealizma, zagovornik angažirane umjetnosti (*Neorealizam po meni*); autor tridesetak scenarija za igrane filmove među kojima se neki ubrajaju u najbolja djela poslijeratne talijanske kinematografije (*Kradljivci bicikla*, *Čistači cipela*, *Umberto D* i dr.)

zàvazda (način pisanja uz: za vazda) *pril. arh.*, *v.* zauvijek

zavèslati (∅) *svrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. pr.* -āvši, *prid. rad.* zavèslao⟩ početi veslati // **zȁveslāj** *m* zahvat veslom u pokretanju i upravljanju čamcem ili brodom na vesla [*dug* ~; *jak* ~]; **zaveslávati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* zavèslāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zaveslati

✧ ZA- + *v.* veslo, veslati

zàvesti *svrš.* ⟨*prez.* zavèdēm, *pril. pr.* -ēvši, *imp.* zavèdi, *aor.* zavèdoh, *prid. trp.* zavèden⟩ **1.** (koga) učiniti da tko zaluta **2.** (koga) **a.** odvesti lošim putem, na krivi put, učiniti da pođe po zlu **b.** obmanuti, prevariti **c.** *rel.* učiniti da tko sagriješi ili da posumnja u vjerodostojnost Boga **3.** (koga) osvojiti koga tako da se on (ona) zaljubi **4.** povesti zavijajući (kolo) **5.** (što) **a.** uvesti, uspostaviti (novo stanje, propis i sl.) **b.** unijeti, upisati u knjige // **zavóđati** (koga, što, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* zàvāđām (se), *pril. sad.* -ajūći (se), *gl. im.* -ānje⟩ *razg.*, *v.* zavoditi; **zavèden** *prid.*

⟨*odr.* -ī⟩ **1.** koji je propagandom ili manipulacijama odveden na krivi put u ideologiji, društvenim odnosima ili u privatnom životu **2.** koji je osvojen čijim šarmom ili odlikama [*~i muškarac*] **3.** *rel.* koji je zašao izvan istine i Božjeg puta; **zavèdenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ stanje onoga koji je zaveden ili svojstvo onoga što je zavedeno; **zavòditelj** (**zavòdilac**) *m* **1.** onaj koji zavodi (npr. poštu, podatke u knjige i dr.) **2.** onaj koji nekoga osvaja zavođenjem, *usp.* zavodnik; **zavòditi** (koga, što) *nesvrš.* ⟨*prez.* zàvodīm, *pril. sad.* -dēći, *gl. im.* zàvođēnje⟩, *v.* zavesti; **zavòdljiv** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ **1.** koji zavodi svojim odlikama, vrlo privlačan, koji potiče na djelovanje (o osobama i stvarima) **2.** *rel.* koji potiče i navodi na grijeh; **zavòdljivo** *pril.* na zavodljiv način; **zavòdljivōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina (svojstvo) onoga što je zavodljivo; **závodnica**[1] *ž*, *v.* zavodnik; **závodničkī** *prid.* koji je svojstven, koji se odnosi na zavodnike; **závodnički** *pril.* kao zavodnik, na način zavodnika (zavodnice); **závodnīk** *m* ⟨V -īče, N *mn* -īci⟩ **1.** onaj koji zavodi, osvaja koga zavođenjem, koji ima uspjeha u udvaranju i ljubavi **2.** onaj koji se umije svidjeti, koji umije očarati, osvojiti **3.** *rel. pren.* vrag, đavao, sotona; **zàvođēnje** *sr* **1.** ⟨*gl. im.*⟩, *v.* zavoditi **2.** čin osvajanja suprotnog spola **3.** *pravn.* navođenje na obljubu maloljetne ženske (ili muške) osobe lažnim obećanjima braka

✧ ZA- + *v.* voditi

zavézati (se) *svrš.* ⟨*prez.* zàvēžēm (se), *pril. pr.* -āvši (se), *imp.* zavéži (se), *prid. trp.* zàvēzan⟩ **1.** (što) **a.** obviti, stegnuti čim što se učvršćuje uzlom **b.** pričvrstiti što uzicom **2.** (što) izvesti, splesti uzao; svezati **3.** (se) splesti se u uzao; svezati se // **zàveščić** *m dem.* od zavezak; **zàvezak** *m* ⟨G -ēska, N *mn* -ēsci⟩, *v.* zavežljaj; **zàvēzan** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ *pren.* koji se ne zna snaći; neumješan, spleten, nespretan, zavezanko; **zavezánko** *m* onaj koji je sputan, nespretan u doticaju s drugim ljudima ili na javnom mjestu; **zàvēzanōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je zavezano i osobina onoga koji je zavezan; **zavezívati** *nesvrš.* ⟨*prez.* zavèzujēm, *pril. sad.* zavèzujūći, *gl. im.* ānje⟩, *v.* zavezati; **zȁvežljāj** *m* ono što je uvijeno ili smješteno u platno ili što slično mekano i učvršćeno uzlom; zavezak; **zavežljàjčić** *m dem.* od zavežljaj

✧ ZA- + *v.* vezati

zȁvičāj *m* **1.** mjesto rođenja **2.** rodni kraj // **zavičájac** *m* ⟨G -jca, N *mn* -jci, G zavìčājācā⟩ *pejor.* onaj koji se bavi vrijednostima i kulturom koje ne prelaze granice njegova zavičaja; **zavìčājka** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩, *v.* zavičajac; **zȁvičājnī** *prid.* koji se odnosi na zavičaj [*~a općina*]; **zavičájnica** *ž* potvrda o zavičajnom pravu; **zavičájnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ **1.** pravilima uređen odnos administrativne jedinice i građanina iz te jedinice s obzirom na prava i dužnosti (biračko pravo, porezi, pristojbe) **2.** pravo boravka; indigenat

✧ ≃ ZA- + *prasl.* *vyknǫti: naviknuti se (*rus.* výknut', *polj.* na-wyknąć)

zavìdati (što) *svrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* zàvidān⟩ *reg.* zašarafiti // **zavidávati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* zavìdāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ *reg.*, *v.* zavidati

✧ ZA- + *v.* vida

závidjeti (komu, na čemu) *nesvrš.* ⟨*prez.* závidīm, *pril. sad.* závidēći, *gl. im.* záviđēnje⟩ **1.** biti nezadovoljan i zloban zbog čega što drugi ima ili postiže; nenavidjeti, zavižati **2.** priželjkivati ono što drugi ima [*zavidim vam* divim vam se, čestitam vam i sl. (izraz isključuje zlobu)]; zaviđati // **závid|an** (∅, komu, komu na čemu) *prid.* ⟨*odr.* -dnī⟩ **1. a.** koji teško podnosi tuđi uspjeh, koji se teško miri s tuđim dobrim ili boljim položajem u društvu i drugim ostvarivanjem ciljeva; zavidljiv **b.** koji pati i gaji nezdrave emocije prema onima kojima priroda više daje [*~na ljepota*; *~na visina*; *~no bogatstvo*]; zavidljiv **2.** *pren.* koji se ističe, količinski znatan [*~na razina*; *~an broj*]; velik, visok, *usp.* zamjeran; **zavìdljiv** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩, *v.* zavidan (**1**); **zavìdljivac** *m* ⟨G -īvca, N *mn* -īvci⟩ onaj koji je zavidan (**1**); zavidnik; **zavìdljīvčev** *prid.* koji pripada zavidljivcu; **zavìdljivōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina ili postupak onoga koji je zavidljiv; zavidnost; **závidnica** *ž*, *v.* zavidnik; **závidničin** *prid.* koji pripada zavidnici; **závidnīk** *m* ⟨V -īče, N *mn* -īci⟩ onaj koji zavidi, koji pati od zavisti; **závidno** *pril.* **1.** sa zavišću, na zavidan način; zlobno, zavidljivo **2.** u zavidnoj, znatnoj mjeri; **závidnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina ili stanje onoga koji je zavidan; **zavíđati** (komu, na čemu) *nesvrš.* ⟨*prez.* zàvīđām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zavidjeti; **závist** *ž* ⟨I -i/-išću⟩ osjećaj i stanje onoga koji je zavidan; nenavist

✧ ZA- + *v.* vid, vidjeti (analogijom prema *lat.* in-vidēre)

Závidovići *m mn* ⟨G Závidovīćā⟩ grad na ušću Krivaje u rijeku Bosnu (BiH), 12.900 stan. // **Závidovićanin** *m* (**Závidovićānka** *ž*) ⟨N *mn* Závidovićani⟩ stanovnik Zavidovića; **závidovićkī** *prid.* koji se odnosi na Zavidoviće i Zavidovićane

zavìjāč, *v.* zaviti

zȁvijēka *pril. arh.* zanavijek, dovijeka; zauvijek

✧ ZA- + *v.* vijek

zavijòriti (se) *svrš.* ⟨*prez.* zavìjorīm (se), *pril. pr.* -īvši (se), *prid. trp.* zavìjoren⟩ početi vijoriti (se)

✧ ZA- + *v.* vijoriti

zavíkati (što) *svrš.* ⟨*prez.* zàvīčēm, *pril. pr.* -āvši, *imp.* zavíči⟩ početi vikati // **zavikívati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* zavìkujēm, *pril. sad.* zavìkujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zavikati; **zavíknuti** (što) *svrš.* ⟨*prez.* zàvīknēm, *pril. pr.* -ūvši, *imp.* zavíkni⟩ naglo (ob. prodorno ili vriskom) viknuti

✧ ZA- + *v.* vikati

zavíriti (u što) *svrš.* ⟨*prez.* zàvīrīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. rad.* zavírio⟩ **1.** pogledati unutra, pogledati u što malo bolje [~ *nekome u dušu (u srce, u tajne)* upoznati nečije tajne misli, potpuno ga upoznati; ~ *u crijeva* saznati drskošću i pretjeranom znatiželjom] **2.** *pren.* svratiti s namjerom da se usput vidi; navratiti // **zavirívati** (u što) *nesvrš.* ⟨*prez.* zavìrujēm, *pril. sad.* zavìrujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zaviriti; **zavirkívati** (u što) *nesvrš.* ⟨*prez.* zavìrkujēm, *pril. sad.* zavìrkujūći, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** *v.* zaviriti **2.** pretjerano znatiželjno htjeti saznati, htjeti znati o tuđim stvarima; gurati nos; **zavírnuti** (u što) *svrš.* ⟨*prez.* zàvīrnēm, *pril. pr.* -ūvši, *prid. rad.* zavírnuo⟩, *v.* zavirkivati

✧ ZA- + *v.* viriti

závisiti (od koga, od čega) *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. sad.* závisēći, *prid. rad.* závisio⟩ **1.** biti uvjetovan čim, biti u čijim rukama, biti u posljedičnoj vezi; ovisiti (o kome ili o čemu) **2.** biti vezan postupcima drugoga, biti podređen // **závis|an** *prid.* ⟨*odr.* -snī⟩ koji zavisi od koga ili čega; ovisan △ ~***na rečenica*** *gram.* dio zavisno složene rečenice koja vrši ulogu jednog rečeničnog dijela glavne rečenice; **závisnica** *ž*, *v.* zavisnik; **závisnīk** (od čega) *m* ⟨N *mn* -īci⟩, *v.* ovisnik; **závisno** *pril.* prema tome kako; ovisno [~ *od prilika*]; **závisnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ stanje onoga koji je zavisan; uvjetovanost, nesamostalnost; ovisnost

✧ ZA- + *v.* visjeti (visiti)

závist, *v.* zavidjeti

zàviti (se) *svrš.* ⟨*prez.* zȁvijēm (se), *pril. pr.* -īvši (se), *prid. trp.* zavìjen⟩ **1.** (što, se) **a.** uviti zavojem sa svih strana, omotati oko čega, obàviti; zamotati [~ *(se) u crno* **a.** unesrećiti (koga, se) tako što je tko umro ili poginuo **b.** *pren.* uvaliti koga u teškoće, naći se u teškoćama] **b.** uvrnuti, zavrnuti (zavrtanj i sl.) **2.** (∅) promijeniti smjer, skrenuti u stranu, izgubiti se, nestati za zavojem **3.** (∅) kretanjem oblikovati zavoj, krenuti ustranu [*desno/lijevo zavij!*] // **zavìjāč** *m* ⟨G zavijáča⟩ (+ *potenc.*) **1.** onaj koji zavija **2.** ono čime se zavija; **zavìjača** *ž* **1.** ono što se zavija **a.** vrsta kolača (valjkasto uvijen kolač); savijača **b.** pregača **2.** podmetač u obliku kotura koji se stavlja pod teret što se nosi na glavi; **zavijàčica** *ž*, *v.* zavijač; **zavìjāčkī** *prid.* koji se odnosi na zavijače i zavijanje; **zàvijati** *svrš.* ⟨*prez.* zàvijām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* zàvijān⟩ **1.** (što) **a.** početi vijati (snijeg, vjetar) **b.** pokriti, zasuti (o snijegu) **2.** (∅) nanijeti smetove; napadati, nagomilati se; **zavíjati** (∅, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* zàvījām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** *v.* zaviti **2.** izbjegavati jasno izjašnjavanje; okolišati **3.** otegnuto urlati, urlikati, vijati (o vuku, psu) **4.** *pejor.* dosadno i bez razloga naricati; jaukati **5.** hujati, fijukati (o vjetru); **zavìjen** *prid.* ⟨*odr.* -i⟩ *pren.* koji se ne izražava jasno i otvoreno; zaobilazan, okolišan, uvijen; **zavijèno** *pril.* na zavijen način; uvijeno, zaobilazno (govoriti); **zavijùčić** *m dem.* od zavijutak; **zavijútak** *m* ⟨G -tka, N *mn* -úci, G zavìjūtākā⟩ **1.** *razg.* mjesto gdje što blago mijenja smjer, zavija (rijeka, cesta) **2.** izvijen dio čega; vijuga; **zavínuti** *svrš.* ⟨*prez.* zàvīnēm, *pril. pr.* -ūvši, *prid. trp.* zàvīnūt⟩ **1.** okretanjem zavrnuti; zaokrenuti, zasukati **2.** poviti, iskriviti, izviti; **zavítak** *m* ⟨G -tka, N *mn* -íci, G zàvītākā⟩ ono što je zavijeno u što; omot, smotak; **závoj** *m* **1.** tanka uska traka, vrpca od tkanine za previjanje rana [*gipsani* ~] **2.** **a.** izvijeni dio puta, ceste ili rijeke i dr. **b.** *razg.* mjesto na kojem se otklanja od smjera kretanja [*praviti (izvoditi)* ~*e* kretati se zavojito u jednom odabranom smjeru, praviti osmice]; **závojak** *m* ⟨G -ōjka, N *mn* -ōjci⟩ **1.** uvojak, vitica, kovrča **2.** **a.** za-

vijutak (1) **b.** zavoj (1); **závojast** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ zavojit; **závojčić** *m dem.* od zavoj; **závojit** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ **1.** koji zavija; krivudav, vijugav **2.** koji je na zavoje; spiralan [*~e stube*]; **závojitōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je zavojito; **závōjnī** *prid.* koji služi kao zavoj i za zavijanje [*~ materijal*]; **závōjnica** *ž* **1.** crta koja čini niz jednakih zavijutaka oko osi ili niz sve većih (ili sve manjih) zavijutaka oko jedne točke u ravnini; spirala **2.** *tehn.* namotana izolirana žica koja služi za pojačavanje indukcije ili elektromagnetnog polja [*jednoslojna ~*; *višeslojna ~*; *feromagnetna ~*]; svitak, spirala

✧ ZA- + *v.* viti

zavìtlati (se) *svrš.* ⟨*prez.* -ām (se), *pril. pr.* -āvši (se), *prid. trp.* zȁvitlān⟩ **1.** (što, čime) pokrenuti kroz zrak, zamahnuti rukom ili oruđem i sl., baciti snažno, sa zamahom; hitnuti **2.** (se) zahvatiti vrtlogom, dići u kovitlac // **zavitlávati** (se) *nesvrš.* ⟨*prez.* zavìtlāvām (se), *pril. sad.* -ajūći (se), *gl. im.* -ānje⟩ **1.** *v.* zavitlati **2.** *pren. razg.* **a.** (se) šaliti se međusobno, izrugivati se s kim **b.** izvrgavati neugodnostima (izbjegavajući dogovorene obveze itd.)

✧ ZA- + *v.* viti, vitlati

zâvjer|a *ž* **1.** tajni plan više osoba da se počini zločin ili napravi šteta; urota **2.** sam čin organiziranja takvoga plana [*~a šutnje* dogovor više osoba da se ništa ne govori; *teorija ~e* vjerovanje da je prikrivena, ali utjecajna organizacija (država) i sl. odgovorna za neki neobjašnjiv ili teško objašnjiv događaj] // **zavjerávati se** *nesvrš.* ⟨*prez.* zavjèrāvām se, *pril. sad.* -ajūći se, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zavjeriti se; **zavjerènica** *ž* **1.** ona koja sudjeluje u zavjeri, *usp.* zavjerenik **2.** ona koja se zavjerila da će što učiniti; **zavjerèničin** *prid.* koji pripada zavjerenici; **zavjerènīčkī** *prid.* koji se odnosi na zavjerenike; **zavjerènīčki** *pril.* kao zavjerenik, na način zavjerenika; **zavjerènīk** *m* ⟨G zavjereníka, N *mn* zavjeréníci⟩, *v.* urotnik; **zavjereníštvo** *sr*, *v.* urotništvo; **zàvjeriti se** *svrš.* ⟨*prez.* -īm se, *pril. pr.* -īvši se, *prid. rad.* zàvjerio se⟩ **1.** (∅, s kim), *v.* urotiti se **2.** (komu) *etnol.* dati vjeru, dati riječ, obećati se; **závjērnica** *ž pov. arh.* dokument o svečanom obećanju, tekst zakletve, polaganja prisege i sl.

✧ ZA- + *v.* vjera

zâvjesa *ž*, *v.* zastor △ ***dimna*** ~ **1.** *vojn.* dim podignut da zaštiti od neprijateljskog promatranja **2.** *razg.* obmanjivanje, prikrivanje pravih namjera drugačijim postupcima ili riječima; ***željezna*** ~ *pov.* blokada protoka ljudi i ideja između Sovjetskog bloka i Zapada (1945–1990) // **zàvjesiti** *svrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zàvješen⟩ zakvačivši za što objesiti

✧ ZA- + *v.* vješati

závjet *m* **1.** svečano obećanje, svečana obveza na što; zakletva **2.** zavještana želja ili molba **3.** zavjetni dar ili žrtva na koju se vjernik obvezao **4.** *zast.* savez, zakon [*Stari ~*; *Novi ~*] △ ***Novi*** ~ (savez) drugi dio *Biblije*, sastoji se od *Evanđelja*, *Djela apostolskih* i *Poslanica*; temeljna knjiga u kršćana koja se shvaća kao Isusov nauk i izvor vjere; ***Stari*** ~ (savez) prvi, stariji dio *Biblije*, nastao prije Krista, sastoji se od *Postanka*, Mojsijevih sudačkih i proročkih knjiga // **zȁvještāj** *m* **1.** zavještana želja, ono što je kome ostavljeno kao dužnost da se drži, da nastavi tim putem; amanet, zavjet (2), zavještanje **2. a.** posljednja volja; oporuka, testament **b.** *meton.* oporukom ostavljena imovina; nasljedstvo, legat; **zavjéštanje** *sr*, *v.* zavještaj; **zavjèštatelj** *m* onaj koji zavješta; zavještalac; **zavještatèljica** *ž*, *v.* zavještatelj; **zavjéštati** (**zavjèštati**) (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* zàvjēštām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** ostaviti zavjet (2), staviti u amanet; zavještavati **2.** *retor. ekspr.* ostaviti oporukom; oporučiti, *usp.* zavještaj; **zavještávati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* zavjèštāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zavještati; **závjetnī** *prid.* koji se odnosi na zavjet [*~ dar*]; **závjetnica** *ž*, *v.* zavjetnik; **závjetničin** *prid.* koji pripada zavjetnici; **závjetničkī** *prid.* koji se odnosi na zavjetnike; **závjetnički** *pril.* kao zavjetnik, na način zavjetnika; **závjetnīk** *m* ⟨N *mn* -ici⟩ **1.** onaj koji se zavjetuje **2.** onaj koji položi zavjet; **zavjetòvatelj** *m* onaj koji se zavjetuje; **zavjetovatèljica** *ž*, *v.* zavjetovatelj; **závjetovati se** *dv.* ⟨*prez.* závjetujēm se, *pril. sad.* závjetujūći se, *pril. pr.* -āvši se, *gl. im.* -ānje⟩ uzeti/uzimati na se zavjet

✧ ZA- + *prasl.* *větъ (*rus.* za-vét: zavjet)

závjetrina *ž* **1.** mjesto zaklonjeno od vjetra **2.** *pren.* mjesto ili položaj koji omogućuju lagodan život; hladovina // **zàvjetārje** *sr* *ekspr. knjiš.* zavjetrina; **závjetrīnskī** *prid.* koji se odnosi na zavjetrinu

✧ ZA- + *v.* vjetar

zavláčiti, *v.* zavući

zavládati (kim, čim) *svrš.* ⟨*prez.* zàvlādām, *pril. pr.* -āvši, *prid. rad.* zavládao⟩ **1.** uspostaviti svoju vlast nad kim ili nad čim; ovladati, osvojiti, postati gospodar **2.** *pren.* obuzeti (koga) // **zavladávati** (kim, čim) *nesvrš.* ⟨*prez.* zavlàdāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zavladati; **zavlađívati** *nesvrš.* ⟨*prez.* zavlàđujēm, *pril. sad.* zavlàđujūći, *prid. rad.* zavlađívao⟩, *v.* zavladati
✧ ZA- + *v.* vladati

Zàvnoh (**ZAVNOH**) *m pov.* Zemaljsko antifašističko vijeće narodnog oslobođenja Hrvatske, osnovano 1943. u Otočcu; najviše političko tijelo NOB-a u Hrvatskoj // **zàvnoškī** *prid.* koji se odnosi na Zavnoh
✧ **Z**emaljsko **a**ntifašističko **v**ijeće **n**arodnog **o**slobođenja **H**rvatske

závod *m* ustanova, društvo, organizacija koja promiče istraživanja, znanost, naobrazbu, obavlja različite djelatnosti itd. [*kazneni* ~; ~ *za zapošljavanje*; *osiguravajući* ~; ~ *za jezik*]; poduzeće ili tvornica [*nakladni* ~; *pogrebni* ~] // **závodskī** *prid.* koji se odnosi na zavod
✧ *rus.* zavod ≃ ZA- + *v.* voditi

zavòditi, *v.* zavesti

závodnica[1], *v.* zavesti

závodnica[2] *ž bot.* gljiva (*Clitocybe olearia*) iz porodice *Tricholomataceae*; lažna lisičarka
✧ *v.* zavesti, zavoditi

závoj, *v.* zaviti

zavojáčiti (koga, što) *svrš.* ⟨*prez.* zavòjāčīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zavòjāčen⟩, *usp.* zavojničiti (1) unovačiti, regrutirati // **zavojačívati** (koga) *nesvrš.* ⟨*prez.* zavojàčujēm, *pril. sad.* zavojàčujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zavojačiti; **zavojníčiti** (se) *svrš.* ⟨*prez.* zavòjnīčīm (se), *pril. pr.* -īvši (se), *prid. trp.* zavòjnīčen⟩ **1.** (koga) uzeti u vojnike **2.** (se) stupiti u vojnike; **zavojničívati** (koga, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* zavojnìčujēm, *pril. sad.* zavojnìčujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zavojničiti
✧ ZA- + *v.* vojnik, vojačiti

Zàvojāne *ž mn* ⟨G Zàvojānā⟩ naselje (u blizini Vrgorca), 508 stan.

zavojèvāč *m* ⟨G zavojeváča⟩ *knjiš.* onaj koji vodi osvajački rat; agresor // **zavojevàčica** *ž*, *v.* zavojevač; **zavojèvāčkī** *prid.* koji je svojstven, koji se odnosi na zavojevače; **zavojèvāčki** *pril.* kao zavojevač, na zavojevački način
✧ ZA- + *v.* vojnik, vojevati

zavòjštiti (∅, protiv koga, s kim) *svrš.* ⟨*prez.* zàvojštīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. rad.* zavòjštio⟩ početi ratovati, početi vojevati protiv koga [*seljaci zavojštili protiv plemića*] // **zavojšćívati** (∅, protiv koga, s kim) *nesvrš.* ⟨*prez.* zavòjšćujēm, *pril. sad.* zavòjšćujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zavojštiti
✧ ZA- + *v.* vojnik, vojska

zavòljeti (koga, što, se) *svrš.* ⟨*prez.* zàvolīm, *pril. pr.* -ēvši, *prid. rad.* zavòlio/zavòljela *ž*⟩ početi (se) voljeti
✧ ZA- + *v.* voljeti

závor *m* **1.** spojni klin pluga ili kola; zavoranj **2.** gredica ili klin kojim se osiguravaju vrata da se ne otvaraju; kračun, zavornica, prijevornica, zasovnica, zasun **3.** tip kočnice na zaprežnim kolima // **zȁvōranj** *m* ⟨G -rnja, N *mn* -rnji⟩, *v.* zavor; **závōrnica** *ž*, *v.* zavor
✧ *prasl.* *zavorъ (*rus.* zavór, *polj.* zawora) ≃ ZA- + *verti: zatvoriti (*rus.* zaverét')

zȁvrāga (način pisanja uz: za vraga) *pril.* nizašto, uzalud, badava [A: *Zašto si se onda mučio?* B: *Zavraga*]
✧ ZA- + *v.* vrag

zàvratin|a *ž* snažna šija muškarca (znak muške snage) [*vidi vrata, vidi ~e!*]
✧ ZA- + *v.* vrat

zavrátiti (što) *svrš.* ⟨*prez.* zàvrātīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zàvrāćen⟩ **1.** posuvratiti, zavrnuti (odjeću) **2.** svratiti, skrenuti u obratnom smjeru (korito rijeke ili potoka) // **zàvraćati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* zàvraćām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zavratiti; **zàvratak** *m* ⟨G -tka, N *mn* -aci⟩ zavrnuti dio na odjeći; rever [~ *na rukavima*]
✧ ZA- + *v.* vratiti

zàvratnica *ž* motka kojom se prekriže vrata radi osiguranja od provale
✧ ZA- + *v.* vrata

závratnica *ž bot.* zeljasta biljka (*Anchusa arvensis*) iz porodice oštrolista (*Boraginaceae*); volujak
✧ ZA- + *v.* vrata

zàvrbovati (koga) *svrš.* ⟨*prez.* zàvrbujēm, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* zàvrbovān⟩ nagovoriti koga da radi za kakvu grupu (ob. obavještajnu službu i sl.)
✧ ZA- + *v.* vrbovati

zàvrgnuti (se) *svrš.* ⟨*prez.* zàvrgnēm (se), *pril. pr.* -ūvši (se), *imp.* zàvrgni (se), *prid. trp.* zàvrgnūt⟩ **1.** (što) zabaciti na leđa **2.** (se) **a.** nastati, izroditi se, otpočeti; zavrći se

b. zasnovati se, pojaviti se u zametku; izleći se, začeti se, zavrći se // **zàvrći** (se) *svrš.* ⟨*prez.* zàvrgnēm (se), *pril. pr.* zavrgāvši (se), *prid. trp.* zàvrgnūt⟩, *v.* zavrgnuti; **zavrgávati** (što, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* zavr̀gāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zavrgnuti
✧ ZA- + *v.* vrgnuti

zàvrh (čega) *prij. rij.* iza vrha, za vrhom [~ *lonca*]
◈ *pr.* (etnici): **Zavr̀šak** (Zagreb, Garešnica), **Zavr̀škī** (320, Zagreb, Pregrada, Novi Marof, Zagorje), **Zàvršnīk** (Buje, Virovitica) ◇ *top.* (naselja): **Zàvrh** (Delnice, 5 stan.), **Zàvr̄šje** (Buje, 61 stan.; Slavonski Brod, 348 stan.; Požega, 256 stan.), **Zàvr̄šje Bèlečko** (Zlatar, 117 stan.), **Zàvr̄šje Lòborsko** (Zlatar, 389 stan.), **Zàvr̄šje Netrètičko** (Duga Resa, 129 stan.), **Zàvr̄šje Začrètsko** (Zabok, 67 stan.)
✧ ZA- + *v.* vrh

zavrijédjeti (što) *svrš.* ⟨*prez.* zàvrijēdīm, *pril. pr.* -ēvši, *prid. rad.* zavrijédio⟩ postati vrijedan (čega), dostojan čega, takav da zaslužuje što [~ *nagradu*; ~ *kaznu*] // **zavređívati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* zavrèđujēm, *pril. sad.* zavrèđujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zavrijedjeti
✧ ZA- + *v.* vrijedjeti

zavr̀iskati *svrš.* ⟨*prez.* zavr̀iskām, *pril. pr.* -āvši, *prid. rad.* zavr̀iskao⟩ početi vriskati
✧ ZA- + *v.* vrisak[1], vriskati

zavr̀ištati *svrš.* ⟨*prez.* zavr̀ištīm, *pril. pr.* -āvši, *prid. rad.* zavr̀ištao⟩ početi vrištati
✧ ZA- + *v.* vrisak[1], vrištati

zavŕljati (∅) *svrš.* ⟨*prez.* zàvr̄ljām, *pril. pr.* -āvši, *prid. rad.* zavŕljao⟩ **1.** zaći, zalutati **2.** *pren.* prijeći, zaokružiti, kretati se uokrug, zapasati uokrug // **zavrljáčiti** (što) *svrš.* ⟨*prez.* zavr̀ljāčīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. rad.* zavrljáčio⟩ *reg. ekspr.* baciti snažno iz ruke, ob. bez određenog cilja; zafrljačiti; **zavrljačívati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* zavrljàčujēm, *pril. sad.* zavrljàčujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zavrljačiti
✧ ZA- + *v.* vrljati

zavŕnuti (što) *svrš.* ⟨*prez.* zàvr̄nēm, *pril. pr.* -ūvši, *imp.* zavŕni, *prid. trp.* zàvr̄nūt⟩ **1.** *razg.* okrećući zatvoriti, prekinuti ili pritegnuti (ključ, slavinu, prekidač, dugme itd.) **2.** posuvratiti, podvrnuti, presaviti **3.** iskriviti na jednu stranu, zaviti (čavao) **4.** (što, ∅) povući kožicu (prepucij) tako da se ogoli glavić muškoga spolnog organa // **zàvr̄nūt** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ **1.** koji je okretanjem pritegnut **2.** *žarg.* koji je neugodno čudan; osoben (o osobi); **zàvr̄nutōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je zavrnut ili svojstvo onoga što je zavrnuto
✧ ZA- + *prasl.* *vъrtnǫti ≃ *v.* vrtjeti

zavr̄šiti *svrš.* ⟨*prez.* zàvr̄šīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zàvr̄šen⟩ **1.** (što) privesti kraju, dovesti do kraja [~*ti posao*]; okončati **2.** biti gotov; nestati, skončati **3.** (∅, se) dospjeti do nekog stupnja ili kraja u napredovanju, ob. kao osrednji ili loš ishod čega [~*ti u bolnici*; ~*ti kao pisarčić (počeo je vrlo ambiciozno), a ~o na mansardi*] // **zavr̀šalica** *ž* velik cestograđevinski stroj za ravnanje asfalta, betona i sl., tabaći stroj; **završávati** (što, ∅, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* zavr̀šāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* završiti; **završétak** *m* ⟨G -tka, N *mn* -éci, G zavr̀šētākā⟩ **1. a.** vremenska granica poslije koje nešto prestaje; prestanak **b.** točka ili prostorna granica iza koje se nešto više ne prostire **2.** ono čime se što završava; posljednji, krajnji dio; **zavr̀šiv** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji se može završiti, kojemu je moguće utvrditi ili se zna da ima kraja [~*i posao*]; **závršnī** *prid.* kojim se nešto završava; konačni, posljednji, zaključni [~ *ispit*] △ ~ ***blagoslov*** *kršć.* posljednji obred na misnom slavlju prije otpuštanja vjernika kada svećenik zaziva Božji blagoslov; **závršnica** *ž* kraj, završetak u čemu, čega, ob. u sportu
✧ ZA- + *v.* vršiti[1]

Zàvr̄šje Pòdbelskō *sr* naselje (u blizini Novog Marofa), 885 stan. // **Závršanin** *m* (**Závršānka** *ž*) ⟨N *mn* Závršani⟩ stanovnik Završja Podbelskog
◈ *v.* zavrh

zavr̀tjeti (se, što) *svrš.* ⟨*prez.* zàvrtīm, *pril. pr.* -ēvši, *prid. trp.* zàvrćen⟩ **1.** početi (se) vrtjeti **2.** dati poticaj da se vrti // **zàvrćānje** *sr pat.*, *v.* epilepsija; **zavrćívati** (se, što) *nesvrš.* ⟨*prez.* zavr̀ćujēm, *pril. sad.* zavr̀ćujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zavrtjeti, vrtjeti; **zavr̀tāč** *m* ⟨G zavrtáča⟩ ono čime se zavrće, oruđe za zavrtanje i odvrtanje zavrtnjeva; **zȁvrtāj** *m*, *v.* obrtaj, okret; **zȁvr̄tanj** *m* ⟨G -tnja, N *mn* -tnji⟩ klin sa spiralnim žlijebom (zavojnicom), vijak; **zàvrtati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* zàvrćēm, *pril. sad.* zàvrćūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zavrnuti; **závrtnica**[1] *ž* mjesto na kojem se put vraća, s kojega se bez zaustavljanja može okrenuti; petlja
✧ ZA- + *v.* vrtjeti

závrtnica[2] *ž arh.* vrt koji pripada kući; okućnica
✧ ZA- + *v.* vrt

zavȑvjeti (∅) *svrš.* ⟨*prez.* zavȑvīm, *pril. pr.* -ēvši, *prid. rad.* zavȑvio⟩ početi vrvjeti
✧ ZA- + *v.* vreti, vrvjeti

zavrzlàma *ž* ⟨G *mn* zavrzlámā⟩ **1.** zamršena, zapetljana stvar **2.** zbrka, zabuna
✧ ZA- + *v.* vrz(ina), vrgnuti + *tur.* sufiks -la + ma za tvorbu *gl. im.*

zàvūći (se) *svrš.* ⟨*prez.* zavúčem (se), *pril. pr.* zàvūkāvši (se), *prid. rad.* zàvūkao/zàvūkla (se) *ž*, *prid. trp.* zavùčen⟩ **1. a.** (što) dovesti što da bude u unutrašnjosti čega ili između čega; uvući **b.** razvući, otegnuti **2. a.** (se) skloniti se u tijesan zatvoren prostor, šupljinu i sl.; uvući se [~ *se u mišju rupu* sakriti se od straha, ne smjeti se pokazati] **b.** dugo, odviše potrajati; otegnuti se // **zavláčiti** (što, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* zàvlāčīm, *pril. sad.* -čēći, *gl. im.* -čēnje⟩ **1.** odugovlačiti, otezati **2.** gurati u što, stavljati u nutrinu; **zavùčen** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ zaklonjen daleko ustranu; udaljen, zabačen; **zavùčenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je zavučeno
✧ ZA- + *v.* vući

zazelèniti (što) *svrš.* ⟨*prez.* zazèlenīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zazèlenjen⟩ učiniti zelenim // **zazelènjeti** (∅, se) *svrš.* ⟨*prez.* zazèlenīm, *pril. pr.* -ēvši, *prid. rad.* zazelènio/zazelènjela *ž*⟩ **1.** početi zelenjeti (se), postati zelen **2.** izdvojiti se od okoline zelenom bojom; **zazelenjívati** (∅, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* zazelènjujēm, *pril. sad.* zazelènjujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zazeleniti, zazelenjeti
✧ ZA- + *v.* zelen, zeleniti

zàzen *m* ⟨*indekl.*⟩ *sport* položaj za meditaciju (u karateu), vježbanje njime počinje i završava
✧ *jap.*

zazíbati (se) *svrš.* ⟨*prez.* zàzībām (se), *pril. pr.* -āvši (se), *prid. rad.* zazíbao (se)⟩ početi (se) zibati
✧ ZA- + *v.* zibati

zazídati (što) *svrš.* ⟨*prez.* zàzīdām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* zàzīdān⟩ zagraditi, pregraditi, zatvoriti zidom // **zazidávati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* zazìdāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zazidati, zaziđivati; **zaziđívati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* zazìđujēm, *pril. sad.* zazìđujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zazidati, zazidavati
✧ ZA- + *v.* zid, zidati

zazímiti (∅) *svrš.* ⟨*prez.* zàzīmīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. rad.* zazímio⟩ **1.** nastati, početi, uhvatiti (o zimi) **2.** ući u zimu, početi živjeti zimi [*zazimili smo u podnožju planine*]
✧ ZA- + *v.* zima

zàzirati, *v.* zazor

zaznòjiti se *svrš.* ⟨*prez.* zàznojīm se, *pril. pr.* -īvši se, *prid. trp.* zàznojen⟩ oznojiti se // **zaznájati se** *nesvrš.* ⟨*prez.* zàznājām se, *pril. sad.* -ajūći se, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zaznojiti se
✧ ZA- + *v.* znoj, znojiti se

zázor *m* ono od čega se zazire, ustručava // **zàzirati** (od čega, od koga) *nesvrš.* ⟨*prez.* -rēm, *pril. sad.* -rūći, *gl. im.* -ānje⟩ osjećati odbojnost prema čemu, osjećati zazor; ustručavati se, prèzati; **zázōran** *prid.* ⟨*odr.* -rnī⟩ **1.** koji izaziva zazor, koji zaslužuje osudu; sraman, stidan **2.** nepovoljan, neugodan; **zazòrljivac** *m* ⟨G -īvca, N *mn* -īvci⟩ onaj koji je zazoran, ustezljiv, onaj koji zna reda; **zazòrljivica** *ž*, *v.* zazorljivac; **zazòrljivōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je zazorljiv; **zázōrnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je zazoran
✧ ZA- + *v.* zor[1]

zazòriti *svrš.* ⟨*prez.* zàzorīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. rad.* zazòrio⟩ pojaviti se, zablistati, početi svitati (o zori)
✧ ZA- + *v.* zora, zoriti

zàzu *m* ⟨G zazùa⟩ ženski kostim s dugačkom jednorednom jaknom do koljena te uskom suknjom do gležnjeva, popularno u SAD-u u 1940-im
✧ *engl.* zazou suit

zàzubice *ž mn* **1.** tkivo koje natekne oko zuba **2.** nabujalo upaljeno tkivo desni; gingivitis
✧ ZA- + *v.* zub

zazújati *svrš.* ⟨*prez.* zazújīm, *pril. pr.* -āvši, *prid. rad.* zazújao⟩ početi zujati, *usp.* zujati
✧ ZA- + *v.* zuj, zujati

zàzvati *svrš.* ⟨*prez.* zazòvēm, *pril. pr.* -āvši, *imp.* zazòvi, *prid. trp.* zȁzvān⟩ *zast.* dozvati, obratiti se komu // **záziv** *m* **1.** zazivanje, *usp.* zazivati **2.** *crkv.* molitva za pomoć; **zazívati** (koga) *nesvrš.* ⟨*prez.* zàzīvām/zàzīvljēm, *pril. sad.* -ajūći/zàzīvljūći, *gl. im.* -ānje⟩ dozivati nekoga dalekog; prizivati (duhove, pretke itd.)
✧ ZA- + *v.* zvati

zazvéčati (∅) *svrš.* ⟨*prez.* zazvéčīm, *pril. pr.* -āvši, *prid. rad.* zazvéčao⟩ **1.** početi zvečati **2.** naglo, nakratko ili jednokratno se oglasiti kao zvek
✧ ZA- + *v.* zvek, zvečati

zazvìždati *svrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. pr.* -āvši, *prid. rad.* zȁzviždao⟩ **1.** početi zviždati **2.** dati znak zviždaljkom; zviznuti // **zazviždùkati**

svrš. ⟨*prez.* zazvìždučēm, *pril. pr.* -āvši, *prid. rad.* zȁzviždukao⟩ oglasiti se zviždukom
✧ ZA- + *v.* zviždati
zazvòniti (∅) *svrš.* ⟨*prez.* zàzvonīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. rad.* zazvònio⟩ **1.** početi zvoniti **2.** naglo, nakratko ili jednokratno se oglasiti kao zvono
✧ ZA- + *v.* zvon, zvoniti
zazvúčati *svrš.* ⟨*prez.* zàzvūčīm, *pril. pr.* -āvši, *prid. rad.* zazvúčao⟩ početi zvučati
✧ ZA- + *v.* zvuk, zvučati
zȁžagriti se *svrš.* ⟨*prez.* -īm se, *pril. pr.* -īvši se, *prid. trp.* zȁžagren⟩ zažariti se u licu ili u očima, postati vatren (o ophođenju); raspaliti se // **zažagrívati se** *nesvrš.* ⟨*prez.* zažàgrujēm se, *pril. sad.* zažàgrujūći se, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zažagriti se
✧ ZA- + *v.* žagriti
zȁžaliti (što, zbog čega, za čim) *svrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zȁžaljen⟩ osjetiti žaljenje zbog učinjenog, osjetiti da nešto nije dobro učinjeno; požaliti, pokajati se // **zažaljívati** (što, zbog čega, za čim) *nesvrš.* ⟨*prez.* zažàljujēm, *pril. sad.* zažàljujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zažaliti
✧ ZA- + *v.* žal[1], žaliti
zažáriti se *svrš.* ⟨*prez.* zàžārīm se, *pril. pr.* -īvši se, *prid. trp.* zàžāren⟩ **1.** usijati se kao žar **2. a.** postati plameno crven; zacrvenjeti se **b.** zarumenjeti se, zažagriti se, zajapuriti se u licu (ob. od temperature tijela) // **zàžārenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ stanje onoga koji je zažaren i svojstvo onoga što je zažareno; usijanje; **zažarívati se** *nesvrš.* ⟨*prez.* zažàrujēm se, *pril. sad.* zažàrujūći se, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zažariti se
✧ ZA- + *v.* žar, žariti
zȁžditi (se) *svrš.* ⟨*prez.* zȁždīm/zȁždijēm (se), *pril. pr.* -īvši (se), *prid. rad.* zȁždio (se)⟩ **1.** *zast.* zapaliti **2.** *pren. razg.* pobjeći, strugnuti
✧ ZA- + *v.* žeći, žigati
zȁžeći (što) *svrš.* ⟨*prez.* zažèžēm, *pril. pr.* zàžegāvši, *aor.* zažègoh, *prid. rad.* zȁžegao⟩ **1.** *ekspr. knjiš.* upaliti vatru **2.** opaliti iz puške ili iz kubure **3.** *ekspr.* sijevnuti (munja, grom) // **zȁžizati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* zȁžižēm, *pril. sad.* zȁžižūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zažeći
✧ ZA- + *v.* žeći
zažèljeti (se koga, čega) *svrš.* ⟨*prez.* zàželīm, *pril. pr.* -ēvši, *prid. trp.* zàželjen⟩ osjetiti želju (za kim ili čim), poželjeti što, uželjeti se čega
✧ ZA- + *v.* željeti

zažívjeti (∅) *svrš.* ⟨*prez.* zàžīvīm, *pril. pr.* -ēvši, *prid. rad.* zažívio/zažívjela *ž*⟩ **1.** zaći u život, poživjeti, duže živjeti (o osobi) **2. a.** početi živjeti, biti aktivan i živ [*grad je zaživio*] **b.** osjetiti se u životu, prenijeti se iz zamisli u život, početi djelovati, biti prihvaćen; uhodati se [*ideja je zaživjela*] // **zaživljávati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* zažìvljāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zaživjeti
✧ ZA- + *v.* živ, živjeti
zažmíriti (∅) *svrš.* ⟨*prez.* zàžmīrīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. rad.* zažmírio⟩ pritvoriti oči, (upola) zatvoriti oči
✧ ZA- + *v.* žmiriti
zažnírati (**zašnírati**) (što) *svrš.* ⟨*prez.* zàžnīrām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* zàžnīrān⟩ *razg.* provući uzice (žnirance) kroz rupice (na cipeli, na stezniku) i stegnuti ih
✧ ZA- + *v.* žnora, žnirati
zažubòriti (∅) *svrš.* ⟨*prez.* zažùborīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. rad.* zažubòrio⟩ početi žuboriti
✧ ZA- + *v.* žuboriti
zažúdjeti *svrš.* ⟨*prez.* zàžūdīm, *pril. pr.* -ēvši, *prid. rad.* zažúdio⟩ početi žudjeti
✧ ZA- + *v.* žudjeti
zažútiti (što) *svrš.* ⟨*prez.* zàžūtīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zàžūćen⟩ učiniti žutim, obojiti u žuto // **zažućívati** (se, što) *nesvrš.* ⟨*prez.* zažùćujēm, *pril. sad.* zažùćujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zažutiti, zažutjeti; **zažútjeti** (se) *svrš.* ⟨*prez.* zàžūtīm (se), *pril. pr.* -ēvši (se), *prid. rad.* zažútio/zažútjela (se) *ž*⟩ **1.** postati žut **2.** izdvojiti se žutilom, žutom bojom
✧ ZA- + *v.* žut
zȁžvaliti (koga) *svrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zȁžvaljen⟩ **1.** staviti (konju) žvale **2.** *žarg.* poljubiti koga u usta // **zažvaljívati** (koga) *nesvrš.* ⟨*prez.* zažvàljujēm, *pril. sad.* zažvàljujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zažvaliti
✧ ZA- + *v.* žvala, žvaliti
zbȁbiti se *svrš.* ⟨*prez.* -īm se, *pril. pr.* -īvši se, *prid. trp.* zbȁbljen⟩ postati kao baba, dobiti fizička i psihička svojstva babe (o starijem muškarcu) // **zbȁbna** *prid.* koja je u drugom stanju, bremenita, trudna, noseća
✧ S-(SA-) + *v.* baba[1]
zbáciti (koga, što) *svrš.* ⟨*prez.* zbâcīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zbâčen⟩ **1.** baciti odozgo s čega **2. a.** skinuti (sa sebe) [*~ kaput*; *~ teret*; *~ s leđa*] **b.** ukloniti, odstraniti (s prijestolja, s položaja) // **zbacívati** *nesvrš.* ⟨*prez.* zbàcujēm, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.*

zbaciti; **zbâčenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je zbačen, svojstvo onoga što je zbačeno

✧ S-(SA-) + *v.* baciti

zbàndati (∅) *svrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* zbȁndān⟩ *reg.* otići na krivu stranu, bandu; zastraniti, skrenuti s puta

✧ ZA- + *v.* banda²

zbáriti *svrš.* ⟨*prez.* zbârīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zbâren⟩ *žarg.* **1.** obrlatiti koga, okrenuti **2.** zavesti (žensku osobu), odvesti ju u krevet

✧ ZA- + *v.* bariti

zbȉčiti (komu, komu što) *svrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zbȉčen⟩ *žarg.* **1.** zabiti [~ *zgoditak* postići zgoditak jakim neobranjivim udarcem] **2.** staviti koga u vrlo tešku situaciju vrlo jakim argumentom od kojega nema obrane **3.** zabiti cviku, smjestiti komu, metnuti komu, natočiti komu

✧ ZA- + *v.* bičiti

zbigècati se *svrš.* ⟨*prez.* -ām se, *pril. pr.* -āvši se, *prid. trp.* zbìgecān⟩ *reg.* vrlo temeljito urediti svoju vanjštinu, obući se s velikom brigom; urediti se, uparadirati se, dotjerati se, zrihtati se, upicaniti se

✧ S-(SA-) + *njem.* bügeln: glačati

zbíjati, *v.* zbiti

zbírati (što, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* zbîrām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zbrati // **zbîr** *m* zbroj; **zbírati se** *nesvrš.* ⟨*prez.* zbîrām se, *pril. sad.* -ajūći se, *gl. im.* -ānje⟩ sakupljati se, skupljati se, dolaziti s više strana (o ljudima); **zbȉrka** *ž* ⟨D L -rci, G *mn* zbȉrākā/-ī⟩ skupina predmeta koja je okupljena i postoji zajedno (osobito umjetnička djela), posebno ako je to činjeno sustavno; kolekcija [~ *slika*; *numizmatička* ~; ~ *zadataka*]; **zbìrljiv** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ od kojega se može napraviti skup; **zbìrljivōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je zbirljivo; **zbîrn|ī** *prid.* koji se odnosi na zbir △ *~a* ***imenica*** imenica koja oblikom što se sklanja kao jednina označava skup više neizbrojivih ili neindividualiziranih jedinki [*braća, cvijeće, telad*]; **zbîrničkī** *prid.* koji se odnosi na zbirnik; **zbîrnīk** *m* ⟨N *mn* -īci⟩ onaj koji zbira ono što je sabrano

✧ S-(SA-) + *v.* birati

zbȉti (se) *svrš.* ⟨*prez.* zbȉjēm (se), *pril. pr.* zbîvši (se), *imp.* zbîj (se), *prid. trp.* zbìjen⟩ **1.** (što) upotrebom snage ili težine oruđa sabiti, učiniti tvrđim, gušćim; nabiti **2.** (što, se) smjestiti (na nevelik ili premali prostor) // **zbìjāč** *m* ⟨G zbijáča⟩ onaj koji zbija što; **zbijàčica** *ž*, *v.* zbijač; **zbíjati** (što, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* zbîjām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zbiti; **zbìjen** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ **1.** kojemu su dijelovi ili čestice izravno jedan do drugog; gust, sabijen, nabijen, *opr.* rahao, rastresit **2.** *pren.* sažet, koncizan; **zbijèno** *pril.* sažeto, koncizno, tako da bude mnogo smisla s malo riječi; **zbìjenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je zbijeno

✧ S-(SA-) + *v.* biti², bijem

zbȉti se *svrš.* ⟨*prez.* (*3. l. jd*) zbȕdē se, *pril. pr.* zbívši se, *prid. rad.* zbȉo se, *gl. im.* zbíće⟩ dogoditi se, desiti se, slučiti se // **zbíće** *sr rij. neob.* **1.** ⟨*gl. im.*⟩, *v.* zbiti se **2.** zgoda, dogodovština **3.** događaj, ono što se zbilo; **zbílja** *ž* **1.** stvarnost, realnost **2.** java, istina, *opr.* sȁn (I), mašta, prividnost, priviđenje; **zbȉlja** (I) *pril.* doista, uistinu, zaista [~ *to misliš?*]; **zbȉlja** (II) *čest.* (u dijaloškoj situaciji kad što sugovorniku padne na pamet ili u svom izlaganju kad se čega sjeti, često u kombinaciji riječi) [A: *Bili smo u Karlovcu* B: *(E) (da)* ~ *nisam te ništa o tome pitao*]; e da, da, (e) vidiš, zaista, doista [*to je bilo* ~ *tako*]; **zbȉljnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ **1.** *knjiš.* stvarnost **2.** *zast. rij.* ozbiljnost; **zbîljskī** *prid.* **1.** stvaran **2.** istinski; **zbîljski** *pril.* istinski, uistinu; **zbívānje** *sr* **1.** ⟨*gl. im.*⟩, *v.* zbivati se **2.** ukupnost događaja u društvu, u javnosti ili na javnom mjestu [~ *na terenu*]; događaji; **zbívati se** *nesvrš.* ⟨*prez.* (*3. l. jd*) zbîvā se, *pril. sad.* -ajūći se, *gl. im.* -ānje⟩ događati se, dešavati se kao radnja neodređenog, neimenovanog ili uopćenog subjekta, biti odraz općeg stanja, djelovanja sila i prirodnih pojava [*svašta se zbiva* mnogo toga se događa, ima mnogo događaja (ob. u društvu, javnom životu, politici i sl.)]

✧ S-(SA-) + *v.* biti¹, jesam

zbjêg *m* ⟨N *mn* zbjȅgovi⟩ **1.** mjesto gdje je više ljudi našlo utočište od opasnosti **2.** *meton.* oni koji su u zbjegu, oni koji su se zbježali // **zbjȅći se** *svrš.* ⟨*prez.* zbjȅgnēm se, *pril. pr.* zbjȅgāvši se, *prid. rad.* zbjȅgao se⟩, *v.* zbježati se; **zbjȅgnuti se** *svrš.* ⟨*prez.* zbjȅgnēm se, *pril. pr.* -ūvši se⟩, *v.* zbježati se; **zbjèžati se** *svrš.* ⟨*prez.* zbjèžīm se, *pril. pr.* -āvši se, *prid. rad.* zbjèžao se⟩ skloniti se bježeći, pobjegavši skupiti se na jedno mjesto; zbjeći se, zbjegnuti se; **zbjȅžīšte** *sr* mjesto zbjega

◆ *top.*: **Zbȅg** (Slavonija); (naselja): **Zbjêg**

(Slavonski Brod, 450 stan.), **Zbjegòvača** (Kutina, 396 stan.)
✧ S-(SA-) + *v.* bijeg

zblánuti se *svrš.* ⟨*prez.* zblânēm se, *pril. pr.* -ūvši se, *prid. trp.* zblânūt⟩, *v.* zblenuti se // **zbl̀enuti se** *svrš.* ⟨*prez.* zblènēm se, *pril. pr.* -ūvši se, *prid. trp.* zblènūt⟩ *pejor.* ostati nemoćan i u prazno zagledan od iznenađenja; zabezeknuti se, zblanuti se
✧ S-(SA-) + *v.* blenuti

zblesírati *svrš.* ⟨*prez.* zblèsīrām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* zblèsīrān⟩ *žarg.* onesposobiti, izbaciti iz rada [~ *softver*; ~ *mrežu*]
✧ S-(SA-) + *v.* blesav

zblížiti (se) *svrš.* ⟨*prez.* zblîžīm (se), *pril. pr.* -īvši (se), *prid. trp.* zblîžen, *gl. im.* zbližénje⟩ **1.** (koga) učiniti bliskim; približiti **2.** (se) postati blizak; sprijateljiti se // **zbližávati** (koga, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* zblìžāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zbližiti; **zblîženōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je zbližen; **zbližénje** *sr* ⟨*gl. im.*⟩, *v.* zbližiti
✧ S-(SA-) + *v.* bliz, bližiti se

zbȍg (koga, čega) *prij.* kazuje uzrok koji ob. nema izravan fizički dodir sa subjektom **1.** uzrok čovjek ili živo biće [*ne mogu na odmor ~ djece*; *sve zlo dogodilo se ~ jednog čovjeka*] **2.** uzrok pojam ili izravna zapreka ili uzrok čemu [*ne mogu ~ briga* = od briga = uslijed briga; *iscrpljen je ~ bolova* = od bolova = uslijed bolova; *ne mogu se maknuti ~ djece* (ako je uzrok briga i sl. za djecu)] **3.** *razg.* radi, *v.* [*Dadoše mene mladu za stara/Dadoše mene starcu ~ para*]
✧ *prasl.* *sъboga (*slov.* zbog) ≃ S-(SA-) + *v.* bog

zbȍgom *uzv.* pozdrav pri rastanku, pri odlasku, često kada se koga neće vidjeti duže vremena ili zauvijek ili kada se koga više ne želi vidjeti
✧ S-(SA-) + *v.* bog

zbonàcati (∅) *svrš.* ⟨*prez.* zbonàcām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* zbȍnacān⟩ *reg.* postati miran (o moru), doći u stanje bonace
✧ S-(SA-) + *v.* bonaca

zbȍr *m* ⟨N *mn* zbòrovi⟩ **1. a.** javni skup većeg broja osoba na kojem se drže govori **b.** sastav od više osoba; kolegij [*nastavnički ~*] **2. a.** veliki pjevački sastav [*četveroglasni ~*; *ženski ~*]; kor **b.** pjesma ili skladba za pjevanje u zboru **3.** *ekspr.* *arh.* zborenje, govor [*nema ~a* nema sumnje, istina je] △ ***diplomatski ~*** *dipl.* zajednički naziv za sve izaslanike, njihove zamjenike i pomoćnike akreditirane u jednoj zemlji; ***general ~a*** najviši čin kopnene vojske i zrakoplovstva u Republici Hrvatskoj; ***Sveti ~*** kongregacija u Katoličkoj crkvi; ***svirati ~*** *vojn.* pozivati na okup // **zbòrāš** *m* ⟨G zboráša⟩ **1.** *razg.* član pjevačkog zbora, onaj koji pjeva u zboru **2.** *pov.*, *v.* ljotićevac; **zboràšica** *ž*, *v.* zboraš; **zbòrist** (**zbor̀ist**) *m* onaj koji je član zbora; **zbòristica** *ž*, *v.* zborist; **zbȍrīšte** *sr* mjesto gdje se ljudi skupljaju na zbor i sl. ili na neke dane u godini; saborište; **zbòriti** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. sad.* -rēći, *gl. im.* -rēnje⟩ *ekspr.* govoriti; **zbôrn|ī** *prid.* koji se odnosi na zbor [~*o mjesto*; ~*a pjesma*]; **zbórnica** *ž* **1. a.** mjesto gdje se drže sastanci **b.** nastavnička soba **2.** *pov.* hram i učilište; sinagoga; **zbôrničkī** *prid.* koji se odnosi na zbornik i zbornike; **zbôrnički** *pril.* kao zbornik, na način zbornika; **zbórničkī** *prid.* koji se odnosi na zbornicu i zbornice; **zbôrnīk** *m* ⟨N *mn* -īci⟩ knjiga s više različitih tekstova, studija ili rasprava, ob. povezanih općom temom ili svrhom; **zboròvati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* zbòrujēm, *pril. sad.* zbòrujūći, *gl. im.* -ānje⟩ održavati zbor; zasjedati
✧ *prasl.* i *stsl.* sъborъ (*slov.* zbor, *rus.* sbor) ≃ S-(SA-) + *v.* brati

zbôrnaja *prid.*, ob. u: △ ***~ komanda*** *pov.* *ideol.* reprezentacija SSSR-a (u bilo kojem sportu), simbol snage i visokog sportskog uspjeha
✧ *rus.* sbórnaja

zbȍrovođa *m* ⟨N *mn* -e⟩ onaj koji vodi pjevački zbor, koji ravna zborom pjevača
✧ *v.* zbor + *v.* voditi, voda

zbr̀ati (se) *svrš.* ⟨*prez.* zbèrēm (se), *pril. pr.* zbrâvši (se), *prid. trp.* zbrân⟩ **1.** (što) sabrati, skupiti **2.** (se) skupiti se // **zbràjāćī** *prid.* koji zbraja [~ *stroj*]; **zbrájalica** *ž* uredski stroj za zbrajanje; **zbrájānje** *sr* **1.** ⟨*gl. im.*⟩, *v.* zbrajati **2.** *mat.* jedna od osnovnih računskih operacija pri kojoj se brojevi (adendi, pribrojnici, sumandi) dodaju jedan drugome pri čemu se dobiva zbroj (suma); označuje se znakom + (plus, više); adicija, sumiranje, zbrojidba; **zbrájati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* zbrâjām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ *term.* dodavati ili pribrajati jedan broj drugome; sabirati, sumirati; **zbrôj** *m* ⟨G zbrȍja, N *mn* zbrȍjevi⟩ *mat.* broj koji se dobiva zbrajanjem dvaju ili više brojeva; rezultat, zbir, suma; **zbròjidba** *ž* ⟨G

mn -dābā/-ī/-ā⟩, *v.* zbrajanje; **zbròjiti** (što, se) *svrš.* ⟨*prez.* zbr̀ōjīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zbr̀ōjen⟩ **1.** *v.* zbrajati **2.** (se) *žarg.* preispitati svoje financijsko stanje, ustanoviti točno prihode i rashode; **zbròjiv** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji se može zbrojiti; **zbròjivōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je zbrojivo; **zbrôjnī** *prid.* koji se odnosi na zbroj

✧ S-(SA-) + *v.* brati

zbr̀atimiti se (s kim) *svrš.* ⟨*prez.* -īm se, *pril. pr.* -īvši se, *prid. trp.* zbr̀atimljen⟩ učiniti pobratimom // **zbr̀atimljenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je zbratimljen; **zbratimljívati se** *nesvrš.* ⟨*prez.* zbratìmljujēm se, *pril. sad.* zbratìmljujūći se, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zbratimiti se

✧ S-(SA-) + *v.* brat

zbr̀čkati (se) *svrš.* ⟨*prez.* -ām (se), *pril. pr.* -āvši (se), *prid. trp.* zbr̀čkān⟩ **1.** (što) loše napraviti, loše izvesti posao; sklepati **2.** (se) dobiti sitne bore, prekriti se sitnim borama; naborati se // **zbr̀čkān** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ **1.** loše izrađen, improviziran, kojekako zamišljen ili izrađen, koji je zbrda-zdola, izrađen kao ni sebi ni svome **2.** zbrkan; **zbr̀čkāno** *pril.* na zbrčkan način, tako da je zbrčkano; **zbr̀čkānōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ stanje onoga što je zbrčkano; **zbrčkávati** (što, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* zbr̀čkāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zbrčkati

✧ S-(SA-) + *v.* brčkati

zbr̀da-zdóla *pril.* bez imalo reda u izboru i redoslijedu; kojekako

✧ S-(SA-) + *v.* brdo + *v.* dol

zbr̀inuti (koga) *svrš.* ⟨*prez.* zbr̀inēm, *pril. pr.* -ūvši, *prid. trp.* zbr̀inūt⟩ osigurati komu ono što mu je potrebno za život // **zbr̀inūtōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je zbrinut; **zbrinjàvalīšte** *sr* mjesto zbrinjavanja, sklonište, zaklon, azil; **zbrinjávati** (koga) *nesvrš.* ⟨*prez.* zbrìnjāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zbrinuti

✧ S-(SA-) + *v.* briga, brinuti se

zbr̀isati *svrš.* ⟨*prez.* zbr̀išēm, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* zbr̀isān⟩ **1.** (što) **a.** ukloniti brisanjem **b.** *pren.* porušiti, uništiti, sravnati sa zemljom [~ *s lica Zemlje* uništiti, sravniti sa zemljom] **2.** (∅) *žarg.* pobjeći, dati petama vjetra; brzo, hitro nestati

✧ S-(SA-) + *v.* brisati

zbr̀ka *ž* ⟨D L zbr̀ci, G *mn* zbr̂kā⟩ **1.** neskladna mješavina stvari, bića ili pojmova, nepostojanje logične veze i reda; nered **2.** pometnja, smušenost **3.** pomanjkanje jasnoće i reda u izlaganju; konfuzija // **zbr̂kān** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ **1.** koji je loše izrađen, bez poštivanja pravila izrade ili početne ideje [~ *projekt*] **2.** koji je zbunjen u postupcima; smušen, neodgovoran, nesistematičan (o osobi); **zbr̂kāno** *pril.* smušeno, nejasno, pometeno, u zbrci; **zbr̂kānōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je zbrkan, svojstvo onoga što je zbrkano; **zbŕkati** (se) *svrš.* ⟨*prez.* zbr̂kām (se), *pril. pr.* -āvši (se), *prid. trp.* zbr̂kān⟩ **1.** (što) napraviti zbrku; pomiješati **2.** (se) izmiješati se, pobrkati se, smesti se, zabuniti se

✧ S-(SA-) + *v.* brkati

zbrôj, *v.* zbrati

zbròjōvka *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩ *vojn.* tip i marka automatskog oružja (puškomitraljeza) češke proizvodnje

✧ *češ.*

zbr̀zati (što) *svrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* zbr̀zān⟩ izreći ili učiniti prebrzo, na brzinu // **zbrzávati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* zbr̀zāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zbrzati

✧ S-(SA-) + *v.* brz

zbúbati *svrš.* ⟨*prez.* zbûbām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* zbûbān⟩ istući, izudarati; izbubati

✧ S-(SA-) + *v.* bubati

zbùćkati (se) *svrš.* ⟨*prez.* zbùćkām (se), *pril. pr.* -āvši (se), *prid. trp.* zbùćkān⟩ smiješati (se) u lošu mješavinu, smiješati (se) s drugom tvari s kojom se ne smije miješati i izazvati loše posljedice [*ne miješaj mlijeko i limunadu, zbućkat će ti se u želucu*]

✧ S-(SA-) + *v.* buć, bućkati

zbúniti (se) *svrš.* ⟨*prez.* zbûnīm (se), *pril. pr.* -īvši (se), *prid. trp.* zbûnjen⟩ **1.** (koga) dovesti u zabunu; smesti, pomutiti **2.** (se) doći u zabunu; smesti se, mutiti se // **zbûnjenica** *ž*, *v.* zbunjenik; **zbûnjenīk** *m* ⟨N -īci⟩ onaj koji se zbunio u čemu; **zbunjénko** *m razg.* onaj koji je stalno zbunjen, čiji su postupci nesuvisli, onaj koji je nesnalažljiv u jednostavnim svakodnevnim životnim situacijama; smušenjak [*on/ona je veliki* ~]; **zbûnjeno** *pril.* na zbunjen način; smeteno; **zbûnjenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ stanje onoga koji je zbunjen; **zbùnjiv** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji se lako zbuni, kojega je lako zbuniti; **zbunjívati** (se) *nesvrš.* ⟨*prez.* zbùnjujēm (se), *pril. sad.* zbùnjujūći (se), *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zbuniti; **zbùnjivōst** *ž*

⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je zbunjiv

zdánje *sr* ono što je sagrađeno; zgrada

✧ *prasl.* *zьdanje (*rus.* zdánie) ≃ *v.* zid

zdénac *m* ⟨G -nca, N *mn* -nci, G zdênācā⟩ **1.** bunar, studenac [*arteški* ~; *abesinski* ~] **2.** *rel.* znak krštenja, rođenja i ponovnog života **//** **zdȅnčac** *m* ⟨G zdenčàca⟩ *dem.* od zdenac; **zdenčànica** *ž* voda iz zdenca; **zdȅnčār** *m* ⟨G zdenčára⟩ *rij.* onaj koji kopa zdence; **zdenčàrica** *ž* žena zdenčareva; **zdȅnčārskī** *prid.* koji se odnosi na zdenac i zdenčare; **zdenčárstvo** *sr* djelatnost zdenčara

❖ *pr.* (etnici): **Zdȅnčaj** (Ozalj), **Zdȅnčan** (Osijek, Podravina, Kutina), **Zdenčánović** (Orahovica, Sesvete, Slavonija), **Zdȅnčar** (Zagreb, Zaprešić) ◇ *top.* (ob. hidronimi ili zemljišta): **Zdénac** (Klokočevci, Slavonija), **Zdénca** (Županja), **Zdénci** (Našice, Jastrebarsko), **Zdȅnčāk** (zemljište kod Zeline, vrelo, Požega), **Zdenčànica** (Županja), **Zdénčina** (pritok Bistrice; bara kod Samobora, potok kod Zagreba; njiva, Jastrebarsko), **Zdénec**, **Zdȅnica** (potok, Bjelovar), **Zdȅničnīk**, **Zdénkovac** (Požega), **Zdȅnačkī Màjur** (Našice), **Zdȅnačkī Órlovac** (Grubišno Polje), **Zdînca** (vrelo, Brač); (naselja): **Zdénac** (Ogulin, 231 stan.), **Zdȅnčac** (Garešnica, 469 stan.), **Zdȅnčec** (Čazma, 144 stan.)

✧ *prasl.* *stъdenьcь ≃ *v.* studen, studenac

Zdénci *m mn* ⟨G Zdênācā⟩ naselje (u blizini Orahovice), 1122 stan. **//** **zdȅnačkī** *prid.* koji se odnosi na Zdence i Zdenčane; **Zdénčanin** *m* (**Zdénčānka** *ž*)⟨N *mn* Zdénčani⟩ stanovnik Zdenaca

❖ *v.* zdenac

Zdénci Borovȅčkī *m mn* naselje (u blizini Zagreba), 945 stan.

❖ *v.* zdenac

zdȅnčina *ž bot.* mahovina potočara (*Fontinalis antipyretica*) iz porodice *Fontinalaceae*

✧ *v.* zdenac

zdȅpast *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je onizak i podebeo (o čovjeku koji nije vitkih ili lakih oblika); dežmekast **//** **zdȅpastōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je zdepast

✧ S-(SA-) + *v.* debeo

zdȅrati (što) *svrš.* ⟨*prez.* zdȅrēm, *pril. pr.* -āvši, *imp.* zdȅri, *prid. trp.* zdȅrān⟩ trgajući, kidajući odvojiti, otrgnuti s podloge; skinuti, zguliti, sljuštiti (gornji sloj, zavoj s rane, odjeću i sl.) **//** **zderávati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* zdèrāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zderati

✧ S-(SA-) + *v.* derati

Zdȅslav **1.** *v.* ❖ **2.** sin kneza Trpimira, hrv. knez (878–879), bizantski saveznik, crkvu u Hrvatskoj podčinio carigradskom patrijarhu, ubijen u zavjeri pristalica papinskog Rima

❖ m. os. ime (narodno); isto: **Zdénko**; *hip.*: **Zdéne**, **Zdéno**; **Zdênka** ž. os. ime ◇ *pr.* (moguće preklapanje s *v.* zdenac): **Zdénčić** (Ludbreg), **Zdênka** (Omiš, Slavonija), **Zdénković** (Zagreb)

zdȅsna *pril.* **1.** iz smjera desne strane **2.** na desnoj strani, ostajući na desnoj strani [*prvi* ~]

✧ S-(SA-) + *v.* desni

zdȉmiti (∅) *svrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. pr.* -īvši, *prid. rad.* zdȉmio⟩ *žarg.* pobjeći

✧ S-(SA-) + *v.* dim, dimiti

zdȉpiti (što) *svrš.* ⟨*prez.* zdȉpīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zdȉpljen⟩ *žarg.* **1.** naglom kretnjom odnijeti; zgrabiti **2.** ukrasti

✧ *ekspr.*

zdjȅla *ž* ⟨G *mn* zdjêlā⟩ **1.** staklena, porculanska i sl. posuda u kojoj se hrana iznosi ili priređuje miješanjem i sličnim postupcima **2.** metalna duguljasta plitka posuda u kojoj se jelo peče; padela **//** **zdjȅlār** *m* onaj koji pravi, oblikuje zdjele; **zdjȅlārev** (**zdjȅlārov**) *prid.* koji pripada zdjelaru; **zdjȅlarica** *ž*, *v.* zdjelar; **zdjȅlast** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji se odnosi na zdjelu; **zdjelètina** *ž augm.* od zdjela; **zdjȅlica** *ž* **1.** *dem.* od zdjela **2.** *anat.* dio tijela u čovjeka omeđen donjim dijelom prednjega trbušnoga zida te križnom, trtičnom i zdjeličnim kostima; karlica; **zdjȅličast** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji oblikom podsjeća na zdjelu; **zdjȅličnī** *prid.* koji se odnosi na zdjelicu (2) [~*a kost*]; karlični

❖ *pr.* (prema zanimanju): **Zdȅlār** (510, Ludbreg, Prigorje, Turopolje, Podravina), **Zdelárec** (100, Zagreb, Čazma, Turopolje), **Zdȅličan** (Podravina, Pula, Baranja), **Zdȉlār** (270, Imotski, Zagora, Slavonija), **Zdjȅlār** (550, Virovitica, Karlovac, Daruvar, Vojnić, Banovina), **Zdjelárac** (Sisak), **Zdjelárević** (Slavonski Brod, Slavonija), **Zdjȅlarić** (Nova Gradiška), **Zdjȅličan** (Varaždin, Đurđevac)

✧ od starijega *skъděla ← *lat.* scutella

zdjȅličārka *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩ *bot.* vrsta jestivih gljiva u obliku zdjelice (sočna z. *Peziza succosa*, kestenjasta z. *P. badia* i dr.); babino uho

zdjȅljati (što) *svrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. pr.* -āvši,

prid. trp. zdjȅljān⟩ odstraniti djeljanjem; sljuštiti
✧ S-(SA-) + *v.* djeljati
zdjȅtna *prid. knjiš. ekspr.* koja nosi dijete, koja je u drugom stanju; gravidna, trudna, zbabna // **zdjȅtnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ stanje one koja je zdjetna
✧ S-(SA-) + *v.* dijete
zdóla *pril. rij.* odozdo // **zdólac** *m* ⟨G -lca, N *mn* -lci, G zdôlācā⟩ *meteor.* vjetar koji za lijepa vremena puše tijekom svijetlog dijela dana od doline prema brdu
✧ S-(SA-) + *v.* dol, dolje
zdȑav *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ **1.** koji je dobra zdravlja ili pokazuje da je dobra zdravlja [*živ i* ~; ~ *razum*] **2. a.** koji koristi zdravlju, koji okrepljuje [*~a hrana*; *to je ~o*] **b.** koji nije opasan po zdravlje **3.** *pren.* koji je utemeljen na razumu [*~a ideja*]; logičan, racionalan △ *~**a valuta*** novac koji ima pokriće; stabilan, konvertibilan novac // **zdràvcāt** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ naglašeni oblik pridjeva zdrav; **zdràvica** *ž* **1.** *geol.* zemlja koja se nalazi ispod novog ili prekopavanog sloja, zdrava zemlja; cjelica **2.** mladenačka bubuljica (*acna juvenilis*); **zdȑavica** *ž* **1.** kraći govor ili formula od nekoliko riječi uz čašu koja se ispija za zdravlje, čast ili uspjeh **2.** *etnol.* čutura ili druga posuda s pićem kojom se pozivaju gosti na svadbu ili na krstitke; **zdȑavičār** *m* onaj koji nazdravlja, onaj koji drži zdravicu; **zdȑavičārev** (**zdȑavičārov**) *prid.* koji pripada zdravičaru; **zdȑaviti** (koga, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. sad.* -vēći, *gl. im.* -vljēnje⟩ *arh. ekspr.* pozdravljati; **zdrâvljāk** *m* ⟨N *mn* -āci⟩ tip restorana gdje se ob. služe pića od mlijeka (i druga osvježavajuća pića i napici bez alkohola); **zdrâvlj|e** *sr* ⟨G -a⟩ **1.** dobro fizičko i psihičko stanje **2.** fizičko i psihičko stanje neke osobe **3.** dobro stanje općenito [*~e nacije*; *dom ~a*; *pucati od ~a*; *škodljiv za ~e*] △ ***duševno** ~e psih.* **1.** sposobnost zrelog i prilagodljivog rješavanja životnih poteškoća **2.** ravnomjerje između intelektualne i emocionalne inteligencije; **zdȑavo** (I) *čest.* pozdrav pri susretu ili rastanku, među vršnjacima i prijateljima i sl. koji jedan drugome govore »ti«; **zdȑavo** (II) *pril.* na zdrav način, kao zdrav čovjek [*on gleda na stvari ~*]; **zdràvstven|ī** *prid.* koji se odnosi na zdravlje, održavanje zdravlja, liječenje i sl. [*~o osiguranje*; *dobro ~o stanje*]; **zdràvstvenīk** *m* ⟨N *mn* -īci⟩ onaj koji radi u zdravstvu; **zdràvstveno** *pril.*, ob. u: [*~ sam dobro*]; **zdràvstvo** *sr* **1.** djelatnost na zaštiti zdravlja i liječenju bolesti **2.** ukupnost ustanova i stručnjaka za tu djelatnost
◈ **Zdrávko** m. os. ime (narodno), *usp.* Valentin; isto: **Zdràviša** *zast.*; **Zdrâvka** ž. os. ime ◇ *pr.* (od imena i nadimačka): **Zdrávčević** (110, Osijek), **Zdravèskī** (Karlovac), **Zdrávić** (Rijeka, Vrbovsko), **Zdrávko** (Omiš, sred. Dalmacija), **Zdrávković** (160, Dalmacija, Primorje)
✧ *prasl.* *sъdorvъ (*stsl.* sъdravъ, *rus.* zdoróvyj, *polj.* zdrowy) ≃ *ie.* *$h_1$su-: dobar (*grč.* eu-, *skr.* su-) + *doru-: drvo, stablo (*grč.* dóry: koplje, *skr.* dāru: drvo)
zdràvac *m* ⟨G -vca⟩ *bot.* rod jednogodišnjih zeljastih biljaka (*Geranium*) iz porodice *Geraniaceae*
✧ *v.* zdrav
zdravamàrija (**zdravomàrija**) *ž zool.* priobalni morski račić (*Portunus corrugatus*) iz porodice *Portunidae*
zdràvčica *ž bot.* biljka (*Sanicula europaea*) iz porodice štitarki (*Umbelliferae*); milogled
✧ *v.* zdrav
zdràvić *m bot.* biljka (*Daphne thymelaea*) iz porodice maslina (*Oleaceae*)
✧ *v.* zdrav
zdràvinjāk *m* ⟨N *mn* -āci⟩ *bot.* biljni rod *Libanotis* iz porodice štitarki (*Umbelliferae*)
✧ *v.* zdrav
Zdravomàrija *ž kršć.* molitva koja počinje riječima Zdravo Marijo
zdravonárodskī *prid.* (ob. *iron.*) kojega odlikuje način mišljenja zdravog naroda [~ *zaključak*; ~ *postupak*], *opr.* gòspodskī, filòzofskī, znanstven // **zdravonárodski** *pril.* pomoću načina mišljenja ili navika zdravog naroda [*zaključiti ~*; *postupiti ~*], *opr.* služeći se znanstvenim razlozima, filòzofski
✧ *v.* zdrav + *v.* narod, narodski
zdravoràzūmskī *prid.* kojeg odlikuje zdrav razum, koji se oblikuje po zdravom razumu [~ *sud (o čemu)*] // **zdravoràzūmski** *pril.* pomoću zdravoga razuma, zdravim razumom [~ *zaključiti*]
✧ *v.* zdrav + *v.* razum, razumski
zdravosèljāčkī *prid.* (ob. *iron.*) kojega odlikuje seljački način mišljenja ili života [~ *zaključak*; ~ *postupak*] // **zdravosèljāčki** *pril.* pomoću zdravog seljačkog načina mišljenja ili navika zaključiti
✧ *v.* zdrav + *v.* selo, seljački

zdràvstvuj, **zdràvstvujte** *uzv. rij. ekspr.* (+ *knjiš.* u 19. st.) zdravo!, zdrav bio!, zdravi bili!, dobar dan! i sl.; na rastanku u značenju »zbogom!« i sl.
✧ *rus.* zdrávstvuj

zdrềpati (što) *svrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* zdrềpān⟩ *reg.* **1.** pritiskom uništiti ono što treba da zadrži tvrdoću, prirodni oblik i ljepotu [~ *šljive*; ~ *ribizle*]; natući, umerati, zgnječiti **2.** izmuljati
✧ S-(SA-) + *v.* drepati

zdȑkati (što) *svrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* zdȑkān⟩ *vulg.* vrlo loše nešto izvesti, pokvariti, napraviti nesolidno, kao ni sebi ni svome, kako bilo // **zdrkánac** *m* ⟨G -nca, N *mn* -nci, G zdȑkānācā⟩ *vulg. pejor.* onaj koji mnogo ne vrijedi, nespretnjaković, nesposoban čovjek, kojekaković
✧ S-(SA-) + *v.* drkati

zdȑmati (koga, što) *svrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* zdȑmān⟩ **1.** *razg.* izbaciti iz mira, kolotečine ili normalnog reagiranja na vanjski svijet (o osobi); uzdrmati **2.** *žarg.* jako udariti tako da se protrese, strese // **zdȑmān** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ **1.** ⟨*prid. trp.*⟩, *v.* zdrmati **2.** *žarg.* koji se može prepoznati po nesuvislim postupcima, koji nije sasvim normalan; pomaknut, udaren, koji je u pomaku, lupnut
✧ S-(SA-) + *v.* drmati

zdròbiti (se) *svrš.* ⟨*prez.* zdrȍbīm (se), *pril. pr.* -īvši (se), *prid. trp.* zdrȍbljen⟩ **1.** (što, koga) stiskanjem i upotrebom snage razmrviti, učiniti da se usitni u više manjih komada ili mrva **2.** *pren.* uništiti da ništa ne ostane; smlaviti (o osobi) **3.** (se) slomiti se na više komada; smrviti se, razbiti se // **zdrȍbljenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je zdrobljen, svojstvo onoga što je zdrobljeno
✧ S-(SA-) + *v.* drobiti

zdrȕckati *svrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* zdrȕckān⟩ *reg.* **1.** natiskati, zgužvati **2.** usitniti gnječenjem; zdruzgati
✧ S-(SA-) + *njem.* drücken: tiskati, gnječiti

zdrûg *m* ⟨N *mn* zdrȕgovi⟩ *pov.* **1.** veći združeni odred u vojsci NDH 1941–1945. **2.** elitna jedinica Hrvatske vojske (do 2000) [*Prvi gardijski* ~] // **zdrûženo** *pril.* na združen način, zbliženo, spojeno; **zdrûženōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je združen; **zdrúžiti** (koga, što) *svrš.* ⟨*prez.* zdrûžīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zdrûžen⟩ **1.** povezati u zajednicu; zbližiti, sprijateljiti **2.** spojiti, sastaviti (o organizacijama, udruženjima i sl.); **zdrùživ** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji se da/može združiti; **združívati** (koga) *nesvrš.* ⟨*prez.* zdrùžujēm, *pril. sad.* zdrùžujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* združiti; **združívānje** *sr* **1.** ⟨*gl. im.*⟩, *v.* združivati **2.** *konstr. neodom.*, *v.* asocijativnost
✧ S-(SA-) + *v.* drug

zdrvènjeti se *svrš.* ⟨*prez.* zdrvènīm se, *pril. pr.* -ēvši se, *prid. rad.* zdrvènio/zdrvènjela se *ž*⟩ prestrašiti se, neugodno se iznenaditi, ukočiti se od straha // **zdrvenjívati se** *nesvrš.* ⟨*prez.* zdrvènjujēm se, *pril. sad.* zdrvènjujūći se, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zdrvenjeti se
✧ S-(SA-) + *v.* drvo, drvenjeti

zdûr *m* ⟨N *mn* zdȕrovi⟩ *reg.* **1.** *pov.* u Dubrovniku pučanin u službi vlasti Republike (kao glasnici, kneževska pratnja, redarstveni poslovi i sl.) **2.** *zool.* morska riba
✧ *dalmat.* ← *lat.* exitor: onaj koji izlazi

zdȕšan *prid.* ⟨*odr.* -šnī⟩ koji radi ili sudjeluje u potpunosti; revan, usrdan, svesrdan // **zdȕšno** *pril.* revno, usrdno, svesrdno; **zdȕšnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina ili postupak onoga koji je zdušan
✧ S-(SA-) + *v.* duša

zdvájati (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* zdvâjām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ biti zdvojan, izgubiti mir kad se ne vidi izlaz, biti u očajanju; očajavati // **zdvójan** *prid.* ⟨*odr.* zdvôjnī⟩ koji zdvaja; očajan; **zdvôjno** *pril.* zdvajajući, očajno; **zdvójnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ stanje onoga koji je zdvojan, koji zdvaja
✧ S-(SA-) + *v.* dva, dvojiti

zdvóra *pril. rij. arh.* izvana
✧ S-(SA-) + *v.* dvor

zéba *ž zool.* ptica pjevica (*Fringilla coelbs*) iz porodice *Fringillidae*, red vrapčarki (z. bitkovica *Fringilla coelebs*; finkulja)
♦ *pr.* (nadimačka, moguće preklapanje s *v.* zepsti): **Zéba** (360, Zagreb, Požega, Slavonija), **Zèbec** (580, Zagorje, Varaždin, Podravina), **Zébić** (1000, Sinj, Kostajnica, Banovina, sred. Dalmacija, moguće i *hip.* od Euzebije)
✧ *prasl.* *zęba (*rus.* zjáblik, *polj.* zięba)

zébnja, *v.* zepsti

zềbra *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩ **1.** *zool.* prugasta afrička životinja (*Hippotigris zebra*, *Equus zebra*) iz porodice konja **2.** *pren.* **a.** isprugano mjesto na ulici koje označava pješački prijelaz i u prometu daje prednost pješaku **b.** (+ *potenc.*)

uzorak na pruge // **zèbrast** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ prugast kao zebra
✧ *port.* zebre, zebro: iberijski divlji magarac ≃ *šp.* en-zebra ← *lat.* equiferus: divlji konj

zebròīd *m* ⟨G zebroída⟩ *zool.* križanac između mužjaka zebre i kobile; vrlo otporan, služi kao teretna životinja u tropskim predjelima
✧ *v.* zebra + -OID

zèbū *m* ⟨G -ua⟩ *zool.* domaće govedo (*Bos indicus*) iz porodice šupljorožaca s grbom od masna tkiva, zastupljen u velikom broju raznolikih rasa na području *J* Azije, tropske Afrike i Madagaskara; u Indiji ga poštuju kao svetu životinju
✧ *engl.* ← *egz.*

zêc *m* ⟨V zêče, I -om, N *mn* zèčevi/zècovi, *zb.* zèčād⟩ **1.** *zool.* divlja životinja (*Lepus*) iz reda glodavaca, porodica zečeva (*Leporidae*) s dugim zadnjim nogama i dugim ušima; zajec **2.** *pren.* plašljivac **3.** *razg.* trkač koji u utrkama (na srednje i duge pruge) vodi prvi dio utrke kako bi favoritima omogućio postizanje vrhunskih rezultata; pejsmejker **4.** lokalni vlak koji prevozi putnike s posla u prigradska mjesta stanovanja // **zèčād** *ž zb.* ⟨I -i⟩, *v.* zec; **zèčār** *m* ⟨G zečára⟩ *rij.* pas za lov na zečeve; **zèčetina** *ž*, *v.* zečevina; **zèčevina** (**zèčetina**) *ž* zečje meso; **zèčica**[1] *ž* **1.** ženka zeca **2.** *term.* stilizirano odjevena djevojka za zabavu i posluživanje u lancu noćnih lokala određenoga tipa; **zèčić** *m dem.* od zec; **zèčina**[1] *ž augm. ekspr.* od zec [*prava* ~; *velika* ~; *kakva* ~*!*]; **zèčinjāk** *m* ⟨N *mn* -āci⟩ mjesto uzgoja zečeva; **zèčjī** *prid.* koji se odnosi na zečeve, koji pripada zecu i zečevima, koji je od zeca [*~a dlaka*] △ *~**a stopa*** *bot.*, *v.* blaženak; *~**a usna***, *v.* hrnja; *~**e nožice*** *bot.* planinski cvijet podsjeća na srodstvo s runolistom (*Antennaria dioica*) iz porodice glavočika (*Compositae*); **zèčna** *prid. rij.* stanje zečice kad nosi mlade; bređa; **zèkan** *m* **1.** *hip.* od zec **2.** konj zečje boje dlake; zekonja, suronja; **zéko** *m hip.* od zec
◈ **Zêc** m. os. ime (narodno), *zast.*; isto: **Zèkan** ◊ *pr.* (nadimačka): **Zàjc** (210, Pazin, Ogulin, Istra, Pokuplje), **Zàjček** (Čazma, Valpovo, Podravina), **Zâjčić** (Ivanić Grad), **Zàjec** (1200, Zagreb i okolica, Zagorje), **Zêc** (2240, Slavonija, Dalmacija, Primorje), **Zêčević** (1380, Benkovac, Slavonija, Dalmacija), **Zèčić** (400, Split, Omiš, Slavonija), **Zèkan** (240, Split, Dalmacija, *v.* i zelen), **Zekánović** (270, Zadar, *v.* i zelen), **Zékić** (680, Zadar, sred. i *J* Dalmacija, ili *musl.* ime Zekija), **Zéko** (200, Đakovo, *I* Slavonija, Podravina, *v.* i zelen), **Zékonja** (Županja, Vinkovci), **Zékonjić** (Virovitica, Šibenik), **Zèkulić** (Ploče, Vrgorac, Dalmacija), **Zèkušić** (Slavonski Brod) ◊ *mikrotop.*: **Zêčevo**, **Zêčevō pȍlje** i sl. ◊ *top.* (naselja): **Zàjačkō Sèlo** (Ozalj, 211 stan.), **Zâjci** (Labin, 268 stan.), **Zêčevo** (Knin, 218 stan.), **Zêčevo Rògozničkō** (Šibenik, 95 stan.), **Zèčica** (Ogulin, 35 stan.)
✧ *prasl.* *zajęcь (*rus.* zájac, *polj.* zając), *lit.* zuikis ≃ *lit.* žaisti: skakati

zècer *m tipogr. reg. zast.* tipograf koji radi na olovnom slogu, koji radi na zecmašini; slagar, strojoslagar
✧ *njem.* Setzer

zècmašīna *ž tipogr. zast.* stroj za slaganje olovnih slova; linotip, monotip
✧ *njem.* Setzmaschine

zêčevac *m* ⟨G -ēvca, N *mn* -ēvci⟩ *bot.* biljka (*Lagoseris bifida*) iz porodice glavočika (*Compositae*)
✧ *v.* zec

zèčevina *ž bot.*, *v.* zanovijet[2]
✧ *v.* zec

zèčica[2] *ž bot.* biljka (*Phyteuma spicatum*) iz porodice zvončića (*Campanulaceae*)
✧ *v.* zec

zèčina[2] *ž bot.*, *v.* različak
✧ *v.* zec

zèćāt *m*, *v.* zekat

Zeeman (*izg.* Zêman), **Pieter** (1865–1943), nizozemski fizičar, za otkriće tzv. Zeemanovog efekta, *v.* Nobelova nagrada 1902 (s H. A. Lorentzom) // **Zeemanov** (*izg.* Zêmanov) *prid.* koji pripada Zeemanu △ ~ ***efekt*** *fiz.* u uvjetima djelovanja magnetskog polja na izvor svjetla svaka linija emitiranog svjetla rastavlja se na nekoliko linija

zeffiroso (*izg.* zefirôzo) *pril. glazb.* uputa na partituri da se interpretira lagano, prozračno
✧ *tal.* ≃ *v.* Zefir

zèfīr *m* ⟨G zefíra⟩ *pov.* pripadnik lako naoružanih odreda francuske vojske u Alžiru
✧ *fr.* zéphyr

Zèfīr *m* ⟨G Zefíra⟩ **1.** *mit.* **a.** grčki bog blagog, vlažnog zapadnog vjetra i zaštitnik bilja, sluga Erosa **b.** zapad uopće **2.** (zefir) *meteor.* **a.** *pov.* kod starih Grka i Rimljana (i kasnije) zapadni vjetar, ob. vjesnik proljeća **b.** topli i

vlažni zapadni vjetar na sjevernim obalama Grčke i Italije **c.** povjetarac, vjetrić **d.** vjetar nalik na fen u Koloradu (SAD) **3.** vrsta prozračna platna

✧ *grč.* zéphyros

zèhciger *m reg.* onaj koji je star šezdeset godina; šezdesetogodišnjak // **zèhcigerica** *ž, v.* zehciger

✧ *njem.* Sechziger

zèīn *m* ⟨G zeína⟩ *term.* jednostavni protein u obliku žutog praška, ekstrakt kukuruznog sjemena

✧ *nlat.* Ze(a) ← *grč.* zeiá: ječam, pšenica

Zeiss (*izg.* Cȁjs), **Carl** (1816–1888), njemački optičar i industrijalac, osnivač poduzeća za proizvodnju preciznih optičkih instrumenata (1846), osobito mikroskopa; poznata su njegova stakla za naočale

Zeitgeist (*izg.* Cȁjtgajst) *m sociol. fil.* opće intelektualno i duhovno stanje ili duhovno kretanje i ukus koji karakterizira neko vrijeme i područje; duh vremena [*Wagnerov antisemitizam je odvratan, ali je i ~ Njemačke u drugoj pol. 19. stoljeća*]

✧ *njem.*

Zeitlupe, *v.* cajtlupa

zèjtīn *m reg.* **1.** *zast.* maslinovo ulje **2.** svako jestivo ulje [*oči mu plivaju kao u ~u*] // **zéjtiniti** *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. sad.* -nēći, *gl. im.* -njēnje⟩ *reg.* (+ *srp.*) politi uljem; uljiti

✧ *tur.* zeytin ← *arap.* zäytūn: maslina ← zäyt: ulje

zèkāt (zèćāt) *m* ⟨G zekáta⟩ *isl.* milodar koji musliman kao vjersku dužnost daje jednom godišnje; novac se dijeli u dobrotvorne svrhe (u Saudijskoj Arabiji i danas obavezan)

✧ *tur.* zekat ← *arap.* zäkā(t): pročišćenje

zèlbstferštendlih *pril. zast.* razumljivo samo po sebi, jasno

✧ *njem.* selbstverständlich

zelèmbāć *m* ⟨G zelembáća⟩ **1.** gmaz (*Lacerta viridis, L. trilineata*) iz porodice gušterica, žuto-zelene boje s tamnim pjegama **2.** *žarg.* (u šali) **a.** nezreo, početnik; žutokljunac **b.** američki dolar

✧ *v.* zelen

zèlen *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ **1. a.** koji ima boju mladog ili neuvelog lišća, trave itd. **b.** obrastao raslinjem takve boje **2. a.** koji nije sazrio (plod, usjev) **b.** *pren.* mlad, neiskusan, neodrastao **3.** siv, sivkast (konj) △ ~***a gnojidba*** *agr.* zaoravanje u tlo posebno uzgojenih biljaka; sideracija; ~***a mafija*** preprodavači na tržnici koji nelegalno podižu cijene; ~***a tržnica*** tržnica ili dio tržnice na kojem se prodaje zèlēn (kao obilježje te tržnice); ~***a zemlja*** *min.* zelenosivi mineralni pigment dobiven mljevenjem nekih prirodnih željezno-magnezijevih silikata; ~***i Franc*** *lokal. zast.* zagrebački javni izvor pitke vode priključen na vodovodnu mrežu, pun mlaz uključuje se ručkom (po tradiciji na javnim površinama obojen zeleno); ~***i kadar*** *pov.* naoružani bjegunci iz austrougarske vojske u 1. svjetskom ratu (naziv zbog skrivanja takvih dezertera po šumama); ~***i pojas*** gradska zona koja se odlikuje zelenilom i koja se zaštićuje propisima o čuvanju i njegovanju; ~***i škriljevac*** *min.* zelena metamorfna stijena slabe škriljavosti (sastoji se od albita, klorita, amfibola); ~***i Tomaš*** *lokal. žarg. zast.* policijska kola kojima se veći broj ljudi odvozi na policiju nakon racije i sl. (Crna marica); ~***i val*** *prom.* jednosmjerna ulica u kojoj se promet regulira posebno usklađenim semaforima radi protočnosti // **zèlēn** *ž* ⟨I -i⟩ **1.** *ekspr.* opći dojam zelenila u prirodi **2.** zeleno povrće (salata, blitva, špinat itd.) kao ukupnost **3.** biljke bez drvenastih dijelova, bez odrvenjela stabla; **zèlenī** *m* **1.** onaj koji ima na sebi kakvu zelenu odjeću ili uniformu (pripadnik domaćeg Gestapoa u 2. svjetskom ratu) **2.** pripadnik raznih političkih stranaka ili pokreta za čuvanje kvalitete života u zaštićenoj prirodi; ekologist; **zelènil|o** *sr* **1.** opći dojam ili prostiranje po površini zelene boje **2.** zeleno raslinje, nasadi [*živjeti u ~u*]; **zelènīš** *m* ⟨G zeleníša⟩ **1.** zèlēn **2.** *lokal. knjiš.* gavun; **zelèniti** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. sad.* -nēći, *gl. im.* -njēnje⟩ činiti zelenim, bojiti u zeleno; **zelènkast** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji nije sasvim zelen, donekle zelen; **zelènkasto** *pril.* tako da se čini da je zeleno; **zelènkastōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je zelenkast, svojstvo onoga što je zelenkasto; **zèlēnko** *m* konj sive, zelene boje, *usp.* zelen (3); **zelèno** *pril.* **1.** u zelenoj boji **2.** *pren.* nezrelo, neiskusno; **zèlēnje** *sr zb.* povrće, zèlēn (2); **zelènjeti se** *nesvrš.* ⟨*prez.* zelènīm se, *pril. sad.* zelènēći se, *gl. im.* zelènjēnje⟩ biti zelen, isticati se zelenom bojom

✧ *pr.* (nadimačka, ob. prema boji očiju ili poletnosti): **Zelánović** (Brač, Hvar), **Zelèmbaba** (130, Knin, Drniš, Zagora), **Zèlen**

(Dubrovnik, Varaždin), **Zelènbaba** (160, Knin, Kaštela, Zagora), **Zelènbrz** (80, Virovitica, Đurđevac, Slavonija), **Zèlēnčić** (100, Zadar, Novska), **Zèlenī** (Slavonski Brod, Zagreb), **Zelèničić** (Zagreb, Dugo Selo), **Zèlenić** (110, Međimurje, Valpovo, Podravina), **Zelènika** (370, Zagreb, Slavonija), **Zèlēnka** (Osijek, Varaždin), **Zelénko** (Koprivnica, Slavonija, Podravina), **Zelénković** (Osijek, Sisak, Kutina), **Zelénović** (200, Knin, Slavonija, Dalmacija), **Zélić** (1990, Obrovac, Makarska, sred. i *S* Dalmacija, Bukovica), **Zèljāk** (250, Novi Marof, Šibenik, Varaždin, Drniš), **Zéljko** (370, Split, Slavonija, Imotski), **Zéljković** (290, Omiš, Slavonija, Split, Podravina) ◊ *top.* (naselja): **Zèlengrad** (Obrovac, 512 stan.), **Zèleno Pȍlje** (Beli Manastir, 122 stan.)

✧ *prasl.* i *stsl.* zelenъ (*rus.* zelēnyj, *polj.* zielony), *lit.* želvas: zelenkast ← *ie.* *g'helh$_3$- (*grč.* khlōrós, *skr.* hari-)

zelènāš *m* ⟨G zelenáša⟩ **1.** onaj koji daje novac uz nepravednu kamatu; lihvar **2.** protivnik ujedinjenja Crne Gore sa Srbijom poslije 1. svjetskog rata, po zelenim glasačkim listićima, *opr.* bjelaš (po bijelim listićima) // **zelenàšica** *ž*, *v.* zelenaš; **zelènāšk|ī** *prid.* koji je svojstven, koji se odnosi na zelenaše [*~e kamate*]; **zelènāški** *pril.* kao zelenaš, na način zelenaša; **zelenáštvo** *sr* poslovi zelenaša; zelenašenje, lihvarstvo

✧ *v.* zelen

zelènčica *ž* **1.** *zool.*, *v.* čiž **2.** *bot.* zimzeleni ukrasni grm (*Prunus laurocerasus*) iz porodice ruža (*Rosaceae*), velikih svijetlozelenih listova, ima sitan bobičast plod; lovorvišnja

zelènīk *m* ⟨G zeleníka, N *mn* zeleníci⟩ *bot.* biljka (*Evonymus japonica*) iz porodice *Celastraceae*

✧ *v.* zelen

zelènika *ž bot.* **1.** rod vazdazelenih grmova (*Phillyrea*) iz porodice maslina (*Oleaceae*), raste u sredozemnom području; komorika z. **2.** *v.* šimšir

✧ *v.* zelen

zelenkáda (**zulumkáda**, **zerekáda**) *ž reg. bot.*, *v.* sunovrat[1]

✧ *tur.* zerrin kadeh ← *perz.* zerrīn: zlatan + *arap.* qadäh: pehar

zelenjàva *ž razg.* povrće, zȅlēn, zerzevat

✧ *slov.* ≃ *v.* zelen

zeloso (*izg.* zelôzo) *pril. glazb.* uputa na partituri da se izvodi revno, izražajno, užurbano

✧ *tal.*

zèlōt *m* ⟨G zelóta⟩ **1.** *pov. jud.* pripadnik radikalne židovske sekte, koja se u 1. st. opirala rimskoj okupaciji Palestine **2.** *pov.* jedna od političko-vjerskih stranaka u Bizantu čiji su pristaše sredinom 14. st. digli ustanak u Solunu **3.** onaj koji se pretjeranim žarom zalaže za neku stvar; zanesenjak; vatren, nesnošljiv pristalica čega, vrući pobornik; fanatik, zilot // **zelòtičan** *prid.* ⟨*odr.* -čnī⟩ koji je pretjerano revan u vjerskim pitanjima, u vršenju vjerskih obreda; **zelotìzam** *m* ⟨G -zma⟩ **1.** svojstvo zelota, pretjerana revnost, fanatizam **2.** *psih.* iskazivanje nenormalne, neuobičajene srdačnosti i ljubaznosti; **zèlōtskī** *prid.* koji se odnosi na zelote; **zèlōtski** *pril.* kao zelot, na način zelota

✧ *grč.* zēlōtḗs: koji se divi

zȇlj|e *sr* **1.** zeleno povrće; zȅlēn **2.** *v.* kupus **3.** *žarg.* boja igraćih karata u mađarskim kartama; pik // **zeljànica** *ž kulin.* slana pita od špinata (blitve), jaja, vrhnja smotanih u razvučeno tijesto i zapečenih u pećnici; **zèljār** *m* ⟨G zeljára⟩ onaj koji uzgaja zelje; **zeljárev** (**zeljárov**) *prid.* koji pripada zeljaru; **zeljàrica** *ž*, *v.* zeljar; **zȅljast** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ **1.** koji uvijek ima zelenu stabljiku, koja ne odrvenjuje [*~a biljka*], *opr.* drvenast **2.** zelenkast ili zelenkastosiv (zec i sl.)

✧ *prasl.* *zelje (*rus.* zél'e, *polj.* ziele) ≃ *v.* zelen

zèmān *m* ⟨G zemána⟩ *reg.* epoha, vrijeme u velikom odsjeku sa svojim obilježjem; vakat, doba [*turski ~*]

✧ *tur.* zeman *arh.* zaman ← *arap.* zämān

zèmbīlj (**zèmbīl**) *m* ⟨G zembílja⟩ *reg.* torba za tržnicu s dvije ručke ispletena od lika; ceker

✧ *tur.* ← *perz.* zenbīl

zèmička *ž*, *v.* žemlja

zemìrot *m jud.* pjesme koje se pjevaju na hebrejskom jeziku na Šabat, dok svi sjede za stolom

✧ *hebr.* zĕmīrōth

zèmlknēdli (**sèmlknēdli**) *m mn kulin. reg.* jelo od narezanih, prepečenih i mlijekom natopljenih žemičaka, jaja i brašna umiješanih zajedno i oblikovanih u okruglice

✧ *austr.njem.* Semmelknödeln

zèmlprēzle (**sèmlprēzle**) *ž mn* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩ *reg.* mrvice od isušenih i samljevenih zemičaka; prezl, krušne mrvice

✧ *njem.* Semmel + Brösle(in): mrvica

zèmlj|a *ž* ⟨N *mn* zȅmlje, G zemáljā⟩ **1. a.** (Ze-

mlja) planet na kojem živimo, treći unutarnji planet Sunčeva sustava s jednim prirodnim satelitom (Mjesec) **b.** mjesto, prostor života i ljudske djelatnosti; svijet **2.** površina Zemlje, kopno, suho, *opr.* voda **3.** površina tla, gornji sloj Zemljine kore [*nad ~om i pod ~om*] **4. a.** zemljište, tlo kao izvor dobara i hrane **b.** (i u *mn*) parcela, prostor koji se obrađuje, iskorištava; zemljište kao imovina, vlasništvo [*privatna ~a*; *zadružna ~a*; *državna ~a*] **5.** tip tla koje se obrađuje, na kojem se gradi itd. [*pjeskovita ~a*; *raskvašena ~a*] **6.** *pov.* državno-upravna jedinica u smislu državne, administrativne i političke podjele Habsburške Monarhije i Austro-Ugarske Monarhije △ ***bijela ~a*** propusna, pjeskovita zemlja; ***crna ~a*** **1.** zemlja zagasite boje, drugačijeg kemijskog sastava nego druga tla (zemlje) **2.** *retor.* zemlja kao simbol vječnog pokoja i konačnog počivališta svih ljudi [*sve je crna ~a*]; ***crvena ~a*** zemlja crljenica; ***kamenita*** (***kamenljiva*** *arh.*) ***~a*** tlo s dosta kamena (i takvoga koje stoji uspravno u većim komadima »na nož«), podesna za uzgoj badema, maraske, masline i smokve; ***ničija ~a*** **1.** prostor između dviju zaraćenih vojski koji ne pripada nijednoj strani **2.** prostor neposredno uz državne granice **3.** *pren.* prostor, područje djelovanja na koje nitko ne polaže pravo; ***obećana ~a*** **1.** *bibl.* Palestina **2.** *pren.* sretna, bogata zemlja ili kraj; ***plava ~a***, *v.* humarica; ***plitka ~a*** tanja naslaga plodnog tla, osobito pri uzgoju nekih kultura (loze) osjetljiva na sušu, *opr.* ***duboka ~a***; ***Sveta ~a*** *pov.* Palestina s Jeruzalemom i Kristovim grobom; ***~a primitka*** *sociol.* zemlja koja je prihvatila migrante, bez obzira naseljavaju li se trajno ili ne, *usp.* ***~a useljavanja***; ***~a useljavanja*** *sociol.* **1.** zemlja u kojoj je broj ljudi koji stižu iz inozemstva veći od broja onih koji iz nje odlaze **2.** zemlja koja provodi politiku trajna useljavanja stranaca; imigracijska zemlja, *usp.* ***~a primitka***; ***~e u razvoju*** *ekon.* izraz koji je zamijenio raniji termin: nerazvijena područja // **zemáljac** *m* ⟨G -ljca, N *mn* -ljci, G zèmāljācā⟩ humanoidno biće Zemlje, *opr.* svemirac; **zemàljsk|ī** *prid.* **1.** koji se odnosi na Zemlju, koji pripada Zemlji [*~a kugla*] **2.** koji se odnosi na ovaj svijet, svojstven realnosti; ljudski, ovozemaljski, *opr.* onostran, nebeski **3.** *pov.* koji se odnosi na zemlju u smislu državne, administrativne i političke podjele [*~a vlada*]; **zèmljāčki** *pril.* kao zemljak, na način zemljaka [*skupljaju se ~*; *pomažu se ~*]; **zèmljā|k** *m* ⟨G zemljáka, N *mn* zemljáci⟩ onaj koji je iz istoga kraja; kompatriot; **zemljàkinja** *ž*, *v.* zemljak; **zèmljan** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ **1.** koji je izrađen od zemlje [*~i lonac*] **2.** koji se odnosi na zemlju [*~i radovi*] **3.** *pren.* zemljast [*~i ten*]; **Zèmljanin** *m* (**Zèmljānka** *ž*) ⟨N *mn* Zèmljani⟩ stanovnik Zemlje prema stanovnicima s drugih planeta ili iz drugih galaktika u književnosti, filmovima i stripovima, *usp.* Marsovac; **zèmljanskī** *prid.* koji se odnosi na Zemljane; **zèmljanski** *pril.* kao Zemljanin, na način Zemljana; **zemljàrina** *ž* porez ili kakvo drugo davanje u novcu iznosa određena prema veličini zemljišnog posjeda; **zȅmljast** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je boje kao zemlja, koji ima smeđu boju lica [*~ ten*; *~a boja kože*; *~ u licu*]; (ob. u pušača i bolesnika); **zȅmljav** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ uprljan zemljom; **zèmljic|a** *ž* **1.** *hip.* od zemlja (Zemljica od Zemlja) **2.** *dem.* u zn. mala zemlja i malo zemlje, *usp.* zemlja (4) **3.** *knjiš.* *ekspr.* zemlja koja pokriva onoga koji leži u grobu; **zèmljīk** *m* ⟨G zemljíka⟩ *kem. zast.*, *v.* telurij[1]; **Zèmljin** *prid.* koji se odnosi na Zemlju; **zȅmljīšn|ī** *prid.* koji se odnosi na zemljište (2) △ ***~a knjiga*** knjiga u koju su ubilježeni podaci o vlasništvu i vrijednosti zemljišta na nekom području; ***~i kapacitet*** *hidr.* maksimalna količina vode koju tlo neodređeno vrijeme može zadržati usprkos djelovanju gravitacije, *usp.* deficit vlage zemljišta, *v.* deficit △; ***~i ured*** ured u kojem se vrši ubilježavanje i procjena zemljišta; **zȅmljīšnica** *ž*, *v.* zemljišnik; **zȅmljīšnīk** *m* ⟨N *mn* -īci⟩ onaj koji uvodi u zemljišne knjige; **zȅmljīšte** *sr* **1. a.** kraj, predio [*brdovito ~*] **b.** tlo [*močvarno ~*] **2.** imovinski pojam [*općinsko ~*; *privatno ~*]; **zȅmnī** *prid.* **1.** koji se nalazi u zemlji ili uzima iz zemlje, koji je u dubljim slojevima; podzemni **2.** *ekspr.* *retor.* zemaljski △ ***~ ostaci*** *retor.* *ekspr.* posmrtni ostaci; ***~ plin*** *geol.* prirodni plin, smjesa plinovitih ugljikovodika kojima je glavni sastojak metan; koristi se kao energent

◆ *pr.* (etnici): **Zèmljāk** (190, Valpovo, Novi Marof, Križevci, Zagreb i okolica), **Zémljić** (220, Zagreb, Međimurje, Zagorje), **Zèmunić** (Donji Miholjac, Virovitica), **Zemùnīk** (Omiš, Poljica, Split), **Zemúnović** (Zagreb, Daruvar)

✧ *prasl.* *zemja (*stsl.* zemlja, *rus.* zemljá, *polj.* ziemia), *lit.* žemė ← *ie.* *dhg'hem- (*lat.* humus, *grč.* khthṓn)

Zèmljāk, Ivan (1893–1963), hrv. moderni arhitekt i urbanist, u Zagrebu izveo seriju školskih zgrada pod utjecajem neoplasticizma; na položaju šefa Odsjeka za novogradnje Gradskog građevnog ureda bitno utjecao na primjenu moderne arhitekture u Zagrebu

zȅmlji *m lingv.* ime slova z u glagoljičkoj i ćiriličkoj azbuci; zemlja, *usp.* z (**2**)

zemljomjérstvo *sr* detaljno mjerenje zemljišta (**1**) kojem je svrha opis i izrada zemljopisnih karata // **zȅmljomjēr** *m* onaj kome je zemljomjerstvo profesija; **zȅmljomjērskī** *prid.* koji se odnosi na zemljomjere i zemljomjerstvo

✧ *v.* zemlja + *v.* mjera, mjeriti

zȅmljopīs *m* **1.** (ob.) nastavni predmet koji obrađuje raširenost i međusobnu povezanost prirodnih pojava i čovjekova rada na površini Zemlje **2.** *v.* geografija // **zemljopísac** *m* ⟨G -sca, N *mn* -sci, G zemljòpīsācā⟩ *arh. knjiš.* geograf; **zȅmljopīsn|ī** *prid.* koji se odnosi na zemljopis; geografski △ ~**a karta**, *v.* zemljovid; **zemljopíščev** *prid.* koji pripada zemljopiscu

✧ *v.* zemlja + *v.* pisati

zemljopósjed *m* zemljišni posjed, zemljište kao imovina // **zemljopósjednica** *ž*, *v.* zemljoposjednik; **zemljopósjedničin** *prid.* koji pripada zemljoposjednici; **zemljopósjedničkī** *prid.* koji se odnosi na zemljoposjednike; **zemljopósjednički** *pril.* kao zemljoposjednik, na način zemljoposjednika; **zemljopósjednīk** *m* ⟨N *mn* -īci⟩ onaj koji posjeduje zemlju (ob. u većoj količini), vlasnik zemlje; zemljovlasnik

✧ *v.* zemlja + *v.* posjesti, posjed

zemljorádnja *ž agr.* obrađivanje zemlje; ratarstvo, poljodjelstvo // **zemljòrādnīca** *ž*, *v.* zemljoradnik; **zemljòrādničin** *prid.* koji pripada zemljoradnici; **zemljòrādnīčkī** *prid.* koji se odnosi na zemljoradnike; **zemljòrādnīčki** *pril.* kao zemljoradnik, na način zemljoradnika; **zemljòrādnīk** (**zemljorâdnīk**) *m* ⟨V -īče, N *mn* -īci⟩ *razg.* onaj koji se bavi obrađivanjem zemlje kao glavnim zanimanjem; seljak, ratar, poljoprivrednik, težak, zemljodjelac, poljodjelac

✧ *v.* zemlja + *v.* rad[1], raditi

zȅmljotrēs *m ekspr.* potres

✧ *v.* zemlja + *v.* tres, tresti

zȅmljovīd *m* zemljopisna karta △ ***Ebstorfski*** ~ najveći srednjovjekovni zemljovid izrađen u 13. st. // **zȅmljovīdnī** *prid.* koji je prikazan na zemljovidu, koji se odnosi na zemljovid

✧ *v.* zemlja + *v.* vid, vidjeti

zémstvo *sr* ⟨G *mn* zêmstāvā/-ā⟩ *pov.* u carskoj Rusiji od druge pol. 19. st. skupština u kojoj je predstavnike imalo plemstvo, građanstvo i seljaštvo

✧ *rus.* zémstvo

Zèmūn *m* grad u Srijemu na desnoj obali Dunava (Srbija), 135.000 stan. // **Zemúnac** *m* (**Zèmūnka** *ž*) ⟨G -nca, N *mn* Zemúnci, G Zèmūnācā⟩ stanovnik Zemuna; **zèmūnskī** *prid.* koji se odnosi na Zemun i Zemunce

◆ *v.* zemlja

zemùnica *ž* **1.** *pov. etnol.* primitivna nastamba i sklonište, ukopano u zemlju i prekriveno šibljem i sl. **2.** *vojn.* u zemlji iskopano, zatvoreno i pokriveno boravište, skladište i sl. // **zemùničār** *m* onaj koji živi u zemunici; **zemùničk|ī** *prid.* koji se odnosi na zemunice [~*a nastamba*]

✧ *v.* zemlja

Zemùnīk Dônjī *m* naselje (u blizini Zadra), 2318 stan. // **Zemùničanin** *m* (**Zemùničānka** *ž*) ⟨N *mn* Zemùničani⟩ stanovnik Zemunika Donjeg i Gornjeg; **zemùnīčkī** *prid.* koji se odnosi na Donji i Gornji Zemunik i Zemuničane

◆ *v.* zemlja

Zemùnīk Gôrnjī *m* naselje (u blizini Zadra), 1310 stan.

◆ *v.* zemlja

zên *m fil.* škola mahayana budizma na Dalekom istoku, koja se najviše udaljuje od indijskih osnova; od filozofije kontemplacije postaje filozofija akcije, karakteristična po strogosti i misticizmu

✧ *jap.*

zenána *ž etnol.* dio kuće (u Indiji i Iranu) u kojem su izdvojene žene koje pripadaju porodici

✧ *hind.* ← *perz.*: ženski ← zan: žena

zȅnd *m lingv.* stari iranski (srednjoperzijski) prijevodi i komentar Aveste, svete knjige starih Iranaca s avestičkim himnama što se pripisuju uglavnom Zaratustri

✧ *perz.*

zendâdo *m* ⟨N *mn* -si⟩ *etnol.* vrsta marame, rubac s dugim resama (uz neke španjolske ženske nošnje)

✧ *šp.*

zèndār *m* ⟨G zendára⟩ *reg. zast.* zeleni bakreni pigment koji se nekoć u Bosni proizvodio stavljanjem bakrenih ploča u žestoki ocat (bakreni acetat)
✧ *tur.* zencar ← *arap.* zänğār
zenđèfīl *m* ⟨G zenđefíla⟩ *reg.* začin pikantna okusa, dobiva se od korijena biljke *Zingiber officiale* iz tropske Azije; đumbir, đenđefil
✧ *tur.* zancefil ← *arap.* zänğābīl ← *perz.* zenğebīl
zènđīl *prid.* ⟨*indekl.*⟩ *reg.* **1.** koji ima mnogo novaca i druge imovine; bogat [~ *čovjeka*] **2.** *pren.* koji je pun dobrih svojstava // **zenđìluk** *m* ⟨N *mn* -uci⟩ *reg. ekspr. arh.* osobina onoga koji je zenđil; bogatstvo, obilje, blagostanje
✧ *tur.* zengin
zeneibána (**zên-ikebána**) *ž* u japanskoj cvjetnoj umjetnosti moderni stil u kojem sloboda izraza prevladava klasična pravila
✧ *jap.*
zènero *m*, *v.* đènero
zènga *ž* ⟨G *mn* zéngā/-ī⟩ *žarg.* pripadnik Zbora narodne garde (čest naziv od strane srpskih pobunjenika); zengovac // **zèngovac** *m*, *v.* zenga
Zènica *ž* industrijski grad u sred. BiH, 96.200 stan. // **Zenìčāk** (**Zèničanin**) *m* (**Zenìčānka**, **Zèničānka** *ž*) ⟨N *mn* Zeničáci/Zèničani⟩ stanovnik Zenice; **zèničkī** *prid.* koji se odnosi na Zenicu i Zeničane (Zeničake)
❖ *pr.* (etnik): **Zèničanin** (Slavonski Brod)
zènīt *m* ⟨G zeníta⟩ **1.** *astron.* točka na prividnoj nebeskoj sferi iznad glave motritelja; suprotna točka na nevidljivoj hemisferi je nadir **2.** *pren.* najviša točka; vrhunac [*biti u ~u* biti na vrhuncu slave, uspjeha itd.] △ ~**-teleskop** vertikalni nepomični astronomski dalekozor s malom fotopločom u fokusu objektiva; na njoj se snimaju tragovi zenitskih zvijezda pri njihovu prolazu kroz meridijan // **zènītnī** *prid.* koji se odnosi na zenit
✧ *nlat.* zenith ← (pogrešnim čitanjem srednjovjekovnih prepisivača) *arap.* sämt: put; sämt-ar-res: cesta iznad glave
zenitìzam *m* ⟨G -zma⟩ *knjiž. pov.* avangardni umjetnički pokret nakon 1. svjetskog rata u Zagrebu i Beogradu // **zenìtist** (**zenitìst**) *m* pristaša zenitizma
✧ prema časopisu *Zenit*
Zeno (*izg.* Zêno), **Apostolo** (1668–1750), talijanski dramski pisac i erudit, racionalist, autor 36 melodrama povijesnog i mitološkog sadržaja, brojnih oratorija i libreta; zajedno s G. Maffeiom, G. Vicom i L. A. Muratoriem, značajan utjecaj na buđenje povijesne svijesti u Italiji
Zènodot (4. st.–3. st. pr. Kr.), grčki filolog iz Efeza, priređivač kritičkih izdanja Homera, Hesioda i Pindara
Zènōn **1. Elejski** (o.490–430. pr. Kr.), grčki filozof i matematičar, sofist koji je duhovitim anegdotama i prividno logički izvedenim paradoksima (npr. »dokazima« da brzonogi Ahilej ne može stići kornjaču) doveo sofizam do apsurda; prema Aristotelu »otac dijalektike« **2. Kitijski** (o.350–264. pr. Kr.), grčki filozof, osnivač stoicizma
zenzìla *ž* ⟨G *mn* zenzílā⟩ *pov. pom.* tip galije do kraja 15. st.; redovito dva jarbola s latinskim jedrima, veslači su raspoređeni duž oba boka, a na svakoj klupi bio je jedan veslač
✧ *tal.* galea zenzile
zénzo *m* ⟨G -ē, N *mn* -e, G -ā⟩ *reg.* **1.** imenjak **2.** otac jednog bračnog druga prema ocu drugog; prijatelj, prikan
❖ *pr.* (nadimačko): **Zenzérović** (210, Pula, Istra)
✧ *tal.* zenso
zeòfāg *m* ⟨G zeofága, N *mn* zeofázi⟩ *biol.* životinja koja se hrani (ponajviše) kukuruzom
✧ *nlat.* ze(a) (mais): kukuruz + -FAG
zeolíti *m mn* ⟨N zeòlīt, G zeolíta⟩ *min.* alumosilikati, bezbojni, bijeli ili crvenkasti minerali, natrijevi ili kalcijevi aluminosilikati; u rahloj strukturi sadrže do 20% vode
✧ *grč.* zeîn: kuhati, kipiti + -LIT[1]
zèōn[1] *m* ⟨G zeóna⟩ *pravosl.* dio liturgije u kojem đakon ulijeva nekoliko kapi vode (»žive vode«) u kalež
✧ *grč.* zōión (hŷdōr): živa voda
zèōn[2] *m* ⟨G zeóna⟩ *zool.* križanac zebre i ponija
✧ *v.* ze(bra) + *grč.* ônos: magarac
zèp|a *ž* ⟨G *mn* zêpā⟩ *reg.* papuča od valjane vune [*obuti/navući ~u*]; terluk
✧ *tal.* zeppa: podloga, umetak
Zeppelin (*izg.* Cèpelin), **Ferdinand** (1838–1917), njemački graditelj upravljivih zračnih brodova s metalnim kosturom, koji su po njemu dobili ime; neke nacrte otkupio od Zagrepčanina D. Schwarza, *v.*, *usp.* cepelin
zêpsti (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* zébem, *pril. sad.* zébūći, *prid. rad.* zêbao/zêbla *ž*⟩ trpjeti studen,

hladnoću // **zébnja** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩ **1.** osjet hladnoće, drhtavica od studeni **2.** *pren.* zabrinutost, zla slutnja, strah, strahovanje za koga ili za što
✧ *prasl.* *zębsti (*rus.* zjábnut', *polj.* ziębnąć) ≃ *lit.* žembti: rezati

ZEPTO- *mat.* kao prvi dio riječi u nazivu decimalne jedinice, znači 10^{-21} (oznaka z)
✧ *grč.* septós: ozbiljan, ugledan

zȅr *m* ⟨N *mn* zèrovi⟩ *zool.* jastreb žutoglavi bradaš (*Gypaetus barbatus*)

zèra *ž* ⟨G *mn* zérā⟩ *reg.* **1.** sitna stvar; stvarčica (*hip.* zerica) [~ *od djeteta*] **2.** mala vrijednost; beznačajnost [*što mi je ta ~ od plaće*] // **zèrica** *ž dem.* od zera; **zèricu** *pril. dem.* od zeru [~ *vina*]; **zèru** *pril. reg.* vrlo malo, sitnicu [~ *vina*; ~ *kave*]
✧ *tur.* zerre ← *arap.* ḍarre: zrno prosa

zeràim *m pov.* prvo od šest poglavlja knjige Mišna u kojem se raspravlja o obredima i zakonodavstvu vezanom za zemljoradnju
✧ *hebr.* zerāʿīm: sjemenje

zȅrdast *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ *reg.* žućkast
✧ *tur.* ← *perz.* zerd: žut

zèrdāv *m* ⟨G zerdáva⟩ **1.** *zool.* velika lasica (*Mustela erminea*) **2.** *meton.* krzno te životinje; hermelin // **zerdànlija** (**zerdàlija**, **zrdèlija**) *ž pov. reg.* visoka kapa opšivena krznom zerdava; kapa od zibelina
✧ *tur.* zerdeva

zȅrdelija *ž zool. reg.* vrsta rane šljive (*Prunus pseudoarmeniaca*); šljiva ranka
✧ *tur.* zerdalı ← *perz.* zerdālū: žuta šljiva

zerekáda *ž*, *v.* zelenkada

zèrēr *m* ⟨G zeréra⟩ *rib.* mala mreža stajaćica za lov na gavune (tjeraju se u mrežu plašenjem veslom); upotrebljava se na zapadnoj istarskoj obali

zèricu, *v.* zera

zero (*izg.* zirô) *br.* ništica, nula △ ~ ***flag*** (*izg.* ~ flȅg) *inform.* nulta zastavica koja u spremniku poprima vrijednost 1 ako je rezultat posljednje operacije 0; ~ ***point*** (*izg.* ~ pòint) *tehn.* radna točka
✧ *tal.* ← *srlat.* zephirum ← *arap.* ṣifr

Żeromski (*izg.* Žeròmskī), **Stefan** (1864–1925), vodeći pripovjedač i dramski pisac »Mlade Poljske«, duhovni vođa poljske mladeži na prijelazu stoljeća; obilni opus širokog tematskog raspona, u povijesnim i suvremenim temama najviše posvećen nacionalnim stremljenjima i borbi za slobodu i socijalnim temama poljskoga društva

zèru, *v.* zera

zerzèvāt *m* ⟨G zerzeváta⟩ *reg.* **1.** povrće, zelen **2.** (+ *potenc.*) nevažne stvari; sitnice, tričarije
✧ *tur.* ← *arap.* ⟨*mn*⟩ ← *perz.* sebze: povrće

ZET *krat.* Zagrebački električni tramvaj

zȅt[1] *m* ⟨N *mn* zètovi⟩ **1.** kćerin muž **2.** *reg.* sestrin muž, muž ženske osobe iz obitelji
◈ *pr.* (nadimačka): **Zètica** (Ivanić Grad), **Zétić** (Nova Gradiška, Donji Miholjac), **Zêtović** (350, Donji Miholjac, *I* Slavonija, Koprivnica)
✧ *prasl.* i *stsl.* zętь (*rus.* zjat', *polj.* zięć), *lit.* žentas ← *ie.* *g'enh$_1$- (*lat.* gener, *skr.* jāta-: rod, rođen)

zêta *sr* **1.** *lingv.* šesto slovo grčkog alfabeta **2.** u starogrčkom znak za sliveni suglasnik (afrikatu) dz **3.** *pov.* u grčkom sustavu bilježenja brojeva oznaka za broj 7 **4.** *mat.* prefiks u nazivu dekadske jedinice, znači 10^{21} (oznaka Z) // **zȅt**[2] *m* ime slova z (osim imena ze) [*od a do* ~ od početka do kraja, sve, sve po redu]; **zetacìzam** *m* ⟨G -zma⟩ *lingv.* razvoj, prijelaz ili promjena kojega suglasnika u glas »z« (plaza – placa)
✧ *grč.*

Zȅta *ž pov.* srednjovjekovno ime za područje Duklje, javlja se u 11. st., od 13. st. prevladava ime Crna Gora // **Zéćanin** *m* (**Zéćānka** *ž*) ⟨N *mn* Zéćani⟩ stanovnik Zete; **zȅtskī** *prid.* koji se odnosi na Zetu

zetètika *ž* ⟨D L -ici⟩ **1.** *fil.* vještina da se ispitivanjem drugih dođe do novih spoznaja (poznato je da je tako činio npr. Sokrat) **2.** *log.* jedan od naziva za logiku
✧ *grč.* zētētikḗ (tékhnē) ≃ zēteî: tražiti

Zetkin (*izg.* Cȅtkīn), **Clara** (1857–1933), njemačka političarka; na čelu ženskog socijalističkog pokreta u Njemačkoj, izdavač i urednica časopisa *Ravnopravnost* (1892–1917); jedna od suosnivača KP Njemačke (1919), član Izvršnoga komiteta Treće internacionale (1921–1924), nakon Lenjinove smrti gubi utjecaj; na njezin prijedlog 8. ožujak prihvaćen je 1910. kao međunarodni Dan žena

zeùgīt (**zeugȉt**) *m* ⟨G zeugíta⟩ **1.** *pov.* prema Solonovoj reformi, naziv atenskog građanina trećeg reda (imao samo jedan jaram volova); morao je služiti u vojsci, u teško naoružanom pješaštvu **2.** *pren.* suborac u bojnom redu
✧ *grč.* zeugîtai ≃ zeûgos: jaram

zeùgma (**zȅugma**) *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩ **1.** vezanje, povezivanje, spajanje **2.** *lingv.* postupak

kojim se jedan od dijelova izražava samo jedanput, npr. kad se vežu dvije imenice s glagolom koji vrijedi samo za jednu od njih [*udariše bubnji i svirale* (svirale ne udaraju)]
✧ *grč.* zeûgma: most

Zȅus *m mit.* vrhovni bog grčkog Panteona sa sjedištem na Olimpu; bog munje, kiše, oluje i potresa; žena mu je sestra Hera, ali imao je i mnogo božanskih i zemaljskih ljubavnica i s njima mnoštvo sinova i kćeri

zèvāl *m* ⟨G zevála⟩ *reg.* **1.** *ekspr.* **a.** posljednji trenutak ili točka kada se što skončava; kraj, propast **b.** padanje, pad **2.** zenit
✧ *tur.* ← *arap.* zäwāl: proći, propasti

zèvzek *m* ⟨N *mn* -eci⟩ *reg.* onaj koji je ćaknut, koji se odlikuje aktivnim glupim postupcima; spadalo, redikul // **zèvzečiti** *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. sad.* -čēći, *gl. im.* -čēnje⟩ *reg.* ponašati se kao zevzek; **zèvzekast** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ *reg.* koji ima svojstva zevzeka
✧ *tur.*

zèzalo *sr zool.* morski rak karakteristična pomicanja repa (*Scyllarus arctus*) iz porodice *Scyllaridae*; batikul
✧ *v.* zezati

zȅzati (koga, što, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ *razg.* zavitlavati (se), šaliti (se), zbijati šale, zafrkavati (se), igrati (se) // **zȅzalica** *ž* TV jingle; **zezàncija** *ž razg.* situacija kad se u društvu međusobno zeza, zezanje; **zȅzantskī** *prid.* koji se odnosi na zezatore i zezanje; zafrkantski; **zèzātor** (**zezâtor**) *m* onaj koji se zeza, zafrkant; **zȅznuti** (koga, se) *svrš.* ⟨*prez.* zȅznēm, *pril. pr.* -ūvši, *imp.* zȅzni, *prid. rad.* zȅznuo, *prid. trp.* zȅznūt⟩ *razg.* prevariti (se)
✧ *ekspr.* ≃ *tur.* zevzek: brbljavac

zgàditi (se) *svrš.* ⟨*prez.* -īm (se), *pril. pr.* -īvši (se), *prid. trp.* zgàđen⟩ **1.** (koga, što) učiniti da bude gadan, da kod drugih izaziva gađenje **2.** (komu što) učiniti da mu bude gadljivo, da mu se što ogadi **3.** (se) **a.** osjetiti gađenje **b.** postati takav da se drugi gade // **zgàđenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ stanje onoga koji je zgađen
✧ S-(SA-) + *v.* gad, gaditi

zgàrīšte *sr* mjesto gdje je bio požar, ostaci onoga što je uništeno požarom
✧ S-(SA-) + *v.* gar, garav

zgàsnuti (∅, se) *svrš.* ⟨*prez.* zgàsnēm, *pril. pr.* -ūvši, *prid. trp.* zgàsnūt⟩ *ekspr. knjiš.* prestati gorjeti ili svijetliti; ugasiti se
✧ S-(SA-) + *v.* gasiti

zgàziti *svrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zgàžen⟩ **1.** (što) uništiti tako što se prignječi stopalom **2.** (koga, što) *pren.* uništiti, satrti, slomiti // **zgàženōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je zgažen, svojstvo onoga što je zgaženo
◈ *pr.* (nadimačko): **Zgàzivoda** (Zlatar Bistrica, Kutina, Virovitica)
✧ S-(SA-) + *v.* gaz, gaziti

zgȉb *m* ⟨N *mn* zgȉbovi⟩ *rij.* **1.** pregib u zglobu, pokret gibanja u zglobu (ob. u koljenu) **2.** koljeno (2)
✧ S-(SA-) + *v.* gib

zglábati se, *v.* zglob

zglȁjza|ti *svrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* zglȁjzān⟩ *razg.* **1.** (∅, iz čega) iskočiti iz tračnica (o vlaku i tramvaju) [*vlak je ~o*] **2.** (∅) *pren.* propasti, nastradati, »otići u stranu«, biti odbačen (u politici i u drugim prilikama)
✧ prema *njem.* aus: iz + Gleis: kolosijek, kolotečina

zglȁvak *m* ⟨G -vka, N *mn* -vci⟩ zglob podlaktice i šake // **zglávē** (način pisanja uz: s glave) *pril.* **1.** od glave **2.** odozgo [*prilaze mu ~*]; **zglȁvkāri** *m mn*, *v.* člankonošci
✧ S-(SA-) + *v.* glava

zglèdati se *svrš.* ⟨*prez.* -ām se, *pril. pr.* -āvši se, *prid. trp.* zglèdān⟩ međusobno se pogledati s očekivanjem ili iznenađenjem
✧ S-(SA-) + *v.* gledati

zglȉhati *svrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* zglȉhān⟩ *reg.* izravnati (neku površinu, omjer poena u nekoj igri i sl.) [~ *račune*]
✧ *njem.* ausgleichen: izjednačiti

zglȍb *m* ⟨N *mn* zglòbovi⟩ **1. a.** *anat.* sastavak između pokretljivih koštanih dijelova tijela, omogućuje kretanje; pomičan spoj kostiju; gib **b.** mjesto u kojem se metalni sklop može okretati **2.** *bot.* člankovito zadebljanje na stablu biljke, mjesto račvanja; koljence // **zglábati se** *nesvrš.* ⟨*prez.* zglâbām se, *pril. sad.* -ajūći se, *gl. im.* -ānje⟩ sastavljati se u zglobu; **zglòbiti se** *svrš.* ⟨*prez.* (*3. l. jd*) zglòbī se, *pril. pr.* -īvši se, *prid. trp.* zglȍbljen⟩, *v.* zglabati se; **zglobljívati se** *nesvrš.* ⟨*prez.* zglòbljujēm se, *pril. sad.* -ajūći se⟩, *v.* zglobiti se; **zglȍbn|ī** *prid.* koji se odnosi na zglob [*~o mazivo*; *~i autobus*; *~a tijela*; *~a čahura*]; **zglȍbnica** *ž*, *v.* šarka[2]
✧ *prasl.* *sъglòbъ (*bug.* zglob) ≃ S-(SA-) + *v.* globiti

zglobòbolja *ž knjiš.* artritis
✧ *v.* zglob + *v.* bol, boljeti

zgnjéčiti (što, koga) *svrš.* ⟨*prez.* zgnjěčīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zgnjêčen⟩ pritiskanjem spljoštiti ili udubiti // **zgnjêčeno** *pril.* tako da je pritisnut; ulubljeno, zdrobljeno; **zgnjêčenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je zgnječen, svojstvo onoga što je zgnječeno
✧ S-(SA-) + *v.* gnjesti, gnječiti

zgȍd|a *ž* ⟨G *mn* zgôdā⟩ **1.** ono što se zgodi, manji ili prolazan događaj, usputan doživljaj [*to je ~a*] **2.** prigoda [*to je prava ~a* izvanredna prilika, odlična okolnost; *od ~e do ~e* povremeno] // **zgȍdan** *prid.* ⟨*odr.* -dnī⟩ **1.** koji je dobro prilagođen, koji dobro odgovara prilikama, potrebama, nekom cilju, namjeni; podesan, pogodan, prikladan za što, *opr.* nezgodan **2.** lijep, naočit, *opr.* ružan, neugledan; **zgȍdimicē** *pril. knjiš.* u zgodnoj prilici, od zgode do zgode; prigodice; **zgȍdimičan** *prid.* ⟨*odr.* -čnī⟩ **1.** koji se odnosi na zgodu **2.** koji se događa prigodno **3.** koji se događa povremeno; **zgodítak** *m* ⟨G -tka, N *mn* -íci, G zgòdītākā⟩ **1.** dobitak na lutriji **2.** *sport* pogodak u igrama u kojima se pobjeda postiže npr. ubacivanjem lopte u vrata; gol; **zgòditi** (koga, što) *svrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zgȍđen⟩ **1.** *arh.* pogoditi koga **2.** *razg.* pogoditi izbacivanjem iz ruke; **zgòditi se** *svrš.* ⟨*prez.* -īm se, *pril. pr.* -īvši se, *prid. rad.* zgòdio se⟩ dogoditi se, desiti se, slučiti se; **zgȍdno** *pril.* **1.** na zgodan, prikladan način **2.** u zgodnoj prilici, u podesnu trenutku **3.** povoljno, udobno, prikladno (o zgodnim prilikama, okolnostima za neku radnju) [*nije mi ~/~ mi je*]; **zgȍdnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je zgodan, svojstvo onoga što je zgodno
✧ S-(SA-) + *v.* god

zgȏljnī *prid. ekspr.* goli, nasušni, najnužniji [*~ život* goli život, život koji zadovoljava nasušne potrebe]
✧ S-(SA-) + *v.* gol[1]

zgòniti (koga, što) *nesvrš.* ⟨*prez.* zgònīm, *pril. sad.* zgònēći, *gl. im.* zgònjēnje⟩ **1.** goniti s čega, goniti nizbrdo, na niže mjesto [*~ stoku s planine*] **2.** goneći skupljati, dogoniti na jedno mjesto // **zgȍn** *m* ⟨G *mn* zgônā⟩ *reg.* **1.** uži pojas zemljišta (između dviju njiva itd.) **2.** mjesto gdje se dogone ovce; tor
✧ S-(SA-) + *v.* goniti

zgȍrēg (zgȍrēga) *pril.*, ob. u: [*nije (ne bi bilo, neće biti) ~* nije (ne bi bilo i sl.) loše, suvišno, naodmet, ne bi smetalo u zn.: bilo bi korisno, trebalo bi]
✧ S-(SA-) + *v.* gore

zgòtoviti (što) *svrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zgòtovljen⟩ **1.** spremiti, pripremiti jelo **2.** učiniti da bude gotovo; završiti // **zgotovljívati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* zgotòvljujēm, *pril. sad.* zgotòvljujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zgotoviti
✧ S-(SA-) + *v.* gotov, gotoviti

zgr̀abiti (se) *svrš.* ⟨*prez.* -īm (se), *pril. pr.* -īvši (se), *prid. trp.* zgr̀abljen⟩ **1.** (što, koga) snažno i hitro uhvatiti; ščepati **2.** (što) *pren.* uhvatiti priliku, domoći se čega u pravi čas, doći do čega na brzinu **3.** (se) uhvatiti se, pograbiti se
✧ S-(SA-) + *v.* grabiti

zgr̀ada *ž* ⟨G *mn* zgrâdā⟩ ono što je građeno, građevina za stanovanje, poslovnu djelatnost ili za smještaj čega [*~ sindikata*; *poslovna ~*; *stambena ~*]
✧ S-(SA-) + *v.* graditi

zgrafȉto *m umj.* tehnika crtanja na dvostrukom sloju žbuke na zidu; u gornji svjetliji sloj ureže se ili ugrebe crtež koji se stoga ukazuje u donjem sloju
✧ *tal.* sgrafitto

zgrànuti (se, koga) *svrš.* ⟨*prez.* zgrànēm (se), *pril. pr.* -ūvši (se), *prid. rad.* zgrànuo (se)⟩ jako (se) iznenaditi, zaprepastiti (se), preneraziti (se) // **zgrànūto** *pril.* zaprepašteno, preneraženo, vrlo iznenađeno; **zgrànūtōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ stanje onoga koji je zgranut; **zgranjívati** (koga, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* zgrànjujēm, *pril. sad.* zgrànjujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zgranuti
✧ S-(SA-) + *v.* granuti

zgrážati se *nesvrš.* ⟨*prez.* zgrâžām se, *pril. sad.* -ajūći se, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zgroziti
✧ S-(SA-) + *v.* groza

zgȑbiti se *svrš.* ⟨*prez.* -īm se, *pril. pr.* -īvši se, *prid. trp.* zgȑbljen⟩ iskriviti se od lošeg držanja, izgubiti ravno držanje; pogrbiti se, poguriti se // **zgȑbljeno** *pril.* na zgrbljen način, pogrbljeno, svinuto; **zgȑbljenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je zgrbljen; **zgrbljívati se** *nesvrš.* ⟨*prez.* zgȑbljujēm se, *pril. sad.* zgȑbljujūći se, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zgrbiti se
✧ S-(SA-) + *v.* grba[1], grbiti se

zgȑčiti se *svrš.* ⟨*prez.* -īm se, *pril. pr.* -īvši se, *prid. trp.* zgȑčen⟩ **1.** biti zahvaćen grčem, skupiti se čvrsto, grčevito, ukočeno, dobiti grimasu kao u grču; iskriviti se **2.** jako se sagnuti; zguriti se, skupiti se // **zgȑčen** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji se odnosi na zgrčenost; **zgȑčeno** *pril.* na zgrčen način; **zgȑčenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je zgrčen; **zgrčívati se** *nesvrš.* ⟨*prez.* zgr̀čujēm se, *pril. sad.* zgr̀čujūći se, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zgrčiti se; **zgȑčk|a** *ž* pokret kojim se (u gimnastici) iz ležećeg prelazi u zgrčeni položaj [*napraviti ~u*]

✧ S-(SA-) + *v.* grč, grčiti

zgrȅpsti (što) *svrš.* ⟨*prez.* zgrèbēm, *pril. pr.* zgrèbāvši, *prid. rad.* zgrȅbao/zgrȅbla *ž*, *prid. trp.* zgrèben⟩ grebući skinuti, sastrugati

◈ *pr.* (nadimačko): **Zgrébec** (140, Ivanec, Varaždin, Međimurje)

✧ S-(SA-) + *v.* grebati, grepsti

zgrȉjati (što) *svrš.* ⟨*prez.* -ēm, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* zgrȉjān⟩ učiniti toplim; ugrijati, *usp.* zagrijati (2) // **zgrijávati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* zgrìjāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zgrijati

✧ S-(SA-) + *v.* grijati

zgriješiti *svrš.* ⟨*prez.* zgrijêšīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. rad.* zgriješio⟩ **1.** (∅, što) učiniti grijeh **2.** (prema komu) učiniti komu krivo, nažao

✧ S-(SA-) + *v.* grijeh, griješiti

zgrȉsti *svrš.* ⟨*prez.* zgrízem, *pril. pr.* zgrȉzāvši, *prid. trp.* zgrìžen⟩ grizući sažvakati; izgristi

✧ S-(SA-) + *v.* gristi

zgŕnuti (što) *svrš.* ⟨*prez.* zgȓnēm, *pril. pr.* -ūvši, *prid. trp.* zgȓnūt⟩ **1.** prikupiti što u komadima, zrnato ili sipko na jedno mjesto, na gomilu **2.** *pren. pejor.* **a.** nakupiti, sabrati u većoj količini **b.** steći, zaraditi u velikom iznosu [~ *pare*] // **zgŕnuti se** *svrš.* ⟨*prez.* zgȓnēm se, *pril. pr.* -ūvši se, *prid. rad.* zgŕnuo se⟩ hitro se skupiti; sabrati se, zgomilati se; **zgr̀tāč** *m* ⟨G zgrtáča⟩ onaj koji što zgrće; **zgrtàčica** *ž*, *v.* zgrtač; **zgȑtati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* zgȑćēm, *pril. sad.* zgȑćūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zgrnuti

✧ S-(SA-) + *v.* grnuti

zgròmiti (koga, što) *svrš.* ⟨*prez.* zgrȍmīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zgrȍmljen⟩ **1.** *rij. neob.* gromom udariti **2.** *pren.* zapanjiti, preneraziti [*vijest me zgromila*]

✧ S-(SA-) + *v.* grom

zgròziti (koga, se) *svrš.* ⟨*prez.* zgrȍzīm (se), *pril. pr.* -īvši (se), *prid. trp.* zgrȍžen⟩ ispuniti (se) grozom; preneraziti (se), zaprepastiti (se) // **zgražávati** (se) *nesvrš.* ⟨*prez.* zgràžāvām (se), *pril. sad.* -ajūći (se), *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zgroziti

✧ S-(SA-) + *v.* groza, groziti se

zgrȕdati se (**zgrȕdvati se**) *svrš.* ⟨*prez.* -ām se, *pril. pr.* -āvši se, *prid. trp.* zgrȕdān⟩ pretvoriti se u grudu // **zgrudávati se** *nesvrš.* ⟨*prez.* zgrùdāvām se, *pril. sad.* -ajūći se, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zgrudati se

✧ S-(SA-) + *v.* gruda

zgrùšati se *svrš.* ⟨*prez.* (*3. l. jd*) zgrùšā se, *pril. pr.* -āvši se, *prid. trp.* zgrȕšān, *gl. im.* zgrušénje⟩ pretvoriti se u grudastu masu; zgusnuti se, usiriti se, zgrudati se, ugrušati se // **zgrȕšak** *m* ⟨G -ška, N *mn* -šci⟩ dio zgrušanoga; **zgrùšalōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ stanje onoga što se zgrušalo, promijenjeno stanje iz tekućega u kruto, ob. u grumuljicama, zrncima i sl.; zgrušenje; **zgrȕšāno** *pril.* usireno, zgrudano; **zgrȕšānōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je zgrušano; **zgrušávānje** *sr* **1.** ⟨*gl. im.*⟩, *v.* zgrušavati se **2.** *kem.* proces u kojem tekućina dobiva obilježja grudica; koagulacija **3.** *fiziol.* proces nastajanja ugrušaka nepovratnom promjenom bjelančevina [~ *krvi*; ~ *mlijeka*]; **zgrušávati se** *nesvrš.* ⟨*prez.* zgrùšāvām se, *pril. sad.* -ajūći se, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zgrušati se; **zgrušénj|e** *sr* stanje kad se što zgruša [*došlo je do ~a krvi*]; zgrušalost; **zgrùševina** *ž* ono što je zgrušano [*mliječna* ~]; **zgrȕšljiv** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji se može zgrušati; **zgrȕšljivōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što se može zgrušati

✧ S-(SA-) + *v.* grušati se

zgrùvati (što) *svrš.* ⟨*prez.* zgrûvām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* zgrûvān⟩ **1.** nabiti više predmeta u premalen prostor, napuniti preko mjere; nagruvati, nabiti **2.** nemarno, neuredno naslagati, kako bilo utrpati; obaviti u hitnji // **zgrúhati** (što) *svrš.* ⟨*prez.* zgrûhām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* zgrûhān⟩ *knjiš.* zgruvati, *v.*; **zgruvávati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* zgrùvāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zgruvati

✧ S-(SA-) + *v.* gruvati

zgùbidān *m reg.* onaj koji gubi dane; danguba, besposličar // **zgùbidānskī** *prid.* koji se odnosi na zgubidane; **zgùbidānski** *pril.* kao zgubidan, na način zgubidana

✧ S-(SA-) + *v.* gubiti + *v.* dan[1]

zgùčiti se *svrš.* ⟨*prez.* -īm se, *pril. pr.* -īvši se, *prid. trp.* zgùčen⟩ pretvoriti se u guku, na jednom mjestu od gužvanja i sl. oblikovati se u guku, postati guka [*ne mogu se pokriti, deka mi se zgučila*] // **zgučívati se** *nesvrš.* ⟨*prez.* zgùčujēm se, *pril. sad.* zgùčujūći se, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zgučiti se
✧ S-(SA-) + *v.* guka

zgúliti (što) *svrš.* ⟨*prez.* zgûlīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zgûljen⟩ s podloge skinuti guleći, sljuštiti površinski sloj, koru, kožu, što prilijepljeno i sl. // **zgûljenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je zguljeno; **zguljívati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* zgùljujēm, *pril. sad.* zgùljujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zguliti
✧ S-(SA-) + *v.* guliti

zgúrati (što, koga) *svrš.* ⟨*prez.* zgûrām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* zgûrān⟩ smjestiti zbijeno jedno do drugoga; zbiti, nabiti, nagurati // **zgȕra** *ž* otpadak ili sporedan proizvod pri taljenju rude; šljaka, troska, drozga; **zgurívati** (što, koga) *nesvrš.* ⟨*prez.* zgùrujēm, *pril. sad.* zgùrujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zgurati
✧ S-(SA-) + *v.* gurati

zgȕriti se *svrš.* ⟨*prez.* -īm se, *pril. pr.* -īvši se, *prid. trp.* zgȕren⟩ pogrbiti se, poviti leđa // **zgȕreno** *pril.* povijenih leđa; zgrbljeno, pogureno; **zgȕrenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ stanje onoga koji je zguren
✧ S-(SA-) + *v.* gurav, guriti se

zgȕsnuti se *svrš.* ⟨*prez.* (*3. l. jd*) zgȕsnē se, *pril. pr.* -ūvši se, *prid. trp.* zgȕsnūt⟩ **1. a.** postati gust **b.** postati gušći **2.** prijeći iz plinovitog stanja u tekuće ili iz tekućeg u kruto // **zgusnúće** *sr* posljedica zgušćivanja, sažimanja, *usp.* kondenzacija; **zgȕsnūt** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ *pren.* koji je sažet, zbijen, koncizan, pun; **zgȕsnūto** *pril.* na zgusnut način, zbijeno, međusobno povezano (ob. neko agregatno stanje); **zgȕsnūtōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je zgusnuto; **zgušnjávānje** *sr* **1.** ⟨*gl. im.*⟩, *v.* zgušnjavati se **2.** proces u kojem se vidi da tekućina postaje gušća ili gusta (kao poželjno i kao nepoželjno svojstvo) **3.** *psih.* postupak, obično prisutan u snovima, kod kojega se dva ili više simbola sjedinjuju u jedinstven znak; **zgušnjávati se** *nesvrš.* ⟨*prez.* (*3. l. jd*) zgùšnjāvā se, *pril. sad.* -ajūći se, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zgusnuti se, zgušnjivati se; **zgušnjívati se** *nesvrš.* ⟨*prez.* (*3. l. jd*) zgùšnjujē se, *pril. sad.* zgùšnjujūći se, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zgusnuti se, zgušnjavati se
✧ S-(SA-) + *v.* gust, gusnuti

zgȕžvati (što, se) *svrš.* ⟨*prez.* zgȕžvām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* zgȕžvān⟩ **1.** stiskajući i gnječeći uništiti oblik (list papira itd.); izgužvati **2.** upotrebom i nehotice bez izravne radnje naborati i učiniti neurednim, uništiti glatkoću (odijelo) **3.** stisnuti, zgnječiti u gužvu, gvalju (kudjelju) // **zgȕžvāno** *pril.* na zgužvan način, neispeglano; **zgȕžvānōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je zgužvano
✧ S-(SA-) + *v.* gužva, gužvati

ziámet (**zijámet**) *m reg. pov.* veliki posjed (spahiluk) u Osmanskom Carstvu, koji donosi više od 20.000 akči godišnjeg prihoda (više od timara)
✧ *tur.* ← *arap.* zäämä

zíbati (koga, što, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* zîbām/zîbljēm, *pril. sad.* -ajūći/zíbljūći, *gl. im.* -ānje⟩ dovoditi u ritmičko kretanje s jedne strane na drugu; njihati, ljuljati (ob. dijete) // **zìbine** *ž mn pom.* pravilni morski valovi koji se javljaju po prestanku vjetra; **zȉbnuti** (koga, što, se) *svrš.* ⟨*prez.* zȉbnēm, *pril. pr.* -ūvši, *prid. rad.* zȉbnuo⟩, *v.* zibati; **zȉpčica** *ž dem.* od zipkica; **zȉpka** *ž* ⟨D L zȉpci/-i, G *mn* zîpkā/-ī⟩ krevetić za dojenče koji se može zibati, ljuljati; kolijevka; **zȉpkati se** *nesvrš.* ⟨*prez.* zȉpkām se, *pril. sad.* -ajūći se, *gl. im.* -ānje⟩ lagano se zibati, ugodno se zibati [*~ u ljuljački*; *~ na valovima (u čamcu)*]; **zȉpkica** *ž dem.* od zipka
✧ *prasl.* *zybati (*rus.* zybát', *češ. dijal.* zybat)

zibèlīn *m* ⟨G zibelína⟩ *reg.* krzno zerdava, *usp.* hermelin
✧ *tal.* zibellino

zíbner *m razg. zast.* sedmica u kartama; tramvaj broj sedam △ ***pik-~*** **1.** sedmica pik, najslabija karta u preferansu i nekim drugim igrama **2.** *pren.* sitna riba, onaj kojeg nitko ne uvažava, koji nema riječ u donošenju odluka i sl.
✧ *njem.* Siebner

zȉc *m*, *v.* sȉc

zȉcer *m razg.* sigurna prilika, ono što se ne može promašiti, ono što kao pozicija u nekoj igri ili životnoj situaciji omogućuje siguran pogodak ili poen (npr. u košarci, nogometu, biljaru i sl.) [*došao (dođi mi i sl.) na ~* načinom igre ili razvojem situacije priredio mu je sigurnu priliku za pogodak, poen ili dosjetku]
✧ *njem.* Sitzer

zȉcflajš *m razg.* strpljivost i ustrajnost u poslovima koji traže dugo sjedenje za radnim stolom, ob. u intelektualnom radu, proizvodnji

tekstova, računanju i administrativnim formalnostima, poslovima koji traže dug proces [*imati ~a*; *nemati ~a*]; strpljivost, strpljenje, ustrajnost
✧ *njem.* Sitzfleisch: (*dosl.*) meso za sjedenje
zȉcnuti (se) *svrš.* ⟨*prez.* zȉcnēm (se), *pril. pr.* -ūvši (se), *prid. rad.* zȉcnuo (se)⟩ *reg.* sjesti, *v.*
✧ *njem.* sitzen: sjediti
zȉcprōba *ž kazal. reg. zast.* kazališni izraz za pokus (osobito u operi) kada pjevači ne stoje i ne glume nego sjedeći pjevaju svoje uloge
✧ *njem.* Sitzprobe
zȉćir (**zȉkir**) *m* **1.** *isl.* pobožno izgovaranje, invokacija Božjeg imena [~ *činiti*] **2.** derviško učenje u slavu Boga
✧ *tur.* zikir ← *arap.* ḍikr
zȋd *m* ⟨N *mn* zȉdovi, G zȉdōvā/zidóvā *ekspr.*⟩ **1.** uspravni dio zgrade na kojem leži krovište ili koji pregrađuje unutrašnji prostor [*potporni* ~; *slijepi* ~ (zid bez prozora)] **2.** zidana ograda (od kamena, opeke) **3.** *pren.* **a.** pregrada, zapreka, nepremostiva teškoća [*naići na* ~ u nastojanjima, težnjama, željama za unapređivanjem čega itd. naići na otpor, opstrukciju, nesavladivo nerazumijevanje i slične zapreke; *probiti zvučni* ~] **b.** sve što nalikuje na zid [~ *šutnje* stanje kada svi šute (ob. zbog straha, interesa i sl.)] △ ***Kineski*** ~ **1.** *pov.* zid oko Kineskog carstva **2.** *pren.* neprelazna zapreka u ophođenju između ljudi, između običaja itd.; ~ ***plača*** zid u Jeruzalemu, sveto mjesto Židova; ***trbušni*** ~ *anat.* splet trbušnih mišića; ***živi*** ~ **1.** ljudi koji svojim tijelima tvore neku zapreku **2.** *sport* više igrača (u nogometu i rukometu) koji se postavljaju pred svoja vrata kako bi omeli direktan udarac na njih // **zȉdanica** *ž* zidana kuća (od cigle ili kamena); **zȉdār** *m* ⟨G zidára⟩ **1.** onaj čiji je zanat zidanje; duvardžija **2.** *refer.* onaj koji zida; **zidárev** (**zidárov**) *prid.* koji pripada zidaru; **zidàrija** *ž razg.* **1.** zidarski zanat **2.** zidanje, zidarski posao; **zȉdārskī** *prid.* koji se odnosi na zidare; **zȉdārski** *pril.* kao zidar, na način zidara; **zidárstvo** *sr* ukupnost znanja u umijeću zidanja △ ***slobodno*** ~, *v.* masonstvo, masonerija; **zídati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* zīdām/zīđēm *reg. ekspr.*, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** podizati graditi (ciglama, opekama, kamenom, betonom) **2.** *pren. ekspr.* izgrađivati, graditi [~ *povjerenje*]; **zȉdić** *m dem.* od zid (često u zn. nižeg zida koji pregrađuje što nenatkriveno); **zȉdin|a** *ž* ⟨G *mn* zȉdīnā⟩ **1.** *augm.* od zid **2.** (ob. *mn*) **a.** ruševine, ostaci grada ili tvrđave **b.** bedem oko grada [*gradske* ~*e*]; **zȋdn|ī** *prid.* koji se odnosi na zid, koji je na zidu [~*isat*; ~*o slikarstvo*]; **zidùrina** *ž pejor.* od zid; **zȋđe** *sr* ⟨G -a⟩ kompleks zidova, konstrukcija vanjskih zidova zamka i sličnih masivnih građevina
◈ *pr.* (prema zanimanju): **Zȉdār** (390, Virovitica, Sinj, Slavonija, Turopolje, Podravina), **Zidárević** (Duga Resa, Pokuplje), **Zȉdarić** (450, Križevci, Pazin, Istra, Prigorje)
✧ *prasl.* i *stsl.* *zidъ (*rus.* zid, *polj.* zid) ← *ie.* *dheyg'h- (*lat.* fingere: oblikovati, *grč.* teȋkhos: zid)
zȉft *m* ⟨N *mn* zȉftovi⟩ *reg.* **1.** prirodni katran **2.** otrovna naslaga koja se stvara od duhanskog dima u čibuku ili cigaršpicu
✧ *tur.* ← *arap.*: smola
zigogenètika *ž* ⟨D L -ici⟩ *biol.* razmnožavanje putem specijaliziranih oplodnih stanica ili gameta; seksualna i biparentalna reprodukcija
✧ *grč.* zygón: jaram + *v.* gen, genetika
zȉgoma *ž anat.* jagodična kost (na licu)
✧ *nlat.* arcus zygomaticus ≃ *grč.* zygón: jaram
zigomicète *ž mn* ⟨G zigomicétā⟩ *biol.* vrsta gljiva koje se razmnožavaju pomoću zigospora
✧ *grč.* zygón: jaram + mykēs: gljiva
zigomòrfan *prid.* ⟨*odr.* -fnī⟩ *biol.* koji je takve građe organizma da se može podijeliti na simetrične dijelove samo jednom ravninom (npr. zmije, list ljubičice itd.)
✧ *grč.* zygón: jaram + -MORFAN
zigospóra *ž bot.* spora koja nastaje kao rezultat spajanja dviju gameta
✧ *grč.* zygón: jaram + -SPORA
zȉgostāt *m* onaj koji mjeri, koji ispituje težinu metalnog novca
✧ *grč.* zygón: jaram + -STAT
zigòta *ž* ⟨G *mn* zigótā⟩ *biol.* oplođena jajna stanica; diploidna stanica životinja ili biljaka kao rezultat spajanja dviju spolnih stanica (gameta); iz zigote nastaje novi organizam, *usp.* homozigotan, heterozigotan
✧ *grč.* zygón: jaram
zigóza *ž zool.* spajanje gameta; sljubljivanje
✧ *nlat.* zygosis ≃ *grč.* zygón: jaram
zigùrāt *m* ⟨G ziguráta⟩ *pov. arhit.* sakralna građevina u drevnoj Mezopotamiji, u prvo vrijeme na niskoj umjetnoj terasi, kasnije na više terasa, a na najvišoj je bio hram
✧ *asir.* ziqquratu

zȉher *prid.* ⟨*indekl.*⟩ i *pril. razg.* siguran, pouzdan, izvjestan, neminovan [*ići na* ~ ići na sigurno; ~ *je* ~ sigurno je sigurno] // **zihèrāš** *m* ⟨G ziheráša⟩ *razg.* onaj koji sve radi samo ako je siguran u uspjeh ili povoljan ishod, onaj koji izbjegava nesigurnost, koji ne voli rizik, onaj koji je pretjerano oprezan; **ziheràšica** *ž, v.* ziheraš; **zihèrāškī** *prid.* koji se odnosi na ziheraše i ziherašenje; **zihèrāški** *pril.* na način ziheraša, kao ziheraši; **ziheráštvo** *ž reg.* ukupnost svojstava ziheraša
✧ *njem.* sicher

zȉherica *ž razg., v.* zihernadla

zȉhernādla *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩ *reg.* igla koja se sastoji od oštrog dijela, zgloba i utora u koji ulazi oštri dio i tako učvršćuje platno ili tkaninu; sigurnica, učvrsnica, ziherica
✧ *njem.* Sichernadel

zȉherung *m* ⟨N *mn* -nzi⟩ *tehn. reg.* osigurač (za prekid struje u slučaju kratkog spoja ili prejake struje)
✧ *njem.* Sicherung

zijámet *m, v.* ziamet

zȉjān *m* ⟨G zijána⟩ *reg.* šteta, kvar, gubitak // **zijánćer** *m reg.* onaj koji nanosi štetu; štetnik, štetočina; **zijániti** (∅, na čemu) *dv.* ⟨*prez.* zìjānīm, *pril. pr.* -īvši, *pril. sad.* -nēći, *gl. im.* -njēnje⟩ *reg.* snositi ili pretrpjeti štetu, biti na šteti, biti na gubitku; (iz)gubiti, štetiti
✧ *tur.* ziyan ← *perz.* ziyān

zijáret *m* **1.** *isl.* **a.** posjet mezaru **b.** hodočašće Muhamedovu grobu u Medini **2.** *reg.* posjet, obilazak, pohod
✧ *tur.* ziyaret ← *arap.* ziyārä

zíjati (**zjȁti**) (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* zȉjām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ *pejor.* **1.** bezizražajno gledati; blenuti, zazjavati **2.** imati velik otvor; zjapiti **3.** vikati, derati se uglas // **zìjāč** *m* ⟨G zijáča⟩ onaj koji zija u što; **zijàčica** *ž, v.* zijač; **zíjalo** *sr* (*m*) onaj koji zija, onaj koji je blenuo u što; **zjȁk|a** *ž* ⟨D L zjȁci⟩, ob. u: [*prodavati* ~*e*, *usp.* zjakati]; **zjȁkati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ *razg.* uludo provoditi vrijeme; blejati, zijati, prodavati zjake; **zjȁknuti** (∅) *svrš.* ⟨*prez.* zjȁknēm, *pril. pr.* -ūvši, *prid. rad.* zjȁknuo⟩, *v.* zjakati; **zjȁti** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* zjâm, *pril. sad.* zjȁjūći, *gl. im.* zjánje⟩, *v.* zijati
✧ *prasl.* *zijati (*rus.* zijátʼ) ≃ *v.* zijevati

zijévalica[1] *ž bot.* rod jednogodišnjih polugrmovitih biljaka (*Antirrhinum*) iz porodice strupnikovica (*Scrophulariaceae*), neke se vrste (npr. *A. Majus*) zbog živo obojenih cvjetova uzgajaju u vrtovima
✧ *v.* zijevati

zijéva|ti (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* zijêvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** lagano otvarajući usta duboko udahnuti, a zatim produženo izdahnuti, ob. od pospanosti ili dosade **2.** loše se zatvarati, loše prianjati; zjapiti **3.** glupo gledati; zijati, zazjavati, blenuti, blejati **4.** razdvajati se, praviti prevelik otvor, pasti u oči otvorom, naglo se ukazati kao otvor [*pred nama je* ~*o ponor*] // **zijêv** *m* ⟨N *mn* zjȅvovi⟩ **1.** *fiziol.* pokret čeljusnih mišića praćen širokim otvaranjem usta (zbog pospanosti, dosade i dr.); zijevanje **2.** otvaranje usta uopće, položaj i oblik usta kada su potpuno otvorena **3.** *gram.* položaj usta pri neposrednom prijelazu s izgovora jednog samoglasnika na izgovor drugog; hijat; **zjèvāč** *m* ⟨G zjeváča⟩ onaj koji zijeva; **zjevàčica** *ž, v.* zjevač; **zjèvāčkī** *prid.* koji se odnosi na zjevače i zijevanje; **zijévalica**[2] *ž* (*m*) ⟨N *mn* -e⟩ **1.** (*m*) onaj koji zijeva, kojega je uhvatilo zijevanje [*uhvatila ga* ~ ne može se oprijeti zijevanju] **2.** drveni ili željezni žlijeb na ogradi broda kroz koji se provlače konopci; **zijévalo** *sr* onaj koji zijeva; **zjȅvkati** *nesvrš.* ⟨*prez.* zjȅvkām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ s vremena na vrijeme zijevati; **zijêvnī** *prid.* koji se odnosi na zijev; **zijévnuti** (∅) *svrš.* ⟨*prez.* zijêvnēm, *pril. pr.* -ūvši, *prid. rad.* zijévnuo⟩ **1.** *v.* zijevati **2.** *žarg.* umrijeti
✧ *prasl.* *zijati, *zěvati (*rus.* zijátʼ, *polj.* ziać, ziewać), *lit.* žiovauti, žioti ← *ie.* *gʼhey- (*lat.* hiare, *grč.* khaínein)

zȉkir *m, v.* zićir

zȉkra *ž* ⟨G *mn* zȉkārā/-ī⟩ *isl.* derviški obred čišćenja duše
✧ *arap.*

zȉl *m* (**zȉle** *ž mn*) ⟨N *mn* -ovi⟩ *reg.* **1.** par metalnih okruglih pločica (u obliku tanjurića) koje zveckaju udaranjem jedne o drugu; sastavni dio defa i daireta ili samostalni instrument (tada sliče kastanjetama) **2.** praporac, zvonce // **zȉldžija** *m* (*ž*) ⟨N *mn* -e, G zȉldžījā⟩ *reg.* **1.** onaj koji proizvodi zile **2.** *ekspr.* zvonar
✧ *tur.* ← *perz.*

zȉlberfuks *ž reg.* **1.** *zool.* sjeverna lisica srebrnastog krzna; srebrna lisica [*ta* ~] **2.** *meton.* krzno srebrne lisice
✧ *njem.* Silberfuchs

zȉlbertane *m reg. bot.* srebrna jelka, srebrni bor

(s povećim srebrnim iglicama); kiti se u božićno-novogodišnjem slavlju
✧ *njem.* Silbertanne

zı̀lōt *m*, *v.* zelot (3)

zím|a *ž* **1. a.** kalendarsko doba od 22. prosinca do 21. ožujka **b.** jedno od četiriju godišnjih doba, između jeseni i proljeća [*oštra ~a*; *jaka ~a*; *blaga ~a*] **2.** hladnoća, studen △ ***ciča ~a*** *ekspr.* ljuta, jaka hladnoća, velika studen // **zîmi** *pril.* za vrijeme zime, u zimi, u zimsko doba; **zı̀mica** *ž* **1.** *dem.* od zima **2.** osjećaj hladnoće koji dolazi iz stanja tijela ili organizma, ob. praćena drhtanjem [*~ me trese*]; vrućica, groznica, ognjica; **zı̀mljiv** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je osjetljiv na zimu, hladnoću; zimogrozan, zimogrožljiv, zimomoran; **zı̀mljivo** *pril.* osjećajući zimu; zimogrozno, zimomorno; **zı̀mljivōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je zimljiv; **zı̀mnica**[1] *ž* hrana spremljena za zimu; **zîmnjī** *prid.* *ekspr.* koji pripada zimi, koji je tipičan po svojstvima koja vladaju zimi [*~ dan*], *usp.* zimski; **zimòvalīšte** *sr* **1.** turističko mjesto u kojem se zimuje **2.** zimsko sklonište; zimovnik; **zimòvānje** *sr* **1.** ⟨*gl. im.*⟩, *v.* zimovati **2.** zimski odmor [*ići na ~*]; **zimòvati** *nesvrš.* ⟨*prez.* zı̀mujēm, *pril. sad.* zı̀mujūći, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** provoditi zimu **2.** provoditi zimski odmor (u zimovalištu); **zı̀movīšte** *sr* mjesto gdje se u nomadskom stočarenju napasa stoka zimi; zimske trave, *usp.* trava (5); **zı̀mōvnīk** *m* ⟨N *mn* -īci⟩ **1.** *pom.* zimska luka **2.** *vojn.* mjesto u kojem vojne jedinice provode zimu **3.** *rib.* ribnjak za zaštitu ribe zimi; **zîmsk|ī** *prid.* **1.** koji se odnosi na zimu [*~o odijelo*] **2.** koji pripada zimi, čini zimu [*~i dan*] △ ***~a služba***, *v.* služba △; ***~i san*** **1.** spavanje nekih životinja preko zime **2.** *pren.* mrtvilo, dugotrajna odsutnost djelovanja; ***~i vrt*** vrt s ukrasnim biljkama, u prostoriji staklenih zidova i krova, koja služi i za boravak; **zı̀mūs** *pril.* **1.** u toku najbliže zime koja je prošla ili koja prolazi **2.** *razg.* u najbližoj zimi koja je prošla, koja prolazi ili najbližoj koja će doći; **zı̀mušnjī** *prid.* koji je od zimus
◈ *pr.* (nadimačka): **Zíma** (170, Zagreb, Primorje, Grubišno Polje), **Zímonja** (170, Gvozd, Daruvar, Pokuplje), **Zı̀monjić** (Vukovar, Dubrovnik)
✧ *prasl.* i *stsl.* zima (*rus.* zimá, *polj.* zima), *lit.* žiema ← *ie.* *g'heym- (*lat.* hiems, *grč.* kheîma)

zimáza *ž* *kem. biol.* sustav enzima koji uzrokuje vrenje ugljikohidrata; nalazi se u kvascu i drugim mikroorganizmima
✧ *grč.* zýmē: kvas

Zimbàbve *m* ⟨G -ea⟩ *geogr.* država u *JI* Africi, 390.795 km², 10.402.000 stan., glavni grad Harare; prije Južna Rodezija // **Zimbabveánac** *m* (**Zimbabvèānka** *ž*) ⟨G -nca, N *mn* Zimbabveánci⟩ stanovnik ili državljanin Zimbabvea; **zimbabvèānskī** *prid.*, *v.* zimbabveški; **zimbàbveškī** *prid.* koji se odnosi na Zimbabve; zimbabveanski

zı̀mija *m* *pov.* nemuslimanski podanik u Osmanskom Carstvu, pripadnik raje; rajetin
✧ *tur.* zimmi ← *arap.* ḍimmiyy: zaštićen; štićenik

Zimmer frei (*izg.* Cı̀mer frȁj) ustaljen oblik oglasa u turističkim mjestima: slobodna soba
✧ *njem.*

Zimmerrein, *v.* cimerajn (I)

zı̀mnica[1], *v.* zima

zı̀mnica[2] *ž* *zool.* ptica pjevica (*Pyrrhulla pyrrhulla*); zimovka, crljenak
✧ *v.* zima

zȉmogēn (I) *m* *kem.* neaktivni predstadij enzima koji se aktivira drugim enzimom (uzrokuje vrenje i sl.); proenzim // **zȉmogēn** (II) *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ *fiziol.* koji je sposoban proizvoditi vlastite enzime (o stanicama u tijelu); koji je sposoban proizvoditi enzime potrebne organizmu (o žlijezdama – gušterača, slinovnice i sl.) △ ***~a zrnca*** sekretna zrnca u citoplazmi žljezdanih stanica koja sadrže zimogen; ***~e stanice*** epitelne stanice u stanicama koje luče probavne enzime
✧ *grč.* zýmē: kvas + -GEN

zimogròžljiv *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩, *v.* zimljiv // **zimogròžljivōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je zimogrožljiv
✧ *v.* zima + *v.* groza

zȉmolez *m* *bot.* grm (*Ligustrum vulgare*) iz porodice maslina (*Oleaceae*); kalina, ligustrum

zȉmometar *m* ⟨G -tra, N *mn* -tri⟩ instrument za mjerenje različitih stupnjeva vrenja
✧ *v.* zimogen + -METAR

zimòmora *ž* *ekspr.* žestoka zima koja mori, zima koju je teško preživjeti, pogubna zima // **zȉmomōran** *prid.* ⟨*odr.* -rnī⟩ onaj koji djeluje kao zimomora, koji ima svojstva zimomore
✧ *v.* zima + *v.* mora, moriti

zimotèhnika *ž* ⟨D L -ici⟩ vještina izazivanja i

iskorištavanja vrenja, npr. u proizvodnji piva, octa, špirita itd.
✧ *v.* zimogen + *v.* tehnika

zìmōvka *ž zool.*, *v.* ćućurin
✧ *v.* zima

zȉmzelēn (I) *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ *term.* koji je zelen i zimi [*u požaru je izgorjelo sve ~o raslinje*]; vazdazelen // **zȉmzelēn** (II) *ž bot.* **1.** rod zeljastih biljaka (*Vinca*) iz porodice *Apocynaceae*, puzavice ovalna lišća (*V. major*, *V. minor*); pavenka **2.** biljke čije lišće ne žuti i ne pada; evergreen, vazdazelen
✧ *v.* zima + *v.* zelen

zìndān *m* ⟨G zindána⟩ *reg.* tamnica, haps, hapsana, zatvor
✧ *tur.* ← *perz.*

zindíbel *m bot. reg.* đinđer², *v.*

zingaresca (*izg.* cingarèska) *ž* **1.** *glazb.* ciganska pjesma, odnosno kompozicija s obilježjima ciganskog glazbenog folklora **2.** književno i pjesničko djelo koje obrađuje motive iz ciganskog života
✧ *tal.*

Zìnovjev 1. Aleksandr Aleksandrovič (1922), ruski pisac, 1976. protjeran iz SSSR-a zbog oštrih satiričkih tekstova; u emigraciji temeljiti analitičar i kritičar sovjetskog komunističkog sistema **2. Grigorij Jevsejevič** (1883–1936), ruski komunistički političar, najbliži Lenjinov suradnik u emigraciji 1907–1917; prvi predsjednik Treće (komunističke) Internacionale (1919), Staljinov rival u borbi za vlast poslije Lenjinove smrti; isključen iz KP 1927, uhapšen 1935, osuđen na smrt u prvom od velikih političkih procesa u Moskvi i strijeljan

zȉnuti *svrš.* ⟨*prez.* zȉnēm, *pril. pr.* -ūvši, *prid. trp.* zȉnuo⟩ **1.** (∅) **a.** otvoriti usta **b.** *pejor.* reći ono što nije trebalo; izdati (se) **c.** *pren. razg.* pojaviti se u obliku velikog otvora ili rupe; otvoriti se, razjapiti se **2.** (na što) začuditi se čemu [~ *od čuda (u čudu)* jako se iznenaditi, zapanjiti se]
✧ *prasl.* *zinǫti (*rus.* zínut') ≃ *v.* zijevati

zìnzōv *m* ⟨G zinzòva⟩ *reg. fam.* klipan
✧ *tal.* zinzino: malo, komadić nečega

zinjàntrop *m antrop.* fosil lubanje čovjekolikog bića (*Zinjanthropus boisei*), veoma sličan lubanji australopiteka; otkriven u Tanganjiki 1959.
✧ *nlat.* zinjantropus boisei, po mjestu Zinj u *I* Africi gdje je pronađen + *grč.* anthrōpos: čovjek

zio (*izg.* dzȉo) *m* (ob. nema *mn*) *reg. fam.* **1.** stric **2.** ujak
✧ *tal.*

zip (*izg.* zȉp) *m inform.* **1.** vrsta algoritma za sažimanje podataka na računalu (bilo grafičkih, tekstualnih ili dr.) **2.** *pren.* program takve namjene △ ~ **drive** (*izg.* ~ drâjv) vrsta pogona za čitanje i pisanje na magnetne diskete međusobno nekompatibilne s običnim disketama
✧ prema proizvodu tvrtke Iomega®

zȉp *m* ⟨N *mn* zìpovi⟩ zatvarač, patent, smičak, ciferšlus, rajsferšlus

zìpciger *m reg. zast.* onaj koji ima sedamdeset godina; sedamdesetogodišnjak
✧ *njem.* Siebziger

zȉpka, *v.* zibati

zírak, *v.* zrijeti

zȉrkati, *v.* zrijeti

zìrul *m meteor.* nestalan vjetar koji puše s raznih strana i na mahove
✧ *tal.* zirio: brbljanje

zìtum (**zìtōn**) *m pov.* pivo koje su stari Egipćani proizvodili od fermentiranog ječma
✧ *grč.* zýthos

zizibàmbula (**cicibàmbula**) *m reg. podr.* lažni progresist i naoko borben političar ili sljedbenik političkih ideja, plašljivi ili kolebljivi prijatelj reda koji se oblikuje po volji carske krune, vlade ili režima
✧ *fr.* i *tal.* zizi – *onom.*: zujanje, cvrkutanje + bambola: lutka

zizifóra *ž bot.* orijentalno-mediteranski biljni rod (*Ziziphora*) iz porodice usnatica (*Labiatae*)
✧ *nlat.* Ziziphora

zìzit *m jud.* franđe ili resice od upletenog konca koje Židovi (muškarci) nose na talitu kao podsjetnik na Božje zapovijedi
✧ *hebr.* cīcīth

zjȁka, *v.* zijati

zjápiti (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. sad.* -pēći, *gl. im.* -pljēnje⟩ biti neugodno ili nepoželjno širom otvoren // **zjȁpnuti** (∅) *svrš.* ⟨*prez.* zjȁpnēm, *pril. pr.* -ūvši, *prid. rad.* zjȁpnuo⟩, *v.* zjapiti
✧ ≃ *v.* zijati, zijevati

zjènic|a *ž anat.* otvor kroz koji svjetlost prodire u unutrašnjost oka (*pupilla*); zjena // **zjȅna** *ž* ⟨G *mn* zjênā⟩, *v.* zjenica; **zjènični** *prid.* koji se odnosi na zjenicu
◈ **Zjȅna** ž. os. ime (narodno), *zast.*
✧ *prasl.* *zěnica (*rus.* zeníca) ≃ *v.* zijati

zjȍg *m* ⟨N *mn* zjògovi⟩ *reg.* boćalište, teren za boćanje, igralište za boćanje

ZKL *krat.* Zagrebačko kazalište lutaka

ZKM *krat.* Zagrebačko kazalište mladih

z-kod *m vojn.* vrste kratica koje upotrebljavaju poslužitelji stanica veze u telegrafskim vezama kao dopunu kratica Q-koda

Zlȁrīn *m* **1.** otok u šibenskom arhipelagu, 8,19 km² **2.** mjesto na istoimenom otoku, 399 stan. // **zlȁrīnskī** *prid.* koji se odnosi na Zlarin i Zlarinjane; **Zlȁrinjanin** *m* (**Zlȁrinjānka** *ž*) ⟨N *mn* Zlȁrinjāni⟩ stanovnik Zlarina

zlàtan (**zlatánac**) *m zool.* vrsta cipla (*Mugil auratus*)
✧ *v.* zlato

Zlàtār *m* ⟨G Zlatára⟩ naselje (u blizini Zlatar Bistrice), 1554 stan. // **Zlatárčanin**[1] *m* (**Zlatárčānka** *ž*) ⟨N *mn* Zlatárčani⟩ stanovnik Zlatara; **zlàtārskī**[1] *prid.* koji se odnosi na Zlatar i Zlatarčane
✧ *v.* zlato

zlàtār[1] *m* ⟨G zlatára⟩ *zool.* **1.** *v.* vodomar **2.** kukac zlatnozelene boje (*Carabus auratus*)
✧ *v.* zlato

Zlàtār Bȉstrica *ž* naselje u Hrvatskom zagorju, u prigorju Ivančice, 1554 stan. // **zlatarbȉstričkī** *prid.* koji se odnosi na Zlatar Bistricu i Zlatarčane; **Zlatárčanin**[2] *m* (**Zlatárčānka** *ž*) ⟨N *mn* Zlatárčani⟩ stanovnik Zlatar Bistrice

Zlàtarić, Dominko (**Dinko**) (1558–1613), konavoski petrarkist, pisao ljubavnu, prigodnu i refleksivnu poeziju, naš najbolji renesansni prevoditelj (T. Tasso, Sofoklo, Ovidije)

zlàtica *ž* **1.** *bot.* šumska biljka (*Ranunculus ficaria*) iz porodice žabnjaka (*Ranunculaceae*); ledinjak **2.** (*mn*) porodica kukaca kornjaša (*Chrysomelidae*) △ ***krumpirova*** ~ *zool.* biljna štetočina (*Leptinotarsa decemlineata*), vrsta tvrdokrilca koji se hrani krumpirovim lišćem; ***kuna*** ~ *zool.* kuna (*Mustela martes*); zlatka
✧ *v.* zlato

zlàtinjāk *m* ⟨N *mn* -āci⟩ *bot.* vrsta paprati (*Ceterah officinarum*) iz porodice osladnjača (*Polypodiaceae*); zlatna paprat
✧ *v.* zlato

zlȁtka *ž* ⟨G *mn* zlâtkā/zlàtkī⟩ *zool.* kuna zlatica, *v.* zlatica △
✧ *v.* zlato

zlàtnica *ž bot.* biljka (*Solidago virga-aurea*) iz porodice glavočika (*Compositae*); zlatni konsulj
✧ *v.* zlato

ZLATNO- **1.** kao prvi dio složenih pridjeva znači boju koja se prelijeva u zlatno [*zlatnozelen*; *zlatnožut*] **2.** *v.* ZLATO- [*zlatokos*]
✧ *v.* zlato, zlatan

zlât|o *sr* **1.** *kem.* element (simbol Au, atomski broj 79), plemenita kovina sjajnožute boje, služi i kao mjerilo vrijednosti [*čisto ~o*; *lomljeno ~o*]; aurum **2.** *meton.* ukupnost predmeta od zlata (nakit, zlatnici, zlatne niti) **3.** *pren.* **a.** ono što mnogo vrijedi (osoba, stvar) **b.** naziv odmila [*~o moje!*] **c.** sjaj zlata △ ***bijelo ~o*** **1.** zlato kojemu je dodana takva količina drugih kovina da ima srebrnastu boju **2.** (+ *potenc.*) ono što je dragocjeno ili rijetko, jako vrijedno i sl. a bijele je boje; ***crno ~o*** **1.** ugljen kao izvor energije **2.** nafta; ***crveno ~o*** *iron.* [*Dogodine neće biti rajčica ni za lijek. A vi ćete, gospodine, plivati u zadovoljstvu što ste stavili na stranu dovoljne zalihe crvenog ~a!*]; ***rasprodaja obiteljskog ~a***, *v.* rasprodaja △; ***žuto ~o*** **1.** *dosl.* zlato uobičajene boje **2.** *pren.* pšenica, kukuruz kao važan izvor hrane // **zlàćan** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ *ekspr.* koji liči na zlato, koji asocira na zlato; **zlát|an** *prid.* ⟨*odr.* zlâtnī⟩ **1.** **a.** koji je od zlata, koji je pokriven ili izvezen zlatom **b.** koji sadrži zlato [*~ni pijesak*] **c.** (*odr.*) koji se računa prema vrijednosti ili tečaju zlata [*~ni standard*] **2.** **a.** koji je kao zlato, boje zlata **b.** blistav, sjajan, *usp.* zlatiti **3.** *pren.* **a.** vrlo koristan, valjan [*imati ~ne ruke* biti vrlo vješt i umješan, znati sve napraviti; *~na pravila mehanike*] **b.** koji je u najvećem usponu [*~no doba*] **4.** mio, drag, dobar [*~no dijete*] **5.** (*odr.*) sastavni dio botaničkih, zooloških i drugih naziva [*~ni delišes*; *~ni fazan*; *~na ribica* i sl.] △ ***~na bula*** *pov.* svaka povelja na kojoj je otisnut zlatni pečat; ***~na groznica***, *v.* groznica △; ***Zlatna Horda*** *pov.* najprije vojska, a potom i država Mongola i Tatara koja je pod vodstvom Uzbek-Kana osvojila i pustošila istočnu Europu u 13. st.; na vrhuncu moći obuhvaćala teritorij većeg dijela europske Rusije, od Urala do Karpata i duboko u Sibir, a na jugu do Crnog mora i Irana; opstala do 15. st.; ***~na sredina*** najbolje mjesto između krajnosti; ***~ni rez*** odnos dijelova neke dužine kod kojeg se čitava dužina odnosi tako prema većem dijelu, kao što se veći odnosi prema manjem; božanska proporcija; ***~ni šut*** *žarg.* smrtonosna doza droge; ***~no pravilo***, *v.* pravilo △;

Zlatno runo *mit.* čarobno ovnujsko runo u dalekoj Kolhidi (Mala Azija) do kojeg nitko nije mogao doći, jer ga je čuvao zmaj koji nikad ne spava; ipak su ga oteli Argonauti pod vodstvom Jasona kojem je pomogla čarobnica Medeja; **zlàtār**[2] *m* ⟨G zlatára⟩ onaj koji izrađuje nakit od plemenitih kovina; **zlàtara** (**zlàtārna**) *ž* **1.** *v.* zlatarnica (2) **2.** *reg.* rubac ukrašen zlatnim vezom; **zlatàrica** *ž* **1.** *v.* zlatar[2] **2.** *agr.* vrsta grožđa i vina u *J* Dalmaciji; **zlàtārnica** *ž* **1.** radionica i trgovina predmetima od plemenitih kovina **2.** tvornica takvih predmeta; zlatara; **zlàtārskī**[2] *prid.* koji se odnosi na zlatare; **zlàtārski** *pril.* kao zlatar, na način zlatara; **zlatárstvo** *sr* djelatnost na obrađivanju plemenitih kovina i izrađivanje nakita i predmeta od njih; **zlàtast** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je bojom i sjajem poput zlata; zlaćan; **zlàtitelj** *m rij.* onaj koji zlati/pozlaćuje što; **zlatitèljica** *ž, v.* zlatitelj; **zlátiti** *nesvrš.* ⟨*prez.* zlâtīm, *pril. sad.* zlátēći, *gl. im.* zláćēnje⟩ **1.** prevlačiti zlatom **2.** (se) sjajiti zlatnom bojom, prelijevati se, presijavati se kao zlato, pojavljivati se u zlatnom sjaju; **zlâtnīk** *m* ⟨N *mn* -īci⟩ zlatan novac, novac izrađen od legure zlata; **zlatnìna** *ž zb.* ukupnost predmeta od zlata i zlatnog nakita; **zlâtom** *pril.* u zlatu [~ *platiti*]

◈ **Zlâta** ž. os. ime (narodno), *usp.* Aurelija ← *lat.* Aurea; isto: **Zlàtka**; *hip.*: **Zlàtica**; **Zlàtko** m. os. ime (narodno), *usp.* Aurel ← *lat.* Aureus; isto: **Zlàtan**, **Zlàtoje** *zast.*, **Zlàtoljūb** *zast.*, **Zlàtomīr** *zast.* i sl. ◇ *pr.* (od imena, nadimačka i prema zanimanju): **Zlatánović** (Nova Gradiška, sred. Dalmacija), **Zlàtār** (570, Ludbreg, Koprivnica, Brač, Gvozd, *I* Slavonija), **Zlàtarek** (100, Međimurje, Varaždin, Bilogora), **Zlatárević** (Slavonski Brod, Senj), **Zlàtarić** (230, Karlovac, *I* Slavonija, Banovina), **Zlátec** (Đurđevac, Podravina, Sesvete), **Zlátić** (250, Istra, Primorje, *I* Slavonija), **Zlàtko** (Dalmacija, Slavonija), **Zlàtkov** (Rijeka, Dugo Selo, Poreč), **Zlàtković** (Požega, Dalmacija), **Zlàtolas** (Klanjec, + *v.* vlas), **Zlâtović** (180, Dvor, Banovina), **Zlàtunić** (Đakovo, *I* Slavonija) ◇ *mikrotop.*: **Zlâta** (vrh, Zadar), **Zlatári** (Karlovac), **Zlatàrica** (Split), **Zlatárovac** (Brod), **Zlàtava** (Vinkovci), **Zlâtnā Gréda** (Beli Manastir), **Zlâtnī rât** i sl.

✧ *prasl.* *zolto (*stsl.* zlato, *rus.* zóloto, *polj.* złoto), *latv.* zelts ← *ie.* *g'helh$_3$- (*skr.* hiraṇya-, *njem.* Gold)

ZLATO- kao prvi dio složenice znači da je ono što se imenuje drugim dijelom složenice kao zlato ili boje zlata [*zlatovlas*; *zlatogriv*]; ZLATNO-
✧ *v.* zlato

zlàtoglav *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ kojemu je glava zlatne boje
✧ ZLATO- + *v.* glava

zlatòglavica *ž bot.*, *v.* pečak
✧ ZLATO- + *v.* glava

zlatòkos *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji ima kosu boje zlata
✧ ZLATO- + *v.* kosa[1]

zlàtokril *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji ima zlatna krila [*utva ~a*]
✧ ZLATO- + *v.* krilo

zlatònosan *prid.* ⟨*odr.* -snī⟩ koji nosi zlato (o vodi tekućici koja nanosi pijesak sa zrncima zlata)

zlatòok *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji ima sjajan pogled, kome se oči zlate

zlàtorēz *m lik.* urezana ili uklesana zlatna slova i ukrasi (u kamenu)
✧ ZLATO- + *v.* rez

zlàtorōg *m* ⟨N *mn* -ōzi⟩ *knjiš.* divokoza koja se pojavljuje u priči, divokoza zlatnih rogova
✧ ZLATO- + *v.* rog

zlàtotīsak *m* ⟨G -ska⟩ *tisk.* tehnika tiska u zlatnoj boji (na papiru itd.)
✧ ZLATO- + *v.* tiskati, tisak

zlàtotkān *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ *ekspr. knjiš.* koji je tkan zlatnom žicom, njome protkan, zlatom izvezen
✧ ZLATO- + *v.* tkati

zlàtotopka *ž kem.* smjesa od koje tri četvrtine čine jake solne kiseline i jedna četvrtina dušična kiselina u kojoj se otapaju zlato i platina; nitrohidroklorna kiselina, carska vodica
✧ ZLATO- + *v.* topiti

zlatòust *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ *ekspr. knjiš.* koji divno govori; blagoglagoljiv, krasnorječiv
✧ ZLATO- + *v.* usta

zlàtovēz *m* ono što je izvedeno kao ukras vezen zlatnom niti
✧ ZLATO- + *v.* vezati, vez

zlàtovrana *ž zool.* ptica lijepa šarena perja (*Coracias garrulus*) iz istoimene porodice (*Coracidae*), red smrdovranki
✧ ZLATO- + *v.* vrana

zlìkovac, *v.* zao

zlȍ, *v.* zao

zlòba, *v.* zao
zlòčest, *v.* zao
zlòčin, *v.* zao
zlòćūd *ž* ⟨I -i⟩ *ekspr. knjiš.* zla, loša ćud // **zlòćud** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ *ekspr.* zloćudan; **zlòćudan** *prid.* ⟨*odr.* -dnī⟩ koji je zle ćudi, koji pokazuje zlu ćud, *opr.* dobroćudan; **zlòćudnica** *ž*, *v.* zloćudnik; **zlòćudničkī** *prid.* koji se odnosi na zloćudnike; **zlòćudnīk** *m* ⟨N *mn* -īci⟩ onaj koji je zloćudan; **zlòćudno** *pril.* **1.** *opr.* dobroćudno **2.** *med.*, *v.* maligno, *opr.* dobroćudno, benigno; **zlòćudnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je zloćudan
✧ *v.* zao + *v.* ćud
zlòdjelo *sr* zlo djelo, nedjelo, zločin
✧ *v.* zao + *v.* djelo
zlòduh *m* ⟨N *mn* -usi⟩ onaj koji širi zao duh, koji pogubno djeluje na druge // **zlòdušan** *prid.* ⟨*odr.* -šnī⟩ koji ima zlu dušu; loš, *opr.* dobrodušan; **zlòdušnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je zlodušan
✧ *v.* zao + *v.* duh
zlòglasan *prid.* ⟨*odr.* -snī⟩ koji je na zlu glasu, čuven po zlu, koji ima lošu reputaciju // **zlòglāsje** *sr zb.* zli glasi; **zlòglāsnica** *ž*, *v.* zloglasan; **zlòglāsnīk** *m* ⟨N *mn* -īci⟩ onaj koji širi zle glasove; **zlòglasno** *pril.* na zloglasan način; **zlòglasnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je zloglasan
✧ *v.* zao + *v.* glas
Zlògonje *sr* ⟨G Zlògonja⟩ naselje (u blizini Ivanca), 503 stan. // **Zlògonjanin** *m* (**Zlògonjānka** *ž*) ⟨N *mn* Zlògonjani⟩ stanovnik Zlogonja
zlòguk *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ *ekspr.* koji na zlo sluti; zloslutan // **zlòguko** *pril.* sluteći na zlo; zloslutno
✧ *v.* zao
zlòhotan *prid.* ⟨*odr.* -tnī⟩ koji hoće zlo; zlurad, zlonamjeran // **zlòhotnīk** *m* ⟨N *mn* -īci⟩ onaj koji je zlohotan
✧ *v.* zao + *v.* htjeti
zlòhranica *ž konstr. neodom.*, *v.* atrofija
✧ *v.* zao + *v.* hrana
zlòkōb *ž* ⟨I -i⟩ *ekspr. knjiš.* zla kob // **zlòkoban** *prid.* ⟨*odr.* -bnī⟩ **1.** koji donosi zlo, nesreću **2.** koji sluti, nagovještava zlo; zloslutan; **zlòkobnica** *ž*, *v.* zlokobnik; **zlòkobničkī** *prid.* koji se odnosi na zlokobnike; **zlòkobnički** *pril.* kao zlokobnik, na način zlokobnika; **zlòkobnīk** *m* ⟨N *mn* -īci⟩ onaj koji nosi ili sluti na zlu kob; **zlòkobno** *pril.* sluteći zlo, nesreću; **zlòkobnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je zlokoban
✧ *v.* zao + *v.* kob
zlòlesina *ž bot.*, *v.* dafin
✧ *v.* zao + *v.* les[1]
zlòmislēći *prid.* koji zlo misli u zn. koji ima zle namjere prema kome, koji je zlonamjeran // **zlòmisleno** *pril. ekspr.* sa zlim mislima; zlurado
♦ *pr.* (nadimačko): **Zlòmislić** (170, Požega, Zagreb, Slavonija)
✧ *v.* zao + *v.* misliti
zlonámjēran *prid.* ⟨*odr.* -rnī⟩ koji ima zle, loše namjere // **zlonámjērnica** *ž*, *v.* zlonamjernik; **zlonámjērničkī** *prid.* koji pripada zlonamjernici; **zlonámjērnički** *pril.* kao zlonamjernik, na način zlonamjernika; **zlonámjērnīk** *m* ⟨N *mn* -īci⟩ onaj koji je zlonamjeran, *opr.* dobronamjernik; **zlonámjērno** *pril.* sa zlom namjerom; u zloj, lošoj namjeri; **zlonámjērnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ postupak ili osobina onoga koji je zlonamjeran i sadržaj onoga što je zlonamjerno
✧ *v.* zao + *v.* namjera
zlòok *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ *rij. knjiš.* koji ima zlo oko, koji pogledom može nanijeti zlo drugome, koji ima urokljive oči // **zlòoko** *pril.* zlim okom [*pogledati* ~]; urokljivo
✧ *v.* zao + *v.* oko[1]
zlòpāmtiti (∅, što) *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. sad.* zlòpāmtēći, *gl. im.* zlòpāmćēnje⟩ pamtiti učinjeno zlo i željeti osvetu // **zlòpāmtilo** *sr* (*m*) onaj koji pamti učinjeno zlo i želi se osvetiti; osvetoljubivac
✧ *v.* zlo + *v.* pamtiti
zlòpatiti se *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm se, *pril. sad.* zlòpatēći se, *gl. im.* zlòpaćēnje⟩ *razg.* patiti u zlu, teško živjeti, voditi životnu borbu // **zlòpatničkī** *prid.* koji se odnosi na zlopatnike; **zlòpatnīk** *m* ⟨N *mn* -īci⟩ onaj koji zlopati, koji se muči; patnik, nevoljnik
✧ *v.* zao + *v.* patiti
zlòpogleđa *m* ⟨N *mn* -e⟩ *knjiš. ekspr.* onaj koji ima mrk, zao pogled
✧ *v.* zao + *v.* pogledati, pogled
zlòporaba *ž arh. knjiš.*, *v.* zloupotreba // **zlorábiti** (što, koga) *nesvrš.* ⟨*prez.* zlòrābīm, *pril. sad.* -bēći, *prid. trp.* zlòrābljen, *gl. im.* zlorábljēnje⟩, *v.* zloupotrebljavati
✧ *v.* zao + *v.* porabiti, poraba
zlòrod *m lokal.* blatina, *v.*
Zlòselo *sr* **1.** staro ime za Pirovac **2.** (*mn*) nase-

lje (u blizini Kupresa), BiH // **zlȍselskī** *prid.* koji se odnosi na Zloselo i Zlosela

zlòslutan *prid.* ⟨*odr.* -tnī⟩ koji (na) zlo sluti // **zlòslutnica** *ž*, *v.* zloslutnik; **zlòslutničkī** *prid.* koji se odnosi na zloslutnike; **zlòslutnički** *pril.* kao zloslutnik, na način zloslutnika; **zlòslutnīk** *m* ⟨N *mn* -īci⟩ onaj koji je zloslutan; **zlòslutno** *pril.* sluteći na zlo, sa zlom slutnjom; **zlòslutnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je zloslutan; **zloslútnja** *ž ekspr.* zla, loša slutnja

✧ *v.* zao + *v.* slutiti

zlòsreća *ž ekspr. rij.* zla sreća, nesreća // **zlòsretan** *prid.* ⟨*odr.* -tnī⟩ koji je zle sreće, koji je praćen zlom srećom; nesretan; **zlòsretnica** *ž*, *v.* zlosretnik; **zlòsretničkī** *prid.* koji se odnosi na zlosretnike; **zlòsretnički** *pril.* kao zlosretnik, na način zlosretnika; **zlòsretnīk** *m* ⟨N *mn* -īci⟩ onaj koji je zle sreće, zlosretan, koji ima smolu; **zlòsretnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je zlosretan ili svojstvo onoga što je zlosretno

✧ *v.* zao + *v.* sreća

zlòstavljati (koga, što) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ postupati s kim nanoseći zlo; maltretirati // **zlostàvljāč** *m* ⟨G zlostavljáča⟩ onaj koji zlostavlja; **zlostavljàčica** *ž*, *v.* zlostavljač; **zlostàvljāčkī** *prid.* koji se odnosi na zlostavljače; **zlostàvljāčki** *pril.* kao zlostavljač, na način zlostavljača

✧ *v.* zao + *v.* stav, stavljati

zlȍtvor *m ekspr.* onaj koji nekom čini zlo, onaj koji tvori veliko zlo // **zlȍtvōran** *prid.* ⟨*odr.* -rnī⟩ koji sadrži svojstva zlotvora, koji je djelo zlotvora; **zlȍtvōrka** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩, *v.* zlotvor; **zlòtvōrnīk** *m* ⟨N *mn* -īci⟩ onaj koji čini, nanosi zlo; **zlȍtvorskī** *prid.* na način zlotvora, kao zlotvori

✧ *v.* zao + *v.* tvoriti

zlȍupotreba *ž* neispravna, protuzakonita upotreba čega (položaja, prava, vlasti, pojmova, ideja itd.); zloporaba // **zlouporàbljiv** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji se može zloupotrijebiti; **zlouporàbljivōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je zlouporabljivo; **zloupotrebljávati** (što, koga) *nesvrš.* ⟨*prez.* zloupotrèbljāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zloupotrijebiti; **zloupotrijébiti** (što, koga) *svrš.* ⟨*prez.* zloupòtrijēbīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* zloupòtrijēbljen⟩ počiniti zloupotrebu; zlorabiti

✧ *v.* zao + *v.* upotreba

zlòvolja (**zlȍvolja**) *ž* zlo, loše raspoloženje, neraspoloženje, nezadovoljstvo, ljutnja, turobnost, natmurenost [*osjetiti ~u*] // **zlòvōljan** *prid.* ⟨*odr.* -ljnī⟩ koji je zle volje; **zlòvōljnica** *ž*, *v.* zlovoljnik; **zlòvōljničkī** *prid.* koji se odnosi na zlovoljnike; **zlòvōljnički** *pril.* kao zlovoljnik, na način zlovoljnika; **zlòvōljnīk** *m* ⟨N *mn* -īci⟩ onaj koji je zlovoljan; **zlòvōljno** *pril.* sa zlovoljom; **zlovóljnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je zlovoljan

✧ *v.* zao + *v.* volja[1]

zlùrado (**zlòrado**) *pril.* sa zluradošću // **zlùrad** (**zlòrad**) *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji se raduje tuđem zlu; zloban; **zlùradnica** *ž*, *v.* zlurad; **zlùradničkī** *prid.* koji se odnosi na zluradnike i zluradost; **zlùradnīk** *m* ⟨N *mn* -īci⟩ onaj koji je zluradan; zlobnik; **zlùradōst** (**zlòradōst**) *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ radost koju izaziva tuđe zlo, osobina onoga koji je zlurad; **zlùradovati se** *nesvrš.* ⟨*prez.* zlùradujēm se, *pril. sad.* zlùradujūći se, *gl. im.* -ānje⟩ radovati se tuđem zlu, biti zlurad, biti zahvaćen zluradošću

✧ *v.* zao + *v.* rad[2], rado

zmȁj *m* ⟨N *mn* zmàjevi⟩ **1.** *mit.* krilata neman, čudovište kojega je tijelo sastavljeno od tijelā raznih životinja **2.** *pov. knjiž.* hrabar, srčan čovjek **3.** *razg.* (u šali) **a.** energična, vatrena osoba, svemu dorasla **b.** ljuta, bijesna osoba **4.** dječja igračka od papira s repom, leti na vjetru **5.** (Zmaj) *astron.* ime zviježđa // **zmàjār** *m* ⟨G zmajára⟩ *sport* onaj koji se bavi zmajarstvom; **zmàjārskī** *prid.* koji se odnosi na zmajare i zmajarstvo; **zmajárstvo** *sr sport* grana sportskog zrakoplovstva, letenje delta-krilo zmajem; **zmȁjev** *prid.* koji pripada zmaju △ *~o drvo bot.*, *v.* dracena; **zmȁjevski** *pril.* kao zmaj i zmajevi, na način zmajeva; **zmȁjskī** *prid.* koji pripada zmaju i zmajevima, koji je od zmaja i zmajeva [*~ rep*]

◈ *pr.* (nadimačka): **Zmáić** (270, Slavonski Brod, Ozalj), **Zmȁjević** (Zagreb), **Zmájić** (Slavonski Brod, Čazma, Sesvete), **Zmàjila** (Opatija, Zagreb), **Zmajílović** (Donja Stubica), **Zmàjla** (Krk, Opatija), **Zmàjlović** (Gvozd, Jastrebarsko, Slunj) ◇ *top.* (ob. potoci i uzvisine): **Zmȁjevac** (Slavonija, Lika), **Zmȁjevci** (Vinkovci), **Zmȁjevo** (Pakrac)

✧ *prasl.* *змьјь (*rus.* zmej) ≃ *v.* zmija

zmàjevac *m* ⟨G -ēvca, N *mn* -ēvci⟩ *bot.*, *v.* dracena

Zmȁjevac *m* ⟨G Zmȁjēvca⟩ naselje (u blizini Belog Manastira), 1235 stan. // **zmȁjevačkī** *prid.* koji se odnosi na Zmajevac i Zmajevčane; **Zmȁjevčanin** *m* (**Zmȁjevčānka** *ž*) ⟨N *mn* Zmȁjevčani⟩ stanovnik Zmajevca
◈ *v.* zmaj

Zmȁjević 1. Matija (1680–1735), ruski admiral u službi Petra Velikog, rodom Hrvat iz Perasta **2. Vicko** (1670–1745), barski biskup, pa zadarski nadbiskup i papinski vikar za balkanske zemlje pod Osmanlijama; gorljivi pobornik upotrebe hrv. jezika i glagoljice; u predgrađe Zadra naselio Arbanase

zmȁlt *m reg.* gornji sloj na drvu ili na metalu; glazura, gleđ
✧ *tal.* smalto

zmešàrija *ž reg. ekspr.* **1.** mješarija, *v.* **2.** zbrka, nesklad, pometnja, opća zabuna, smušenost [~ *u glavama ljudi*]
✧ S-(SA-) + *v.* miješati

zmìj|a *ž* ⟨G *mn* zmíjā⟩ **1.** *zool.* gmaz bez nogu koji se kreće puzeći, često otrovnih zuba **2. a.** *pren.* zla, opaka, podmukla osoba; guja **b.** nešto dugo, usko, vijugavo (traka, povorka niz automobila i sl.) **3.** (*mn*) podred gmazova ljuskaša (*Ophidia*, *Serpentes*) △ **monetarna ~a** vezanost i međusobna ovisnost više valuta posebnim mehanizmom tečajeva [*europska monetarna ~a*] // **zmìjār**[1] *m* ⟨G zmijára⟩ **1.** onaj koji se bavi hvatanjem zmija **2.** (+ *potenc.*) onaj koji lovi zmije; zmijolovac; **zmijárev** (**zmijárov**) *prid.* koji pripada zmijaru; **zmijàrica** *ž*, *v.* zmijar; **zmȉjast** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je sličan zmiji; zmijolik; **zmȉjasto** *pril.* slično kao zmija; zmijoliko (kretati se, ujedati); **zmìjica** *ž dem.* od zmija; **zmìjin** *prid.* **1.** *gener.* koji je od zmije i zmija [~ *svlak*; ~*a koža*]; zmijski **2.** *refer.* koji je od te jedne, određene zmije (npr. u pripovijetkama i bajkama); **zmȋjsk|ī** *prid. gener.* i *refer.* **1.** koji se odnosi na zmije [~*i otrovi*] **2.** koji je od zmije (u zn. od zmijske kože), koji je kao u zmije [*cipele od ~e kože*] **3.** sastavni dio botaničkih naziva [~*i luk*; ~*a glava*; ~*o grožđe*]; **zmȋjski** *pril.* na način zmije, kao zmije; **zmìjuljast** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji se uvija kao zmija, čiji pokreti sliče kretanju zmije [~*a cesta* serpentina]; **zmijùljica** *ž dem.* od zmijica; **zmijùrina** *ž augm.* od zmija
◈ *pr.* (nadimačka): **Zmijánac** (Grubišno Polje, Kostajnica, Moslavina), **Zmijánjac** (Petrinja, Osijek, Ploče), **Zmijánović** (Šibenik, Koprivnica, Varaždin), **Zmijárević** (110, Ploče, *J* Dalmacija) ◇ *top.*: **Zmijàčina** (Pakrac), **Zmȉjāre** (Knin), **Zmìjevača** (Split), te složena imena tipa **Zmìjē br̄do**, **Zmìjino br̄do** i sl.
✧ *prasl.* i *stsl.* zmьja (*rus.* zmijá, *češ.* zmije) ≃ *v.* zemlja

zmìjače *ž mn zool.* razred morskih bodljikaša (*Ophiuroidea*), imaju zvjezdoliko tijelo i tanke savitljive krakove (u Jadranu živi *Ophioderma longicauda*)
✧ *v.* zmija

zmìjāk *m* ⟨N *mn* zmijáka⟩ *bot.*, *v.* murava
✧ *v.* zmija

zmìjār[2] *m* ⟨G zmijára⟩ *zool.* ptica grabljivica (*Circeatus gallicus*) iz porodice jastrebova, hrani se zmijama
✧ *v.* zmija

Zmíjāvci *m mn* ⟨G Zmíjavācā⟩ naselje (u blizini Imotskoga), 2335 stan. // **zmíjavačkī** *prid.* koji se odnosi na Zmijavce i Zmijavčane; **Zmíjavčanin** *m* (**Zmíjavčānka** *ž*) ⟨N *mn* Zmíjavčani⟩ stanovnik Zmijavaca
◈ *v.* zmija

zmìjinac *m* ⟨G -īnca, N *mn* -īnci⟩ *bot.* biljka (*Calla palustris*) iz porodice kozlaca (*Araceae*); kozlac, vodeni
✧ *v.* zmija

zmijòlik *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je po izduženom obliku i uvijanju nalik zmiji // **zmijòliko** *pril.* na zmijolik način; vijugavo, serpentinasto; **zmijòlikōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je zmijoliko
✧ *v.* zmija + *v.* lik

zmȉjolōv *m* propisima uređen lov na zmije otrovnice (ob. u medicinske svrhe radi vađenja otrova) // **zmijolóvac** *m* ⟨G -vca, N *mn* -vci, G zmijòlōvācā⟩ **1.** *v.* zmijar[1] **2.** *pren. pejor.* onaj koji je iz krajeva gdje ima zmija, onaj koji je s kamenjara, koji se u javnom životu ponaša kao da lovi zmije; **zmijolóvčev** *prid.* koji pripada zmijolovcu
✧ *v.* zmija + *v.* lov

zmórac *m meteor.*, *v.* maestral
✧ S-(SA-) + *v.* more

Zn *kem.* simbol za element cink

znâk *m* ⟨N *mn* znȁci/znȁkovi⟩ **1.** *lingv.* jezična činjenica u kojoj su sjedinjeni zvuk i značenje ili označitelj i označeno **2.** konvencionalna kretnja mišićem lica, rukom ili glavom, jedinica neverbalnog jezika koja pokazuje ono što se želi ili misli; mig, signal [*dati* ~]

3. **a.** (čega) oznaka, obilježje, crta, odlika **b.** simbol koji preneseno nešto predstavlja [*prirodni ~; konvencionalni (dogovoreni) ~; manifestativni ~*] **4. a.** događaj, zbivanje po kojem se može pretpostaviti da bi nešto moglo biti ili se dogoditi; predznak, znamenje, simptom **b.** ono po čemu bi se moglo naslutiti da nešto postoji, da je prisutno; trag **c.** simbol odabran da što znači (u pravopisu itd.) **5.** značka **6.** svaki predmet koji služi za obilježavanje čega [*postaviti ~*] △ ***dobar (loš)*** ~ razlog za veselje (ili za žalost); ***jezični*** ~ *lingv.* jezična jedinica koja se može prikazati kao spoj, nerazdvojna veza između pojma ili označenoga i glasovne (akustičke) slike ili označitelja; ***vodeni*** ~ slovo ili figura na nekim vrstama papira, vidljiv prema svjetlosti; ***zaštitni*** ~ tvornički žig na robi ili proizvodima; ~ ***žalosti*** crnina i sl. // **znàčāj** *m* **1.** karakter [*imati/nemati ~(a); imati/nemati čvrst ~*] **2.** *razg.* značenje, *v.*, važnost, *v.*, ob. u: [*veliki* ~ = velika važnost, veliko značenje]; **znàčājan** *prid.* ⟨*odr.* -jnī⟩ **1.** koji ima veliku važnost; vrijedan, znamenit **2.** karakteran, *usp.* značaj (2); **znàčājka** *ž* ⟨D L -ājci/-i, G *mn* -ā/-ī⟩ osobina, svojstvo, odlika, karakteristika; **znàčājnīk** *m* ⟨N *mn* -īci⟩ onaj koji ima značaja, karaktera; **znàčājno** *pril.* na značajan način, s važnošću; **značájnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ **1.** osobina onoga **a.** što ima značaj (**1**) **b.** koji je značajan (**1**); važnost, znamenitost **2.** *rij. arh.* karakternost; **znáčēnj|e** *sr* **1.** ⟨*gl. im.*⟩, *v.* značiti **2.** sposobnost riječi ili drugog znaka da upućuje na neki element stvarnog ili duhovnog svijeta **3.** velika važnost, važna uloga u čemu [*od osnovnog ~a; novo ~e; šire ~e*]; značaj; **znáčēnjskī** *prid.* koji se odnosi na značenje; **znáčēnjski** *pril.* u smislu određenog značenja; **znáčiti** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* znâčīm, *pril. sad.* -čēći, *gl. im.* -čēnje⟩ **1.** biti nosilac značenja (o znaku) **2.** biti najava ili mogućnost prepoznavanja čega [*oblaci znače kišu*] **3.** biti važan, predstavljati nešto, biti uvažen (o osobama) **4.** (što, komu) imati važnost za koga, biti važan komu [*ti mi značiš sve u životu*]; **znàčka** *ž* ⟨G *mn* -čākā/-ī⟩ obilježje pripadnosti nekom društvu, organizaciji, akciji, nosi se ob. u zapučku; **znàčkār** *m* onaj koji sakuplja značke, koji se bavi značkama (+ *potenc.* onaj koji izrađuje itd.); **znàkōvan** *prid.* ⟨*odr.* -vnī⟩ **1.** koji se sastoji od znakova, koji se iskazuje znakovima [*jezik nije samo ~*] **2.** (*odr.*) koji se odnosi na znak; **znakòvit** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji ukazuje na nešto; indikativan, signifikantan, rječit; **znakòvito** *pril.* na osnovi kakva znaka, očito, jasno; **znakòvitōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je znakovito, obilježeno, praćeno kakvim znakom; **znàkōvlje** *sr* ukupnost znakova čega, znakovi koji se odnose na neki zajednički problem, na neku djelatnost i sl. [*prometno ~; pomorsko ~*]; **znàkōvnīk** *m* ⟨N *mn* -īci⟩ ugovoreni i standardizirani sustav znakova i kratica kojima se komunicira [*ASCII ~*]; kod; **znàkōvno** *pril.* na osnovi kakva znaka
✧ *prasl.* *znakъ (*rus.* znak, *polj.* znak) ≃ *v.* znati

znàkoslōvlje *sr neodom.*, *v.* semiotika
✧ *v.* znak + *v.* slovo

ználac, *v.* znati

znàmēn *m* biljeg, oznaka // **znàmēnčica** *ž dem.* od znamenka; **znamènit** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ **1.** koji ostaje u sjećanju po zasluzi; glasovit, čuven **2.** *zast.* **a.** značajan **b.** znatan, zamašan, velik; **znamènitōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ **1.** svojstvo onoga što je znamenito **2.** predmet posebno velike vrijednosti, ono što ima takvu vrijednost [*kulturna ~*]; **znàmēnka** *ž* ⟨D L -nci/-i, G *mn* -enākā/-ī⟩ **1.** *mat.* brojka **2.** biljeg na tijelu po kojem je moguće prepoznavanje (ob. urođena pjega, madež i sl.); **znàmēnje** *sr* **1. a.** ukupnost znakova kao simbola čega (kraljevske časti i sl.) **b.** obilježje **2.** predznak, pretkazanje
✧ *prasl.* *znamę (*rus.* známja, *polj.* znamię) ≃ *v.* znati

znȁnōst *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ **1.** ukupnost sređenih i uopćenih znanja koje uključuje promatranja, pokuse, istraživanja i objašnjavanje činjenica i pojava u pojedinim dijelovima čovjekova poznavanja prirode i društva **2.** nauka (**1**) // **znànstven** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ **1.** koji počiva na znanosti, koji postoji po zahtjevima znanosti, koji izlazi iz znanosti [*~ rad*] **2.** (*odr.*) koji se odnosi na znanost [*~a novakinja*] △ ***~a fantastika*** *knjiž. film.* književna i filmska vrsta, temelji se na utopiji o budućem tehnološkom razvoju (najčešće s radnjom u svemiru); ***~a pretpostavka*** ona koja se uzima ne zbog toga što bi se smatrala realnom, nego kao pomoćno sredstvo za bolje tumačenje čega; hipoteza; **znànstvenica** *ž*, *v.* znanstvenik; **znànstveničin** *prid.* koji pri-

pada znanstvenici; **znànstvenīčkī** *prid.* koji se odnosi na znanstvenike; **znànstvenički** *pril.* kao znanstvenik, na način znanstvenika; **znànstvenīk** *m* ⟨N *mn* -īci⟩ onaj koji se bavi znanošću; učenjak; **znànstveno** *pril.* znanstvenim putem, prema zahtjevima znanosti; **znànstvenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je znanstveno; **znànstvo** *sr* **1.** znalstvo, *v.* **2.** (u složenim riječima) kao drugi dio znači »znanost« [*jezikoznanstvo*]
✧ *v.* znati

znanstvenoistraživāčkī *prid.* koji se odnosi na znanost i istraživanje kao jedinstvenu metodu rada
✧ *v.* znanost, znanstven + *v.* istražiti, istraživački

znánje, *v.* znati

znȁt|an *prid.* ⟨*odr.* -tnī⟩ **1.** koji mnogo znači; značajan **2.** velik, priličan [*~an novac*; *~na svota*] // **znȁtno** *pril.* osjetno, očigledno, primjetno, jako [*~ pridonijeti*; *~ se razlikovati*], *usp.* znatan; **znȁtnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ odlika onoga što je znatno
✧ *v.* znati

znȁti *nesvrš.* ⟨*prez.* znâm/znádem, *imp.* znâj, *pril. sad.* znȁjūći/znádūći, *prid. rad.* znȁo, *prid. trp.* znân⟩ **1.** (što) (osobito) poznavati neki predmet, biti upućen u što **2.** (što) biti vješt u čemu [*~ strane jezike*; *~ cijeniti čije zasluge*; *~ poslovati*] **3.** (što) imati pojam o čemu; shvaćati, razumjeti **4.** (∅) *razg.* imati običaj, često raditi; običavati [*često znaju dolaziti*] **5.** (što) biti kadar, biti u stanju; moći **6.** (koga) poznavati **7.** (se) međusobno se poznavati **8.** (zanijekano ne znam u raznim kontekstima) [*ne znam što je to* nije mi poznato; *ne znam što si ti (čitao)* poticaj sugovorniku da kaže što je (čitao); A: *Hoće li doći do poboljšanja?* B: *Ne znam* **a.** nije mi poznato **b.** (ob. ponovljeno ne znam, ne znam) sumnjam, ne vjerujem **c.** otprilike, tako nekako, svejedno, recimo; *nema tu domazluka kao što se kaže negdje, ne znam, u nekom kraju*] **9.** (*1. l. jd*) (u raznim kontekstima na riječi sugovornika kad se uvažava ono što on kaže, a onda mu se suprotstavlja drugo mišljenje ili neka ograda) [A: *Uvjeravam vas da publika voli najmoderniju glazbu, avangardnu* B: *Znam, znam, ali zašto taj nesporazum s publikom traje tolike godine?* jasno mi je (ali); (to je) u redu (ali); imate pravo, slažem se (ali)] // **ználac** *m* ⟨G -lca, N *mn* -lci, G znâlācā⟩ onaj koji dobro poznaje problem, struku ili predmet; poznavalac; **znàlačkī** *prid.* koji se odnosi na znalce; **znàlački** *pril.* kao znalac, na način znalaca; **ználčev** *prid.* koji pripada znalcu; **znàlica** *ž*, *v.* znalac; **ználstv|o** *sr* težnja znanju, skupljanje i sređivanje znanja [*prepreka prevelikog znanja svojstvena je ~u našega vremena*]; **znân** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ *knjiš. retor.* poznat; **znán|ac** *m* ⟨G -nca, N *mn* -nci, G znânācā⟩ osoba koju druga osoba poznaje iz uobičajenih površnih susreta △ ***stari ~ci*** oni koji se dugo poznaju; **znánčev** *prid.* koji pripada znancu; **znànica** *ž*, *v.* znanac; **znàničin** *prid.* koji pripada znanici; **znánj|e** *sr* **1.** poznavanje čega ili spoznaja o čemu (činjenica, stvari) [*o tome nemam nikakvih ~a*] **2. a.** teoretsko ili praktično poznavanje predmeta, jezika i sl. [*njegovo ~e engleskoga*] **b.** ukupnost poznavanja, sustavnost spoznaja tih predmeta; znanost
✧ *prasl.* i *stsl.* znati (*rus.* znat', *polj.* znać), *lit.* žinoti ← *ie.* *g'neh$_3$- (*lat.* co-gnoscere, *grč.* gi-gnṓskein)

znȁtiželja *ž* želja da se sazna; radoznalost // **znȁtižēljan** *prid.* ⟨*odr.* -ljnī⟩ koji je ispunjen znatiželjom; radoznao; **znȁtižēljnīčkī** *prid.* koji se odnosi na znatiželjnike; **znȁtižēljnički** *pril.* kao znatiželjnik, na način znatiželjnika; **znȁtižēljnīk** *m* ⟨N *mn* -īci⟩ onaj koji je znatiželjan, radoznao; **znȁtižēljno** *pril.* sa znatiželjom; **znȁtiželjnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je znatiželjan; radoznalost
✧ *v.* znati + *v.* željeti, želja

ZND *krat.* Zajednica nezavisnih država, konfederacija republika bivšeg SSSR-a

ZNG *krat. pov. vojn.* Zbor narodne garde, naziv za Hrvatsku vojsku na početku Domovinskog rata

znogírati *svrš.* ⟨*prez.* znògīrām, *pril. sad.* -āvši, *prid. trp.* znògīrān⟩ *razg.* dati nogu, grubo koga otjerati, naglo s kim prekinuti
✧ S-(SA-) + *v.* noga, nogirati

znôj *m* ⟨G znòja⟩ **1.** *fiziol.* tekućina koja se kroz kožne pore luči iz znojnih žlijezda **2.** *pren.* naporan rad, trud [*u ~u lica svoga (jesti kruh)*, *bibl.* s mukom zarađivati za život; *~em zalijevati* s trudom i mukom obrađivati, stjecati, raditi; *krvavi ~* veliki trud] // **znój|an** *prid.* ⟨*odr.* znôjnī⟩ **1.** koji je pun znoja; oznojen, znojav **2.** koji je orošen kapljicama (staklo i sl.) △ ***~ne žlijezde*** žlijezde koje luče znoj;

znȍjav *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ kome je izbio znoj na koži; oznojen; **znȍjavōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je znojavo i stanje onoga koji je znojav; **znòjiti se** *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm se, *pril. sad.* -jēći se, *gl. im.* -jēnje⟩ **1.** izlučivati znoj, orositi se znojem **2.** *pren.* **a.** izdržavati teške fizičke ili umne napore; truditi se **b.** osjećati teškoće; brinuti, strahovati **3.** zamagljivati se vodenom parom, postajati mokar, orošavati se vodenim kapima; **znójnica** *ž* **1.** *anat.* znojna žlijezda **2.** podmetač na mjestu pazuha na haljini radi čuvanja od znoja **3.** *v.* znojnik; **znójničin** *prid.* koji pripada znojnici; **znȏjnīk** *m* ⟨N *mn* -īci⟩ ono što štiti od znoja (ovoj oko ruke, glave itd.); znojnica; **znójnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ stanje onoga koji je znojan

✧ *prasl.* i *stsl.* znojь (*rus.* znoj, *polj.* znój)

-ZOA, *v.* -ZOOA

zoàntīd *m* ⟨G zoantída⟩ *zool.* pripadnik reda *Zoantharia* (razred *Anthozoa* koralji), vrsta morskog polipa, sličnog morskim moruzgvama; koraste moruzgve

✧ *nlat.* Zoenthidea

zȏb *ž* ⟨G zȍbi, I zȍbi/zȍblju⟩ *bot.* rod jednogodišnjih ili trajnih zeleni iz porodice trava (*Gramineae*) (npr. *Avena sativa* uzgaja se kao žitarica, ovas) // **zòbati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* zȍbljēm, *pril. sad.* zȍbljūći, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** kljunom uzimati hranu ili mrvice **2.** jesti bobice voća (grožđe, trešnje i dr.), jesti zrno po zrno; **zòbatica** *ž agr.* vrsta stolnog grožđa; **zȍben** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ **1.** koji se odnosi na zob **2.** koji je od zobi [*~i kruh*; *~a kaša*; *~e pahuljice*]; **zòbnica** *ž* **1.** vreća iz koje konj jede, pričvršćuje se konju oko glave i prekriva gubicu; zobnjača **2.** *etnol.* šarena torba kao dio narodne nošnje; **zòbnjača** *ž*, *v.* zobnica

◈ *pr.* (nadimačko): **Zobànica** (120, Donji Lapac, Petrinja, Lika)

✧ *prasl.* *zobь (*rus.* zob, *polj.* zób) ≃ *lit.* žěbti: gristi

zòbika *ž* ⟨D L -ici⟩ *bot.* krmna trava (*Trisetum flavescens*) iz porodice trava (*Gramineae*)

✧ *v.* zob

zòbūn *m* ⟨G zobúna⟩ *reg.* krzneni topao prsluk (muški i ženski) // **zobúnac** *ž* ⟨G -nca, N *mn* -nci, G zòbūnācā⟩ *reg.* topli duži prsluk koji nose žene; **zobùnčić** *m dem.* od zobun; **zobùndžija** *m* ⟨N *mn* -e⟩ *reg.* onaj koji pravi zobune

◈ *pr.* (prema zanimanju): **Zobùndžija** (Slavonija, Podravina), **Zobùnđija** (Đurđevac, Bjelovar)

✧ *tur.* zıbın ← *arap.* ğubbā

zȍc (**sȍc**) *m* ⟨N *mn* zòcovi⟩ *reg.* talog različitih pripravaka, ob. crne kave, cikorije i sl. [*gledati u* ~ gatati iz šalice crne kave, gatati iz kave (iz šalice)]

✧ *njem.* Satz: talog

zòdijāk *m* ⟨N *mn* -āci⟩ *astron.* **1. a.** zamišljeni pojas na nebeskom svodu, kojim prolaze ekliptika i staze Mjeseca i velikih planeta **b.** (Zodijak) podjela tog pojasa na 12 polja koja su obilježena sa 12 zviježđa, nazvanih po životinjama; učinili su to starovjekovni astrolozi, što je temelj današnjih horoskopa **2.** figura ili dijagram koji predstavlja zodijak △ ***znakovi ~a*** zodijački znakovi, *v.* zodijački △ // **zòdijačk|ī** *prid.* koji se odnosi na zodijak △ ***~i znakovi*** znakovi u zodijaku, svaki unutar jednog od 12 polja, svojevrstan astronomski bestijarij; čest motiv u umjetnosti, a u kršćanstvu nosi snažnu simboliku; ***~o svjetlo*** *meteor.* svjetlosni stup koji se diže nad horizontom u smjeru ekliptike; vidi se u tropskim širinama nekoliko sati prije izlaska ili nekoliko sati nakon zalaska Sunca; zodijakalno svjetlo

✧ *lat.* zodiacus ← *grč.* zōidiakós (kýklos): znak (krug) ≃ zṓidion: životinjski ≃ zōion: životinja

zoèa *ž zool.* ličinka viših rakova (*Malacostraca*)

✧ *nlat.* ≃ *grč.* zōḗ: život

zoethrope (*izg.* zoètrop) *m* optička igračka; zasniva se na konstrukciji šupljeg valjka koji se može okretati raznim brzinama i pritom stvara iluziju kontinuiranog pokreta

✧ *konstr.*, *grč.* zōḗ: život + -TROP

zògatul (**dzògatul**) *m reg.* dječja igračka

✧ *tal.* giocattolo

zògraf *m* ikonopisac i slikar fresaka

✧ *grč.* zōgraphos ≃ zōḗ: život + -GRAF

zogùlīn *m* ⟨G zogulína⟩ *reg.* igračka, ob. u zn. čegrtaljke

✧ *tal. dijal.* giocolino: igra

zòkna *ž*, *v.* sokna

Zola (*izg.* Zolà), **Émile** (1840–1902), francuski romanopisac, predvodnik naturalističkog književnog pokreta u Francuskoj, »neprijatelj romantike«, »surovi realist«, istodobno i sanjar o boljemu društvu sutrašnjice (*Nana*, *Germinal*, *Čovjek-zvijer* i još 17 romana u

velikom ciklusu *Rougon-Maquarti ili prirodna i društvena povijest jedne obitelji*); njegov znameniti članak *J'accuse* (*Optužujem*, 1898) donio obrat u aferi Dreyfus, doveo do obnove procesa i oslobođenja lažno optuženog kapetana Dreyfusa

zòluf (**zùluf**) *m*, *v.* soluf

zȍlja *ž* ⟨G *mn* zôljā⟩ *ekspr.*, *v.* osa

❖ *pr.* (nadimačko): **Zólić** (Ivanić Grad, Rijeka, Buje), **Zólje** (Solin)

Zòljān *m* ⟨G Zoljána⟩ naselje (u blizini Našica), 790 stan. // **Zòljanin** *m* (**Zòljānka** *ž*) ⟨N *mn* Zòljani⟩ stanovnik Zoljana; **zòljānskī** *prid.* koji se odnosi na Zoljan i Zoljane

zȍmb *m*, *v.* zombi

zȍmbi (**zȍmb**) *m* ⟨G -ja⟩ **1.** *antrop.* biće koje djelovanjem egzotičnih biljaka što sadrže omamljujuće tvari gubi slobodnu volju i sposobnost samostalnog djelovanja **2.** onaj koji je nalik živom mrtvacu; osoba izrazito čudnog, neobičnog ponašanja, izgleda i mentaliteta, netko tko se kreće kao u bunilu; tup i trom čovjek **3.** *pren. razg. podr.* osoba koja djeluje pod čijim utjecajem, manipulirana osoba, figura u tuđim rukama, onaj kojemu je ispran mozak

✧ *engl.* zombie ← *egz.* (*kongoanskī*) nzambi: bog

zóna *ž* **1.** ograničen dio neke površine, prostora (teritorija) ili tijela; pojas, područje [*pješačka ~*; *tropska ~*; *erogena ~*] **2.** područje administrativne podjele i dometa određenih zakona, propisa itd. prema drugom području gdje ih nema ili gdje vrijede drugi [*pogranična ~*] **3.** *geogr.* **a.** pojas na Zemlji ili prividnoj nebeskoj sferi između dvije paralele **b.** toplinski pojas na Zemlji [*žarka ~*; *umjerena ~*; *ledena ~*] **4.** *bot.* vegetacijski pojas na površini Zemlje **5.** *zool.* pojas u kojem žive životinje (na Zemlji i u moru) △ ***semiaridna*** ~ *meteor.* **1.** zona u kojoj je u nekim godinama pala količina oborine nedovoljna za održavanje vegetacije **2.** zona u kojoj evaporacija često premašuje količinu pale oborine; ~ ***čujnosti*** područje unutar kojeg se može čuti zvuk iz udaljenog izvora; ~ ***tišine*** skup točaka na Zemljinoj površini gdje se ne može čuti zvuk iz udaljenog izvora iako je taj zvuk čujan na udaljenijim mjestima koja su smještena na istoj spojnici od mjesta izvora; posljedica abnormalnog širenja zvuka u atmosferi; ~ ***utjecaja*** *pol.* teritorij ili područje pod jurisdikcijom jedne države na kojemu druga država ima određeni utjecaj (gospodarski, financijski, vjerski, kulturni, politički itd.) // **zònāl|an** *prid.* ⟨*odr.* -lnī⟩, *v.* zonski △ ***~no strujanje*** *meteor.* prostrano atmosfersko strujanje uzduž ili približno uzduž geografskih paralela; **zonírānje** *sr* dijeljenje na zone; **zônsk|ī** *prid.* koji se odnosi na zonu; zonalan △ ***~a obrana*** *sport* obrana (u košarci, nogometu, vaterpolu, rukometu i sl.) u kojoj svaki igrač drži pod kontrolom određeni prostor ispred svojih vrata (a ne igra na igrača, kao u presingu); ***~o taljenje*** postupak rafiniranja kovina na temelju različite ravnotežne topljivosti primjesa u rastaljenoj i u čvrstoj kovini; provodi se u usijanoj peći putovanjem uske rastaljene zone (uskog sloja kovine), a s njom i primjesa, kroz dugu vrpcu kovine

✧ *lat.* zona ← *grč.* zṓnē: pojas

zônda *ž meteor.* *S* do *SZ* topli i suhi vjetar nalik na fen koji puše na istočnim obroncima argentinskih Alpa

✧ *šp.* prema mjestu Sondo

zonogràfij|a (∅, čega) *ž med.* rendgenska tehnika slojevitog snimanja kod kojega se na slici ističe deblji sloj [*izvesti/napraviti ~u*]

✧ *v.* zona + -GRAFIJA

zònula *ž anat.* dio kristalinične mase u organu između jezgre i periferije; njome je organ povezan s cilijarnim tijelom (ob. u oku)

✧ *nlat.* zonula: mala zona, *v.* zona

ZOO- kao prvi dio riječi označava da se ono što je u drugom dijelu odnosi na život, živo biće, životinje; živo- [*zoologija*]

✧ *grč.* zoo-: koji se odnosi na život; zôon: živo biće; zoḗ: život

-ZOOA (**-ZOA**), **-ZOIČKI**, **-ZOIK**, **-ZOON** kao drugi dio riječi znači da se ono što je u prvom dijelu odnosi na život, da je živo, životno; -živ [*eozoik*; *hilozoizam*]

✧ *grč.* -zoos: -živ; zoós: živ; zoikós: životni

zooantròpija *ž pat.* delirij u kojem bolesnik smatra da se pretvorio u životinju

✧ ZOO- + *grč.* ánthrōpos: čovjek

zoocenóza *ž biol.* biološka zajednica životinja; biocenoza

✧ ZOO- + -CENOZA

zoòfāg *m* ⟨G zoofága, N *mn* zoofázi⟩ *zool.* životinja koji se hrani drugim životinjama i njihovim dijelovima; mesojed, mesožder // **zoofàgija** *ž biol.* održavanje života životinjskom hranom; mesožderstvo, mesojedstvo

✧ ZOO- + -FAG

zoofenomenològija *ž* disciplina koja se bavi proučavanjem životnih pojava kod zdravih i bolesnih životinja
✧ ZOO- + *v.* fenomenologija

zȍofīlan *prid.* ⟨*odr.* -lnī⟩ **1.** *bot.* koji je adaptiran da se razmnožava putem životinja (o biljkama, posebno o onima koje to ne čine preko insekata) **2.** koji je sklon zoofiliji // **zoòfīl** *m* ⟨G zoofíla⟩ ljubitelj životinja; **zoofìlija** *ž* **1.** iznimna ljubav prema životinjama **2.** *psih.* postizanje erotičnog uzbuđenja i užitka pri gledanju i milovanju životinja bestijalnost; **zoòfīlka** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩, *v.* zoofil
✧ ZOO- + -FILAN

zoòfīt *m* ⟨G zoofíta⟩ *zool.* životinja nalik na biljku; beskralješnjak (spužva, morske moruzgve) koji ostaje pričvršćen za dno i sliči na biljku; sjedilački organizam
✧ ZOO- + -FIT

zoofitolíti *m mn* ⟨N zoofitòlīt, G zoofitolíta⟩ *zool.* okamenjeni polipi
✧ *v.* zoofit + -LIT[1]

zoofìzika *ž* ⟨D L -ici⟩ znanost o fizikalnim svojstvima životinja
✧ ZOO- + *v.* fizika

zoofiziològija *ž* znanost o fiziološkim procesima u životinjskom i (ljudskom) tijelu
✧ ZOO- + *v.* fiziologija

zooflagèlāt *m* ⟨G zooflageláta⟩ *biol.* životinjski bičaši koji nemaju plastide i hrane se organskom tvari; često parazit
✧ ZOO- + *lat.* flagellatus: bičast ← flagellare: bičevati

zoofòbija *ž* *psih.* bolestan, nekontroliran strah od životinja
✧ ZOO- + -FOBIJA

zoòfōr *m* ⟨G zoofóra⟩ **1.** *arhit.* stup ili svod koji drži na sebi životinju **2.** *pov. umj.* friz u starogrčkoj građevnoj umjetnosti ukrašen reljefima na kojima su prikazani životinje i ljudi
✧ ZOO- + -FOR

zoogaméta *ž* *bot.* pokretna gameta s bičevima (u algi i nižim gljivama); planogameta
✧ ZOO- + *v.* gameta

zoogàmija *ž* *bot.* oprašivanje cvjetova preko životinja, najčešće kukaca
✧ ZOO- + -GAMIJA

zoogéja *ž* *biol.* konačan proizvod raspadanja i truljenja životinjskih tijela; životinjska zemlja
✧ ZOO- + *grč.* gaîa: zemlja

zȍogēn (I) *m* *kem.* želatinska masa koja se kemijskim postupcima dobiva od kostiju // **zȍogēn** (II) *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ **1.** koji potječe od životinje **2.** koji je u vezi ili se odnosi na razvoj ili evoluciju životinja △ **~e stijene** stijene koje nastaju raspadanjem mrtvih morskih životinja, odnosno taloženjem anorganskih tvari
✧ ZOO- + -GEN

zoogeogràfija *ž* grana geografije ili zoologije koja proučava i opisuje rasprostranjenost životinja na Zemlji
✧ ZOO- + *v.* geografija

zoogléja *ž* *biol.* zajednica mikroba spojenih nekom viskoznom supstancom
✧ ZOO- + *grč.* gloia: ljepilo

zooglìfīt *m* ⟨G zooglifíta⟩ životinjski otisak u kamenu; zoomorfit
✧ ZOO- + *grč.* glýphein: dubsti + -IT

zoogràfija *ž* dio zoologije koji se bavi opisivanjem životinja
✧ ZOO- + -GRAFIJA

zoohigijéna *ž* *med.* znanstvena disciplina povezana s veterinarskom medicinom i zootehnikom; cilj joj je sprečavanje životinjskih bolesti i ostvarivanje najpovoljnijih životnih uvjeta
✧ ZOO- + *v.* higijena

zoohlorèla *ž* ⟨G *mn* zoohlorélā⟩ *biol.* jednostanična alga koja živi u simbiozi sa životinjama; zooksantela
✧ ZOO- + *grč.* khlōrós: zelenožut

zoohóra (**zoohòrija**) *ž* *bot.* biljka koja je prilagođena da se širi uz pomoć životinja
✧ ZOO- + *grč.* khṓrein: krenuti, napredovati

zoòīd *m* ⟨G zooída⟩ *biol.* **1.** organizam ili stanica sposobna za spontano kretanje i život manje ili više neovisan o drugim organizmima; zoon **2.** kod životinja, jedinke koje nakon pupanja ostaju u zadruzi i među njima dolazi do stvaranja različitih oblika, npr. za razmnožavanje, prehranu i sl.
✧ ZOO- + -ID

zooijàtrija *ž* *razg.* veterinarska medicina, medicina upravljena na ukupnu brigu o životinjama (zaštita zdravlja, kod nekih pomoć u oplodnji itd.)
✧ ZOO- + -IJATRIJA

zookémija *ž* znanstvena disciplina koja se bavi proučavanjem kemijskog sastava i kemijskih procesa u živim organizmima; životinjska (animalna) kemija
✧ ZOO- + *v.* kemija

zookirùrgija *ž med.* grana veterinarske medicine, liječenje životinja kirurškim putem
✧ ZOO- + *v.* kirurgija

zooksantèla *ž* ⟨G *mn* zooksantélā⟩ *biol.* alga sa žutim pigmentom, živi u simbiozi s raznim morskim životinjama; zoohlorela
✧ ZOO- + *grč.* ksanthós: žut

zoolàtrija *ž pov. sociol.* štovanje životinja kojima se pripisuju nadnaravna svojstva; često u starih naroda (Egipćana i drugih)
✧ ZOO- + -LATRIJA

zoòlīt *m* ⟨G zoolíta⟩ životinjska okamina, okamenjeno životinjsko tijelo; fosil, zoomorfoza
✧ ZOO- + -LIT[1]

zoològija *ž biol.* **1.** grana biologije koja se bavi životinjskim svijetom; istražuje oblike, građu, razvoj, životnu djelatnost i ekologiju životinja, njihovu raširenost, klasifikaciju i podrijetlo **2.** *rij.* životinjski svijet na određenom području; fauna // **zoòlog** *m* ⟨N *mn* -ozi⟩ onaj koji se bavi zoologijom; **zoològica** (**zoològinja**) *ž, v.* zoolog; **zoològičkī** *prid. zast., v.* zoologijski; **zoològījskī** *prid.* koji se odnosi na zoologiju; zoologički; zoološki; **zoòloškī** *prid.* koji se odnosi na zoologe i zoologiju △ ~ ***vrt*** mjesto gdje se čuvaju i uzgajaju životinje, ob. rjeđi primjerci različitih vrsta u komercijalne, zabavne i odgojne svrhe; zoopark; **zoòloški** *pril.* kao zoolog, na način zoologa, kao u zoologiji
✧ ZOO- + -LOGIJA

zoom (*izg.* zȕm) *m* ⟨N *mn* -ovi⟩ **1.** *fiz.* objektiv promjenjivog vidnog kuta; pri promjeni vidnog kuta (zumiranju) slika se automatski fokusira **2.** postupak kojim se slika približava ili udaljava od objektiva (u fotografiji, filmu, televiziji) △ ~***-mikrofon*** vrsta mikrofona kojemu se može kontinuirano mijenjati kut, tj. veličina zvučnog prostora koji prima, ob. je ugrađen u kameru i pokreće se zajedno s ručkom kojom se pokreće i zoom – objektiv kamere; ~***-objektiv*** objektiv sastavljen od nekoliko sustava leća od kojih je jedan pomičan, čime se postiže promjenjivost žarišne udaljenosti // **zumírati** *nesvrš.* ⟨*prez.* zùmīrām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** objektivom približavati ili udaljavati sliku objekta (u fotografiji, filmu, televiziji); približavati sliku promatraču uz pomoć različitih fokusnih dužina leće, *usp.* zoom **2.** *inform.* povećavati odabrani prostor ili dio slike na kompjuterskom ekranu dok ne ispuni čitav ekran
✧ *engl.*

zoomagnetìzam *m* ⟨G -zma⟩ *psih.* životni magnetizam, utjecaj stanja živaca jednog čovjeka na stanje živaca drugog čovjeka u svrhu liječenja; biomagnetizam i magnetoterapija
✧ ZOO- + *v.* magnet, magnetizam

zoomètrija *ž* grana zoologije, bavi se mjerenjem proporcionalnih dužina ili veličina dijelova životinja
✧ ZOO- + -METRIJA

zooming (*izg.* zúming) *m inform.* zumiranjem povećavati ili smanjivati sliku, *usp.* zumirati (2)
✧ *engl.*

zȍomorfan *prid.* ⟨*odr.* -fnī⟩ koji je sličan životinji, u obliku životinje // **zȍomorfi** *m mn* ⟨N zȍomorf⟩ tvorevine izrađene u obliku životinja; **zoomòrfija** *ž* životinjski oblik u likovnom prikazivanju čovjeka i biljaka, simbolikom sadržanom u odabiru ovakvih povezivanja prožete su religije gotovo svih starih naroda; zoomorfizam; **zoomorfìzam** *m* ⟨G -zma⟩ predstavljanje bogova u oblicima, s obilježjima i odlikama životinja
✧ ZOO- + -MORFAN

zoomòrfīt *m, v.* zooglifit

zoomorfóza *ž, v.* zoolit

zȍōn *m* **1.** životinja; živo biće **2.** *biol.* **a.** svaka jedinka nekog složenog organizma **b.** svaka jedinka, ili sve jedinke zajedno, koje su se izlegle iz jednog jajeta **3.** *v.* zooid △ ~ ***politikon*** *fil.* »društvena životinja«, Aristotelov izraz za čovjeka kao društveno biće koje ne može živjeti ni opstati izvan društva
✧ *grč.* zôion

zoonóza *ž pat.* zarazna bolest zajednička ljudima i nekim životinjama; uzročnici u prvom redu kruže među životinjama i samo se povremeno prenose na čovjeka
✧ ZOO- + *grč.* nósos: bolest

zoopaleontològija *ž* znanstvena disciplina, bavi se proučavanjem izumrlih životinja // **zoopaleontològījskī** *prid.* koji se odnosi na zoopaleontologiju; **zoopaleontòloškī** *prid.* koji se odnosi na zoopaleontologiju i stručnjake koji se njome bave
✧ ZOO- + *v.* paleontologija

zooparàzīt *m* ⟨G zooparazíta⟩ *biol.* nametnik na životinjskom tijelu
✧ ZOO- + *v.* parazit

zoopàrk *m* zoološki vrt, *v.* zoòloškī △
zoopàtija *ž psih.* delirij u kojem bolesnik smatra da se neka životinja naselila u njegovu tijelu; zoopatski delirij
✧ ZOO- + -PATIJA
zoopatològija *ž* grana zoologije koja se bavi proučavanjem bolesti životinja
✧ ZOO- + *v.* patologija
zooplànktōn *m* ⟨G zooplanktóna⟩ *zool.* neklorofilni dio planktona, cjelina životinjskih organizama ili organizama nalik na životinje u planktonu (kao što su protozoe), *usp.* fitoplankton
✧ ZOO- + *v.* plankton
zoopràksiskop *m tehn. zast.* rani tip projektora pokretnih slika, koji je E. Muybridge izumio oko 1881.
✧ ZOO- + *grč.* prâksis: rad + -SKOP
zoopsihològija *ž* grana psihologije koja istražuje ponašanje životinja
✧ ZOO- + *v.* psihologija
zoòpsija *ž psih.* halucinatorna vizija životinja, karakteristična za neke ovisnosti (kokainizam, alkoholizam)
✧ ZOO- + -OPSIJA
zoosadìzam *m* ⟨G -zma⟩ *psih.* mučenje životinja radi spolnog zadovoljenja
✧ ZOO- + *v.* Sade, sadizam
zoosemiòtika *ž* ⟨D L -ici⟩ disciplina koja se bavi načinom komuniciranja i ponašanja životinja
✧ ZOO- + *v.* semiotika
zoospèrma *ž* ⟨G *mn* zoospérmā⟩ **1.** *bot. zast.*, *v.* zoospora **2.** *zool.* spermatozoa
✧ ZOO- + *v.* sperma
zoospóra *ž* **1.** *bot.* bespolna spora koju proizvode neke alge ili gljive; sposobna je za kretanje uz pomoć bičeva; zoosperma **2.** (*mn*) *zool.* spore koje stvaraju pojedine životinje, npr. bičaši, amebe, osobito u nepovoljnim uvjetima
✧ ZOO- + -SPORA
zoosporàngija *ž biol.* sporangij ili drugi organ u kojem nastaju zoospore
✧ ZOO- + *v.* sporangij
zoot, odijélo (*izg.* zût ~) *sr* muško odijelo s dugačkim sakoom s jednorednim kopčanjem i vrećastim hlačama suženim pri gležnjevima, popularno u SAD-u 1940-ih
✧ *engl.* zoot suit
zootàksija *ž zool.* metodološka klasifikacija životinjskih vrsta
✧ ZOO- + -TAKSIJA
zootèhnika *ž* ⟨D L -ici⟩ *agr.* uzgoj, iskorištavanje domaćih životinja i privikavanje na specifične životne prilike // **zootèhničār** *m* onaj kome je zootehnika profesija; **zootèhničārev** (**zootèhničārov**) *prid.* koji pripada zootehničaru; **zootèhničārka** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩, *v.* zootehničar
✧ ZOO- + *v.* tehnika
zooteràpija *ž* veterinarska disciplina, proučava liječenje životinja, određuje terapiju propisanu za određene bolesti // **zooterapèut** *m rij.* veterinar
✧ ZOO- + *v.* terapija
zootóka *ž biol.* životinja koja koti žive mlade
✧ ZOO- + *grč.* tókos: rađanje
zootòksīn *m* ⟨G zootoksína⟩ *biol. farm.* **1.** svaki otrov životinjskog podrijetla (zmije, škorpiona i sl.) **2.** serum proizveden iz zootoksina
✧ ZOO- + *grč.* toksihón (phármakon): otrov
zootòmija *ž med.* grana veterinarske medicine, seciranje životinja
✧ ZOO- + -TOMIJA
Zopfstil (*izg.* Cȍpfštīl) *m pov.* naziv za njemački barok 18. st.
✧ *v.* cof + *v.* stil
zoppo (*izg.* cȍpo) *pril. glazb.* oznaka na partituri da se svira »kao šepajući«, tj. nejednako, trzajući (gudalom)
✧ *tal.*
zȏr[1] *m* **1.** *knjiš.* ono što se vidi; izgled **2.** *term.* opažaj, očiglednost // **zóran** *prid.* ⟨*odr.* zȏrnī⟩ **1.** koji se vidi; očit **2.** *ekspr. knjiš.* silan, silovit, žestok, ugledan **3.** *ekspr. reg.* koji je lijepa izgleda; lijep, naočit; **zȏrno** *pril.* tako da se vidi, da se može predočiti; predočivo, očigledno; **zórnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ jasnoća koja se može razabrati vidom; očiglednost
✧ *prasl.* *zorъ (*rus.* vzor: pogled) ≃ *v.* zrijeti
zȏr[2] *m reg. ekspr.* **1.** opće dobro fizičko stanje; sila, snaga **2.** psihička ili fizička nelagodnost ili teškoća; muka, tegoba **3.** žestina, nasilje [~ *moga konja*] // **zòrba** *ž reg.* nasilje, teror; **zórli** (I) *prid.* ⟨*indekl.*⟩ *reg. zast.* **a.** snažan, silan **b.** obijestan [~ *momak*]; **zórli** (II) *pril. reg. zast.* **a.** na težak način; tegobno, mučno **b.** izraženo u velikoj mjeri; jako, veoma [~ *pametno*; ~ *lijepo*]
✧ *tur.* ← *perz.*
zòr|a *ž* ⟨G *mn* zórā⟩ **1.** pojava dana, prva jutarnja svjetlost pri pojavi dana [*od (rane) ~e*

do (mrkla) mraka cijelog dana; *u cik ~e* u svitanje]; svitanje **2.** *pren. ekspr. knjiž.* prvi znak nečeg lijepog i velikog; početak, najava △ ***Zora Dalmatinska*** hrv. književno-poučni časopis, izlazio u Zadru 1844–1849. // **zòriti**[1] (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. sad.* -rēći, *gl. im.* -rēnje⟩ svitati, svanjivati; **zórnica**[1] *ž* **1.** *kršć.* jutarnja misa u Adventu **2.** (Zornica) jutarnja zvijezda Danica, planet: Venera; **zòrōm** *pril.* u zoru [*ranom ~*]

◈ **Zòra** ž. os. ime (narodno), *usp. lat.* Aurora; isto: **Zòrana, Zôrka**; *hip.*: **Zòrica**; **Zòran** m. os. ime (narodno); isto: **Zórak** *zast.*, **Zòrislav** ◇ *pr.* (od imena i nadimačka): **Zòran** (Zadar, Omiš, sred. Dalmacija, Istra), **Zòrānčić** (Split, Brač), **Zòranić** (Split, Hvar, Dubrovnik), **Zoránović** (Rijeka, / Slavonija), **Zòrčec** (130, Međimurje, Baranja), **Zôrčić** (Šibenik, Zagreb i okolica, Sisak), **Zórec** (Zagreb, Međimurje, Varaždin), **Zòretić** (460, Rijeka, Pokuplje, *v.* i Juraj), **Zòrica** (830, Šibenik, Sinj, Drniš, Dalmacija, Benkovac, Zagora), **Zòričić** (590, Šibenik, Drniš, Crikvenica, Dalmacija, Lika), **Zórić** (2960, Banovina, Lika, Zadar, Slavonija), **Zòrinić** (Pregrada, Karlovac, Zagreb), **Zôrkić** (Đakovo, Požega, Dalmacija), **Zórko** (460, Zagorje, Varaždin, *S* Hrvatska), **Zórković** (Međimurje, Varaždin), **Zòrman** (200, Novi Marof, Prigorje, Međimurje), **Zòrmanić** (Zagreb), **Zòroja** (140, Gospić, Pokuplje, Moslavina), **Zòroje** (Duga Resa, Gospić), **Zòrović** (110, Cres-Lošinj, Glina, Banovina) ◇ *top.* (naselja): **Zòretići** (Rijeka, 116 stan.), **Zòričići** (Crikvenica, 6 stan.; Poreč, 32 stan.), **Zórkovac** (Ozalj, 338 stan.), **Zórkovac na Kûpi** (Ozalj, 134 stan.), **Zórkovac Vȉvodīnskī** (Ozalj, 34 stan.)

✧ *prasl.* i *stsl.* zorja (*rus.* zarjá, *polj.* zorza), *lit.* žara ≃ *v.* zrijeti

Zòranić, Petar (1508–prije 1569), hrv. književnik, trubadursko-petrarkistički pjesnik i pjesnik rodoljubnih stihova, pisac prvog hrv. izvornog (pastoralnog) romana (*Planine*, napisane 1536, tiskane u Mlecima 1569)

Zóre, Luka (1846–1906), hrv. filolog, zagovornik čistoće hrv. jezika i nacionalnog identiteta u Dalmaciji, zastupnik u Dalmatinskom saboru, od 1897. i u Carevinskom vijeću u Beču; u Dubrovniku osnovao literarni list *Slovinac* kojemu je svrha bila »književno suživanje sveze među Hrvatima i Srbima«; potkraj života upravitelj gimnazije na Cetinju i predstojnik savjeta za prosvjetu u Crnoj Gori

zôri *m* ⟨G -ja⟩ lagana ljetna sandala kakvu nose Japanci, ob. s najjednostavnijom oputom između prva dva nožna prsta; japanke

✧ *jap.*

Zòričić, Milovan (1884–1971), hrv. pravnik, sudac Vrhovnoga suda u Hrvatskoj i Međunarodnoga suda pravde u Haagu (*Teritorijalno more*)

zòridba, *v.* zreti

zórnica[1], *v.* zora

zórnica[2] *ž bot.* biljka (*Parentucellia latifolia*) iz porodice strupnikovica (*Scrophulariaceae*)

Zoroàster, *v.* Zaratustra // **zoroastrìzam** *m* ⟨G -zma⟩ *pov. rel.* predislamska vjera starih Iranaca (mazdaizam); naučava dualizam, borbu između dobra i zla; definitivni mu je oblik dao vjerski reformator Zaratustra (7. st.–6. st. pr. Kr.)

Zorro (*izg.* Zorô) *m* junak popularnih filmova i stripova; osvetnik s crnom maskom i mačem koji se u ime dobrih osvećuje lošima; tajni identitet uglednog plemića

zȍrt *m reg.* strah, trema, strahopoštovanje, respekt prema nekomu [*imati ~(a)*; *uhvatio ga ~*]

✧ *tur.* ← *arap.* ḍarṭ

zorzitco (*izg.* sorsȉtko) *m glazb. etnol.* stari baskijski narodni ples u brzom taktu; ritam pojačan naglascima udaraljki u pratnji

✧ *bask.*

zorzȍrīle *pril. reg.* na jedvite jade, s velikom mukom

✧ *tur.* zor + ile's' ili zar zor + ile *dijal.*, *v.* zor[2]

zòster *m pat.* kasni endogeni recidiv infekcije *Varicella-zoster* virusom, javlja se kao upala osjetnog živca i kao mjehuričasti osip na dijelu kože koji je inerviran tim živcem; nastaje većinom u starijih osoba

✧ *grč.* zōstḗr: pojas

Zoščénko, Mihail Mihailovič (1895–1958), ruski satiričar, pisac kratkih, humorističkih i vrlo popularnih novela iz života sovjetskog malograđanina; bio je prvi na udaru velikog vala poslijeratnih pritisaka na slobodoumnije sovjetske umjetnike 1946. pa sljedećih 10 godina više nije mogao objavljivati, *usp.* ždanovizam

zôv, *v.* zvati

zóva *ž bot.*, *v.* bazga // **zóvina** *ž* zovovo drvo, *usp.* bazgovina

◈ *pr.* (nadimačka ili etnici): **Zóvak** (220, Županja, Slavonija, Baranja), **Zóvić** (370, Pazin, Istra, Primorje)

zòvoji *m mn zool.* porodica morskih pučinskih ptica (*Procellaridae*) iz reda cjevonoski (mali z. *Puffinus puffinus*, veliki z. *Calonectris diomedea*, burnjak *Falmarus glacialis*)

Zr *kem.* simbol za element cirkonij

zrâk *m* **1.** *meteor.* smjesa plinova od koje se sastoji plinovit omotač Zemlje (otprilike 78% dušika, 21% kisika i dr.) **2.** *meton.* **a.** slobodan, otvoren prostor; priroda [*idemo na* ~] **b.** slobodan prostor iznad tla [*odletjeti u* ~] **3.** *v.* zraka (**1**) // **zráčak** *m* ⟨G -čka, N *mn* -čci, G zrâčākā⟩ *dem.* od zrak (**4**); **zráč|an** *prid.* ⟨*odr.* zrâčnī⟩ **1.** u kojem ima zraka, *opr.* zagušljiv **2.** (*odr.*) koji se odnosi na zrak [~*na luka*; ~*ni mjehur*] △ ~***na masa*** *meteor.* velika količina zraka koja nakon boravka iznad šireg područja poprimi jedinstvena svojstva; prema mjestu nastanka zračnu masu nazivamo arktička, polarna, umjerenih širina, tropska zračna masa; ~***na puška*** *sport* streljačko oružje koje pomoću stlačenog zraka izbacuje olovnu kuglicu; ~***na vrećica*** *zool.* u ptica, slijepi završeci dišnih puteva; ~***ni brod*** *pov.* aerostat koji plovi zahvaljujući plinu laksemu od zraka; dirižabl; ~***ni džep (rupa)*** gotovo vertikalna jaka zračna struja koja može uzrokovati naglu promjenu visine zrakoplova (najčešće propadanje); ~***ni most*** ustaljena zračna ruta kuda se prevoze ljudi i tereti (ob. u ratnim i posebnim uvjetima); ~***ni plin*** generatorski plin dobiven rasplinjavanjem ugljena i koksa zrakom (sadrži pretežito ugljikov monoksid); ~***ni prostor*** prostor iznad teritorija jedne države; ~***no pravo*** *pravn.* skup pravila kojima se uređuju odnosi nastali plovidbom zrakom [*domaće* ~*no pravo*; *međunarodno* ~*no pravo*]; ~***no zrcaljenje***, *v.* miraž; **zráčēnje** *sr* **1.** ⟨*gl. im.*⟩, *v.* zračiti **2.** emitiranje i prenošenje energije elektromagnetnim valovima ili česticama [*jako/slabo* ~; *čestično (korpuskularno)* ~; *fotonsko (elektromagnetno)* ~] △ ***difuzno Sunčevo*** ~ Sunčeva energija raspršena u atmosferi na molekulama plinova te na čvrstim i tekućim česticama pa dolazi iz svih smjerova; ***ekstraterestričko*** ~ Sunčevo zračenje koje dolazi na gornju granicu atmosfere; ***globalno*** ~ direktna i raspršena dozračena energija od Sunca i ostalih izvora koja dolazi na vodoravnu površinu iz svih smjerova; ***infracrveno*** ~ dugovalno zračenje, toplinsko zračenje valnih dužina od 0,76 do 0,80 μm; ***ultraljubičasto*** ~ elektromagnetno zračenje kratkih valnih duljina od 0,004 do 0,4 μm koje ima jako aktinično i biološko djelovanje; dijeli se na blisko ili A (0,315–0,4 μm), srednje ili B (0,28–0,315 μm) i daleko ili C (valne dužine manje od 0,28 μm); ***vidljivo*** ~ elektromagnetno zračenje valnih dužina od 0,4 do 0,7 μm koje ljudsko oko vidi kao svjetlost; ***Zemljino*** ~ zračenje površine Zemlje u infracrvenom dijelu spektra, katkada može uključiti atmosfersko zračenje; **zráčiti** *nesvrš.* ⟨*prez.* zrâčīm, *pril. sad.* -čēći, *gl. im.* -čēnje⟩ **1.** (∅, što) bacati iz sebe, puštati iz sebe, izbijati čime **2.** (∅, čime) odavati dobro, odisati lijepim, duhovnošću i sl. **3.** (koga, što, se) izlagati rendgenskim ili kakvim drugim zrakama pojedine dijelove tijela radi zračenja **4.** (što) izlagati svježem zraku; provjetravati, vjetriti; **zrâčnica** *ž* **1.** unutrašnja guma na kotaču automobila, bicikla i sl. u koju se upuhuje zrak **2.** *razg.* zračna puška; **zrâčno** *pril.* na zračan način, uz pomoć zraka [~ *hladiti*]; **zrȁk|a** *ž* ⟨G *mn* zrâkā⟩ *term.* **1.** trak svjetlosti iz nekog izvora; zrak **2.** *mat.* dio pravca ograničen jednom točkom; polupravac **3.** (*mn*) *fiz.* **a.** elektromagnetski valovi koje šalju zažarena tijela [*svjetlosne* ~*e*; *ultraljubičaste* ~*e*; *infracrvene* ~*e*] **b.** oblik energije zračenja [*alfa*-~*e*; *beta*-~*e*; *gama*-~*e*] **4.** (*mn*) više ravnih crta koje iz jedne točke idu u raznim smjerovima; **zrȁkast** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji se iz jednog mjesta pruža u raznim smjerovima poput zrakā; **zrȁkasto** *pril.* u obliku zraka, kao zrake, u raznim smjerovima

✧ *prasl.* *zorkъ (*stsl.* zrakъ: lik, *rus.* zórok: pogled, *polj.* wzrok: pogled) ≃ *v.* zreti

zrȁkomlāt *m neol. konstr. neodom.* helikopter, *v.* // **zrȁkomlāt|an** *prid.* ⟨*odr.* -tnī⟩ *publ. ekspr. podr.* bombastičan, neprirodan u izražavanju, smiješno patetičan, praznorječiv, glup u ispraznosti [~*na izjava*]

✧ *v.* zrak + *v.* mlat, mlatiti

zrȁkoplōv *m* **1.** svaka letjelica koja se kreće ili lebdi u atmosferi **2.** *pov.* letjelica koja se puni plinom lakšim od zraka ili toplim zrakom (balon) **3.** avion [*putnički* ~; *školski* ~; *transportni* ~; *ući u* ~; *prebaciti* ~*om*] // **zrakoplóvac** *m* ⟨G -vca, N *mn* -vci, G zrakòplōvācā⟩ **1.** *pov. vojn.* onaj koji je slu-

žio u zrakoplovstvu domobranstva NDH **2.** pilot, avijatičar, letač; **zrakoplóvčev** *prid.* koji pripada zrakoplovcu; **zrakòplōvka** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩, *v.* zrakoplovac; **zr̀akoplōvn|ī** *prid.* koji se odnosi na zrakoplove i zrakoplovstvo △ ~***a klimatologija*** dio klimatologije koji se odnosi na proučavanje klimatskih uvjeta na aerodromima; ~***a meteorologija*** dio meteorologije koji se bavi svim aspektima utjecaja vremena na let zrakoplova i izdaje prognoze za let zrakoplova; ~***a meteorološka postaja*** postaja na aerodromima koja obavlja meteorološka mjerenja i opažanja za potrebe osiguranja zračnog prometa; **zrakoplòvstvo** *sr* zračna flota, avijacija i djelatnosti povezane s njom [*poljoprivredno* ~; *vojno* ~]

✧ *v.* zrak + *v.* ploviti

zr̀akoprāz|an *prid.* ⟨*odr.* -znī⟩ koji ne sadrži zraka, koje je bez zraka △ ~***ni prostor***, *v.* vakuum

✧ *v.* zrak + *v.* prazan

zr̂calica *ž bot.* biljka (*Specularia hybrida*) iz porodice zvončića (*Campanulaceae*)

✧ *v.* zrcalo

zr̀calo *sr* ⟨G *mn* zr̀cālā⟩ **1.** staklo s naličja prevučeno tako da pravilno odbija svjetlosne zrake i vjerno odražava likove; ogledalo **2.** *pren.* glatka površina vode ili leda // **zr̀cāl|an** *prid.* ⟨*odr.* -lnī⟩ kao zrcalo gladak ili sjajan △ ~***na slika*** **1.** *term.* slika koja se dobije simetrijskom operacijom preslikavanja **2.** slika kakva se dobije odrazom u zrcalu; **zrcálce** *sr dem.* od zrcalo; **zr̀caliti se** *nesvrš.* ⟨*prez.* zr̀calīm se, *pril. sad.* -lēći se, *gl. im.* zrcáljēnje⟩ **1.** odbijati se od zrcala (o zrakama) **2.** ljeskati se, svjetlucati se od odbijenog svjetla **3.** ogledati se, odražavati se (o pojmovima, odnosima činjenica između uzroka i posljedice i sl.); **zr̀caljēnje** *sr* **1.** ⟨*gl. im.*⟩, *v.* zrcaliti se **2.** *fiz.* optička pojava u kojoj osim stvarnog objekta na kopnu visi i njegova obrnuta slika u zraku; miraž

✧ *prasl.* *zьrcadlo (*rus.* zérkalo, *češ.* zrcadlo) ≃ *v.* zrijeti

zrdèlija *ž*, *v.* zerdanlija

zr̀eti *nesvrš.* ⟨*prez.* zrêm/zrîm, *pril. sad.* zr̀ijūći, *prid. rad.* zr̀io/zrèo, *gl. im.* zrénje⟩ postajati zreo; sazrijevati // **zòridba** *ž* ⟨G *mn* -dābā/-ī/-ā⟩ *knjiš. rij.*, *v.* zrenje, *usp.* sazrijevati; **zòriti**[2] (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. sad.* -rēći, *gl. im.* -rēnje⟩ postajati zreo; zreti, sazrijevati; **zrelîna** *ž*, *v.* zrelost; **zrèlo** *pril.* na način zrelih ljudi, onako kako se radi kad je situacija zrela; razumno, iskusno; **zrelòća** *ž*, *v.* zrelost; **zrèlōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ **1.** stanje ploda na vrhuncu prirodnog ciklusa; zrelina, zreloća **2. a.** stanje organizma koji se potpuno razvio; zrelina, zreloća **b.** *pren.* visok stupanj intelektualnog razvoja; razboritost, sposobnost △ ***ispit*** ~***i*** *pov.* završni ispit u srednjoj školi; matura; **zrèo** *prid.* ⟨*odr.* zrèlī⟩ **1.** koji je u stanju zrelosti, koji je za branje (o plodu) **2.** koji je dospio u posljednji stupanj razvoja [~ *za što*, *razg.* koji je ispunio sve uvjete za što] **3.** dovršen (dovoljno sasušen i stegnut beton); **zriòba** *ž* dozrijevanje ploda, *usp.* zoridba, zrenje

✧ *prasl.* *zьrěti (*rus.* zrét', *češ.* zralý: zreo)

zr̀htati (se) *svrš.* ⟨*prez.* -ām (se), *pril. pr.* -āvši (se), *prid. trp.* zr̀htān⟩ *reg.* **1.** (koga, što) dovesti u stanje da odgovara svrsi; namjestiti, srediti, uljepšati [~ *sobu*] **2.** (kome) obaviti neki posao, srediti što (često s negativnim značenjem, uz pomoć neke veze, nelegalnih probitaka i sl.) **3.** (se) dotjerati svoju vanjštinu

✧ *njem.* richten: rediti, uređivati

zrijéti *nesvrš.* ⟨*prez.* zr̀ijēm/zrîm, *pril. sad.* zr̀ijūći, *gl. im.* zrénje⟩ *arh.* gledati, viriti // **zírak** *m* ⟨G -rka, N *mn* -rci, G zîrākā⟩ otvor na vratima stana itd. kroz koji se iznutra gleda tko je pred vratima; špijunka, športelin, kuker, zurilo; **zîrka** *ž* mali otvor na vratima kroz koji se vidi tko stoji pred vratima; **zìrkati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ pogledavati, navirivati (se); **zìrkav** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji zirka; **zìrnuti** (∅) *svrš.* ⟨*prez.* -nēm, *pril. pr.* -ūvši, *prid. rad.* zìrnuo⟩, *v.* zirkati; **zrénje** *sr fil.* spoznaja izravnim motrenjem osjetilnih predmeta ili matematičkih i nadosjetilnih bića; zoridba; **zr̀ikav** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ *ekspr. pejor.* koji škilji, *usp.* razrok; **zr̀ikavo** *pril.* na zrikav način, škiljeći, *usp.* razroko; **zr̀ikavōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je zrikav ili svojstvo onoga što je zrikavo; **zríko** *m* ⟨G -ē⟩ *pejor.* onaj koji je zrikav (za razroku osobu)

◈ *pr.* (nadimačka): **Zríe** (Zagreb, Drniš, Novska, Zagora), **Zrílić** (1060, Zadar, Benkovac, Biograd) ◇ *top.* (ob. uzvisine): **Ȍzren**, **Òzrin**, **Òzrinj**, **Òrzenj**; (naselja): **Zrênj** (Buje, 89 stan.), **Zrîn** (Dvor, 64 stan.), **Zrînskā** (Grubišno Polje, 313 stan.), **Zrînskī Topólovac** (Bjelovar, 700 stan.), **Zrînšćina**

(Sveti Ivan Zelina, 174 stan.), **Zrînj Lùkački** (Virovitica, 150 stan.)

✧ *prasl.* i *stsl.* zьrěti (*rus.* zret', *polj.* źrzeć), *lit.* žėrėti: svjetlucati

zrîk *m* (**zr̂ika** *ž*) glasanje zrikavaca; zrikanje // **zríkalo** *ž zool.* organ glasanja u većine kukaca; stridulacijski organ; **zríkati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* zrîčēm, *pril. sad.* zríčūći, *gl. im.* -ānje⟩ glasati se zrikom, *usp.* zrikavac

✧ *ekspr.*

zríkavac *m* ⟨G -āvca, N *mn* -āvci⟩ *zool.* kukac ravnokrilac (*Gryllus*, rod *Gryllidae*); šturak

✧ *v.* zrik

zr̂ikavo, *v.* zrijeti

Zrîn (**Zrînj**) *m* naselje na podnožju Zrinske gore s utvrdom, po kojoj su knezovi Bribirski dobili ime Zrinski // **zrînskī** *prid.* koji se odnosi na Zrin [~ *Topolovac*] △ ***Zrinska (Zrinjska) gora*** *geogr.* planina u Banovini, najviši vrh Priseka (615 m); **Zrínjanin** *m* (**Zrínjānka** *ž*) ⟨N *mn* Zrínjani⟩ stanovnik Zrinja

◈ **Zrînko** m. os. ime (narodno); **Zrînka** ž. os. ime (narodno) ◇ *pr.* (etnici): **Zrínec** (Sesvete), **Zrínić** (Međimurje, Osijek, Omiš, Pula), **Zrînskī** (570, Donja Stubica, Zagreb i okolica, Podravina), **Zr̀inščak** (220, Bjelovar, Krapina, Zagorje, Moslavina), **Zr̀inšček** (Donji Miholjac), **Zr̀inšćak** (210, Karlovac, Opatija, Zagorje, Istra), **Zr̀inušić** (Đakovo, *I* Slavonija, Kutina, Prigorje), **Zrínjan** (Zaprešić, Samobor), **Zrínjanin** (Karlovac, Kostajnica, Banovina), **Zrînjskī** (140, Zagreb i okolica, Varaždin, Koprivnica, Podravina, Zagorje)

✧ *v.* zrijeti

Zrînskī **1.** *m mn pov.* hrv. velikaška obitelj, odvjetak knezova Bribirskih, grane plemićkog roda Šubića; prozvani po gradu Zrinu **2. Ana Katarina** (1625–1673), kći Vuka Krste Frankopana, supruga Petra Zrinskoga, podržavala protuhabsburšku urotu i zbog toga 1670. zatočena u samostanu u Grazu gdje je i umrla; pisala poeziju (*Putni tovaruš*, 1661) **3. Nikola Šubić, grof** (1508–1566), hrv. ban (1542–1557), istakao se u više borbi protiv Osmanlija; sa 2.500 ljudi 1566. mjesec dana odolijevao opsadi osmanske vojske od o. 100.000 vojnika i tako zaustavio planirani napad na Beč; poginuo u junačkom jurišu s gotovo svim svojim vojnicima, opjevan u brojnim književnim i muzičkim djelima, »hrvatski Leonida« **4. Nikola, grof** (1620–1664), hrv.-dalmatinsko-slavonski ban (1647–1664), vodio uspješne bitke protiv osmanske vojske na Uni, Muri i Dravi; zajedno s ugarskim palatinom F. Wesselényjem, *v.*. začetnik velikaške hrv.-ugarske urote protiv habsburškog dvora; autor velikog spjeva *Adrijanskoga mora Sirena* na mađarskom (1651); poginuo nesretnim slučajem u lovu na veprove **5. Petar, grof** (1621–1671), od 1647. veliki kapetan žumberačkih uskoka, od 1658. veliki kapetan ogulinski, senjski i cijeloga Primorja, istaknuti ratnik; 1664. naslijedio poginulog brata Nikolu na položaju hrv. bana, nastavio sudjelovanje u hrv.-ugarskoj protuhabsburškoj zavjeri, zajedno sa šurjakom Franom Krstom Frankopanom, *v.*. otkriven i zatočen 1670, nakon duge istrage i saslušanja obojica smaknuti u Bečkom Novom Mjestu 30. 4. 1671; preveo s mađarskog na hrv. bratovljevu poemu *Adrijanskoga morâ Sirena* (1660)

Zr̂manja *ž geogr.* rijeka u *S* Dalmaciji, duga 79 km, izvire u Zrmanjskoj dolini, utječe u Novigradsko more // **zr̂manjskī** *prid.* koji se odnosi na Zrmanju

◈ *pr.* (etnik): **Zrmánjac** (Osijek, Karlovac) ◇ *top.* (naselja): **Zr̂manja** (Gračac, 69 stan.), **Zr̂manja Vrèlo** (Gračac, 180 stan.)

zr̂n|o *sr* ⟨G *mn* zr̂nā⟩ **1.** sitan plod ili sjemenka (pšenice, papra, maka, grožđa itd.) **2. a.** sitan predmet okrugla ili ovalna oblika, djelić tvari u građi (bisera, pijeska, soli) **b.** *pren.* trunka, mrvica [*ni ~a* ništa, nimalo] **3.** metak, tane [*puščano ~o*] △ ***integralno ~o***, *v.* integralan △ // **zr̂nast** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji ima oblik zrna, koji je nalik zrnu, koji je u zrnima [*~o brašno*]; **zrnášce** *sr dem.* od zrno; **zr̂nat** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je u zrnima, koji obiluje zrnima, koji je kao zrno [*~(i) snijeg*]; **zr̂natōst** *sr* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ **1.** stanje onoga što se u strukturi, na površini ili pri dodiru sastoji od zrna, što je zrnato **2.** *pren.* stanje onoga što nije dovedeno u dokazivanju ili izradi do savršenstva, što ostavlja prostora dopunama, naknadnim pitanjima itd. [~ *postavljene teze*]; **zŕnc|e** *sr* ⟨G *mn* zr̂nācā⟩ **1.** *dem.* od zrno **2.** *med.* tjelešce, *usp.* krvna zrnca △ ***krvna ~a*** stanice koje s krvnom plazmom čine krv [*bijela krvna ~a* leukociti; *crvena krvna ~a* eritrociti]; **zr̂nje** *sr zb.* ukupnost koju čine zrna žita [~ *kukuruza*; ~ *pšenice*]

◈ *pr.* (nadimačka i etnici): **Zŕna** (290, Međimurje, Samobor), **Zŕnčević** (Šibenik,

Zaprešić), **Zr̂nčić** (100, Sinj, Split, Turopolje, Kutina), **Zr̀nec** (Zagreb), **Zr̀netić** (Zagreb, Ivanić Grad), **Zr̂nić** (660, Ogulin, Lika, Primorje, Zagreb), **Zr̂no** (250, Slavonija, Zagreb, Split, Turopolje) ◊ *top.* (naselja): **Zr̂nići** (Ogulin, 80 stan.)

✧ *prasl.* *zьrno (*stsl.* zrьno, *rus.* zernó, *polj.* ziarno), *lit.* žirnis: grašak ← *ie.* g'rHnom: zrno (*lat.* granum, *got.* kaurn)

zr̂vān *m* ⟨G zrvána⟩ *fil.* **1.** u učenju Maga, princip vremena; izraz pravilnosti i zakonitosti u mijenama svjetlosti i tame (identičnih s dobrom i zlom) i cikličkog razvitka svemirskih sustava **2.** u Mitrinu kultu, osnovni princip svjetskog zbivanja, »nestvoreno beskonačno vrijeme« △ ~ ***akarana*** *mit.* personifikacija vrhovnog božanstva

✧ *perz.*

zȕav (**zȕaf**) *m pov.* **1.** vojnik u jedinicama francuske vojske koje su stvorene u Alžiru 1831. **2.** vrlo visoki fes koji su nosili alžirski vojnici u jedinicama francuske vojske

✧ *tur.* züâf ← *arap.* zu'āf, prema imenu berberskog plemena Zu'āf, otkuda su bili neki od prvih vojnika

zûb *m* ⟨N *mn* -i, G zúbī/zúbā⟩ **1.** *anat.* jedna od bjeličastih izraslina koštanog tkiva u čeljusti prevučenih caklinom, koje služe za grizenje i žvakanje **2.** ⟨*mn* zȕbovi⟩ **a.** oštriji ispust, istaknut dio raznih predmeta (pile, češlja i sl.); zubac **b.** stršeći oštar dio stijene, zida ili čega drugog **3.** *meton.* ono što se troši [~ *vremena*] // **zúbac** *m* ⟨G -pca, N *mn* -pci, G zûbācā⟩ **1.** oštriji istaknuti dio raznih predmeta (pile, češlja) **2.** kamen koji služi u konstrukciji gradnje kamene kuće; **zùbača**[1] *ž* **1.** drljača **2.** grablje; **zùbalo** *sr* **1.** zubi s njihovim ležištima u čeljusti **2.** umjetni zubi, zubna proteza; **zùbār** *m* ⟨G zubára⟩ liječnik za bolesti zuba; stomatolog; **zubárev** (**zubárov**) *prid.* koji pripada zubaru; **zubàrica** *ž*, *v.* zubar; **zubàričin** *prid.* koji pripada zubarici; **zùbārskī** *prid.* koji se odnosi na zubare i zubarstvo; **zùbārski** *pril.* kao zubar, na način zubara; **zubárstvo** *sr* dio medicine koji se bavi zaštitom i liječenjem zuba; **zȕbast** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je u obliku zuba; **zùbat** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ **1.** koji ima zube, koji ima velike zube (o osobi) **2.** koji ima zubove (o stvari) **3.** *pren. ekspr.* koji je oštar u verbalnim sukobima, koji je nezgodan kao protivnik, koji »zna ugristi«; **zùbato** *pril.* oštro, prkosno [*govoriti* ~]; **zùbatōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je zubat ili svojstvo onoga što je zubato; **zùbić** *m dem.* od zub; **zùbina** *ž augm.* od zub; **zúblja** *ž* ⟨G *mn* zȕbāljā/-ī⟩ *ekspr.* baklja, buktinja; **zûbn|ī** *prid.* koji se odnosi na zube [~*i kamenac*] △ ~***o meso*** desni; **zûbnīk** *m* ⟨N *mn* -īci⟩ *lingv.* glas koji se izgovara dodirom jezika na zube (t, d, n, c, z, s); dental; **zûbnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ *lingv.* svojstvo glasova koji se oblikuju dodirom jezika ili usana zubima; dentalnost; **zúbo** *m* ⟨G -ē⟩ *pejor. rij.* onaj koji je krupnih, isturenih zuba; **zùpčan|ī** *prid.* koji je na zupce, koji se sastoji od zubaca; nazupčan △ ~***a traka*** (prema onoj koja je glatka); ~***i prijenosnik*** *tehn.* prijenosnik u kojem se prijenos obavlja s pomoću zupčanika ili pužnih vijaka, bez klizanja; **zupčànica** *ž* sprava, mehanizam na zupce; **zupčànīk** *m* ⟨G zupčaníka, N *mn* zupčaníci⟩ **1.** kotač sa zupcima **2.** ozubljeni element koji se rabi u zupčanim prijenosnicima [*stožasti* ~; *čeoni* ~]; **zùpčānje** *sr* **1.** ⟨*gl. im.*⟩, *v.* zupčati **2.** *filat.* veličina zubaca poštanske marke izražena mjerom; **zȕpčast** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji ima oblik zupca; **zùpčati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ praviti zupce, obrađivati tako da se izrade zupci

◈ m. os. imena (narodna), *zast.*: **Zûb**, **Zúbac**, **Zùban**, **Zùbača**, **Zȕboje** ◊ *pr.* (nadimačka): **Zóbec** (170, Zagreb, Međimurje, Turopolje), **Zóbić** (120, Međimurje, Turopolje, Slavonija, *v.* i zob), **Zòbović** (Međimurje, Varaždin), **Zúbac** (120, Osijek, Sinj, Dubrovnik, Rijeka, Dalmacija), **Zùbača** (Kutina, Kaštela), **Zȕbāj** (Slavonija), **Zȕbāk** (740, Zagreb, Slavonski Brod, Zadar, Obrovac, Slavonija), **Zùbalić** (Buje, Buzet, Istra), **Zùbalj** (Rijeka, Pakrac), **Zùban** (230, Solin, Pula, sred. i *S* Dalmacija), **Zùbanov** (Zadar), **Zubánović** (140, Petrinja, sred. i *J* Dalmacija), **Zubánjek** (Krapina, Kostajnica), **Zȕbār** (Kaštela), **Zubárev** (Vukovar, Osijek), **Zubátović** (Ivanić Grad, Zagreb), **Zúbčević** (Požega, Podravska Slatina, Slavonija), **Zȕbčić** (1350, Zadar, Rijeka, Slavonija), **Zúbec** (Turopolje), **Zȕbek** (Turopolje, Zagorje), **Zúbić** (570, Zabok, Podravska Slatina, Zagorje, Slavonija), **Zȕbin** (120, Buje, Istra), **Zubójević** (Čazma, Bjelovar), **Zúbonja** (Šibenik, Solin, Makarska, Metković), **Zûbović** (1020, Pag, Primorje, Zagreb, Slavonija, Lika), **Zȕpčić**

(250, Zadar, Rijeka, Slavonija, Biograd) ◊ *top.* (naselje): **Zúbovići** (Pag, 251 stan.)
✧ *prasl.* i *stsl.* zǫbъ (*rus.* zub, *polj.* ząb), *lit.* žambas ← *ie.* *g'ombhos: češalj (*grč.* gómphos, *skr.* jambhas)

zùbača² *ž bot.* visoka zeljasta trajnica (*Cynodon dactylon*) iz porodice trava (*Gramineae*), korov i uzgajana krmna trava; troskot
✧ *v.* zub

zùbani *m mn zool.* podred kitova (*Odonotoceti*), odlikuju se zubalom sastavljenim od mnogo (do 250) jednakih čunjastih zubi (porodice: pliskavice, uljешure); zubati kitovi
✧ *v.* zub

zùbatac *m* ⟨G zùbaca, N *mn* zùbaci⟩ *zool.* tražena morska riba koštunjača (*Dentex vulgaris*) iz porodice ljuskavki (*Sparidae*)
✧ *v.* zub

zubnoùsnenī *prid. fon.* koji se artikulira pomoću usana i zubi; labiodentalan // **zubnoùsnenīk** *m* ⟨N *mn* -īci⟩ *fon.* zubnousneni suglasnik koji nastaje prolaskom zračne struje između zubi i usana; labiodental, *usp.* labijal, bilabijal
✧ *v.* zub + *v.* usna, usneni

zubòbolja *ž* napad bolova zuba ili zubiju
✧ *v.* zub + *v.* bol, boljeti

zubotèhnika *ž* ⟨D L -ici⟩ tehnika obrađivanja i liječenja zuba // **zubotèhničār** *m* onaj koji radi praktične i tehničke poslove na zaštiti i liječenju zuba; **zubotèhničārev** (**zubotèhničārov**) *prid.* koji pripada zubotehničaru; **zubotèhničārka** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩, *v.* zubotèhničār; **zubotèhničārskī** *prid.* koji se odnosi na zubotehničare; **zubotèhničārski** *pril.* kao zubotehničar, na način zubotehničara; **zubotèhničk|ī** *prid.* koji se odnosi na zubotehniku [~*a škola*]
✧ *v.* zub + *v.* tehnika

zubotrébac *m* ⟨G -pca, N *mn* -pci, G zubòtrēbācā/zubotrêbācā⟩ *razg.* (ob. u šali) čačkalica
✧ *slov.* zobotrebec

zȕbr *m zool.* najveći europski kopneni sisavac iz porodice goveda (*Bison bonasus*)
✧ *prasl.* *zǫbrъ (*rus.* zubr, *češ.* zubr), *lit.* stumbras

zȕc *uzv.*, *v.* zucnuti, ob. u: [*nitko ni* ~ = nitko nije ni zucnuo] // **zȕcati** (što, o čemu) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zucnuti; **zȕcnuti** (što, o čemu) *svrš.* ⟨*prez.* -nēm, *pril. pr.* -ūvši, *imp.* zȕcni, *prid. rad.* zȕcnuo⟩ *razg.* reći neku pojedinost o čemu; natuknuti, nabaciti
✧ *ekspr.*

zucchetto (*izg.* cukèto) *m* kapica na tjemenu koju nose katolički svećenici; boja ovisi o rangu svećenika (bijela za papu, crvena za kardinale, ljubičasta za biskupe i crna za ostale)
✧ *tal.*

zug¹ (*izg.* cûg) *m glazb.* **1.** registar u orguljama **2.** označava seriju od 12 namotaka raznovrsnih žica za žičane instrumente
✧ *njem.* Zug

zug², *v.* cug

zúher *m žarg.* na fotografskom aparatu, TV i filmskoj kameri optičko oko na kojem se odabiru parametri slike što će se snimiti; tražilo
✧ *njem.* Sucher

zuihìtsu (**zujhìcu**) *m knjiž.* u japanskoj književnosti naziv posebnog klasičnog žanra koji čine samo ležerno povezane bilješke i opažanja
✧ *jap.*

zûj *m ekspr. jez. knjiž.* zujanje, zuk // **zùjan** *m razg.* onaj koji nije koristan ni na kojem poslu, onaj koji nije većih mogućnosti; glupan; **zûjān** *prid.* ⟨*odr.* zûjnī⟩ **1.** koji zuji **2.** čije se zujanje čuje; **zújati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. sad.* -ēći, *gl. im.* -ānje⟩ proizvoditi zvuk koji se predočuje kao sliveno »z«, kao muhe, pčele i sl., *usp.* z, zzz; **zújnuti** *svrš.* ⟨*prez.* zûjnēm, *pril. pr.* -ūvši, *prid. rad.* zújnuo⟩, *v.* zujati
✧ *onom.*

zùjara *ž zool.* kukac dvokrilac (*Calliphora*) iz porodice muha zujara (*Calliphoridae*)

Zukunftsmusik (*izg.* Cukùnftsmuzȉk) *ž glazb.* **1.** prvobitno *pejor.* za glazbu i estetiku Richarda Wagnera **2.** u Wagnerovu djelu simbol nove i napredne glazbene misli **3.** glazba budućnosti
✧ *njem.*

zulfikār *m* ⟨G zulfikára⟩ *vojn. pov.* vrsta sablje, teška sablja
◈ **Zulfikār** m. os. ime (*musl.*): *hip.*: **Zúko**, **Zúlfo** ◊ *pr.* (od imena i nadimačka): **Zukánović** (180, Nova Gradiška, Kutina, Knin, Slavonija), **Zúkić** (140, Zagreb, Vinkovci, Istra, Primorje), **Zúko** (Ludbreg, Sisak), **Zûković** (Osijek, Pula, Zagreb), **Zúle** (**Zûle**) (Rijeka, Pula), **Zúlfić** (Zagreb, Šibenik, Osijek), **Zùlfikari** (Zagreb, ← *alb.*), **Zùlfikarpašić** (Zagreb, Buje, + *v.* paša)
✧ *tur.* ← ḍu-l-fāqār ← *arap.* ḍū: vlasnik +

äl-fäqār: pršljen; ime sablje koja je po hrptu imala pršljenove i koju je Muhamed poklonio hazreti Aliji, a ovaj je pokazao s njom veliko junaštvo, tako da je postala simbolom junaštva i pobjede

zulhìdže *sr isl.* dvanaesti mjesec Mjesečeve godine
✧ *tur.* zilhicce ← *arap.* ḍu-l-ḥiğğä

zulkáde *sr isl.* jedanaesti mjesec Mjesečeve godine
✧ *tur.* zilkade ← *arap.* ḍu-l qa'dä

Zȕlu *m etn.* grupa plemena, narod iz skupine Bantu, naseljen u Južnoafričkoj Republici, 7 mil. pripadnika

zùluf *m*, *v.* soluf

zùlum *m ekspr. reg.* **1.** nasilje, bezakonje, tiranija **2.** nepravda // **zulùmćār** *m* ⟨G zulumćára⟩ *reg.* onaj koji čini zulum; siledžija, nasilnik, tiranin; **zulumćáriti** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* zulùmćārīm, *pril. sad.* -rēći, *gl. im.* -rēnje⟩ *reg.* ponašati se kao zulumćar, praviti zulume, vršiti nasilje, terorizirati, nanositi grube nepravde kome; **zùlumćārskī** *prid.* koji se odnosi na zulumćare; **zùlumćārski** *pril.* kao zulumćar, na način zulumćara; **zulumćárstvo** *sr* djelovanje i osobina onoga koji je zulumćar
◈ *pr.* (nadimačko): **Zùlumović** (Vinkovci, Karlovac)
✧ *tur.* zulüm ← *arap.* zulm

zulumkáda *ž*, *v.* zelenkada

zȕm *m*, *v.* zoom

zȕmba *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩ *reg.* **1.** sprava kojom se buše rupe (na papiru, limu, koži) **2.** sprava kojom se udara suhi žig
✧ *tur.* zımba: probojac ← *perz.* sunbe: svrdlo

zùmbul *m bot.*, *v.* hijacint
✧ *tur.* sümbül ← *perz.* sunbul

zundàrača *ž*, *v.* zunzara

zûnta *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩ *reg.* sastavni dio ili dodatak koji se smatra po običajima ili pravilima obvezatnim u odmjerenoj količini tražene robe (žilavo tkivo uz meso itd.); privaga
✧ *tal.* aggiunta: dodatak

zùnzara *ž razg.* brekulja, breculja, zujara, zundarača
✧ *ekspr.*

zȕpār (**sȕpār**) *m pov. reg.* vojnik u vojsci Habsburške Monarhije bez plaće ili s najnižom vojničkom mazdom koji je nakon redovnog roka služio samo za hranu, odnosno za juhu, supu
✧ *njem.* Suppe: juha

zùpčanī, *v.* zub

zȕpčica *ž bot.* biljka (*Imperata cylindrica*) iz porodice trava (*Gramineae*)
✧ *v.* zub

ZUR *krat. pov.* Zakon o udruženom radu u SFRJ // **zúrovskī** *prid.* koji se odnosi na ZUR

Zurbarán (*izg.* Zurbarân), **Francisco de** (1598–1664), vodeći slikar španjolskog baroka; slike s mistično-religioznim temama karakterizira naturalizam i tenebrizam (većina oblika u tami, a samo se neki ističu dramatičnim osvjetljenjem)

Zürich (*izg.* Cìrih) *m* glavni grad istoimenog kantona na *S* obali Ciriškoga jezera, *SI* Švicarska, 343.100 stan. // **cìriškī** *prid.* koji se odnosi na Zürich [*Ciriško jezero*] △ ~ **patuljci** *bank. ekon.* švicarski financijeri s velikom moći utjecaja na novčana i politička zbivanja u svijetu

zúriti (∅, u što, u koga) *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. sad.* -rēći, *gl. im.* -rēnje⟩ *pejor.* gledati napadno u što; uporno, netremice gledati u što (nepristojno, besmisleno itd.) // **zùrilo** *sr* **1.** *pejor.* onaj koji zuri **2.** *v.* zirak; **zȕrnuti** (∅, u što, u koga) *svrš.* ⟨*prez.* -nēm, *pril. pr.* -ūvši, *prid. rad.* zȕrnuo⟩, *v.* zuriti
✧ *v.* zrijeti

zurkàne *m sport* iranska nacionalna gimnastika i sport; vježba se u specijalnim kružnim dvoranama poput amfiteatra s prostorom za gledatelje; vježbači obučeni u kožne hlače izvode uz pratnju narodne glazbe vježbe, ob. s lukom i štitom; u posebnim prilikama natječu se u hrvanju
✧ *perz.*

zûrla *ž*, *v.* zurna

zûrna (**zûrla**) *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩ **1.** *glazb.* puhaći instrument jakog piskavog zvuka, vrsta frule, svirale kod istočnih naroda (Iranaca i Turaka) **2.** *reg.* naziv za dijelove tijela s najmanje mišićnog tkiva: cjevanica, podlaktica, gležanj // **zùrlāš** *m* ⟨G zurláša⟩ svirač zurle; **zȕrnati** (**zȕrlati**) (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ *reg.* svirati u zurnu
✧ *tur.* zurna ← *perz.* sūrnā, sūrnāy

zuvàna *ž reg.* koštani, metalni i sl. dio koji se stavlja na kraj kakve cijevi i spaja na što drugo; spojnica (na kamišu i sl.)
✧ *tur.* zıvana ← *perz.* zebāne

Zȕzorić, Cvijeta (prije 1552–o.1600), hrv. pjesnikinja iz Dubrovnika, radovi joj nisu sačuvani (epigrami i pjesme); njezin je salon

bio okupljalište hrv. i talijanskih umjetnika; mnogi su je slavili u svojim stihovima i posvetili joj djela

zuzùka|ti *nesvrš.* ⟨*prez.* zùzučēm, *pril. sad.* zùzučūći, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** (∅) čuti se kao tiši ili prigušen trajan ili isprekidan zvuk sličan fućkanju, zujanju pčele i sl. [*suze su ispunjavale njegove oči, od njih mu zadrhtaše teški brci kao kod gusara, u kojima je ~lo dobroćudno zviždukanje*] **2.** (komu) stalno nešto pričati ili prigovarati stalnim pričama ili opaskama; zujati, zukati, brundati

✧ *onom.*

ZV *krat.* Zagrebački velesajam

Zváne m. os. ime, ← *mlet.* Zuan ← *lat.* Johannes, *v.* Ivan

zvȁti *nesvrš.* ⟨*prez.* zòvēm, *imp.* zòvi, *pril. sad.* zòvūći, *prid. rad.* zvȁo, *prid. trp.* zvân, *gl. im.* zvânje⟩ **1.** (koga) obraćati se komu imenom ili drugačije s namjerom da dođe ili da bi mu se na što skrenula pozornost; dozivati **2.** (koga, što, se) imenovati, nazivati, oslovljavati // **zȉvkati** (∅, koga) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** *dem.* od zvati **2.** *pejor.* gnjaviti stalnim dozivanjem, nazivanjem (ob. telefonom); **zôv** *m* **1.** dozivanje, poziv **2.** *ekspr.* glasanje životinja u ljubavnom zanosu (pjesma tetrijeba, jelenska rika); **zóvnuti** (koga) *svrš.* ⟨*prez.* zôvnēm, *pril. pr.* -ūvši, *imp.* zóvni, *prid. trp.* zôvnūt⟩, *v.* zvati, dozvati; **zvân** *prid.*, ob. u: [*~i i nezvani* i tko treba i tko ne treba, i oni koji imaju pravo (na nešto) i koji nemaju; *mnogo je ~ih, malo odabranih* **a.** *bibl.* rijetki će doživjeti milost **b.** *razg.* mnogi će pokušati, ali malo ih je koji će uspjeti]; **zvàničan** *prid.* ⟨*odr.* -čnī⟩ *srp.* služben; **zvànično** *pril. srp.* službeno; **zvánj|e** *sr* **1.** stupanj u zanimanju **2.** poziv, misija; težnja za čim (ob. o duhovnom)

✧ *prasl.* i *stsl.* zъvati (*rus.* zvat', *polj.* zwać), *latv.* zavēt: čarati ← *ie.* *g'hew- (*grč.* kaukháesthai: dičiti se, *skr.* havate: zove)

zvèčārka *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩ *srp.* zmija čegrtuša, *v.*

✧ *v.* zvek

zvȅčka[1] *ž bot.* biljka (*Chondrilla juncea*) iz porodice leptirnjača (*Papilionaceae*)

✧ *v.* zvek

zvêk *m konstr.* *knjiš.* zvuk koji nastaje kad što zveči; zveka // **zvȅckati** (∅, čime) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** proizvoditi visok i lagan isprekidan zvuk [~ *dukatima*; ~ *posuđem*; ~ *tanjurima*; ~ *praporcima*] **2.** *pren.* praviti se važan s čime (predodžba tresenja) [~ *odlikovanjem*; ~ *zaslugama*; ~ *diplomama*]; mahati; **zvȅckav** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji se odnosi na zveckanje; **zvȅckavo** *pril.* na zveckav način, tako da zvecka; **zvȅckavōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je zveckavo; **zvȅcnuti** *svrš.* ⟨*prez.* -nēm, *pril. pr.* -ūvši, *prid. rad.* zvȅcnuo⟩, *v.* zveckati; **zvéčak** *m* ⟨G -čka, N *mn* -čci, G zvêčākā⟩ batić u zvoncetu; **zvéčati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* -čīm, *pril. sad.* -čēći, *gl. im.* -čānje⟩ proizvoditi isprekidan prodoran zvuk sudaranja tvrdih predmeta i kovina; **zvȅčk|a**[2] *ž* ⟨D L -i, G *mn* -čākā/-ī⟩, *v.* šuškalica; **zvȅk** *uzv.* za oponašanje zveke, udarca i sl.; **zvèkan** *m* **1.** glupan, budala **2.** (Zvekan) prvo glasilo hrv. pravaša (1867); humorističko-satirički polumjesečnik s političko-polemičkim člancima i komentarima, glavni urednik A. Starčević, *v.*; **zvȅkast** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ glup, budalast; **zvȅkēt** *m* zvuk koji nastaje kad što zvekeće; **zvekètati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* zvèkećēm, *pril. sad.* zvèkećūći, *gl. im.* -ānje⟩ osobito prodorno i neugodno zvečati, izazivati zveket; **zvekètav** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji zvekeće; **zvekètavo** *pril.* na zveketav način; **zvekètavōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je zveketavo; **zvȅknuti**[1] (∅) *svrš.* ⟨*prez.* zvȅknēm, *pril. pr.* -ūvši, *imp.* zvȅkni, *prid. rad.* zvȅknuo⟩ **1.** proizvesti nagao i jak zvuk; zazvečati **2.** udariti tako da zazveči; kvrcnuti; **zvȅknuti**[2] (koga, što) *svrš.* ⟨*prez.* -nēm, *pril. pr.* -ūvši, *imp.* zvȅkni, *prid. trp.* zvȅknūt⟩ *razg.* udariti, mlatnuti, zviznuti; **zvȅktati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* zvȅkćēm, *pril. sad.* -kćūći, *gl. im.* -ānje⟩ zveketati

◈ *pr.* (nadimačka): **Zvèkan** (Našice), **Zvékić** (Požega)

✧ *prasl.* *zvękъ (*rus.* zvjak, *stčeš.* zvek), *v.* zvuk

zvèkīr *m* ⟨G zvekíra⟩ *reg.* alka pričvršćena na vrata šarkom, služi za kucanje na vrata; tucanj

✧ *tur.* zekir ← *perz.* zihgīr: halka ili prsten na palcu; koriste ga strijelci radi lakšeg odapinjanja strelica

Zvêkovica *ž* naselje (u blizini Dubrovnika), 519 stan. // **Zvêkovčanin** *m* (**Zvêkovčānka** *ž*) ⟨N *mn* Zvêkovčani⟩ stanovnik Zvekovice

zvijêr *ž* ⟨N *mn* -i, G zvijérī, *zb.* zvjȅrād⟩ **1.** *zool.* **a.** jedinka između zvijeri, divljih grabežljivaca, kopnenih sisavaca mesoždera koji se

razlikuju po obliku i načinu preživljavanja (*Carnivora fissipedia*) **b.** (*mn*) *Carnivora*, skupina kopnenih sisavaca mesoždera (porodice: mačke, hijene, cibetke, psi, medvjedi, kune, rakuni) **2.** *pren.* onaj koji je bezdušan, krvoločan, okrutan čovjek [*probuditi u kome* ~ probuditi u kome nagone za najgora i najokrutnija djela] // **zvijȇre** *sr* ⟨G zvjȅreta, *zb.* zvjȅrād⟩ mlada zvijer; **zvjérati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* zvjȇrām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ *ekspr.* bacati brze, nemirne poglede na razne strane, plašljivo se ogledavati; **zvjȅrav** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji gleda usplahireno i zvjerajući; **zvjȅravo** *pril.* uplašeno, unezvijereno [*gledati* ~]; **zvjȅravōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je zvjerav; **zvjȅrinjāk** *m* ⟨N *mn* -āci⟩ **1.** *knjiš. rij.* zoološki vrt **2.** *pren. pejor.* mjesto gdje se ljudi glože, mjesto svakakvih ljudi **3.** *admin.*, *v.* rezervat (2); **zvjȅrīnje** *sr zb.* ukupnost zvijeri, zvijeri viđene kao ukupnost različitosti; **zvjȇrka** *ž* ⟨D L -rci⟩ **1.** *razg. refer.* jedinka zvijeri (bez obzira na spol) **2.** *pren. razg. iron.* onaj koji je na visoku položaju i od velika utjecaja [*velika* ~]; **zvjȅrnuti** (∅) *svrš.* ⟨*prez.* -nēm, *pril. pr.* -ūvši, *prid. rad.* zvjȅrnuo⟩, *v.* zvjerati; **zvjȅrskī** *prid.* koji je kao zvijer; divljački, okrutan [~ *postupak*]; **zvjȅrski** *pril.* kao zvijer, na način zvijeri; divljački, okrutno; **zvjȅrstvo** *sr* ⟨G *mn* -tāvā/zvjérstvā⟩ okrutno, divljačko djelo

◆ *pr.* (nadimačka i etnici): **Zvȇr** (190, Ivanec, Međimurje, Podravina), **Zvérković** (Ivanić Grad, Split), **Zvijérac** (Vinkovci, Pula, Slavonija), **Zvijérković** (Dubrovnik), **Zvjérac** (Koprivnica, Zadar, Pula), **Zvjérković** (Dubrovnik) ◇ *top.* (naselja): **Zverínac** (Zadar, 59 stan.), **Zvijérci** (Bjelovar), **Zvjerínac** (Knin, 344 stan.)

✧ *prasl.* i *stsl.* zvěrь (*rus.* zver', *polj.* zwierz), *lit.* žvėris ← *ie.* *g'hwēr (*lat.* ferus: divalj, *grč.* thḗr)

Zvijérci *m mn* ⟨G Zvijȇrācā⟩ naselje (u blizini Bjelovara), 525 stan. // **Zvijérčanin** *m* (**Zvijérčānka** *ž*) ⟨N *mn* Zvijérčani⟩ stanovnik Zvijeraca

◆ *v.* zvijer

zvijézd|a *ž* ⟨G *mn* -ā⟩ **1. a.** *astron.* svemirsko tijelo visoke temperature s vlastitim izvorom energije [*jutarnja* ~*a*; ~*a padalica*; ~*a repatica*; ~*a stajaćica*] **b.** *razg.* svako nebesko tijelo koje se na nebu vidi kao svijetla točka [*nebo posuto* ~*ama*; ~*e trepere*; *roditi se pod sretnom* ~*om* biti sretan u životu] **2.** simbol, ob. s pet, šest ili više krakova kao znak, amblem, orden, ukras, ornamentalni motiv itd. [*petokraka* ~*a*] **3.** *pren.* osoba koja se u nekim oblicima javnosti iznimno ističe (film, kazalište, sport); star [*filmska* ~*a*; *rok* ~*a*] **4.** *rel.* simbol je božanskog vodstva ili božanske naklonosti △ ***dvojne (binarne)*** ~***e*** *astron.* **1.** sustav dviju zvijezda koje se pod utjecajem privlačne sile kreću oko zajedničkog težišta **2.** dvije optičke bliže zvijezde koje ne tvore fizički sustav; ***morske*** ~***e*** *zool.* razred morskih beskralješnjaka zrakasta tijela (*Asteroidea*); ~***a repatica*** komet; ~***a vodilja*** ono što vodi u životu, putokaz // **zvijȇžđe** *sr zb. term.* skupina zvijezda koja ima naročito ime (npr. Mali medvjed, Lav, Labud); konstelacija, sazviježđe; **zvízda** *ž* (*ikav.* oblik od zvijezda) *reg.* oblik kojim se izbjegava vulgarna riječ za ženski spolni organ; **zvȉzdek** *m razg.* (*ikav.* oblik prema zvizda, da se izbjegne vulgarnost), *usp.* pizdek; **zvȉždača** *ž*, *v.* plutača △; **zvjȅzdan**[1] *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je pun zvijezda (nebeski svod) [~*o nebo*] △ ~***a veličina*** *astron.* mjera sjaja nebeskih tijela; magnituda; **zvjȅzdār**[1] *m* ⟨G zvjezdára⟩ *zast.* astronom; **zvjȅzdārnica** *ž* ustanova ili objekt uređen za promatranje nebeskih tijela i pojava u svemiru, astronomski opservatorij; **zvjezdárstvo** *sr zast.* astronomija; **zvjȅzdast** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je kao zvijezda, sličan zvijezdi [~*i motor*]; **zvjȅzdasto** *pril.* u obliku zvijezde; zrakasto; **zvjȅzdastōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je zvjezdasto; **zvjȅzdica** *ž* **1.** *dem.* od zvijezda **2.** (+ *potenc.*) **a.** zrakast znak kao obilježje čina na odorama, simbol kvalitete proizvoda ili usluge itd. **b.** grafički znak, pravopisni znak u širem smislu **c.** kristal smrznute vode, snježna pahuljica; **zvjȅzdīšte** *sr tehn.* čvorište jednakih i simetričnih elemenata nekoga sustava izmjenične električne struje

◆ **Zvjȅzdana** ž. os. ime (narodno), *usp.* Estera, Stela; **Zvjȅzdan** m. os. ime (narodno) ◇ *pr.* (nadimačko): **Hvȉezd** (Vukovar, ← *češ.*), **Hvȉzdak** (Našice, ← *češ.*), **Zvízdić** (Dubrovnik)

✧ *prasl.* *gvězda (*stsl.* zvězda, *rus.* zvezdá, *polj.* gwiazda), *lit.* žvaigždė

zvȉnčac *m* ⟨G zvinčaca⟩ *bot.* biljni rod (*Bupleurum*) iz porodice štitarki (*Umbelliferae*)

zvȋr *m reg.* vrelo

◈ *top. mikrotop.* (ob. vrela i manji potoci): **Zverènjāk** (Boka), **Zvȉr** (Čakovec, Rijeka), **Zvȉrača** (Zadar), **Zvìrala** (Čakovec), **Zvȋranj** (Krk), **Zvírci** (Klanjec), **Zvìrine** (Brač), **Zvȉrjāk** (Gorski kotar), **Zvírnica** (Istra), **Zvìrinjāk** (Poljica)
✧ *v.* izvor

zvìzdan *m reg. ekspr. ikav.* velika vrućina, pripeka, jako sunce [*upalio ~; upekao ~*]; zvjezdan // **zvjèzdan²** *prid. knjiš.*, *v.* zvizdan
✧ *v.* zvijezda

zvìždati *nesvrš.* ⟨*prez.* -dīm, *pril. sad.* -dēći, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** (∅) **a.** posebnim namještanjem usana, jezika ili prstiju u ustima ili zviždaljkom proizvoditi zvuk; fućkati **b.** izražavati na taj način nezadovoljstvo ili negodovanje **2.** (što) na taj način izvoditi melodiju // **zvȉzd** (**zvȉzg**) *m* ⟨N *mn* zvìzdovi⟩ fijuk, fićuk, zvuk koji se čuje kad se jednom zamahne bičem kroz zrak, kad se zvizne bičem ili korbačem; zvižd; **zvȉzga** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩ više učestalih ili više istovremenih zvizgova, zvukovi koji se čuju više puta od jednog ili u isto vrijeme od više bičeva; **zvȉznuti** (koga, što) *svrš.* ⟨*prez.* -nēm, *pril. pr.* -ūvši, *imp.* zvȉzni, *prid. trp.* zvȉznūt⟩ *razg. ekspr.* **1.** jako udariti tako da se čuje udarac; ošinuti **2.** *v.* zazviždati; **zvȉžd** *m* ⟨N *mn* zvȉždovi⟩ **1.** *v.* zvižduk **2.** *v.* zvizd; **zvìždāč** *m* ⟨G zviždáča⟩ onaj koji zviždi; **zviždàčica** *ž*, *v.* zviždāč; **zvìždalo** *sr* ono što zviždi; **zvìždāljka** *ž* ⟨D L -ljci, G *mn* -ā/-ī⟩ spravica kojom se zviždi; **zvìždūk** *m* ⟨N *mn* -ūci⟩ zvuk koji nastaje posebnim trenjem zraka (puhanjem kroz usne, upotrebom zviždaljke); zvižd; **zviždùkati** *nesvrš.* ⟨*prez.* zvìždučēm, *pril. sad.* zvìždučūći/-ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ *dem.* od zviždati; **zviždúknuti** *svrš.* ⟨*prez.* zvìždūknēm, *pril. pr.* -ūvši, *prid. rad.* zviždúknuo⟩, *v.* zviždukati
✧ *prasl.* *gvizdati (*strus.* zvizdati, *polj.* gwizdać)

zvjérati, *v.* zvijer

zvjèrinac *m* ⟨G -īnca⟩ *pat.* upala kože, očituje se kao lišaj (*lupus*)
✧ *v.* zvijer

zvjeròkrađa *ž lov.* krivolov, zabranjeno prisvajanje divljih životinja // **zvjeròkradica** *m* ⟨N *mn* -e⟩ *razg. pejor.* krivolovac; **zvjeròkradičin** *prid.* koji pripada zvjerokradici
✧ *v.* zvijer + *v.* krasti, krađa

zvjèzdača *ž zool.* morski bodljikaš iz razreda zvjezdača (*Asteroidea*); morska zvijezda
✧ *v.* zvijezda

zvjèzdan³ *m bot.* biljni rod (*Aster*) iz porodice glavočika (*Compositae*), neke se vrste zbog lijepih cvjetova uzgajaju u vrtovima
✧ *v.* zvijezda

zvjèzdānka *ž* ⟨G *mn* -anākā/-ī⟩ *bot.*, *v.* lȉsjāk
✧ *v.* zvijezda

zvjèzdār² *m* ⟨G zvjezdára⟩ *zool.* slatkovodna riba (*Acipenser stellatus*); jesetra, pastruga
✧ *v.* zvijezda

zvjȅzdolan *m bot.* biljka (*Asterolinum linum stellatum*) iz porodice jaglaca (*Primulaceae*)
✧ *v.* zvijezda + *v.* lan

zvjezdòlik *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji ima oblik zvijezde, sličan zvijezdi; zvjezdast, zrakast // **zvjezdòlikōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je zvjezdoliko
✧ *v.* zvijezda + *v.* lik

zvjȅzdoslōvlje *sr zast.* astrologija // **zvjezdoslóvac** *m* ⟨G -ōvca, N *mn* -ōvci, G zvjezdòslōvācā⟩ *zast.* astrolog; **zvjezdoslóvčev** *prid.* koji pripada zvjezdoslovcu; **zvjezdòslōvka** *ž* ⟨G -ā/-ī⟩, *v.* zvjezdoslóvac
✧ *v.* zvijezda + *v.* slovo

zvjezdoznánstvo *sr*, *v.* astronomija // **zvjezdoználac** *m* ⟨G -lca, N *mn* -lci, G zvjezdòznālācā⟩ **1.** *v.* zvjezdoznanac **2.** *v.* astrolog; **zvjezdoznánac** *m* ⟨G -nca, N *mn* -nci, G zvjezdòznānācā⟩ *arh.* poznavatelj zvijezda, astronom; zvjezdoznalac; **zvjezdoznánčev** *prid.* koji pripada zvjezdoznancu; **zvjezdòznānka** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩, *v.* zvjezdoznanac
✧ *v.* zvijezda + *v.* znati

zvȍcati (∅, komu) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ *razg. pejor.* stalno prigovarati, stavljati dosadne primjedbe, dosađivati prigovorima // **zvȍcnuti** (∅) *svrš.* ⟨*prez.* -nēm, *pril. pr.* -ūvši, *prid. rad.* zvȍcnuo⟩, *v.* zvocati
◈ *pr.* (nadimačko): **Zvócak** (Donji Miholjac, *I* Slavonija)
✧ *v.* zvuk

zvȍn *m* ⟨N *mn* zvònovi⟩ *ekspr. knjiš.* **1.** zvuk zvona, zvonjenje **2.** pojedinačan zvuk udara klatna o stijenku zvona // **zvònačnīk** *m* ⟨N *mn* -īci⟩ *lingv.*, *v.* sonant; **zvȍnak** *prid.* ⟨*odr.* -nkī⟩ koji jasno, zvučno odjekuje; zvučan, sonoran; **zvònār** *m* ⟨G zvonára⟩ **1.** onaj koji zvoni u crkvena zvona **2.** ljevač zvona **3.** *lokal.* životinja na kojoj je zvono (ob. ovan predvodnik); **zvonárev** (**zvonárov**) *prid.* koji pripada zvonaru; **zvonàrina** *ž rij.* nagrada

koju dobiva zvonar; **zvònārnica** *ž* **1.** radionica u kojoj se lijevaju zvona; zvonoljevaonica **2.** *rij. knjiš.* zvonik; **zvònārskī** *prid.* koji se odnosi na zvonare; **zvònārski** *pril.* kao zvonar, na način zvonara; **zvȍnast** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji se širi pri dnu ili na donjoj strani kao zvono [*~e hlače* hlače koje u kroju imaju pri dnu široke nogavice]; **zvonášce** *sr dem.* od zvono; **zvónce**[1] *sr* ⟨G -a/-ta, G *mn* zvônācā⟩ **1.** *dem.* i *hip.* od zvono **2.** sprava koja zvoni, posebne namjene i raznih oblika [*~ na biciklu*; *električno ~*]; **zvònčār** *m* ⟨G zvončára⟩ član organizirane karnevalske grupe u nekim mjestima [*~i iz Velog Brguda*; *~i iz Matulja*]; **zvončàrica** *ž*, *v.* zvončar; **zvònčārsk\|ī** *prid.* koji se odnosi na zvončare [*~a smotra*]; **zvònčić**[1] *m* **1.** *dem.* od zvono (kad ima oblik zvona s jezičcem, *usp.* zvonast) **2.** *glazb.* orkestralno glazbalo iz skupine udaraljki **3.** (*mn*) *vojn.* sitne granate u raketi koje se razlete pri eksploziji i rasprsnu zasebice; **zvònīk** *m* ⟨G zvoníka, N *mn* zvoníci⟩ crkveni toranj ili dio crkve na kojem su zvona; **zvonìkati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ *razg.* **1.** dosadno stalno zvoniti, dosađivati zvonjavom, uznemiravati stalnim oglašavanjem zvona (ob. za telefon, kućno zvonce, praporac, klepetušu ili manje zvono slaba zvuka) **2.** motati se oko tijela ili nogu kao zvono (zato jer ima kroj zvona ili je preširoko) [*hlače mi zvonikaju*]; lambikati; **zvòniti** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. sad.* -nēći, *gl. im.* -njēnje⟩ **1. a.** proizvoditi zvonjavu (o zvonu) **b.** ječati poput zvona, odzvanjati, odjekivati [*~ u ušima* sjećati se nekog imena ili čega drugoga što se čulo] **c.** zvučati (2) **2.** *meton.* pokretati zvono ili zvonce da zvoni [*~ na uzbunu* **a.** objavljivati zvonom kakvu opasnost **b.** upozoravati na opasnost, na potrebu za akcijom]; **zvȍnko** *pril.* jasno, zvučno [*zvučati ~*]; **zvȍnkōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je zvonko; **zvȍn\|o** *sr* ⟨G *mn* zvônā⟩ **1.** metalna, kadšto limena naprava za proizvodnju zvuka udaranjem jezičca (ob. kruškasta, dolje podrezana oblika) **2.** ljevkast ili valjkast predmet s otvorom okrenutim dolje [*ronilačko ~o*; *stakleno ~o*] **3.** *meton.* znak dan zvonjenjem, zvonjenje [*školsko ~o*]; **zvònjava** *ž* zvukovi zvona koji odjekuju, slijevaju se i razliježu; **zvònjelica** *ž arh. knjiž.*, *v.* sonet

◈ *pr.* (prema zanimanju, *v.* i Zvonimir): **Zvònār** (630, Međimurje, Đurđevac, Bjelovar), **Zvonárek** (190, Međimurje, Koprivnica, Ludbreg), **Zvonárević** (Vinkovci, Zagreb i okolica, Slavonija), **Zvònarić** (240, Donji Miholjac, Slavonija, Ozalj) ◇ *top.* (naselja): **Zvònēće** (Opatija, 317 stan.), **Zvònīk** (Vrbovec, 109 stan.)

✧ *prasl.* i *stsl.* zvonъ: zvuk (*rus.* zvon, *polj.* dzwon) ≃ *alb.* zë: glas

zvónce[1], *v.* zvon

zvónce[2] *sr zool.* porodica praživotinja trepetljikaša (*Vorticellidae*), tijelo im nalikuje zvoncu

✧ *v.* zvon, zvono

zvònčić[1], *v.* zvon

zvònčić[2] *m bot.* **1.** biljni rod (*Campanula*) iz porodice zvončića (*Campanulaceae*), u nas o. 30 vrsta, neke endemične (*C. istriaca*, *C. rapunculus*) **2.** (*mn*) porodica zvončića (*Campanulaceae*)

✧ *v.* zvon, zvono

Zvȍnimīr 1. *v.* ◈ **2.** (**Dmitar Zvonimir**) (?–1089), ban u *S* dijelovima Hrvatske od 1065, hrv. kralj (od 1074), dobio krunu od pape; njegova vladavina jedan je od vrhunaca hrv. srednjovjekovne države

◈ m. os. ime (narodno); *hip.*: **Zvône**, **Zvóne**, **Zvónko** ◇ *pr.*: **Zvône** (Dubrovnik), **Zvonìček** (Daruvar, Turopolje), **Zvónić** (Zagreb, Split), **Zvȍnimīr** (Zagreb, Varaždin, Omiš, Kaštela, Turopolje, Rijeka), **Zvónković** (Ozalj, Pokuplje), **Zvôno** (Dubrovnik) ◇ *top.* (naselje): **Zvonimírovac** (Slatina, 441 stan.)

✧ *v.* zvon + *v.* mir

zvonoljèvāč *m* ⟨G zvonoljeváča⟩ obrtnik koji lijeva zvona // **zvonoljeváčev** *prid.* koji pripada zvonoljevaču; **zvonoljevaónica** *ž*, *v.* zvonarnica

✧ *v.* zvon, zvono + *v.* liti, lijevati

Zvòrnīk *m* ⟨G Zvorníka⟩ grad na lijevoj obali Drine (BiH), 14.600 stan. // **Zvȍrničanin** *m* (**Zvȍrničānka** *ž*) ⟨N *mn* Zvȍrničani⟩ stanovnik Zvornika; **zvòrnīčkī** *prid.* koji se odnosi na Zvornik i Zvorničane

Zvorykin (*izg.* Zvorìkin), **Vladimir Kosma** (1889–1982), američki elektronski inženjer ruskoga porijekla; pronalaskom prenošenja slike na daljinu (ikonoskop, 1923) začetnik razvoja televizijske tehnike (»otac televizije«)

zvȑcnuti *svrš.* ⟨*prez.* -nēm, *pril. pr.* -ūvši, *imp.* zvȑcni, *prid. trp.* zvȑcnūt⟩ **1.** (kome, koga)

a. kratko pozvoniti (ob. na kućna vrata) b. *razg.* nazvati telefonom 2. (koga, što, ∅) a. udariti lako ili hitro, brzo b. udariti odapevši prst zapet o palac 3. *žarg.* nabaciti (riječ o čemu), nešto malo reći; natuknuti // **zvȑcati** (komu, koga, što, ∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zvrcnuti

✧ *ekspr.*, *onom.*

zvŕčati *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. sad.* -čēći, *gl. im.* -čānje⟩ 1. javljati se neugodnim metalnim zvukom (kao loše električno zvono) 2. *v.* cvrčati[1] (kao cvrčak)

✧ *ekspr.*, *onom.*

zvŕjati (**zvŕljati**) *nesvrš.* ⟨*prez.* zvŕjīm, *pril. sad.* zvŕjēći, *gl. im.* zvŕjānje⟩ 1. proizvoditi isprekidan jednoličan mukao zvuk; brujati, zujati 2. *pejor.* biti prazan, odisati prazninom, provoditi vrijeme u dosadi ili dosadnom iščekivanju

✧ *ekspr.*, *onom.*

zvȓk *m* ⟨N *mn* zvȑkovi⟩ 1. igračka koja se s dva prsta uputi tako da se kreće vrteći se oko svoje osi 2. mjesto na vlasištu, kratko izrasla kosa koja raste tako da opisuje krug oko jedne točke 3. *pren.* okretna snalažljiva osoba // **zvȑckast** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ budalast, luckast, vrckast; **zvȑckastōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je zvrckast; **zvŕčak** *m* ⟨G -čka, N *mn* -čci, G zvȓčākā⟩ *hip.* od zvrk; **zvȑkan** *m* onaj koji je šašav, ćaknut, udaren; **zvȑkast** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ šašav, ćaknut; **zvȑkasto** *pril.* na zvrkast način, šašavo, ćaknuto; **zvȑkastōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je zvrkast; **zvȑkati** (∅, koga, što) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* zvrknuti; **zvȑknūt** *prid.* 1. ⟨*prid. trp.*⟩, *v.* zvrknuti 2. ⟨*odr.* -ī⟩ *pren.* udaren, budalast, ćaknut; **zvȑknuti** *svrš.* ⟨*prez.* -nēm, *pril. pr.* -ūvši, *prid. rad.* zvȑknuo, *prid. trp.* zvȑknūt⟩ 1. (∅) proizvesti kratkotrajnu zvrku, šum koji se kratko i ravnomjerno ponavlja 2. (∅, koga, što) lagano udariti (kao kažiprstom odapetim s palca); **zvȑknūtōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je zvrknut

✧ *ekspr.*

zvȓndati *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ 1. proizvoditi neujednačen i neskladan zvuk nekog udaranja, kretanja po čemu itd. 2. (komu, ∅) dosađivati prigovorima, gnjaviti suvišnim savjetima // **zvȓndalo** *sr pejor.* onaj koji zvrnda; **zvȓndav** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji zvrnda, zvrči; **zvȓndavōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji zvrnda

✧ *ekspr.*

zvûk *m* ⟨N *mn* zvûci/zvùkovi⟩ *fiz.* valovito kretanje, titraji određene frekvencije koji se primaju osjetilom sluha [*brzina ~a*, *v.* brzina] // **zvûč|an** *prid.* ⟨*odr.* -čnī⟩ 1. a. koji jako i jasno zvuči, koji odzvanja, koji jasno odjekuje; zvonak b. koji se artikulira uz titranje glasnica 2. *pren.* koji je na glasu; glasovit, poznat, čuven (o imenu osobe) 3. (*odr.*) (+ *potenc.*) *term.* koji se odnosi na zvuk [*~ni krak*; *~na kuka*; *~na kutija*; *~na stijena*] △ ***~ni film*** film koji ima zvuk; ton film, *opr.* nijemi film, *v.* nijem △; ***~ni glas*** *fon.* vrsta glasa koji nastaje titranjem glasnica prolaskom zračne struje (b, d, g itd.); zvučnik, sonant, *opr.* bezvučni glas, *v.* bezvučan △; ***~ni udar*** jaki prasak koji se čuje od zvučnog vala kada zrakoplov probije zvučni zid, tj. leti brzinom većom od brzine zvuka; ***~ni val*** *fiz.* horizontalno progresivno titranje u elastičnom mediju kojim se prenosi zvuk; ***~ni zid*** *fiz.* nagli veliki porast aerodinamičkog otpora kretanju tijela pri brzinama koje se približuju brzini zvuka; **zvúčati** (**zvúčiti**) (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* -čīm, *pril. sad.* -čēći, *gl. im.* -čānje⟩ 1. davati zvuk, proizvoditi zvuk; čuti se, odzvanjati, odjekivati 2. *pren.* ostavljati dobar dojam (po onome što se kaže ili čuje); **zvúčnica** *ž* 1. *fiz.* naprava u gramofonu koja pretvara mehaničke vibracije igle u električne impulse 2. *glazb.* otvor na glasnjači gudačkoga i trzalačkog glazbala za pojačavanje elastičnosti i rezonancije; odušak; **zvûčničkī** *prid.* koji se odnosi na zvučnik i zvučnike; **zvûčnīk** *m* ⟨N *mn* -īci⟩ 1. *tehn.* uređaj koji električne impulse pretvara u zvuk [*sistemski ~*; *~ za niske tonove*] 2. naprava koja pojačava glas pri sporazumijevanju na veće udaljenosti 3. *fon. rij.* suglasnik (konsonant, šumnik) pri čijem izgovoru glasnice titraju; zvučni glas, *v.* zvučan △; **zvûčno** *pril.* na zvučan način, sa zvučnošću; glasno, jasno; **zvûčnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je zvučno; **zvùkōvlje** *sr* ukupnost zvukova, zvukovi gledani u cjelini i u odnosima koji izlaze iz cjeline i unutrašnje povezanosti; **zvùkōvnī** *prid.* koji se sastoji od zvukova; **zvùkōvno** *pril.* zvukom, pomoću zvuka

✧ *prasl.* *zvǫkъ (*rus.* zvuk, *češ.* zvuk) ≃ *v.* zvon, zvono

zvùkomjēr *m tehn.* naprava za mjerenje jačine zvuka; fonometar
✧ *v.* zvuk + *v.* mjera, mjeriti

zvùkopīs *m konstr. neol. knjiš.* riječ koja se pojavila kao naslov nekih snimljenih proznih tekstova (romana i sl.) namijenjenih slušanju i onima kojima je otežano ili nemoguće služenje vidom (slijepima)
✧ *v.* zvuk + *v.* pisati

zvukotéka *ž* ⟨D L -éci⟩ zbirka ploča i drugih tehničkih sredstava na kojima je zabilježen zvuk (u užem smislu glazba, u širem smislu govorne emisije, zvučni efekti itd.)
✧ *v.* zvuk + -TEKA

zvùkovōd *m* ⟨N *mn* -ōdi⟩ *anat.* vanjski slušni hodnik, proteže se od uške do srednjeg uha
✧ *v.* zvuk + *v.* voditi, vod

Zweig (*izg.* Cvàjg) **1. Arnold** (1887–1968), njemački književnik, autor velikog ciklusa romana *Veliki rat bijelog čovjeka* s motivima iz 1. svjetskog rata i poslijeratnim sudbinama glavnih junaka (*Spor oko podoficira Griše*, *Verdunski odgoj*, *Postavljanje kralja*) **2. Stefan** (1881–1942), austrijski književnik; autor jednog romana (*Nestrpljivost srca*) i brojnih novela pisanih privlačnim stilom i njegovanim jezikom, s velikim senzibilitetom za psihološku analizu u kojoj se osjeća utjecaj S. Freuda (zbirke *Amok*, *Zbunjenost čuvstava*, *Novela o šahu*); romansirane biografije (*Marija Antoinetta*, *Marija Stuart*) i literarizirane dramatične epizode iz života nekih povijesnih ličnosti (*Zvjezdani časovi čovječanstva*), vrlo zanimljivi i popularni memoari (*Jučerašnji svijet*), najzreliji u biografskim studijama velikih pisaca (*Tri majstora* – Dickens, Balzac, Dostojevski); kao Židov bježao od nacizma, samoubojstvo zajedno sa suprugom u emigraciji u Brazilu

Zwingli (*izg.* Cvìngli), **Ulrich** (1484–1531), švicarski vjerski reformator, humanist pod utjecajem Erazma Rotterdamskog, u interpretaciji *Biblije* stroži i dosljedniji od M. Luthera s kojim je vodio duge teološke polemike; poricao apsolutnu papinsku vlast, borio se protiv raskoši u Crkvi, celibata, kićenih slika; poginuo kao kapelan reformatorske vojske u bitki s vojskom katolika

zydeco (*izg.* zàidiko) *m* ⟨G zàidikoa⟩ *glazb.* autohtona plesna glazba Kreolaca iz *JZ* Louisiane (SAD) nastala miješanjem cajuna s rhythm and bluesom i soulom; standardnim glazbalima cajuna (dijatonska harmonika, gitara i violina) dodaje električni bas, puhače i klavijature
✧ *amer.engl.* ← *fr.* les haricots: mahune prema naslovu plesne melodije »Les haricots sont pas salés«: »Mahune nisu posoljene«

zzz konvencija pisanja i izgovor koji dočarava **1.** zujanje nekih kukaca u letu (pčele, muhe zunzare) **2.** dubok sladak san
✧ *onom.*

Ž

ž, Ž 1. ⟨*indekl.*⟩ *lingv.* **a.** (*m*) *fon.* zvučni, prednepčani (predpalatalni), tjesnačni (frikativni), zatvorni (konsonantni) glas [*ovaj ž*] **b.** (*sr*) posljednje, trideseto slovo hrvatske latinice kojim se piše taj glas [*malo ž*; *veliko Ž*] **c.** (*sr*) izvan konteksta [*ovo že*; ⟨*mn*⟩ *ova že*] **2.** *pov.* u glagoljici oznaka za brojčanu vrijednost 7 **3.** *krat.* ženski rod

žȁb|a *ž* ⟨G *mn* žȃbā⟩ **1.** *zool.* bezrepi vodozemac iz istoimene porodice (*Ranidae*), dugačkih zadnjih nogu i velika odskoka [*~a krastača*; *~a kreketuša*; *zelena ~a*] **2.** *zool.*, *v.* grdobina[2] **3.** *pom.* *žarg.* drveni ili metalni kolut kroz koji se provlači konop za dizanje ili vuču tereta △ ***ljudi ~e*** *pom.* *sport* podvodni izviđači, ronioci opremljeni za posebne zadatke **//** **žábac** *m* ⟨G -pca, V žȃpče, N *mn* -pci, G žȃbācā⟩ mužjak žabe; **žȁbār** *m* **1.** onaj koji lovi žabe **2.** *žarg.* *pejor.* **a.** onaj koji je s kopna i/ili rijeke i ne poznaje more **b.** malograđanin, provincijalac **3.** (Žabar) *lokal.* *fam.* onaj koji je iz Lokava u Gorskom kotaru; **žȁbarskī** *prid.* koji je svojstven, koji se odnosi na žabare; **žȁbarski** *pril.* kao žabar, na način žabara; **žabètina** *ž* *augm.* od žaba, *pejor.* žaburina; **žȁbica**[1] *ž* **1.** *hip.* i *dem.* od žaba **2.** naprava koja pridržava i ima jedan pokretan dio; kvačica **3. a.** igračka nalik na žabu **b.** igračka koja skače **c.** sitna petarda **4.** bacanje plosnatog kamena na mirnoj površini vode tako da nekoliko puta odskoči **5.** donja strana konjskog kopita; **žȁbičin** *prid.* koji pripada žabici; **žȁbičn|ī** *prid.* koji se odnosi na žabicu △ ***~a kost*** *anat.* malena kost uz kopitnicu konja; **žȁbić** *sr rij.* mlado žabe; **žȁbin** *prid.* koji pripada žabi; **žȁbljāk**[1] (**žȁbnjāk**[1]) *m* ⟨N *mn* -āci⟩ mjesto gdje ima mnogo žaba; **žȁbljī** *prid.* **1.** koji se odnosi na žabe **2.** koji je dio žabe, pripada žabi; **žabùrina** *ž*, *v.* žabetina; **žȁpče** *sr* ⟨G -ta, *zb.* žȁpčād⟩ *dem.* od žaba; **žápčev** *prid.* koji pripada žapcu; **žȁpčić** *m dem.* i *hip.* od žabac

◈ *pr.* (nadimačka i etnici): **Žabárović** (*I* Slavonija), **Žȁbčić** (320, Ozalj, Moslavina, Zagorje, Zagreb i okolica), **Žábec** (Zagreb i okolica, Donja Stubica), **Žȁbek** (Zlatar Bistrica, Novska), **Žȁbica** (Korčula, Dubrovnik), **Žábić** (Garešnica, Daruvar), **Žȁbjačan** (Bjelovar, Prigorje), **Žȁbkār** (Kutina, Zagreb, Knin) ◇ *hidronim.* (ob. vrela, lokve, manji potoci): **Žabadínovac** (vrelo, Gospić), **Žȁbica** (vrelo, Dubrovnik), **Žȁbīk** (potok kod Varaždina), **Žȁbinica** (potok, Zagreb), **Žȁbjāk** (lokva, Žirje, Split; zemljište, Gospić), **Žȁbljāk** (Vojnić, Žirje; Hercegovina), **Žȁbnica** (potok, Križevci), **Žȁbnjača** (pustara, Donji Miholjac), **Žȁbnjak** (Križevci, Korčula, Gospić), **Závnica** (potok, Čazma) te složena imena tipa: **Žȁbjā lûka** (Križevci), **Žȁbljāčkī kànāl** (Crnac, Slavonija) ◇ *top.* (naselja): **Žȁbica** (Gospić, 250 stan.), **Žȁbjāk** (Bjelovar, 339 stan.), **Žȁbljāk** (Duga Resa, 105 stan.), **Žȁbnica** (Vrbovec, 189 stan.), **Žȁbnīk** (Varaždin, 146 stan.; Čakovec, 368 stan.), **Žȁbnō** (Sisak, 455 stan.), **Žȁbnjača** (Orahovica), **Žȁbnjak** (Vrbovec, 102 stan.)

✧ *prasl.* *žaba (*rus.* žába, *polj.* żaba), *stprus.* gabawo ≃ *njem.* Quappe, *lat.* bufo

žȁbica[1], *v.* žaba

žȁbica[2] *ž bot.* **1.** indijska smokva, *v.* ìndījskī △ **2.** biljni nametnik (*Oospora albicans*), izaziva razne dermatoze; jašterica

✧ *v.* žaba

žȁbljāk[1], *v.* žaba

žȁbljāk[2] *m* ⟨N *mn* -āci⟩ *bot.*, *v.* ljutič

✧ *v.* žaba

žȁbnjāk[1] *m*, *v*. žabljak[1]

žȁbnjāk[2] *m* ⟨N *mn* -āci⟩ *bot*. **1.** biljni rod (*Rannunculus*) iz porodice žabnjaka **2.** (*mn*) porodica dvosupnica (*Ranunculaceae*), jednogodišnje ili trajne zeleni, mnoge su ljekovite, otrovne ili ukrasne (žabnjak, kaljužnica, jedić, šumarica, gorocvijet, kukurijek, božur, pavitina)
✧ *v*. žaba

žàbō (**žabô**) *m* ⟨G žabòa⟩ nabrani ukras od čipke ili bogate, svečane tkanine na prsima odjevnih predmeta
✧ *fr*. jabot

žȁbočūn *m bot*. **1.** trajna zeljasta močvarna biljka (*Alisma plantago-aquatica*) iz porodice žabočuna; čobanska svirala **2.** (*mn*) porodica žabočuna (*Alismataceae*)
✧ *v*. žaba + *v*. čun

žȁbogrīz *m bot*. **1.** močvarna biljka (*Hydrocharis morsus ranae*) iz porodice vodarki (*Hydrocharitaceae*) **2.** (*mn*), *v*. vodarke
✧ *v*. žaba + *v*. gristi, griz

žabokrèčina *ž* **1.** *bot*. zeljasta končasta alga (*Zannichellia palustris*) iz porodice žabokrečina (*Potamogetonaceae*), gusto se širi na ustajalim vodama; žabokrijek **2.** *pren*. ono što je bez života i pokreta; mrtvilo, ustajalost, učmalost, parložina // **žabokrèčīnskī** *prid*. koji se odnosi na žabokrečinu; **žȁbokrijēk** *m bot*., *v*. žabokrečina
✧ *v*. žaba + *v*. kre, kreket

žabòvlatka *ž* ⟨G *mn* -tākā/-ī⟩ *bot*. **1.** *v*. vodnica **2.** (*mn*) porodica žabovlatki (*Callitrichaceae*); vodnice
✧ *v*. žaba + *v*. vlat

žȁcati, *v*. žalac

žáco (**žáca**) *m* ⟨G -ē⟩ *zast*. *žarg*. (+ *srp*.) žandar
✧ *fr*. gendarme

žȃd *m min*. zajednički naziv za minerale nefrit, jadeid i kloromelanit mliječnobijele do zelene boje od kojih se izrađuju ukrasni predmeti; jade, nefrit
✧ *fr*. jade ← *šp*. piedra de hijada: kamen boha (smatralo se da žad liječi reumatizam)

žȁfran *m bot*., *v*. šafran
◈ *pr*. (nadimačka): **Žáfa** (Karlovac), **Žȁfaranić** (Crikvenica, Bjelovar, Požega), **Žȁfran** (Slunj, Otočac, Lika)
✧ *v*. šafran

žága *ž reg*. pila [*ručna* ~; *motorna* ~; *kružna* ~] // **žȁgār** *m* ⟨G žagárča⟩ *reg*. onaj koji se bavi piljenjem drva; pilar; **žȁganica** *ž reg*. piljena daska; piljenica, trenica; **žágati** (što) *nesvrš*. ⟨*prez*. žȃgām, *pril*. *sad*. -ajūći, *gl*. *im*. -ānje⟩ *reg*. rezati pilom; piliti
◈ *pr*. (prema zanimanju): **Žágac** (Ivanec), **Žȁgač** (Koprivnica, Baranja), **Žȁgār** (1890, Čabar, Gorski kotar, Zadar, Ogulin), **Žȁger** (Bjelovar, Prigorje), **Žȁgi** (Bjelovar, Podravina), **Žȁgmestar** (Zaprešić), **Žȁgmeštar** (Zaprešić, + meštar: majstor), **Žȁgmešter** (Zagreb, Zaprešić, + meštar: majstor), **Žȁlār** (Međimurje), **Žȁler** (Zagreb, Samobor)
✧ *stvnjem*. saga (*njem*. Säge) ← *lat*. seca

žȃgor *m* šum mnogih glasova, razgovor koji se slijeva u jedan šum različite jačine; žamor // **žagòriti** (∅) *nesvrš*. ⟨*prez*. -īm, *pril*. *sad*. -rēći, *gl*. *im*. -rēnje⟩ stvarati žagor, govoriti žagorom

žȁgriti (se) *nesvrš*. ⟨*prez*. -īm (se), *pril*. *sad*. -rēći (se), *gl*. *im*. -rēnje⟩ **1.** gledati sjajnih očiju **2.** biti sjajna pogleda, zažaren u očima **3.** žariti se iznutra u licu
✧ *žěgriti ≃ *v*. gorjeti

Žagròvić *m* naselje (u blizini Knina), 1393 stan. // **žagròvićkī** *prid*. koji se odnosi na Žagrović

žȁkan *m zast*. onaj koji još nije postao svećenik i pomaže svećeniku u službi [~ *Broz*]; đakon
◈ *pr*. (prema službi): **Žȁknić** (150, Korčula, J Dalmacija) ◊ *top*. (naselja): **Žȁkanje** (Ozalj, 197 stan.)
✧ *grč*. diákonos: sluga

žȁkard, *v*. Jacquard (J. M.)

žakèrija *ž pov*. seljački ustanak protiv plemstva u Francuskoj u 14. st.
✧ *fr*. Jacquerie, prema vlastitom imenu Jacques, podrugljivom starinskom nadimku za francuskog seljaka

žȁkēt *m* ⟨G žakéta⟩ **1.** muška svečana dnevna odjeća, po tradiciji za vjenčanje, naprijed otvoren, odzada produžen kaput (uz hlače na pruge) **2.** kratak gornji ženski kaput // **žakèčić** *m dem*. od žaket; žaketić; **žakètić** *m*, *v*. žakečić
✧ *fr*. jaquette, *engl*. jacket

žakònet *m*, *v*. đakonet

žȃl[1] *m* i *ž ekspr*. *knjiš*. žaljenje za čim // **žȃlan** *prid*. ⟨*odr*. -lnī⟩ *rij*. *ekspr*., *v*. žalostan; **žȃlb|a** *ž* ⟨G *mn* žálbā/-ī⟩ **1.** *pravn*. pravni lijek protiv odluke suda i rješenja upravnih organa, najčešće pismeno traženje da se poništi ili prei-

nači neka odluka, ob. niže razine i sl. [*uložiti ~u*] **2.** tuženje na što; jadikovanje; **žȃlbenī** *prid.* koji čini, koji je dio žalbe, koji se odnosi na žalbu [*~ postupak*]; **žȁlijē** *pril.* ⟨*komp.* ⟩, *v.* žao [*žao mi je što sam tu glupost slušao, a još ~ što sam ostao do kraja*]; **žȁlilac** *m* ⟨G -ioca, N *mn* -ioci⟩ žalitelj; **žȁlilačkī** *prid.* koji se odnosi na žalioce; **žȁlilački** *pril.* kao žalilac, na način žalioca; **žȁlitelj** *m* podnosilac žalbe, onaj koji se pismeno žali u okviru nekog sudskog i drugog postupka; **žalitèljica** *ž*, *v.* žalilac, žalitelj; **žalitèljičīn** *prid.* koji pripada žáliteljici; **žȁliteljskī** *prid.* koji se odnosi na žalitelje; **žȁliteljski** *pril.* kao žalitelj, na način žalitelja; **žȁliti** (se) *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm (se), *pril. sad.* žȁlēći (se), *gl. im.* žȁljēnje⟩ **1.** (∅, za kim, za čim) biti u žalosti, tuzi; tugovati **2.** (koga, što) sažalijevati koga, suosjećati s kim **3.** (se) **a.** izražavati nezadovoljstvo, jadati se (o boli, nelagodnosti i sl.) **b.** podnijeti žalbu; **žalòba** *ž* ⟨G *mn* žalóbā⟩ *arh. ekspr.* žalost, *v.*; **žȁlobnī** *prid.* koji pripada žalosti i žalovanju, koji se odnosi na žalost, žalovanje; **žȁlobnica** *ž*, *usp.* žalobnik; korotnica; **žȁlobničkī** *prid.* koji se odnosi na žalobu i žalobnike; **žȁlobnīk** *m* ⟨V -īče, N *mn* -īci⟩ onaj koji je žaloban; korotnik; **žȁlobno** *pril.* žalostivo, izražavajući žalost; **žȁlobnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je žalobno; **žȁlosno** *pril.* **1.** sa žalošću, prožeto žalošću **2.** vrlo loše, bijedno (učiniti, izvesti); **žȁlōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ **1. a.** duševna bol, patnja, tuga **b.** sažaljenje, suosjećanje **2.** žaljenje za pokojnikom; korota **3. a.** ono što je bezvrijedno, beznačajno **b.** jad, bijeda **4.** ono što je vrlo loše, bijedno, žalosno [*to je sve prava žalost od posla*] △ ***kuća ~i*** **1.** kuća u kojoj je tko umro **2.** kuća ili ustanova posvećena odavanju počasti umrlom; **žȁlos|tan** *prid.* ⟨*odr.* -snī, *komp.* žalòsnījī⟩ **1. a.** koji je obuzet žalošću, koji osjeća žalost; ožalošćen, žalan **b.** koji izaziva žalost, koji izražava žalost **2.** koji je za žaljenje, koji zaslužuje osudu **3. a.** koji je u bijednom stanju; bijedan **b.** koji je bez vrijednosti; jadan **4.** težak, gorak, bolan △ ***~na vrba*** *bot.* stablo (*Salyx babilonica*) iz porodice vrba (*Salicaceae*); plereza; **žalòstiti** (se) *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm (se), *pril. sad.* žalòstēći (se), *gl. im.* žalòšćēnje⟩ **1.** (koga, što) činiti žalosnim; nanositi kome žalost **2.** (se) patiti u žalosti; **žalòstiv** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ *ekspr. knjiš.* **1.** koji je meka srca, pun sućuti; sažaljiv **2.** koji je pun sjete; tužan, melankoličan; **žalòstivo** *pril.* na žalostiv način; **žalòstivōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je žalostivo; **žȁlovānj|e** *sr* **1.** ⟨*gl. im.*⟩, *v.* žalovati **2. a.** riječi kojima se izražava žalost u povodu smrti, kojima se suosjeća s onima koje je pokojnik ostavio, riječi koje se nakon smrtnog slučaja upućuju obitelji i najbližima [*izraziti ~e*; *primite izraze moga ~a*; *izražavam vam duboko ~e*]; saučešće, sućut **b.** *meton.* pohod obitelji nakon smrtnog slučaja [*ići na ~e*] **3.** *psih.* osjećaji očajanja i tuge zbog gubitka voljene osobe; **žȁlovati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* žȁlujēm, *pril. sad.* žȁlujūći, *gl. im.* -ānje⟩ biti u koroti; žaliti; **žȁo** *pril.* ⟨*komp.* žȁlijē⟩, ob. u: [*vratiti ~ za sramotu* osvetiti se, vratiti istom mjerom; *~ mi je* žalim; *~ mi te je* žalim te, suosjećam s tobom]; **žaòb|a** *ž rij. ekspr.* tugovanje, stanje u kojem tko vene od žalosti, izražavanje žalosti plačem, jecanjem (ljudi) ili cviljenjem i sl. (životinje) [*na zvuk njezina imena sva njegova čula zavijaju od ~e*]

✧ *prasl.* i *stsl.* žalь (*rus.* žal', *polj.* żal), *lit.* gėla: bol, muka ← *ie.* *g^w^el- (*stir.* at-baill: umire, *stengl.* cwelan: umirati)

žȃl² *m* (**žálo** *sr*) ⟨N *mn* žȃli/žálovi, G žálā/žálōvā⟩ **1.** obala mora (*rij.* jezera) izložena stalnom djelovanju valova **2.** *meton.* glatko sitno kamenje na takvoj obali

✧ *dalmat.* ← *grč.* aigialós

žálac *m* ⟨G -lca, N *mn* -lci, G žȃlācā⟩ **1.** *term.* organ u obliku igličaste cjevčice nekih kukaca, iz kojega se pri ubodu izlijeva tekućina; žalica, žaoka **2.** vršak jezika zmije **3.** *pren.* pakosna opaska, zajedljiva riječ; invektiva, žaoka // **žȁcati** (se) **1.** (koga, što) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām (se), *pril. sad.* -ajūći (se), *gl. im.* -ānje⟩ bockati, ob. iznutra u kojem organu **2.** (se) ustručavati se, imati obzira; **žȁcnuti se** *svrš.* ⟨*prez.* žȁcnēm se, *pril. pr.* -ūvši se, *prid. rad.* žȁcnuo se⟩ trgnuti se na nagli poticaj, bez udjela volje; **žálce** *sr dem.* od žalac; **žȁlica** *ž*, *v.* žalac [*pčelinja ~*]; **žȁoka** *ž* ⟨D L -oci⟩ *ekspr.*, *v.* žalac

✧ *prasl.* *žędlo (*rus.* žálo, *polj.* żądło), *lit.* geluonis ≃ *grč.* déllithes: ose

žalàdija (**želàdija**) *ž kulin. reg.* hladetina, drhtalica, mrzletina, pihtija, žele, đeladija

✧ *tal.* gelatina

žȁlār *m* ⟨G žalára⟩ *zool.* ptica tundre (*Calidris ferruginea*); krivokljuni ž.

žȁlfija *ž bot.*, *v.* kadulja
✧ *tal.* salvia
žȁlibože *čest.* nažalost, šteta, uzalud je
✧ *v.* žaliti + *v.* bog
žȁliti, *v.* žal[1]
žálo *sr*, *v.* žal[2]
žȁlōn *m* ⟨G žalóna⟩ *žarg.* mjernički kolac; pritka, kolčić // **žalònēr** *m žarg.* onaj koji zabija žalone u svrhu mjerenja, za pokazivanje pravca kretanja; mjernik; **žalonírati** (∅, što) *nesvrš.* ⟨*prez.* žalònīrām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ *žarg.* zabijati žalone radi mjerenja, za obilježavanje trase; kolčiti, trasirati
✧ *fr.* jalon
žalòpōjka *ž* ⟨D L -jci, G *mn* -ojākā/-ī⟩ **1.** pjesma bola; tugovanka, tužbalica **2.** *razg. pejor.* stalno tuženje na koga ili na što; jadikovanje // **žalòpōjan** *prid.* ⟨*odr.* -jnī⟩ koji ima svojstvo žalopojke; **žalopójnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je žalopojno
✧ *v.* žal[1], žaliti + *v.* poj, pojati
žȁlōst, *v.* žal[1]
žaluzíne (**žȁlūzije**) *ž pl. tantum* rebrasti kapci na prozorima [*ove ~*; *spustiti/dignuti ~*]; rebrenice
✧ *fr.* jalousie, *tal.* gelosia
žâmor *m*, *v.* žagor // **žâmōran** *prid.* ⟨*odr.* -rnī⟩ koji se odnosi na žamor; žagoran; **žamòriti** *nesvrš.* ⟨*prez.* žàmorīm, *pril. sad.* -rēći, *gl. im.* -rēnje⟩ praviti žamor; žagoriti; **žamòranti** (**žamorȁnti**) *m mn* ⟨G *mn* -nātā⟩ *film.* oni koji za potrebe snimanja zvuka masovnih scena proizvode žamor (ob. u studiju)
✧ *ekspr.* ≃ *bug.* žamolja: govorim nejasno
žȁndār *m* **1.** *pov.* pripadnik žandarmerije; oružnik **2.** *reg. rij.* (+ *srp.*) najslabija od slika u kartama za igru; dečko, pub, fante, fanat **3.** *pren.* svadljiva žena, nezgodna i oštra u ophođenju, žestoke naravi // **žáca** (**žáco**) *m reg. žarg.* žandar; **žandàrčina** *m pejor.* od žandar; žandarina; **žȁndārčiti** (∅, nad kim) *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. sad.* -čēći, *gl. im.* -čēnje⟩ *zast.* ponašati se kao žandar, postupati grubo i nasilno; **žȁndarica** *ž*, *v.* žandar; **žandarmèrija** *ž pov.* **1.** za Habsburške Monarhije i Kraljevine Jugoslavije, danas u Francuskoj i Austriji dijelovi državnog policijskoga aparata, naoružani policijski odredi; oružništvo **2.** oružništvo (za vrijeme NDH 1941–1945); **žandarmèrījskī** *prid.* koji se odnosi na žandarmeriju; **žȁndarskī** *prid.* koji se odnosi na žandare; **žȁndarski** *pril.* kao žandar, na način žandara
✧ *fr.* gendarme

žanȉla (**ženȉla**) *ž reg.* tkanina nježne površine malih dlačica
✧ *fr.* chenille
žȁnr *m* ⟨N *mn* -ovi⟩ *umj.* oblik književnog ili drugog umjetničkog djela [*epski ~*; *lirski ~*; *dramski ~*]; rod, vrsta, način △ *~-slika lik. umj.* slika koja prikazuje motive iz svakidašnjeg života // **žȁnrist** (**žanrȉst**) *m* ⟨G *mn* žȁnrīstā⟩ onaj kojemu je žanr način umjetničkog oblikovanja; **žȁnrovskī** *prid.* koji se odnosi na žanr i žanrove; **žȁnrovski** *pril.* (na način) kao žanr, na način žanra
✧ *fr.* genre: rod, vrsta
žȁntel *m reg.* greda od jedne do druge strane broda na kojoj leže pajoli
✧ *fr.* jantelle
žȁo, *v.* žal[1]
žȁoka, *v.* žalac
žâr *m* **1.** završno stanje i oblik izgaranja drva itd. kad nestanu plamen i dim; žeravica, žerava **2.** *pren.* oduševljenje, ushićenje, zanos, uzavrelost, žestina [*u ~u istraživanja*] **3. a.** sjaj u očima **b.** rumenilo, crvenilo u licu // **žára** *ž razg.* kopriva; **žàrāč** *m* ⟨G žaráča⟩ željezna šipka za razgrtanje i poticanje vatre; ožeg, popret, žarilo, žarnjak; **žarčìna** *ž rij.* stanje kad je što žarko, kad žari, kad se upali iznutra, unutarnja vatra; **žàrilo** *sr*, *v.* žarač; **žáriti** (se) *nesvrš.* ⟨*prez.* žârīm (se), *pril. sad.* -rēći (se), *gl. im.* -rēnje⟩ **1.** (∅) jako grijati; zagrijavati **2.** (∅, se) **a.** širiti rumen sjaj, obasjavati (se) rumenilom, obuzimati rumenilom **b.** posipati vrućim pepelom kruh ili pogaču u krušnoj peći; **žârk|ī** *prid.* ⟨*komp.* žȁrčī⟩ **1. a.** koji je izvor jake topline; vruć, zažaren [*~a peć*] **b.** koji sija kao žar, veoma živih boja; blistav **c.** koji zagrijava, pali [*~o sunce*] **2.** koji je nabijen osjećajima; vatren, strastan [*~a ljubav*] △ *~i pojas* predjeli najvećih vrućina na Zemlji; **žârko** *pril.* **1.** vruće **2.** vatreno, strasno; **žárkōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga što je žarko; žarčina; **žârnī**[1] *prid.* **1.** koji se odnosi na žar **2.** koji se odnosi na žare; **žárnice** *ž mn* ⟨N žárnica⟩ organi žarnjaka ispunjeni otrovom za omamljivanje plijena; knide; **žârnjāk** *m* ⟨N *mn* -āci⟩, *v.* žarač; **žaròvit** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ *ekspr.* *knjiš.* pun žara, temperamentan; **žaròvitōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je žarovit; **žaròvnīk** *m* ⟨G žarovníka, N *mn* žarovníci⟩ posuda od zemlje, keramike i sl. u koju se stavlja žar i na kojoj se grije (ob. u starim

kamenim kućama bez grijanja), *usp.* škaldin, škaldalet; **žȁrulj|a** *ž term.* kruškasta staklena kugla koja kao izvor daje svjetlo od usijane niti; sijalica [*halogena ~a*; *staviti ~u*; *promijeniti ~u*; *upalila mu se ~a*, *pren.* sinula mu je ideja, iznenada se sjetio]

◆ **Žárko** m. os. ime (narodno); *hip.*: **Žáre**

◇ *pr.* (od imena i nadimačka): **Žákić** (120, Nova Gradiška, Križevci, Slavonija), **Žárak** (200, Dubrovnik, Gospić, Osijek), **Žárić** (220, Koprivnica, Slavonija), **Žȁrina** (Turopolje), **Žarínac** (Glina, Banovina), **Žȁrīnčić** (Sisak), **Žárkić** (Slavonski Brod, Baranja), **Žárko** (220, Kaštela, Split, Zaprešić, Sinj), **Žárkov** (Šibenik, Metković, Senj), **Žárkovac** (Rijeka), **Žárković** (1440, Daruvar, Benkovac, Trogir, Banovina, Lika, Podravina)

✧ *prasl.* *žarъ (*rus.* žar, *češ.* žar) ≃ gorěti, *v.* gorjeti

žȁra *ž* ⟨G *mn* žārā⟩ **1.** zemljana posuda; ćup **2.** urna s pepelom pokojnika **3.** kutija s otvorom na gornjoj strani, uređena za ubacivanje glasačkih listića, kuglica ili novca **//** **žārn|ī**[2] *prid.* koji se odnosi na žaru △ *~o polje* *arheol.* grobište na kojem se u doba ranobrončane i kasnohalštatske kulture pepeo pokojnika nakon spaljivanja pokapao u žarama [*kultura ~ih polja*]

✧ *šp.* jarra ← *arap.* djarra

žardinijéra (**žardinjéra**) *ž* velika posuda (ob. u vrtu, u parku ili u velikoj prostoriji) u kojoj rastu biljke

✧ *fr.* jardinière, *tal.* giardiniera

žȁrgōn *m* ⟨G žargóna⟩ *lingv.* **1.** govor šireg socijalnog kruga karakteriziran izrazima, značenjima i sintagmama koji ne pripadaju standardu i normi; podložan je pomodnosti, konkretizaciji i pojednostavljivanju (npr. vulgarizmi, barbarizmi, sociolekti, neprihvatljive tuđice i dr.; »cool«, »štrebati«, »zrakoletalo«) [*~ ulice*; *učenički ~*]; sleng, šatra, šatrovački govor, tajni govor, argot **2.** govor užeg profesionalnog kruga, uvriježeni jezik određene struke koji se spontano razvio neovisno o službenom nazivlju, osobit po tome što je riječima preuzetim iz govornoga jezika pridodao nova značenja koja često nisu razumljiva onima izvan struke [*internetski ~*; *strukovni ~*] **3.** *pren.* bilo koji slabo razumljiv ili nepravilan govor **//** **žargonìzam** *m* ⟨G -zma, N *mn* -zmi⟩ *lingv.* riječ ili izraz koji pripada žargonu nekog jezika; pri upotrebi u nekoj vrsti govora dobiva specifičnu stilističku obojenost; **žȁrgōnskī** *prid.* koji se odnosi na žargon; **žȁrgōnski** *pril.* kao u žargonu, na način žargona

✧ *fr.* jargon

žȁričāri *m mn zool.* porodica kukaca (*Pyrochroidae*)

✧ ≃ *v.* žar

žȁrīšt|e *sr* **1.** *fiz.* točka u kojoj se sjedinjuju zrake kad se prelome kroz leću; fokus, žiža **2.** *pren.* glavno, središnje mjesto nečega; centar [*biti u ~u*] △ ***~e bolesti*** izvor rasprostiranja, mjesto iz kojega se širi bolest; ***~e sukoba*** *(2)* **//** **žȁrīšnī** *prid.* koji pripada, koji se odnosi na žarište

✧ *v.* žar (analogijom prema *lat.* focus: ognjište, žarište)

žārnjāci *m mn zool.* koljeno beskolutićavaca (*Cnidaria*), morski organizmi koji imaju žarne stanice sa žarnicima što se raspuknu i opeku

✧ *v.* žar

Žaróvnica *ž* naselje (u blizini Ivanca), 1927 stan. **//** **žaróvnički** *prid.* koji se odnosi na Žarovnicu

žār-ptȉca *ž* ⟨G *mn* žār-ptīcā⟩ *mit.* **1. a.** ptica iz ruskih narodnih bajki **b.** rajska ptica u našim narodnim pričama **2.** feniks

✧ *rus.*

žȁspē (**žaspê**) *m* ⟨G žaspèa⟩ tkanina izrađena karakterističnom pređom koja s lica izgleda poprskana jednobojnim ili višebojnim nepravilnim i nemirnim sitnim crticama ili točkicama, koristi se uglavnom za prostirke i zavjese

✧ *fr.* jaspé: šaren, mramorast

žavòrnjāk *m* ⟨G žavornjáka, N *mn* žavornjáci⟩ *bot.* biljka (*Delphinium consolida*) iz porodice žabljaka (*Ranunculaceae*)

✧ ≃ *rus.* žávoronok

žbân *m* ⟨N *mn* žbȁnovi⟩ *reg.* tip drvene posude za tekućinu, manja bačva

✧ *prasl.* *čьbanъ (*rus.* žban, *polj.* dzban, zban), *latv.* ciba: mala posuda za maslac

žbandàmenat *m* ⟨G -ēnta, N *mn* -ēnti⟩ *pom. reg.* nagnutost broda **//** **žbàndati se** *svrš.* ⟨*prez.* -ām se, *pril. pr.* -āvši se⟩ *reg.* **1.** nagnuti se na jednu stranu (o brodu) **2.** *pren. ekspr.* nakriviti se zbog tereta koji se nosi, zbog bolesti ili prirodne mane **3.** (∅) *ekspr. pren.* **a.** zalutati,

otići krivim putem, krenuti pogrešno **b.** zastraniti u pogledima i nazorima
✧ *tal.* sbandamento ≃ sbandarsi: nagnuti se

žbàrāda *ž reg.* **1.** *vojn.* serija pucanja; rafal **2.** *pren.* rafal riječima, zasipanje riječima; tirada
✧ *tal.* sparare: pucati

žbȁrak *m* ⟨G žbârka, N *mn* žbârci, G žbârākā⟩ *reg.* iskrcaj s broda, jednokratni čin iskrcavanja, premještanja tereta ili putnika s broda na kopno // **žbȁrkati** *svrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* žbȁrkān⟩ *reg.* (što) iskrcati s broda; učiniti da se nađe na kopnu
✧ *tal.* sbarco

žbàtiti (što) *dv.* ⟨*prez.* -īm, *pril. sad.* -tēći, *pril. pr.* -īvši, *gl. im.* -tēnje⟩ *reg.* (raz)mutiti jaje, (is)tući jaje, (iz)mutiti vilicom u tanjuru (npr. za kajganu) // **žbatívati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* žbàtīvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* žbatiti
✧ *tal.* sbattere

žbatòćati (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ *reg.* lepršati, lelujati na vjetru laganim pokretanjima, lambikati
✧ *tal.* sbatacchiare

žbȁtul|a *ž reg. ekspr.* usta koja mnogo pričaju; mnogo riječi, velika govorljivost, blagoglagoljivost [*imati ~u*]
✧ *tal.* sbattula

žbȉca *ž* ⟨G *mn* žbîcā⟩ jedna od metalnih ili drvenih prečki koje vezuju osovinu kotača s naplacima; palac kotača // **žbȉčica** *ž dem.* od žbica; **žbȉčnī** *prid.* koji pripada žbici

žbîr *m* ⟨N *mn* -i/žbȉrovi⟩ *pejor.* onaj koji uhodi drugoga; uhoda, agent, doušnik // **žbîrskī** *prid.* koji se odnosi na žbire; **žbîrski** *pril.* kao žbir, na način žbira
✧ *mlet.* sbirro ← *tal.*

žbírac *m* ⟨G -rca, N *mn* -rci⟩ *zool. reg.* vrsta raka
✧ *tal.* sbircio: škiljavac

žbižìgati (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ *reg.* svuda otvarati, preturati i istraživati znatiželjno svoju okolinu (ob. o djetetu) // **žbȉžīga** *m* ⟨N *mn* -e⟩, *v.* žbižigin; **žbižìgīn** *m* ⟨G žbižigína⟩ *reg.* dijete u uzrastu kad žbižiga
✧ *tal.* sbrigliare: osloboditi

žbòršati (∅) *svrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. pr.* -āvši⟩ *reg. ekspr.* izložiti se velikom ili nepredviđenom trošku; platiti veću svotu, odriješiti kesu
✧ *tal.* sborsare

žbȕka *ž* ⟨D L -ȕci, G *mn* -ȗkā⟩ *građ.* smjesa vapna, pijeska i vode, kojom se vežu opeke i obljepljuju zidovi; malter [*cementna ~*; *štukaturna ~*; *vapnena ~*] // **žbȕkati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ vezati, obljepljivati žbukom

žbȗlta *ž građ. reg.* rašljasti podupirač u gradnji, bolta
✧ *tal.* bulleta: čavao, klin

žbȗn *m* ⟨N *mn* žbȕnovi, *zb.* žbȗnje⟩, *v.* grm // **žbȕnast** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je u obliku žbuna; **žbȕnić** *m dem.* i *hip.* od žbun; **žbȗnje** *sr zb.*, *v.* žbun

Ždȁla *ž* naselje (u blizini Đurđevca), 847 stan. // **Ždȁljanin** *m* (**Ždȁljānka** *ž*) ⟨N *mn* Ždȁljani⟩ stanovnik Ždale

Ždanov (*izg.* Ždȁnov), **Andrej Aleksandrovič** (1896–1948), sovjetski političar, partijski sekretar i organizator obrane Lenjingrada za vrijeme opsade 1941–1944, bliski poslijeratni suradnik i pouzdanik J. V. Staljina, postao simbolom komunističkog nasilja nad duhovnim djelatnostima // **ždanovìzam** *m* ⟨G -zma⟩ **1.** *pov.* kulturna politika u SSSR-u koju je inaugurirao A. Ždanov nakon 2. svjetskoga rata; nameće neposrednu kontrolu vlasti nad umjetnošću i promiče ekstreman antizapadni stav (u prvo vrijeme samo u književnosti, ubrzo se širi na druge umjetnosti, a utječe i na filozofiju, biologiju, medicinu i druge znanosti) **2.** *pejor.* pretjerana dogmatičnost, zatiranje svake slobode izražavanja u književnosti i drugim intelektualnim djelatnostima

ždèrati (se) *nesvrš.* ⟨*prez.* ždèrēm (se), *pril. sad.* ždèrūći (se), *gl. im.* -ānje⟩ *razg.* **1.** (što) **a.** *pejor.* pohlepno, halapljivo i previše jesti **b.** trošiti suviše vremena, novca, materijala za izradu i sl.; gutati, uništavati **2.** (koga) jediti, uzrujavati, nervirati **3.** (se) **a.** uzrujavati se u sebi, nervirati se, izjedati se brigom **b.** međusobno se gložiti, uništavati **4.** jesti (za neke životinje, ob. zvijeri) // **ždèrāč** *m* ⟨G žderáča⟩ **1.** *pejor.* onaj koji ždere **2.** (čega) *pren. razg. ekspr.* onaj koji je neracionalan, koji je uzrok da se mnogo troši (vremena, novca); **žderàčica** *ž*, *v.* žderač; **ždèrāčkī** *prid.* koji se odnosi na žderače; **ždèrāčki** *pril.* kao žderač, na način žderača; **žderàncija** *ž ekspr.* **1.** neumjerena količina jela **2.** žderanje; **ždéro** *m fam.* od žderonja; **ždéronja** *m* ⟨N *mn* -e⟩ *pejor.* onaj koji ždere; proždrljivac (o osobi); **ždrȁti** *nesvrš.* ⟨*prez.* ždrêm, *gl. im.* ždránje⟩

ekspr. žderati (1–3), *v.*; **ždrijêti** *nesvrš.* ⟨*prez.* ždrêm, *pril. sad.* ždrûći, *gl. im.* ždrénje⟩ *ekspr.* žderati

◈ *pr.* (nadimačka): **Ždérić** (550, Ploče, Metković, Dalmacija, Slavonija), **Ždéro** (150, Imotski, Dalmacija, Slavonija)

✧ *prasl.* i *stsl.* žьrati (*rus.* žrat', *polj.* żrać), *lit.* gerti: piti ← *ie.* *gʷerh$_3$- (*lat.* vorare: proždirati, *grč.* bibrṓskein)

ždrâl *m* ⟨N *mn* ždrȁlovi⟩ **1.** *zool.* ptica (*Grus grus*) iz istoimene porodice; sivi ždral **2.** *lokal.* konj sive dlake; žerav // **ždràlović** *m knjiš. retor.* ptić ždrala; **ždràlōvke** *ž mn* ⟨N ždrálōvka, G *mn* -ā/-ī⟩ *zool.* red ptica (*Gruiformes*) (ždralovi *Gruidae*eliske *Rallidae*)

◈ *pr.* (nadimačka): **Ždrâl** (Pula, Rijeka, Kaštela), **Ždrâle** (Osijek, Knin), **Ždrálić** (Rijeka, Vojnić), **Ždrâlović** (Novska, Pakrac, Banovina)

✧ *prasl.* *žeravь (*rus.* žurávl', *polj.* żóraw), *lit.* gervė ← *ie.* *gerh$_2$- (*lat.* grus, *grč.* géranos)

Ždrȁlovi *m mn* naselje (u blizini Bjelovara), 1525 stan.

◈ *v.* ždral

ždrijêb (**žrijêb**) *m* ⟨N *mn* ždrȇbovi⟩ izvlačenje dogovorenog predmeta ili papirića između više istih radi neke odluke // **ždrijébati** (**žrijébati**) (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* ždrijêbām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ odlučivati o čemu ždrijebom, izvlačiti ždrijeb; **ždrijêbnī** *prid.* koji se odnosi na ždrijeb

✧ *prasl.* *žerbь (*stsl.* žrěbii, *rus.* žérebej: komadić, *slov.* žreb), *stprus.* gīrbin: broj ≃ *ie.* *gerbh- (*grč.* gráphein: pisati, urezivati, *stvnjem.* kērfan: rezati)

ždrijêbe *sr* ⟨G ždrȇbeta, *zb.* ždrȇbād⟩ *zool.* mlado konja; ždrepče, ždrepčić // **ždrȅbād** *ž zb.* ⟨I -i/-āđu⟩, *v.* ždrijebe [*ova* ~]; **ždrèbećī** *prid.* koji se odnosi na ždrebad; **ždrebénce** *sr* ⟨G -a/-ta⟩ *dem.* od ždrijebe; ždrebešce; **ždrebèšce** *sr* ⟨G -a/-ta⟩, *v.* ždrebence; **ždrèbetina** *ž* ždrebeće meso; **ždrèbica** *ž* **1.** *v.* ždrijebac (1a,2) **2.** *pren. razg.* (u šali) djevojka puna snage, neobuzdana i izazovna; **ždrèbičica** *ž dem. hip.* od ždrebica; **ždrèbičin** *prid.* koji pripada ždrebici; **ždrȅbna** *ž prid.* koja nosi ždrijebe, koja će se oždrijebiti (o kobili i zebri); **ždrȅbnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ sposobnost one koja je ždrebna [ob. *visoka/niska* ~]; **ždrȅpčād** *ž zb.* ⟨I -ađu/-i⟩, *v.* ždrepče; **ždrȅpče** *sr* ⟨*zb.* ždrȅpčād⟩, *v.* ždrijebe; **ždrepčànīk** *m* ⟨G ždrepčaníka, N *mn* ždrepčaníci⟩ poprečna motka na kolima za koju se vezuju hamovi; **ždrèpčić** *m hip.* od ždrijebac; **ždrèpčina** *ž augm.* od ždrijebac; **ždrijébac** *m* ⟨G -pca, V ždrijêpče, N *mn* -pci, G ždrijêbācā⟩ **1. a.** muško ždrijebe **b.** neuškopljen konj **2.** *pren. razg.* (u šali) žilav mladić pun muške snage; **ždrijébiti se** *nesvrš.* ⟨*prez.* ždrijêbīm se, *pril. sad.* -bēći se, *gl. im.* -bljēnje⟩ donositi na svijet ždrijebe (o kobili i zebri); **ždrijépčev** *prid.* koji pripada ždrijepcu

✧ *prasl.* *žerbę (*stsl.* žrěbę, *rus.* žerebënok, *polj.* ź) (rebię) ← *ie.* *gʷerbh- (*grč.* bréphos: plod, dijete, *skr.* garbhas)

ždrijélo *sr* **1.** *anat.* cjevasti mišićni organ u kojem se sastaju probavni i dišni put; ždrijelnjak **2.** *geogr.* ulaz u klanac; klanac, tjesnac, ždrilo **3.** *arh. knjiš.* opasno mjesto, mjesto iskušenja [*baciti u (čije)* ~ **a.** žrtvovati koga **b.** *pol.* baciti u naručje veće sile] **4.** *ekspr.* otvor tȍpovske cijevi **5.** krater **6.** *pom.* široka, ovalna, čelična cijev u kojoj leži struk sidra // **ždrijélce** *sr* ⟨G *mn* ždrijêlācā⟩ *dem.* od ždrijelo; **ždrijêlnī** *prid.* koji se odnosi na ždrijelo; **ždrijêlnjāk** *m* ⟨N *mn* -āci⟩ *anat.*, *v.* ždrijelo (1); **ždrílo** *sr ikav.* **1.** *v.* ždrijelo (2) **2.** (u nekim lokalitetima na području gdje se govori ikavski), ob. u značenju **a.** tjesnac [*Masleničko* ~] **b.** klanac **c.** ulaz u klanac

◈ *top.* (ob. morski tjesnaci): **Ždrélo** (Lastovo), **Ždríjac** (Pag, kod Nina), **Ždrijélo** (Mljet), **Ždrílo** (Poljica, Rogoznica kod Šibenika, Brač, kanal na Pagu), **Ždrélac** (tjesnac između Ugljana i Pašmana), **Vêlī Ždrélac** (tjesnac između Ugljana i Rivnja), **Nòvskō Ždrílo** (tjesnac kod Maslenice); (naselje): **Ždrélac** (Biograd, 258 stan.)

✧ *prasl.* *žerdlo (*rus.* žereló) ≃ *v.* žderati

žèći *nesvrš.* ⟨*prez.* žèžēm, *pril. sad.* žèžūći, *prid. rad.* žègao, *prid. trp.* žèžen, *gl. im.* žègānje⟩ **1.** (∅) **a.** vrlo jako grijati toplinom sunca; paliti, žgati **b.** izazivati bol na koži; žariti, peći **c.** probadati (o bolu), boljeti **2.** (što) peći na vatri; sagorijevati △ ***žežena rakija*** rakija prepečenica; ***žeženo zlato*** *knjiš.* čisto zlato, taljeno do potpune čistoće // **žèga** *ž* ⟨D L žèzi, G *mn* žègā⟩ vrućina od jakog sunca; vrelina, pripeka; **žgànica** *ž reg.* prepečena rakija; prepečenica, žganje; **žgánje** *sr*, *v.* žganica; **žgȁravica** *ž* osjećaj paljenja u jednjaku; gorušica; **žgȁti** *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.*

-ajūći, *gl. im.* žgánje⟩ *arh.*, *v.* žeći; **žìgānje** *sr* **1.** ⟨*gl. im.*⟩, *v.* žigati **2.** osjećaj naglog probadanja u nekom dijelu tijela [*osjećati* ~]; **žìgati** (koga) *nesvrš.* ⟨*prez.* žìgām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ probadati, sijevati (o bolu); **žìgāvci** *m mn* ⟨G -avācā⟩ žiganje u tijelu; sijevanje, probadanje; **žìgica** *ž* drvce s fosfornom glavicom za paljenje; šibica, palidrvce, drvce, žižica; **žìgičnī** *prid.* koji se odnosi na žigicu; **žìgnuti** (koga) *svrš.* ⟨*prez.* žìgnēm, *pril. pr.* -ūvši, *prid. rad.* žìgnuo⟩, *v.* žigati; **žìščica** *ž dem.* od žiška; **žìšk|a** *ž* ⟨D L -šci/-i, G *mn* žìšākā/-ī⟩ **1.** veća iskra koja iskače iz raspaljene vatre **2.** komadić žara (koliko se uzme u mašice); **žíža** *ž*, *v.* žarište; **žížak**[1] *m* ⟨G žíška, N *mn* žíšci, G žížākā⟩ **1.** vrvica u svjetiljci; fitilj, korda **2.** komadić žara **3.** iskra kao mali izvor svjetla **4.** mali plamen koji stalno gori ili se po potrebi pali da aktivira velik i reguliran plamen (u plinskim uređajima i sl.); **žìžica** *ž* **1.** *dem.* od žiža **2.** *v.* žigica

◈ *pr.* (prema zanimanju): **Žgànjār** (110, Bjelovar, Međimurje, Samobor), **Žgànjer** (270, Samobor, Ozalj, Vrbovec)

✧ *prasl.* *žegti (*stsl.* žešti, *rus.* žeč', *polj.* żec), *lit.* degti ← *ie.* *dhegʷh- (*grč.* téphra: pepeo, *skr.* dahati: pali)

žêdnjāk *m* ⟨N *mn* -āci⟩ *zool. reg.* parazit (*Echinococcus*) // **žêdnjačkī** *prid.* koji se odnosi na žednjake

✧ *v.* žeđ, žedan

Žedrìnskī, Vladimir (1899–1974), ruski scenograf, kostimograf i karikaturist, 1939–1950. scenograf HNK u Zagrebu; scenograf u prvom hrv. igranom filmu *Lisinski* (1944) i u prvim poslijeratnim hrv. filmovima (*Zastava*, 1949)

žêđ (**žêđa**) *ž* ⟨I -i/-u⟩ **1. a.** želja, potreba za tekućinom [*ugasiti* ~ napiti se tekućine, namiriti potrebu za tekućinom; *žarka* ~ vrlo jaka žeđ] **b.** *retor.* nedostatak vlage, potreba za vodom; suša (o zemlji) **2.** *pren.* čežnja za čim; želja, žudnja [~ *za blagom*] // **žédan** *prid.* ⟨*odr.* žêdnī⟩ **1.** (∅) koji osjeća žeđ (o osobi) **2.** *retor.* kome je potrebna voda, koji oskudijeva u vodi (o suhoj zemlji) **3.** (čega) *pren.* koji silno, strasno nešto želi [~ *krvi* ubilački raspoložen]; **žêdnica** *ž*, *v.* žednik; **žêdničkī** *prid.* koji se odnosi na žednike; **žêdnički** *pril.* kao žednik, na način žednika; **žêdnīk** *m* ⟨V -īče, N *mn* -īci⟩ *ekspr.* onaj koji je žedan; **žêdno** *pril.* **1.** s velikom žeđi, s velikom željom za pićem **2.** željno, žudno; **žèdnjeti** *nesvrš.* ⟨*prez.* žèdnīm, *pril. sad.* žèdnēći, *gl. im.* -ěnje⟩ **1.** (∅) postajati, biti žedan; žeđati **2.** (za čim) *pren.* željno što očekivati; čeznuti, žudjeti; **žêđa** *ž*, *v.* žeđ; **žèđāč** *m* ⟨G žeđáča⟩ *retor.* onaj koji je žedan čega, koji žeđa; žednik [~ *ljepote*]; **žéđati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* žêđām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ biti žedan; žednjeti; **žèđca** (**žèčca**) *ž dem.* od žeđ

◈ *pr.* (nadimačka): **Žédak** (Varaždin), **Žêdja** (Zagreb), **Žêđa** (Bjelovar, Slavonija, Podravina) ◇ *top.* (naselja): **Žênā Gláva** (Vis, 70 stan.), **Žénodraga** (Poreč, 34 stan.)

✧ *prasl.* *žędjь (*stsl.* žęžda, *slov.* žeja), *lit.* gedėti: čeznuti ← *ie.* *gʷedh-: moliti, željeti (*grč.* théssasthai, *stir.* guidid: moli)

žèga, *v.* žeći

želàdija *ž*, *v.* žaladija

želatína *ž* **1.** *kem.* bjelančevinasta tvar slična hladetini koja se dobiva tako što se u vodi kuhaju neke životinjske (kosti) ili biljne (alge) supstance, služi kao hrana, u fotografiji, medicini, kao ljepilo **2.** *kulin.* hladetina // **želatìnast** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je kao želatina; želatinozan; **želatìnōzan** *prid.* ⟨*odr.* -znī⟩ **1.** koji sadrži želatinu, koji je sa želatinom **2.** *v.* želatinast; **želàtīnskī** *prid.*, ob. u: △ ~ ***dinamit*** *kem.* zajednički naziv za dinamite s aktivnom bazom koja uz nitroglicerin sadrži kolodijski pamuk i druge dodatke

✧ *fr.* gélatine ← *tal.* gelatina ≃ *lat.* gelu: led

žèlē (**želê**) *m* ⟨G želèa⟩ **1.** voćni sok ukuhan sa šećerom i stvrdnut hlađenjem [~ *bomboni*] **2.** *kulin.* hladetina, *usp.* želadija

✧ *fr.* gelée

žèlīr (**žèljīr**) *m* ⟨G želíra⟩ *reg.* **1.** zakupnik stana, najmoprimac **2.** *pov.* inkvilin, željar, žiljer // **žèljār** *m*, *v.* želir (2); **žìljer** *m*, *v.* želir

✧ *njem.* Söller

žèludac *m* ⟨G -uca, N *mn* -uci⟩ **1.** *anat.* organ za probavu hrane, smješten u gornjem dijelu trbušne šupljine **2.** dio zatka pčele u kojem se skuplja med // **žèlučan|ī** *prid.* koji se odnosi na želudac △ ~***a kiselina*** *fiziol.* solna kiselina koju izlučuju želučane žlijezde; ~***e žlijezde*** *anat.* vrlo sitne žlijezde koje se nalaze u sluznici želuca, izlučuju solnu kiselinu i neke probavne enzime; **žèlučev** *prid.* koji pripada želucu; **žèlučić** *m dem.* od želudac; **žèlučina** *ž augm.* od želudac *pejor.*; **želùdnjača** *ž anat. rij.*, *v.* pankreas

✧ *prasl.* *želǫdьcь, *želǫdъkъ (*rus.* želú-

dok, *polj.* żołądek) ≃ *prasl.* *želǫdъ: žir (zbog sličnosti žira i želuca) ← *ie.* *$g^w elh_2 n$-: žir (*lat.* glans, *grč.* bálanos)

žȅlve *ž mn* ⟨G žêlvā/žêlvī⟩ *zool.* vrsta morskih kornjača (*Chelonidae*)

✧ *prasl.* *žely: kornjača (*slov.* želva, *češ.* želva), *lit.* gelvė ≃ *grč.* khélys

žȅljār, *v.* želir

žȅljeti (što, koga) *nesvrš.* ⟨*prez.* žȅlīm, *pril. sad.* žȅlēći, *prid. trp.* žȅljēn, *gl. im.* -ēnje⟩ **1. a.** imati želju, težiti ostvarenju, postizanju čega; htjeti, žudjeti **b.** (ob. *1. l. jd*) izražavati kome neku želju **2.** osjećati strast prema kome **//** **žȅlj|a** *ž* ⟨G *mn* žêljā⟩ **1. a.** težnja za postizanjem, za ostvarenjem čega; nagon, čežnja, žudnja [*vuče me ~a* želim] **b.** potreba za čim; prohtjev [*da me ~a mine, prođe* da se zadovoljim, toliko malo okusiti i sl.] **2.** zahtjev, traženje **3.** ljubavna strast; požuda [*dolazi mi, obuzima me ~a* želim žarko, hoće mi se; *gorim od ~e* jako želim] △ ***posljednja ~a*** ono što se izrazi kao želja ili volja neposredno prije smrti; **žȅljan** *prid.* ⟨*odr.* žȅljnī⟩ koji osjeća želju, koji želi; **žȅljkovati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* žȅljkujēm, *pril. sad.* žȅljkujūći, *gl. im.* -ānje⟩ *ekspr.* priželjkivati; **žêljnī** *prid.* kojim se izražava želja; **žȇljno** *pril.* s osjećajem želje; nestrpljivo, čežnjivo

✧ m. os. imena (narodna): **Žèlibōr**, **Žȅlimīr**, *v. lat.* Desiderius; *hip.*: **Žȅljan**, **Žêljko**; **Žêljka** ž. os. ime ◊ *pr.*: **Žêljko** (posvuda), **Žéljković** (110, Duga Resa, Dalmacija)

✧ *prasl.* i *stsl.* *želěti (*rus.* želát', *stčeš.* želeti) ← *ie.* *g^whel- (*grč.* théllein, *stisland.* gilja: namamiti)

žȅljeznica *ž prom.* **1. a.** služba koja se brine o prometu i prijevozu robe i putnika vlakom **b.** ukupnost javnih prometnih putničkih i teretnih sredstava na tračnicama **2.** *meton. razg.* vlak △ ***cestovna ~*** gradsko ili prigradsko prijevozno sredstvo koje ima bitna svojstva vlaka (za razliku od tramvaja); ***šumska ~*** ukupnost uređaja i prijevoznih sredstava za odvoženje drvne građe s radilišta u šumi **//** **žȅljezničār** *m* **1.** uniformirani službenik na željeznici koji radi na vlakovima ili na pruzi **2.** *žarg.* u širem smislu svaki koji radi na željeznici kao javnoj službi, bez obzira na zanimanje; **žȅljezničārka** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩, *v.* željezničar; **žȅljezničarskī** *prid.* koji se odnosi na željezničare; **žȅljezničarski** *pril.* kao željezničar, na način željezničara; **žȅljeznički** *prid.* koji se odnosi na željeznicu i željezničare

✧ *v.* željezo (analogijom prema *njem.* Eisenbahn *dosl.*: željezni put)

Žȅljeznō *sr* (*njem.* Eisenstadt) glavni grad pokrajine Gradišće (Burgenland) u Austriji u kojoj živi velika hrv. manjina

žȅljez|o *sr kem.* element (simbol Fe, atomski broj 26); gvožđe △ ***drveno ~o*** ono što ne postoji, pojam koji u sebi sadrži kontradikciju, ono što je kontradiktorno u sebi [*diktatura s ljudskim likom bilo bi nešto kao drveno ~o*]; ***sirovo ~o*** željezo koje se dobiva iz oksidnih ruda u visokim pećima i iz kojeg se dobiva čelik; ***staro ~o*** (*ekspr.* gvožđe) onaj koji je zastario, kojem manjkanju poželjne i tražene odlike za kakav posao, vještinu ili znanje [*bio je dobar igrač prije pet godina, sad je za staro ~o*] **//** **željèzār** *m* ⟨G željezára⟩ trgovac željeznom robom; **željèzara** *ž* talionica i ljevaonica željeza; **željezàrija** (**željeznàrija**) *ž* **1.** trgovina željezne robe **2.** proizvodi i predmeti od željeza; **žȅljezast** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ **1.** koji je poput željeza, ob. po mirisu ruke ili tijela nakon dodirivanja čega ili koji se očituje kao takav okus u ustima **2.** u kojem ima željeza (u prahu i sl.); **žȅljezn|ī** *prid.* **1. a.** *term.* koji je od željeza; gvozden *ekspr.* **b.** u kojem ima željeza (ob. u nazivima spojeva) [*~i oksid*] **2.** vrlo jak, tvrd, neoboriv [*~i kancelar* prvobitno, *pov.* kancelar Bismarck; *~a lady*, *žarg.* vrlo odlučna žena na važnom, ob. političkom položaju; *~a metla*, *usp.* metla; *~a logika*] △ ***~a zavjesa*** *publ. pol. pov.* izraz iz vremena hladnoga rata koji označuje crtu blokovske podjele između Istoka i Zapada te simbolizira duboke suprotnosti između dva svijeta; ***~o doba*** *pov.* najmlađe razdoblje prapovijesti koje karakterizira uporaba željeza; traje kroz čitavo 1. tisućljeće pr. Kr. [*starije ~o doba*; *mlađe ~o doba*]; **žȅljezov** *prid.* koji se odnosi na element željezo △ ***~ hidroksid*** *kem.* crvenosmeđa masa, sastojak mnogih stijena i minerala, $Fe(OH)_3$; ***~ klorid*** *kem.* žutosmeđa masa koja se rabi kao reagens u kemiji, medicini i dr., $FeCl_3$; ***~ oksid*** *kem.* crveni prah, glavni sastojak željezovih bojila, Fe_2O_3; ***~ sulfat*** *kem.* željezova galica, blijedozeleni kristal koji se rabi u poljodjelstvu i dr., $FeSO_4 \cdot 7H_2O$

✧ *pr.* (etnici i nadimačka): **Žȅleskō** (Istra), **Žȅlezić** (Koprivnica, Ivanec), **Žȅleznīk**

(Opatija, Labin, Pregrada), **Žèleznjāk** (**Železnjâk**) (Međimurje), **Žèležić** (Ivanec, Podravina), **Želèžnjāk** (**Železnjâk**) (Međimurje, Podravina), **Žèljezić** (Ivanec, Podravina), **Željèznāk** (**Željeznâk**) (Đurđevac, Baranja), **Žèljeznīk** (Đakovo, Baranja, Kutina), **Željèznjāk** (**Željeznjâk**) (140, Ozalj, Karlovac, Podravina), **Žèlježić** (Ivanec, Kutina, Podravina), **Željèžnjāk** (**Želježnjâk**) (100, Pokuplje, Ozalj, Duga Resa, Međimurje) ◇ *top.*: **Žèleznica** (Krašić), **Žèljeznā réka** (naselja): **Žèleznā Gòra** (Čakovec, 493 stan.), **Žèljeznica** (Ivanec, 165 stan.), **Žèljezno Žùmberačkō** (Jastrebarsko, 74 stan.)

✧ *prasl.* i *stsl.* želězo (*rus.* želézo, *polj.* żelazo), *lit.* geležis ≃ *grč.* khalkós: mjed

žèljud *m reg.* plod hrasta; žir

✧ *prasl.* *želǫdь (*rus.* žëlud’) ≃ *v.* želudac

žèmička *ž*, *v.* žemlja

žȅmlja *ž* ⟨G *mn* žêmljā/-ī⟩ *reg.* vrsta uzduž zarezanog peciva; zemička, žemička

✧ *njem.* Semmel

žèn|a *ž* ⟨V žȅno, G *mn* žénā⟩ **1.** odrasla osoba ženskog spola; žensko **2.** *razg.* bračni drug ženskog spola [*moja ~a* (u predstavljanju u građanskom društvu smatra se jednako prikladnim kao; *moja supruga* među slabije poznatim ili među nepoznatim ljudima; u seoskom društvu jedini način predstavljanja ili samo »moja« u nekim krajevima); *uzeti za ~u* oženiti]; supruga **3.** (*mn*) *razg.* osobe koje spadaju u poslugu ili u radnu snagu **4.** (Žena) glasilo Saveza žena Hrvatske 1958–1990; časopis je pokrenut 1943. u Otočcu pod imenom *Žena u borbi* kao glasilo AFŽ-a Hrvatske △ ***javna ~a*** prostitutka; ***laka ~a*** *podr.* lako osvojiva žena, ona koja lako stupa u intimne odnose; ***~a iz stripa*** tip žene vrlo vitkog struka, jakih bokova i snažnih, lijepo svedenih nogu, okruglog lica i jakih kostiju lica (nacrtan izmaštan tip idealno privlačne žene, ob. po ukusu 1920-ih i dalje) // **ženètina** *ž pejor.* od žena; **žènica** *ž dem.* i *hip.* od žena; **žèničica** *ž dem.* i *hip.* od ženica; **žèničin** *prid.* koji pripada ženici; **žènidba** *ž* ⟨G *mn* -dābā/-ī⟩ stupanje muškarca u brak, sklapanje braka (iz perspektive muškarca), *usp.* udaja; **žènidbenī** *prid.* koji se odnosi na ženidbu [~ *ugovor*] △ ~ ***sud*** *crkv.* crkveno sudište koje izriče pravorijek u stvarima ženidbene veze, rastave ili razvoda; **žènīk** *m* ⟨G ženíka, N *mn* ženíci⟩ onaj koji stupa u brak; mladoženja; **žènin** *prid.* koji pripada ženi; **žèniti** (se) *nesvrš.* ⟨*prez.* žȅnīm (se), *pril. sad.* žȅnēći (se), *gl. im.* žȅnjēnje⟩ **1.** (koga) **a.** uvoditi muškarca u bračnu zajednicu **b.** uzimati za ženu **2.** (se) stupati u brak (o muškarcu), *usp.* udavati (se); **žênka** *ž* ⟨D L -i, G *mn* -ā/-ī⟩ **1.** životinja ženskog spola, *opr.* mužjak **2.** *pejor.* žena kao oličenje svoga spola; **žênkica** (**žênčica**) *ž hip.* od ženka; **žènskā** *ž* (poimenično) ⟨D L -ōj⟩ **1.** *razg.* žena (3) **2.** *pejor.* žena, beznačajna osoba u površnoj i prolaznoj vezi s muškarcem; **ženskàdija** *ž zb. fam.* ženska čeljad; **žènskār** *m* ⟨G ženskára⟩ onaj koji rado i često osvaja žene, onaj koji juri za suknjama; **žènskārskī** *prid.* koji se odnosi na ženskare; **žènskārski** *pril.* kao ženskar, na način ženskara; **žȅnskast** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji sliči na žensko, koji ima neke ženske odlike (o muškarcu), *opr.* muževan; **žȅnskasto** *pril.* slično ženi; **ženskètina** *ž pejor.* od ženska (1); **žènsk|ī** *prid.* **1.** koji se odnosi na žene, koji ima osobine žena, koji je kao u žena **2.** koji ima samo organe za zametanje ploda u cvijetu **3.** *žarg.* dio sprave, utoren dio mehanizma (utičnica itd.); koji prihvaća drugi dio, *opr.* mȕškī[2] △ ***~a crkva*** *etnol.* dio u pravoslavnoj crkvi u kojem stoje žene; ***~a glava*** *arh. knjiš.* žena, žensko; ***~a logika*** *razg.* (ob. u šali) potreba žene da prednost u rasuđivanju dade intuiciji ili sentimentalnim razlozima; ***~a ruka*** ljepota i red (ob. u kući, u odijevanju) koji nije moguć u načinu života bez žene; ***~e bolesti*** *pat.* bolesti koje su u vezi s prirodom organizma žene, proučava ih ginekologija; ***~e pjesme, narodne*** lirske narodne pjesme; ***~i Petko*** *etnol.* muškarac suviše blizak ženama, koji se voli baviti pretežno ženskim poslovima; ***~i pokret(i)*** ukupnost napora koje ulažu žene da bi uspostavile ravnopravniji ili ravnopravan odnos s muškarcima kao ljudska bića i radnozavisne osobe (pravo raspolaganja svojim tijelom i planiranja obitelji, jednaka plaća za jednak rad itd.); ***~o pismo***, ***~a umjetnost*** književna i umjetnička djela kojima se pripisuje poseban ženski senzibilitet, tematika i sentimentalnost; **žènski** *pril.* kao žene, na ženski način, na način žena; **žȅnskica** *ž dem.* i *hip.* od ženska (1); **žènskīnje** *sr zb.* ženska čeljad; žene; **žȅnsko** *sr* ženski spol; žena; **žénskonja** *m* babac, babnjak, muška baba; muškarac (svake dobi) koji ima neke ženske

crte u ponašanju ili vanjštini; **žȅnskōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ anatomska i fiziološka obilježja s ukupnošću odlika koje čine spolnost i prirodu žene; privlačnost, osjećajnost, nježnost, ženstvenost; **žȅnstven** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji pokazuje odlike spola i prirode žene [~ *izgled*]; **žȅnstvenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ ženskost; **žentùrača** (**žentùrina**) *ž pejor.* od žena; ženetina

✧ *prasl.* i *stsl.* žena (*rus.* žená, *polj.* żona) ← *ie.* *gʷenh₂ (*grč.* gynḗ, *skr.* jani)

ženàntan *prid.* ⟨*odr.* -tnī⟩ *reg.* **1.** koji smeta, stavlja u nepriliku; nezgodan, mučan, nepriličan **2.** koji se susteže, koji se ženira; stidljiv

✧ *fr.* gênant

žȇnār *m* ⟨G ženára⟩ *reg. zast.* prvi mjesec u godini; siječanj, januar, đenar

✧ *tal.* gennaio

žȅnerōzan *prid.* ⟨*odr.* -znī⟩ **1.** koji je plemenit; uzvišen **2.** koji je velikodušan; darežljiv, širokogrudan // **ženeróznōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je ženerozan, svojstvo onoga što je ženerozno; plemenitost, velikodušnost

✧ *fr.* généreux *tal.* generoso

Ženéva (**Genève**) *ž* grad na Ženevskom jezeru (Švicarska), 171.100 stan. // **Ženévljanin** *m* (**Ženévljānka** *ž*) ⟨N *mn* Ženévljani⟩ stanovnik Ženeve; **žȅnevskī** *prid.* koji se odnosi na Ženevu i Ženevljane △ ***Ženevske konvencije o poboljšanju sudbine žrtava rata*** *pravn.* 4 konvencije sklopljene 1949. o zaštiti ranjenih i bolesnih, zaštiti ratnih zarobljenika te građanskih osoba za vrijeme rata

žȅnijālan *prid.* ⟨*odr.* -lnī⟩, *v.* genijalan

žènìla *ž*, *v.* žanila

ženírati se *nesvrš.* ⟨*prez.* žȅnīrām se, *pril. sad.* -ajūći se, *gl. im.* -ānje⟩ *razg.* ustručavati se, sustezati se

✧ *njem.* sich genieren ← *fr.* gêner

ženoljúbac *m* ⟨G -pca, V žȅnoljūpče, N *mn* -pci, G ženòljūbāca⟩ onaj koji voli žene, *opr.* ženomrzac // **ženoljúpčev** *prid.* koji pripada ženoljupcu

✧ *v.* žena + *v.* ljubiti

ženomŕzac *m* ⟨G -sca, V žȅnomr̄šče, N *mn* -sci, G ženòmr̄zācā⟩ koji ne voli žene, koji mrzi žene, *opr.* ženoljubac // **ženomŕstvo** *sr* mržnja prema ženama i ženskom rodu; mizoginija; **ženomŕšćev** *prid.* koji pripada ženomrscu

✧ *v.* žena + *v.* mrzak, mrziti

ženskòlik *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je ženskog lika, koji u licu nalikuje ženi // **ženskòlikōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina osobe koja je ženskolika

✧ *v.* žena, ženski + *v.* lik

žȅnšēn *m*, *v.* ginseng

žȅp *m razg.* džep, *v.*

Žèpče *sr* grad u sred. Bosni; nekoć boravište bosanskih kraljeva // **žèpačkī** *prid.* koji se odnosi na Žepče i Žepčane; **Žèpāk** (**Žèpčāk**) *m* (**Žèpčānka** *ž*) ⟨G Žepáka, N *mn* Žepáci/Žepčáci⟩ stanovnik Žepča

žèrāv *m* **1.** *lokal.*, *v.* ždral **2.** *v.* čilaš

◈ *pr.* (nadimačka): **Žèrjal** (Zagreb, Virovitica), **Žèrjav** (410, Međimurje, Zagorje, Baranja), **Žèrjavić** (110, Zagreb, Zlatar Bistrica, Ivanić Grad)

✧ *v.* ždral

žerávac *m* ⟨G -vca, N *mn* -vci, G žèrāvācā⟩ *bot.*, *v.* geranij

✧ *v.* žerav

žȅravic|a *ž* **1.** pojedinačan komad žara, žeravke; žerava **2.** žar u prepoznatljivim ili djeljivim količinama // **žȅrav|a** *ž*, *v.* žeravica, žar; **žèrāvka** *ž* ⟨D L -āvci, G *mn* žèravākā/-ī⟩ komadić žara; **žèrāvnica** *ž* zemljom pokrivena i potpaljena kupa drva od koje se dobiva drveni ugljen; **žèrāvnīk** *m* ⟨N *mn* -īci⟩ posuda u koju se radi grijanja stavlja žerava; mangal, škaldin

◈ *pr.* (nadimačko): **Žȅravica** (720, Sinj, Dalmacija, *I* Slavonija)

✧ *prasl.* *žeravъ (*strus.* žeravъ), *v.* žar

Žèrjavić, Vladimir (1912–2001), hrv. ekonomist i demograf; nakon višegodišnjih temeljitih istraživanja objavio knjige *Gubici stanovništva Jugoslavije u drugom svjetskom ratu* (1989) i *Opsesije i megalomanije oko Jasenovca i Bleiburga* (1992) u kojima je po prvi put bez političkih tendencija, strogim znanstvenim pristupom dao objektivne procjene o približnim demografskim i stvarnim ratnim žrtvama u Jugoslaviji i Hrvatskoj

žèrlānda *ž* ⟨G *mn* žèrlanādā/-ī⟩ *lov. reg.* lovlje-

nje ptica pjevica na ljepilo i mrežom u većem broju u primorskim krajevima (napušta se s jačanjem svijesti o zaštiti ptica i prirode)
✧ vjerojatno *tal. dijal.* gesla: koš

žermìnāl *m* ⟨G žermināla⟩ **1.** sedmi mjesec francuskog revolucionarnog kalendara (od 21/22. ožujka do 18/19. travnja) **2.** *pov.* skraćen naziv za ustanak pariških radnika 12. žerminala (3. travnja 1795)
✧ *fr.* germinal

žȅrsej *m* tkanina od tanko češljane vune, pamuka, svile ili sintetskih vlakana [~ *haljina*]; džersej
✧ *engl.* prema imenu otoka Jersey

žêst *ž* ⟨G -i, I -i/žêšću⟩ *ekspr.* žestina, *v.* // **žȅsta** *ž* **1.** *arh.* špirit **2.** *kem.* metanol ili drveni špirit; **žèstica** *ž reg.* **1.** čvrst kamen, kamen živac; stijena **2.** *iron.* (u šali) onaj koji se lako žesti; grizica **3.** *razg.* alkoholno piće, *usp.* rakija; **žestìna** *ž* osobina onoga koji je žestok ili svojstvo onoga što je žestoko; **žéstiti se** *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm se, *pril. sad.* žéstēći se, *gl. im.* žéšćēnje⟩ ljutiti se, gnjeviti se; **žèstok** *prid.* ⟨*odr.* -ī, *komp.* žȅšćī⟩ **1.** koji nosi mnogo temperamenta i oštrine, jako izražen, oštro iskazan [~ *otpor*; ~*a bitka*; ~*a prepirka*; ~*a svađa*] **2.** koji ima neko svojstvo jako izraženo, jako začinjen (o jelu) △ ~ **vjetar** *meteor.* vjetar jačine 7 bofora; čitava stabla se njišu, otežano je hodanje; bijela pjena na valovima otkida se u pramenovima uzduž smjera vjetra; **žestòko** *pril.* ⟨*komp.* žȅšćē⟩ na žestok način, sa žestinom [~ *navaliti*]; **žèstokōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ žestina
◈ *pr.* (nadimačka): **Žéstić** (Pakrac, Virovitica), **Žèstokī** (Petrinja, Sisak)
✧ *prasl.* *žestokъ, žestъ: tvrd (*stsl.* žestъ, *rus.* žēstkij)

žȅstika *ž* ⟨D L -ici⟩ *bot.* listopadni grm ili drvo (*Acer tataricum*) iz porodice javora (*Aceraceae*); žešlja // **žȅstikovina** *ž* žestikovo drvo kao građa; **žȅšlja** *ž* ⟨G *mn* žȅšāljā/-ī⟩ *bot.*, *v.* žestika
✧ *v.* žest[1], žestok

žȅti *nesvrš.* ⟨*prez.* žȁnjēm, *pril. sad.* žànjūći, *imp.* žànji, *prid. rad.* žȅo/žȅla *ž*, *prid. trp.* žêt/žnjèven⟩ **1.** srpom sjeći stabljike žita s klasjem, brati, skidati žito **2.** *pren.* ubirati plodove rada [*kako siješ tako ćeš i* ~ prema radu bit će i rezultati, *usp.* žetva; *tko vjetar sije, buru žanje* tko izaziva zlo, dočekat će još veće] // **žȅtelac** *m* ⟨G -eoca, N *mn* -eoci⟩ onaj koji žanje žito; **žȅtelačkī** *prid.* koji se odnosi na žeteoce; **žȅtelački** *pril.* kao žetelac, na način žetelaca; **žȅtelica** *ž*, *v.* žetelac; **žȅteličin** *prid.* koji pripada žetelici; **žȅteōčev** *prid.* koji pripada žeteocu; **žȅtva** *ž* ⟨G *mn* žȅtāvā/-ī⟩ **1.** košnja i sakupljanje žita **2.** *meton.* **a.** vrijeme, doba godine kad se žanje **b.** ono što je požnjeveno, ono što je prikupljeno; urod, ljetina, prinos **3.** *pren.* zasluženi plodovi rada [*kakva sjetva takva* ~ prema radu i rezultati]; **žȅtven|ī** *prid.* koji se odnosi na žetvu, koji je u doba žetve [~*a svečanost*; ~*a zahvalnica*]
✧ *prasl.* i *stsl.* žęti (*rus.* žat', *polj.* żęć), *lit.* genė́ti: kljaštriti ← *ie.* *gʷhen-: udariti, ubiti (*grč.* theínein, *skr.* hanti: ubija)

žètōn *m* ⟨G žetóna⟩ mala metalna, bjelokosna, plastična i sl. pločica koja se koristi da bi označila plaćanje u nekim društvenim igrama (u kasinu, na fliperima) ili za neke javne usluge (nekoć za telefon i sl.)
✧ *fr.* jeton ≃ jeter: baciti

žèzlo *sr* ⟨G *mn* žȅzālā/žêzlā⟩ štap ili palica od skupocjena drva, zlata ili srebra, bogato ukrašena; simbol najviše vlasti i časti; skeptar, sceptar
✧ *češ.*

žèželj *m rij.* batina koja se jednim krajem vezuje psu za ogrljak, a drugim za kolac i ograničuje kretnje i kretanje
✧ *v.* žeti

žgàdija *ž zb.* **1.** *rij.* gamad **2.** *pren. pejor.* ljudi koji izazivaju gađenje; gadovi (po svojstvima značaja, po postupcima) [*ova/ta* ~]
✧ *v.* gad

žgánci *m mn* ⟨G žgânācā⟩ *kulin.* jelo kuhano od kukuruznog brašna ili kukuruzne krupice
◈ *pr.* (nadimačko): **Žgánec** (770, Međimurje, Podravina, Križevci)
✧ ≃ *slov.* žganec ≃ *v.* žeći

Žgànec, Vinko (1890–1976), hrv. muzikolog, zapisivao i proučavao narodne pjesme i plesove

žgȁravica, *v.* žeći

žgìcati (što) *svrš.*, *v.* žgingati

žgìncati *svrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* žgȉncān⟩ *reg.* uganuti, iščašiti
✧ *mlet.* sginzàr

žgìngati (što) *svrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* žgȉngān⟩ *reg.* uganuti [~ *nogu*]; žgicati
✧ *tal.* sgangherare

žgȍljav *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je slabašne tjelesne

građe; nerazvijen, kržljav // **žgȍljavac** *m* ⟨G -āvca, V -āvče, N *mn* -āvci⟩ onaj koji je žgoljav; žgoljavko, žgoljo; **žgȍljāvčev** *prid.* koji pripada žgoljavcu; **žgȍljavica** *ž*, *v.* žgoljavac; **žgoljávko** *m*, *v.* žgoljavac; **žgȍljavōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ stanje onoga koji je žgoljav; **žgóljo** *m dem.* i *hip.* od žgoljavac

žȉc|a *ž* ⟨G *mn* žîcā⟩ **1.** istanjena ili kao nit upredena kovina [*čelična ~a*; *bakrena ~a*] **2.** upredena nit; konac **3.** struna ili metalna nit glazbala **4.** žila [*~a vode* podzemni tok koji omogućava kopanje bunara] △ ***bodljikava ~a*** žica s bodljama koja se upotrebljava za ograde, za utvrđivanje položaja u ratu i za osiguravanje važnih objekata; ***glasne ~e*** (+ *srp.*), *v.* glasnice; ***lička ~a*** čista vuna za domaće pletivo; ***~a ge*** **1.** *glazb.* žica na nekim instrumentima (pruža izvođaču posebne mogućnosti) **2.** *pren.* žicanje, žicarenje, postupak žicara // **žȉcār** *m pejor. razg.* **1.** onaj koji nastoji živjeti na lak način; muktaš **2.** onaj koji nastoji nešto dobiti moljakanjem ili trikovima; **žicáriti** (∅, što) *nesvrš.* ⟨*prez.* žȉcārīm, *pril. sad.* -rēći, *gl. im.* -rēnje⟩, *v.* žicati (**1**); **žȉcarskī** *prid.* koji se odnosi na žicare; **žȉcarski** *pril.* kao žicar, na način žicara; **žȉcati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** *žarg.* nastojati dobiti moljakanjem ili trikovima; moljakati, žicariti **2.** strugati žicom (parkete i sl.); **žȉcnuti** (što) *svrš.* ⟨*prez.* -nēm, *pril. pr.* -ūvši, *prid. rad.* žȉcnuo⟩, *v.* žicati; **žȉčan** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ **1.** koji je od žice **2.** koji je ojačan žicom [*~o staklo*] △ ***~a željeznica*** prometno sredstvo koje se sastoji od vagona, što ih vuku žičani konopci; **žȉčara** *ž* **1.** *prom.* prijevozno sredstvo s kabinama ili otvorenim sjedalima koje vuku žičani konopci, *usp.* uspinjača **2.** tvornica žice; **žȉčno** *pril.* pomoću žičane veze, žicom, tehničkim sredstvom koje se osniva na upravljanju žičanim putem [*~ vođena protutenkovska raketa*]

✧ *prasl.* *žica (*rus. dijal.* žíca: vunena nit, *češ. dijal.* žičica), *lit.* gija: nit ← *ie.* *g^{w}iH- (*grč.* biós: luk, *skr.* jiyā: nit na luku)

žíće, *v.* žitije

žȉdak *prid.* ⟨*odr.* žȉtkī⟩ **1.** koji je između rijetkog i gustog, donekle zgusnut, razrijeđene gustine; kašast **2.** *pren.* koji je gibak // **žičìna** *ž rij.* **1.** tvar koja je žitka, koja je između rijetkog i gustog; (kao) kaša, tvar koja je kašasta; žitak **2.** svojstvo te tvari, ni rijetko ni gusto; raskašenost; **žȉtkōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je žitko, žitkoća

❖ *pr.* (nadimačka): **Žȉdak** (140, Sesvete, Prigorje, Moslavina), **Žídić** (110, Makarska, Vrgorac, *J* Dalmacija)

✧ *prasl.* *židъkъ (*rus.* žídkij, *češ.* židký)

Žȉdov *m* (**Žȉdōvka** *ž*) **1. a.** (židov) *rel.* pripadnik židovske vjere **b.** *etn.* onaj/ona koji/a se izjašnjava pripadnikom židovskog naroda **2.** *pov. bibl.* stanovnik stare židovske države; Izraelac, Jehuda, Judej, Hebrejac **3.** (židov) *pren. pejor.* **a.** proračunata osoba **b.** škrtac // **Žȉd** *m zast. ekspr.* Židov, *v.*, ob. u: △ ***vječni ~***, ***lutajući ~*** *mit. knjiš.* vječni lutalica, Židov koji je kažnjen vječnim lutanjem jer su njegovi preci osudili Isusa na smrt; **Žȉdovčād** *ž zb.* ⟨I -i⟩, *v.* Židovče; **Žȉdōvče** *sr* ⟨G -ta, *zb.* Žȉdovčād⟩ dijete Židova; **Židȍvčić** *m hip.* i *fam.* od Židov, ob. u zn. mladi Židov, dečko; **žȉdovsk|ī** *prid.* **1.** koji se odnosi na Židove; jehudijski, jevrejski **2.** *pejor.* koji posjeduje razne osobine što su se razgovorno pripisivale židovstvu, ali upotrebljavale i u antisemitskoj propagandi: štedljivost, marljivost, proračunatost, koristoljublje, sposobnost trgovanja i baratanja novcem, lihvarenje, rodovsko-obiteljska solidarnost i sl. [*~a posla*]; **žȉdōvstvo** *sr* **1.** ukupnost načina života, učenja, vjere, nazora na svijet, vjerskog i nacionalnog osjećaja Židova **2.** ukupnost Židova; **žȕdījsk|ī** (**žudȉoskī**) *prid. reg. zast.* koji se odnosi na Židove [*~a ulica*]; židovski

❖ *pr.* (etnonimi i nadimačka): **Žȉdek** (Kutina, Posavina), **Žído** (Vinkovci, Osijek), **Žȉdov** (220, Međimurje, Koprivnica, *I* Slavonija), **Žȉdovec** (Đurđevac, Zagreb i okolica), **Žȕdetić** (Istra, ← *mlet.*), **Žúdić** (Pula, Istra, ← *mlet.*)

✧ *lat.* Iudaeus

žȉg *m* ⟨N *mn* žȉgovi⟩ **1. a.** naprava s natpisom ili simbolom koji se otiskuje na željenu podlogu [*udariti ~*] **b.** *meton.* sam taj otisak, *usp.* pečat **2.** (ob. *mn*) sijevanje, probadanje **3.** *pren.* trajan otisak, ono što zauvijek ostaje [*udariti ~ (čega)* obilježiti čim, dati obilježje] △ ***vodeni ~*** znak unesen posebnom tehnikom kako bi se onemogućilo krivotvorenje (npr. na novčanicama) // **žȉgosati** *dv.* ⟨*prez.* žȉgošēm, *pril. sad.* žȉgošūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ (+ *srp.*) **1.** udarati/udariti žig **2.** *pren.* označiti/označavati što sramotnim; obilježiti, obilježavati, stigmatizirati

✧ *prasl.* *žigъ (*rus. dijal.* žig: vatra) ≃ *v.* žeći, žigati

žȉganat (**žȉgant**) *m* ⟨G -ānta, N *mn* -ānti⟩ *reg.* onaj koji je ogromna stasa; orijaš, div, gorostas
◈ *pr.* (nadimačka): **Gigânte** (Opatija, ← *tal.*), **Zȉgant** (Pula), **Zigânte** (Buje, Buzet, Istra), **Zigânto** (Opatija), **Žȉgānt** (Labin, Istra), **Žigânte** (100, Buzet, Istra), **Žigânto** (Opatija, Primorje)
✧ *tal.* gigante

žȉgati, *v.* žeći

Žȉgmund Lùksemburški rimsko-njemački i češki kralj, hrv.-ugarski kralj (od 1387), *usp.* Sigismund

žȉgolo *m* **1.** mladi muškarac kojeg uzdržava starija žena (obično uz ljubavničke protuusluge) **2.** *zast.* mladi muškarac koji je plaćen da bude plesni partner damama bez partnera // **žigolìzam** *m* ⟨G -zma⟩ *psih.* osobina žigola, ob. senzualna nedozrelost
✧ *fr.* gigolo

žȉl|a *ž* ⟨G *mn* žīlā, *zb.* žȉlje⟩ **1.** *bot.* **a.** ogranak korijena biljke [*pustiti ~e* ojačati, razgranati se, učvrstiti se] **b.** provodni element u biljci građen od ksilema i floema **2.** *anat.* **a.** tkivo koje veže mišiće za kosti; tetiva **b.** krvna žila, vena, arterija **3.** korbač od goveđe tetive **4.** žica rudače, sloj minerala ili vode u zemlji △ ***iz petnih ~a*** svom snagom; ***modra ~a*** *etnol.* vena; ***volovska ~a*** elastična palica koja se dobije od vola, služi za udaranje [*tući volovskom ~om*]; ***~a kucavica*** **1.** *etnol. razg.* glavna krvna žila; aorta, arterija **2.** *pren.* glavna ulica, prometnica // **žȉlav** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ **1.** koji je pun žila, žilica; posan, suh, vlaknast, tvrd (meso, hrana) **2.** suhe građe, bez sala (o tijelu i konstituciji) **3.** koji je otporan, izdržljiv (o osobi); **žȉlavac[1]** *m* ⟨G -āvca, V -āvče, N *mn* -āvci⟩ onaj koji je žilave građe, žilav čovjek, *opr.* gojazan, salast, debeo, mesnat; **žȉlāvčev** *prid.* koji pripada žilavcu; **žiláviti** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* žȉlāvīm, *pril. sad.* -vēći, *gl. im.* -vljēnje⟩ *žarg.* dosađivati komu pričanjem, dugim izlaganjem i sl.; **žȉlāvka** *ž* **1.** *agr.* sorta vinove loze **2.** vino od te loze; **žȉlavo** *pril.* na žilav način; otporno, izdržljivo [*opirati se ~*]; **žȉlavōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ **1.** osobina onoga tko je žilav i svojstvo onoga što je žilavo **2.** *pom.* svojstvo broda da i nakon oštećenja zadrži sposobnost za plovidbu **3.** *građ.* svojstvo materijala da može izdržati velika naprezanja **4.** *pren.* čvrstina, izdržljivost, upornost, otpornost; **žȉlica** *ž* **1.** *dem.* od žila **2.** *bot.* krajnji, najsitniji dio korijena biljke **3.** *anat.* vidljiva tanka, crvena krvna žila na površini kože čovjeka i toplokrvnih bića, kapilara **4.** *v.* žilj[1] **5.** *v.* krakelura; **žȉličast** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ **1.** koji je nalik na žilu **2.** *v.* žiličav; **žȉličav** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je pun žilica; vlaknat, žiličast; **žȉličica** *ž dem.* od žilica; **žȉlīšte** *sr agr.* predio između nadzemnih dijelova i podzemnog dijela stabla; **žílnica** *ž anat.* jedna od triju ovojnica očne jabučice kroz koju prolaze krvne žile; **žȉlj[1]** *m* ⟨N *mn* žȉljevi⟩ **1.** žilica kao dio građe kamena ili mramora; prirodna šara, crta **2.** pukotina na ledu, staklu, zemlji; **žȉlje** *sr zb.*, *v.* žila [*ovo ~*]; **žȉoka** *ž* ⟨D L žȉoci⟩ poprečna motka i sl. koja drži krov torarice i sličnih konstrukcija
◈ *pr.* (nadimačka): **Žȉlāvčić** (Zaprešić), **Žȉlavec** (Međimurje, Baranja, Prigorje), **Žȉlavī** (Podravska Slatina, Podravina)
✧ *prasl.* i *stsl.* žila (*rus.* žíla, *polj.* żyła), *lit.* gysla ← *ie.* *gʷhiHslo- (*lat.* filum, *armen.* jil: tetiva)

žȉlavac[2] *m* ⟨G -āvca, N *mn* -āvci⟩ *bot.* biljka (*Coris monspeliensis*) iz porodice jaglaca (*Primulaceae*)
✧ *v.* žila

žȉlē (**žilê**) *m*, *v.* đilet

žȉlet (**žilèt**) *m* ⟨G žilèta⟩ *razg.* nožić za brijanje; britvica
✧ tvorničko ime proizvoda®, prema pronalazaču, Amerikancu K. C. Gilleteu (1855–1932), *fr.* gilet ← *šp.* jileco

žȉlj[2] *m* ⟨N *mn* žȉljevi⟩ *bot.* biljka (*Pancratium maritimum*) iz porodice sunovrata (*Amaryllidaceae*)
✧ *tal.* giglio

žȉljer, *v.* želir

žȉpōn *m* ⟨G žipóna⟩ *zast.* donja suknja, podsuknja
✧ *fr.* jupon

žȉr[1] *m* ⟨N *mn* žírovi⟩ **1.** *bot.* plod hrasta ili bukve **2.** boja u garnituri tzv. mađarskih igraćih karata; tref // **žíriti** *nesvrš.* ⟨*prez.* žȉrīm, *pril. sad.* -rēći, *gl. im.* -rēnje⟩ hraniti žirom; **žȉrka** *ž* ⟨G *mn* -rākā/-ī⟩ **1.** *refer.* pojedinačan plod hrasta ili bukve; jedan žir **2.** *anat.* *knjiš.* *rij.* endokrina žlijezda na zadnjem dijelu srednje komore mozga; epifiza; **žȉrnjāk** *m* ⟨N *mn* -āci⟩ mjesto gdje uspijeva žir (hrastik); **žȉrovina** *ž* pristojba kojom se plaća puštanje svinja u šumu sa žirom; žirovnica
✧ *prasl.* *žirъ: mast, hrana (*rus.* žir, *polj.* żyr) ≃ *prasl.* žiti: živjeti, *v.* žȉv

žȉr² *m rib.* sitna riba koja je ulovljena, ulov sitne ribe (npr. papaline i srdele)

žirâdo *m*, *v.* đirardi

žiràfa *ž* ⟨G *mn* žiráfā⟩ *zool.* afrički sisavac preživač (*Giraffa camelopardalis*) iz porodice papkara (*Giraffidae*), duljih prednjih nogu i vrlo duga vrata [*ima vrat kao* ~ o osobi]; kamelopard
✧ *fr.* girafe ← *tal.* giraffa ← *arap.* zarâfa

žiràndōla *ž reg.* **1.** svijećnjak s više krakova **2.** svečana rasvjeta; iluminacija, lampionada **3.** naušnice bogato ukrašene dragim kamenjem
✧ *tal.* giràndola

žȉrant, *v.* žiro

žiràsōl *m* ⟨G žirasóla⟩ *min. rij.* vrsta opala koji se na suncu reflektira u plavim i crvenim nijansama
✧ *engl.* girasol ← *tal.* girasole

žiràtār, *v.* žiro

žȉrī (**žirȉ**) *m* ⟨G žirìja, G *mn* žiríjā⟩ tijelo stručnjaka ili izabranih osoba za ocjenjivanje i donošenje odluka prema utvrđenim pravilima na izložbama, umjetničkim i sportskim priredbama; prosudbeno povjerenstvo // **žirírati¹** (komu) *dv.* ⟨*prez.* žìrīrām, *pril. pr.* -āvši, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ biti član žirija
✧ *engl.*,*fr.* jury

Žȉrje *sr* naselje na istoimenom otoku (16,2 km²), 160 stan. // **Žírjanin** *m* (**Žírjānka** *ž*) ⟨N *mn* Žírjani⟩ stanovnik Žirja; **žírjanskī** *prid.* koji se odnosi na Žirje i Žirjane

žȉrō *m* ⟨G žiròa⟩ *bank.* prijenos mjenice ili vrijednosnih papira na drugu osobu △ *~-nalog bank.* pismeni nalog klijenta banci o prijenosu stanovite svote novca sa svojega tekućeg računa na tekući račun treće osobe; *~-račun bank.* vrsta tekućeg računa koji ima ograničenu upotrebu (primitak novca virmanom i gotovinska naplata s virmana) // **žȉrāl|an** *prid.* ⟨*odr.* -lnī⟩, ob. u: △ *~no plaćanje bank.* isplata preko žiro-računa ili kakvih sličnih bankovnih postupaka; **žȉrant** *m* ⟨G *mn* -nātā⟩ onaj koji jamči za klijenta koji dobiva na mjenicu; potpisnik, jamac, indosant; **žȉrantica** *ž*, *v.* žirant; **žiràtār** *m* ⟨G žiratára⟩ onaj na koga se prenosi mjenica; žirator, indosator; **žirírati²** *dv.* ⟨*prez.* žìrīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* žìrīrān, *gl. im.* žirírānje⟩ **1.** izvršiti/vršiti transakciju na/sa žiro-računa **2.** biti žirant
✧ *tal.* giro

žȉro-gláva *ž tehn.* specijalna mehanička konstrukcija za stative, ob. filmskih kamera, koja omogućava jednakomjerno horizontalno i vertikalno pokretanje kamere
✧ *grč.* gўrós: kriv, zaobljen + *v.* glava

žiròglāvci *m mn* ⟨G -vācā⟩ *zool.* razred morskih životinja polusvitkovaca (*Enteropneusta*) (poznata vrsta *Balanoglossus mereschkovskii*)
✧ *v.* žir² + *v.* glava

žȉro-klȉnometar *m* ⟨G -tra, N *mn* -tri⟩ *tehn. zast.* sprava za određivanje nagibnog kuta aviona u letu za vrijeme magle, gustih oblaka i noću
✧ *grč.* gўrós: kriv, zaobljen + *v.* klinometar

žirokòmpas (**gȉrokompas**) *m tehn.* kompas u kojem je osnovni dio obješeni žiroskop
✧ *grč.* gўrós: kriv, zaobljen + *v.* kompas

žiròlik *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je nalik žiru **1.** koji ima oblik žira s nekim proširenjem u obliku čaške **2.** koji ima veličinu i oblik žira
✧ *v.* žir¹ + *v.* lik

žȉrōnda (**žirônda**) *ž pov.* politička grupa umjerenih demokrata za vrijeme Francuske revolucije (1789–1793), poraženi i djelomično likvidirani u političkim obračunima s radikalnim jakobincima (montanjarima) 1791–1793; žirondinci, žirondisti // **žirondínac** *m* ⟨G -nca, N *mn* -nci, G žiròndīnācā⟩ **1.** *pov.* pripadnik i sljedbenik žironde; žirondist **2.** *pren. pol.* politički umjerenjak uopće; **žiròndist** *m*, *v.* žirondinac; **žirondȉstičkī** *prid.* koji se odnosi na žirondu i žirondiste
✧ prema francuskoj pokrajini Gironde

žiròpađa *ž rij.* **1.** vrijeme opadanja zrelog žira **2.** zemlja pod bukvom ili hrastom, žirorodna šuma pogodna uzgoju svinja
✧ *v.* žir¹ + *v.* pasti, padati

žȉroplān *m tehn.* aparat za letenje, teži od zraka; uzgon se dobiva pomoću propelera bez zaleta, *usp.* autožir
✧ *engl.* gyroplane ≃ *grč.* gўrós: zaobljen + *v.* (aero)plan

žiròpter *m tehn.* sprava za letenje, kombinacija aviona i helikoptera
✧ *grč.* gўrós: kriv, zaobljen + -PTER

žȉrorodan *prid.* ⟨*odr.* -dnī⟩ koji je bogat žirom [~ *hrast*]
✧ *v.* žir¹ + *v.* rod, roditi

žȉroskop (**gȉroskop**) *m tehn.* zvrk koji okreće spravu sa slobodnom osi i stabilan je u različitim položajima; upotrebljava se u nautičkim, aeronautičkim i astronautičkim instrumentima i uređajima
✧ *grč.* gўrós: kriv, zaobljen + -SKOP

žìrūn *m* ⟨G žirúna⟩ *reg.* držalo vesla (dio koji je u rukama, a ne u moru, koji nije »lopata«)
✧ *tal. dijal.* girona
žìška, *v.* žeći
Žìškovac *m* ⟨G -ōvca⟩ naselje (u blizini Čakovca), 577 stan. // **žìškovačkī** *prid.* koji se odnosi na Žiškovac i Žiškovčane; **Žìškovčanin** *m* (**Žìškovčānka** *ž*) ⟨N *mn* Žìškovčani⟩ stanovnik Žiškovca
žìtār[1] *m zool.* kukac (*Zabrus tenebrioides*); žitni trčak
✧ *v.* žito
žítelj *m* stanovnik // **žíteljica** *ž rij.* žitelj; **žíteljstvo** *sr* ukupnost ljudi grada, kraja ili zemlje; stanovništvo, žiteljstvo, pučanstvo
✧ *rus.* žítel'
žìtije *sr zast. knjiž.* životopis svetaca ili starih vladara u srpskoj srednjovjekovnoj književnosti // **žíće** *sr arh. knjiš.* življenje; **žítak** *m* ⟨G -tka⟩ *arh. knjiš.* **1.** život **2.** životne namirnice **3.** imanje
✧ *stsl.*: život, žiće
žìtkōst, *v.* židak
Žìtnić *m* naselje (u blizini Drniša), 510 stan. // **Žìtnićanin** *m* (**Žìtnićānka** *ž*) ⟨N *mn* Žìtnićani⟩ stanovnik Žitnića; **žìtnićkī** *prid.* koji se odnosi na Žitnić i Žitnićane
Žìtnīk *m* naselje (u blizini Gospića), rodno mjesto Ante Starčevića
◈ *v.* žito
žìt|o *sr bot.* zajednički naziv za sve žitarice ili za više bilo kojih žitarica △ ***bijela strna*** *~a* pšenica, ječam, raž, zob // **žìtār**[2] *m* **1.** trgovac žitom **2.** veliki proizvođač žita (kompanija, kombinat itd.); **žitàrica** *ž* **1.** dereglija za prijevoz žita; lađa **2.** (ob. *mn*) jednogodišnje domaće i druge biljke kojih plod služi za hranu (pšenica, kukuruz, zob, ječam, riža, slanutak itd.); cerealije; **žìtarskī** *prid.* koji se odnosi na žitare; **žitárstvo** *sr agr.* proizvodnja žita kao privredna djelatnost; **žìtn|ī** *prid.* koji se odnosi na žito, koji je od žita [*~o polje*] △ ***~a rđa*** *zool.* nametnik (*Puccinia graminis*); plamenjača, snijet; **žìtnica** *ž* **1.** spremište za žito na gospodarstvu; ambar, spremnica **2.** kraj koji je glavni izvor hrane jedne zemlje; **žìtnjāk** *m* ⟨N *mn* -āci⟩ **1.** žitnica (**1**) **2.** njiva na kojoj se uzgaja žito
◈ *pr.* (etnici): **Žìtnīk** (220, Zagreb, Klanjec, Dubrovnik), **Žìtnjāk** (250, Varaždin, Zagorje, Vrbovec) ◊ *top.* (naselja): **Žìtnjāk** (*I* dio grada Zagreba)
✧ *prasl.* i *stsl.* žito (*rus.* žíto, *polj.* żyto), *stprus.* geitis: kruh ≈ *stir.* biad: hrana
Žìtva *ž geogr.* rijeka u Srbiji, pritok Dunava // **žìtvatovačkī** *prid.* koji se odnosi na kraj oko rijeke Žitve △ ***Žìtvatovački mir*** *pov.* sporazum Habsburškog i Osmanskog Carstva, sklopljen 1606. na ušću Žitve u Dunav
žîv *prid.* ⟨*odr.* -ī, *komp.* žìvljī⟩ **1.** koji živi, koji je u životu [*~i primjer*] **2. a.** koji je pun života **b.** koji se ističe aktivnošću [*~a atmosfera*]; djelatan **c.** koji je pun pokreta [*~ promet*]; prometan, bučan **3.** koji je pun svjetla [*~e boje*]; jarki **4. a.** koji se govori [*~i govor*]; razgovoran **b.** koji je pun životnosti i neposrednosti [*~i opis*] **c.** živahan, nemiran [*~o dijete*] **5.** sirov, prijesan, nekuhan, nepečen (o jelu) **6.** *term.* koji je u funkciji, koji radi (o dijelovima instalacija, cijevima kroz koje protječe voda iz vodovodne mreže, električnim vodovima itd.), *opr.* mrtav **7.** (u nekim vezama riječi) sav, jako, smrtno [*~ se prepao*, *~ premro* smrtno se preplašio, od straha zamalo umro; *~ se sledio* **a.** gotovo da se smrznuo, jako se ohladio na snijegu i ledu i sl. (o osobi) **b.** jako se preplašio, ohladio se od straha, sledio se od straha] **8.** *razg.* koji se izvodi uživo [*~a glazba*] △ ***muka ~a*** velika nevolja; ***~a glava*** riječ iznad teksta u knjizi koja ponavlja prvu ili posljednju riječ na stranici (u rječnicima itd.); ***~a istina*** čista istina; ***~a ograda*** ograda od gusto zasađenog grmlja; ***~a rana*** **1.** otvorena rana koja ne zarasta; teška rana **2.** *pren.* velika bol koja uvijek peče, ne prolazi; ***~a riječ*** **1.** govornikove itd. riječi za razliku od knjige, od onog što se čita **2.** zanimljiv govor, sposobnost govora; ***~a sila, snaga*** vojska, ljudi za razliku od tehnike; ***~a slika*** scenski prizor bez riječi i pokreta; ***~a trava*** *bot.* pastirska iglica, *v.* pàstīrskī △; ***~a vaga*** težina životinje izražena mjerom za težinu; ***~a vatra*** vrlo hrabar, okretan, vrlo vrijedan, temperamentan (o osobi); ***~a voda*** voda koja teče, izvorska i sl.; ***~a zgoda*** zgodna prilika koja se upravo pruža; ***~a želja*** velika želja; ***~i jezik***, *v.* jezik △; ***~i zid*** gusto poredani ljudi; ***~ kamen*** kamen čvrsto usađen u zemlju, živac, stanac; ***~o srebro*** **1.** žīva **2.** živahna, temperamentna osoba; ***~o vapno*** negašeno vapno // **žìvāhan** *prid.* ⟨*odr.* -hnī⟩ koji odiše životom, vrlo živ, pun živosti; veseo, bodar, čio; **žìvāhno** *pril.* na živahan način, vrlo živo; bodro, čilo, veselo; **žìvāhnōst**

ž ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je živahan, onoga što je živahno; život; **živáhnuti** *svrš.* ⟨*prez.* žìvāhnēm, *pril. pr.* -ūvši, *prid. rad.* živáhnuo⟩ postati živahan; **žîvalj** *m* ⟨G -vlja⟩ ukupnost stanovnika jednog kraja ob. u zn. općih odrednica [*slavenski* ~; *romanski* ~]; **živáriti** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* žìvārīm, *pril. sad.* -rēći, *gl. im.* -rēnje⟩ skromno živjeti, živjeti kako dopuštaju mogućnosti; **žîvcat** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ naglašeni oblik pridjeva živ (ob. udvojeno živ-živcat); **žívēž** *ž* ukupnost namirnica i hrane potrebne za održavanje života ljudi; **žívēžn|ī** *prid.* koji se odnosi na živež, ob. u: [*~e namirnice*, *razg.* namirnice]; **žívjeti**[1] *nesvrš.* ⟨*prez.* žívīm, *pril. sad.* žívēći, *gl. im.* žívljēnje⟩ **1.** (∅) **a.** biti živ, u životu, postojati u skladu svih funkcija **b.** provoditi život, imati uvjete za život; stanovati, boraviti, prebivati **2.** (s kim) biti u zajednici, biti zajedno (u kućanstvu) **3.** (od čega) izdržavati se [~ *od socijalne pomoći*] **4.** (na) održavati se na životu [~ *na aparatima*]; **žîvnuti** (∅) *svrš.* ⟨*prez.* -nēm, *pril. pr.* -ūvši, *imp.* žîvni, *prid. rad.* žîvnuo⟩ **1.** postati življi; živahnuti **2.** oporaviti se **3.** oživjeti, probuditi se; **žîvo** *pril.* **1.** na živ način; živahno, bodro **2.** jako; jasno [~ *se zanimati*; ~ *pripovijedati*]; **žîvōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je živ, svojstvo onoga što je živo; **žîvot** *m* ⟨G živòta, G *mn* živótā⟩ **1. a.** stanje bića od rođenja do smrti, ukupnost funkcija individualizirane i organizirane tvari [*vegetativni* ~; *senzitivni* ~; *racionalni* ~], *opr.* smrt **b.** postojanje, opstanak **2.** *meton.* **a.** snaga, svježina, zdravlje **b.** način življenja, životni uvjeti; izdržavanje, standard [*kvalitetan* ~; *kvaliteta ~a*; ~ *umjetnosti*; *lak/lagodan/težak/mukotrpan* ~] **c.** živo biće, čovjek **d.** u različitim igrama mogućnost ponovnog uključivanja i sudjelovanja nakon greške i privremenog gubljenja (svatko ima dva života) (u igri graničara, u kompjuterskim igrama i sl.) **3.** *etnol.* struk, dio tijela [*oslabio sam u licu, ali nisam u ~u*; *ovaj je loše građen: ima ženski* ~ (široke bokove i sl.)] **4.** ukupnost zakonitosti, pravila i neumitnosti u životu čovjeka **5.** grana, oblast čovjekove i društvene djelatnosti [*javni* ~] **6.** *pren.* sadržaj življenja, ono što je najdraže čovjeku, životna sreća; uživanje **7.** živost, izrazitost △ ***biljni*** ~ vegetacija, flora; ***bračni*** ~ život u braku; ***crta (linija) ~a*** crta na dlanu po kojoj se čita dužina života; ***duhovni/duševni*** ~ duhovne/duševne potrebe i njihovo zadovoljavanje; ***goli*** ~ opstanak; ***javni*** ~ društveni događaji i zbivanja u javnosti; ***tihi*** ~ (u slikarstvu) mrtva priroda [*gledam jučer u izlogu kod Ulricha jedan tihi ~, jednu takozvanu mrtvu prirodu na stolu dvije-tri knjige kao ležerno zaboravljene*]; ***vječni (zagrobni)*** ~ život poslije smrti; **žîvot|an** *prid.* ⟨*odr.* -tnī⟩ **1.** koji je pun života **2.** (*odr.*) **a.** koji se tiče života **b.** *pren.* bitan, značajan, glavni △ ***~na sredina*** *sociol.* svi biološki i društveni uvjeti, čimbenici i utjecaji koji u međusobnom prožimanju i sudjelovanju određuju život; milje; ***~na škola*** *razg.* iskustvo stečeno u životu; ***~ne namirnice*** hrana; ***~ni interes*** bitan interes u opstanku; ***~ni oblik*** *fil.* društvena sredina u kojoj se razvija i koristi neki jezik (Wittgenstein); ***~ni prostor*** prostor neophodan za život; biosfera; ***~ni sokovi*** snaga, moć; ***~ni standard*** prosječna mjera zadovoljavanja ekonomskih potreba pojedinca ili pojedinih društvenih slojeva; ***~ni suputnik*** *retor.* **1.** supružnik, supružnica, bračni drug **2.** dugogodišnji prijatelj; ***~no djelo*** **1.** najvažnije djelo u životu **2.** sve što je tko stvorio u životu; ***~no pitanje*** pitanje opstanka, najvažnije pitanje; **životáriti** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* živòtārīm, *pril. sad.* -rēći, *gl. im.* -rēnje⟩ živjeti bijedno, vrlo skromno, jedva živjeti; tavoriti, preživljavati (o ljudima i njihovim idejama, zamislima, organizacijama i sl.); **živòtić** *m dem.* od život; **žîvotno** *pril.* u najvećoj mjeri, kao da se radi o životu; **žîvotnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je puno života, što odiše životom; **živòvati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* žìvujēm, *pril. sad.* žìvujūći, *gl. im.* -ānje⟩ *knjiš. ekspr.* provoditi život, voditi životnu borbu, suočavati se sa životom i njegovom svakodnevicom; **žívūć|ī** *prid.* **1.** koji je i danas živ **2.** koji traje po pojmovima i pojavama uz koje stoji [*~a tradicija*]

◆ m. os. imena (narodna): **Žîvan**, **Žîvko**, **Žîvomīr**, **Žîvorād**, **Žîvojin** i sl. te u imenima tipa, *v.* Dàbiživ; *hip.*: **Žíko**, **Žîle**; ž. os. imena: **Žíva**, **Žîvana**, **Žîvkuša** *zast.* ◇ *pr.* (od imena i nadimačka): **Žíkić** (Varaždin, Rijeka, Slavonija), **Žîković** (340, Poreč, Primorje, Istra), **Žílić** (1270, Zadar, Benkovac, *S* Dalmacija, Banovina, *v.* i žila), **Živadínović** (Našice, *I* Slavonija), **Živáković** (Baranja, Osijek), **Žîvalj** (140, Sinj, Dalmacija), **Živá-**

ljević (Moslavina, Makarska, Dalmacija), **Žȉvaljić** (360, Sinj, sred. Dalmacija, *I* Slavonija), **Žȉvanić** (110, Slavonski Brod, Požega, Posavina), **Žȉvanov** (raspršeno), **Živánović** (780, Vukovar, Slavonija, Imotski), **Živátović** (Slavonski Brod), **Žȉvčec** (130, Međimurje, Varaždin), **Žȋvčić** (610, Duga Resa, Pokuplje, Slunj, Slavonija), **Žívec** (Prigorje, Banovina, Moslavina), **Žȋvkić** (Bjelovar, Garešnica), **Žȋvko** (750, Đurđevac, Podravina, Međimurje, Slavonija), **Žȋvkov** (Makarska, Slavonija), **Žívković** (7280, Šibenik, *I* Slavonija, Dalmacija, Zagora), **Žȉvkušić** (Dubrovnik, Vrgorac, Korčula), **Živójnović** (Rijeka, Samobor), **Žȋvok** (Karlovac, Ozalj), **Žȉvolić** (250, Pula, Istra), **Žȉvotić** (Varaždin, Zadar, Rijeka), **Žȉvulić** (Buje, Međimurje) ◇ *hidronim.* (ob. vrela s živom vodom): **Žȋvā** (bara kod Osijeka), **Žȉvac** (Križevci), **Žȉvača** (Hercegovina), **Žȉvāj** (Kostajnica), **Žȉvaja** (Kostajnica), **Žȉvulja** (Senj) te složena imena tipa: **Žȋvā mlȁka** (Čakovec), **Žȋvī bunári** (Senj), **Žȋvā vòda** (po otocima) ◇ *top.* (naselja): **Žȉvike** (Slavonski Brod, 346 stan.), **Žívković Kȍsa** (Vojnić, 202 stan.)

✧ *prasl.* i *stsl.* живъ (*rus.* živój, *polj.* żywy), *lit.* gyvas ← *ie.* *g^w^iHwos (*lat.* vivus, *grč.* bíos: život)

žȋv (ob. udvojeno živ-živ) *uzv.* konvencija pisanja i izgovora kojim se predočuje kako se glasaju vrapci // **žȉvkati** *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ glasati se kao vrabac, cvrkutati kao vrabac, živžikati (konvencija pisanja i izgovor udvojeno živ-živ); **živžȉkati** *nesvrš.* ⟨*prez.* žȉvžičēm, *pril. sad.* žȉvžičūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* živkati

✧ *onom.*

žȉva *ž kem.* element (simbol Hg, atomski broj 80), srebrnasto sjajan tekući metal poznat od davnine; živo srebro, hidrargirum // **žȉvīn** *prid.* koji se odnosi na živu, koji sadrži živu △ ~*a svjetiljka tehn.* cijev od kremenog stakla s dvjema elektrodama, ispunjena živinim parama pod niskim tlakom

✧ *v.* živ

žȉv|ac *m* ⟨G -vca, N *mn* -vci, G žȋvācā⟩ *anat.* vlaknast organ u ljudskom i životinjskom tijelu koji prenosi voljne i nevoljne osjete, usklađuje u sustavu funkcije organizma međusobno i prema sredini u kojoj organizam živi [*vidni* ~*ac*; *upala* ~*ca*; *slom* ~*aca*; *rastrojeni* ~*ci*; *napeti* ~*ci*; *slabih* ~*aca*; *čeličnih* ~*aca*; *motorni* ~*ci*; *senzibilni* ~*ci*; *autonomni* ~*ci*] △ ~*ac kamen* kamen čvrsto usađen u zemlju, živi kamen; stanac // **živcírati** (koga, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* živcīrām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ *razg.* nervirati; **žȉvčan** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ **1.** koji je slabih živaca, koji se lako uzrujava **2.** koji čine živci, koji se odnosi na živce, koji je od živaca △ ~*a stanica biol.* temeljni sastavni dio živčanog sustava; neuron; ~*i sustav biol.* dio organizma koji prima i prenosi podražaje (signale) iz tijela i okoline te obrađuje, pohranjuje i oblikuje odgovor preko izvršnih organa; ~*o tkivo biol. anat.* tkivo koje se sastoji od ganglijskih stanica i njihovih izdanaka; **živčànīk** *m* ⟨G živčaníka⟩ *pat.*, *v.* neurom; **živčàniti** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. sad.* -nēći, *gl. im.* -njēnje⟩ *razg.* živcirati se, nervirati se, uzrujavati se; **žȉvčanōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ **1.** stanje onoga koji je živčan **2.** neuroza; **živčènjāčkī** *prid.* koji se odnosi na živčenjake; **živčènjāk** *m* ⟨G živčenjáka, N *mn* živčenjáci⟩ onaj koji je živčan, nervozan, napet; **živčenjàkinja** *ž*, *v.* živčenjak; **žȉvčēvlje** *sr anat.* **1.** živčani sustav **2.** skup ili splet živaca

✧ *prasl.* *živьcь (*slov.* živec), *v.* žȋv

Živâgo, dȍktor Jȕrij *knjiž.* liječnik i pjesnik, glavni lik istoimenog romana ruskog pisca Borisa Pasternaka, *v.*

žȋvāhan, *v.* žȋv

Žȉvaja *ž* naselje (u blizini Kostajnice), 726 stan. // **žȉvājskī** *prid.* koji se odnosi na Živaju

◈ *v.* živ

žȋvalj, *v.* žȋv

Žȉvana (**Dȉvana**) *ž mit.* staroslavenska božica poljodjelstva; proročica

žȉvica *ž* živa ograda od šiblja, grmlja ili trnja; živičnjak // **žȉvičiti** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. sad.* -čēći, *gl. im.* -čēnje⟩ postavljati živicu, ograđivati živicom; **žȉvičnī** *prid.* koji se odnosi na živicu; **žȉvičnjāk** *m* ⟨N *mn* -āci⟩ živa ograda; živica

◈ *pr.* (etnici): **Žȉvica** (Čazma), **Živìčnjāk** (**Živičnjâk**) (210, Zagreb, Krapina, Zagorje)

✧ *v.* živ

živìna *ž* ⟨G *mn* živínā⟩ **1.** *razg.* domaće pernate životinje; živad; perad **2.** marva, stoka [*živjeti, raditi kao* ~ kao marva, jako se mučiti i teško raditi] // **živáče** *sr* ⟨G -ta⟩ *zast. rij.* jedinka onoga što čini živad [*labud je ptica plaha, a kad se pripitomi postane domaće*

~]; **žȉvād** *ž zb.* ⟨I -ađu/-i⟩ domaće pernate životinje [*ova/ta* ~]; perad, živina; **žȉvīnčād** *ž zb.* ⟨I -ađu/-i⟩, *v.* živinče; **živínče** *sr* ⟨G -ta, *zb.* žȉvīnčād⟩, *usp.* blašče, marvinče; **žȉvīnski** *pril. razg.* kao živina (**2**)

✧ *v.* živ

žívjeti¹, *v.* žȋv

žívjeti² *m lingv.* ime slova ž u glagoljičkoj i ćiriličkoj azbuci, *usp.* ž (**2**)

Žȉvkov, Todor (1911–1998), generalni sekretar KP Bugarske (1954–1989) i predsjednik Bugarske (1971–1989); komunistički rukovodilac koji se najduže održao na vlasti u zemljama pod dominacijom SSSR-a, provoditelj krutog sovjetskog modela u unutrašnjoj i vanjskoj politici; odstupio pod pritiskom demokratskih kretanja, od 1991. nekoliko godina u kućnom pritvoru, pomilovan

Žívković, Petar (1879–1947), srp. general, sudjelovao u uroti protiv dinastije Obrenović (1903); predsjednik jugoslavenske vlade u doba šestojanuarske diktature (1929–1932); pouzdanik kralja Aleksandra, žestoki zagovornik unitarističke Jugoslavije

žȉvodājan *prid.* ⟨*odr.* -jnī⟩ *ekspr. knjiš.* koji daje život; životodavan

✧ *v.* živ + *v.* dati

žȉvoder *m razg.* onaj koji hvata i odstranjuje zaražene i slične životinje; strvoder; šinter; radnik kafilerije, radnik strvinarnice // **žȉvoderka** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩, *v.* živoder; **živodérnica** *ž* kafilerija, strvodernica; šintarnica, strvinarnica; **žȉvoderskī** *prid.* koji se odnosi na živodere; **žȉvoderski** *pril.* kao živoder, na način živodera

✦ *pr.* (prema zanimanju): **Žȉvoder** (270, Bjelovar, Zaprešić, Samobor, Moslavina)

✧ *v.* živ + *v.* derati

Živògošće *sr* naselje (u blizini Makarske), 457 stan. // **Živògošćanin** *m* (**Živògošćānka** *ž*) ⟨N *mn* Živògošćani⟩ stanovnik Živogošća; **živògoškī** *prid.* koji se odnosi na Živogošće i Živogošćane

žȉvopīs *m* **1.** *zast.* slikarstvo **2.** *pov.* sakralno slikarstvo fresaka i ikona u pravoslavnim crkvama // **živopísac** *m* ⟨G -sca, V žȉvopīšče, N *mn* -sci, G živòpīsācā⟩ **1.** *zast.* slikar **2.** crkveni slikar, slikar živopisa; **živopìsačkī** *prid.* koji se odnosi na živopisce; **živopìsački** *pril.* kao živopisac, na način živopisaca; **žȉvopīsan** *prid.* ⟨*odr.* -snī⟩ koji se nudi oku u raznolikosti i ljepoti; slikovit; **žȉvopīsno** *pril.* na živopisan način, sa živopisnošću; **žȉvopisnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je živopisno; slikovitost; **živopīšćev** *prid.* koji pripada živopiscu

✧ *v.* živ + *v.* pisati

živòrođenī *prid.* koji je rođen živ, *opr.* mrtvorođeni // **živòrodnōst** *ž* ⟨G osti, I -osti/-ošću⟩ *biol.* rađanje potomaka kojima se embrionalni razvoj dovršio u majčinu tijelu; viviparnost, *opr.* mrtvorodnost

✧ *v.* živ + *v.* rod, rođen

žȉvot, *v.* žȋv

živòtinj|a *ž* **1.** svaki živi organizam, osim čovjeka, koji pripada životinjskom carstvu, drugom odjelu organskog svijeta na Zemlji prema biljkama [*jednostanične ~e*; *višestanične ~e*] **2.** *pren.* čovjek bez srca i samilosti, okrutan čovjek na način životinje // **životinjáriti** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* životìnjārīm, *pril. sad.* -rēći, *gl. im.* -rēnje⟩ *razg.* živjeti vrlo teško, mučiti se u životu kao životinja; deverati, spodbijati se; **živòtinjica** *ž dem.* od životinja; **živòtinjičin** *prid.* koji pripada životinjici; **živòtīnjsk|ī** *prid.* koji je svojstven, koji se odnosi na životinje; koji je od životinje [*~o ulje*] △ *~a mast* mast dobivena od mlijeka, masnoga tkiva ili hidrogenacijom trana (npr. svinjska mast, koštana mast, maslac); *~i (koštani) ugljen* tvar dobivena pougljenjivanjem kostiju koja se rabi u proizvodnji tuševa i tiskarskih boja; *~o carstvo* svijet životinja; fauna; **živòtīnjski** *pril.* na način životinje, kao životinja; **životínjstvo** *sr* **1.** *zast.* zoologija **2.** svojstva životinje (prema kontekstu o osobi)

✧ *prasl.* *životьni (*rus.* živótnoe) ≃ *v.* živ, život

žȉvotodāvan (**žȉvotodājan**) *prid.* ⟨*odr.* -vnī⟩ koji djeluje vrlo povoljno na druge ili na svijet oko sebe, koji daje život svemu, koji nadahnjuje, oplemenjuje; živodajan

✧ *v.* živ, život + *v.* dati

životòpis (**žȉvotopis**) *m* **1.** književnim sredstvima izražen opis životnog puta **2.** *usp.* biografija // **životopísac** *m* ⟨G -sca, N *mn* -sci, G životòpīsācā⟩ pisac životopisa; biograf; **životopīšćev** *prid.* koji pripada životopiscu

✧ *v.* živ, život + *v.* pisati

životvōran *prid.* ⟨*odr.* -rnī⟩ koji daje život, životnu snagu, koji okrepljuje // **žȉvotvōrno** *pril.* okrepljujući; **životvórnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je životvorno

✧ *v.* živ, život + *v.* tvoriti

žı̏ža, *v.* žeći

žı̏žak[1], *v.* žeći

žı̏žak[2] *m* ⟨G žı̏ška, N *mn* žı̏šci, G žı̏žākā⟩ *zool.* **1.** štetni kukac u žitu, grašku i dr. (graškova žiška *Bruchus pisi*) **2.** (*mn*) porodica kukaca (*Bruchidae*) // **žı̏žljiv** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je pun žižaka

◈ *pr.* (nadimačka, *v.* i žeći), **Žı̏ška** (Našice, Požega, Ivanić Grad), **Žı̏šković** (Međimurje), **Žı̏ža** (150, Bjelovar, Slavonija, Pokuplje, Donji Lapac), **Žı̏žak** (210, Trogir, Novska, Kostajnica, Banovina), **Žižánović** (Vinkovci, *I* Slavonija, Imotski), **Žı̏žek** (190, Međimurje, Sisak, Slavonija), **Žı̏žić** (860, Solin, Sinj, sred. Dalmacija)

✧ *v.* žeći, žigati

Žižka z Trocnova (*izg.* Žı̏ška s Tròcnova), **Jan** (o.1360–1424), vođa Husita i njihov vojni organizator, pobijedio kralja Sigismunda u bitkama 1420. i 1422.

žı̏žole *ž mn bot. reg.* vrsta sitnog graha [*ove/te* ~]

✧ *tal.* zizzola: sitnica

žı̏žula *ž bot.*, *v.* čičimak

✧ *mlet.* zizzola ← *tal.* ≃ *nlat.* zizyphus

žlȁbrati (∅, o čemu) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ *reg.* govoriti mnogo i glasno; brbljati

◈ *pr.* (nadimačka, *v.* i žeći): **Žlȁbravec** (Zagreb, Pregrada), **Žlȁbūr** (Donja Stubica)

✧ *njem.* schlabbern

žlȁhta *ž reg. zast.*, *v.* šljahta // **žlȁhtan** *prid.* ⟨*odr.* -tnī⟩ *reg. zast.* koji ima odnjegovane odlike dobre vrste; plemenit; **žlȁhtina** *ž* **1.** *agr.* sorta vinove loze **2.** domaće vino primorskog pojasa [*vrbnička* ~]

✧ *stvnjem.* slahta ≃ *njem.* Geschlecht: rod

žlȁjf *m* ⟨N *mn* -ovi⟩ *reg.* kočnica zaprežnih kola; bremza // **žlȁjfati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ *reg. etnol.* **1.** kočiti, bremzati (tako da se kotač, ob. jedan od zadnjih, ne okreće nego klizi) **2.** brusiti, oštriti

✧ *njem.* Schleife: petlja

žlȅmpa *ž reg.* masa koja ostaje u tvornici alkoholnih pića nakon prerade nekih žitarica (služi kao napoj za svinje)

žlı̏c|a *ž* ⟨G *mn* žlı̄cā⟩ pomagalo za zahvaćanje i uzimanje u usta tekuće i žitke hrane; kašika △ ***zidarska ~a*** zidarsko oruđe za rad s vapnom, žbukom itd.; mistrija // **žlı̏čār** *m* onaj koji pravi žlice (drvene, rukom); **žlı̏čast** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji se odnosi na žlicu, koji je oblikom sličan žlici; **žlı̏čic|a** *ž* **1.** *dem.* od žlica **2.** *anat.* udubljenje između prsne kosti i trbuha; ožica; **žlı̏čina** *ž augm.* od žlica; **žlı̏čnjāk**[1] *m* ⟨N *mn* -āci⟩ *kulin.* jelo od tijesta koje se zahvaća žlicom i stavlja u vrelu vodu da se skuha; knedla, njok

◈ *pr.* (prema zanimanju): **Žlı̏čār** (Zagreb, Međimurje, Križevci)

✧ *prasl.* *lъžica (*strus.* lъžica, *češ.* lžíce)

žlı̏čārka *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩ *zool.* velika ptica močvarica (*Platalea leucorodia*) iz porodice ibisa, ima žličast kljun

✧ *v.* žlica

žlı̏čnica *ž bot.*, *v.* žličnjak[2]

žlı̏čnjāk[2] *m* ⟨N *mn* -āci⟩ *bot.* biljka (*Cochlearia officinalis*) iz porodice krstašica (*Cruciferae*), srodna hrenu, nekad važan antiskorbutik; žličnica

✧ *v.* žlica

žlijêb *m* ⟨N *mn* žljȇbovi⟩ **1.** *razg.* duboka uzdužna brazda, udubljenje na zemlji ili u stijeni; klisura **2. a.** (+ *potenc.*) izdubena koritasta brazda u cijevi oružja, u kamenu ili drvetu **b.** *građ.* koritasto načinjen uređaj za otjecanje vode ili odvođenje sipkog materijala; oluk // **žlijébiti** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* žlijêbīm, *pril. sad.* -bēći, *gl. im.* -bljēnje⟩ dupsti žlijeb (2a); **žljȅbast** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ **1.** sličan žlijebu, koji je nalik žlijebu **2.** koji je ižlijebljen; **žljèbić** *m dem.* od žlijeb; **žljȇbnjāk** *m* ⟨N *mn* -āci⟩ *građ.* vrsta crijepa; kupa, kanalica; **žljebòvit** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji se odnosi na žlijeb; **žljèpčić** *m dem.* od žlijeb

◈ *pr.* (etnici): **Žlebàčkī** (Zaprešić), **Žlébak** (Zagreb, Koprivnica), **Žlèbečić** (Jastrebarsko, Turopolje), **Žlibánović** (Rijeka), **Žlı̏bar** (Ivanec) ◇ *hidronim.* (ob. manji potoci): **Žlı̂b** (Brač), **Žlȇb** (potok, Rovinj), **Žlȅbine**, **Žlı̂b** (lokva, Istra; Poljica), **Žlı̏ba** (vrelo, Gospić, Ogulin), **Žlı̏bina** (lokva, Pazin), **Žlı̏bine** (lokva, Istra), **Žljèbina** te složena imena tipa: **Rȁkov žlı̏b** (ponornica, Rijeka), **Zâlā žlı̏bina** (Rijeka) i sl. ◇ *top.* (naselja): **Žlébec Gòričkī** (Grad Zagreb, 77 stan.), **Žlébec Pùšćanskī** (Grad Zagreb, 74 stan.), **Žlȅbina** (Virovitica, 177 stan.)

✧ *prasl.* *želbъ (*rus.* žëlob, *polj.* żłób) ≃ *stisland.* golf: rupa u bačvi

žlijézda *ž* ⟨G *mn* -ā⟩ *anat.* organ u čovječjem ili životinjskom tijelu koji stvara i izlučuje sekrete △ ***predstojna*** ~ prostata // **žljȅzdanī** *prid.* koji se odnosi na žlijezde; **žljèzdica** *ž dem.* od žlijezda

✧ *prasl.* *želza (*rus.* železá, *polj.* zołza), *lit.* geležuones

žlúndra *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩ *reg.* **1.** tetiva, žila u mesu **2.** *meton.* žilavo meso, neprikladno za jelo **//** **žlȕndrav** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ *reg.* **1.** koji ima žlundre [*~o meso*] **2.** na kojem ima malo mesa; neskladno i ružno mršav (o osobi)

✧ *njem.* Schrunde: ispucana koža

žljèmbati (∅, što) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ *ekspr.* velikim gutljajima i velikom količinom tekućine (ob. vode) gasiti žeđ

✧ *ekspr.*

žljèzdača *ž bot.* biljka (*Adenophora liliifolia*) iz porodice zvončića (*Campanulaceae*)

✧ *v.* žlijezda

žmȁh *m reg.* osjećaj koji izaziva jelo u ustima; okus, gešmak

✧ *njem.* Geschmack

žmâlta *ž*, *v.* smalta

žmȁra *ž* ⟨G *mn* žmârā⟩ **1.** *kulin. lokal.* čvarak **2.** prolaz žmaraca tijelom; žmarci **//** **žmárci** *m mn* ⟨N žmárak i žmárac, G *mn* žmârācā⟩ bockanje ispod kože; trnci, jeza [*podilaze me ~* osjećam jezu]; **žmȁriti** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. sad.* -rēći, *gl. im.* -rēnje⟩, *v.* čvariti

◈ *pr:* (prema zanimanju ili nadimačka): **Žmálec** (Zaprešić, Zagreb i okolica), **Žmȁra** (Zagreb), **Žmárić** (Rijeka, Buje)

✧ *prasl.* *žьmariti: udarati, bockati (*bug.* žmari me, *rus. dijal.* žmárit': udarati)

žmȉgati (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** uočljivo stiskati očne kapke više nego što je obično iz navike ili zbog podražaja **2.** *razg.* uključiti žmigavac **3.** (∅) javljati se svjetlom, isprekidano ili prigušeno svijetliti [*daleko na Dnjestru žmigao je jedan reflektor*]; blinkati **//** **žmȉgavac** *m* ⟨G -āvca, V -āvče, N *mn* -āvci⟩ **1.** (u šali) onaj koji žmiga **2.** električni signal na vozilu koji, paleći se i gaseći se, pokazuje skretanje lijevo ili desno ili odstupanje od smjera; pokazivač smjera; **žmȉgavōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je žmigav, svojstvo onoga što je žmigavo; **žmȉgnuti** (∅) *svrš.* ⟨*prez.* -nēm, *pril. pr.* -ūvši, *imp.* žmȉgni, *prid. rad.* žmȉgnuo⟩, *v.* žmigati

✧ *prasl.* *mьžigati ≃ *slov. dijal.* žmige: trepavice ≃ *v.* žmiriti

žmíkati (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* žmîkām/žmîčēm, *pril. sad.* -ajūći/žmíčūći, *gl. im.* -ānje⟩ cijediti uvijanjem (ob. mokro rublje i posteljinu)

✧ *ekspr.*

Žmînj *m* ⟨G Žmínja⟩ naselje (u blizini Pazina), 676 stan. **//** **Žmínjanin** *m* (**Žmínjānka**, **Žmînjka** *ž*) ⟨N *mn* Žmínjani⟩ stanovnik Žminja; **žmînjskī** *prid.* koji se odnosi na Žminj i Žminjane

žmíriti (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. sad.* -rēći, *gl. im.* -rēnje⟩ **1.** (∅) imati stisnute, gotovo zatvorene oči **2.** (∅) slabo svijetliti; titrati **3.** (∅) držati zatvorene oči dok se drugi ne sakriju u igri skrivača **4.** (na što) ne htjeti vidjeti neki prekršaj ili loš postupak, ne htjeti reagirati prijavom ili kaznom; gledati kroz prste (komu) **//** **žmȉrav** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji žmiri, žmirka; **žmȉravōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je žmiravo; **žmirèćkē** *pril.* žmireći, žmirećki, žmirke; **žmȉrkati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ *dem.* žmiriti; **žmȉrkav** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji žmirka; **žmȉrkavo** *pril.* tako da žmiri; žmireći, žmirke; **žmȉrkavōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je žmirkavo; **žmȉrnuti** (∅) *svrš.* ⟨*prez.* -nēm, *pril. pr.* -ūvši, *prid. rad.* žmȉrnuo⟩, *v.* žmiriti, žmirkati

◈ *pr:* (nadimačka): **Žmírak** (Dubrovnik), **Žmíre** (130, Sinj, sred. Dalmacija), **Žmírić** (170, Benkovac, Dalmacija)

✧ *prasl.* *mьžiriti, *mьžati (*slov.* žmeriti, *rus.* mžat': drijemati) ≃ *lit.* niegas: san

žmôrfij|a *ž reg.* ružna grimasa kojom se izražava neko negodovanje, nepristojno iskazivanje antipatije ili nesklonosti čemu [*činiti ~e*]

✧ *tal.* smorfia

žmȕkler (**žmȕkljār**) *m reg.* **1.** *zast.* krijumčar **2.** onaj koji se voli snalaziti i pribaviti korist na nedopušten način **//** **žmȕklerica** *ž*, *v.* žmukler; **žmȕkleričin** *prid.* koji pripada žmuklerici; **žmukljáriti** (**žmȕkljati**) (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* žmùkljārīm, *pril. sad.* -rēći, *gl. im.* -rēnje⟩ *reg.* biti žmukljar, raditi kao žmukljar; **žmùkljarskī** *prid.* koji se odnosi na žmukljare; **žmùkljarski** *pril.* kao žmukljar, na način žmukljara

✧ *njem.* Schmugler: krijumčar

žmûl (**žmûlj**, **žmȕo**) *lokal. m* ⟨N *mn* žmúli⟩ *reg.* čaša (vina) neobavezno shvaćena kao umjerena količina [*popiti ~*]

✧ *lat.* modiolus

žmûrje *sr zb. građ.* šiblje na zagatnoj stijeni koja zaštićuje iskop od dotjecanja vode ili urušavanja

žnór|a (**šnóra**) *ž reg.* **1.** upredena, upletena ili drukčija vrpca koja služi za privezivanje,

zakopčavanje, pričvršćivanje i sl. na odjeći, tkanini **2.** kabel kojim se kućanski aparati i razni strojevi napajaju električnom strujom iz mreže **3.** *žarg.* veza s utjecajnim osobama koje u nekoj prilici mogu omogućiti određeni uspjeh, napredovanje ili probitak [*imati ~u*] // **žnìranac** *m* ⟨G -ānca, N *mn* -ānci⟩ *reg.* kožnata ili platnena vrpca za vezivanje cipela; vezica, pertla, špigeta; **žnírati** (**šnírati**) (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* žnîrām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ vezati žnirance; **žnórati** (**šnórati**) *nesvrš.* ⟨*prez.* žnôrām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** tražiti žnoru **2.** tražiti, žicati novac

✧ *njem.* Schnur ≃ schnüren: vezivati

žȍhār *m zool.* kukac štetnik (*Blatta orientalis*, *Blattela germanica*) iz porodice žohara (*Blattidae*); bubašvaba

◈ *pr.* (nadimačko): **Žȍhār** (Zagreb i okolica, Križevci)

✧ *jidiš* schocher: crn

žònglēr *m* ⟨G žongléra⟩ **1.** *pov.* u srednjem vijeku, putujući pjevač, kazivač i lakrdijaš; preteča trubadura **2.** artist koji okretno baca i hvata razne predmete **3.** *pren.* **a.** onaj koji vrlo spretno barata loptom **b.** onaj koji spretno prilagođava činjenice, koji se spretno snalazi prema obvezama u društvu // **žonglèraj** (**žongleràj**) *m* ⟨G žongleràja⟩, *v.* žonglerstvo; **žònglerica** *ž*, *v.* žongler; **žònglērskī** *prid.* koji se odnosi na žonglere; **žònglērski** *pril.* kao žongler, na način žonglera; **žonglérstvo** *sr* žonglerske vještine, rad i postupci žonglera; žongleraj; **žonglíránje** *sr sport* u nogometu, tehnički element, vještina višestrukog uzastopnog odbijanja i zadržavanja lopte; izvodi se stopalom, glavom, prsima i sl.; **žonglírati** (∅, čime) *nesvrš.* ⟨*prez.* žònglīrām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ **1. a.** vješto baratati predmetima, izvoditi žonglerske vještine **b.** *sport* vješto baratati loptom (u nogometu, košarci i sl.), *usp.* žongliranje **2.** *pren.* vješto iskorištavati okolnosti, snalaziti se u svakoj situaciji

✧ *fr.* jongleur

žorèsist (**žoresìst**) *m pov. pol.* pristaša francuskog socijalističkog vođe i pacifista Jeana Jaurèsa

✧ *fr.* prema J. Jaurèsu (1859–1914)

žòrnāta (**žȕrnāta**) *ž reg.* novac koji se dogovori za jedan dan rada, rad koji se plaća u obliku nadnice; nadnica, dnevnica, dijurna

✧ *tal.* giornata

žòržet (**žoržȅt**) *m* lagana, prozirna, svilena ili vunena tkanina, izrađena u platnovezu od čvrste i jako uvijene krep pređe u osnovi i potki

✧ *fr.* Georgette®; (crêpe) georgette

žȍvijālan *prid.* ⟨*odr.* -lnī⟩ koji je srdačno otvoren [*~ čovjek*]; veseo, razgaljen // **žȍvijālno** *pril.* na žovijalan način; **žovijálnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ srdačna otvorenost; veselost, razgaljenost

✧ *fr.* jovial ← *lat.* Iovialis: koji se tiče Jupitra

žrêc *m* **1.** *rel.* svećenik šamanskih, animističkih i drugih vjera; vrač **2.** *iron.* onaj koji odlučuje ili je vrlo važan (ob. u duhovnim djelatnostima), šaman, ajatolah itd.

✧ *rus.*

žrijêb *m*, *v.* ždrijeb

Žr̂novnica *ž* naselje (u blizini Splita), 2274 stan. // **Žr̂novničanin** *m* (**Žr̂novničānka** *ž*) ⟨N *mn* Žr̂novničani⟩ stanovnik Žrnovnice; **žr̂novničkī** *prid.* koji se odnosi na Žrnovnicu

◈ *v.* žrvanj

Žr̂novo *sr* naselje na otoku Korčuli, 1267 stan. // **Žr̂novčanin** *m* (**Žr̂novčānka** *ž*) ⟨N *mn* Žr̂novčani⟩ stanovnik Žrnova

žr̂tva *ž* ⟨G *mn* -tāvā⟩ **1. a.** ono što se prinosi u čast višem biću **b.** *rel. pov.* obredni čin prinošenja životinja ili nekog predmeta u čast božanstvu da bi ga se umirilo, umilostivilo i zahvalilo mu se [*~ paljenica*; *krvna ~*; *~ ljevanica*; *~ zahvalnica*] **2. a.** odricanje od čega, nesebično davanje, ono čega se odriče tko u korist drugoga **b.** samoprijegor i požrtvovnost za ostvarivanje viših ciljeva, ideala i plemenitih nakana [*~ za domovinu*; *~ za slobodu*] **3. a.** živo biće ili predmet kojem predstoji smrt, uništenje **b.** onaj koji je stradao **4.** onaj koji se svjesno odriče čega, onaj koji nepravedno ispašta △ ***gnjavator i njegova*** ~ tehnika vica koja počiva na nadmudrivanju, može se protezati unedogled, a nikad nema pravoga odgovora (u modi u humorističkim listovima i rubrikama 1930-ih) [A: *Kakav je crnac kad skoči u Crveno more?* B.; *Mokar* A: *Ne, crn!* itd.] // **žr̂tvenī** *prid.* koji se odnosi na žrtvu, koji je određen za žrtvu △ ~ ***jarac*** onaj koji je odabran da snosi posljedice zbog drugih i za druge; **žr̂tvenīk** *m* ⟨N *mn* -īci⟩ mjesto na kojem se prinose žrtve; oltar; **žr̂tvīšte** *sr pov.* mjesto na otvorenom

prostoru gdje se prinose žrtve; **žrtvòvatelj** *m* onaj koji koga ili što žrtvuje, koji podnosi žrtvu Bogu, koji se žrtvuje; **žrtvovatèljica** *ž*, *v.* žrtvovatelj; **žȑtvovati** *dv.* ⟨*prez.* žȑtvujēm, *pril. sad.* žȑtvujūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ **1. a.** (koga, što) prinijeti, prinositi žrtvu **b.** radi općenitijih ili važnijih interesa, u položaju onoga koji odlučuje, odreći/odricati se onoga koji je dotada imao svrhu, surađivao ili bio koristan [~ *ministra*; ~ *lokalnog političara*; ~ *vojnu jedinicu*] **2.** (se) preuzeti/preuzimati obvezu koja pretpostavlja odricanje

✧ *prasl.* *žьrtva (*stsl.* žrьtva, *rus.* žértva) ≃ *lit.* girti: hvaliti ← *ie.* *g^werh_2- (*lat.* gratus: zahvalan, *skr.* gir-: hvala)

žȑtvoslȍvlje *sr neol.*, *v.* viktimologija // **žȑtvoslȍvnī** *prid.*, *v.* viktimološki

✧ *v.* žrtva + *v.* slovo

žȓvanj *m* ⟨G -vnja, N *mn* -vnji/žȓvnjevi⟩ **1.** mlin na ručno okretanje **2.** mlinski kamen // **žȑvnjati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ *rij.* **1.** mljeti u žrvnju **2.** drobiti, mrviti, sitniti, žvakati **3.** *pren.* govoriti naprazno; mljeti

◈ *pr.* (prema zanimanju): **Žȑvnār** (Vukovar, Pokuplje)

✧ *prasl.* *žьrny (*stsl.* žrъny, *rus.* žërnov, *polj.* żarnów), *lit.* girna ← *ie.* *g^werH-no- (*stvnjem.* kuerna, *skr.* grāvan-)

žubòrika *ž* ⟨D L -ici⟩ *bot.*, *v.* jasika

✧ *v.* žuboriti

žubòriti *nesvrš.* ⟨*prez.* žùborīm, *pril. sad.* žùborēći, *gl. im.* -rēnje⟩ proizvoditi žubor // **žȕbor** *m* šum vode koja teče u manjim količinama preko kamenja, ob. u potoku, na vrelu

✧ *prasl.* *žuboriti (*rus. dijal.* žúborit': polako kovati)

žùbr (**žúber**, **žȕbār**) *m* ⟨G *mn* žúbrā⟩ *reg. zool.* europski bizon (*Bison bonasus*), gotovo istrijebljeno govedo, u Europi danas živi u Poljskoj; zùbār

✧ *polj.* żubr

žubrówka *ž reg.* **1.** *bot.* vrsta trave (*Hierochloë australis*) iz porodice trava (*Gramineae*); darica, darika **2.** rakija začinjena tom travom, proizvodi se u Poljskoj

✧ *polj.* żubrówka

žȗč *ž* ⟨I -i⟩ **1.** *fiziol.* žutozelena tekućina gorka okusa koju izlučuje jetra preko žučne vrećice **2.** *razg.* žučnjak, *v.* [*operacija* ~*i*] **3.** *pren.* zajedljivost, pakost, zloba, ljutina, bijes, jad, gorčina [*izliti, iskaliti, prosuti* ~ oboriti se na nekoga grdnjama kao izrazom gorčine ili drugih negativnih osjećaja] // **žȕč|an** *prid.* ⟨*odr.* -čnī⟩ **1.** (*odr.*) koji se odnosi na žuč [~*na vrećica*; ~*ni mjehur*] **2.** koji je spreman na svađu; oštar **3.** koji je pun jeda; ljutit, pakostan **4.** gorak, težak △ ~***ne kiseline*** organski spojevi steroidne strukture koji se nalaze u žuči (npr. kolna, koleinska i dr. kiseline); ~***ni kamenci***, *v.* kolelitijaza; **žȕčljiv** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ zajedljiv, jedak, oštar; **žȕčljivo** *pril.* na žučljiv način, sa žučljivošću; žučno; **žȕčljivōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je žučljiv; ljutina, zajedljivost; **žȕčnica** *ž anat.* žučna vrećica; **žȕčno** *pril.* na žučan način, sa žučnošću; žučljivo; **žȕčnjāk** *m* ⟨N *mn* -āci⟩ *anat.* žučni mjehur

✧ *prasl.* *žьlčь (*stsl.* žlьčь, *rus.* žëlč', *polj.* żółć) ≃ *lit.* tulžis: žuč

žȕčovōd *m anat.* žučni kanal

✧ *v.* žuč + *v.* voditi, vod

žućȁnica (**žućènica**, **žutènica**) *ž bot.* samonikla zelen (*Cichorium endivia*) iz porodice glavočika (*Compositae*); cikorija, štrpka

✧ *v.* žut

žȕćica *ž bot.* grm zlatnožutih cvjetova (*Cytisus scoparius*) iz porodice leptirnjača (*Papilionaceae*)

ŽUĆKASTO- kao prvi dio složenice označava žutu nijansu boje koja je označena drugim dijelom [*žućkastozelen*; *žućkastosmeđ*]

✧ *v.* žut, žućkast

žȕdījskī (**žudȉoskī**), *v.* Židov

žúdjeti (za kim, za čim) *nesvrš.* ⟨*prez.* -dīm, *pril. sad.* -dēći, *gl. im.* -đēnje⟩ silno željeti; čeznuti // **žúdnja** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩ osjećaj i stanje onoga koji žudi; **žȗđenica** *ž*, *v.* žuđenik; **žȗđeničkī** *prid.* koji se odnosi na žuđenike; **žȗđenīk** *m* ⟨G žȗđenīka, N *mn* žȗđenīci⟩ onaj koji za čim žudi, onaj koga netko žudi

✧ *prasl.* *žьlděti (*stsl.* žlьděti) ≃ *v.* željeti

žȕhak *prid.* ⟨*odr.* -hkī⟩ žuk; gorak // **žȕk** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ *reg.* gorak

žȕka[1] (**žȕkva**) *ž* ⟨G *mn* žȗkā⟩ *bot.*, *v.* brnistra

✧ ≃ *rus.* žuk

žȕka[2] *ž* ⟨G *mn* žȗkā⟩ *bot.*, *v.* zanovijet[2]

✧ *v.* žuhak

Žukov (*izg.* Žȕkov), **Georgij Konstantinovič** (1896–1974), sovjetski maršal, najpoznatiji sovjetski vojskovođa 2. svjetskog rata; zapovjednik obrane Moskve, zatim i Lenjingrada, pobjednik u bitkama od Kurska (1943) do Berlina (1945)

žùkvica *ž bot.*, *v.* metla[2]
žȗlj *m* ⟨G žúlja, N *mn* žúljevi⟩ **1.** otvrdla i zadebljala koža nastala pritiskanjem ili trenjem (na dlanovima, na nožnim prstima); klavus, kurje oko **2.** (samo *mn*) *pren.* težak rad, teško stečena zarada **3.** *žarg. iron.* veliki, obli trbuh // **žȗljan** *prid.* ⟨*odr.* -ljnī⟩ koji je pun žuljeva, na kojem su žuljevi [~ *dlan*]; žuljevit; **žȕljati** (**žúljiti**) (koga, što) *nesvrš.* ⟨*prez.* žȕljām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ pritiskom, trenjem i sl. izazivati tjelesnu bol; **žȕljav** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ žuljevit, žuljan; **žuljèvit** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩, *v.* žuljan; **žuljèvitōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je žuljevit; **žúljnica** *ž pom.* štitnica bokova u drvenih brodova
◈ *pr.* (nadimačka): **Žȗlj** (530, Slavonija), **Žúljevac** (Dvor, Sisak), **Žúljević** (630, Sinj, Slavonija, Brač, Dalmacija, *v.* i žut), **Žȕljić** (Zagreb, Slavonski Brod, Međimurje)
✧ *prasl.* *žuljь (*rus. dijal.* žul', *polj.* żul) ? ≃ *v.* guliti
žumánjak *m* ⟨G -njka, N *mn* -njci, G žùmānjākā⟩ dio jajeta, žute boje, rezervna tvar za hranu zametka; žumance, *usp.* bjelanjak // **žumánce** *sr* ⟨G -a/-ta⟩, *v.* žumanjak
✧ *v.* žut
Žùmberak *m* ⟨G Žùmbērka⟩ *geogr.* gorovit, šumovit kraj na *J* obroncima Žumberačke gore, o. 4000 stan. // **žùmberačkī** *prid.* koji se odnosi na Žumberak i Žumberčane; **Žùmberčanin** *m* (**Žùmberčānka** *ž*) ⟨N *mn* Žùmberčani⟩ stanovnik Žumberka
◈ *pr.* (etnik): **Žùmberac** (Senj)
žúne *ž mn zool.* rodovi ptica (*Picus* i *Drycopus*) iz porodice djetlića (crna ž. *Drycopus martius*, siva ž. *Picus canus*, zelena ž. *Picus viridis*)
◈ *pr.* (nadimačka): **Žúna** (100, Ivanec, Podravina, Slavonija), **Žúnac** (220, Karlovac, Duga Resa, Moslavina), **Žùnec** (380, Jastrebarsko, Podravina), **Žùnek** (Međimurje, Turopolje), **Žúnić** (1510, Rijeka, Banovina, Zadar, Kaštela, Pag, Dalmacija, *v.* i Junije)
✧ *prasl.* *žьlna (*rus.* želná, *polj.* żołna)
žúpa[1] *ž* suncu izložen i od vjetra zaklonjen predio između brda, plodan i dobar za obrađivanje; pitomina, prisoje // **žȗpan** *prid.* ⟨*odr.* -pnī⟩ koji ima blagu klimu; sunčan, prisojan, pitom
žúpa[2] *ž* **1.** *pov.* teritorijalna i administrativna jedinica kojoj je na čelu župan **2.** *crkv.* najmanja administrativna jedinica Katoličke crkve △ ***velika*** ~ administrativno-politička jedinica NDH 1941–1945. // **žùpan** *m* **1.** *pov.* **a.** onaj koji je na čelu župe, poglavar plemenske države **b.** seoski glavar; knez **2.** onaj koji je na čelu županije (**3**); **županìja** *ž* **1.** *pov.* administrativno-politička jedinica u zemljama Habsburške Monarhije do 1918. **2.** *meton.* ustanova uprave i njena zgrada **3.** administrativno-politička jedinica u Republici Hrvatskoj; **županījsk|ī** *prid.* koji se odnosi na županiju i županije [~*a vlast*; ~*a skupština*]; **žùpanskī** *prid.* koji se odnosi na župane; **žúpljanin** *m* ⟨N *mn* žúpljani⟩ onaj koji pripada župi; **žúpljānka** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩, *v.* župljanin; **žúpljanskī** *prid.* koji se odnosi na župljane; **žȗpn|ī** *prid.* koji pripada, koji se odnosi na župu[2] (**2**) [~*i dvor*; ~*a crkva*; ~*i vikar*]; **žȗpničkī** *prid.* koji se odnosi na župnike; **žȗpnički** *pril.* kao župnik, na način župnika; **žȗpnīk** *m* ⟨N *mn* -īci⟩ svećenik kome je biskup povjerio da upravlja župom; **žȗpnikovati** *nesvrš.* ⟨*prez.* žȗpnikujēm, *pril. sad.* žȗpnikujūći, *gl. im.* -ānje⟩ biti župnik, vršiti službu župnika; **žȗpsk|ī**[1] *prid.* koji se odnosi na župu[2] (**2**) △ ~***o vijeće*** *crkv.* crkveno predstavništvo, župnik i više članova crkvenog odbora koji vode upravu crkvenih dobara
◈ *pr.* (prema službi, nadimačka i etnici): **Žȕpān** (Zagreb, Split, Istra), **Žùpānc** (Zagreb, Pula, Primorje), **Žùpānčić** (Zagreb, Sisak, Slavonija), **Žùpanić** (Labin, Pula, Ogulin), **Žúpa** (240, Sinj, sred. Dalmacija), **Žȗpān** (1710, Zadar, Gospić, Obrovac, Primorje, Slavonija), **Županac** (Jastrebarsko, Sesvete, Karlovac), **Žùpānc** (**Župânc**) (Kutina, Ivanić Grad), **Žùpānčić** (450, Zagreb i okolica, Osijek), **Županec** (Zaprešić, Međimurje, Zagorje), **Žùpanić** (1450, Zagorje, Ivanec, Podravina, Slavonija), **Županjac** (Split, Županja, Vinkovci), **Žùpanov** (Split, Kaštela), **Županović** (600, Šibenik, Trogir, sred. i *J* Dalmacija), **Žùpec** (Karlovac, Novska), **Žùpetić** (120, Turopolje, Karlovac), **Žúpljanin** (Požega, Daruvar)
✧ *prasl.* *župa (*strus.* župa, *češ.* župa) ? ≃ *grč.* gýpē: spilja
žúpa[3] *ž reg. zast.* juha, *usp.* župar
Žúpa Dùbrovačkā *ž* područje *JI* od Dubrovnika, na putu prema Konavlima (Kupari, Plat) // **Žúpljanin** *m* (**Žúpljānka** *ž*) ⟨N *mn* Žúpljani⟩ stanovnik Župe; **žȗpsk|ī**[2] *prid.* koji se

odnosi na Župu i Župljane △ ~***a bolest*** *pat. pov.* endemijski sifilis u Župi Dubrovačkoj u 19. st.

Župančič (*izg.* Župâněič), **Oton** (1878–1949), slov. književnik, istaknuti predstavnik slovenske moderne; pisao i poeziju za djecu (*Ciciban i još nešto*)

Žùpanja *ž* grad u Posavini, na lijevoj obali Save, 11.947 stan. // **Županjac** *m* (**Žùpānjka** *ž*) ⟨G -njca, N *mn* Županjci, G Žùpānjācā⟩ stanovnik Županje; **žùpanjskī** *prid.* koji se odnosi na Županju i Županjce

žùpār *m* ⟨G župára⟩ *pov.* u vojničkom žargonu domobrana do 1918. onaj koji kao podčasnik služi cara za juhu, supu, *usp.* zupar

✧ *njem.* Suppe: juha

žȗr *m* ⟨N *mn* žúrevi⟩ *razg.* kućna zabava u privatnom stanu, često uz ples i pjevanje; žurka // **žȗrka**[1] *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩ *žarg.*, *v.* žur

✧ *fr.* jour

žúriti se *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. sad.* -rēći, *gl. im.* -rēnje⟩ **1.** ubrzano se kretati; hitati, spješiti **2.** ubrzano raditi ili obavljati kakav posao **3.** (∅) *razg.* (+ *srp.*) žuriti // **žȗran** *prid.* ⟨*odr.* -rnī⟩ **1.** hitan, neodgodiv **2.** koji treba poslati žurno; ekspres; **žùrba** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩ hitnja, žurenje, brzina; **žȗrno** *pril.* brzo, hitno, u žurbi; **žúrnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je žurno

✧ *prasl.* *žuriti (*rus.* žurít': koriti, psovati) ≈ *v.* gurati

žȗrka[2] *ž* ⟨G *mn* žȗrākā/-ī⟩ *zool.* ptica zelenonoga mlakuša (*Gallinula chloropus*) iz porodice liski

✧ *v.* žuriti

žùrnāl *m* ⟨G žurnála⟩ *publ.* **1.** ilustrirani tjednik ili mjesečnik za modu [*modni* ~; *kao stari* ~, *podr.* staromodno odjevena osoba] **2.** *film. zast.* kratak film s aktualnim obavijestima iz svijeta, filmska predigra (1950-ih i 1960-ih kada većina stanovništva još nije imala TV); filmski žurnal **3.** *zast.* dnevnik za upis financijskog poslovanja // **žurnàlist** (**žurnalȉst**) *m* **1.** novinar **2.** (često *pejor.* i *podr.*) onaj koji piše tekstove lišene znanstvenosti i ozbiljnosti; **žurnàlistica** *ž*, *v.* žurnalist; **žurnalȉstičkī** *prid.* koji se odnosi na žurnalizam i žurnaliste; **žurnalȉstički** *pril.* kao žurnalist, na način žurnalista; **žurnalȉstika** *ž* ⟨D L -ici⟩ posao i djelatnost žurnalista; novinarstvo; **žurnàlistkinja** *ž*, *v.* žurnalist; **žurnalȉzam** *m* ⟨G -zma⟩ **1.** žurnalistika, novinarstvo **2.** *pejor.* novinski pojednostavljeno ili površno tretiranje i pisanje znanstvenih sadržaja

✧ *fr.* journal ≈ journalisme: novinarstvo

žȕrnāta *ž*, *v.* žornata

žȕstar *prid.* ⟨*odr.* -trī⟩ brz, okretan, hitar, oštar, živ // **žustrìna** *ž* osobina onoga koji je žustar; **žȕstro** *pril.* na žustar način, sa žustrinom; **žȕstrōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ žustrina

✧ *prasl.* *žustrъ (*rus. dijal.* žustryj: spretan)

žȕška *ž* ⟨G *mn* -šākā/-ī⟩ *bot.* biljka (*Chlora perfoliata*) iz porodice *Gentianaceae*

žȗt *prid.* ⟨*odr.* -ī, *komp.* žȕćī⟩ koji je boje voska, limuna, cvijeta maslačka, ljutića, sumpora, zlata △ ~***a groznica*** *pat.* teška tropska želučana bolest; ~***a knjižica*** *pov.* iskaznica kojom prostitutka dokazuje da ima dozvolu za pružanje usluga i da obavlja redovne medicinske preglede; ~***a kuća*** *lokal.* duševna bolnica; ~***a majica*** pobjednička odjeća u biciklističkim trkama; ~***a pjega*** *anat.* najosjetljivije mjesto u oku gdje je vid najoštriji (*macula lutea*); ~***i karton*** *sport* sudački znak za izricanje javne opomene igračima, trenerima u nogometu, rukometu, odbojci i dr.; ~***i tisak (štampa)*** novine koje se bave privatnim životom poznatih ljudi i ugađaju lošem ukusu // **žȕćka** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩, *v.* žućko; **žȕćkast** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je pomalo žut, umjereno žut; **žȕćko** *m* *žarg.* onaj koji ima plavu kosu; **žúćo** *m* *razg.* **1.** žućko **2.** (+ *potenc.*) onaj kojemu je žuto uočljivo obilježje; **žutánjak** *m* ⟨G -njka, N *mn* -njci, G žùtānjākā⟩ *pejor.* onaj koji ima žutu kosu, koji se žuti od toga kako mu je kosa žuta, izrazito plavokos; **žùtilo** *sr* **1.** žuta boja [~ *u licu*] **2.** *fil.*, *usp.* crvenilo (3); **žutìna** *ž* **1.** žutilo, žuta boja **2.** (+ *potenc.*) **a.** *agr. lokal.* sorta dalmatinskog vina **b.** *lokal. bot.* sorta kruške; **žútiti** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* žútīm, *pril. sad.* -tēći, *gl. im.* -ćēnje⟩ **1.** bojiti žutom bojom **2.** pirjati; **žútjeti** *nesvrš.* ⟨*prez.* žútīm, *pril. sad.* žútēći, *gl. im.* žúćēnje⟩ **1.** (∅) postajati žut **2.** (se) biti žut, isticati se žutom bojom; **žùtulja**[1] *ž* **1.** žuta zemlja; glina, ilovača **2.** *lokal.* žuta krava

❖ *pr.* (nadimačka): **Žȕčko** (140, Zagreb, Pregrada, Zagorje), **Žúćak** (Slavonski Brod, Karlovac, Kutina), **Žȕćko** (Pregrada, Zagorje), **Žútak** (Dugo Selo), **Žutèlija** (100, Biograd, Benkovac, *S*Dalmacija), **Žȗtī** (280, Novi Marof, Zagreb i okolica), **Žútić** (370, Gvozd, Gračac, Banovina, Slavonija), **Žùtina** (Garešnica, Čazma, Bjelovar), **Žùtinić** (Daruvar, Zagreb)

✧ *prasl.* *žьltъ (*rus.* žëltyj, *polj.* żółty), *lit.* geltas ≃ *lat.* helvus: mednožut

žútak *m* ⟨G -tka, N *mn* žúci, G žûtākā⟩ *bot.* biljka (*Sibbaldia procumbens*) iz porodice ruža (*Rosaceae*)

✧ *v.* žut

žutàrica *ž zool.* ptica pjevica (*Serinus canaria*)

✧ *v.* žut

žutènica (**žućènica**) *ž bot.*, *v.* radič (1) △ ***pustošna*** ~ *bot.*, *v.* oko[3]

✧ *v.* žut

žȕtica[1] *ž* **1.** *pat.* žutilo kože i sluznica; nastaje kao patološko povišenje bilirubina u krvi i tkivima, simptom različitih bolesti; ikterus (*icterus*) **2.** čvrsta tkanina od sirova nebijeljena pamučna prediva **3.** *bot.* **a.** bolest voćaka **b.** sorta jabuke **4.** neizbijeljeno domaće platno △ ***zarazna*** ~ *pat.*, *v.* hepatitis // **žȕtičav** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ **1.** koji je bolestan od žutice (**1**,**2a**); ikteričan **2.** koji je žut u licu kao da je bolestan; užutio; **žȕtičavōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je žutičavo

✧ *v.* žut

žȕtica[2] *ž bot.* **1.** *v.* zanovijet[2] **2.** *v.* mirabela **3.** *v.* žutilica

✧ *v.* žut

žȕtica[3] *ž zool.*, *v.* žutovoljka

✧ *v.* žut

žȕtika *ž* ⟨D L -ici⟩ *bot.* grm (*Berberis vulgaris*) iz porodice žutika (*Berberidaceae*), crvene bobe služe za priređivanje marmelade i sokova, kora i korijen koriste se u pučkoj medicini, uzgaja se i kao ukrasna biljka; obična ž.

✧ *v.* žut

žȕtilica *ž bot.* biljka (*Genista tinctoria*) iz porodice leptirnjača (*Papilionaceae*); ljekovita biljka, a upotrebljava se i za bojenje; žutilovka, obična žutica

✧ *v.* žut

žȕtilōvka *ž* ⟨G *mn* -ovākā/-ī⟩ *bot.*, *v.* žutilica

✧ *v.* žut

žȕtinica *ž bot.*, *v.* šafranika

✧ *v.* žut

žȕtjelj *m bot.* ukrasna biljka (*Tagetes*) iz porodice glavočika (*Compositae*) američkog podrijetla; kadiljica, kadivica

✧ *v.* žut

ŽUTO- kao prvi dio riječi znači **1.** žutom nijansom boje označeno ono što se navodi u drugom dijelu složenice [*žutozelen*; *žutoplav*] **2.** žutu boju onoga što je označeno drugim dijelom složenice [*žutobrk*; *žutonoga*]

✧ *v.* žut

žutokljúnac *m* ⟨G -nca, V žȕtokljūnče, N *mn* -nci, G žutòkljūnācā⟩ **1.** ptić koji je još žut oko kljuna; mlado **2.** *pren.* koji je još mlad, neiskusan, zelen // **žutokljúnčev** *prid.* koji pripada žutokljuncu

✧ ŽUTO- + *v.* kljun

žutòkos *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji ima žutu kosu; plavokos

✧ ŽUTO- + *v.* kosa[1]

Žûtō môre *sr geogr.* rubno more Tihog oceana između *SI* Kine i poluotoka Koreje, 417.000 km²

žutòpērka *ž* ⟨G *mn* -erākā/-ī⟩ *zool.* **1.** *v.* žutovoljka **2.** slatkovodna riba (*Rutilus rutilus*); bodorka žutooka, bjeloperka

✧ ŽUTO- + *v.* pero

žutòvōljka *ž* ⟨G *mn* -oljākā/-ī⟩ *zool.* ptica pjevica (*Emberiza citrinella*); žuta strnadica, žutica, žutoperka

✧ ŽUTO- + *v.* volja[2]

žutozèlen *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji posjeduje izmiješane nijanse zelene i žute boje

✧ ŽUTO- + *v.* zelen

žȕtulja[2] *ž* **1.** *zool.* **a.** ptica (*Motacillia flava*); žuta pastirica **b.** morska riba hrskavičnjača (*Trygon pastinaca*) iz porodice *Trygonydae*, slična raži; šiba **2.** *bot.*, *v.* nizanj

✧ *v.* žut

Žúve m. os. ime, *v.* Ivan

Žȕža ž. os. ime, *v.* Suzana

žvákati (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* žvâčēm, *pril. sad.* žváčūći, *gl. im.* -kānje⟩ **1.** zubima sitniti i razmekšavati hranu **2.** *pren.* sporo i nerazgovijetno govoriti // **žváka** *ž* ⟨D L -ki⟩ *žarg.* guma za žvakanje; **žvàkāč** *m* ⟨G žvakáča⟩ onaj koji što žvače; **žvakàčica** *ž*, *v.* žvakač; **žvàkāć|ī** *prid.* koji je za žvakanje [~*a guma*]; **žvȁknuti** (što) *svrš.* ⟨*prez.* -nēm, *imp.* žvȁkni, *pril. pr.* -ūvšī, *prid. rad.* žvȁknuo⟩ *razg.* (u šali) pojesti nešto na brzinu ili u prolazu; založiti, baciti u kljun

✧ *prasl.* *žьvati, *žьvakati (*rus.* ževát', *polj.* żuć) ← *ie.* *gyew- (*stvnjem.* kiuvan, *stengl.* céowan)

žvȁl|a *ž* ⟨G *mn* žvâlā⟩ **1.** ⟨*mn*⟩, *v.* žvale **2.** *pejor.* usta čovjeka [*razvaliti ~e* galamiti, razvikati se] // **žvȁlav** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji ima žvale; **žvȁlāvčev** *prid.* koji pripada žvalavcu; **žvȁlavōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ stanje onoga koji je žvalav; **žvȁl|e** *ž mn* ⟨N žvȁla, G *mn* žvâlā⟩ **1.** metalni dio uzde koji se stavlja konju u usta iznad jezika **2.** *pat.* oboljenje

sluzokože u kutovima usana; **žvȁlice** *ž dem.* od žvale (2); **žvȁliti** (koga, što) *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. sad.* -lēći, *gl. im.* -ljēnje⟩ **1.** namicati konju žvale; zauzdavati, viličiti **2.** *pren.* obuzdavati **3.** *pejor. žarg.* ljubiti; **žvȁlo** *sr* **1.** čeljusti (kad su otvorene i razjapljene), ralje **2.** *reg.* klanac, ždrijelo **3.** *geogr.* grotlo [*Potočna voda pjeneći se grmi/Jamino ~ guta je i pije*]

✧ *prasl.* *žьvadlo (*rus.* žválo: gornja čeljust) ≃ *v.* žvakati

žvàmpiti (∅) *dv.* ⟨*prez.* -īm, *pril. sad.* -pēći, *pril. pr.* -īvši, *prid. rad.* žvàmpio, *gl. im.* -pljēnje⟩ *reg.* **1.** ishlapjeti/hlapjeti (o tekućinama i sl.) **2.** *podr.* ishlapiti/hlapiti, postajati/postati senilan

✧ *mlet.* svampare

Žváne m. os. ime, *v.* Ivan

žveàrīn *m* ⟨G žvearína⟩ *reg.* sat sa zvoncem za buđenje; budilica

✧ *tal.* svegliarino: pozivanje, opomena ≃ svegliare: probuditi

žvègla *ž* ⟨G *mn* žvéglā/-ī⟩ *glazb. etnol.* svirala // **žvèglati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ *reg.* **1.** svirati žveglu **2.** *pren.* pričati, brbljati; **žvèglice** *ž mn glazb. reg.* skupni naziv za sve vrste narodnih svirala (ob. što se izrađuju u selima Hrvatskog zagorja); **žvȅgljār** *m reg.* onaj koji svira žveglu; frulaš

✧ *njem.* Schwegel

žvȅlt (**žvêlto**) *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ *reg.* koji je okretan, žustar, čio, brz na mislima i u djelovanju; šlagfertig

✧ *mlet.*, *tal.* svelto

žvenȉmenat *m* ⟨G -ēnta, N *mn* -ēnti⟩ *reg.* nesvijest, nesvjestica

✧ *mlet.*, *tal.* svenimento

žvèplo *sr* (**žvèpla** *ž*) *reg.* sumpor (za zaštitu bačve u kojoj se njeguje vino) // **žvèplan** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ previše sumporen, u kojem se osjeća sumpor i šteti okusu i mirisu (o vinu); **žvȅplati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* žvepliti; **žveplènjāk** *m* ⟨G žveplenjáka, N *mn* žveplenjáci⟩ *reg.* žuti grah; **žvèpliti** *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. sad.* -lēći, *gl. im.* -lēnje⟩ *reg.* sumporiti, kaditi sumporom (ob. bačvu); žveplati

✧ *njem.* Schwefel

žvȉgnuti (∅) *svrš.* ⟨*prez.* -nēm, *pril. pr.* -ūvši, *prid. rad.* žvȉgnuo⟩, *v.* švignuti

✧ *ekspr.*

žvrgòljiti *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. sad.* -ljēći, *gl. im.* -ljēnje⟩ glasati se kao ptica; cvrkutati

✧ *onom.*

žvȓk *m* ⟨N *mn* žvȑkovi⟩ **1.** (+ *potenc.*) pokretni kotačić kao dio ručnog pomagala za rezanje razvučenog tijesta (ob. ostavlja krivudav trag prema svom obliku) **2.** kotačić kao dio mamuze

žvȑljotina *ž*, *v.* čvrljotina

✧ *ekspr.*

DODACI

NAD STOLJEĆIMA HRVATSKOGA JEZIKA

Marko Samardžija

U prvome, latinsko-hrvatskome dijelu svoga *Gazofilacija* (=riznica), jednoga od najboljih u dugome nizu vrijednih starijih rječnika hrvatskoga jezika, Ivan Belostenec za riječ *dictionarium* kaže čitatelju (čitateljici) da je to »rechih na red posztavlyena knyiga, vuchecha, kay vszaka diachka (tj. latinska – M. S.) rech z-drugem jezikom znamenuje«, ali i da je to »ova iszta knyiga kû vu rukah imas«. Knjiga koju čitatelj(ica) drži u ruci čitajući ove retke upravo je onakva kakvom je opisuje Belostenec (»rechih na red posztavlyena knyiga«), dakle knjiga u kojoj se na dostupan način nude osnovni podaci o tisućama i tisućama imena i hrvatskih riječi, riječi iz općega leksika i strukovnih nazivlja, različitih po podrijetlu i starosti, po stupnju prilagodbe i čestoći upotrebe. Mnoge su od tih riječi neposredni, pouzdani, a nerijetko i jedini svjedoci postojanja hrvatskoga jezika od davne davnine, potvrda njegove prisutnosti na kamenu ili pergameni, u kraćim ili dužim, na početku pretežito crkvenim, a poslije pretežito svjetovnim zapisima koji do nas često nisu ni došli cijeli nego tek u većim ili manjim odlomcima. Ostavimo li postrani rana stoljeća hrvatske prisutnosti na sadanjim prostorima, o čemu inače postoje vrlo oskudna pouzdana svjedočenja pa se stoga i nazivaju »tamnima«, vrijeme od Baščanske ploče ponešto je izdašnije potvrdama dokumentarne vrijednosti. Te potvrde, istina, više posvjedočuju da se onda hrvatskim pisalo (a posredno i da se njime govorilo) te da je već tada upravo tako nazivan (Razvod istarski, Vinodolski zakon), a zamjetno oskudijevaju dokazima o društvenome (sociolingvističkome) položaju hrvatskoga jezika u stoljećima u kojima su mu takmacima u prestižnosti bili ponajprije latinski i staroslavenski.

S kraja 15. stoljeća dopro je do nas bolni jauk »mnogo grešnoga Martinca popa, plemenem Lapčanina« koji, u zapisu umetnutu u brevijar!, nedugo nakon Krbavske bitke (4. rujna 1493) o tadanjim hrvatskim prilikama svjedoči tvrdnjom da Turci »nalegoše na jazik hrvatski posilajući zastupi velike«. Tako će početi dva stoljeća ucviljene Hrvatske (plorantis Croatiae saecula duo) na čijoj će se polovici na hrvatskome jezičnom prostoru, u granicama uspostavljenima ishodom Sisačke bitke (22. lipnja 1593), postupno započeti oblikovati dva književna (pisana) jezika: s kajkavskom osnovicom u habsburškome dijelu hrvatskih

zemalja i sa snažnim utjecajem isusovačkoga školstva, a sa štokavskom osnovicom na područjima pod Osmanima i Presvijetlom (Mletačkom Republikom) s odlučujućom ulogom franjevaca redodržave Bosne Srebreničke te u Dubrovačkoj Republici. U to će vrijeme, izvan hrvatskih krajeva, ali iz pera hrvatskih autora, svjetlost dana ugledati prvi veći rječnik hrvatskoga (petojezični *Dictionarium* Šibenčanina Fausta Vrančića objavljen u Mlecima 1595) i prva, latinski pisana gramatika (*Institutiones linguae Illyricae* Pažanina Bartola Kašića objavljena u Rimu 1604), djela koja su, svim teškoćama usprkos, hrvatski jezik trajno svrstala na filološku kartu Europe.

Mora se također spomenuti da su se hrvatski jezik i književnost njime pisana dugo morali suočavati s dvama trojstvima: idiomskim (čakavsko-kajkavsko-štokavskim) i grafijskim (ćirilično-glagoljično-latiničnim). Razlike iz prve skupine nastojali su u 17. stoljeću prevladati pisci ozaljskoga jezično-književnoga kruga oko Petra Zrinskoga i Frana Krste Frankopana, ali su njihova nastojanja naprasno prekinuta nakon neuspjeha urote (1671) i glavosijeka njezinih vođa.

Prva polovica 18. stoljeća, nakon Karlovačkoga (1699) i Požarevačkoga mira (1718), donijet će novi zamah u leksikografiji (objavljeni su rječnici Ardelia della Belle, Franje Sušnika i Andrije Jambrešića te, postumno, Ivana Belostenca), dok će druga polovica donijeti prosvjetiteljstvo, a s njime i bitno funkcionalno širenje hrvatskoga jezika obiju osnovica potvrđeno nizom književno nevažnih, ali za učvršćenje polifunkcionalnosti jezika iznimno važnih djela.

Konačno, kraj 18. stoljeća donijet će i prvo izravno uplitanje politike u društveni položaj hrvatskoga jezika. Zato među dokumentima o hrvatskome jeziku i njegovome sociolingvističkom položaju posebno mjesto ima jedan u kojemu se hrvatski uopće ne spominje! Naime, kad je budimski sabor na samu početku kratke vladavine (1790–1792) cara i kralja Leopolda II predložio da mađarski jezik postupno postane uredovnim u Ugarskoj i Hrvatskoj, hrvatski su nunciji taj prijedlog otklonili izjavom (*Declaratio ex parte nunciorum Regni Croatiae)* u kojoj, današnjemu čitatelju neobično, brane i hvale – latinski jezik. Hrvatski nunciji ne traže tada »da se upotreba latinskoga jezika i dalje zadrži u javnim poslovima« samo zbog toga što je latinski stoljećima jezik zapadnoeuropske uljudbe i zato posve udomaćen, nego i zbog toga što su svjesni činjenice da Hrvati tada imaju dva podosta različita i u visokome stupnju ustaljena književna jezika: jedan kajkavske osnovice na sjeverozapadnome, a drugi štokavske osnovice na ostalome dijelu hrvatskoga jezičnog područja. U takvoj situaciji zagovarati hrvatski kao protutežu mađarskomu značilo bi istodobno preuzeti odgovornost za izbor između dviju spomenutih književnojezičnih mogućnosti, a to je iz mnogih razloga tada bilo gotovo nemoguće. Stoga je konačna odluka u korist književnoga jezika štokavske osnovice kao općehrvatskoga, u posve drugačijim prilikama, nakon što je uobličena svijest »o hasznovitosti piszanya vu domorodnom jeziku«, donesena gotovo pola stoljeća poslije, u vrijeme hrvatskoga narodnoga preporoda.

Također u preporodno vrijeme, uglavnom nastojanjem Ljudevita Gaja, riješena su glavna pitanja oko uređenja hrvatskoga latiničnoga slovopisa (grafije). Preporoditelji će iznijeti i pretežit dio tereta u nastojanju da se hrvatskomu prizna status »diplomatičkoga« (=službenoga) jezika namjesto latinskoga, što će prihvatiti i posljednji staleški sabor potkraj 1847. i prvi narodni god. 1848, drugi na početku banovanja Josipa Jelačića, a na temelju 6. točke *Narodnih zahtěvanja* kojom se tražilo »uvedenje narodnoga jezika u unutarnje i izvanjsko upravljanje kraljevinah naših i zajedno u sve višje i manje učionice«.

Bachov apsolutizam (1849–1860) odgodio je provedbu spomenutih odluka Hrvatskoga sabora za desetak godina. Gotovo na samome početku apsolutizma skupina hrvatskih, srpskih i slovenskih filologa i književnika održala je u Beču, 28. ožujka 1850. neslužbeni sastanak i na njemu potpisala zaključke poznate kao *bečki književni dogovor*. Bila je to za suvremenike, pa i u desetljećima poslije, samo nevažna epizoda, koja je tek od kraja 19. i, navlastito, u 20. st. često mistificirana i proglašavana važnom, pa i povijesnom.

Tako je stjecajem prilika tek god. 1860, nakon Listopadske diplome i još odlučnije nakon pisma Franje Josipa banu Josipu Šokčeviću od 5. prosinca 1860. (»...naredjujem da hrvatsko-slavonski jezik ima i kod namjesništva i kod banske stolice valjati kao službeni i uredovni, i to u nutarnjoj službi i u obćenju s ostalimi političkimi i službenimi oblastmi...«), počelo stvarno uspostavljanje hrvatskoga jezika kao »službenoga i uredovnoga«, ali i tada samo za bansku Hrvatsku i Slavoniju, dok će se u drugim dijelovima hrvatskoga jezičnog područja (Vojna granica, Dalmacija, Istra) sociolingvistički položaj hrvatskoga jezika tek nakon toga postupno početi približavati stanju u krajevima pod banskom vlašću. O službenome nazivu službenoga jezika Hrvatski je sabor raspravljao na svome zasjedanju koje je trajalo od 15. travnja do 11. studenoga 1861. Problem je na 13. sjednici (18. svibnja 1861) otvorio Ivan Kukuljević Sakcinski prijedlogom »glede uvedenja narodnog jezika«, o čemu je Sabor vrlo iscrpno raspravljao na svojoj 58. sjednici 10. kolovoza 1861. Iako je za sabor iz 1861. rečeno da je iznimno važan jer su na njemu »položeni temelji za novu, modernu Hrvatsku« (J. Šidak), za izbor naziva službenoga jezika to se nikako ne može reći, jer je nakon niza iznesenih prijedloga (narodni, hrvatski, hrvatsko-slavonski, hrvatsko-slavonsko-srbski, hrvatsko-srbski, hrvatski oli srbski, jugoslovjenski, jugoslavenski) u poznati saborski *Članak LVIII. O narodnom jeziku* prihvaćen naziv *jugoslavenski jezik*. Premda je tadanji kancelar Ivan Mažuranić prije negoli je zaključak upućen kralju na odobrenje naziv jezika promijenio u hrvatski, kralj spomenuti saborski zaključak ipak nije prihvatio, za što glavni razlog po svoj prilici nije toliko bio sam naziv (hrvatskoga!) jezika, koliko pretpostavka da će se tako bitno smanjiti područje upotrebe njemačkoga jezika.

Kad je u drugoj polovici šezdesetih godina 19. stoljeća prevladalo mišljenje o potrebi dualnoga preuređenja

Habsburške Monarhije i to ozakonjeno austro-ugarskom nagodbom (1867), pitanje službenoga jezika u Trojednoj Kraljevini Hrvatskoj, Slavoniji i Dalmaciji ponovno je aktualizirano u vezi s hrvatsko-ugarskom nagodbom (1868) u kojoj se položaj i upotreba hrvatskoga određuju u čak pet članaka (čl. 56–60). Nagodba je ostala temeljnim dokumentom o službenome položaju hrvatskoga jezika sve do kraja Austro-Ugarske Monarhije usprkos brojnim hrvatsko-mađarskim jezičnim nesporazumima koji protkivaju veći dio zadnjih desetljeća u zajedničkoj državi.

Vrijeme od preporoda prema kraju 19. stoljeća u hrvatskoj se filologiji uobičajeno naziva vremenom filoloških škola jer se u to doba, nerijetko u vrlo žestokim polemikama, oblikovalo nekoliko u koječemu različitih pogleda (»škola«) na izgradnju općehrvatskoga standardnoga jezika uz jasno profiliranje i suprotstavljanje dviju koncepcija njegova pravopisa. Potkraj 19. stoljeća u hrvatskoj su filologiji, uz izravnu pomoć unionističke politike, dominantnim pravcem postali hrvatski vukovci, nekritički nasljedovatelji i hvalitelji Vuka Stefanovića Karadžića i Đure Daničića (Franjo Iveković, Ivan Broz, Pero Budmani, Armin Pavić, Tomo Maretić, Vatroslav Rožić). Utjecaj djelatnosti i djelâ hrvatskih vukovaca protegnuo se duboko u 20. stoljeće i tako izravno, nakon 1918, pripomagao razvoju jezičnoga unitarizma koji je najjasniji u dvjema ustavnim odredbama o službenome jeziku (srpsko--hrvatsko-slovenački!) u Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca i njezinu produžetku Kraljevini Jugoslaviji. A te će ideje, nakon relativno kratkih i međusobno u velikoj mjeri različitih epizoda za Banovine Hrvatske (Društvo Hrvatski jezik, Pokret za hrvatski književni jezik), Nezavisne Države Hrvatske i avnojske Jugoslavije, bitno utjecati na službenu (unitarnu) jugoslavensku jezičnu politiku od početka pedesetih do sredine šezdesetih godina 20. stoljeća, tj. od vremena uoči ankete Letopisa Matice srpske i novosadskoga dogovora (1954) do Deklaracije o nazivu i položaju hrvatskog književnog jezika (u proljeće 1967), a dijelom sve do poznatoga članka o jeziku u Ustavu SR Hrvatske god. 1974.

Ali i kad se filmskom brzinom prolazi kroz neprilike što su ih donijele godine i desetljeća netom minuloga stoljeća, ne smiju ostati nespomenute neke važne epizode poput Skerlićeve ankete (1914) i s njom tijesno povezane pojave hrvatskih književnika koji su zagovarali (i prakticirali!) ekavicu kao književni izraz (1915–1928; *v.* članak »E« A. B. Šimića) te prvo unificiranje pravopisa (1928). Nadalje tu su, u drugoj Jugoslaviji, duge polemike oko provedbe zaključaka novosadskoga dogovora i odustajanje Matice hrvatske od njega (1960–1971), pa polemike oko koncepcije zajedničkoga rječnika Matice hrvatske i Matice srpske (1968–1971) uključujući i neuspio pokušaj novoga dogovora (4. i 5. siječnja 1969). Spomenuti se svakako moraju i sporovi oko pravoga smisla spomenutoga 138. članka Ustava SR Hrvatske s prijedlozima za njegovu promjenu kao i Zaključci o jezičnoj politici u SFRJ obznanjeni 18. travnja 1986. u Zagrebu na posebnoj sjednici predstavnika tadanjih republičkih i

pokrajinskih komiteta SKJ. Toga opširnog, ali jezično i sadržajno nepopravljivo loše sročena dokumenta odmah su se odrekla obojica na sjednici prisutnih kroatista (*v.* »Danas«, br. 219 i 221 iz god. 1986).

Napokon, lapidarna formulacija prvoga stavka 12. članka Ustava Republike Hrvatske iz prosinca 1990. s jedne je strane točka na i svih dotadanjih sporova i prijepora, polemika i nesuglasja, a s druge, početak novog i posve drugačijega razdoblja u društvenoj povijesti hrvatskoga (standardnog) jezika.

Na pragu 20. stoljeća A. G. Matoš je ustvrdio da je »i (hrvatski) jezik produkt naše zemlje kao i mi« i da je »proizvod odnošaja Hrvata prema Hrvatskoj, prema polju, gori, šumi i zraku, prema našim cvjetićima i našim planetima« te da zbog toga »ima sve posebne boje, zvukove, oblike i osobine naše zemlje: buran kao senjska bura, mekan kao dvojnice, zanijet kao procvjetala grana ružmarina, tužan kao kraška udolina, veseo kao tambura i dubok kao mrak naših šuma i tragika našeg mora«. Iako izbor dokumenata o davnoj i nedavnoj prošlosti hrvatskoga jezika svojom glavninom ne daje povoda pjesničkim zanosima, to nikako ne znači da se s tim dokumentima, s njihove poučnosti, nije korisno upoznati.

BAŠČANSKA PLOČA (o. 1100)

[transliteracija prema glagoljičkom precrtu i čitanju Branka Fučića; Eduard Hercigonja, *Tropismena i trojezična kultura hrvatskoga srednjovjekovlja*, Matica hrvatska, Zagreb 1994: 32]

a[zь vьime o]tca i s(i)na [i s](ve)tago duha azь

opat[ъ] drъžiha pisahъse o ledi[n]ě juže

da zъvъnimirъkralъhrъvatъskъï [vъ]

dni svoj ę vъsvetuju luciju i sv[edo]-

mi županъdesim(i)ra krъ[ba]vě mra[tin]ъ vъ l(i)-

cě pr(i)bъnebža [s]ъposl[ъ] vin[od](o)lě [ěk](o)vъv(ь) o-

tocě da iže to poreče klъni i bo(gъ) i bï ap(osto)la i g e-

van(je)listi i s(ve)taě luciě am(e)nъ da iže sdě žive-

tъmoli za ne boga azъ opatъ d(o)brovitъ zъ-

dahъ crěkъvъ siju i svoeju bratiju sъ dev-

etiju vъdni kъneza kosъmъta oblad-

ajućago vъsu kъrainu i běše vъ tъ dni m-

ikula vъotočьci [sъ s]vetuju luciju vъ edino

prijevod:

(Ja) U ime Oca i Sina i Svetoga Duha. Ja

opat Držiha pisah ovo o ledini koju

dade Zvonimir kralj hrvatski u

dane svoje Svetoj Luciji. I svjedo-

ci: župan Desimir u Krbavi, Mratin u Li-

ci, Pribineg, ovaj poslanik u Vinodolu, Jakov u o-

toku. Da tko to poreče neka kune ga Bog i 12 apostola i 4 e-

vanđelista i sveta Lucija. Amen. Da tko ovdje živi

neka moli za njih Boga. Ja, opat

Dobrovit zi-
dah crkvu ovu i sa svoje braće dev-
etoricom u dane kneza Kosmata koji je vlad-
ao svom krajinom. I bješe u te dane N-
ikola u Otočcu sa Svetom Lucijom za-
jedno.

Baščanska je ploča najpoznatiji hrvatski epigrafski spomenik. Prvotno je služila kao plutej (pregradna ploča) između prezbiterija (prostora za svećenstvo) i lađe (prostora za puk) u benediktinskoj opatijskoj crkvi Sv. Lucije u Jurandvoru kraj Baške na otoku Krku. Pisana je prijelaznim tipom između oble i uglate glagoljice s više umetnutih ćiriličkih odn. latiničkih slova. U njoj je prvi put posvjedočeno hrvatsko ime na hrvatskom jeziku i ona dokazuje da je kvarnersko područje bilo u granicama Hrvatske kralja Zvonimira.

Pismo pape Inocenta IV senjskom biskupu Filipu (1248)

»(Venerabili fratri) Episcopo Sceniensi (etc.). Porrecta nobis tua petitio continebat quod in Sclavonia est littera specialis, quam illius terre clerici se habere a beato Jeronimo asserentes, eam observant in divinis officiis celebrandis. Unde ut illis efficiaris conformis, et in terre consuetudinem in qua consistis episcopus immiteris, celebrandi divinia secundum dictam litteram a nobis suppliciter licentiam postulasti. Nos igitur, attendentes quod sermo rei et non est res sermoni subiecta, licentiam tibi in illis dumtaxat partibus ubi de consuetudine observantur premissa, dummodo sententia ex ipsius varietate littere non ledatur, auctoritate presentium concedimus postulatam. Nulli ergo etc. Nostre concessionis etc. Datum Lugduni IV Kalendas Aprilis (Pontificatus Nostri) anno quinto« (Archivio Segreto Vaticano, Reg. vat, br. 21, f. 522rv

prijevod:

»Predana nam tvoja molba sadržavala je da u Slavoniji postoji posebno pismo kojim se kler te zemlje, tvrdeći da ga ima od sv. Jeronima, služi u slavljenju bogoslužja. Zbog toga da bi se s njime poistovjetio i prilagodio se običaju zemlje u kojoj si biskup, ponizno si od

nas zatražio dopuštenje da možeš bogoslužje slaviti prema rečenom pismu. Mi, dakle, imajući na umu da je govor podložan stvari, a ne stvar govoru, podjeljujemo ti ovim pismom zatraženo dopuštenje, i to u onim krajevima gdje već postoji spomenuti običaj, s time da se različitošću pisma ne povrijedi smisao. Dano u Lyonu 29. ožujka 1248. pete godine (našeg pontifikata)«.

Pismo pape Inocenta IV najjasniji je i najizravniji dokaz prihvaćanja glagoljice i slavenskog bogoslužja u hrvatskim krajevima.

POVALJSKA LISTINA (1250)

[transkripcija prema: Dragica Malić, *Povaljska listina* kao jezični spomenik, Znanstvena biblioteka Hrvatskog filološkog društva, Zagreb 1988: 222–226]

V [jime] oca ı sına i svetago duha! Lěto od roždenija gospoda našego Isuhristovo tisućno i sto i osьmdeset i [četvrto]

Bi v dni [kraja] Beli, biskupa Mikuli otokom hvarskim i bračkim Brečko knez, otoko-

m Prvoš župan, sudja Desin, brešćik Prvoslav. Ti vsi sut dědići vladanju otočkomu. I v ti

dni bi Ratko pop i koludьr služe crkvi svetago Joana u Pavljah. I bi plk brački i hvarski s knezem

Brečkom na Bolu. I [nače] govoriti Ratko kalujer: »Kneže i vsi vlasteli! Molstir svetago Joana jest

velik bil prežde, kako vi věste, nь je zapustil, i jego [zemje]. Tako jesьm slišal da sije zemlje ježe vi dr-

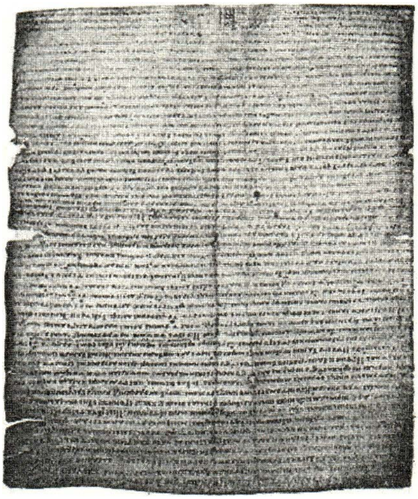
žite po Koncu, kneže i župane, jesu bili prěje svetago Joana crkve. Molju vi, vlastele, da biste je dali crkvi.« I reče Breč-

ko knez i Prvoš župan: »Budite bogu i Svetomu Joanu prošćeni kako sut bili.« I se sut te zemlje: na Kalih u

kostěrne; Dragićьnj dol; od niže spili do Rujnika; oklad Veljak; više jego niže Bunj oklad; pod crkьv

svetagi Nikulu tri okladi +. I bi potom Sebenja knez otokom. I pohvali vraćen'je kneza Brečkovo i župana Prvoša. I potom bi knez otokom Miroslav, sin Slavomir, unuk Vsemir, iže bi dědić vladan'ja knežja otoč-

koga. I pride k crkvi svetago Joana

na dьn svetago Joana s svojim rodom i potvrdi takoje ti zemlje ježe biše Breč-

ko vratil. I biše se udal člověk u molstir svetago Joana [jimenem] Smolьc, a reki: »Dohrani me smrti, a moja dědina

vsa budi u crkьv.« I to jego udan'je

pohvali knez Miroslav na tь dьn i župan Vidoš. I semu udan'ju Smolca biše svě-
doci Desislav, sin Grubenjin, i brat jego Radoš od Gmić; Prvoslav: Nemanja od Kurosěm; Dragota od Splěća-
n; Rade Kordijanić od Rogoznice; Dobronja: Zovidrug; Lukaj.
I zavede i sam župan Prvoš v crkьv i da mu pristava Petrihu.
I se sut te zemlje: na Trěbošini jedin dolьc; Ivanь-
č dolьc jedin; u [Grmači] dva; pri puti jedin na jug Grimače; tože Těšenj dolьc: od [njega] Dlgi dolьc; pod Zdav...
dva; Smrkovi jedin; Kneži oseči vsi s njivom jaže pri puti; tož čьbrjanj dolьc; u Husta vse; u Smokove jami tri;
u Gaće jedin; Kravoš jedin; Lihomir dolьc jedin; selo u kapišće crkve svete Marije do Gumna na većerin Graca, do pu-
ti Sutěske; u Veli luci od Razdoli [burnja] strana do vrha, pod [Zrjak] od Ploče do Restinina; tož od Meje do Japnenice;
tož Osěčišća; tož na Brězi oklad, za Naklom peča, Pod omendulu dolьc, više [Mladbi] oklad; tož Planikovi dolьc; tož
pod Rasohi dolьc; pod Gnjilišće peča; u Rasohah pod stěnov peča. Pride Poruga s svojim sinom Těhojem u crkьv svetago
Joana. I bista tu koludra i dasta selo svoje na Pražnicah, i vinogradi, i zemlje, i vse dostojanije [jiju] v crkьv svetago Jo-
ana. I biše tomu svědoci knez Sebenja, i knez Miroslav, i župan Dragoslav, i župan Vidoš. Vladinja prěprě Rašku
o lokvicu i o njivu do Gumna prěd županom Něgojem. Pristav Dobronja Mihanić. I da Vladinja lokvicu i njivu do
Gumna v crkьv svetago Joana. Svědok brašćik Restimir, Petrihna, Rade Kordijanić, Milota Dragomirić, Drago-
ta, Vlkoj. Ratko opat kupi u Dragoti četvrt dola za Lokvami, a drugu četvrt u živini i u Hranca. Svě-
dok pop Milko, Prvoslav Rastimirić, svědok Dobronja Hranotić. A Bokan mu da četvrti. Radovan Mi-
hović prěse na Hlmačni u Malih lokvah i [sьtvori jimi] sudbinu i [vьziskaše] cleza za sudbinu, ušćivene u će-
tiri spudi pšenice. Bi tomu clezu poručnik Dobronja Hranotić, Radidrug, Drakšan. I rěše vsi česnici: »Kto ne
da u tu [prstavšćinu] Stojan Radešević, Budilić Radun, Draš-
ko Dlgonjić, Mirko Mirešević.« I prodah ja Dobronja opatu Ratku [jih] čest za to poručje. I bi tomu svědok
Stanьc i sin jego Rucko, Dragoj, Priben, Družina, Mrčko. Pride Marija, raba Rašćina, isupivši se. I dala jej biše gospo-
ja vsega svojega četvrtu čest. I da ju u molstir svetago Joana u Pavljah. Bi Dragonja u Raške i da mu četvrtu čest od vse-
ga svojega. I da Dragonja i Marija vse u crkьv svetago Joana: zemlje na Rudinah o Zagoni i pod Zagon do Brusja; pod Smrěčevik
[...] njiva uzgoru vsa do vrha i polьg nje[je] okladi; niže o Gomile njiva; u [Tolanje] polače njiva; za Pribidružu gomilu njiva. Ku-
pih u [Veselka] njivu Volaršćik za tri bravi. Da Raška za lokvicu dolьc

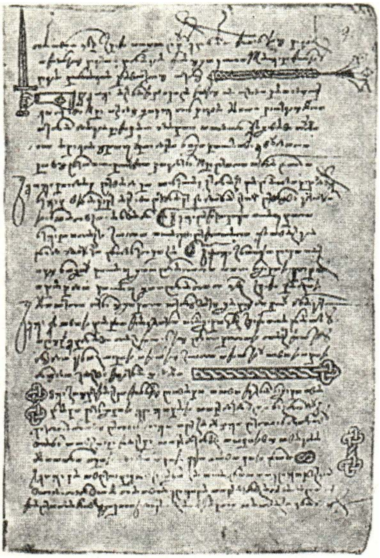
do Zavale. Da Dragonja i Marija s Stranah svoju
čest lozja, a čest jaže biše [Veselkova] kupih za pol cleza. Kupih u Hranote, u črnih, u živine za Rujnikom dolьc za clez.
Kupih u Rečimira vsu Vlkovšćinu u Brězih do vrha. Pride Vlkohna Petrešević u molstir svetago Joana u Pavljah
dav svoje ždrěbe zemlje. I bi tomu svědok Milota Radomirić, i brat jega Draško, i pop Radidrug. I se zemlje sut Svetago Joana
v Povljah: oklad Veljak i Ježe oboje, na buru jega i na jug; više jega dva oklada; i u Bunjah vse; gore nad Gomile dva oklada: do Mirko-
va, od Mirkova do Kopelišće; vse u Smokove od Gornjega studenca dolu do Rьca; i Gračišće s Nerězi vse; pol Deselina dolca; pod
Smokove njiva; na [Selcih] zemlje; nad Rasohi njiva; pod Kopitlje brdo zemlje; Radovnja do Rasoh; pod crkьv Nikulinu trije okladi; pod
Smokovje na Branjevo peča; žukovik s vrha do more; Rasohatica vsa s vsimi njivami na jug i na buru je; pod Njegodraže oseke do-
lьc; Vošćica od mora do duba; na buru [Zečeva] dolьc do vrha; [Zečeva] vse okolo. Pridosta dva člověka u [molstьr] svetago Joana, [jimenem] Poruga i
Smolьc i rěsta opatu Ratku: »Dohrani na smrt na naju vinogradi i [zemje]. Vse budite v crkьv svetoga Joana.« I [prije] je s vsim svojim.
Se bi na dьn svetago [Stepana] na Vrečinu. I tu bi knez Krnja, sin [Krsimir]. Svědok župan Dragoslav, črneha brašćik, opat Stanimir, sudja Prvoslav, Restimir brašćik, Desislav, sin Srdanj, Milota Radomirić, Dragota Vlčinić. + Az Blasi, slišav od [piskupa] Miku-
le, od kneza Vlašćina, od županja čeprnje, od sudje Luke, potvrjaju i ukladaju ruku moju.
+ Ja Joan, kanunik Svetago Dujma i prisežen pisьc hvarski, za povelěnije gospodnje Nikule biskupa hvarskoga, i kneza Vla-
šćina, i župana [čeprenje], i suca Luke i moljenije Joanje, opata Svetago Joana, pisah i zlamenah učnim
zlamenijem. čto vidih pisano u staru knjigu, to pisah. Od roštva Hristova lět tisuća i dvi sti i pedeset, i prvi měseca dečebra.

Povaljska je listina najstariji spomenik pisan hrvatskom ćirilicom. To je posjedovna isprava benediktinskoga samostana Sv. Ivana Krstitelja u Povljima na otoku Braču koju je napisao kanonik splitske prvostolnice i hvarski pisar Ivan 1. prosinca 1250, kako se doznaje iz same listine. Pisana je mješavinom narodnoga i staroslavenskoga jezika i ukazuje na političke, društvene, gospodarske, pravne i kulturne prilike prostora i vremena u kojem je nastala.

VINODOLSKI ZAKON (1288)

[prema: Lujo Margetić, *Vinodolski zakon/La legge del Vinodol/Das Gesetz von Vinodol/The Vinodol Law*, Adamić & Vitagraf, Rijeka 1998]

Vь ime B(o) žie, amen. Let g(ospod)nih 128[8], indicio pravo
dan 6 miseca jenvara.
Vь vrěme krala Ladislava preslavnoga

kra-
la ugrskoga kralestva nega leto 6 na deset[e].
Va vrime ubo velikih muži gospode Fedri-
ga, Ivana, Levnarda, Duima, Bartola i Vida,
krčkih, vinodolskih i modruških kne-
zi.
Zač dole kr[at] videći ludi ki bludeći
svoih stariih [i i]skušenih zakon zato ubo edin
po edinom i [vsi] ludi vinodolski žele-
ći
one stare d[obre z]akone shraniti e na puni ke
nih prvi v[sag]da su [shra]neni neurě-
eni.
Skupiše se vs[i] na kup [tako] crikveni
tako priprošći ludi svršeněm [iměju]ć zdrave svet
u Novom gradu pred obrazom [t]oga istoga kneza
Leonarda zgora imenovana i sbraše se od vsakoga
grada vinodolskoga ne vse st[a]riiši na vkup
na ke viahu da se bole spominahu v zakonih
svoih otac i od svoih ded ča bihu sli-
šali
i nim narediše i ukazaše tesnim zako-
nom da bi vse
dobre stare iskušane zakone u Vinodol činiti
položiti v pisma od kih bi se mogli spomenuti
ili slišati od svoih otac i ded zgora reč-
enih
tako od sada naprid mogu se uleći blu-
enja te
riči i nih dětce vrime ko pride da ni-
maju primis-
alě v tih zakonih. Ki ubo buduć izbrani na to
od tih istih ludi vinodolskih z Novoga grada
črna, dvornik vsega Vinodola i od knezi zgora reče-
nih <tako od sada naprid mogu se ule-
ći blueně
te riči i nih dica vrime ko pride da ni-
maju primisalě
v tih zakonih. Ki ubo buduć zbrani na to od tih is-
tih ludi vinodolskih z Novoga grada črna dvornik
vsega Vinodola i od knezi gore rečeni-
h> Petar plo-
van i Vlkona Pribohna satnik, Janac Saražin,
Bogdan Vlčinić. Z Ledenic Ratko prvad i Ra-
doslav popove, Dobroša satnik. Iz Bribira Drago-
slav arhiprvad i Bogdan pop, Zlonomer

satnik. Juril-
av Gradenić. Z Grižan Luban i Petar popovi,
Domian satnik, Dunat i Dragolub i Vidomir
Vlčić. Iz Drivenika Dragolub satnik i Mikula
Dragolub i Pribinig. A iz Hrilina Raden plovan
i Ivanac satnik, živina sudac i Kliman Nedal.
Iz Bakra Krstiha plovan i Grubina pop, Ivan sat-
nik, Derga Vlčina i Nedrag. Iz Crsata Vazmi-
na plovan i Nedrag satnik, Dominik sudac i Vieka.
Iz Grobnika Kirin plovan i Slavan satnik i Dom-
ian Kinović, Paval Slavina Vukodržić

Misal Kneza Novaka, 1483.

i ti vsi pisani na vkup skupleni od vole općin-
ske i edinim pristanem i nareenjem sabranim vse
općini vinodolske ke budu zdola pisane vola
ke su slišali od svoih stariih.
(čl. 1) Najprvo da ako ka od crikav općinskih z Vinodola
imaju se kerstiti vola ih bude kerstiti g(ospo)d(i)n
biskup v koi biskupii e crikav rečena nima
imiti od keršćenja rečenoga neveće vernez benet-
ačkih soldini 40 tr 1 obed tr 1 večeru a na-
vlašćno od onih ki učine tu crikav ker-
stiti. Žakan
ubo ki za biskupom stoi v toi istoj crikvi zov-
e se hrvatski malik a vlaški macarol
ima za to isto posvećenje dobiti samo bolanča
15 sitnoga mletačkoga novca. (...)
(čl. 72) I nadalje zastupnik nije vjerdostojan u parnici, ako ne bi
bio zaprisegnut, osim ako bi bio poslan
od dvora, a tog se zastupnika zove
hrvatski arsal. (...)
Vinodolski je zakon, sastavljen u Novom 6. siječnja 1288 (a sačuvan istom u glagoljskom rukopisu iz 16. st.), najstariji hrvatski zakonski spomenik, pisan brzopisnom (kurzivnom) glagoljicom. On je trebao urediti pravne odnose kada su se, dotada slobodne vinodolske općine, našle u feudalnom posjedu krčkih knezova (*kasnijih Frankopana*) *darom kralja Andrije II 1255. godine. U Zakonu se često ističe da je on kodifikacija starih dobrih običaja, no zapravo se išlo za osigura-*

njem kneževih prava i definiranjem kaznenoga prava, te nam on vrlo dobro oslikava društvenu situaciju u našim primorskim mjestima toga doba. Uza sve to u njem je prvi put posvjedočena poraba imena »hrvatski« za oznaku našega jezika.

ŠIBENSKA MOLITVA

(polovicom 14. st.)

[prema: Dragica Malić, *Šibenska molitva* (*filološka monografija*), »Rasprave Instituta za jezik«, knj. 2, JAZU, Zagreb 1973: 87–93 i Vjekoslav Štefanić (prir.), *Hrvatska književnost srednjega vijeka*, Pet stoljeća hrvatske književnosti, Matica hrvatska i Zora, Zagreb 1969: 374–376]

Oracio pulcra et devota ad beatam virginem Mariam
O blažena, o prislavna, o presvitla svarhu vsih blaženih
Bogom živim uzvišena, s vsimi božjimi dari urešena!
O prislavna prije vsega vika, Bogom živim zbrana,
O umiljena divo Marije!
Gospoje, ti si blaženih patrijarah uprošan'je.
Gospoje, ti si blaženih prorokov proročastva ispulnjen'je.
Gospoje, ti si an'jelsko pozdravljen'je.
Gospoje, ti si Boga živoga obsijan'je i okripljen'je.
Gospoje, ti si Svetoga Duha osvećen'je i okripljen'je.
Gospoje, ti si sina božja mati i k semu svitu saznan'je [i] proslavljen'je.
Gospoje, ti si vse vere karstjanske kripko udaržan'je i okripljen'je.
Gospoje, ti si nevere karstjanske potartan'je.
Gospoje, ti si vse moći Luciferove skušen'je.
Gospoje, ti si vsega upada an'jelskoga napulnjen'je.
Gospoje, ti si blaženih van'jelist pravo naučenje.
Gospoje, ti si blaženih apostolov čisto i jisto skazan'je.
Gospoje, ti si blaženih mučenikov moć i vse pokripljen'je i pomožen'je.
Gospoje, ti si blaženih ispovidnikov spaseno domišljen'je i vsako zbrano nadahnut'je.
Gospoje, ti si blaženih pustinnikov pića i vsako slatko nasićen'je.
Gospoje, ti si blaženih div i mučenic kruna i vse urešen'je.
Gospoje, ti si vsega dvora nebeskoga čast, slava i vse počten'je.
Gospoje, ti si uznesena od sina tvoga, a Boga moga s velikim počten'jem i s vesel'jem sa vsem oblastev va vse nebesko vladan'je.
Gospoje, tebe posluša vse božje tvoren'je.
Gospoje, ti si vsega božja tvoren'ja obnovljen'je.
Gospoje, ti si našeje matere nevoljnoje boliznivoga jimena prominjen'je.
Gospoje, ti si vsih dari i milosti božjih potverjen'je.
Gospoje, ti si sidećih u tamnici provitljen'je i obsijan'je sal[n]čenoje.
Gospoje, ti si ležećih v golbini paklenoj sdi prošćen'je – id est in mundo presenti.
O blažena, o prisvećena, o umiljena, o pričista divo Marije, mati sina božja!
O cesarice nebeska, o kraljice višnja!
Gospoje, an'jelska, o zvezdo morska,

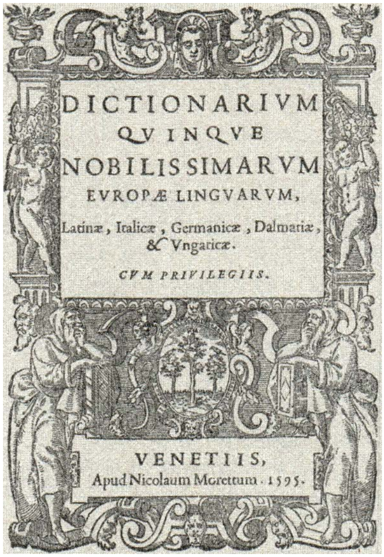
o odvitnice karstjanska!
Gospoje, ti si mati nevoljnih sirot, Gospoje, ti si utišen'je žalostnih udovic.
Gospoje, ti si vesel'je dreselih mužatic i udovic i divic.
Gospoje, ti si skupljen'je dolžnih, Gospoje, ti si izbavljen'je uznih i jatih.
Gospoje, ti si vse utočišće vsih vernih, nevoljnih i žalostnih.
Gospoje, ti si vse ufan'je vsih nas vernih karstjan grišnih.
Gospoje, ti si život i skrišen'je vsih vernih tvojih i grišnih.
Gospoje, ti si pomoćnica i kraljica vsih vernih, slabih i nemoćnih.
Gospoje, ti si otvoren'je vrat rajnih vsih tvojih vernih i želećih i devotih.
Gospoje, ti si obraz i zarcalo vsih redovnikov i redovnic vsih vernih.
Gospoje, ti si družbenica tebe želećih i počtovajućih vsih vernih.
Gospoje, ti si strah i bojazan vsih duhov nečistih i vsih djaval upadnih.
O blažena, o prisvećena, o umiljena, o pričista divo Marije!
Moli za nas i vas pulk karstjanski Sina Božja, Sina tvoga,
Ki se prije sega vika od Boga Oca – id est a patre – na nebesih brez matere
rodil, od njega se ni nigdar razdilil, v jedinstvi Svetoga
Duha s Bogom Ocem vazda pribival, voljov Boga oca [po] Svetom
Dusi v tvoje blaženo tilo se je vputil. S onov blaženov pultev [v]
prisvećeni v teli v tom devet miseci pribival Bog vični,
jisti, človik živi, pravi, vrimenni. Na konci deveta miseca
bog se i človik se rodil s onovje blaženo[v]je pultev pričiste beate Marije virginis.
Osmi dan blaženu karv hoti proliti.
V onoj blaženov karvi pulti prija svarhu sebe blaženo karšćen'je, nam je pusti i zapovidi.
V onoj blaženoj pulti bi lačan i žajan – id est sicut de samaritana p[...].
V onoj blaženov pulti bil i jil, v onoj blaženov pulti [...] dan.
V onoj blaženov pulti bi kupljen i prodan pro XXX-a argenteis.
Veruju, Sinu Božji, da si hotil prisvećenu tvoju prodati pult,
a vernih tvojih skupiti blaženov karvev, mukov i voljov.
Smartju od neprijatelja našega hoti nas skupiti.
Veruju, Sinu Božji, da si hotil blaženu pult tvoju ožalostiti,
a vernih tvojih slatkim darom milosti tvoje utišiti.
Veruju, Sinu Božji, da si hotil sa vsom pultju tvojem za ljubav života našega umriti, a veličastvimi boštva tvoga
paklena vrata razbiti i svetih otac – id est sanctos patres
svitlim darom milosti tvoje prosvitliti, vrata rajna njim
sa vsimi vernimi otvoriti, vernih tvojih kupno
s blaženov pultju tvojev hoti treti dan od smarti na život hoti skrisiti. Post dies Xla ad celum ascendens et promittens spiritum sanctum mittere.

Jedan od najstarijih hrvatskih latiničkih tekstova (i najstariji hrvatski latinički pjesnički tekst) zapisan u kodeksu koji se nalazi u franjevačkom samostanu u Šibeniku, a izvorno je iz Bribira. Šibenska je molitva pohvala Gospi djelomično u stilu talijanskih lauda tzv. flagelanata ili bičevalaca iz 13/14. st. pisana recitativnom, ri-

tmičkom prozom s težnjom, uglavnom nepravilna, rimovanja ključnih riječi na kraju redaka. Jezik je spomenika srednjodalmatinski čakavski.

Faust VRANČIĆ, Dictionarivm qvinqve nobilissimarvm Evropæ lingvarvm, Latinæ, Italicæ, Germanicæ,Dalmatiæ & Vngaricæ (1595)

predgovor: [prema: Faust Vrančić, *Dictionarium...*, Novi Liber, Zagreb 1992 (pretisak)]

DICTIONARIVM
QVINQVE
NOBILISSIMARVM
EVROPÆ LINGVARVM,
Latinæ, Italicæ, Germanicæ, Dalmatiæ, & Vngaricæ.
CVM PRIVILEGIIS.
VENETIIS,
Apud Nicolaum Morettum. 1595.

Avthor Benigno Lectori Salutem.
Slavonicam tantùm atque Vngaricam linguam, hoc meo libello compræhendere institueram, reliquæ enim satis hactenus uulgatæ & excultæ sunt, ideo acta agere, si eas adiungerem uidebar. Verùm cum plurimis me rem gratam facturum existimarem: eas quoque addidi, tantò facilius, quod non ex alieno penario mihi depromendæ erant. De ijs multa præfari non libet, sed tantùm paucis admonere, quo modo tibi uocabula trium posteriorum, ut ea rectè pronuncies, legenda sint.
Teuthonica igitur lingua, quantum ego animaduertere potui, ab ijs populis Germaniæ, qui ad Septentrionem, & Occidentem degunt, sicuti scribitur ita plerumque & pronunciatur; ab ijs uerò qui ad Orientem & Meridiem sunt aliter exprimitur. Regulas eius rei, mihi homini peregrino dare, non satis licet; tuæ tamen commoditati studens, paucis aliquid insinuabo. Hi pro littera A sæpius O, prò E, A proferunt; ita pro V, consonante F; pro dupplici VV., B; pro B, P; Sch pro sola littera S, sed graui sibilo prolata.

In Dalmatica lingua littera C. uarijs modis, & à Latino usu diuersis effertur. Nunc enim acuto, nunc graui, nunc obtuso sono id facere oportet. Nos aliam rationem, qua id tibi innotesceret, faciliorem non habuimus, quàm ut alias eius significationis litteras, eidem adiungeremus, quæ tamen haud diuiso sed coniuncto sono pronunciatur, idque in hunc modum Cz, Cs, Ch, quarto modo eodemque alijs uisitato K, exprimitur. Littera X, pro S, utimur, quando spiritum attrahendo eam effere uolumus, ut in dictione Latina Miserere, nos enim eam sic scriberemus: Mixerere.

Lingua Vngarica diuersum ab omnibus cæteris diphtongum habet, quem nos sic: Eü notauimus, is non dupplici sed uno, qui tamen de utraque littera participet, sono efferi debet. Apud eos Ch, idem ualet quod apud Dalmatas Cs.

In utraque lingua ad differenti-

am uocalium, I consonantem sic: Y, y, notauimus: u uerò sic v. S acutum S, uel sic sz, graue sic: ss posuimus. Vocales longas, ut cognoscantur, plerumque duplicauimus; compositas dictiones, ad perspicuitatem, hac virgula distinximus.

Quod verò omnibus cæteris Slauonicæ linguæ idiomatibus, (quæ latè per totam Europam ramos suos pandens, à mari Adriatico in Asiam ad incognita septentrionis vsque littora extenditur) Dalmaticum prætulerim; eacausa est, quod inter reliqos purissimum sit, quemadmodum inter Italica Hetruscum. Dalmatiam autem non ijs limitibus hic constringo, quos ei hodie iniquitas temporum angustissimos posuit, sed quibus olim terminabatur. Habebat enim à Meridie Mare Adriaticum, à Septentrione fluuios Drauum, & Danubium, ab Occidente Germanos, & Italos, ab Orie(n)te uerò Macedones, & Thraces. Nunc in Damatiam, Croatiam, Bosinam, Slauoniam, Seruiam, & Bulgariam diuitur. Ex his finibus puritatem linguæ suæ quam habent, una cum primis Ducibus suis Leho & Cseho, Poloni & Bohemi receperunt; hinc Diuus Hyeronimus, qui latinis simul & suæ nationis hominibus, sacros interprætatus est libros, ac nouo expressit charactere originem suam habuit: hinc Cyrillus ille, qui alio charactere postea idem præstitit, quo non solum Dalmatæ, qui Græcorum religionem sectantur, sed & Rutheni seu Moscouitæ, & Valacchi hodie passim vtuntur.

prijevod:

Autor pozdravlja dobronamjernoga čitatelja.

Odlučio sam u ovoj svojoj knjižici objasniti samo slavenski i mađarski jezik. Naime ostali su do sada već dovoljno poznati i obrađeni, te bi se činilo da radim obavljeni posao, kad bih i njih pridodao. Doista smatram da ću učiniti mnogima korisnu stvar: dodao sam i njih, utoliko lakše što ih nisam morao uzeti iz tuđe ostave. O njima ne treba unaprijed mnogo pričati, već samo ukratko upozoriti kako trebaš čitati riječi iz tri preostala jezika, da bi ih ispravno izgovarao.

Dakle, njemački jezik, koliko sam ja mogao utvrditi, oni germanski narodi koji žive na sjeveru i zapadu izgovaraju većinom onako kako ga i pišu; a oni koji su na istoku i jugu drukčije se izražavaju. Ne mogu ja, koji sam stranac, o toj stvari propisivati pravila. No budući da mi je stalo da tebi olakšam, ukratko ću ponešto naznačiti. Oni umjesto slova A češće izgovaraju O, a umjesto E, A. Tako i umjesto suglasničkog V, F; umjesto dvostrukog VV izgovaraju B; umjesto B, P; SCH se izgovara umjesto jednostavnog slova S, ali s teškim šumom.

U dalmatinskom se jeziku slovo C izgovara na različite načine, i to drukčije nego po latinskom običaju. Naime, jednom to treba napraviti s oštrim zvukom, jednom s teškim, a jednom opet s muklim. Nemamo drugog, lakšeg načina, kako bi to tebi postalo jasnije, nego da tome istome pridodamo druga slova toga značenja, s time da se ipak izgovara ne odvojenim, nego spojenim zvukom, i na taj se način izražava CZ, CS, CH, a kao četvrto, na isti se način drugima pridodaje K. Slovom X se služimo umjesto S kada ga želimo izgovoriti zadržavajući dah, kao u

latinskom izrazu Miserere, koju bismo mi zapisali: Mixerere.
Mađarski jezik ima dvoglas različit od svih ostalih kojega smo mi zabilježili ovako: Eü. Njega treba izgovarati ne dvostrukim već jedinstvenim zvukom, koji ipak ima nešto od oba slova. Kod njih CH vrijedi isto što i u dalmatinskom CS.

U oba smo jezika zbog razlikovanja samoglasnika ovako zabilježili suglasničko I: Y, y, a suglasničko U kao V. Za oštro smo S stavili S ili SZ, a za teško S stavili smo SS. Da bi se raspoznali dugi samoglasnici, većinom smo ih udvajali; složene smo izraze, radi jasnoće, označavali tildom.

Ovo je razlog zbog kojeg sam dalmatinski, pretpostavio svim drugim idiomima slavenskoga jezika (koji širi svoje grane pružajući se nadaleko po cijeloj Europi, od Jadranskoga mora u Aziju, sve do nepoznatih sjevernih obala): najčišći je od svih ostalih, kao i toskanski među talijanskima. Dalmaciju pak ne ograničavam na one vrlo uske granice, koje su joj danas postavile nepovoljne prilike, nego na one kojima je nekoć bila omeđena. Imala je naime s juga Jadransko more, sa sjevera rijeke Dravu i Dunav, sa zapada Nijemce i Talijane, a s istoka Makedonce i Tračane. Sada se dijeli na Dalmaciju, Hrvatsku, Bosnu, Slavoniju, Srbiju i Bugarsku. Onu čistoću svojega jezika, koju sada imaju, Poljaci i Česi primili su iz ovih krajeva zajedno sa svojim prvim vođama, Lehom i Čehom. Odavde vuče svoje podrijetlo i Sveti Jeronim, koji je Latinima i ljudima svojega naroda protumačio i novim pismom zapisao svete knjige. Odavde je i onaj Ćiril, koji je kasnije kasnije to isto iskazao drugim pismom, kojim se danas posvuda služe ne samo Dalmatinci, koji slijede grčku vjeru, nego i Ukrajinci i Rusi, te Vlasi.

(Prevela Maja Rupnik)

Ovo je djelo Šibenčanina Fausta Vrančića (1551– 1617) prvi veći samostalni rječnik hrvatskoga jezika tiskan 1595. u Mlecima. Riječi su raspoređene u 5 stupaca – polazišni latinski i ostale – talijanski, njemački, hrvatski i mađarski. Na kraju se nalazi i popis »dalmatinskih« (a zapravo slavenskih) riječi u mađarskom jeziku. Hrvatski se jezik naziva dalmatinskim, a predstavlja ga ikavsko čakavsko narječje s nešto štokavskih elemenata. Rječnik sadrži ukupno otprilike 3500 hrvatskih leksema.

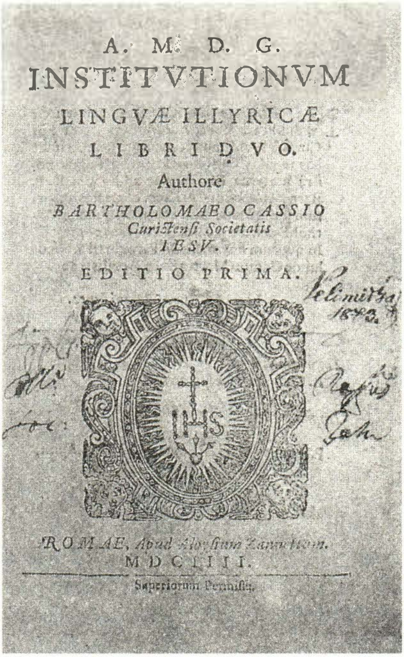
Bartol KAŠIĆ, Institutionum linguæ Illyricæ libri duo (1604)

Predgovor

[prema: Bartol Kašić (priredila: Elisabeth von Erdmann-Pandžić), *Izabrana štiva*, Erasmus naklada, Zagreb 1997: 20–23]

Ad illyricae linguae studiosos.

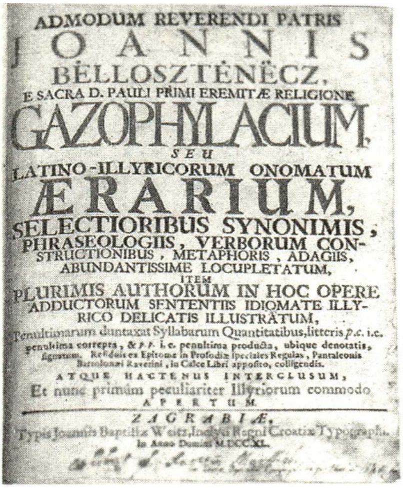
Illyricae linguae *Instituones*, quas multi exoptabant, modo praepropera fortasse festinatione, si minus omni ex parte perfectas, pro viribus certe alacriter studioseque confeci. Nemo enim adhuc extiterat (quod sciam) quem authorem sequi possem, cuius praecepta de illyrico sermone litteris consignata prodierint. Neque vero ut opus hoc primus aggrederer inducere

A. M. D. G.
INSTITVTIONVM
LINGVÆ ILLYRICÆ
LIBRI DVO.
Authore
BARTHOLOMAEO CASSIO
Curictensi Societatis
IESV.
EDITIO PRIMA.
ROMAE, Apud Aloysium Zannettum.
M D C I I I I.
Superiorum Permissu.

animum potuissem, nisi eorum accessisset authoritas, quorum voluntati nefas est repugnare. Quo autem ipsi consilio id fecerint, ut et nostra e Societate delecti nonnulli in hac lingua perdiscenda studium suum atque operam collocarent et, quo iis discendi labor minueretur, eiusdem linguae *Institutiones* aliquae conscriberentur, facile is, ut opinor, intelliget, cui sit exploratum, quo in loco apud Illyricos hoc tempore res christiana versetur. Nam, sive ob diuturnam ac miseram cum religionis catholicae hostibus consuetudinem, sive ob magnam doctorum proborumque pastorum penuriam, innumerabiles propemodum in tantis tenebris inscitiae iacent, ut cetera quae ex inscitiae oriuntur mala taceantur, ut ne prima quidem christianae religionis elementa satis illorum plerisque sint nota.

Quare sapienter est a nostrae Societatis moderatoribus constitutum, ut eius nationis lingua vernacula, quae apud plurimos populos latissime patet, addiscatur ab iis, qui ad eos erudiendos idonei censeantur. Etenim non videbatur satis instituti nostri rationibus convenire, cum tam multi ex nostris hominibus in extremos orientis occidentisque fines mittantur assidue, qui in variis illarum gentium dialectis cognoscendis insudent, quae gentes nunquam antea christianis institutae sunt legibus, ut cum iis de beata vita facilius agi possit; nationes aliae prope finitimae deserantur, quae christianae atque avitae religionis nomen retinentes, ob unam rerum cognoscendarum agendarumque ignorationem a maiorum suorum dignitate splendoreque degenerent, ac tanquam incultae arbores paulatim silvescentes infructuosae reddantur.

Quapropter quoad per temporis angustias licuit, linguae huius de octo partibus orationis praecepta colligere ac certa quadam via rationeque tractare sum conatus, quo facilius ac celerius possint eo quo intendunt, qui eius perdicendae sunt cupidi, pervenire. Quod, si cui forte longiores *Institutiones* huiusmodi videbuntur, eum oro, ne ab instituto cursu propterea retardetur. Etenim nec pauca sunt perspicuitatis potius causa proposita et pleraque ceterorum similia nullam fere novam difficultatem afferunt ad cognoscendum. Equidem in spem venio fore, ut multi harum *Institutionum* beneficio, qualescumque tandem illae sint, si vel pari industria atque in latinam vel

ADMODUM REVERENDI PATRIS
JOANNIS
BELLOSZTENECZ,
E SACRA D. PAULI PRIMI EREMITÆ RELIGIONE
GAZOPHYLACIUM,
SEU
LATINO-ILLYRICORUM ONOMATUM
ÆRARIUM,
SELECTIORIBUS SYNONIMIS,
PHRASEOLOGIIS, VERBORUM CONSTRUCTIONIBUS, METAPHORIS, ADAGIIS,
ABUNDANTISSIME LOCUPLETATUM,
ITEM
PLURIMIS AUTHORUM IN HOC OPERE
ADDUCTORUM SENTENTIIS IDIOMATE ILLYRICO DELICATIS ILLUSTRATUM,
Penultimarum duntaxat Syllabarum Quantitatibus, litteris p.c. i.e. penultima correpta, & p.p. i.e. penultima producta, ubique denotatis, signatum. [illegible]
ATQUE HACTENUS INTERCLUSUM,
Et nunc primùm peculiariter Illyriorum commodo
APERTUM.
ZAGRABIÆ,
Typis Joannis Baptistæ Weitz, Inclyti Regni Croatiæ Typographi.
In Anno Domini MDCCXL.

Ivan BELOSTENEC
Gazophylacium seu Latino-Illyricorum onomatum ærarium

graeca lingua solent in huius cognitione elaborent, non minores brevi in ea processus esse facturos. Quod autem de orationis constructione quam vocant pauca quaedam dumtaxat eaque universe tradiderim, nemo iure mirabitur, qui meminerit reliqua vel cum aliis quas norint linguis esse communia, vel usu potius et exercitatione quam doctrinae praeceptis contineri, vel non facile simul omnia ad artem posse revocari.

Valete. Ro[mae], 15. Kal[endas] Maias an[no] 1604.

prijevod:

Onima koji uče ilirski jezik.

Osnove [gramatiku] ilirskoga [hrvatskoga] jezika koje mnogi priželjkivahu, samo možda prebrzo, iako u pojedinim dijelovima nesavršene, prema mojim sposobnostima, zbilja s radošću i predano sastavih. Nikoga, naime, dosada nije bilo, koliko znam, koga bih kao autora mogao slijediti i čija bi pravila o ilirskom govoru slovima zapisana već bila objavljena. Osim toga ne bih zacijelo ni mogao kao prvi zdušno prionuti poslu oko ovoga djela da nisam bio dobio naredbe od onih kojima se suprotstavljati ne priliči. Zbog čega pak oni odlučiše da se neki izabrani iz naše družbe trebaju potruditi oko studija da temeljito nauče ovaj jezik te da se napišu barem osnove [gramatika] istoga jezika, lako će razumjeti svatko, kako mislim, komu je jasno u kakvu se položaju kod Ilirâ u ovo vrijeme nalazi kršćanska stvar. Naime, ili zbog dugotrajna i bijedna položaja u suodnosu s neprijateljima katoličke vjere ili zbog velike oskudice učenih i revnih pastira, namnožiše se gotovo nebrojiva neznanja u posvemašnjoj tami, a da i ne govorim o drugim zlima što iz tame nastaju, tako da mnogima od njih ni one prve osnove kršćanske vjere nisu dosta poznate.

Stoga ravnatelji naše družbe mudro odlučiše da oni koji se drže podobnima da ih podučavaju nauče najudomaćeniji jezik onoga naroda kojim se govori u većini krajeva. Nije, naime, izgledalo da to odgovara namjerama naše ustanove [družbe], jer se mnogi od naših ljudi neprestano šalju na daleki istok i zapad i trude se da upoznaju različite dijalekte onih naroda, kako bi s onima koji nikada prije nisu bili upućeni u kršćanske zakone lakše mogli razgovarati o blaženom životu, dok drugi narodi, gotovo susjedi, bivaju zanemarivani, i to oni koji ime kršćanske i praočinske vjere poznaju, ali

zbog nepoznavanja stvari koje trebaju znati i činiti otpadaju od dostojanstva i slave svojih predaka. Tako nenjegovano drveće uskoro zarasta u neplodnu divljinu.

Radi toga sam, koliko je dopuštalo ograničeno vrijeme, pokušao pravila ovoga jezika o osam dijelova rečenice [vrsta riječi] skupiti i određenim i razumljivim načinom prikazati, kako bi što lakše i brže dospjela do onoga komu su namijenjena; a to su oni koji su željni ovaj jezik naučiti. Ipak, ako ove osnove komu izgledaju podugačkima, njega molim da ne odstupi prebrzo od započetoga tečaja. Mnogo je toga izloženo i radi preglednosti, a mnoge druge stvari zbog sličnosti ne predstavljaju kakve nove teškoće pri učenju. Isto se tako nadam da će blagodatima ovih osnova, kakve god one bile, ako s istim marom na njihovu svladavanju budu uznastojali, kao što to običavaju činiti s latinskim i grčkim, uskoro i u proučavanju ovoga jezika ne manje uznapredovati. Zašto pak o onome što se zove rečenična konstrukcija [sintaksa] nešto malo, i to samo općenito, iznosim, neće nikoga s pravom čuditi, ako zapamti da je ostalo ili u drugim jezicima koje on poznaje zajedničko, ili će to prije uporabom i vježbom negoli [knjiškim] pravilima svladati, ili pak da nije moguće baš lako odjednom sve u znanstvenu teoriju uobličiti.

Zdravi bili. Rim, 17. travnja 1604.

»Institutionum linguae Illyricae« ili »Osnove ilirskoga jezika« prva je hrvatska gramatika koju je napisao paški isusovac Bartol Kašić (1575–1650) na latinskom jeziku, tiskana u Rimu 1604. Kako bi bolje objasnio gramatiku hrvatskoga jezika, uspoređivao ju je s latinskom gramatikom, a neka od njegovih rješenja u gramatičkom opisu vrijede i danas. Kašićeva je gramatika utjecala na gotovo sve ostale hrvatske gramatike do polovice 19. stoljeća.

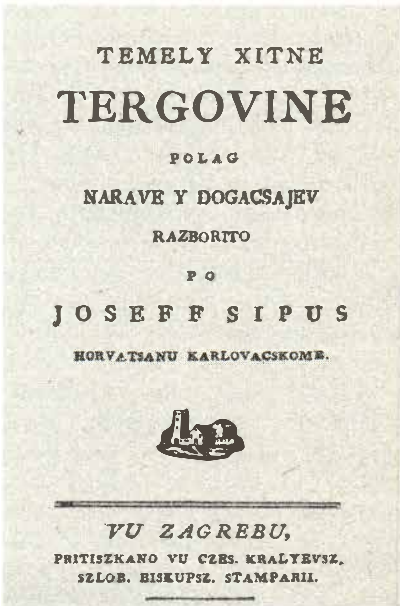
Joseff SIPUS, Temely xitne tergovine vu Zagrebu 1796.

[Josip Šipuš, *Temelj žitne trgovine*, Pretisak 1993. Matica hrvatska, Karlovac]

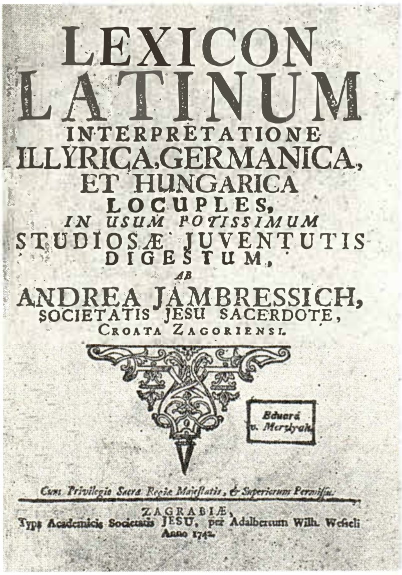
PREDGOVOR

(1)

Donosim čestitom općinstvu mali dar, pokazujući time unaprijed svoju dobru volju i želju da mu i dalje služ-

TEMELY XITNE
TERGOVINE
POLAG
NARAVE Y DOGACSAJEV
RAZBORITO
PO
JOSEFF SIPUS
HORVATSANU KARLOVACSKOME.

VU ZAGREBU,
PRITISZKANO VU CZES. KRALYEVSZ.
SZLOB. BISKUPSZ. STAMPARII.

LEXICON
LATINUM
INTERPRETATIONE
ILLYRICA, GERMANICA,
ET HUNGARICA
LOCUPLES,
IN USUM POTISSIMUM
STUDIOSÆ JUVENTUTIS
DIGESTUM,
AB
ANDREA JAMBRESSICH,
SOCIETATIS JESU SACERDOTE,
CROATA ZAGORIENSI.

Cum Privilegio Sacræ Regiæ Majestatis, & Superiorum Permissu.
ZAGRABIÆ,
Typis Academicis Societatis JESU, per Adalbertum Wilh. Wesseli
Anno 1742.

Andrija JAMBREŠIĆ
Lexicon Latinum interpretatione Illyrica, Germanica et Hungarica

im i radim u njegovu korist. Rad koji sam napisao bit će mu, možda, pomoć i putokaz, a ne bih ga htio pripisati posvema vlastitom razumu i znanju, nego zato isto slavnom i veoma vještomu narodu. Sebe mogu imenovati tek sastavljačem i prikupljačem, koji u jednom djelu objavljuje sve ono što se za sada čini najpotrebnijim radi razumijevanja odredbi drugih vrlo poznatih mudrih poglavara i učitelja.

(2)

Osjećam svojom dužnošću predati to našemu slavnom narodu i izdati na njegovu jeziku. Uzdajem se pak u pravedan i siguran sud svakog čitaoca prema ovome mome početku, teškom najviše stoga što znanstvenici naše domovine, stariji i današnji, niti su imali prilike, niti je danas očito imaju, dovesti cvatu svoj čestiti jezik poput drugih naroda. Jer jedina i mila mati nastoji, odgajajući svojega mladića, uliti mu napitak želje za stvaranjem općega dobra, ljubav prema narodnosti i onomu što se na nju odnosi te naučavati ga samu njezinu riječ. To iz njezinih prsiju primamo svi kao prvo, naravno ukorijenjeno, i zadržavamo do danas na njezinu slavu, a da ovaj ili onaj ne može nimalo priskočiti korisno u pomoć. To ja nalazim svuda kod našeg jezika različito i osobito negdje manje, drugdje pak malo više. To je uzrok manjkanju mnogih osobitih stvari i njihovih naziva te ukazuje na silnu potrebu za poznavanjem i naučavanjem vrlo korisnih zanata. Tako je svakome doista teško i naporno za vrijedna čitaoca pronalaziti ili prikladno i vješto stvoriti ono što već većina, a ni naši stariji, već nije vidjela ili primila u kojem god obliku. Istina je da su neke riječi našega jezika iz jedne ili druge države ili zemlje prikladnije za imenovanje kakve stvari nego one iz treće. Uzrok tome može biti umnogome tako golemi prostor svijeta koji je zaposjeo naš slavni narod.

(3a)

Mi nemamo naziva za mnoge stvari niti poznajemo, na primjer, one koje priroda rađa samo u hladnim krajevima, osim ako ne preuzmemo naziv od tamošnjeg naroda, a što se može kazati i za njih u odnosu na nas. Ali, ne tražeći tako daleke primjere, neka se promotri hrvatski i slavonski seljak, koji još živi po starom običaju. Prvi odjeću i ruho kupujući, drugačije ga naziva nego Slavonac ili Srbijanac, komu ruho tka njegova žena. Prvi prihvaća onaj naziv za hranu, alat ili odjeću

koji mu kazuje njegov trgovac. Drugi – kako ga uče vlastiti jezični osjećaj ili nekadašnji i sadašnji gospodar, a u njegovu kraju pak susjed Musliman, vlastita mati ili žena. Dovoljan je to razlog da jednaku odjeću drugačije zove ili traži. Mi potomci,

(3b)

suci pravični, ne podržavajući nijednu stranu naših starijih, prigrlimo odmah pastorka primljenoga u zalog, a zametnutoga pak kadgod pravednoga potomka, ipak smo već sad dobili u dužnost čuvati. A o tome što i koje mogu još naši potomci opraviti u tome poslu, valja od sada metnuti na stranu.

Lako, dakle, može mnogi viteški čitalac vidjeti ili opaziti kakvu pogrešku, riječ koja se po običaju pravilnije izgovara u njegovu domu ili koju je on gdjegod primio čitajući ili slušajući. Jer dok stanje u našem jeziku i dalje bude takvo te jedni Sheller ili Adelung, ili drugi učenjaci njima slični iz stranih država koji bi nas naučili čistije govoriti ili pisati ne iziđu u našoj domovini

(4a)

– do tog vremena neće posve razumjeti Slavonac slušajući Hrvata, niti koji od njih Dalmatinca. Naime, jedva da se ovo društvo upoznaje sa znanstvenim radom, a kamoli da se štogod piše i samostalno radi i zbog toga, sigurno, ne mogu nikako biti združeni i sjedinjeni. – Ne bi ovdje trebalo ni spomenuti koliko nas ta dioba slabi! – U svojem cilju imadem od sada jedino pokazati čestitom čitaocu kakva i kolika naime ostaje kadgod želja da se ispuni za naš slavni jezik s te strane. Nju će tek možda jedva kasniji potomci moći sagledati i urediti (a da ipak ne prestaje naša dužnost razviti moguće vrijednosti) i gdje će se u to ime među svim poslovima pokazati najtežim onakvo združivanje kakvo nalazimo, na primjer, u njemačkom jeziku.

Mnogima naime može biti znano kako različito govori Donji Saksonac od Gornjega, a njih obojica od Švabe, Austrijanca, Poranjanina i Švicarca, da jedan drugoga doista mogu razumjeti jedva koju riječ. Te ipak, njihovi pismeni ljudi i pisci razgovaraju svagdje jednako čistim, skladnim i svakomu među njima razumljivim jezikom, sjedinjeni u pravilima i izgovoru. Naš slavni narod ima još, mislim, dugo do takve sloge; kad ne bih bio toliko raširen i golem, može biti da bi odavna bio pokojni, koliko ga sila sa svake strane zastire, gdjegod i zatire. Ne dvojim baš mnogo da bi ovaj narod brojio onoliko neprijatelja koliko je velik njegov jezik da bi se o njemu kazivao onaj događaj

(5a)

o starim Rimljanima, kojeg se mi danas, zastajući, spominjemo a da se ipak ništa drugo slično Rimljanima ne nalazi, nego narod golem i po svijetu raširen. Jedna razlika, ipak, posebno može razveseliti naš narod, jer on i danas živi i zato mu se bar ne uskraćuje svaka dobra nada da će dočekati budućnost. To se može vidjeti do ovog doba bolje utemeljeno nego je još ikada bilo. U takvom obliku i stanju on se još nikada nije pokazao starome svijetu, iako nam njegova povijest pokazuje u različita doba vrlo svijetle i glasovite, ma i žalosne događaje. Ne možemo ga sada, istina, pokazati nazočnim na tako sigurnom putu i prili-

ci, nego što bi se još štogod moglo kazati protiv toga jer se čini da u nekim zemljama neka zajednica pogiba.

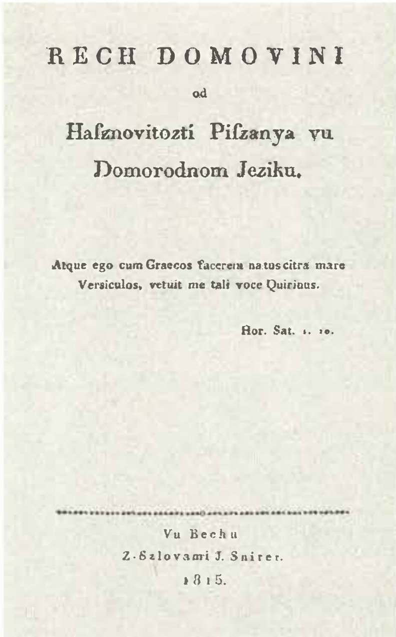
Djelo iznimno važno za povijest hrvatske gospodarske misli u kojem autor, zbog uspješnosti trgovanja, obrazlaže korist od jezičnoga ujedinjenja hrvatskih krajeva.

Antun MIHANOVIĆ, Rech Domovini od hasznovitozti piszanya vu Domorodnom Jeziku

Vu Bechu 1815.

[pretisak: Cymelia Croatica. Biblioteka pretisaka, sv. 2, Izdanja međunarodnog slavističkog centra SR Hrvatske, Zagreb 1985]

Zvekšinum čudimose, da stari Rimljanov i Gerkov Pisci vse, kotero od Vekov skvarenja občuvano predobilismo, z-neizmernum mislih i rečih jasnostjum tak zgovoriti, kak i s perom napervodonesti razmeli jesu. Naj bolši drugeh nam znaneh narodov Književniki peldu Njih nasledujuč med Domorodnemi i Stranskemi Prijetnost i nevmertelnosti Diku zadobilisu; ar vsa osebujneša pisma Jednakogodneh po včinjenom prispodablanju k-Starih Delami ali odhitimo, ali z-jednakum hlepnostjum čtejemo. Čistoču i kratkoču Izgovora, pravi red Pripovesti z-vugodnum Celoga slogum zjedinjen pred vsem želimo, i kajti vse ovo poglavito vu Knigah prešestnih vekov nahađamo, z-vekšum Vučeneh stranum valujemo: da gledeč na Znanje vu

RECH DOMOVINI

od

Haſznovitozti Piſzanya vu

Domorodnom Jeziku.

Atque ego cum Graecos facerem natus citra mare
Versiculos, vetuit me tali voce Quirinus.

Hor. Sat. 1. 10.

Vu Bechu

Z-Szlovami J. Snirer.

1815.

občinskom, osebito pako vu Hitrogovornosti i Pesmoznanstvu Starem pred nami Izvišenost dopuščati morase.

Ali i priličneju Mogučnost k-tomu imalisu. Odkuda Zroki ishađaju, da spomenute Zveršenosti pri njih blaženo cvele jesu. Med ostalemi temeliti je, da nisu navadni bili lastoviti Jezik zapuščajuč vreme i Trud (kak mi) z-stranskemi Jeziki potrošiti, i zverh toga s razlučnemi Navuki zabavljatise.

Pri Gerkih družbeni i vučeni Jezik jeden isti bilje. Zvan Pripovestih, koje vu Detinstvu z govorenjem skupa tak rekuč od zibke znatisu morali, malo ali nikaj znali jesu. Zametanje, vu kojem vse Narode, koteri nisu Gerčkoga Progovora bili, deržalisu (prez Dvojmbe), posleda oholnosti njihove, nego i najperveši zrok Znanja njihovoga bilje.

Pritrucani malo čteti, vnogo premišlavati moglisu, i vreme, buduč dase z rečmi zaderžavali nisu, z-izvestnim spoznanjem Bitjih, i vu marlivom odhranjenju jezika svojega potrošili, ter ovak Izvetke Hitrogovornosti i Pesmoznanosti znašli jesu.

Zaisto Rimljanom za spoznanje Knižbenosti potrebno biloje vučitise Jezika Gerkov, koji buduč njihovi Podložniki, Vučiteli njihovi postalisu; Ništarmanje premda vse knjige; vu koterah cela Gerečka znanost ispisana je bila, pod rukami imalisu, nevredno štimalisu pismuvati vu drugom jeziku, ako ne narodnom, v-koterom zaonda ladajučem vsemu Svetu Zapovedi davati navadnisu bili.

Sadživuči pako tersiju se razmeti inorodne Jezike, kotere govoriju i pišeju Narodi, z-kojemi ali pogodbenu terštvenu, ali znanstvenu Zkupčinu imaju, i koteri menjšu ali vekšu Izvišenost dostigli jesu.

Zvan toga Diački (Rimski) i Gerčki Jezik vučijuse, gde celo Znanja našega Bogatstvo leži.*

Tuliko mudroskupna, bolje rekuč družbena Potreboča, koju vezdašni Sveta stališ pridonaša, od nas potrebuje.

Gledeč na Knižbenost, vnogi med Nami i Starovečnemi razluki nahađajuse, med drugemi: da kak ovi jedinu vu svojem Jeziku pisalisu, tak nekoji med nami rađe vu stranskem tvarjaju, kajti njimse povoljneši i vu Občinskom razumneši vidi.

Oni pako, koji samo med knjigami bivaju, i med nami Mudroznani nazivajuse, jedino vu mertvih Jezikih mišlena svoja očituvati dostojajuse govoreč, da vu vsih Deržavah razmejuse, i vu Zmožnosti Piscev temeljeni prez premembe ostaneju kakti vekivečnosti i občinstva Jezik.

Premda mudromu Puku zroki ovi osebujni bise videli, ufajuč spodobnu nepreobladanem Starem glasovitost po Pisanju vučenih Jezikov zadobiti i Čudenje lastovite pameti svetu zrokuvati, medtemtoga verlo vkanjujuse.

Ar med Narodi spoznanja i misli Dugovanjih zazlučavajuse, kakti način njih Prijetja, Redjenja i Znamenuvanja. Zato Prilika Jezika jednoga od drugoga razlučena je, kajti Govorenje poleg narave mesta, po stališu Vučenosti, Vere i Ladanja, zadnjič Tergovine i Deržave Širini ravnase, tojeto od narave Naroda visi, gde vse poglavite razluke med Pukom i Pukom stojiju. Zbog toga Ladaoznanci Narode razlučene Jezike govoreče, rođene Nepriatele ozivaju.

Ishodni Puki Progovor imaju prenešen tojest sparni: kakti zrak pod kojem rođenisu. Diački (Rimski) jezik, kakti med samemi Vojniki znajdjen, nije tak povoljen i okrugel kak Gerčki, je vendar serčneji i kratji. Horac pervešega Falernitanskemu ostremu i ostremu i jakomu, zadnjega Skiinskemu vinu, zevsema krepostnomu nego i vugodnomu prispodablja.** Francuski i Talijanski Progovori svojeh

Narodov hitre Dopadnosti i Ljubav pomažeju. Španjolska Gospoda čisto bahato i izmerjeno govoriju. Sloboden Angliancov izgovor vu vsem Tergovine i Ladvarie Domovinu kaže.

* When arts, and sciences began to spread trough a larger circle, as the did in Greace, still people could learn the whole Encyclopedia in their own language.
A new estimate of manners and principles.&c: Part. III.

** Sat. I.11

Anda zakaj bi koji pisal vu Jeziku ne svojem, prez dabi kanil domorodni svoj stališ vu drugoga od Ladanja, Zemlje i Dugavanj Narave razlučenoga preobraziti, velim vu Priliku staviti, vu kojoj rodil nise, i koja vu vsakom vremenu obderžati i nazvestno skazatise hoče. Spodobnem načinom za čudo povedase od jednog Gerka, koteri vu višini Pameti Atencem, vu oštroči živlenja Spartancem jednaki med Ažiatjani kakti prirođen videlse je, da Varaščan vsake Deržave postati razmel je. Ennius tri Jezike govoreči rekel je, da tri serdca ima.*

Medtemtoga vnogo leglje je dostojno pisati vu jeziku stranskom živučem, kak vu jednom samo vu nemom knjig listju ležečem. Ar premda Narodi Europe razborne med sobum mislih i vučenosti i Ladanja granstališe bi imali, vendar kakvu takvu med Sobum Spodobu imaju. K-tomu živa Reč oneh, koteri Jezika vu kojem pisati želiš, govoriju, osebujnu pomoč donaša.

Nije tak vu mertvih Jezikih; vzememo Diačkoga, vu kojem Vučeni zvekšinum pisati navadnisu; Odhranjenje Rimljanov za Temelj imalo je Kotrige vere, običaje, vučenost i naredbe živlenja od našega veka zevsema razlučene. Zato izrečke stvorilisu njim a ne veku našemu prikladne. *Litare Diis manibus-interdicere aqua et igne-Collegium Augurum*-i.t.d. jesu neprikladne za sada reči, kajti Jupiter i Minerva na Oltarih naših nevidese, niti vezdašni Mudroznanci z-Rimskemi haljami odevajuse.

Non mihi mille placent, non sum desultor amoris.

Ovid, amor. Lib. I. E. 3

Spectatum satis, et donatum jam rude quaeris
Maecenas iterum antiquo me includere ludo.

Hor. Epist. I

bile su pelde naj živeje pri Rimljanih za znamenuvati, da jeden praznu Ljubav nema, drugi za dugum službum pokoja išče. Nam koji igre Boriteljov i stareh Kneznost ne poznamo, jedino iz Razloženja znanesu. Bilebi anda pelde netečne, akobise od sadašnega Pesnika potrebuvale, i nam nerazumne, kakti Samojedom, ali Laponcem: *Narodilse je Kralj Nebeski & c.*

Spodobnem načinom vu Zmožnosti Rimskoga Cesarstva od Kraljestvih vezdašnjih vu moči zevsema izvišenoga, nastalisu govorenja načini visoki i velični, koji z-sadašnem vekom neslažeju, i jedino za Narod znajdjenisu bili, koj Kralje Podložnike imal je, koj 12000 Palač za gostenje Varaščanov svojeh delati videl je, i obladanja trih sveta stranih na jedenput obslužavati navaden bilje. Ovakva čtejučem videti se mora, kakti Vrabcom koji Orlov pripečenja čtelibi. Zato smešno je Događaje Budimira, Zrinjja, ali Frangepanjia z-rečmi T. Livia, Plutarka ali Cesara ispisane najti, ali Skolnika z-deržanjem Rimskih Večnikov Deci nagražatise čuti, ali katkad *Regna adsignata – Orbis Restitutori – Patri Patriae – Place terra marique parta Janum clausit* – i ostale višine velikoga naroda ostanjke vu nižini našoj oskruniti.

Naj vekše hvale vredna je anda novejih Vučenih navada cvete Pameti svoje vu prirođenom Jeziku pokazati. Vu njem jedino mogučno je jakost

* Q. Ennius tria corda se habere dicebat, quod loqui Graece, Osce & Latine sciret. Aul. Gellius.

svoju skušavati, slobodno i odkrito očituvati, i tak skrovnosti Gerčkeh i Rimskeh Mudrih spoznati. Vučimose čutiti, razmeti, i misliti, kak ovi čutili, razmeli i mislili jesu, Jezik Detinstvo prebavi, i Domorodcev kreposti svetu osvahneju.

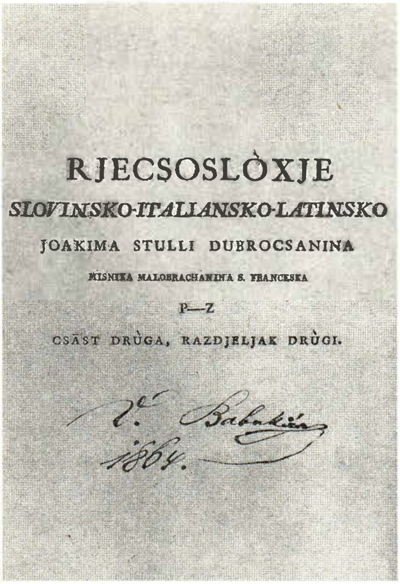
Događaji vsih glasoviteh Narodov, koteri Z-Navuki na razsvečene misli, domorodnu jakost i zvansko Preštimanje pružilise jesu, nam svedočiju, da pervi Razsvečenja Temelj vu Jezika domorodnoga Podignjenju biva. To z-vsakem Danom potverđavase. Ovo premišlavajučem zroki pod oko pasti moraju, koteri k-tomu pomoči, ali pačke pridonašaju. Zvan onih koje do vezda vu občinskom spomenulsem, želim, gledeč na Domovinu moju, osebito napervodonesti, kaj Jezika našega odhranjenje zaderžava.
Prez Dvojmbe perva pačka je, da občinski posli vu stranskom Jeziku obavljajuse, i tak potreboča vekša takovoga vučitise, nego Domorodnoga izdignuti nastaje. Sim spada, da i vsi Navuki budučem Poslenikom vu Jeziku od domorodnoga čisto razlučnom prednašajuse.

Znano je vsakomu, koj Stranski Jezik tverdno navčitise tersilseje, kak vnogo vremena potrošise, doklam lehkoča zadobise, osebujne izgovore poleg prave pisučega, ali govorečega misli razmeti, i svoja proti njim spazenja napraviti. Očivesno anda je, da on, koteri z-jednem jezikom odhranise, vreme svoje zevsema hasnoviteše potrošiti more, i tak vsigdar višeše vu Znanostih podigne se.

Ne dvojim ja, da znanje stranskeh Jezikov napredku narodnomu nepači; kajti drugi vnogo več znašli jesu, kotero spoznati nemoremo, ako Pisma njihova razmeli nebudemo. Ali z-žalostjum spoznajem, da narod naš, premda veliku Europinskoga puka Stran ispuni, tako daleko gledeč na občinsku veka Razsvečenost zaostaje, da nikakova Znanostih znamenja vu Jeziku svojem pokazati nemore, nego o tuga! Jarem stranskeh Jezikov nosi. Zato i malo Ljudih broji, kojeh ime zvan Domovine međah znano bilobi. Ar stranski Jezik čisto retki tak zmožno navčijuse, dabi vu njem nekaj poglavitoga van dati mogli, domačega pako nesamo zapuščavaju, nego i govoritise sramuju. Ovo videči puk serdece k-domorodnem pogubi, niti najhasnoviteše Navuke spozna, stranske jezike neznajuči.

Nenahađajuse med nami Ljudi, koji poleg pelde onih Narodov, koteri k-svojoj vezdašnoj razsvečenosti podignulise jesu, Domovini hasnovita Pisma vu očinskom jeziku očituvati bi hoteli. Z-jedne strane od ovoga spočitanja branijuse, da jezik naš vse za zadovoljnu Razumnost priskerbeti potrebne reči nema, akobi nove gdegde iz materne Jezika narave porodili, od vekše Čtejučeh strani razmelise nebudu, i tak Trud svoj prez hasne Domovine izgubiju.

Ispričanje ovo Jakost izgubi, ako premislimo, da pervi vsih znanstvenih Jezikov odhranjiteli k-tomu poslu povdalise jesu, koteroga ovi početi ali neufajuse, ali kajti od sada živučeh Domorodcev velike Dike nenadjajuse, za nevrednoga deržiju. Jeziki vsi vbogi narađajuse, z-trudom obogatiju. Dojduča Vremena vsako zasluženje pravičneše preštimaju, kada nedaruvaneh Trudov hasni zadovoljno spozna-

RJECSOSLÒXJE
SLOVINSKO-ITALIANSKO-LATINSKO
JOAKIMA STULLI DUBROCSANINA
MISNIKA MALOBRACHANINA S. FRANCESKA
P—Z
CSÄST DRÙGA, RAZDJELJAK DRÙGI.

Joakim STULLI
Rjecsosloxje slovinsko-italiansko-latinsko

ju. Talijanski, Anglijanski, Francuski i Nemški Jezik nigdar svoju glasa višinu, Zveršenost i pravu Lepotu nebi zadobil bil, da jedini Priatelji Domovine potreboču vu zmožnosti Jezika spoznajuči isčiščenje njega početi zato zapuščalisu, kajti početek pritežek je, i Nezahvalnostjum darujese.

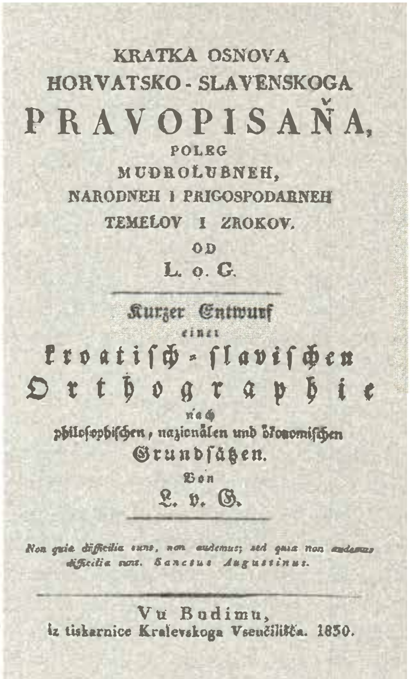
Rečenoga Istinitost z-tem potverđavase, da imenuvani Jeziki cvesti počelisu, kada Navuki vu drugeh Jezikih pisani čez ruke Domorodcev, koteri vučenosti dosta imali jesu za nje zadovoljno razmeti, marljivo vu narodno govorenje prenešeni bilisu. Redovniki vse Kotrige vere vu navadnih Podvučanjih i prodekujuč ne mertvo poleg slovnoga Pisma Puku napervodonesti tersilise jesu, nego i perve naravneh Pravic Temelje pazljivo vumešati počeli jesu. Puk naš vu vezdašnom stališu sam sebe od neme živine zadovoljno razlučiti nezna. Pripovesti od nerazumnih Bab vu Zibki povedati počete, čez Mladosti vreme gusto čuje, Razum njegov vu verstnosti življenja ovak, i po drugeh zasleplenjih vu čuti svojoj jedino čudami obteršen, vsakoj istinitoj misli zaprese, i teško prez vnogih Let razsvečenja probudise.

Domovini mojoj dužen jesem vse, kotero na korist nje spadajuče štimam, odperto napervostaviti, da i moju Ljubav k-Dobru Domovine skažem i kuliku premorem, Daču izbavim. Ovo misleči, kratko pismo ovo k-dobrovoljnomu Prijetju poručam, i više poleg čiste želje, kak slabe Pisanja moči moje, rasuditi prosim.

Knjižica Antuna Mihanovića (*1796–1861*), *autora pjesme Hrvatska domovina* (*1835*), *jedno je od najvažnijih djela nastalih uoči hrvatskoga narodnog preporoda. Pisana u osloncu na djelo »Saggio sopra la necessità di scrivere nella propria lingua« talijanskog književnika Francesca Algarotija* (*1712–1764*), *Mihanovićeva »Reč domovini...« izravno potiče na upotrebu hrvatskoga jezika u vrijeme kad su u hrvatskim zemljama u upotrebi čak četiri strana jezika* (*latinski, talijanski, njemački i mađarski*).

Ljudevit GAJ, Kratka osnova horvatsko-slavenskoga pravopisanja, poleg mudroljubneh, narodneh i prigospodarneh temeljov i zrokov (Budim, 1830)

[Vončina, Josip. *Jezična baština: lingvostilistička hrestomatija hrvatske književnosti od kraja 15. do početka 19. stoljeća*. Split: Književni krug, 1988, str. 311–312]

KRATKA OSNOVA
HORVATSKO - SLAVENSKOGA
PRAVOPISAŇA,
POLEG
MUDROĽUBNEH,
NARODNEH I PRIGOSPODARNEH
TEMEĽOV I ZROKOV.
OD
L. o. G.

Kurzer Entwurf
einer
kroatisch - slavischen
Orthographie
nach
philosophischen, nazionälen und ökonomischen
Grundsätzen.
Von
L. v. G.

Non quia difficilia sunt, non audemus; sed quia non audemus difficilia sunt. Sanctus Augustinus.

Vu Budimu,
iz tiskarnice Kraľevskoga Vseučilišča. 1830.

Vstupleñe.

Ako Horvatu premišl̃avañe nastojne i nevtrudl̃ive marlivosti svojeh bratov slavenskeh osebito Čehov, Lehov i Rusov, z' kojum oni občinski vert naroda obdelavati žuriju se, istinito vživañe prave narodne radosti i slasti donaša; tak mu ogled na premilu dragu domovinu i ñene sine vu dnu nutrine serdca žalost i tuguvañe zbudava, kojega koreñe glibše je, neg da se ñegva žuhkoča i gorkost zmeriti more. – Vidi onde slavno i krasno razcvetujuče se slovstvo (literatur.), tak se mu vu ñegvi domovini malo – kteri tragi takvoga kažû, koji samo za okerhke zpomenikov dobroga hoteña nekojeh narodol̃ubcev imati se moraju. – Vidi onde materinski jezik vu dostojnom pošteñu i časti, tak ga ovde boreñe, kojem se dobra majka i verna stara gospodarica vu lastovitem domu z' prirevnicami svojemi boriti primorana je, na vruče suze britke žalosti gene. – A kada vidi, da isti síni milu staricu svoju iz gospodarstva izrinuti hočeju, da okinčni povsud priatnoj Teuti, ali meñe izobraženi*, prel̃uto z' nepravdenum podstupl̃ivostjum nasilnoj susedi vklañati se mogu, onda se persa ñegova zdižû visoko, i skrebno poziva pravičnost!

»Plemenite serdčnosti je, istinu odperto valuvati; hrabrene jakosti, ñu slušati moči.«

Materinski jezik vu horvatski zeml̃i, ako baš za ništar i nemar nederži se; vu nikakovem vendar poštenu nestoji izvišen. – M u ž e v, koji se za ñega nekuliko trudili i starali jesu, plača bila je ružna nezahvalnost, nekda pače sramota, ter kaj više je, odurjavañe i pregon. – Nili vre Éas suprotstaviti se takovem nevol̃am? – A kdo k' obÉinskom' dobru z' preobladañem škodl̃iveh predsud ikaj doprinesti mogučega se čuti, nesme prez greha proti domovini mučati.

* Obraz (Bild), izobražen, – gebildet, cultus; – vu ovem znamenuvañu od Rusov, Serbov, kak takaj vu Staro-slavenskem jeziku stalno potrebuje se.

Nut domorodci! nepustemo vu devetnajstom stoletju Horvate k' predmetu pravičnoga poteptavaña poniziti se, zverho kojeh hrabrosti i jakosti osupñeni puki čudili se jesu. – Dajte da sada vu vremenu mira vitezi vu duhu budemo, da tak jezik, kojega naj vekši Muževi naroda našega z' l̃ubavjum govorili, kojega z' imetkom i z' predragum kervčicum svojum junački branili jesu, (vre prez toga od zle dvorbe pohabl̃en) još naj potlam *v' temni grob* nezakopa se!? –

Zaklučeñe.

Dajte anda, da vu prelepeh drageh domovinah umu vklañamo se, dajte, da krasni naš materinski jezik od smetja i izvarkov izčistemo, koji ñemu vu sili, ali v' nahrupu tužneh okolnostih prilepili se jesu. Tersemo se, da ne aldujemo dobru stvar običaju, nego rajsi do sad zločesti običaj dobroj vekoma stvari, vtemel̃eñu najmre izobraženosti duha i serdca. –
Vre dugo rekel je jeden vnogo Vučeni vu svojeh poslanicah* od Horvatov sledeča: »Mislite, da tak vitežki, junački narod, koj, sam ne velikog' broja, Europu i vu ñoj zoreči se človečanstva preporod pred okrutniki iztoka z' tulikum jakostjum i z' tulikem poalduvañem vu stoletja terpečeh bojih čuval je, da narod, koj vu hrabrosti – ğeğernosti i velikoserdčneh nameneñih, ter vu narodol̃ubju ni jednomu puku na zeml̃i nevugibl̃e se, – mislite, da ov narod nebude vu vmetel̃nostih mira, ali na kakovojgod ztezi slave z' vsakem zeml̃e narodom boriti se mogel?«–

* St. od Köröskényi.
v' Časopisu o. i z. Vugersk.
Zv. II. str. 197.

Trudemo se oveh preslavneh rečih pod milum obrambum našeg' domovine Otca, zevsema vredni postati; ar domovinu našu čes stoletja rañenu samo vu ñoj cvetujuča izobraženost i vzdel̃anost zevsema zvračiti more!!!

»Kratka osnova...« je značajna poradi reformacije latinične grafije, odnosno odbacivanja digrama za pisanje palatala.

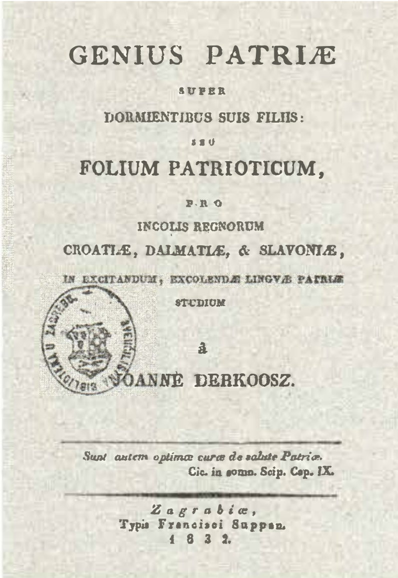
Joanne DERKOOSZ, Genius patriæ
Zagrabiæ, Typis Francisci Suppan 1832.

[Ivan DERKOS, *Genij domovine*, pretisak, Matica hrvatska, Karlovac 1996]

- str. 18–21

Descendam modo ad essentiale, ut ego puto, objectum ejus, quod est lingva patria, ejusque cultura et perfectio; cujus et utilitatem et media exponere adnitar.

Penes conatus Hungarorum in lingva sua perficienda enormes, et torrenti potius, quam illi modo, quo musa amari vult, simillimos, facile dubium aliquod cuipiam subversari potest, an nos jus quodpiam habere possimus ad perficiendam vernaculam nostram Dialectum; ex eo, quod salus publica sit meta illa, ad quam non tantum Hungaria stricte sumpta, sed et tria hæc Regna pro viribus contendere debeant, inter multa autem media lingvam Hungaricam unum ex præcipuis esse vehiculis. Hæc et talia argumenta per quemvis elidi posse, nullus dubito; quapropter nec de insufficientia ejus

GENIUS PATRIÆ
SUPER
DORMIENTIBUS SUIS FILIIS:
SEU
FOLIUM PATRIOTICUM,
PRO
INCOLIS REGNORUM
CROATIÆ, DALMATIÆ, & SLAVONIÆ,
IN EXCITANDUM, EXCOLENDÆ LINGVÆ PATRIÆ
STUDIUM
à
JOANNE DERKOOSZ.

Sunt autem optimæ curæ de salute Patriæ.
Cic. in somn. Scip. Cap. IX.

Zagrabiæ,
Typis Francisci Suppan.
1832.

ad salutem publicam quidpiam conferendi (ut per id refutetur dictum illud »*inter mulla autem media lingvam Hungaricam unum ex præcipuis esse vehiculis*«), quam ipse unus Hungarus in opusculo cum titulo »*aliquid circa lingvam Hungaricam*« ad evidentiam deduxit, exponere, cum extra sphæram sit meam, suscipio. Unicum circa punctum hoc notabo, nobis 1-mo non tantum nullam hucadusque inesse obligationem, quidpiam ad culturam lingvæ Hungaricæ conferendi; verum 2-do nobis expressum adesse Jus, nostram Dialectum colendi perficiendique.

Veritas primi puncti mox stabiliti patet vel ex conjuctione Croatiæ cum Hungaria, facta anno 1102., in qua conditio illa supramemorata, »*ut omnes teneant suum pacifice et quiete*« adjecta est. Jam vero lingvam latinam tum Dicasterialem apud Croatas fuisse, testantur omnia Diplomata, Privilegia, aliaque scripta publica per Lucium aliosque producta. Ergo pertinebat lingva latina ad proprietatem Croatarum. – Utrum vel alicubi in Documentis antiquis invenitur conditio illa, in quam Croatæ tempore illo consensissent, quod lingvam, quam Hungaris lubuerit Dicasterialem facere, assumpturi sint? – Utrum penes Conditionem »*ut omnes teneant etc.*« expressam, alia ei adversa prudenter *supponi* potest? Serius autem nulla lata est lex, quæ jugum hoc ipsis imposuisset; imo insultus omnes, quos in puncto hoc inde ab anno 1790 experitur, strenue hucadusque retudit, eisque omnem pro futuro ademit vim anno 1805. quo Status et Ordines Regnorum Croatiæ, Dalmatiæ et Slavoniæ congregati, condiderunt Statutum, ut in gremio eorum negotia publica non alia quam latina lingva (Hungarica proin pro perpetuo exclusa) pertractentur. Statutum hoc secundum inviationem art. 120. 1715. Suæ Majestati Sacratissimæ pro benigna Ratificatione substratum per Suam Majestatem Sacratissimam mediante Benigno 6-ta Februarii 1806. edito Rescripto clementissime confirmatum est.

Thesis secunda, utpote, quod Incolis Regnorum Croatiæ, Dalmatiæ et Slavoniæ Jus competat, negotia omnia circa vernaculam suam lingvam suscipiendi, proinde illam perficiendi, verificatur per Art. 58. anni 1791. per quem Statibus et Ordinibus Regnorum Croatiæ, Dalmatiæ et Slavoniæ Jus, negotia sua municipalia in generalibus Congregationibus suis pertractandi, jam partim ex antiquissimo usu, partim Constitutionibus Regni Slavoniæ

1492 et 1538 corpori Juris, et Protocollis Regnorum horum insertis, alioquin firmissimum, tantum confirmatum est; jam vero ad Negotia municipalia Lingvam quoque Patriam pertinere, quis neget? Cumque SS. hi, et OO. Negotia hæc municipalia in Optimum nonnisi Regnorum horum dirimant, lingvæ vero cultura vernaculæ Optimum hoc potenter promoveat; patet, cur justi sint anticipati conatus jam moderni, cur item justissimi sint futuri, quiqui suscipientur.

Neque ex Statuto illo municipali 1805 lato, »*quod lingva tantum latina in hisce oris Dicasterialis esse possit*« deducere fas est, Patriotismo, quoad lingvam vernaculam, struem opponi fortem; cum dignitate Dicasterialitatis pro modo excludatur, sicque vectis potens illam perficiendi fractus jaceat. Evectio namque cujusvis lingvæ ad dignitatem Dicasterialitatis adeo potenter, ut multi opinantur, ei vere non patrocinatur. Ubi enim habemus exemplaria, quibus clauduntur ea, quæ Cicero in Senatu loquebatur? – Tenerentne gressum eundem cum orationibus, Epistolis, aliisque ejus lucubrationibus eruditissimis? Et didicitne Cicero hanc facundiam, hunc ornatum, hunc leporem, quem libri ejus manifestant, in Curia? vel vero in Cabineto suo privato inter sudores diurnos nocturnosque?

- str. 22–25

Uno loquuntur Eruditi ore, lingvæ culturam æquali cum nationis ipsius cultura progredi passu. Neque infundate. Ad culturam enim Tui requiritur, ut conceptus de Entibus in nexu tecum existentibus, habeas claros et perspicuos*, cumque præcipuus conceptuum usus consistat in communicatione literaria, vel vulgari, hæcque signis nonnisi externis, quæ sunt termini seu vocabula, sit possibilis, patet, eodem labore adaptari debere ipsos terminos conceptibus, quo ipsi componuntur et purificantur conceptus. At cum non omnis nostrum habeat spiritum Philosophicum, quo conceptum ipsum a termino suo abstrahere, ambosque seorsive coordinare possit, verum plurimi ob defectum possibilitatis abstractionis ipsum terminum habeant pro Conceptu; ideo si terminum ipsi modificant, et adaptant, perficiunt per id ipsum etiam conceptum, necessario ergo conjuncta est perfectio terminorum apud potioritatem populi cum ipsa conceptuum cultura; atqui hæc necessaria est pro cultura tum Intellectus, tum voluntatis, ergo eodem urgetur pondere etiam necessitas culturæ terminorum, seu lingvæ.

- str. 38–43

Propono ego conjunctionem trium horum Regnorum; Croatiæ, Dalmatiæ et Slavoniæ, quoad Subdialectos suas Quantum fulmen cadit ex ore meo pro multis! quot exhorrescent ex his paucis vocibus! at respondeo ego ad id cum I. I. Rousseau.**

Der Buchstab tödtet, aber der Geist macht lebendig; beherrschet die Meinung, damit ihr herrschen könnet durch die Meinung. – Exponam, quamvis etiam perbene norim, haud mul-

* Conceptuum enim claritas et perspicuitas est fundamentum Judiciorum, et ratiociniorum.
** In versione Heusinger'iana de Educatione

tos mihi propterea faciem ostensuros amicam. At solatio sunt mihi verba illa, quæ legi in Wandsbecker-Bothen »*Wenn du den Trieb zur Wahrheit im Menschen nicht ehren willst, was hat er denn noch, das du ehren mögest?*« Per conjunctionem hanc intelligo ego unionem trium Dialectorum, quas loquuntur tria haec Regna, in unam lingvam, non popularem, sed eruditam, literariam, qua scientiæ et artes, scripta periodica, et rhapsodica ab eruditis legerentur et scriberentur. Ut autem conjunctio hæc non in mente mea resideat, sed etiam realiter in effectum deducatur, evincere debeo ejus possibilitatem, utilitates, et necessitatem, per partes.

Aggredior possibilitatem evincendam sequentibus:

Regni moderni Dalmatiæ, quod in quatuor Districtibus, Ragusano nempe, Jadrensi, Cattarensi, et Spalatensi circa 400,000 incolarum numerat, Dialectus, nisi scissiones tres, nempe in Ragusanam, (quæ dicit: piso sam, reko sam, isho sam) Dalmaticam propriam, (quæ dicit: pisal sam, rekal sam, ishal sam) et Narentanam (pisa sam, isha sam, reka sam) alioquin valde exilem producentes discrepantiam, consideraveris, est per omnes regni partes eadem, estque Serbicæ Dialecto ex potissima parte conveniens »*Die Sprache der Dalmatiner, ist mit einigen Abweichungen die serbische Mundart. Diese Abweichungen betreffen vorzüglich die Aussprache des Vocals* i, *statt je, und* e, *lipo statt lijepo, von lepo, divojka statt djevojka von devojka, und einige von den nächsten Nachbarn* (*Venetianern*) *entlehnte fremde Wörter.*« Hæc eadem Dialectus Dalmatica convenit eodem modo ipsi Dialecto Slavonicæ et Croaticæ in Confinio militari. »*Wirft man einen Blick* auf die Länder, die von den Dalmatinern, Kroaten und Slavoniern bewohnt werden, und hält sich bloss an ihre Namen, so sollte man glauben, dass man hier mit drei verschiedenen Stämmen, den Dalmatinern, den Kroaten und Slavoniern, und ebenso vielen slavischen Mundarten zu tun habe: allein die Gesschichte *und Erfahrung der Sprache leugnen diese getrennte Existenz der drei Stämme, und Mundarten. Das slavonische in dem Königreich Slavonien ist keine besondere slavische Mundart, sondern nur eine Nuance der serbisch-dalmatinischen.*«

Item alibi »*Zuvörderst sind die Dalmatiner und heutigen Slavonier, so wie die Rugusaner, und Bosnier nach aller Geschichte und Erfahrung Slawen Serbischen Stammes.*« Ergo sunt sibi hæ Subdialecti similes, cum sint tertiæ, utpote Serbicæ similes.

Subdialecti proinde hæ duæ (Dialecti enim non sunt) absque magna conjungi possunt immolatione partium dissonarum, ipsis adhærentium. Discrimen, quod intercedit, maximum invenio in eo, quod Slavonica aliquas habeat turcicas, Dalmatica autem Italicas voces; abjectis proin his (quis autem non abjecerit id, quod suum non est, ne hoc suum illo inficiatur) flexiones nominum et verborum brevi congruent.

In regno Croatiæ conjungendo jam plures difficultates experiundæ sunt. Croatia dividitur in civilem et militarem, prior et quoad extensionem territorialem, et quoad numerum incolarum minor est posteriore; in militari parte Dialectus, proprie Subdialectus,

est Slavonicæ et Dalmaticæ simillima »*Die Bewohner des wahren* (alten) *Kroatiens in Süden der Kulpa, die Kroaten, sollten für einen besondern Stamm gehalten werden, während nach mehrerer Erfahrung die Sprache in diesen Gegenden weder in Grammatik noch in Lexicon sich bedeutend genug von der Serbischen der Dalmatiner* (folglich auch der Slavonier) *unterscheidet Schaffarik.*« Conjunctio proin etiam hujus Districtus in re literaria est facillima; at quid Croatia Provincialis, quæ tribus tantum tribuit sedem Comitatibus, cujus populus summum ad semiquartam centuriam millium ascendit; cujus Dialectus variat a reliquis præmisis, et propius accedit ad Dialectum Vendicam, seu Carniolicam »*Der Provincial-Kroate aber gehört der Sprache nach zu den Windischen Slowenzen*; *dem zufolge ist die Sprache der heutigen Kroaten, die im militär-Kroatien aber mit der Slowenisch-Windischen Mundart zusammenzählt, allenfalls nur eine schwache Nuance dieser beiden, keineswegs aber ein für sich bestehendes Dialekt.*«

Si ergo Croatia suam Nuance excolere vult, debet se cum utraque parte conjungere, militaris nempe cum Slavonitis et Dalmatis, civilis autem cum Vendis (conjungere autem hic non intelligo, quasi utraque Croatiæ pars suam Subdialectum deponere, et alterutram harum assummere deberet).

- str. 44–46

Utilitas, quæ ex conjunctione Regnorum horum in Subdialectis suis fluxura est, multiplex certe est.

1.) Principium illud Schlötzerianum »*Vires unitœ agunt*« etiam hic, sicut et ubique, potentissimum aget vectem in omnibus gravaminibus et obstaculis; collationes enim privatæ benignæ in communes literarias indigentias, sine quibus nihil effici posse tot et tantorum docent exempla populorum, ut ipsi adeo Principes largas in hisce porrigere necessitarentur manus, facilius ferri, copiosioresque conflari poterunt.

2.) Qui scribendis'se accingerent operibus tam voluminosis, quam et minoribus, imo et diurnis, tanta producet certo certius copia; utpote milliones hominum; hacque directum opus via ob æmulationem, necessario consecuturam, spem Patriotarum, exspectationem vero aliorum Slavorum fallere nequibit.

3.) Ipsa distractio copiosiorum etiam operum facilior, distributioque sumptuum impensorum inter emptores frequentiores faciet et scribentibus typum faventiorem, et legentibus commodiorem co-emptionem. Copia enim sublevat debilem.

4.) Hos inter musa nostra locata limites frequentius coli, lætius exultare, omnia vividius florere incipient. Imo aliunde etiam adducet nobis fervidos discipulos, adducet Serbianos in Hungaria distractim habitantes; imo nec ipsa Serbia turcica arcebitur cum tempore literarium nobiscum servare commercium; ejus enim dialectus, ut supra dictum, haud discrepabit attunc a communi trium horum Regnorum lingva literaria in tantum, ut libri illorum a nobis commodissime intelligi haud valerent.

Ipsam adeo necessitatem adesse

conjunctionis Regnorum horum, paucis et forte validis proponam argumentis.

Necessarium his temporibus evasisse, lingvam excolere suam, partim ex consideratione status literarii Europæ, partim ex præcedentibus, huc retrahendis, perspicere est.

Quanta damna et tristia consectaria Isolatio et scissio in partes ferat, facile est perspicere. Partes omnes in hisce tribus regnis, si se porro quoque isolaverint, quid producere poterunt? id quod vires producunt debiles; id est, aut parum aut nihil.

- str. 50

Qui autem inceperis, mutationes quaspiam instituere, lente procede, ne propera, decades annorum requirentur ad id. Neque puta, te omnia ex Slavonico et Dalmatico pro bonis assummere posse et debere; nequaquam, etiam illi debebunt multa nobis cedere, nec illorum sunt omnia bona; imo multa inveniuntur in illorum Dialecto pejora, ac apud nos sint. Ideo dico, et moneo, lente procedere, ne pro lapillo arenæ detur gemma. Non desine, qui incipis, solatio sint tibi verba, quæ ingeniose æque ac juste depromsit D. Schaffarik in sua Præfatione ad literaturam Slavicam pag. IV. »*So wie jetzt die Sachen stehen, bleibt der höher strebende Slavische Jüngling, in dessen Brust durch Zufall oder Fügung die Sehnsucht nach tieferem Erfassen seiner Muttersprache erwacht ist, lediglich auf Selbsthilfe, eigenes fortgesetztes beharrliches Studium gewiesen. Es ist aber ein beachtungswerther Zug in dem Nationalcharacter des Slawen, das derselbe, einmal zum höhern geistigen Leben erwacht, und in der Überzeugung erstarkt, dass nur in der Muttersprache wahrhaft schöne Sprach – und Geistesvollendung zu erringen ist, weit entfernt in dem harten Kampfe mit zahl – und namenlosen Hindernissen oft Gegenbestrebungen aller Art den Muth zu verlieren, vielmehr an dem erkannten Kleinod der angestammten Sprache und Volksthümlichkeit nur um so fester hält, und am Ende den Sieg davon trägt. Dieser tiefwurzelnden Nationalliebe der Slawen, die nur tückische Arglist oder neidische Selbstsucht läugnen kann, dient zum vollgiltigen Belege die durch unzählige Thatsachen erhärtete Bemerkung, dass seit einem Menschenalter, und darüber, alle Slawischen Mundarten, selbst diejenigen, die, fern vom Glanze des Hofes und der Grossen, nur noch im Hause Gottes und in der Hütte des Landmanns fortleben, ohne äusserer Begünstigung, in Folge jener innern belebenden Kraft, in stillem, aber desto sichererem Fortschreiten begriffen sind. Der gute Samen, den hochherzige vaterländisch gesinnte Schriftsteller äussern, findet schon seinen weichen, befruchtenden, dankbaren Boden, und obwohl der Freund von der Nachtseite nicht müssig ist, Unkraut dazwischen zu streuen,* so erhebt sich doch das Herz zu der tröstlichen Hoffnung, dass der grosse Tag der Ernte mit der Scheuer für den Weitzen, und dem Feuer für das Unkraut nicht ausbleiben wird.« Medium generale, ut videre est, obtinendæ culturæ in Dialectis nostris, nempe conjunctionem hic statuebam! Quæ autem essent specialia media, missum linquo; partim quod eadem

sint, quibus et aliæ nationes usæ fuere in puncto hoc, partim item, quod immaturo et incompetente proponerentur tempore.

Prijevod:

- str. 66–68

Prelazim sada, kako mislim, na bitan predmet patriotizma: što je materinji jezik, njegovo gojenje i usavršivanje; a nastojaću izložiti korist i sredstva.

Uz izvanredne pokušaje Mađara oko usavršivanja svog jezika, mnogo sličnije bujici nego onom načinu koji znanost traži, lako bi gdjetko mogao posumnjati da li mi možemo imati kakvo pravo usavršavati svoj domaći dijalekat; po tome, što je državno blagostanje ona meta ka kojoj treba da smjera ne samo Ugarska u užem smislu već i ova tri kraljevstva. Prema svim silama između mnogih sredstava mađarski je jezik jedan od najglavnijih putova. Nipošto ne sumnjam da ovaj i tomu slične argumente može svatko pobiti. Zato neću da razlažem niti o nedostatnosti toga jezika (t.j. mađarskoga) za blagostanje državno (da se time pobiju ove riječi: »između mnogih sredstava mađarski je jezik jedan od najglavnijih putova«), koju nedostatnost je sam jedan Ugrin, u djelu pod naslovom »Nešto o jeziku ugarskom«, dokazao, jer je to izvan područja moga. O ovoj ću točki jedino spomenuti:

1. Ne samo da nismo do sada ništa obavezani da gojimo ugarski jezik, pače

2. Mi imamo izraženo pravo da naš jezik gojimo i usavršujemo.

Istina ove prve točke jasno se vidi iz druženja Hrvatske s Ugarskom, učinjena 1102, u kom je dodan onaj spomenuti uvjet: da svi zadrže svoje u miru i pokoju.

Doista je već tada latinski jezik bio kod Hrvata sudbeni; to potvrđuju sve isprave, povlastice i drugi državni spisi, izneseni po Luciju i po drugima. Dakle je bio latinski jezik svojina Hrvata. Da li se gdje u starim dokumentima nalazi onaj uvjet na koji Hrvati u ono vrijeme pristadoše: da su jezik koji su Mađari odlučili učiniti sudbenim – nakanili primiti?

Da li se kod uvjeta: »da svi zadrže svoje u miru i pokoju« može drugo što njemu protivno razložno suponirati?

Kasnije nije ni jedan zakon predložen koji bi im ovaj jaram nametnuo, pače je sve navale što ih je u tom pitanju ta stvar od g. 1790 pretrpjeti imala, odlučno odbio, te im je za buduće svu snagu oduzeo god. 1805, koje su godine staleži i redovi kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije sabrani sastavili statut da se u državnim poslovima ne upotrebljava drugi jezik nego latinski. Mađarski je, dakle, zauvijek isključen. – Statut je ovaj prema čl. 120 god. 1805 podastrt Njegovu Prejasnom Veličanstvu, a 5 veljače 1806 izdanim reskriptom premilostivo potvrđen.

Druga teza, da stanovnicima Hrvatske, Slavonije i Dalmacije pripada pravo da sve poslove vrše u domaćem jeziku, prema tome da ga usavršavaju, potvrđuje čl. 58 godine 1791, po kojem je staležima i redovima kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije pravo da svoje municipalne poslove u sveopćim skupštinama obavljaju, koje je već samo po sebi jasno i toliko puta potvrđeno, dijelom već po najstarijem obič-

ajnom pravu, a dijelom po konstitucijama (ustanovama) kraljevine Slavonije 1492 i 1537, koje su unesene u zbornik prava i u spise ovih kraljevina. Tko će nijekati da se domaći jezik odnosi također na municipalne poslove? Budući da ovi staleži i redovi u ovim kraljevinama ove municipalne poslove rješavaju samo kako je najbolje, a njegovanje domaćeg jezika ovo »najbolje« silno promiče; očito je zašto su opravdani već moderni pokušaji, zašto će isto tako biti posve opravdani već moderni pokušaji koji god će se poduzeti.

Niti iz onoga statuta municipalnog, predloženog g. 1805, da *samo latinski jezik može biti u tim krajevima sudbeni*, ne smije se izvoditi da se patriotizmu, što se tiče domaćega jezika, stavlja nasuprot velika zapreka; budući da se isključuje ovako od časti sudbenoga jezika, pa se tako obara moćna poluga za njegovo usavršavanje. Jer podignuće kojega god jezika na čast sudbenoga, zaista ga tako silno ne zaštićuje kako mnogi misle. Ta gdje imademo primjeraka u kojima je sadržano ono što je Ciceron u senatu govorio? Bi li se mogli mjeriti s govorima, poslanicama i drugim njegovim vrlo učenim djelima? Pa da li je Ciceron naučio ovu rječitost, ovu kićenost, ovu milotu koju njegova djela pokazuju, u sudnici? Ili pak u svojoj privatnoj sobici, znojeći se danju i noću?

- str. 68–70

Jednoglasno vele učenjaci da usavršivanje jezika napreduje jednako s obrazovanošću naroda samoga. – A nije to bez temelja. Jer za tvoju obrazovanost traži se da imaš o bićima koja s tobom u svezi žive jasne i razgovjetne pojmove*, premda postoji osobita upotreba pojmova u općenju literarnom ili pučkom. I budući da je općenje ovo moguće samo znakovima vanjskim, kakovi su termini (izrazi) i riječi, jasno je da valja samo izraze mislima istim trudom prilagoditi kojim se same misli zamišljaju i pročišćuju.
A budući da svaki od nas nema duha filozofskoga kojim bi sam pojam od izraza odvojio i oba za se usporediti mogao, a veoma mnogi drže sam izraz za pojam, jer nemaju sposobnosti da ih rastavljaju; zato, ako sami mijenjaju i preudešuju izraz, stvaraju upravo time također i pojam. Dakle je kod pretežnoga dijela naroda nužno dotjerivanje izraza, skopčano baš s usavršenjem pojmova. A ovo je dotjerivanje potrebno za usavršivanje i intelekta i volje; dakle, jednako je važna također potreba dotjerivanja izraza ili jezika.

- str. 78–80

Predlažem spojenje ovih triju kraljevina s obzirom na njihova podnarječja. Kako munja sijeva za mnoge iz mojih usta! Koliki će se zgražati radi ovih malih riječi – no odgovaram na to sa Rousseauom**: »*Slovo ubija, a duh oživljuje: Nastojte vladati mnijenjem, da možete po njemu gospodovati.*«

Razložiću, premda predobro znam da mi za to mnogi neće prijateljsko lice pokazati. No za utjehu mi služe riječi koje sam čitao:
»*Ako nećeš da štuješ u čovjeka nagon za istinom, što preostaje u njemu te bi mogao štovati.*«

* Jasnoća i prozirnost pojmova osnov je sudova i zaključaka.

** Rousseau, O odgoju.

Pod ovim spajanjem razumijem sjedinjenje triju narječja, kojima govore ove tri kraljevine, u jedan jezik, ne pučki, već obrazovan, književni, kojim bi učeni čitali i pisali znanost i umjetnost, periodična i rapsodična pisma. A da ovo spajanje ne počiva u mojem umu, već da se realno u djelo privede, moram zasebice dokazati njegovu mogućnost, korist i potrebu.

Idem da dokažem kako je to moguće. Dijalekat kraljevine moderne Dalmacije, koja broji u četiri kotara u Zadru, Kotoru i Spljetu do 400.000 stanovnika, ako ne uzmeš u obzir tri podnarječja, dubrovačko (koje veli: piso sam, reko sam, išo sam), pravo dalmatinsko (koje veli: pisal sam, rekal sam, išal sam) i neretvansko (pisa sam, iša sam, reka sam), koja se inače veoma malo razlikuju između sebe, isto je na svim stranama kraljevine, i najvećim se dijelom slaže sa srpskim narječjem. Šafarik veli u književnosti Dalmatinaca: »Jezik Dalmatinaca je uz izvjesna odstupanja zapravo srpski govor. Ova odstupanja se odnose prvenstveno na izgovor vokala, *i* umjesto *je* i *e*, *lipo* je *lijepo* što dolazi od *lepo*, *divojka* umjesto *djevojka* od *devojka* i neke strane riječi preuzete od najbližih susjeda (Venecijanaca).« Ovo isto dalmatinsko narječje sudara se jednako s narječjem slavonskim i hrvatskim u Vojničkoj Krajini.

Govori isti pisac, prije spomenuti: »*Bacimo li pogled na zemlje koje nastavaju Dalmatinci, Hrvati i Slavonci i zadržimo li se samo na njihovim imenima, moglo bi se pomisliti da se tu radi o tri različita plemena, dakle o Dalmatincima, Hrvatima i Slavoncima i jednakom broju slavenskih govora: već sama povijest i jezično iskustvo poriču ovakvu odvojenost tih triju plemena i njihovih govora. Slavonski u Kraljevini Slavoniji nije nikakav zasebni slavenski govor nego tek nijansa srpsko-dalmatinskog.*«

Po tom se ova dva podnarječja (jer narječja nisu) mogu spojiti bez velike žrtve nesuglasnih česti. Najveću razliku što među njima postoji nalazim u tom, da slavonsko narječje ima nekoje turske riječi, a dalmatinsko nekoje talijanske riječi; zato odbacivši ove (a tko da ne odbaci ono što nije njegovo, da s onim svoje ne natepe) – fleksija imena i glagola brzo će se slagati.

Da se spoji kraljevina Hrvatska, treba više teškoća prebroditi. Hrvatska se dijeli u građansku i vojničku; prva je i pogledom na zemljišni opseg i s obzirom na broj stanovnika manja od druge; u Krajini (vojničkom dijelu) je narječje najsličnije slavonskome i dalmatinskome. »*Stanovnici prave* (*stare*) *Hrvatske južno od Kulpe, Hrvati, trebali bi se smatrati posebnim plemenom, dok višestruko iskustvo dokazuje da se jezik u ovim područjima ni gramatički niti leksički ne razlikuje dovoljno od srpskoga kojim govore Dalmatinci* (*prema tome i Slavonci*).« (Šafarik)

Po tome je spajanje ovoga kraja u književnosti najlakše; no što je provincijalna Hrvatska, koja daje samo trim županijama sijelo, a ima naroda 200 hiljada? Narječje se njeno razlikuje od ostalih napomenutih, i više se primiče narječju slovenskome (štajerskome) ili kranjskome. »*Hrvat iz Provincije Hrvatske jezično pripada Kranjskim Slovencima; sukladno tome je jezik današnjih Hrvata a koji je u*

vojničkom dijelu Hrvatske zajednički sa slovensko-kranjskim govorom u najboljem slučaju samo blaga nijansa ovih dvaju jezika, nikako samostojeći dijalekt.«

Ako, dakle, Hrvatska želi usavršiti svoju »niansu«, treba da se spoji s obadva dijela, vojnička naime sa Slavoncima i Dalmatincima a građanska sa Slovencima. (Spojiti pak ovdje ne mislim tako, da bi trebalo oba dijela Hrvatske svoje podnarječje da zabace, a jedno od ona dva da prime.)

- str. 81–82

Korist koja će proizlaziti iz sjedinjenja ovih kraljevina u njihovim narječjima, zacijelo je mnogovrsna.

1. Načelo ono Schlötzerovo »*Vires unitae agunt*« (»Združene sile rade«), kao što svagdje, tako će i ovdje postati najsilnijom polugom u svim teškoćama i zaprekama, jer će se lakše moći davati i obilatije skupljati dobrovoljni prinosi za opće književne potrebe, bez kojih se ne može ništa, kako pokazuju primjeri tolikih naroda, da su prinuždeni sami vladari u tom darežljivu ruku pružiti.

2. Toliko će sredstva više no sigurno povećati broj onih koji bi se htjeli dati na pisanje većih i manjih djela, pače i novina, budući da ima ljudi na milijune, i ovim putem upravljeno djelo neće moći, zbog tekmenja, koje će nužno nastati, prevariti nade rodoljuba, niti očekivanja ostalih Slavena.

3. Samo raspačavanje i najobilnijih djela lakše je, a razdioba velikih troškova među mnogobrojne kupce učiniće piscima tisak ugodnijim, a čitaocima kupnju povoljnijom, jer množina pomaže nemoćna.

4. Među ove granice postavljena, naša pjesma obilnije će se njegovati, veselije uznositi i sve će živahnije stati cvasti. Pače, od drugih će nam privesti vatrene učenike, privest će Srbe u Ugarskoj rasijane; pače, ni ista Srbija turska s vremenom neće odbijati da s nama podržaje književni saobraćaj; jer njezino narječje, kao što je gore rečeno, neće se razlikovati od općenitog književnog jezika ovih triju kraljevina, da ne bismo mogli njihove knjige lako razumjeti.

Stoga ću ovim malenim i jakim dokazima potkrijepiti da je nužno spojenje ovih triju kraljevina.

Da je u ovo vrijeme potrebno svoj jezik obrazovati, vidi se stranom iz promatranja evropskog književnog stanja, stranom iz predidućega, što valja ovdje iznovice navesti.

Koliko štete i žalosti nosi izoliranje i cijepanje u dijelove, lako se može razabrati. Sve česti u ovim trim kraljevinama, ako se i nadalje izoluju, što mogu činiti? Ono što slabe sile izvedu, a to je malo ili ništa.

- str. 85

Ako si započeo određivati kakve promjene, nemoj se žuriti, zato se traže deceniji godina. Nemoj misliti da možeš i moraš uzeti sve iz slavonskog i dalmatinskog za dobro; nipošto, i oni će nama morati mnogo propustiti; niti njihovo nije sve dobro, pače mnogo se nalazi u njihovom narječju što je gore od našega. Zato velim i opominjem da se polagano ide, da se za kamenčić pijeska ne da biser. Nemoj prestati, ti koji počinješ: za utjehu neka ti budu

riječi koje je umno i pravedno iznio Šafarik u svojem predgovoru slavenskoj književnosti:

»Kako sada stoje stvari, upućen je svaki slavenski mladić većeg poleta, u kojega se u grudima slučajno ili sudbinom probudilo čeznuće za dubljim proučavanjem materinskog jezika, samo na svoju pomoć i na svoj neprestan i ustrajan studij. Vrijedna je pažnje ona crta u narodnom karakteru Slavena po kojoj oni, kad se jednom probude k višemu duševnom životu i kad dozori uvjerenje da se samo u materinskom jeziku može postići zaista lijepa savršenost u jeziku i duhu, u teškom boju s bezbrojnim zaprekama i protivnim težnjama svake ruke, ne samo ne gube srčanosti već se spoznatoga bisera, rođenoga jezika i narodnosti, još čvršće drže i napokon pobjeđuju. Ovu čvrsto ukorijenjenu ljubav k narodu u Slavena, koju može nijekati samo podmukla zloba ili zavidljivo samoljublje, potpuno pokazuje opažanje, učvršćeno nebrojenim činjenicama. To je opažanje, da se od jednoga ljudskoga vijeka i dalje sva slavenska narječja, pače i ona koja daleko od sjaja dvorskoga i velikaškoga još samo u kući Božjoj i kolibi seljačkoj žive, bez spoljnih pogodnosti, po onoj unutrašnjoj živoj snazi potiho, ali to sigurnije razvijaju. Dobro sjeme koje plemeniti i patriotički pisci siju, nalazi već svoje meko, plodno i zahvalno tlo. I premda sin tmine marljivo sije kukolj, ipak se srce izdiže do utješne nade da neće izostati veliki dan žetve, s hambarom za pšenicu i s vatrom za kukolj«.

Ovdje sam, kako se vidi, razložio glavno sredstvo da se podigne kultura u našim dijalektima t.j. sjedinjenje!

DI.SERTATIA

iliti

RAЗGOVOR.

Darovan Gofpodi Poklifárom Зakonfkim
y buduchjem Зakonotvorzem
Kraljevinah nasih·

Зa buduchu Dietu Ungarfku odaflanem

derzan po

jednom Starom Domorodzu Kraljevinah ovih.

U Karlovzu,
Pritifkano Slovima Joanna Nep. Prettnera 1832.

Neću da raspravljam o onom što bi bila specijalna sredstva; jedno poradi toga, što su to ista sredstva koja su i drugi narodi u tome upotrebili; a jedno i stoga, što bi možda bila predložena još prerano i nezgodno.

Djelo iznimno važno za oblikovanje preporodne misli o domovini i narodu pri čemu autor znatnu važnost pridaje jeziku. Pravo na upotrebu vlastitoga jezika smatra jednim od temeljnih ljudskih prava. Za Trojednu Kraljevinu zagovara zajednički književni jezik štokavske osnovice jer je štokavica najrasprostranjenije narječje u hrvatskim zemljama.

Janko DRAŠKOVIĆ, Disertatia iliti razgovor

U Karlovcu, pritiskano slovima Joana Nep. Prettnera 1832.

[Matica hrvatska, Karlovac 1991, str. 47–48]

PRIDSLOVJE

Ja odaberem za moj razgovor naški jezik, želeći dokazati da mi narodnog jezika imademo u kojemu sve izreći moguće jest što srdce i pamet zagteva. Dijalekta pako ovoga kao običnoga u pismoznanju starinskomu i kao punijega izvolio jesam. Priložena tabela dokazuje da on i najhodniji jest u Slavo-Hrvatih, kao narodu naših kraljevinah. On mora i najhodniji biti, jer ga Slavonac, krajišni Hrvat, Primorac, Prikupnik, Dalmatinac, Bosanac, Crnogorac i oni Hrvati koji se Wasser-Kroaten zovu i po Mađarske zemlje rasuti jesu, jednako govore. Sve knjige starije koje u Zagrebu, Požege, Splitu, Mletkih i Dubrovniku utišnjene jesu i mašna kniga senjske i drugih primorskih biskupijah sve u istomu dijalektu liepo pisane jesu, i jere ovoga dijalekta nigdo prebivajući u drugom kotaru ne promini, gdje protivno, oni pomiešanoga dijalekta govoreći svojega odmar kao manje krasnoga s ovim promine, kad se ga nauče, kao ja, koji u Zagrebu rođen jesam.

Ortograf pako također iz starih knigah složio i popravio jesam, budući mi se zagrebački iz mađarskoga, dalmatinski pako iz talijanskoga uzajmljeni i za oto nedovolni vide. Ufam se, uvjerjeni štioci, od vašega domorodoljubja, da vi meni prostili budete ovo usuđenje moje. Vi ćete nekoje vama neobične rieči u ovomu razgovoru najti; one ele niesu inokrajne, jere se u svakome staromu riečoslovniku nalaze. To jest potvrda da ovaj naš jezik u starije doba hodniji bio jest neželi našim viekom. Ovo ufano nije dika za nas. Ele ovu pregrešku vi lahko s voljum popraviti i u domorodskom književstvu bratju vašu slavsku sjevernu stigli budete, od kojega književstva negda silni rati, kasnije pako nemar vaša (osobito od božjeg kumira živuće, kojih bi to se doticalo) vas priečila jesu. Ele uzdam se da vi duglje glasa neimatja narodnog jezika potvrditi činom ne budete tili. Pozivljam indi sve domorodce da pišu gledeć liepo crkveno maševanje koje mi u našemu jeziku imademo, i da se ne brinu zarad nadsuda onih koji tome lieni jesu, ali koji djetinsko predsuđe k svojemu baštinjenomu siromaškomu dijalektu imadu. Stara jest zagadka: »errando discimus« i za oto ufanje ne gubivam da vi i moje rieči kao prve preoštro obsudili ne budete. Nit se namah preosvršenstvo ne učini, nego pamet i trud sve težanje s vrimenom izvisi i nadari.

Djelo u kojemu autor: s jedne strane zagovara hrvatsko jezično i pravopisno jedinstvo, dok s druge potvrđuje da je hrvatski jezik već osposobljen i za druge komunikacijske potrebe osim književnih.

Ivan KUKULJEVIĆ SAKCINSKI, Govor održan u Hrvatskom saboru 2. svibnja 1843.

[Stoljeća hrvatske književnosti, Ivan Kukuljević Sakcinski, *Izabrana djela.* Priredio Nikola Batušić, Matica hrvatska 1997, str. 619–623]

»Preuzvišeni gospodine grofe Bane!
Presvietli Velmože!
Slavni Stališi i Redovi!

Kao što svaki pravi Hrvat i Slavonac, tako sam i ja velikom zaisto radosti i nutrnjim uzhićenjem razumio, da sl. stališi i redovi ovih kraljevinah žele podignutje katedrah za narodni naš jezik i literaturu, kako ja mislim, ne samo u Akademiji, nego u cijelom dištriktu Akademije zagrebačke; čim bez dvojbe to steći žele, da se svi izobraženiji stanovnici kraljevinah naših svoj materinski jezik dobro i izvrstno nauče. Nu pitam ja s poniznim dopuštenjem: za kakovu će korist i svrhu biti učenje našega jezika? kakovim uspjehom? kakovom posljedicom? kakovim trudom učit će se ga stanovnici domovine naše, ako sa znanjem njegovim ne bude nikad nikakovo dobro skopčano? ako po njem nitko ništa ne bude si mogao zaslužiti! i ako mi nikad nećemo pomisliti uvesti ga u javni život? zaisto će ostati on bez toga kao i dosada u tmini, š njim će se zabavljati samo oni, koji baš zato vremena imali budu, uostalom neće ga ipak veća stran naroda znati, a oni, koji se s javnim životom bave i koji su u javnih službah stavljeni, zanemarit će ga kao i dosada; podignutje pako naših katedrah i učionah neće na drugo služiti nego na zasljepljenje domorodacah i tuđinah. – Znam ja, da mi kako smo ovdje sakupljeni, s veće strane naš jezik dobro ne znamo i da se u cieloj domovini našoj osobe obadvojeg spola lahko na prste prebrojiti dadu, koje u svom materinskom jeziku dobro govoriti, čitati i pisati znadu, a što je tomu uzrok, nego to: da ga mi u javnom životu i u poslovih nigdje ne upotrebljavamo i š njim se samo natoliko zabavljamo kao gizdavi gospodar sa svojim plaćenim slugom.

Još ne zna veća stran naroda našega kakova je to višnja slast i milina svojim prirođenim materinskim jezikom govoriti moći i smjeti; to samo on može iskreno ćutiti, koj je duže vremena među tuđimi narodi u tuđih državah stanovati i živjeti morao.

– Mi svoj jezik čuvamo još uviek samo za družinu i za naše kmete! – u obćinski život i u poslove uveli smo u onih još barbarskih vremena, kad na cielom svietu jedni jezik latinski za izobražen i izdjelan držao se jest, taj jezik; u družtveni život i u familiju našu uvukao se je s vremenom jezik njemački i promienio prirođenu našu narav i način mišljenja otacah naših, u Primorju pako učinio je to jezik talijanski. – Šta smo mi postigli po tom, nego to, da smo se odtuđili samim sebi, da smo se odciepili od susjedne jednorodne braće svoje, i da mnogi od naroda našega ni ne znadu od kojega su naroda i koji puci po rodu, po krvi i po jeziku spadaju k nama!!!

Mi gledamo svaki dan kako nam domovina sve dublje i dublje propada, kano imanje one djetce, što su pod svakojakimi tutori; svaki si tutor utakne nješta u đep, svaki si nješta prisvoji napokon djetci neće ostati ništa. Mi smo malo Latini, malo Niemci, malo Talijani, malo Mađari i malo Slavjani, a ukupno (iskreno govoreći) nismo baš ništa! Mrtvi jezik rimski a živi magjarski, njemački i talijanski, to su naši tutori, živi nam se groze, mrtvi nas drži za grlo, duši nas i nemoćne nas vodi i predaje živim u ruke; sada imamo još toliko sile, da se suprotstavimo mrtvomu, zamala nećemo moći nadvladati žive, ako se čvrsto ne stavimo na svoje noge tj. ako svoj jezik ne utvrdimo u

domovini i ne postavimo ga vladajućim. – Susjedi naši, osobito braća naša konštitucionalna Mađari, neće već odstupljivat od svojega jezika i iz prijateljstva i uljudnosti prama nam ili iz drugog kakova uzroka neće ga zaista zamjenjivati ma s ikojim drugim a najmanje mrtvim, nu i to potrebovati od njih značilo bi: svezat htjeti orlu krila, da k nebu ne poleti; njihova stalnost i jedinost u jeziku nadvladat će zaisto našu nestalnost, neslogu i mješariju.

Čuli smo jučer preuzvišenu gospodu bana i biskupa pred sakupjenim i slavnimi stališi i redovi ovih kraljevinah izjaviti se, da će oni u velikom saboru ugarskom i magjarski govoriti, ako time stvari i našoj domovini budu hasnit mogli; mi se tomu nismo protivili, niti se želimo, nam je drago da su i preuzvišena gospoda toga mnienja, da Hrvati i Slavonci u javnom životu ne moraju uviek kod jezika latinskog ostati, i njihova misao veseli nas zaisto tim više, buduć da se možemo ufati i nadati, da oni s vremenom u Hrvatskoj, k Hrvatom i hrvatski budu govorili, kad će jednoć naš jezik u javni život uveden biti. Nu čitam ja u očijuh mnogih ovdje nazočnih tu misao: da to dopuštenje, da se naš materinski jezik u javni život i u poslove uvede, nikad i nikad zadobiti nećemo! Pitam ja nato slobodnim duhom: tko može jednomu cijelom narodu, pa bio on i bogzna kako malen, nu ako istinitu i krepku volju imade svojim prirođenim jezikom govoriti, njega na prvo mjesto staviti i po tom narodnost svoju podići? Tko može i smije slobodnomu jednomu narodu kao što su konštitucionalni Hrvati i Slavonci to zapriečiti? Ima li sile na svietu, koja ono, što komu Bog dade, uzeti smije? ili pako kojoj stvari drugo ravnanje podati nego joj je Bog odlučio, a na što su jezici narodah odlučeni, to će svaki između nas znati; ja mislim najviše na taj cilj, da se po njih narodi od inih luče, da se njimi barem kod kuće služe i da svaki narod svoj jezik nad sve ine poštuje, ljubi i uzvisuje; ajdmo dakle i mi sa svojim k tomu cilju; držimo se u tom primjera ostalih narodah evropejskih, koji su živimi jezici zamienili mrtve i po tom najviše k svom narodnom razvitku doprinieli; pogledajmo samo na susjede, koji su s nami pod istim žezlom austrijskim, svaki od njih: Niemac, Magjar i Talijan postavio je svoj jezik na prvo mjesto, samo mi ponizni i krotki Slavjani, kojih u carstvu imade 17 milijunah, samo mi plašljivi Hrvati i Slavonci, koji u svojoj domovini nismo s nikojim drugim pukom smiešani, bojimo se našega jezika, kao kakovog strašila i služimo radje tuđemu i tuđoj volji i činimo samo ono, što se drugim liepo i krasno biti vidi, i što je drugim hasnovito.

Ili je možebiti jezik slavnih pređah naših od providnosti nebeske ili od kakova prokletstva na to odsuđen, da uviek u robstvu i kod prostoga puka prebiva, da uviek u blatu kopa, da nikad u visinu poletjeti ne smije, kud toliki drugi jezici od našega manje mili i sladki, manje bogati i izdjelani, manje krepki i silni kroz toliko vjekovah već lete i uzdržavaju se? Pitam ja sve iskrene Hrvate i Slavonce, što jim nato srdce veli? – Je li naš jezik, najdalje razšireni, jezik najprostraniji

u cielom svietu za vječnu tminu ili za jasnu bistru svjetlost stvoren? Ako je za prvo, odhitimo ga odmah što prije zauviek u vjekoviti grob i zaboravimo ga posve; ne podižimo mu nikakovih učionah ni katedrah, nego ogrlimo cielom silom prvoga života, koj nam se ponudi, bio azijatski ili evropejski, možebiti, da ćemo š njim barem u tuđem kipu sretniji postati!! – ali ako je stvoren za svjetlost, moramo ga čistiti od svake tmine, koja ga sada svud još krije, moramo se samo za njega skrbiti, samo š njim najviše zabavljati se i kao majka dijete svoje nad svimi drugimi stvari ljubiti ga; on nam mora biti prvi srdcu našemu, on mora biti i prvi našemu duhu! š njim i po njem moramo nesretnu domovinu i nesretni naš narod sretnim učiniti; on neka kod nas zakon daje i razglašuje, on neka bude trublja buduće naše sreće i slave!!!

Mi smo potomci onih pređah, koji su u staro vrieme materinski svoj jezik na toliko ljubili, da su ga već u 9. stoletju izpovjednici obijuh vjeroizpovjedanjah u istu crkvu uveli i njega time u svietu s najstarijim grčkim i latinskim uzporedili, a u domovini ga svojoj nad nje uzvisili; mnogo ih je to truda stalo, ali su oni svojom stalnošću sve težkoće nadvladali. i još sada se velika strana našega naroda njime u crkvi služi! Mi smo sinovi majke Slave, koja je svojom djetcom sav sviet oplodila i koja samo zato tako duboko u tmini i potlačena leži; jer im je jezik potlačen; pokažimo dakle da smo vriedni bit potomcima takovih pređah, da smo vriedni biti sinovima takove majke, i da ono što nas i jezik naš tlači razdrobiti želimo, hoćemo i možemo!!!

Naš narod proslavio se je mnogokrat u historiji junačtvom, smionošću i hrabrošću; pomislimo samo na vremena Aleksandra Velikoga macedonskoga, na slavne domaće naše vladare Ograna, Dušana i Krešimira, na branitelje Metula i Siska, na boj grobnički, na rat sedmo- i tridesetogodišnji, ter na najnoviji francezki; u sva ta bojna vremena proslavio se je tjelesnom silom i nadvladao pukove kopjem u ruci; ali sada je nastalo izobraženo 19. stoletje, u kom se puci duhom i umom među sobom bore, trebalo bi dakle, da jih i time nadvladamo, ili barem da se š njimi uzporedimo, nu kako ćemo to učiniti, kad je duh naroda našeg, narodni naš jezik u lancih, kad se potlačen svigdje tuđemu mora klanjati! – radimo dakle složno i krepko, da se barem u domovini njemu drugi već jedankrat klanjali budu. Nemojmo se u tom obziru strašiti svake sjenke, koja nam se grozi; nemojmo se bojati, da ćemo po tom ustav naš ili konštituciju našu i municipalna prava naša izgubiti: ona će time samo bolje ustanoviti i utvrditi se; ne svađajmo se u domovini svojoj kano braća, radi jedne stvari, koja nam svim jednako draga, jednako sveta biti mora, nego čuvajmo hrabro i bratinski ono do zadnje kaplje krvi, što je naše; samo tako možemo u Hrvatskoj i Slavonskoj ostati Hrvati i Slavonci, a u svietu slobodni i nezavisni narod.

Crni oblaci, puni dažda i gràda, vise nad nami i domovinom našom, silne velike vode obkoljivaju nas od svih stranah i groze nam se strašnom poplavicom; kako se možemo od nje osloboditi, nego ako jame i kanale kopali budemo, po kojih će se vode odce-

diti, i ako tvrdi most sagradili budemo, po kojem ćemo na suhom preko njih proći i od svake pogibelji izbaviti se; taj je most naš materinski jezik; ako smo mi njega doma ustanovili, utvrdili i podigli, ne imamo se strašiti već ništa od nikakove strane, od nikakove stvari!!

Na koncu činim pozorne slavne stališe i redove tih kraljevinah, da ja nisam od one u bjesnilu trčeće stranke, koja odmah i sve i sva steći želi; poznam ja dobro one velike presude; onaj mali obskurantizam i onu neizmjernu nemarnost, koja u domovini našoj vladaju i čine, da se sve tuđe domaćemu i svaki tuđi jezik materinskome predpostavlja; zato sam ja samo toga mnienja, da bi slavni striši i redovi nato već jedankrat misliti počeli, kako da svoj jezik tuđemu predpostave, i njega u javni život uvedu, i da se u molbi za podignutje katedrah narodnoga jezika ta klausula prida, da mi te katedre zato molimo, budući da mislimo s vremenom svoj jezik po primjeru drugih europejskih narodah, u javni život i u poslove uvesti i mrtvoga živim zamieniti; jer ako mi nato nikada nećemo ni pomisliti, ostat ćemo kao i dosada, ne narod, nego sjena od naroda, a u Europi među narodi, koji se svi živimi jezici služe, kao zapušteni mali otok na moru, i umrieti ćemo prije ili poslie s mrtvim jezikom i mi, i to umrieti kao onaj čovjek, koj u cielom svom življenju za uzdržanje svoga života baš ništa radio nije!!! Rekoh.«

Prvi zastupnički govor na hrvatskom jeziku u Hrvatskom saboru. Važan prinos dugotrajnim nastojanjima da se hrvatskomu jeziku prizna status »diplomatičkoga«, što je Hrvatski sabor prihvatio tek u listopadu 1847.

Ivan KUKULJEVIĆ SAKCINSKI, Govor održan u Hrvatskom saboru 23. listopada 1847.

[Stoljeća hrvatske književnosti, Ivan Kukuljević Sakcinski, *Izabrana djela.* Priredio Nikola Batušić, Matica hrvatska 1997, str. 641–645]

[...] Izteklo je više od polovice stolětja, od kad su SS. i RR. kraljevinah ovih, po dèržavnih poklisarih svojih, na Ugarskom saboru god. 1790., pismeno se izjavili: da prije nego si dadu magjarski jezik narinuti, vole narodni svoj jezik, koji i po Ugarskoj velikom stranom naroda vlada, u javni svoj život uvesti i š njime zauvěk svakomu tuđemu vrata zatvoriti. Misao ova širila se je tajno i sakrito po svih stranah domovine naše sve dosada, bez da je ikada tako opet na světlo došla, kao što, hvala Višnjemu, u sadašnje vrěme, kad se toliko radi, da se tuđi jezik u domovinu našu horvatsko-slavonsku silom uvede. S neizměrnom radostju javlja zato govornik SS. i RR-vom u ime županije svoje, da i stališi varašdinski ništa tako gorućo, tako sveto ne žele, nego da im se jezik njihov materinski, koji kroz duga stolětja u tmini i zaboravnosti tumaraše, na ono opet město podigne, koje mu Bog i narav odluči kod naroda našega, te da se sasvime u javni život uvede i da postane gospodujućim jezikom, kako mu to i pristoji u domovini našoj. – Uzroci želje ove mogli bi se nebrojeni navesti, govornik navodi samo jedan, i taj je: da bez

procvětanja i gospodovanja narodnog jezika nijedan narod izobraziti se, duševno i materijalno naprědovati, niti u duhu naroda i věka živěti ne može. S jezikom materinskim skopčane su sve želje i misli jednog naroda, jezik vodi milione i milione ljudih k jednoj svèrhi, ta i mi svi, koji smo ovdě sakupljeni, bez da imamo jedan materinski jezik, bez da smo jedne kèrvi, ne bi imali nikad onih posve jednakih osobito narodnih interesah, koje sada imamo; ne bi se tako rado sastajali i vojevali za jednu obćenitu stvar, kao što sada činimo. – Jednom rěčju, slavni SS. i RR-vi., od stanja našeg jezika i narodnosti zavisi naša budućnost. Tko to ne věruje, neka pomisli samo děla našega naroda prošastna i sadašnja, i onda poslědice dělah ovih, te će se uvěriti o istini mojih rěčih. – Naš narod, sl. SS. i RR-vi., od zabalkanskih krajevah dao je u vrěme pèrvog prosvěćenja europejskog starim slavnim Gèrkom pèrve pěsnike i filosofe; ali obljubivši gèrčki jezik, te zanemarivši svoj, nestalo mu je uspomene, kao da ga onda ni na světu nije bilo. Naš narod iz ovih krajevah i susědnih dèržavah dao je Rimu najboljih vojnikah, koji su svět podjarmljivali Rimu, dao mu je slavne vođe i još slavnije care, koji su i ove dèržave uresili s prekrasnimi gradovi i nasipali materijalnim blagom; ali isti ovaj narod, ne imajuć ponosa narodnog, ne mareć za svoj jezik, nego poprimivši jezik rimski, ostao je pod tèrhom rimskoga duha sakrit světu, kao što su sada sakriti porušeni oni gradovi, kao što su izčeznula materijalna ona bogatstva zasipana zemljom.

– Naš narod dao je turskomu carstvu najslavnije vezire, vojvode i podkraljeve, skidao je care s prestolja i podizao druge; ali ne imajući narodnog duha i ne braneći jezik s narodnostju, mora se još uvěk u najlěpših stranah južne Europe, kao što i u velikoj strani naše domovine horvatske, klanjati šaki tursko-azijatskih tiranah. – Naš narod doveo je na ugarsko prestolje najslavniju liniju anjouska s Karlom Robertom, pověrio je pèrvi kraljestvo ugarsko blagovladajućoj kući habsburskoj pod Ferdinandom I., dao je Ugarskoj pèrve junake i mnoge glasovite spisatelje, kao što i pradědove najslavnijim sadašnjim familijam ugarskim, čim je zajedno branio granice od Ugarske i Europe proti navalam neprijateljah kèrsćanstva; ali ne mareći za svoj jezik, ne uzdèržavajući mu slobodni duh i ljubeći bolje rimski, magjarski i němački duh i jezik, ostao je pokraj narodnosti ovih u neznanstvu i siromaštvu sve dosada. – Isto tako podignuo je naš narod u Dalmaciji i Primorju mletačku vladu na veliku silu i moć, ali poprimivši mletačko-talijanski duh i jezik, čami još i sada pod tuđinstvom i neljudskim onim nehajstvom za sve, što je narodno. Još je i naš narod vladao u mnogih zemljah južne Europe i stranah maloazijatskih, ali ne uzdèržavajući svoj jezik, ne ima mu sada ni traga u onih dèržavah, jedina imena ondašnjih starinskih gradovah i městah, rěkah i gorah zaostavša u našem jeziku, toliki su spomenici fizične veličine, a slabosti narodnog duha i naroda našega. Pa toliki nauk prošastnosti ne može još sada u domovini našoj raztopiti někoja ledena sèrca za ono, za što

bi najbolje plamtiti morala, za ono, što isti magjarski domorodci vele: da im je draže nego život i blago, svetije nego ista sloboda i konštitucija. Pa isti ovi ljudi viděti bi mogli, kako starih Gèrkah i Rimljanah, premda ih je, kao naroda skoro nestalo, ipak im jošte neumèrli duh i slava u jeziku njihovom po cělom světu živi; vide u sadašnjosti i kod nas samih, kako od ovo dvanaest godinah, što se jezik naš i narodnost naša opet podizati počimlje, domovina naša tako naprěduje, kako sto i sto lětah naprědovala nije. Što bi stopèrv onda bilo, kad bi naš jezik posve gospodujućim postao, kad bi ga svaki član domovine učiti se, cěniti i podupirati morao? Nu ipak se još mnogi protive podignutju njegovome. Da vidimo dakle uzroke one, koji se navađaju proti uvedenju jezika u poslove javne.

Pèrvi je uzrok, kako oni vele, zakon ili štatut naš od g. 1805., koji je načinjen na saboru našem za jezik latinski; ali primětiti valja k tomu, da štatut ovaj glasi proti jezikom tuđim (contra linguas extraneas), nipošto pako proti domaćemu materinskomu; nu ako bi i proti ovomu bio, ipak se može na istom ovom městu, s privoljenjem kraljevim, uništiti, kao što je na městu ovom i sačinjen; u tom dakle prěčke ne vidimo. – Drugi je uzrok taj, budući da se bolji ne zna, da još sada k tomu vrěme došlo nije, da se jezik naš u javni život uvede. Oni, koji to tvèrde, ne bi zaisto naći bili mogli manje temeljitoga uzroka, nego što je ovaj. Čudnovato zaisto! Sav naš narod viče, sva nas Europa uči, da ako se hoćemo spasiti od propadnutja duhovnog i političkog, trěba da uvedemo što bèrže jezik svoj u javni život: pa nato odgovara několiko ljudih u županijskih spravištih, da nije k tomu još vrěmena. Naši zapisnici dèržavnih saborah, osobito od god. 1527. i 1629., kao što i svi skoro arkivi županijski i varoški svědoče nam, da je jezik naš i něgda pokraj gospodujućeg latinskog bio upotrěbljavan u javnom životu, u pismu i govoru; a sada nam se veli, da nije k tomu još vrěmena, da bi se malo više razširio i gospodstvo preuzeo. – Još prije sto godinah čitala se je misa po Zagorju, osobito u Radoboju, u horvatskom jeziku, i najvećji službenici kao i gospoda i gospoje pisali su javna i privatna pisma u narodnom jeziku, a sada, kad se već po svih skoro gradovih prodikuje němački, kad nam gospoda i gospoje počimlju zaboravljati svoj jezik, kad nam seděca odhranjuju němački i magjarski, talijanski i francezki, samo ne narodno; kad nam se od svih stranah groze s tuđim jezikom, i kada se usrěd domovine naše po županijskih dvoranah prepověda i progovoriti u našem horvatskom i slavonskom jeziku, kao što se je to prije dva-tri lěta dogodilo u Varaždinu, a ove godine u věrovitičkoj varmeđi; sada se veli: »da nije još vrěme došlo, da narodnost našu i budućnost oslobodimo s podignutjem narodnog jezika?« – Ako ovo iz onoga, što sam naveo, slědi, onda se je svět preokrenuo i logike je nestalo. –Tretji i najvažnii razlog, koji se proti uvedenju narodnoga jezika i uništenju štatuta god. 1806. navađa, jest odnošenje naše prama dikasterijam i županijam ugarskim, i odnošenje pra-

ma vladi i kralju. – Što se ugarskih dikasterijah tiče, premda još uvěk se ufamo, da ćemo, ako ne posve osobita, ono barem stranom posebne odsěke u dikasterijah za nas dobiti; ne vidimo ipak u sadašnjem našem stanju velikih težkoćah, budući da je već dosta skèrbilo za nas zakonotvorstvo, koje zapověda, da kod svih dikasterijah ljudi našega naroda u pravednom razměrju (in justa proportione) naměšteni biti moraju, što nam se također mnogimi rezolucijami kraljevskimi obećaje, od onih pako rečenih ljudi moramo zaisto svakako zahtěvati, da naš jezik dobro nauče, zašto oni sva pisma naša i prevađati i tumačiti imaju. U tom dakle velikih težkoćah ne ima; još manje pako vidimo težkoćah radi dopisivanja s ugarskimi županijami, budući da znamo, kako već sada većja stranka od njih tvèrdi, da na naše latinske dopise ne razumije, pa ih ipak primati mora. – Zato će Magjarom svejedno biti, ako oni u jednom ili drugom nerazumljivom jeziku dopise primali budu, tim dražiji im pako dopisi u našem jeziku biti moraju, jer je jezik bratje njihove i jezik takov, kog mnogi u svakoj skoro varmeđi ugarskoj, kao materinski, s materinskim mlěkom usisaju, i nadalje, jer dobro znadu, da i mi iz bratinske ljubavi njihove magjarske dopise primamo, koje kod nas posve rědki ili nitko ne razumije. – U tom dakle velikih zaprěkah opet ne ima.

Ostaje nam sada odnošenje prama vladi i kralju; nu ako promotrimo, da bi po smislu članka 48. god. 1537. i kod nas iste vlade našega naroda ljudi naměšteni biti morali, te da i tamo, kao i kod dikasterijah, prevoditeljah naših pisamah naći bi se moglo, ne moramo nalaziti i u tom odnošenju velikih težkoćah, tim manje, jer se tvèrdo ufati možemo, da milostivni naš kralj, koji se je sa svom světlom kućom tako dobro naučio česko-slavjanski jezik, i koji sve skoro austrijanske jezike znade, ako se baš naš jezik i učio ne bude, neće ipak zanemariti i za malo cěniti jezik našega naroda, koji je kući austrijanskoj uvěk bez iznimke věran bio, koji počemši od talijanskih granicah sve doli do vlaške zemlje dan i noć pod oružjem za njega bdije i straži, i kojemu je narodu Ferdinand I. i Leopold I., Josip I. i Franjo I. pismeno u najvećjih pogibeljih kraljestva obećao, da će ga uvěk i u svemu, kao što i němačke svoje podložnike, cěniti i uvažavati. – Mi vidimo, sl. SS. i RR-vi., da ako samo hoćemo, za podignutje narodnoga jezika nikakovih velikih prěčkah imali ne budemo; od nas zavisi sada, da želji našega naroda zadovoljimo, i zaisto dèržeći se istoga Svetoga pisma, koje veli: »elige vitam, ut et ut vivas et semen tuum«, glasuje gov. u ime slavne varmeđe varaždinske, da se živi naš jezik narodni posve i u svemu na ono isto město uzvisi, na kojem bijaše dosada mèrtvi jezik rimski ili latinski. [...]

Novine dalmat.-horvatsko-slavonske, XIII, br. 87, str. 349–350

Zagreb, 30. listopada 1847.

Govor saborskog zastupnika Ivana Kukuljevića Sakcinskog koji je prethodio donošenju saborske odluke o proglašenju hrvatskoga jezika »diplomatičkim« (tj. službenim).

Letak dodan »Narodnim novinama« (1847)

Slava Saboru
Trojedne Kraljevine

Danas je ogranulo žarko sunce slave i veličine našemu narodu! Što smo za temelj naše budućnosti i obstanka smatrali, što smo kao najvručju želju u grudih gojili, to evo postigosmo i kod Boga stekosmo.
Danas u subotu 23. listopada odlučiše jednoglasno slavni Stališi i Redovi kraljevinah Dalmacie, Horvatske i Slavonie, – **da se narodni naš jezik u město latinskoga na čast diplomatičku uznese.** Primite od nas, **Otci domovine**, iskrenu zahvalu, hvalu i slavu podělit će Vam vila pověstnica, ona će Vam upisati u lětopise slavna imena zlatnimi pismeni, te će divno sjati, dok bude sunca i měseca.

SLAVA SABORU

TROJEDNE KRALJEVINE !

Danas je ogranulo žarko sunce slave i veličine našemu narodu! Što smo za temelj naš budućnosti i obstanka smatrali, što smo kao najvručju želju u grudih gojili, to evo postigosmo i kod Boga stekosmo. Danas u subotu 23. listopada odlučiše jednoglasno slavni Stališi i Redovi kraljevinah Dalmacie, Horvatske i Slavonie, **da se narodni naš jezik u město latinskoga na čast diplomatičku uznese.**

Primite od nas, **Otci domovine,** iskrenu zahvalu, hvalu i slavu podělit će Vam vila pověstnica, ona će Vam upisati u lětopise slavna imena zlatnimi pismeni, te će divno sjati, dok bude sunca i měseca!

KNJIŽEVNI DOGOVOR U BEČU (1850)

[Vince, Zlatko. *Putovima hrvatskoga književnog jezika: lingvističko-kulturnopovijesni prikaz filoloških škola i njihovih izbora*. Zagreb, Nakladni zavod Matice hrvatske, 1990, str. 279–280 (u izvoru objavljen na osnovi Gajeva pretiska Pejakovićeva prijepisa)]

Dolje potpisani znajući da j e d a n narod treba j e d n u književnost da ima i po tom sa žalosti gledajući, kako nam je naša književnost raskomadana, ne samo po bukvici nego još i po pravopisu, sastajali smo se ovijeh dana, da se razgovorimo, kako bismo se, što se za sad više može, u književnosti složili i ujedinili. I tako smo

1. Jednoglasice priznali, da ne valja miješajući narječja graditi novo, kojega u narodu nema, nego da je bolje od narodnijeh narječja izabrati jedno, da bude književni jezik; a to sve
   a) zato što nije moguće pisati tako, da bi svak mogao čitati po svom narječju,
   b) zato, što bi svaka ovakva mješavina, kano ti ljudsko djelo, bila gora od kojega mu drago narječja, koja su djela božja, a
   c) i zato, što svi narodi, kao npr. Nijemci i Talijani, nijesu od svojijeh narječja gradili novijeh, nego su jedno od narodnijeh izabrali, ter njim knjige pišu:
2. Jednoglasice smo priznali, da je najpravije i najbolje primiti južno narječje da bude književno; i to
   a) zato, što najviše naroda tako govori,
   b) što je ono najbliže staromu slaven-

skomu jeziku, a po tome i svim ostalim jezicima slavenskijem,

c) što su gotovo sve narodne pjesme na njemu spjevane,

d) što je sva stara dubrovačka književnost na njemu spisana,

e) što najviše književnika i istočnoga i zapadnoga vjerozakona već tako piše (samo što svi ne paze na sva pravila). Po tom smo se složili, da se na onijem mjestima, gdje su po ovom narječju dva sloga (sillaba) piše *ije*, a gdje je jedan slog, ondje se piše *je* ili *e*, ili *i*, kako gdje treba, n. pr. *bijelo*, *bjelina*, *mreža*, *donio*.

Ako li tkogod iz kojega mu drago uzroka ne bi htio pisati ovijem narječjem, mi mislimo, da bi za narod i za književno jedinstvo najprobitačnije bilo, da piše jednijem od ostala dva narječja, kojijem mu je volja, ali samo da ih ne miješa, i ne gradi jezika, kojega u narodu nema.

3. Našli smo za dobro i potrebno, da bi i književnici istočnoga vjerozakona pisali *x* svuda, gdje mu je po etimologiji mjesto, kao što oni vjerozakona zapadnoga pišu *h* i kao što narod naš od obadva vjerozakona na mnogo mjesta po južnijem krajevima govori.

4. Svi smo mi priznali, da *h* u samostalnijeh imena na kraju u rod. množ. ne treba pisati, jer mu ondje ni po etimologiji ni po općenome narodnom govoru, ni po starome slavenskom jeziku, ni po ostalijem današnjijem jezicima slavenskijem nije mjesta. Mi smo se opominjali, da će se naći književnika, koji će reći, da bi ovo *h* samo zato valjalo pisati, da se ovaj padež razlikuje od ostalijeh, ili najposlije da bi ove razlike radi mjesto *h* valjalo pisati kakav drugi znak.

Ali jedno zato, što se u mnogijeh riječi ovaj padež po sebi razlikuje (n. pr. *zemalja*, *otaca*, *lakata*, *trgovaca* itd.), a drugo što u nas ima i drugijeh padeža jednakijeh, pa ih u pisanju nikako ne razlikujemo i što ovakijeh stvari ima mnogo i u drugijeh naroda – mi smo svi pristali na to, da se ni *h* niti ikakov drugi znak na pomenutome mjestu ne piše, osim samo kad se iz smisla ne bi moglo razumjeti da riječ stoji u rod. mn. da se naznače akcenti (koje će nam valjati činiti i u ostalijem ovakijem dogadjajima).

5. Svi smo jednoglasice pristali, da se pred *r*, gdje ono samo sobom slog čini, ne piše ni *a* ni *e*, već samo *r* neka stoji (n. pr. *prst*), i to:

a) zato što narod tako govori,

b) što književnici istočnoga vjerozakona svi tako pišu (osim jednoga, dvojice),

c) što i Česi tako pišu,

d) što su mnoge slavenske knjige glagoljskijem slovima tako pisane,

e) što se sad dokazuje, da ni u starome slavenskom jeziku na ovakijem mjestima nije trebalo pisati jerova ni kod r ni kod l, jer su ova oba slova na ovakijem mjestima bila samoglasna, kao i u sanskritu.

Ovo smo dakle za sad svršili. Ako da Bog te se ove misli naše u narodu prime, mi smo uvjereni, da će se velike smutnje književnosti našoj s puta ukloniti i da ćemo se k pravome jedinstvu mnogo približiti.

Zato molimo sve književnike, koji upravo žele sreću i napredak narodu

svojemu, da bi na ove misli naše pristali i po njima djela svoja pisali.

U Beču 28. ožujka p. n. 1850.

Ivan Kukuljević, s. r.	Vinko Pacel, s. r.
Dr. Dimitrije Demeter, s. r.	Franjo Miklošić, s. r.
I. Mažuranić, s. r.	Stefan Pejaković, s. r
Vuk Stef. Karadžić, s. r.	Gj. Daničić, s. r.

Izjava kojom se predlagalo ijekavsku štokavštinu kao osnovu za buduću zajedničku izgradnju hrvatskoga i srpskoga standardnog jezika. U Hrvatskoj dogovor, međutim, nije prihvaćen.

LISTOPADSKA DIPLOMA (1860)

[Hrvatski ban Josip Šokčević (zbornik radova), Zagreb–Vinkovci 2000, str. 117]

IV. Ova carska povelja neka se odmah spravi u zemaljske pismare Narodnih novina kraljevinah i zemaljah, i neka se u svoje vrieme uvrsti u zemaljske zakone u prvotnom tekstu i u zemaljskih jezicih. Naši nasljednici neka ovu povelju, čim zasjednu na pristol, isto tako nakite carskim svojim podpisom i odpreme pojedinim kraljevinam i zemljam, te će se uvrstiti u zemaljske zakone.

Članak LVIII. O narodnom jeziku (1861)

[Hrvatski ban Josip Šokčević (zbornik radova), Zagreb–Vinkovci 2000, str. 122–123]

Da se jeziku narodnome podieli ono dostojanstvo, kojega po pravu i božjem i čovječjem ide, bude zaključeno:

1. Jezik jugoslavenski trojedne kraljevine izjavljuje se ovim za savkoliki obseg trojedne kraljevine za jedino i izključivo službeni jezik u svih strukah javnoga života;
2. Sve oblasti bez iznimke u obsegu trojedne kraljevine, kao i one višje oblasti, koje izvan obsega iste kraljevine stanovale budu, isto tako i sve skupštine i sabori trojedne kraljevine u svih svojih viećanjah, dopisih, odpisih, odlukah, rješitbah i ostalih javnih spisih, kao i u svih službenih odnošenjih imaju se jedino služiti jugoslavenskim jezikom trojedne kraljevine;
3. Učevni zavodi, mužke i djevojačke, višje i nižje učione, budi javne budi privatne i sva zakonom potvrdjena domaća družtva bez razlike, imaju u svih službovanjih, predavanjih i pismenih djelah služit se jedino jezikom jugoslavenskim trojedne kraljevine;
4. Oblasti crkvene u obsegu trojedne kraljevine budi kojega vjeroizpoviedanja dužne su u obćem medju sobom i s inimi domaćimi oblastmi služit se jedino jugoslavenskim jezikom trojedne kraljevine; isto se razumieva i u knjigah matičnih (Matriculae);
5. Svakomu je prosto služiti se u svih spisih latinskim i ćirilskim pismom.
6. U gradu Rieci imade se radi izvanrednih okolnostih, u političkom, sudbenom i trgovačkom medjusobnom službovanju – izuzamši javno podučavanje i nastavu uobće – na jezik talijanski obzir uzeti, te se gradjanom i korporaciam tamošnjim, jeziku jugoslavenskomu

nevještim dozvoljava za sada jošte poraba jezika talijanskoga. – U dopisivanju ipak i službovanju sa domaćimi oblastmi trojedine kraljevine imade se grad Rieka kao i sve njegove korporacie služiti jedino jezikom jugoslavenskim trojedne kraljevine.

7. Zaključak ovaj imade se u slici zakona Nj. Veličanstvu previšnjeg potvrdjenja radi podnieti.

Kraljev odgovor na članak LVIII. Hrvatskoga sabora (1862)

[Hrvatski ban Josip Šokčević (zbornik radova), Zagreb–Vinkovci 2000, str. 132]

Što se pak tiče predložena nam zaključka saborskoga o jeziku narodnomu kao izključivo poslovnom, službenom i učevnom; kolikogod je čvrsta volja naša, da jeziku narodnomu i u uredu i u crkvi i u školi bude sačuvan položaj, koji ga punim pravom ide, i da mu bude osiguran razvoj čim je moguće veći: pri svem tom ipak nismo toga mnenja, da bi se sve obstojeće u zemlji oblasti, dakle i oblasti naše vojničke i financialne, u poslovih svojih službenih; da bi se nadalje svakolika tamošnja javna družtva u svojih spisih; da bi se napokon svikolici tamošnji državljani, dakle i oni, koji faktično pripadaju inomu kojemu jeziku, u svojem prometu, imali služiti izključivo jezikom kraljevine.
Moramo vam dakle sa žalošću izjaviti, da pomenutomu zaključku, u njegovoj sadašnjoj redakciji, nemožemo podieliti previšnje naše kraljevske sankcie.

HRVATSKO-UGARSKA NAGODBA (1868)

[Josip Šarinić, *Nagodbena Hrvatska*, Nakladni zavod Matice hrvatske, Zagreb 1972, str. 288–289]

čl. 56.

U svemkolikom obsegu kraljevinah Hrvatske i Slavonije službeni je jezik hrvatski toli u zakonarstvu koli u sudstvu i upravi.

čl. 57.

Za organe zajedničke vlade ustanovljuje se također hrvatski jezik službenim jezikom unutar granicah kraljevinah Dalmacije Hrvatske i Slavonije.

čl. 58.

Predloge i spise u hrvatskom jeziku sastavljene, pa iz kraljevinah Hrvatske i Slavonije na zajedničko ministarstvo podnešene imade to ministarstvo primati i riešitbe svoje na istom jeziku izdavati.

čl. 59.

Obzirom na to, da su kraljevine Hrvatska i Slavonija politički narod imajući posebni svoj teritorij i u pogledu unutarnjih svojih poslovah vlastito zakonarstvo i autonomnu vladu, ustanovljuje se nadalje, da se zastupnici istih karaljevinah tako na zajedničkom saboru, kao i u delegaciji mogu služiti i jezikom hrvatskim.

čl. 60.

Na zajedničkom saboru stvoreni i podpisom Nj: ces: kr: apoštolskog Veličanstva providjeni zakoni izdavat će se za kraljevine Dalmaciju Hrvatsku i Slavoniju u izvorniku hrvatskom, i odaslati Saboru tih kraljevina.

Ključni državno-pravni dokument kojim se sređuju odnosi između Ugarske i Trojedne Kraljevine u kojemu je položaju hrvatskoga jezika posvećeno čak pet od ukupno 70 članaka Nagodbe. Temeljni dokument za ustavnopravni položaj hrvatskoga do godine 1918.

Antun Branko ŠIMIĆ, E

[Antun Branko Šimić, *Sabrana djela*, Knjiga III, Proza II, Rani napisi, str. 418–421. Znanje, Zagreb 1960]

Anketa Skerlića o dijalektu zajedničkom u literaturi jugoslavenskoj, postavljena pre nekoliko godina, dobronamerna, rešena već onda, uglavnom, za sve one koji jesu nešto, i ponovljena pred neko vreme dala jedan nesretan čas da mogu svi naši filolozi napunjati malone sve naše revije i sve naše novine suvišnostima i nesnosnostima. Ko pita naše filologe za njihova »mišljenja«? Šta je briga sve nas za mišljenja filologa kakvih? Jugoslavijo, zar tebi i filolozi imaju nešta da kažu! Oni koji svojom sterilnom naukom, sterilnijom i od same arheologije takozvane, stoje izvan onoga što je život duha, izvan svega onoga što se nije okamenilo nego se kreće: postaje. Ti filolozi takozvani uvek su kasali za kulturom i vremenom; ne znajući da se na njih niko i ne obazire i da niko ne sluša šuma njihovih koraka.

Svakiput kad ih sreća zapane, oni se raspišu, raspričaju, rasprskavaju se u razglabanjima koja, izrasla iz nikoga, nisu ništa i ni za koga. Trebalo bi pitati kakva đavola, koji se razume u profetstva, dokle će oni, u nas, disputovati o ekavskom ili ijekavskom dijalektu. Njihova je suvišna filološka disputacija postala jedna dosada, i potreba je da se protestuje. Motivi nekog bogdaprosti kakvi, bezbrojni, neuračunljivi, vredni samo za filologe, neodlučnost, besmislenost, bezvoljnost, neživotnost, nepokretnost sadržaj su njihovih članaka. Nikada živo, puno, uvereno i uverljivo i sa značenjem jednim mišljenje jedno svoje. Oni su i za ekavski i za ijekavski dijalekt u isti mah, ponajviše; to će reći oni bi voleli da sve ostane »po starome« no nemoćni i bez pokretnosti, bez vere, oni se boje da to kažu i onda zaobilaze, doterujući kadšto donakraj jedne komike neuporedive (M. Stojković neki, u *Hrvatskoj Njivi*, napriliku). Mrtva mišljenja mrtvih duhova.

RJEČNIK

HRVATSKOGA ILI SRPSKOGA JEZIKA

NA SVIJET IZDAJE

JUGOSLAVENSKA AKADEMIJA

ZNANOSTI I UMJETNOSTI

OBRAĐUJE

Đ. DANIČIĆ

DIO I

A–ČEŠULJA

U ZAGREBU 1880-1882

Veliki Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika, JAZU

Iz jednog filološkog članka u *Hrvatskoj Njivi*, napisana s tendencijom da ne samo ne krene nego da zaustavi stvari:

Po mom mišljenju bila bi velika šteta, da se iz književnosti ukloni taj *l i j e p i* govor kakav je ijekavski.

Koji Srbin ne uživa u muzikalnosti i *ljepoti* onoga (*ijekavskoga*) *jezika?*

Samo neka najprije *f i l o l o z i* stalno uglave, gdje treba pisati ovako, gdje onako, pa će se već lako naučiti.

Misli li ovaj gospodin filolog da je potrebno da se čuje baš i njegovo mnijenje? Navlastito, kad je njegovo »mnijenje« da sve bude »kao i dosada«, i mišljenje čoveka koji nije pisac uopšte i koji će napisati za celoga života nekoliko članaka ako bude nekoliko ovakvih anketa. Zar da nešto odluče i odmere filolozi, koji pored toga što su filolozi, nisu pisci, ni dobri, ni loši, ponajviše, i nasreću. Ako napišu kakvu monografiju uopšte o kakvom nepravilnom genitivu u starih dubrovačkih pisaca ili o etimologiji imena: Relja od Pazara, ne će, valjda, niko reći da su što napisali.

Filološka obrana ijekavskog dijalekta je uvek nevažna i često nasmejava. Tradicija neka. O kad ćemo izbaciti svi iz naših duša tu reč koja uvek čini jednu smetnju. Vuk i Daničić. Zar da se danas pozivamo na Vuka ili Daničića. Filolozi, šta mislite bi li i danas Vuk ili Daničić mislili kao u svoje vreme. Naslanjati se na tradiciju i na misli onih koji su bili često je naslanjati se na jednu mrtvu stvar i na jedne mrtve misli. Načinite da sve stvari budu danas kao u vreme Vuka ili Daničića, i vaše pozivanje na ovu dvojicu ne će biti barem apsurdno.

Naši filolozi brane ijekavski dijalekat i radi »muzikalnosti i lepote«. Naši se filolozi dakle razumeju i u muziku i u lepotu. O filologijo. O muziko razumljiva filolozima. O lepoto. Zabacajući jednu, ne znam kakvom bih je nazvao, tezu da ijekavski dijalekt ima više »muzikalnosti i lepote« nego ekavski, zar da i jezik merimo merilom lepote ili mekoće ili slatkoće. Nisu naši filolozi bez slatkog estetstva, meke su to dušice jedne poklonjene lepoti mekoći i slatkoći. O dušice naših filologa, nije li svakoj naciji »najlepši« njen jezik? Nije li vama »lepši« ijekavski dijalekt jer ste se već na njega priučili, ekavcima »lepši« ekavski jer su ga ili u detinjstvu naučili ili se posle na nj priučili? Jezik je ekspresija u reči i nema ništa zajedno s tom lepotom nekom. Sve, sve, sve je tačna ekspresija u reči koja je razumljiva onima kojima treba da je razumljiva, i besmislica je »lepa« ili »lepša« ekspresija ako ne znači tačna ili tačnija ekspresija osećaja ili misli. Ako pišem ekavskim dijalektom pišem njime radi posve drugih motiva nego li su ti izmišljeni, estetski nekakvi. Estetstvo, lepotu, slatkoću, mekoću ostavljam dušicama naših filologa, naučnih usedelica u ovom slučaju.

Jedna odluka najvažnija i jedina o zajedničkom dijalektu je jedna odluka naših pisaca: dakako.

Dovoljno je jasno koji će dijalekat da nam bude zajednički ako kažemo da većina naših najboljih pisaca pišu ekavskim dijalektom, da rođeni »ijekavci« postaju »ekavci« (Dučić, Mitrinović, V. Milićević) da nijedan »ekavac« ne postaje »ijekavac« i po tom da je svaki dan sve više »ekavaca«, sve manje »ijekavaca« u literaturi.

Ako dakle samo, većim delom, lošiji pisci pišu ijekavskim dijalektom, ko će da spasi ijekavski dijalekt? Filolozi? loši pisci? muzikalnost? lepota, slatkoća, mekoća?

Pregaziće se bez sentimentalnosti i bez slabosti za neku izmišljenu tradiciju preko ijekavskog dijalekta, preko filologa, loših pisaca, preko muzikalnosti, lepote, slatkoće, mekoće.

(Dva tri neodlučna koji pišu i jednim i drugim dijalektom, odlučiće se nakoncu, ipak, razume se, za onaj dijalekt koji pobedi; ma da sada u tom svomu obostranstvu sećaju na onoga Lukijana Mušickoga koji je u istoj reči pisao jedno latinsko drugo ćirilsko slovo naizmence.)

Ne čekajući šta će reći filolozi mlađi su pisci nekada »ijekavci« počeli da pišu ekavskim dijalektom. Za njih je taj problem rešen, i oni idu dalje. Ostavljajući za sobom dokone kojima je volja da se natežu i da naklapaju. Mladi dobri pisci ne trebaju filologa da ih uče koje će reči upotrebljavati. Upotrebljavaće one reči koje im budu trebale. Ako im bude potreba, oni će stvarati i nove reči; oni će od glagola izdelovati nove imenice, od prideva nove glagole, od imenica nove prideve; sve onako kako to »dosada« nije bilo; na užas i na uprepaštenje filolozima koji jezik drže za stvar iz muzeja, kao nešto što stoji, a ne što se stvara i postaje. Moj jezik nije jezik kakva filologa. Jezik je život nerazumljiv filolozima.

Po odluci naših najboljih pisaca i po broju naroda koji njime govori (kajkavci i Slovenci pripadaju ovamo takođe) i po tome što je ijekavski dijalekt jedna nemogućnost da bude zajedničkim jezikom, jasno je da je ekavski dijalekt jezik Jugoslavije. Problem teški zasada Slovenaca i lakši ćirilice, umesto koje treba da se zajednički prihvati latinica, rešiće vreme, kako je to dobro rekao g. Vladimir Ćorović u jednom članku (u *Književnom Jugu*), koji jedini od svih u poslednje vreme napisanih nije bio suvišan i kazao sve što ima reći o stvarima. Svi filolozi i pre i posle g. Ćorovića kazali su da nisu trebali ništa da govore.

Za filologe imamo samo jedan pucanj u njihove filološke mozgove i Idemo dalje.

Jedan od najžešćih napada na hrvatske filologe koji su tada mlade hrvatske književnike zagovornike ekavice s pravom upozoravali da se do hrvatskoga i srpskog jezičnog jedinstva ne može doći jednostavnom zamjenom ćirilice latinicom te napuštanjem (i)jekavice i prihvaćanjem ekavice.

USTAV KRALJEVINE SRBA, HRVATA I SLOVENACA (1921)

Članak 3.:
Službeni jezik Kraljevine je srpsko-hrvatsko-slovenački.

PRAVOPISNO UPUTSTVO za sve osnovne, srednje i stručne škole Kraljevine S.H.S.

[»Prosvetni glasnik«, Beograd 1929]

U svima se školama naše zemlje upotrebljava jedan pravopis, zasnovan na velikoj jezičkoj i pravopisnoj reformi Vuka Karadžića. Ali i pored toga što se taj pravopis drži istih osno-

vnih principa, ipak su se u različitim krajevima naše zemlje razvile nejednakosti u njemu koje sprečavaju da se nastava u njima potpuno izjednači. S druge strane, često i sami nastavnici ne znaju koji je pravopisni način bolji i koji treba upotrebljavati.

U interesu ujednačenja nastave, što pravilnijeg ocenjivanja učenika i što bolje pismenosti u našoj školi, ovde su pobrojana kolebanja dosadašnjeg pravopisa i pokazano je: čega se valja ubuduće pridržavati u tim slučajevima. U retkim slučajevima dopuštena su dva načina. Nastavnici će nastojati da se u tim slučajevima u jednoj školi ili kod istih učenika upotrebljava samo jedan od dopuštenih načina.

Način pisanja iznesen u ovom pravilniku mora se primeniti i u svima novim izdanjima školskih knjiga. Nijedan udžbenik, bilo da pretstavlja novo izdanje ranije izdate knjige, bilo da se sada prvi put izdaje, ne može biti odobren za školsku knjigu, ako nije izrađen po ovim pravilima.

Ono što nije obuhvaćeno ovim pravilnikom ili je i dosada bilo ujednačeno ili po suštini svojoj ne ulazi u uputstva ove vrste. Razume se po sebi da će nastava naše škole biti tek onda potpuno ujednačena kada i njena terminologija bude ista; ovde se ta strana ujednačenja školske nastave ne dodiruje.

Ovaj način pisanja ima se uvesti u sve naše škole, kako osnovne tako i srednje i stručne, od početka nove školske godine 1929/30.

Beograd, 15. juna 1929. g.
PBr. 15.142

Ministar prosvete
Bož. Ž. Maksimović s. r.

USTAV KRALJEVINE JUGOSLAVIJE (1931)

Članak 3.:
Službeni jezik Kraljevine je srpsko-hrvatsko-slovenački.

Dr. Kruno KRSTIĆ, Načela pokreta za hrvatski književni jezik

[*Hrvatski narod*, god. I, br. 115, 9. lipnja 1941. str. 15]

U novije vrijeme počeli su u vezi s osnutkom Hrvatskog državnog ureda za jezik u člancima pojedinih članova pokreta za hrvatski književni jezik kružiti kojekakvi glasovi. Neki neupućeni ljudi misle, da će Hrvatski državni ured za jezik ukinuti naš dosadašnji jezik i dovesti na vlast neki drugi od sadašnjega potpuno različit. Ponavlja se slučaj srpskog profesora dra Moskovljevića, koji je nakon poznatog govora dra Dragutina Šafara u Sveučilišnom društvu objavio po raznim srpskim listovima i časopisima, kako Hrvati spremaju neki potpuno nov hrvatski jezik, za koji nitko ne zna kakav će biti.

Da bi se otprilike znalo, koji su bili ciljevi pokreta za hrvatski književni jezik, koji radi od god. 1938., i kojemu je od početka bio na čelu sadašnji ravnatelj Hrvatskog državnog ureda za jezik dr. Blaž Jurišić, sakupio sam iz svojih papirića nekoliko točaka, kojima sam nastojao utvrditi glavna načela pokreta. U tim su se točkama tada složili svi članovi pokreta.

1. Književni je hrvatski jezik sastavni dio hrvatskoga narodnoga bića i jedna od temeljnjih oznaka hrvatske

narodne samostalnosti. Hrvatski je književni jezik potpuno samosvojan i od svakog sličnog jezika nezavisan književni jezik, koji ima svoju vlastitu povijest, svoj vlastiti duh i pravo na svoje vlastito hrvatsko jezično zakonodavstvo.

2. Bez obzira na veliko područje sličnosti, koje postoji između hrvatskoga i srpskoga suvremenoga književnog jezika, ni povijest razvoja ni stvarno današnje jezično stanje ne dopušta, da se hrvatski i srpski književni jezik smatraju jednim jedinim »srpskohrvatskim« ili »hrvatskosrpskim« jezikom, jer bi svako takvo sjedinjavanje dvaju svojesmjernih književnih jezika krnjilo potpunost i nezavisnost hrvatskog jezičnog zakonodavstva.

3. Znajući da književni jezik nije samo plod samorodnog i slobodnog prirodnog razvoja i slučajnog nastajanja nego i skup pravila zavisnih od svijesnog izbora i odluke jezičnih zakonodavaca, pokret za hrvatski književni jezik borit će se za stvaranje posebnog jezičnog zakonodavnog tijela, u koje će ući hrvatski jezikoslovci, književnici i drugi hrvatski prosvjetni radnici. To će zakonodavno tijelo bdjeti nad povijesnim tekovinama hrvatskog književnog jezika, a ujedno stvarati konačne odluke ondje gdje u današnjem književnom jeziku nema jedinstvene pravilnosti.

4. Zadatak je hrvatskog jezičnog zakonodavnog tijela, da zakonik književnog današnjeg hrvatskog jezika ustanovi novim hrvatskim pravopisom, hrvatskom slovnicom, rječnikom suvremenog hrvatskog književnog jezika i rječnicima jedinstvenog nazivlja za sve grane znanosti i sva područja javne djelatnosti.

5. Novi pravopis izradit će se bez obzira na sve dosadašnje hrvatske i nehrvatske propise na načelima koja su i s povijesno-znanstvene i s praktične strane najprikladnija za pismeno izražavanje hrvatske riječi. Pravopisni primjeri uzet će se uvijek (osim u slučajevima gdje je to po predmetu nemoguće) iz hrvatskog književnog rječnika i hrvatske gradje (tako na pr. imena krajeva, ljudi, mjesta i sl.). Iz pravopisnog rječnika izbacit će se svi srbizmi, nepotrebni turcizmi i slabo poznate riječi, koje u svakidašnjem pismenom radu ne mogu trebati, a i one riječi, kojima je pisanje samo po sebi jasno. Dodat će se običnije nove riječi nesigurna pisanja, koje dosadašnja izdanja nisu uzimala u obzir. Pravopisna pravila bit će što kraća i jednostavnija tako da će mnoga dosadašnja kraća pravila zamijeniti rječnik.

6. Temelj nove slovnice bit će hrvatska književnost ilirizma do danas, a i svi primjeri u slovnici uzet će se iz hrvatskih književnih djela. Vukov i Daničićev prijevod sv. Pisma te Vukove zbirke narodnih umotvorina prestaju biti vrelima slovničkih pravila i primjerima za ta pravila. Nova slovnica izostavit će pravopisni dio, a uvest će kao posebna poglavlja: nauku o podrijetlu hrvatske riječi, nauku o značenju (semantiku) i nauku o stihu (versifikaciju). Kako je dosadašnji ustroj slovnice i njena podjela bila odraz tudjih (nehrvatskih) slovnica, a hrvatski jezik ima svoj vlastiti duh i zakon provest će to u slovničkom nacrtu potrebite promjene u duhu posebnosti hrvatskog jezika. U bilješkama će se nova slovnica usporedno obazirati na jezične pojave u kajkavskom i čakavskom narječju i

na jezik naših najstarijih jezičnih spomenika.

7. Rječnik suvremenoga književnog jezika obuhvatit će glavni dio onih riječi, koje pripadaju današnjoj književnoj upotrebi. Prema tomu izostavit će se u njemu sve one riječi, koje idu u blago hrvatskih narječja, ali ih u književnoj navici zamjenjuju druge riječi. Od riječi, koje su posudjene iz slavenskih jezika (ruskog, češkog i srpskog) zadržat će se one koje su uglavnom do početka prošlog svjetskog rata stekle u našoj knjizi domovno pravo i koje se danas više ne protive redovitom hrvatskom jezičnom osjećaju. Izbacit će se sve one srpske riječi, koje su nasilnim i službenim putem bile nametane od beogradskih vlastodržaca poslije osnutka Jugoslavije, a i sve one srpske riječi koje je tek pojedini hrvatski pisac od Srba posudio, dok ih većina hrvatskih pisaca nije prihvatila. Od kovanica – bile one načinjene prema narodnom štokavskom duhu ili doslovni prijevodi s tudjih jezika – zadržat će se one, koje su potrebite i koje su se uobičajile u hrvatskih pisaca. U rječnik će pomalo, t. j. od izdanja do izdanja ulaziti i hrvatsko jedinstveno nazivlje: znanstveno pravno, upravno, stručno itd. Uz svaku riječ u rječniku bit će naznačena samo glavna osnovna i prenesena značenja te oblikovne nepravilnosti dok će se pravilni oblikovni obrasci sakupiti na kraju knjige. Promjene u naglasku prema dosadašnjim rječnicima izvest će se na temelju neposrednog istraživanja naglasaka na hrvatskom narodnom štokavskom tlu i po dosada objavljenom proučavanju hrvatskog štokavskog naglaska.

8. Veliki rječnik hrvatskog jezika koji izdaje Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti izostavit će sva srpska vrela, a obuhvatat će unaprijed hrvatska i pisana i govorna vrela svih hrvatskih narječja (štokavskog, čakavskog i kajkavskog).

9. Pokret za hrvatski književni jezik nastojat će svim silama da u stvaranju novog svog rječničkog blaga gradi na hrvatskim narodnim jezičnim temeljima. Za nove pojmove i predmete, koje sa sobom donosi suvremeni život ne će se preuzimati gotove riječi tudjih jezika, nego će se za svaki takov pojam i predmet nastojati stvoriti narodna riječ na temelju postojećeg korjenitog blaga iz svih jezičnih vrela domovine, a u stvaralačkom duhu štokavskog narječja. Pomalo će se uklanjati iz jezične upotrebe sve tudje i t. zv. medjunarodne riječi i zamjenjivati rječničkim blagom iz naše književne sadašnjosti, a ako ta nije dovoljna, onda i blagom narječja i dobrim kovanicama u štokavskom duhu.

10. Jedinstveno nazivlje i suvremen književni rječnik bit će obvezatan za sve školske knjige, sva javna službena izdanja, natpise, imenike i slična područja, gdje jezik ima služiti jedino pravilnom sporazumijevanju. Jezik književnika, iz kojega se uvijek svaki živi jezik bogati i pomladjuje vezan je pravopisnim i temeljnim slovničkim pravilima, a rječnikom samo u toliko u koliko se radi o nazivlju u najobičnijem značenju, bez namjere mjesnog crtanja posebnog društvenog, jezičnog ili staleškog kruga. Inače je jezik književnika slobodan.

11. Znajući, da je jezik novina glavni uzor jezičnih pravila u širokim

narodnim slojevima, pokret za hrvatski književni jezik nastojat će svakim raspoloživim sredstvom i načinom da jezik u novinama bude i pravopisno i slovnički i po rječničkom blagu pravilan i čist.

12. Kad se jednom stvori hrvatsko zakonodavno tijelo za književni jezik svi se članovi pokreta podvrgavaju tome tijelu i svaku pravovaljanu odluku toga tijela smatraju obvezatnom za sebe i za svoj jezični rad.

ZAKONSKA ODREDBA o hrvatskom jeziku, o njegovoj čistoći i o pravopisu

[*Koriensko pisanje*, priredio i izdao Hrvatski državni ured za jezik, 1. izdanje, Zagreb 1942]

članak 1.

Jezik, što ga govore Hrvati, jest po svom izvoru, po poviestnom razvitku, po svojoj razprostranjenosti na hrvatskom narodnom području, po načinu izgovora, po slovničkim pravilima i po značenju pojedinih rieči izvorni i osebujni jezik hrvatskog naroda, te nije istovjetan ni s jednim drugim jezikom, niti je narječje bilo kojega drugog jezika, ili bilo s kojim drugim narodom zajedničkog jezika.
Zato se zove »hrvatski jezik«.

članak 2.

Hrvatski je jezik javno dobro hrvatskog naroda, pa ga nitko ne smije izkrivljivati niti nagrđivati. Stoga je zabranjeno u izgovoru i u pisanju upotrebljavati rieči, koje ne odgovaraju duhu hrvatskoga jezika, a u pravilu rieči tuđice, posuđene iz drugih pa i sličnih jezika.
Iznimno se mogu upotrebljavati rieči, koje su već zadobile posebno značenje, te se mogu samo težko ili nikako nadomjestiti domaćim riečima.

članak 3.

Zabranjuje se davati nehrvatska imena i nazive trgovinama, poduzećima, zavodima, družtvima i bilo kakovim ustanovama, a isto je tako zabranjeno izvješavati i postavljati javno bilo kakove nadpise, koji stoje u protimbi s ustanovama ove zakonske odredbe.

članak 4.

Hrvatski službeni i književni jezik jest štokavsko narječje jekavskoga odnosno iekavskoga govora. Gdje je u ikavskom govoru kratko »i«, ima se pisati i izgovarati »je«, a gdje je u ikavskom govoru dugo »i«, ima se izgovarati i pisati »ie«.

članak 5.

Na književnim djelima napisanim na bilo kojem narječju ili govoru ima se na iztaknutom mjestu vidljivo označiti, da je napisano na odnosnom narječju.

članak 6.

Mjesto neodređenog glagolskog oblika ne smije se u budućem vremenu upotrebljavati »da« sa sadašnjim vremenom.

članak 7.

Na hrvatskom se jeziku ima pisati po korienskom, a ne po zvučnom pravopisu.

članak 8.

Ministarstvo će nastave postaviti

naredbenim putem povjerenstvo, koje će odrediti sve potrebno, da se ustanove ove zakonske odredbe privedu u djelo, i koje će se brinuti, da se hrvatski jezik očisti, a pravopis ustali u duhu ove zakonske odredbe, te će ujedno propisati i kazne za zaštitu čistoće jezika i pravopisa.

članak 9.

Dok povjerenstvo, spomenuto u čl. 8., ne izradi konačna pravila hrvatskoga pravopisa u duhu ove zakonske odredbe, moći će se privremeno u školama upotrebljavati knjige priređene na temelju ministarske odredbe o pravopisu od 23. lipnja 1941.

članak 10.

Ova zakonska odredba zadobiva pravnu moć danom njezina proglašenja, a provedba se povjerava ministru nastave.

Dano u Zagrebu, dne 14. kolovoza 1941.

Poglavnik
Nezavisne Države Hrvatske:
Dr. Ante Pavelić, v. r.

Broj CCXLIX-1083-Z.p.-1941

Ministar nastave:
Dr. Mile Budak, v. r.
Predsjednik
zakonodavnog povjerenstva
ministar:
Dr. Milovan Žanić, v. r.

Ključni dokument ustaške jezične politike na koji se, izrijekom ili posredno, oslanjaju svi kasniji dokumenti iz toga područja. Odredba iz 7. članka bila je podlogom za zamjenu fonološke koncepcije hrvatskoga pravopisa morfonološkom (»korienskom«) koncepcijom.

ODLUKA
o objavljivanju odluka i proglasa Antifašističkog vijeća narodnog oslobođenja Jugoslavije, njegovog Pretsjedništva i Nacionalnog komiteta na srpskom, hrvatskom, slovenačkom i makedonskom jeziku

[»Jezik«, časopis za kulturu hrvatskog književnog jezika, god. 33, br. 2, 33–64, Zagreb, prosinac 1985]

U duhu federativnog načela izgradnje Jugoslavije na osnovici prava samoodređenja i nacionalne ravnopravnosti, zajamčenih narodima Jugoslavije odlukama Drugog zasjedanja Antifašističkog vijeća narodnog oslobođenja Jugoslavije od 29 i 30 studena 1943. god. Pretsjedništvo Antifašističkog vijeća narodnog oslobođenja Jugoslavije

ODLUČUJE:

1. Sve Odluke i proglasi Antifašističkog vijeća narodnog oslobođenja Jugoslavije i njegovog Pretsjedništva kao vrhovne zakonodavne vlasti i Nacionalnog komiteta oslobođenja Jugoslavije kao vrhovne izvršne i naredbodavne vlasti u Jugoslaviji kao cjelini imaju se objavljivati u službenim izdanjima Antifašističkog vijeća narodnog oslobođenja Jugoslavije i Nacionalnog komiteta oslobođenja Jugoslavije na srpskom, hrvatskom, slovenačkom i makedonskom jeziku.

Svi ovi jezici su ravnopravni na cijeloj teritoriji Jugoslavije.

2. Pojedina Zemaljska vijeća i njihovi Izvršni odbori kao zakonodavni i izvršni i naredbodavni organi vlasti pojedinih saveznih jedinica donijet će odgovarajuće odluke u duhu gornjeg člana i sprovesti će u život na svojoj teritoriji ovu ravnopravnost prema uvjetima u svojoj zemlji.

3. Uslijed sadašnjih tehničkih teškoća, Pretsjedništvo Antifašističkog vijeća narodnog oslobođenja Jugoslavije i Nacionalnog komiteta oslobođenja Jugoslavije objavljivat će u svojim izdanjima svoje odluke na jednom ili drugom od navedenih jezika, a Zemaljska vijeća obvezna su da ih službeno proglase na jezicima svojih naroda.

Br. 18.

15. siječnja 1944.

Antifašističko vijeće narodnog oslobođenja Jugoslavije

Tajnik:	Pretsjednik:
Rodoljub Čolaković, s. r.	Dr. Ivan Ribar, s. r.

Službeni list DFJ, br. 1, 1. veljače 1945, str. 5.

Ključni dokument avnojske politike jezične ravnopravnosti jugoslavenskih naroda koja je potvrđena samo potkraj i neposredno nakon 2. svjetskog rata.

NOVOSADSKI DOGOVOR (1954)

[*Pravopis hrvatskosrpskoga književnog jezika s pravopisnim rječnikom.* Zagreb: Matica hrvatska; Novi Sad: Matica srpska, 1960, str. 9–10 (prepisano iz faksimila teksta pisanog latinicom.)]

Potpisani učesnici sastanka koji je sazvala Redakcija Letopisa Matice srpske na završetku ankete o srpskohrvatskom jeziku i pravopisu posle svestrane diskusije održane 8, 9. i 10. decembra 1954. godine u Novom Sadu doneli su ove

ZAKLJUČKE

1. Narodni jezik Srba, Hrvata i Crnogoraca jedan je jezik. Stoga je i književni jezik koji se razvio na njegovoj osnovi oko dva glavna središta, Beograda i Zagreba, jedinstven, sa dva izgovora, ijekavskim i ekavskim.

2. U nazivu jezika nužno je uvek u službenoj upotrebi istaći oba njegova sastavna dela.

3. Oba pisma, latinica i ćirilica, ravnopravna su; zato treba nastojati da i Srbi i Hrvati podjednako nauče oba pisma, što će se postići u prvom redu školskom nastavom.

4. Oba izgovora, ekavski i ijekavski, takodje su u svemu ravnopravna.

5. Radi iskorišćavanja celokupnog rečničkog blaga našeg jezika i njegovog pravilnog i punog razvitka neophodno je potrebna izrada priručnog rečnika savremenog srpskohrvatskog književnog jezika. Stoga treba pozdraviti inicijativu Matice srpske koja je u zajednici sa Maticom hrvatskom pristupila njegovoj izradi.

6. Pitanje izrade zajedničke terminologije takodje je problem koji zahteva neodložno rešenje. Potrebno je izraditi terminologiju za sve oblasti ekonomskog, naučnog i uopšte kulturnog života.

7. Zajednički jezik treba da ima i zajednički pravopis. Izrada toga pravopisa danas je najbitnija kulturna i

društvena potreba. Nacrt pravopisa izradiće sporazumno komisija srpskih i hrvatskih stručnjaka. Pre konačnog prihvatanja nacrt će biti podnet na diskusiju udruženjima književnika, novinara, prosvetnih i drugih javnih radnika.

8. Treba odlučno stati na put postavljanju veštačkih prepreka prirodnom i normalnom razvitku hrvatskosrpskog književnog jezika. Treba sprečiti štetnu pojavu samovoljnog »prevođenja« tekstova i poštovati originalne tekstove pisaca.

9. Komisiju za izradu pravopisa i terminologije odrediće naša tri univerziteta (u Beogradu, Zagrebu i Sarajevu), dve akademije (u Zagrebu i Beogradu) i Matica srpska u Novom Sadu i Matica hrvatska u Zagrebu. Za izradu terminologije potrebno je stupiti u saradnju sa saveznim ustanovama za zakonodavstvo i standardizaciju, kao i sa stručnim ustanovama u društvima.

10. Ove zaključke Matica srpska će dostaviti Saveznom izvršnom veću i izvršnim većima: NR Srbije, NR Hrvatske, NR Bosne i Hercegovine, NR Crne Gore, univerzitetima u Beogradu, Zagrebu i Sarajevu, akademijama u Zagrebu i Beogradu i Matici hrvatskoj u Zagrebu, te će ih objaviti u dnevnim listovima i časopisima.

U Novom Sadu, 10. decembra 1954.

Potpisnici: Ivo ANDRIĆ, književnik i akademik iz Beograda; dr Aleksandar BELIĆ, profesor univerziteta i predsjednik Srpske akademije nauka iz Beograda; Živojin BOŠKOV, književnik i urednik »Letopisa Matice srpske« iz Novog Sada; Mirko BOŽIĆ, književnik i predsjednik Društva književnika Hrvatske iz Zagreba; dr Miloš ĐURIĆ, profesor univerziteta iz Beograda; Marin FRANIČEVIĆ, književnik iz Zagreba; dr Krešimir GEORGIJEVIĆ, profesor univerziteta iz Beograda; Miloš HADŽIĆ, sekretar Matice srpske iz Novog Sada; dr Josip HAMM, sveučilišni profesor iz Zagreba; dr Mate HRASTE, sveučilišni profesor iz Zagreba; dr Ljudevit JONKE, sveučilišni docent iz Zagreba; Marijan JURKOVIĆ, književnik iz Beograda; Jure KAŠTELAN, književnik iz Zagreba; Radovan LALIĆ, profesor univerziteta iz Beograda; Mladen LESKOVAC, književnik i profesor univerziteta iz Novog Sada; Svetislav MARIĆ, profesor i potpredsjednik Matice srpske iz Novog Sada; Marko MARKOVIĆ, književnik iz Sarajeva; Živan MILISAVAC, književnik i urednik »Letopisa Matice srpske« iz Novog Sada; dr Miloš MOSKOVLJEVIĆ, profesor i naučni saradnik Srpske akademije nauka iz Beograda; Boško PETROVIĆ, književnik i urednik »Letopisa Matice srpske« iz Novog Sada; Veljko PETROVIĆ, književnik i akademik, predsjednik Matice srpske, iz Beograda; Đuza RADOVIĆ, književnik iz Beograda; dr Mihailo STEVANOVIĆ, profesor univerziteta iz Beograda; dr Jovan VUKOVIĆ, profesor univerziteta iz Sarajeva.

Novosadski dogovor pridonio je jezičnom unitarizmu, nazivajući dva jezika zajedničkim imenom hrvatskosrpskim ili srpskohrvatskim jezikom s dvjema varijantama. Na osnovi dogovora izrađeni su Pravopis i Rječnik dviju matica u dvama izdanjima, zagrebačkom i novosadskom.

DEKLARACIJA O NAZIVU I POLOŽAJU HRVATSKOG KNJIŽEVNOG JEZIKA

[»Telegram«, jugoslavenske novine za društvena i kulturna pitanja, br. 359, 17. ožujka 1967]

Višestoljetna borba jugoslavenskih naroda za nacionalnu slobodu i socijalnu pravdu kulminirala je revolucionarnim preobražajem u razdoblju od 1941– 1945. Tekovine Narodnooslobodilačke borbe i socijalističke revolucije omogućile su svim narodima i narodnostima u Jugoslaviji da uđu u novu fazu njihova povijesnog postojanja. Oslanjajući se na temeljna načela socijalizma o pravu svakog čovjeka da živi slobodan od svake podjarmljenosti i o pravu svakog naroda na potpun suverenitet i neograničenu ravnopravnost sa svim drugim nacionalnim zajednicama, Slovenci, Hrvati, Srbi, Crnogorci i Makedonci formirali su federativni savez, sazdan od šest socijalističkih republika, kao jamstvo te uzajamne ravnopravnosti, međusobnog bratstva i socijalističke suradnje.

Načelo nacionalnog suvereniteta i potpune ravnopravnosti obuhvaća i pravo svakoga od naših naroda da čuva sve atribute svoga nacionalnog postojanja i da maksimalno razvija ne samo svoju privrednu, nego i kulturnu djelatnost. Među tim atributima odsudno važnu ulogu ima vlastito nacionalno ime jezika kojim se hrvatski narod služi, jer je neotuđivo pravo svakoga naroda da svoj jezik naziva vlastitim imenom, bez obzira radi li se o filološkom fenomenu koji u obliku zasebne jezične varijante ili čak u cijelosti pripada i nekom drugom narodu.

Novosadski dogovor opravdano je deklarirao zajedničku lingvističku osnovu srpskog i hrvatskog književnog jezika ne poričući historijsku, kulturno--historijsku, nacionalnu i političku istinu o pravu svakoga naroda na vlastiti jezični medij nacionalnog i kulturnog života. Te su tekovine formulirali i ustavni tekstovi, i Program Saveza komunista, političkog predvodnika naših naroda u revolucionarnoj borbi.

Ali usprkos jasnoći osnovnih načela, stanovite nepreciznosti u formulacijama omogućavale su da ta načela budu u praksi zaobilažena, iskrivljavana i kršena unutar širih pojava skretanja u realnosti našega društvenog i ekonomskog života. Poznato je u kojim su okolnostima u našoj zemlji oživjele tendencije etatizma, unitarizma, hegemonizma. U vezi s njima pojavila se i koncepcija o potrebi jedinstvenog »državnog jezika«, pri čemu je ta uloga u praksi bila namijenjena srpskom književnom jeziku zbog dominantnog utjecaja administrativnog središta naše državne zajednice. Usprkos VIII kongresu, IV i V plenumu CK SKJ, koji su u našim danima posebno naglasili važnost socijalističkih načela o ravnopravnosti naših naroda pa, prema tome, i njihovih jezika, putem upravnog aparata i sredstava javne i masovne komunikacije (saveznih glasila, Tanjuga, JRTV u zajedničkim emisijama, PTT, željeznicama, tzv. materijala ekonomske i političke literature, filmskih žurnala, raznih administrativnih obrazaca), zatim putem jezične prakse u JNA, saveznoj upravi, zakonodavstvu, diplomaciji i političkim organi-

zacijama, faktično se i danas provodi nametanje »državnog jezika«, tako da se hrvatski književni jezik potiskuje i dovodi u neravnopravan položaj lokalnog narječja.

Osobito važne inicijative privredne i društvene reforme, oslanjajući se na bitna svojstva našeg samoupravnog socijalističkog društva, obvezuju nas da na području svoga djelovanja – jezika, književnosti, znanosti i kulture uopće – poduzmemo sve potrebno da se u neposrednoj praksi ostvaruje i ostvare sva izložena načela našeg socijalističkog sustava.

Na toj osnovi potpisane hrvatske kulturne i znanstvene ustanove i organizacije smatraju da je neophodno potrebno:

1) Ustavnim propisom utvrditi jasnu i nedvojbenu jednakost i ravnopravnost četiriju književnih jezika: slovenskoga, hrvatskoga, srpskoga, makedonskoga.
U tu svrhu treba izmijeniti formulaciju iz Ustava SFRJ, čl. 131, koja bi morala glasiti ovako:

»Savezni zakoni i drugi opći akti saveznih organa objavljuju se u autentičnom tekstu na četiri književna jezika naroda Jugoslavije: srpskom, hrvatskom, slovenskom, makedonskom. U službenom saobraćaju organi federacije obvezno se drže načela ravnopravnosti svih jezika naroda Jugoslavije.«

Adekvatnom formulacijom treba osigurati i prava jezika narodnosti u Jugoslaviji.

Dosadašnja ustavna odredba o »srpskohrvatskom odnosno hrvatskosrpskom jeziku« svojom nepreciznošću omogućuje da se u praksi ta dva usporedna naziva shvate kao sinonimi, a ne kao temelj za ravnopravnost i hrvatskog i srpskog književnog jezika, jednako među sobom, kao i u odnosu prema jezicima ostalih jugoslavenskih naroda. Takva nejasnoća omogućuje da se u primjeni srpski književni jezik silom stvarnosti nameće kao jedinstven jezik za Srbe i Hrvate. Da je stvarnost zaista takva, dokazuju mnogobrojni primjeri, a među njima kao najnoviji nedavni Zaključci pete skupštine Saveza kompozitora Jugoslavije. Ti su zaključci objavljeni usporedno u srpskoj, slovenskoj i makedonskoj verziji kao da hrvatskoga književnoga jezika uopće nema ili kao da je istovjetan sa srpskim književnim jezikom.

Potpisane ustanove i organizacije smatraju da u takvim slučajevima hrvatski narod nije zastupan i da je doveden u neravnopravan položaj. Takva se praksa ni u kojem slučaju ne može opravdati inače neosporenom znanstvenom činjenicom da hrvatski i srpski književni jezik imaju zajedničku lingvističku osnovu.

2) U skladu s gornjim zahtjevima i objašnjenjima potrebno je osigurati dosljednu primjenu hrvatskoga književnog jezika u školama, novinstvu, javnom i političkom životu, na radiju i televiziji kad se god radi o hrvatskom stanovništvu, te da službenici, nastavnici i javni radnici, bez obzira otkuda potjecali, službeno upotrebljavaju književni jezik sredine u kojoj djeluju.

Ovu Deklaraciju podnosimo Saboru SRH, Saveznoj skupštini SFRJ i cjelokupnoj našoj javnosti da se prilikom pripreme promjene Ustava izložena načela nedvosmisleno formuliraju

i da se u skladu s time osigura njihova potpuna primjena u našem društvenom životu.

Matica hrvatska

Društvo književnika Hrvatske

PEN-klub, Hrvatski centar

Hrvatsko filološko društvo

Odjel za filologiju Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti

Odjel za suvremenu književnost Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti

Institut za jezik Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti

Institut za književnost i teatrologiju Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti

Katedra za suvremeni hrvatskosrpski jezik Filozofskoga fakulteta u Zadru

Katedra za suvremeni hrvatskosrpski jezik Filozofskoga fakulteta u Zagrebu

Katedra za povijest hrvatskog jezika i dijalektologiju Filozofskoga fakulteta u Zagrebu

Katedra za jugoslavenske književnosti Filozofskoga fakulteta u Zadru

Katedra za stariju hrvatsku književnost Filozofskoga fakulteta u Zagrebu

Katedra za noviju hrvatsku književnost Filozofskoga fakulteta u Zagrebu

Institut za lingvistiku Filozofskoga fakulteta u Zagrebu

Institut za nauku o književnosti Filozofskoga fakulteta u Zagrebu

Staroslavenski institut u Zagrebu

Društvo književnih prevodilaca Hrvatske

TELEGRAM

JUGOSLAVENSKE NOVINE ZA DRUŠTVENA I KULTURNA PITANJA

DEKLARACIJA O NAZIVU I POLOŽAJU HRVATSKOG KNJIŽEVNOG JEZIKA

Deklaracija je nastala u Matici hrvatskoj kao izraz otpora jezičnom unitarizmu, a potpisale su je brojne hrvatske kulturne i znanstvene ustanove. Premda su se državne vlasti žestoko oborile na Deklaraciju i njezine potpisnike, u narodnoj je svijesti ostala zapamćena kao dokaz mogućnosti pružanja otpora unitarističkim ostvarenjima Novosadskog dogovora.

USTAV SOCIJALISTIČKE REPUBLIKE HRVATSKE (1974)

Članak 138.:

U Socijalističkoj Republici Hrvatskoj u javnoj je upotrebi hrvatski književni jezik – standardni oblik narodnog jezika Hrvata i Srba u Hrvatskoj, koji se naziva hrvatski ili srpski.

PROBLEMI JEZIKA I JEZIČNE POLITIKE

Zaključci
radnog dogovora predstavnika centralnih komiteta SK Bosne i Hercegovine, Crne Gore, Hrvatske i Srbije i pokrajinskih komiteta SK Kosova i Vojvodine o aktualnim problemima jezika i jezične politike na srpskohrvatskom/hrvatskosrpskom, hrvatskom ili srpskom govornom području

[dvotjednik »Oko«, 1986]

Na inicijativu više centralnih, odnosno pokrajinskih komiteta SK, u Centralnom komitetu SKH u Zagrebu, 4. februara i 18. aprila 1986. godine, održani su radni dogovori predstavnika predsjedništava centralnih komiteta Saveza komunista Bosne i Hercegovine, Crne Gore, Hrvatske i Srbije te pokrajinskih komiteta Saveza komunista Kosova i Vojvodine uz sudjelovanje jezičnih stručnjaka i predstavnika naučnih, kulturnih i obrazovnih organizacija. Tom prilikom razmatrani su aktualni problemi jezika i jezične politike na hrvatskosrpskom/srpskohrvatskom, hrvatskom ili srpskom govornom području i postignuta puna suglasnost u pogledu ocjene stanja kao i osnovnih elemenata i sadržaja programa društveno-političkih i stručnih aktivnosti u ovoj oblasti. Posebno je konstatirano i zaključeno slijedeće:

I

1. Jezik kao medij kulture i civilizacije pojedinih nacija (u našem slučaju zajednički medij kulture i civilizacije više nacija: Crnogoraca, Hrvata, Muslimana i Srba, kao i ostalih kojima je srpskohrvatski materinski jezik) osjetljivo je područje na kome se stiču, ukrštaju i sukobljavaju različite koncepcije i shvatanja o usklađivanju međunacionalnih odnosa i mogućnostima zajedničkog života u višenacionalnim zajednicama, posebno u današnjim našim prilikama. Iz toga proizlazi potreba permanentnih aktivnosti u ovom segmentu ukupne politike i idejno-političkog angažiranja Saveza komunista i drugih progresivnih društveno-političkih i stručnih snaga u rješavanju problema jezika i utvrđivanju osnovnih pravaca jezične politike na hrvatskosrpskom govornom području i cijeloj Jugoslaviji.

2. Negativne, društveno neprihvatljive pojave u jeziku, jezičnoj politici i jezičnom planiranju na srpskohrvatskom govornom području, koje se često ispoljavaju u vidu jezičnog nacionalizma, imaju svoje korijene u daljoj i bližoj prošlosti, ali su u određenoj mjeri omogućene i nedovoljnim, odnosno nedovoljno jedinstvenim djelovanjem Saveza komunista i drugih progresivnih snaga na ovom sektoru idejne borbe. Stoga je potrebno temeljito i svestrano razmotriti stanje i aktualne probleme jezika i jezične politike i iznaći najefikasnije forme djelovanja, međusobne suradnje i koordinacije aktivnosti organa i organizacija SKJ, SSRNJ, SSJ, SSOJ, državnih organa i organizacija i drugih organiziranih društvenih snaga u području nauke, javnog informiranja, izdavačke djelatnosti i odgojno-obrazovne djelatnosti. Ta aktivnost mora se jasno određivati protiv separatističkih i unitarističkih tendencija u području jezika, a za afirmaciju bratstva i jedinstva i jezičnog zajedništva Crnogoraca, Hrvata, Muslimana, Srba i drugih, tj. za afirmaciju jezične politike koja uspostavlja sklad između nedvojbene jednosti srpskohrvatskog/hrvatskosrpskog, hrvatskog ili srpskog standardnog (književnog) jezika i njegove varijantne razuđenosti, takvog jezičnog zajedništva koje ne ugrožava jedinstvo kulturnog života nijedne nacije i nijedne sociokulturne sredine, već ga, naprotiv, osigurava.

3. Na rješavanju otvorenih problema srpskohrvatskog/hrvatskosrpskog standardnog jezika potrebno je, prije svega, angažiranje nauke i znanstvenih radnika odgovarajućih struka iz svih sredina na hrvatskosrpskom govornom području, utoliko prije što zastupnici politički štetnih tendencija u području jezika nastupaju pod firmom znanosti i u ime nje, a nerijetko i uz pozivanje na avnojska rješenja i Lenjinov koncept nacionalne i jezične politike, iskrivljujući smisao tih rješenja i duh lenjinske politike. Razvoj lingvistike i lingvističkih aktivnosti u duhu marksističke orijentacije mora biti jedan od prioritetnih zadataka cijelog društva.

II

1. Kao odraz djelovanja centrifugalnih i centripetalnih sila u našem društvu, na srpskohrvatskom govornom području dominantne su dvije oprečne tendencije:

a) djelovanje u pravcu jezičnog separatizma na nacionalnoj, odnosno republičkoj osnovi, tj. nastojanje da se produbljivanjem varijantnih razlika (prije svega, politički tendencioznom arhaizacijom, kalkiranjem i »novotvorbom«) pojedine varijante nametnu kao posebni nacionalni ili republički jezici.

b) proces ujednačavanja društveno-političkih i stručnih stavova o hrvatskosrpskom jezičnom kompleksu, čime se stvaraju realne pretpostavke za iznalaženje konstruktivnih rješenja u duhu jezičnog zajedništva, a uz jasna razgraničavanja prema separatističkim i unitarističkim pristupima.

2. Negativne tendencije u području jezika posebno su došle do izraza u posljednje vrijeme tako da se može govoriti o eskalaciji jezičnog nacionalizma, koji se manifestira:
– u praktičnom razdvajanju našeg jezika na srpski i hrvatski (u nastavi na nekim stranim sveučilištima),
– u isto takvom razdvajanju jezika u međunarodnim dokumentacijskim klasifikacijama,
– u izdavanju rječnika, odnosno priručnika posebno za hrvatski, posebno za srpski (srpskohrvatski) jezik,
– u zlonamjernim i neistinitim prikazivanjima naše jezične situacije u pojedinim enciklopedijama, knjigama i studijama širom svijeta itd.

3. Zbog nejedinstvenog djelovanja, u društvenoj stručnoj praksi nisu svugdje nađena prava rješenja. To se posebno ogleda:
– u neujednačenosti i neadekvatnosti ustavnih formulacija o nazivu i službenoj upotrebi jezika,
– u nedomišljenosti nekih praktičnih rješenja u vezi s ravnopravnom upotrebom varijanata odnosno standardnojezičnih izraza srpskohrvatskog/hrvatskosrpskog, hrvatskog ili srpskog jezika u Skupštini SFRJ, saveznim organima i organizacijama,
– u nepostojanju jedinstvenih osnova jezične politike na cijelom govornom području (posebno u sredstvima informiranja, odgojno-obrazovnoj djelatnosti i kulturi),
– u odsustvu društveno-političke i stručne koordinacije aktivnosti u području jezika i jezične politike,
– u zastoju rada na usavršavanju i osuvremenjivanju zajedničkog jezičnog standarda itd.

4. Nasuprot ovakvoj situaciji, po-

sljednjih je godina sve izraženiji proces ujednačavanja društveno-političkih stavova i stručnih saznanja o jeziku i jezičnoj politici. O tome na društveno-političkom planu, svjedoče usvojeni dokumenti književnojezične politike u SR BiH (1967–1974), stavovi formulirani u CK SK Srbije (1978. i 1979.), koji su dosljedno primijenjeni u jezičnim kodeksima »Politike« i RTB, Stavovi Predsjedništva CK SKH o jeziku i jezičnoj politici (1985) kao i zvanične izjave o jezičnoj politici u SRCG, SAPV i SAPK. O tome također svjedoči i povoljna klima i konstruktivna suradnja na stručnom planu, ispoljena na brojnim znanstvenim skupovima i u radu na pripremi jezičnih jedinica za II izdanje Enciklopedije Jugoslavije, gdje se došlo do potpune suglasnosti o osnovnim određenjima hrvatskosrpskog/srpskohrvatskog, hrvatskog ili srpskog jezika. Danas se općenito, i na društveno-političkom i na stručnom planu prihvata znanstveno potvrđena činjenica da je jezik Crnogoraca, Hrvata, Muslimana i Srba, i svih drugih kojima je on materinski (Jugoslaveni i dr.) jedan jezik na nivou sistema narodnih govora i jedan standardni jezik sa varijantama odnosno standardnojezičnim izrazima pojedinih sredina.

Ova činjenica trebala bi biti polazište za sve konkretne društvene i stručne aktivnosti u području jezika i jezične politike na srpskohrvatskom/hrvatskosrpskom, hrvatskom ili srpskom govornom području.

III

1. Polazeći od stanja i aktualnih problema jezika, jezične politike i jezičnog planiranja na srpskohrvatskom govornom području, kao i zadataka Saveza komunista i drugih organiziranih socijalističkih snaga u razvijanju bratstva i jedinstva naših naroda, potrebno je nastaviti i intenzivirati rad na ujednačavanju društveno-političkih stavova o standardnom jeziku Crnogoraca, Hrvata, Muslimana i Srba i slobodnom funkcioniranju njegovih varijanata, odnosno standardnojezičnih izraza, radi postizanja punog idejnog i akcionog jedinstva u okviru SK, zatim utvrđivanju, razvijanju i usklađivanju idejnih osnova jezične politike u svim sredinama, te na toj osnovi, izgrađivanju normi ponašanja u upotrebi standardnog (književnog) jezika u sredstvima javnog obavještavanja, odgojno-obrazovnoj djelatnosti, organima javne uprave, sudstvu i drugim područjima društvenog života. To podrazumijeva kritičko preispitivanje ostvarivanja jezične politike u nastavnim programima, udžbenicima i priručnicima na svim nivoima obrazovanja, kao i u uređivačkoj politici u štampi, na radiju, televiziji, izdavačkoj djelatnosti itd.

2. S obzirom na neujednačenost i neadekvatnost ustavnih formulacija o nazivu i službenoj upotrebi jezika u socijalističkim republikama i socijalističkim autonomnim pokrajinama na hrvatskosrpskom govornom području, nužno je preformulirati i, u zakonski propisanoj proceduri, utvrditi i verificirati ustavne i zakonske odredbe koje će odgovarati današnjem stupnju znanstvenih saznanja o srpskohrvatskom/hrvatskosrpskom standardnom jeziku i njegovim društvenim komunikacijskim funkcijama, kao i opredjeljenjima društva za jezično

zajedništvo i jezične slobode u okviru toga zajedništva. U tom smislu, formulacije u ustavima socijalističkih republika i socijalističkih autonomnih pokrajina o nazivu i službenoj upotrebi jezika na srpskohrvatskom jezičnom području treba da izraze i pravno fiksiraju stvarno jezično i standardnojezično zajedništvo Crnogoraca, Hrvata, Muslimana, Srba i drugih kojima je taj jezik materinski sa specifičnostima koje odgovaraju tradiciji, jezičnoj stvarnosti i kulturi naroda istoga jezika u pojedinim sredinama, kao i pravo svakog građanina na slobodan izbor pisama i jezičnih izražajnih sredstava u okviru srpskohrvatskog/hrvatskosrpskog, hrvatskog ili srpskog jezika kao cjeline. U Ustavu SFRJ treba, također, na odgovarajući način, utvrditi nazive jezika naroda Jugoslavije.

3. U skladu s formulacijama koje će se utvrditi republičkim i pokrajinskim ustavima i Ustavom SFRJ, treba preispitati i usaglasiti praktične forme ostvarivanja ravnopravnosti varijanata odnosno standardnojezičnih izraza u okviru srpskohrvatskog/hrvatskosrpskog, hrvatskog ili srpskog standardnog jezika u radu Skupštine SFRJ, saveznih organa i organizacija i drugdje. Pri tome posebnu pažnju treba posvetiti ostvarivanju jezične ravnopravnosti u praksi Komisije Skupštine SFRJ za utvrđivanje istovetnosti tekstova na jezicima naroda i narodnosti Jugoslavije, Službe Saveznog izvršnog vijeća, saveznih organa uprave i saveznih organizacija za poslove prevođenja, Saveznog zavoda za standardizaciju i drugih sličnih saveznih organa i organizacija.

4. Budući da je nauka pokretačka snaga ukupnog društvenog razvoja i progresa, u svim oblastima, pa tako i u ovoj, nužno je, uz odlučnu moralnu i materijalnu podršku društvene zajednice, intenzivirati naučnoistraživački rad u području jezika, zasnovan na marksističkim pogledima i tekovinama suvremene lingvističke misli. U tom cilju, posebnu pažnju treba posvetiti kadrovskom razvoju (naročito izgrađivanju mlađeg marksistički orijentiranog sociolingvističkog kadra) i jačanju materijalno-tehničke osnove znanstvenoistraživačkog rada u lingvistici na srpskohrvatskom govornom području. U svim sredinama treba dati prednost i podršku istraživačkim programima od zajedničkog interesa, ne zanemarujući pri tom ni specifične i različite potrebe pojedinih sredina, uz stalno razgraničavanje prema unitarističkim i separatističkim tendencijama.

Potrebno je raditi na koncipiranju dogoročnog programa zajedničkih istraživanja, a polazna osnova u tome radu trebala bi biti stručna obrada i valorizacija dosadašnjih rezultata u području naše lingvistike.

5. Urgentna je potreba naše kulture u domenu jezične standardizacije dogradnja i osuvremenjivanje pravopisa srpskohrvatskog/hrvatskosrpskog,hrvatskog ili srpskog jezika i rješavanje problema funkcioniranja pravopisne norme u pojedinim sociokulturnim sredinama i na cijelom jezičnom području. Stoga je neophodno odmah poduzeti korake da se formira kvalificirano stručno tijelo, sastavljeno od lingvista standardologa – specijalista za pravopisna pitanja sa cijelog govornog područja, koji će, na osnovu dosa-

dašnjih rezultata naučnih istraživanja i pozitivne prakse u ovoj oblasti u svim sredinama, a uz angažiranje šireg kruga odgovarajućih stručnjaka, izraditi osnove i nacrt pravopisa srpskohrvatskog/hrvatskosrpskog, hrvatskog ili srpskog standardnog (književnog) jezika i organizirati njegovu društvenu i stručnu verifikaciju (putem široke javne rasprave, stručnih konzultacija i analiza, znanstvenih recenzija i dr.). S osloncem na principe i norme toga pravopisa izrađivat će se pravopisni priručnici za posebne potrebe i namjene.

Uz izradu pravopisa, urgentan je zadatak u području jezične standardizacije na hrvatskosrpskom govornom području i rad na sređivanju i standardizaciji stručno-naučnih terminologija. Taj je rad potrebno organizirati zajednički, uz poštovanje specifičnosti i uz učešće širokog kruga specijalista – lingvista i stručnjaka iz drugih znanstvenih disciplina s cijeloga područja.

U okviru rada na izgrađivanju srpskohrvatskog/hrvatskosrpskog, hrvatskog ili srpskog jezičnog standarda potrebno je organizirati i izradu rječnika suvremenog književnog jezika (nastavak rada na izdavanju latinične verzije Rječnika dviju Matica, pripremanje drugog izdanja takvog rječnika uz suradnju znanstvenih institucija iz svih republika i obje pokrajine na hrvatsko-srpskom govornom području, što hitnija izrada jednotomnog rječnika i dr.), kao i suvremene gramatike srpskohrvatskog/hrvatskosrpskog, hrvatskog ili srpskog standardnog jezika i drugih neophodnih priručnika.

6. Pored naučno istraživačkog rada u području lingvistike i izrade osnovnih standardnojezičnih priručnika (pravopisa, gramatike, rječnika i terminoloških standarda), izuzetan značaj, posebno za ostvarivanje jezične politike, ima rad na podizanju nivoa lingvističkog obrazovanja i širenju jezične kulture. Stoga treba oživiti, intenzivirati i društveno podržati sve stručne aktivnosti u tom pravcu.

7. Okupljanje jugoslavenskih lingvista radi razmatranja različitih stručnih pitanja, naročito u domenu jezične standardizacije, doprinijelo je stvaranju atmosfere međusobnog povjerenja i uspostavljanju konstruktivne suradnje među lingvistima na hrvatskosrpskom govornom području i u Jugoslaviji. Stoga treba poticati i podržati dalje redovno organiziranje jugoslavenskih i međunarodnih znanstvenih skupova sa različitom lingvističkom tematikom, kao i ažurno objavljivanje rezultata tih skupova.

8. Radi poticanja, praćenja i koordinacije svih aktivnosti u znanstveno-istraživačkom radu, jezičnoj politici, jezičnom planiranju i njegovanju jezične kulture kao i drugih lingvističkih djelatnosti od šireg društvenog interesa, u svim socijalističkim republikama i socijalističkim autonomnim pokrajinama na hrvatskosrpskom govornom području treba formirati odgovarajuća tijela za pitanje jezika i jezične politike pri predsjedništvima RK i PK SSRN, kao i Predsjedništvu SK SSRNJ. Angažiranjem SSRNJ, kao najšireg fronta organiziranih socijalističkih snaga, i u ovoj oblasti – jezik i jezična politika postat će briga cijeloga društva.

9. S obzirom na složenost nacionalne strukture jugoslavenskog dru-

štva i ustavnu obavezu osiguravanja jednakopravnosti jezika naroda i narodnosti Jugoslavije, nužno je svestrano i temeljito razmotriti probleme jezika i jezične politike i na širim jugoslavenskim prostorima, kako bi se na srpskohrvatskom govornom području (prije svega, školskom nastavom i preko sredstava javnog obavještavanja) pridonijelo boljem upoznavanju makedonskog i slovenskog jezika, a isto tako i jezika narodnosti, posebno u višenacionalnim sredinama. I u tom domenu treba organizirano djelovati u pravcu ostvarivanja jezične tolerancije i međusobnog razumijevanja.

U Zagrebu, 18. aprila 1986. godine

Posljednji dokument jugoslavenske jezične politike koji se odnosi na hrvatski i srpski jezik. Zbog anakronih i politički neprihvatljivih stajališta u njemu od toga su se teksta izrijekom ogradili hrvatski jezikoslovci Vladimir Anić i Josip Silić.

USTAV REPUBLIKE HRVATSKE

(donesen 21. prosinca, a proglašen 22. prosinca godine 1990)

[Ustav Republike Hrvatske (prir. Davorka Foretić). Zagreb: Informator, 1996, str. 11]

Temeljne odredbe

Članak 12.

U Republici Hrvatskoj u službenoj je uporabi hrvatski jezik i latinično pismo.

U pojedinim lokalnim jedinicama uz hrvatski jezik i latinično pismo u službenu se uporabu može uvesti i drugi jezik te ćirilično ili koje drugo pismo pod uvjetima propisanim zakonom.

PROMEMORIJA O HRVATSKOME JEZIKU (1995)

[Matica hrvatska, Zagreb]

I

Hrvatski jezik pripada južnoslavenskoj podskupini slavenskih jezika. Razvijajući se od 11. st. kao pisani jezik prožet živim hrvatskim narodnim govorima, upravo se hrvatski jezik među prvima počeo izdvajati iz slavenskoga *continuuma* kao poseban entitet.

Za rast hrvatskoga jezika još od ranog srednjeg vijeka karakterističan je utjecaj zapadne, latinske, mediteranske i panonsko-srednjoeuropske kulture i civilizacije. Ali najvažnije je od svega stalno očitovana volja hrvatskoga naroda da očuva svoju kulturnu, političku, jezičnu i drugu samobitnost. Od 14. – 15. st. jezik cijeloga hrvatskoga prostora označuje se jedinstvenim imenima (slovinski, ilirski, hrvatski), s jasnom sviješću da *hrvatskomu pripadaju i čakavsko i štokavsko i kajkavsko narječje.* Tako je od kraja 16. st. – a osobito u 17., 18. i 19. st. – napisan i objavljen niz gramatika i rječnika toga jezika. Osobito u 17. i 18. st. svi pisci na čakavskom, štokavskom i kajkavskom području svjesni su da pišu *istim jezikom*, kako god ga zvali. Jezik hrvatske književnosti u Dubrovniku – kao najizgrađeniji – postao je uzorom na ukupnome hrvatskome

prostoru, pa će upravo to biti glavnim razlogom što će sredinom 19. st. dotad izgrađeni hrvatski književni jezik utemeljen na štokavskoj osnovici prevladati na cijelom hrvatskom području i to zbog dubrovačkoga govora u jekavskome liku.

II

Književni jezik Srbâ do 19. st. bio je oblik crkvenoslavenskoga (srpskoslavenski, ruskoslavenski), a kad je V. S. Karadžić, na poticaj Slovenca Jerneja Kopitara, za osnovicu novoga srpskoga jezika uzeo novoštokavsko narječje – *i po uzoru na dotadašnji hrvatski književni jezik, njegove rječnike i gramatike* – to je olakšalo ekspanzionističke težnje mlade srpske države.

Hrvatski je jezik u svojoj povijesti bio vrlo često ometan, a ponekad i onemogućavan, u razvitku. Bile su to posljedice državne, odnosno političke sudbine hrvatskog naroda: gotovo punih devet stoljeća Hrvatska je bila u sastavu drugih država, zadržavajući nekad manju, nekad veću autonomiju.

Osobito teško razdoblje nastupilo je od 1918. godine. Uvjereni da će u zajedništvu s drugim Južnim Slavenima lakše osigurati svoje nacionalne interese, Hrvati ulaze i u državnu zajednicu s njima, u Jugoslaviju. Ali od očekivanja se nije ostvarilo ništa. Srbi zbog svoga povoljnoga položaja (najbrojniji i najprošireniji narod, njihova glavnoga grada i proširenja njihova državnoga aparata, vojske, policije i redarstva i žandarmerije), odmah preuzimaju dominantnu ulogu.

U obje Jugoslavije nisu se birala sredstva i nije se zaziralo ni od *jezičnoga nasilja*, kako bi se dokazalo da su *hrvatski i srpski jedan jezik*. Ali, unatoč svemu tomu, hrvatski je narod održao svoj jezik i zadržao njegovo narodno ime. Iako odnos hrvatskoga i srpskoga književnoga jezika nema prave analogije u svijetu, ipak onako kao što je, kulturnopovijesno i funkcionalno, *nizozemski* jezik različit od *njemačkog*, kao što je *norveški* različit od *danskoga* i *slovački* od *češkoga*, kao što je u demokratskoj Španjolskoj nakon propasti fašizma *galješki* priznat kao poseban jezik, različit i od *španjolskoga* i od *portugalskoga*, tako je težinom kulturnopovijesne tradicije, samoga jezičnog ustroja kao i voljom hrvatskoga naroda *hrvatski jezik različit od srpskoga.*

Međutim, u *tradicionalnoj* (*genetskoj*) *lingvistici* mnogim je jezicima osporavan status jednostavno zato što nisu bili jezicima posebnih državnih entiteta (katalonskomu, galješkomu, slovačkomu), kadšto čak i dugo nakon stvaranja nacionalne države (norveškomu). *Moderna* je *sociolingvistika* naprotiv utvrdila da pri svemu tome, osim čisto jezično-genetskih, značajnu ulogu imaju kulturni i povijesni, društveni i politički, gospodarski i psihološki čimbenici te nadasve volja samih govornika; na temelju složenog spleta kriterija svaki se jezik izdvaja kao originalan i neponovljiv skup kvantitavnih, kvalitetnih i funkcionalnih značajki. Jezici se naime razlikuju jedan od drugoga na različite načine.

Na hibridnome nazivu srpsko-hrvatski (*Serbokroatisch*, *serbo-croate*, *Serbo-Croatian* i dr.) osobito je inzistirala velikosrpska administracija i diplomacija prve i druge Jugoslavije. Ali takvu se nazivu hrvatski narod stalno

odupirao i nikada ga nije prihvatio, pa ga je – unatoč represiji komunističkog režima – i javno odbacio 1967. godine *Deklaracijom o nazivu i položaju hrvatskoga jezika*, koju su tada *potpisale* sve relevantne hrvatske kulturne i znanstvene ustanove i *supotpisale* tisuće hrvatskih intelektualaca i kulturnih radnika. Snagom tih nastojanja u drugoj su Jugoslaviji (1945–1991) ipak svi bitni savezni dokumenti obvezatno službeno objavljivani u *četiri* verzije: *slovenskoj, hrvatskoj, srpskoj* i *makedonskoj,* a u početku su se i tako zvale.

III

Neosporna je činjenica da već trinaest stoljeća *postoji hrvatski narod*, da je njegova kršćanska tradicija stara trinaest stoljeća, da Hrvati već gotovo tisuću godina imaju *dokumentiranu pismenost i književnost na svojem narodnom jeziku*. Neosporno je i to da su Hrvati stoljećima pisali *trima svojim povezanim narječjima* (gotovo osam stoljeća prije Srbâ, koji su tek u 19. st. napustili srpskoslavenski i počeli pisati jezikom na folklornoj štokavskoj osnovici, dok se nikad nisu služili dvama tipično hrvatskim narječjima: čakavskim i kajkavskim). Hrvati su svoju pismenost, književnost, znanost i duhovnost uopće oblikovali i stvarali unutar *zapadne, latinske Europe*, a Srbi u krilu *istočne grčke i slavenske*. Nije dvojbeno ni to da je *hrvatska državnopravna tradicija* (koju je morala priznati i uvažavati i komunistička Jugoslavija) starija od jednog tisućljeća, i da je upravo na njezinu temelju nastala i današnja Republika Hrvatska, kao *međunarodno priznat pravni i politički entitet*. A sve se to moglo izražavati, pa se i danas izrazuje, na jeziku kojemu je jedino naravno ime – *hrvatski jezik*, bez obzira na stupnjeve srodnosti ili sličnosti s ostalim južnoslavenskim jezicima.

Stoga Matica hrvatska ovom *Promemorijom* ponovno naglašava da sve relevantne političke, znanstvene i kulturne međunarodne ustanove trebaju uzeti u *obzir* navedene bjelodane i neosporne činjenice jednako u diplomatskim tijelima kao i u slavističkim institutima, kojima je inače dužnost promicati *posebnu* književnost i *prepoznatljiv jezik* svih naroda pa i hrvatskoga, te poštovati neotuđivo pravo hrvatskoga naroda i hrvatske države na svoj jezik i njegovo vlastito ime, to jest: na *samostalan hrvatski jezik*.

Zagreb, prosinac 1995.

HRVATSKI JEZIK – POSEBAN SLAVENSKI JEZIK (1996)

Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti
Razred za filološke znanosti

Hrvatski jezik poseban je slavenski jezik kad se gleda i s lingvističkoga i sociolingvističkoga gledišta, a jednako tako i s ostalih kao što je kulturno, povijesno i političko. Nesporazumi oko te posebnosti proizlaze iz činjenice što on u srpskome jeziku ima bliskoga suradnika i što je u 19. i 20. stoljeću bilo nastojanja da se od ta dva jezika načini jedan, ali to se u stvarnosti nikada nije dogodilo.

Hrvatski jezik ima tri narječja: štokavsko, čakavsko i kajkavsko, a

srpski ima dva: štokavsko i torlačko. Budući da među Hrvatima i Srbima prevladavaju štokavci, oni su svoje književne jezike izgradili pretežno na štokavskom narječju pa odatle velika sličnost tih dvaju jezika, ali kako štokavsko narječje nije jedinstveno, nego ima više dijalekata i kako se ta dva književna jezika ne temelje u svemu na istome dijalektu i kako su se na toj osnovici razvili nezavisno jedan od drugoga, u različito doba i na različite načine, to među njima postoje razlike koje su takve naravi da se oba jezika moraju i po jezičnim kriterijima smatrati posebnim jezicima, a pogotovu kad se uzmu u obzir sociolingvistički i drugi kriteriji.

Hrvati su se od početka svoje dokumentirane pismenosti, od Baščanske ploče (oko 1100.) služili hrvatskocrkvenoslavenskim jezikom, tj. starocrkvenoslavenskim jezikom prilagođenim hrvatskom čakavskom fonološkom sustavu s nekim inovacijama i na drugim razinama, a zatim su svoj književni izraz izgrađivali na sva tri narječja. Štokavsko su narječje Hrvati uveli u književnost pod kraj 15. stoljeća uklopivši odmah u početku u njega leksičke, frazeološke i pravopisne elemente hrvatskocrkvenoslavenskoga jezika, izgrađujući ga kontinuiranim povijesnim razvojem do današnjeg oblika. Ostala su dva književna jezika napuštena, čakavski se postupno ugasio u književnoj uporabi polovicom 18. stoljeća, a kajkavski svjesnim napuštanjem u drugoj četvrtini 19., ali su oba u štokavskome književnome jeziku ostavila značajne crte svojih književnih i narječnih izraza. Srbi su se od početka svoje pismenosti služili crkvenoslavenskim jezikom srpske redakcije sve do 19. stoljeća, s nekoliko modifikacija u 18. st. (ruskoslavenski, slavjanoserpski), a njihov današnji književni jezik utemeljio je tek polovicom 19. stoljeća Vuk Stefanović Karadžić podigavši štokavsko narječje srpskoga sela na razinu književnog jezika.

Zbog toga ta dva jezika imaju odvojenu kulturnu i jezičnu povijest i književnost. Uz to je hrvatski književni jezik izgrađivan stoljećima na bogatoj crkvenoj i svjetovnoj književnosti, a kako je srpska moderna književnost nastala tek polovicom 19. st., to su na ta dva književna jezika izgrađene dvije jasno odijeljene književnosti: hrvatska i srpska.

Osim toga Hrvati su svoj književni jezik od samoga njegova početka izgrađivali na temeljima i u ozračju zapadnoeuropske, prvenstveno katoličke kulture, služeći se najprije i trima pismima, glagoljicom i hrvatskom ćirilicom, a od polovice 14. stoljeća usporedno s tim slavenskim pismima i latinicom koja se sve više širila i danas je jedino hrvatsko pismo. Srbi su se u izgradnji svoje kulture i svoga jezika oslanjali na bizantsku, pravoslavnu kulturu, služeći se ćirilicom, koja je danas glavno srpsko pismo.

Zbog bliskosti tih dvaju književnih jezika bilo je u 19. i 20. stoljeću dogovora da se od njih stvori jedan jezik. Hrvati su u tome sudjelovali iz ideoloških i političkih razloga, a Srbi su to prihvatili nakon stvaranja Jugoslavije videći u jednom jeziku još jedno sredstvo kojim su nastojali uništiti sve hrvatske posebnosti pa i Hrvate kao narod. Zbog toga su nastojali da se jezično jedinstvo ostvari

i silom državne, političke i vojne prevlasti, ali ti pokušaji nisu uspjeli zbog stabiliziranosti tih dvaju književnih jezika i zbog jakoga kulturnog i političkog otpora s hrvatske strane.

Na temelju svojega povijesnoga razvoja, od prvih pisanih spomenika u 11. stoljeću i na osnovi svojega jezikoslovlja, koje kontinuirano traje od kraja 16. st. sve do danas, suvremeni je hrvatski književni jezik razvio svoje posebnosti na fonološkoj, morfološkoj, tvorbenoj, sintaktičkoj, leksičkoj i stilskoj razini, a i svoj latinički grafijski sustav. Prema tome na svim se jezičnim razinama razlikuje od srpskoga tako da se nikada nije moglo niti se danas može govoriti i pisati »srpskohrvatskim« (»hrvatskosrpskim«) jezikom, jer on kao konkretan jezik nikada nije ni postojao niti danas postoji, nego se tekstovi ostvaruju ili kao hrvatski ili kao srpski. Ne može se spontano napisati isti tekst niti od jedne stranice koji bi Hrvati primili kao hrvatski, a Srbi kao srpski. Kad dakle sadržaj nije isti, ne može biti ni isti naziv.

Za ilustraciju razlika između hrvatskoga i srpskoga jezika može se navesti kratak recept koji na srpskom jeziku glasi:

Čorba od kelerabe sa pečenicom. Sitno iseckati crni luk, pa ga popržiti u Zepter posudi. Dodati kelerabi supu i kuvati 15 minuta. Propasirati čorbu. Dodati pavlaku. Ukrasiti pečenicom, isečenom na rezance, kao i listićem peršuna.

(*Kuvar*, Zepter International, Linz, 1991, str. 55)

U hrvatskom prijevodu taj bi recept glasio:

Juha od *korabice* s pečenicom. Sitno *isjeckati* (*crveni*) luk, pa ga popržiti u Zepter posudi. Dodati *korabici juhu* i *kuhati* 15 minuta. Propasirati *juhu*. Dodati *vrhnje*. Ukrasiti pečenicom, *izrezanom* na rezance, kao i listićem *peršina*. (Promijenjeni dijelovi tiskani su kurzivom.)*

35 riječi, a 12 razlika ili 35 posto. Nikakvom se kombinacijom od toga ne može napraviti tekst koji bi bio i hrvatski i srpski, tj. »srpskohrvatski«. Zato su se i za komunističke Jugoslavije tekstovi saveznih zakona kao autentični uvijek objavljivali na četiri jezika: hrvatskome, srpskome, makedonskome i slovenskome. Zbog toga i strane radiopostaje koje daju emisije za Hrvate i Srbe svoje tekstove ostvaruju najčešće posebno na svakom od tih jezika (BBC, Voice of America, Deutsche Welle i dr.) jer znaju da ih slušatelji jednog naroda ne bi slušali ako svoje emisije ne bi davali na njihovu jeziku.

Mnogo teže tu posebnost prihvaćaju neka strana sveučilišta, leksikografske ustanove i knjižnice koje predmet za hrvatski i srpski jezik i njihove kulture nazivaju *srpskohrvatski* (*Serbo-Croatian*, *serbokroatisch*, *serbo-croate*), ali uglavnom zbog inercije prošlih shvaćanja i teškoća konkretnih prestruktuiranja slavističkih odjela. Ipak se na svima sveučilištima jezik konkretno ostvaruje i uči ili kao hrvatski ili kao srpski, već prema nastavniku koji ga predaje, jer se, unatoč imenu, »srpskohrvatski« ne

* U pažljivom hrvatskome jeziku bilo bi i drugih razlika, npr. recept ne bi bio u infinitivu, nego u imperativu ili bezlično: Propasiraj juhu. Propasirajte juhu. Juha se propasira: nije baš jasno što znači pečenica, možda bi trebalo pečenka: u Zepter posudi trebalo bi u Zepterovoj posudi ili u posudi Zepter, ali budući da se danas i u hrvatskome piše kako je u gornjem tekstu, takvi se primjeri ne navode kao razlike.

može ostvariti. Zato u međunarodnoj Univerzalnoj decimalnoj klasifikaciji (UDK) srpski ima jedan broj (808.61), a hrvatski drugi (808.62).

Kao što nitko više ne smatra istim jezikom češki i slovački (u ustavu Čehoslovačke Republike iz 1920. postojao je naziv *čehoslovački jezik*), danski i norveški, tako treba napustiti naziv *srpskohrvatski* gdje se on još upotrebljava, jer je neprihvatljiv s lingvističkoga, sociolingvističkoga, političkoga i drugih gledišta. S političkoga gledišta suvereno je pravo hrvatskoga naroda da svoj jezik naziva svojim narodnim imenom i sada kada postoji hrvatska država, Republika Hrvatska, i kada u njezinu Ustavu u čl. 12 piše: »U Republici Hrvatskoj u službenoj je uporabi hrvatski književni jezik...«, naziv *hrvatski jezik* treba upotrebljavati kad god je riječ o njegovu sadržaju. Kad uzmemo u obzir i činjenicu da je u SR Jugoslaviji napušten naziv *srpskohrvatski jezik*, a uveden samo *srpski jezik*, sad će to biti prihvatljivo i onima koji nisu upućeni u pojedinosti o kojima je ovdje bila riječ.

Stajalište HAZU o posebnosti hrvatskoga jezika izazvano je nerazumijevanjem pa i osporavanjem hrvatskoga sociolingvističkoga stanja nakon god. 1990. u krugovima dijela inozemnih slavista. Isti je povod nastanku gotovo istodobno nastale Promemorije o hrvatskome jeziku Matice hrvatske.

Hebrejski alfabet

Grafija	Naziv slova	Latinička transliteracija
א	ʼalef	ʼ
ב	bet/vet	b,bh
ג	gimel	g, gh
ד	dalet	d, dh
ה	hei	h
ו	vav	w
ז	zajin	z
ח	het	ḥ
ט	tet	ṭ
י	jod	y
כ,ך(*)	kaf/haf	k, kh
ל	lamed	l
מ,ם(*)	mem	m
נ,ן(*)	nun	n
ס	sameh	s
ע	\`ajin	ʻ
פ,ף(*)	pei/fei	p, ph
צ,ץ(*)	cadi	c, ṣ
ק	kof	q
ר	reš	r
שׂ	sin	ś
שׁ	šin	š
ת	tav	t, th

(*) Lijeva grafija upotrebljava se na početku i u sredini riječi, a desna, samo na kraju riječi

Grčki alfabet

Grafija		Naziv slova	Latinička transliteracija
Α	α	alfa	a
Β	β	beta	b
Γ	γ	gama	g
Δ	δ	delta	d
Ε	ε	epsilon	e
Ζ	ζ	zeta	z
Η	η	eta	ē
Θ	ϑ	theta	th
Ι	ι	jota	i
Κ	κ	kapa	k
Λ	λ	lambda	l
Μ	μ	mi	m
Ν	ν	ni	n
Ξ	ξ	ksi	ks
Ο	ο	omikron	o
Π	π	pi	p
Ρ	ρ	ro	r
Σ	σ,ς	sigma	s
Τ	τ	tau	t
Υ	υ	ipsilon	y
Φ	φ	fi	ph
Χ	χ	hi	kh
Ψ	ψ	psi	ps
Ω	ω	omega	ō

Arapski alfabet

Grafija	Naziv slova	Latinička transliteracija
ا	alif/hamza	’
ب	bā’	b
ت	tā’	t
ث	tā’	t
ج	ǧîm	ǧ
ح	ḥā’	ḥ
خ	h̲ā’	h̲, ḫ
د	dāl	d
ذ	d̲āl	d
ر	rā’	r
ز	zā’	z
س	sin	s
ش	šîn	š
ص	ṣād	ṣ
ض	ḍād	ḍ
ط	ṭā’	ṭ
ظ	ẓā’	ẓ
ع	ʿayn	ʿ
غ	gayn	g
ف	fā’	f
ق	qāf	q
ك	kāf	k
ل	lām	l
م	mīm	m
ن	nun	n
ه	hā’	h
و	wāw	w
ى	yā’	y

Glagoljska azbuka

Grafija	Naziv slova	Latinička transliteracija
Ⰰ	az	a
Ⰱ	buky	b
Ⰲ	vjedje	v
Ⰳ	glagoli	g
Ⰴ	dobro	d
Ⰵ	jest	e
Ⰶ	živeti	ž
Ⰷ	dzelo	3, dz
Ⰸ	zemlja	z
Ⰹ	iže	ï
Ⰺ	i	i
Ⰼ	đerv	j
Ⰽ	kako	k
Ⰾ	ljudje	l
Ⰿ	myslite	m
Ⱀ	naš	n
Ⱁ	on	o
Ⱂ	pokoj	p
Ⱃ	rci	r
Ⱄ	slovo	s
Ⱅ	tvrdo	t
Ⱆ	uk	u
Ⱇ	frt (fert)	f
Ⱈ	her	h, x
Ⱉ	ot	ō,ô
Ⱋ	šta	šć, ć
Ⱌ	ci	c
Ⱍ	črv	č
Ⱎ	ša	š
Ⱏ	jor	ъ
Ⱑ	jat	ja, ě
Ⱓ	ju	ju

Ruska azbuka

Grafija		Naziv slova	Latinička transliteracija
А	а	a	a
Б	б	be	b
В	в	ve	v
Г	г	ge	g
Д	д	de	d
Е	е	je	e
Ё	ё	jo	ë
Ж	ж	že	ž
З	з	ze	z
И	и	i	i
Й	й	i kratko	j
К	к	ka	k
Л	л	elj/el	l
М	м	em	m
Н	н	en	n
О	о	o	o
П	п	pe	p
Р	р	er	r
С	с	es	s
Т	т	te	t
У	у	u	u
Ф	ф	ef	f
Х	х	ha	x
Ц	ц	ce	c
Ч	ч	če	č
Ш	ш	ša	š
Щ	щ	šća	šč
	ъ	tvrdi znak	,,
	ы	tvrdo i/jeri	y
	ь	meki znak	'
Э	э	e otvoreno	ė
Ю	ю	ju	ju
Я	я	ja	ja

Srpska azbuka

Grafija		Naziv slova	Latinička transliteracija
А	а	a	a
Б	б	b/be	b
В	в	v/ve	v
Г	г	g/ge	g
Д	д	d/de	d
Ђ	ђ	đ/đe	đ
Е	е	e	e
Ж	ж	ž/že	ž
З	з	z/zet	z
И	и	i	i
Ј	ј	j/je	j
К	к	k/ka	k
Л	л	l/el	l
Љ	љ	lj	lj
М	м	m/em	m
Н	н	n/en	n
Њ	њ	nj	nj
О	о	o	o
П	п	p/pe	p
Р	р	r/er	r
С	с	s/es	s
Т	т	t/te	t
Ћ	ћ	ć/će	ć
У	у	u	u
Ф	ф	f/ef	f
Х	х	h/ha	h
Ц	ц	c/ce	c
Ч	ч	č/če	č
Џ	џ	dž/dže	dž
Ш	ш	š/eš	š

Devanagari alfabet

vokali		
na početku	u sredini	transkripcija
अ, अ	–	a
आ, आ	ा	ā
इ	ि	i
ई	ी	ī
उ	ु	u
ऊ	ू	ū
ऋ	ृ	ṛ (ṛi)
ॠ	ॄ	ṛ: (ṛi:)
	ॢ	
ऌ		ḷ (ḷi)
ए	े	e
ऐ	ै	ai
ओ	ो	o
औ	ौ	au

konsonanti					
na početku	transkripcija		na početku	transkripcija	
क	k	velarni	प	p	labijalni
ख	kh	velarni	फ	ph	labijalni
ग	g	velarni	ब	b	labijalni
घ	gh	velarni	भ	bh	labijalni
ङ	ṅ	velarni	म	m	labijalni
च	c	palatalni	य	y	poluvokalni
छ	ch	palatalni	र	r	poluvokalni
ज	j	palatalni	ल	l	poluvokalni
झ, झ	ili झ jh	palatalni	व	v	poluvokalni
ञ	ñ	palatalni			
ट	ṭ	cerebralni	श	ś	frikativi i spiranti
ठ	ṭh	cerebralni	ष	š	frikativi i spiranti
ड	ḍ	cerebralni	स	s	frikativi i spiranti
ढ	ḍh	cerebralni	ह	h	frikativi i spiranti
ण	ṇ	cerebralni			
त	t	dentalni	ः	ḥ (visarga)	
थ	th	dentalni			
द	d	dentalni	ं	ṃ ili ṁ (anusvāra)	
ध	dh	dentalni			
न	n	dentalni			

METRIČKE I ANGLOAMERIČKE MJERNE JEDINICE

Stanislav Sever

1. Metričke mjerne jedinice

Sedam je međunarodno definiranih mjernih jedinica ishodište svih mjerenja i razmjene mjernih informacija na Zemlji: amper (A) za električnu struju, kandela (cd) za svjetlosnu jakost, kelvin (K) za termodinamičku temperaturu, kilogram (kg) za masu, metar (m) za duljinu, mol (mol) za množinu (količinu tvari), sekunda (s) za vrijeme. Dva jedinična naziva podsjećaju na svjetske zaslužnike (Ampère, lord Kelvin), jedan dolazi od Ostwaldove novotvorbe (1900) prema riječi molekula, a ostali od latinskih i grčkih riječi. Te su jedinice temelj Međunarodnoga sustava mjernih jedinica (SI) uspostavljenoga 1960. na tragu Decimalnoga metričkoga sustava začetoga 1799. godine. Međunarodna kratica **SI** dolazi od izvornoga naziva toga sustava: *Le Système international d'unités*.

1.1. Jedinice Međunarodnoga jediničnoga sustava (SI). Od sedam *osnovnih* jedinica SI tvore se pravilom skladnosti (koherencije) sve *izvedene* jedinice SI, npr. za brzinu jedinica s nazivom metar u sekundi i znakom m/s. Radi izbjegavanja uporabnih pogrješaka i radi održavanja zornosti vrijednosnih iskaza, međunarodnim se sporazumima pokojoj izvedenoj jedinici SI pridijeli *poseban* naziv i znak. U naše doba ima dvadesetak posebnih jediničnih naziva i znakova, od bekerela (Bq) do vebera (Wb). Tako se jedinica SI za silu zove njutn, a znak joj je N. Jedinični znak N definira se jednadžbom N = kg · m/s² koja se smije pisati i u obliku N = kg m/s², tj. bez množne točke ali s čvrstim razmakom. Naziv njutn zamjenjuje izvorni naziv kilogram(o)metar u kvadriranoj sekundi. Posebni pak naziv džul za jedinicu SI energije, rada i topline zamjenjuje sraslicu naziva njutn i metar, tj. džul = njutnmetar, J = N · m (= N m). Jedinica SI za snagu ima poseban naziv vat (W), a znacima je određena ovako: W = J/s. Amper i vat definiraju volt, jedinicu SI za električni napon, znacima ovako: V = W/A. Na tome se primjeru dobro vidi kako naziv volt i znak V zamjenjuju glomazne i slabo pregledne iskaze osnovnim jedinicama SI i njihovim znacima: volt = kilogram puta kvadrirani metar po amperu i kubiranoj sekundi, V = kg · m²/(A · s³). Tvorba je ostalih izvedenih jedinica SI s posebnim nazivima i znakovima razvidna iz tablice 1.

Brojnije od osnovnih jedinica SI i jedinica SI s posebnim nazivom su ostale izvedene jedinice SI, tzv. *složene* jedinice SI. Znak im se skladno tvori prema pravilima množenja i dijeljenja, a naziv prema tvorbenim pravilima hrvatskoga jezika. *Primjeri* tvorbe složenih jedinica SI za nekoliko veličina:

- svjetljivost: cd/m², kandela po četvornome metru
- snaga apsorbirane doze: Gy/s, grej u sekundi moment sile: N m, njutnmetar
- maseni toplinski kapacitet: J/(kg K), džul po kilogramkelvinu
- koncentracija katalitičke aktivnosti: kat/m³, katal po kubnome metru
- prividna električna energija: V A s, voltampersekunda
- toplinska provodnost: W/(K m), vat po kelvinmetru.

Sraslica kao naziv izvedene jedinice SI tvori se do granice njena jednoznačna prepoznavanja u pismu i govoru. Pritom valja pretpostaviti da će uporabnik sraslične jedinice SI od nje za svoje potrebe zakonito tvoriti *decimalne* jedinice kao što su gigavoltampersekunda (GVAs), megavoltampersat (MVAh) i slične.

Veličina *Celzijeva temperatura* (znak: *t*) definira se veličinskom jednadžbom $t = T - 273{,}15$ K. Koso slovo *T* označuje *termodinamičku temperaturu*, a uspravno slovo K osnovnu jedinicu SI kelvin (*v.* tablicu 1). Broj 273,15 međunarodna je definicijska stalnica. Celzijeva se temperatura (*t*) iskazuje jedinicom SI Celzijev stupanj (znak: °C). Po velikoći je jednaka jedinici kelvin, °C = K. Ta se jednakost upotrebljava prigodom pre-

Tablica 1. Jedinice Međunarodnoga jediničnoga sustava (SI) s posebnim nazivom

Naziv mjerne (fizikalne) veličine	Naziv jedinice SI		Jedinični znak	Međujedinična jednadžba
	Hrvatski	Francuski		
duljina	metar	mètre	m	
vrijeme	sekunda	seconde	s	
masa	kilogram	kilogramme	kg	
termodinamička temperatura	kelvin	kelvin	K	
električna struja	amper	ampère	A	
množina	mol	mole	mol	
svjetlosna jakost	kandela	candela	cd	
kut	radijan	radian	rad	rad = m/m = 1
ploština (površina)	četvorni metar	mètre carré	m^2	$m^2 = m \cdot m$
ugao (prostorni kut)	steradijan	steradian	sr	$sr = m^2/m^2 = 1$
obujam (volumen)	kubni metar	mètre cube	m^3	$m^3 = m^2 \cdot m$
frekvencija	herc	hertz	Hz	$Hz = s^{-1}$
sila	njutn	newton	N	$N = kg \cdot m/s^2$
tlak, naprezanje	paskal	pascal	Pa	$Pa = N/m^2$
energija, rad, toplina	džul	joule	J	$J = N \cdot m$
snaga	vat	watt	W	W = J/s
električni otpor	om	ohm	Ω	$\Omega = W/A^2$
električna vodljivost	simens	siemens	S	$S = \Omega^{-1}$
električni napon	volt	volt	V	V = W/A
električni naboj	kulon	coulomb	C	$C = A \cdot s$
električni kapacitet	farad	farad	F	F = C/V
magnetna indukcija	tesla	tesla	T	$T = N/(A \cdot m)$
magnetni tok	veber	weber	Wb	$Wb = T \cdot m^2$
induktivitet	henri	henry	H	H = Wb/A
radioaktivnost	bekerel	becquerel	Bq	$Bq = s^{-1}$
apsorbirana doza	grej	gray	Gy	Gy = J/kg
dozni ekvivalent	sivert	sievert	Sv	Sv = J/kg
Celzijeva temperatura	Celzijev stupanj	degré Celsius	°C	°C = K
svjetlosni tok	lumen	lumen	lm	$lm = cd \cdot sr$
osvjetljenje	luks	lux	lx	$lx = lm/m^2$
katalitička aktivnost	katal	katal	kat	kat = mol/s

računavanja s pomoću definicijske jednadžbe. *Primjer*: isto temperaturno stanje iskazuju Celzijeva temperatura t = 19 °C i termodinamička temperatura $T = t + 273{,}15$ K = 19 °C + + 273,15 K = 292,15 K. Definicijska se jednadžba može s pomoću °C = K napisati u obliku prilagođene veličinske jednadžbe: t/°C = T/K – 273,15.

1.2. Decimalne mjerne jedinice. Poučena dvostoljetnim iskustvom čovječanstva u iskazivanju mjernih rezultata, Međunarodna normirna organizacija ISO preporučuje da se mjerni podatak zorno prikazuje tako da je broj u iskazu otprilike između 0,1 i 1000. To pravilo uporabnik mjernih jedinica primjenjuje time što između međunarodno normiranih *decimalnih jedinica* slobodno odabire one koje su prikladne za njegove stvarne primjere. Cestovnu će udaljenost, npr., iskazati kilometrom (km), masu tablete nekoga lijeka miligramom (mg), snagu elektrane megavatom (MW), snagu digitalne sprave mikrovatom (μW) itd. Decimalna je jedinica višekratnik ili decimalni dio *tvorbene* (polazne) jedinice, tj. jedinice SI ili posebne tvorbene jedinice koju dopusti Zakon. U prethodnoj rečenici tvorbene su jedinice metar, gram i vat.

Vrijednost, naziv i znak decimalne jedinice tvore se prema međunarodnim pravilima od istovrsnih svojstava množnoga predmetka i tvorbene jedinice. Danas ima 20 međunarodnih predmetaka (tablica 2) s kojima se od svake tvorbene

Tablica 2. Vrijednosti, nazivi i znaci svih 20 međunarodnih (zakonitih) množnih predmetaka za tvorbu decimalnih mjernih jedinica

Predmetak		Naziv predmetka		Decimalna jedinica	
Broj	Znak	Hrvatski	Francuski	Primjer	Izgovor
Predmetci *veći* od broja jedan:					
10^1	da	deka	déca	dag = 10 g	dekagram
10^2	h	hekto	hecto	hL = 100 L	hektolitra
10^3	k	kilo	kilo	kW = 1000 W	kilovat
10^6	M	mega	méga	MBq = 10^6 Bq	megabekerel
10^9	G	giga	giga	GPa = 10^9 Pa	gigapaskal
10^{12}	T	tera	téra	TWh = 10^{12} Wh	teravatsat
10^{15}	P	peta	peta	Pm = 10^{15} m	petametar
10^{18}	E	eksa	exa	EJ = 10^{18} J	eksadžul
10^{21}	Z	zeta	zetta	Zg = 10^{21} g	zetagram
10^{24}	Y	jota	yotta	Yg = 10^{24} g	jotagram
Predmetci *manji* od broja jedan:					
10^{-1}	d	deci	déci	dL = 0,1 L	decilitra
10^{-2}	c	centi	centi	cm = 10^{-2} m	centimetar
10^{-3}	m	mili	milli	mbar = 10^{-3} bar	milibar
10^{-6}	µ	mikro	micro	µrad = 10^{-6} rad	mikroradijan
10^{-9}	n	nano	nano	nm = 10^{-9} m	nanometar
10^{-12}	p	piko	pico	pF = 10^{-12} F	pikofarad
10^{-15}	f	femto	femto	fm = 10^{-15} m	femtometar
10^{-18}	a	ato	atto	aC = 10^{-18} C	atokulon
10^{-21}	z	zepto	zepto	zmol = 10^{-21} mol	zeptomol
10^{-24}	y	jokto	yocto	yg = 10^{-24} g	joktogram

jedinice može tvoriti 20 različitih decimalnih jedinica. Tako se, na primjer, s predmetkom mega (10^6, M) od tvorbene jedinice vat (W) dobiva vrijednost decimalne jedinice 10^6 W = 10^6 W, naziv mega + vat = megavat te znak M + W = MW, dakle: 10^6 W = megavat = MW.

Međunarodna pravila ne dopuštaju da se decimalne jedinice tvore od Celzijeva stupnja (°C) i od kilograma (kg), ali određuju da se tvore od masene jedinice gram (g). Zabranjena je istodobna uporaba dvaju ili više predmetaka. *Primjeri*: umjesto µmm (mikromilimetar), µµF (mikromikrofarad) i µkg (mikrokilogram) valja uporabiti nm (nanometar), pF (pikofarad) i mg (miligram). Podrijetlo predmetkovnih naziva je latinsko, grčko, dansko i talijansko.

Sastoji li se naziv tvorbene jedinice od više riječi, naziv se predmetka pridružuje prvoj riječi, npr. od jedinice SI metar u sekundi (m/s) nastaje i ova decimalna jedinica: centimetar u sekundi (cm/s). Ako je pak tvorbena jedinica druga, treća, četvrta, ... potencija jedinice SI, njezina se decimalna jedinica iznimno tvori tako da se kvadrira, kubira, digne na četvrtu, ... potenciju decimalna jedinica stvorena od *osnovice* tvorbene jedinice. Bude li npr. tvorbena jedinica metar na treću (m^3), tj. jedinica SI za mjernu veličinu moment otpora, osnovica je metar (m). Prema tome pravilu jedna je od 20 mogućih decimalnih jedinica: centimetar na treću, $cm^3 = (cm)^3 = (0,01\ m)^3 = 10^{-6}\ m^3$. Isti je postupak za decimalne jedinice *obujma*, ali je drugo nazivlje. Jedinica SI za obujam zove se kubni metar (m^3), pa je zato

Tablica 3. Dvostrani odnosi između nekoliko zakonitih jedinica tlaka

Mjerna jedinica		mPa	µbar dPa	Pa	µbar hPa	kPa	bar	MPa	kbar	GPa
Naziv	Znak									
milipaskal	mPa	1	10^{-2}	10^{-3}	10^{-5}	10^{-6}	10^{-8}	10^{-9}	10^{-11}	10^{-12}
mikrobar decipaskal	µbar dPa	10^2	1	10^{-1}	10^{-3}	10^{-4}	10^{-6}	10^{-7}	10^{-9}	10^{-10}
paskal	Pa	10^3	10	1	10^{-2}	10^{-3}	10^{-5}	10^{-6}	10^{-8}	10^{-9}
milibar hektopaskal	mbar hPa	10^5	10^3	10^2	1	10^{-1}	10^{-3}	10^{-4}	10^{-6}	10^{-7}
kilopaskal	kPa	10^6	10^4	10^3	10	1	10^{-2}	10^{-3}	10^{-5}	10^{-6}
bar	bar	10^8	10^6	10^5	10^3	10^2	1	10^{-1}	10^{-3}	10^{-4}
megapaskal	MPa	10^9	10^7	10^6	10^4	10^3	10	1	10^{-2}	10^{-3}
kilobar	kbar	10^{11}	10^9	10^8	10^6	10^5	10^3	10^2	1	10^{-1}
gigapaskal	GPa	10^{12}	10^{10}	10^9	10^7	10^6	10^4	10^3	10	1

Primjeri uporabe tablice: bar = 10^5 Pa; bar = 10^{-1} MPa = 0,1 MPa. *Napomene*: mbar = hPa; mbar = daPa

Tablica 4. Iznimno ozakonjene mjerne jedinice s neograničenim uporabnim područjem

Mjerna veličina	Naziv, znak i vrijednost zakonite jedinice		
vrijeme	minuta	min	60 s
	sat	h	60 min = 3600 s
	dan	d	24 h = $8{,}64 \cdot 10^4$ s
masa	gram	g	kg/1000
	tona	t	1000 kg
obujam	litra	L, l	m^3/1000
tlak	bar	bar	10^5 Pa = 0,1 MPa
kut	stupanj	°	rad·π/180
	kutna minuta	'	°/60 = rad·π/10 800
	kutna sekunda	"	'/60 = rad·π/648 000
	gon	gon	rad·π/200

naziv decimalne jedinice za obujam kubni centimetar, $cm^3 = 10^{-6}\ m^3$.

1.3. Zakonite mjerne jedinice. Države i međudržavni savezi svojim propisima određuju koje su mjerne jedinice zakonite, tj. dopuštene za javno iskazivanje podataka u zakonodavstvu, sudstvu, državnoj upravi, bankarstvu, školstvu, zdravstvu, trgovini, gospodarstvu i drugim javnim poslovima. Hrvatski Zakon o mjernim jedinicama (1993) izrijekom propisuje tri svojstva jedinica: vrijednost, znak, naziv. Pritom određuje da se nazivi jedinica pišu izgovorno (fonološki). Zakonito su napisani npr. jedinični nazivi džul (znak: J) i atokulon (aC), a *nisu* zakoniti izvorno napisani nazivi joule i attocoulomb. Zakon osim toga određuje pripadnost jedinice mjernoj veličini, npr. jedinica vat (W) pripada veličini snaga, a jedinica gram (g) veličini masa (*razg.* težina). Uporabom zareza (,) kao decimalnoga znaka i izdignute množne točke () jedinični zakon svjedoči da su to zakoniti matematički znaci. Uporabu *metričkih* mjernih jedinica hrvatski je zakonodavac prvi put propisao 1874. godine zakonom *Zakonski članak o uvedenju metričke mjere.*

Zakon o mjernim jedinicama (1993) ponešto odstupa od današnjih (2001) odrednica međunarodnih sporazuma i norma. Za kršenje svojih odredaba Zakon prijeti novčanom kaznom do protuvrijednosti deset tisuća eura, ponovljivo bezbroj puta. Zakon propisuje i ovo: "U svakom se javnom navođenju mjernih podataka u Republici Hrvatskoj moraju upotrebljavati mjerne jedinice određene ovim Zakonom, pod njihovim nazivima ili znakovima ... Nazivi se jedinica i predmetaka decimalnih jedinica pišu prema pravopisnim pravilima hrvatskoga jezika." Zakonite mjerne jedinice čine:

1) Sve jedinice Međunarodnoga sustava mjernih jedinica (SI); 2) Dvadesetdvije pojedinačno ozakonjene jedinice (tablice 4, 5), od toga jedanaest s područno ograničenom uporabom (ar, astronomska jedinica, atomna masena jedinica, čvor, elektronvolt, hektar, karat, milimetar živina stupca, morska milja, teks i var); 3) Decimalne jedinice tvorene s pomoću 20 međunarodnih predmetaka od: a) jedinica SI (osim od Celzijeva stupnja i kilograma), b) šest pojedinačno ozakonjenih jedinica; to su: bar, elektronvolt, gram, litra, teks i var; 4) Složene mjerne jedinice tvorene od zakonitih jedinica iz prethodnih

Tablica 5. Iznimno ozakonjene mjerne jedinice s ograničenim uporabnim područjem

Mjerna veličina	Naziv, znak i vrijednost zakonite jedinice			Napomena*
duljina	astronomska jedinica	ua	$1{,}495\,978\,706\,91 \cdot 10^{11}$ m	a)
	morska milja	...	1852 m	b)
brzina	čvor	...	(1852/3600) m/s	c)
ploština	ar	a	100 m^2	d)
	hektar	ha	100 a = $10^4\ m^2$	d)
masa	atomska masena jedinica	u	$1{,}660\,538\,73 \cdot 10^{-27}$ kg	e)
	karat	...	0,2 g = $2 \cdot 10^{-4}$ kg	f)
duljinska masa	teks	tex	10^{-6} kg/m = 1 g/km	g)
tlak	milimetar živina stupca	mmHg	133,322 Pa	h)
jalova električna snaga	var	var	W	i)
energija	elektronvolt	eV	$1{,}602\,176\,462 \cdot 10^{-19}$ J	j)

*__Napomene.__ Dopuštena uporaba samo: **a)** u astronomiji, **b)** u pomorskome, riječnome i zračnom prometu, **c)** u pomorskome i zračnom prometu, **d)** pri iskazivanju ploštine zemljišta, **e)** u fizici i kemiji, **f)** pri iskazivanju mase dragulja, **g)** pri iskazivanju duljinske mase tekstilnih vlakana i konca, **h)** pri iskazivanju tlaka tjelesnih tekućina, **i)** pri iskazivanju jalove (reaktivne) snage izmjenične električne struje, **j)** u posebnim područjima.

triju skupina; 5) Posebne zakonite mjerne jedinice ili samo njihovi znakovi odnosno kôdovi (*v.* zakonske članke 5 do 9).

Vrijednosti jedinica i množnih predmetaka te međunarodne latinične i grčke znakove za jedinice i predmetke Zakon je preuzeo iz dokumenata mjerodavnih međunarodnih normirnih organizacija. To su: Međudržavna organizacija Dogovora o metru, osnovana 1875. godine, Europska unija, Međunarodna elektrotehnička komisija (IEC), Međunarodna normirna organizacija (ISO) i Međudržavna organizacija za zakonsko mjeriteljstvo (OIML).

2. Angloameričke mjerne jedinice

U državama s dominantnim engleskim jezikom zakonite su uz metričke mjerne jedinice i tradi-

Tablica 6. Metričke vrijednosti nekoliko tradicionalnih angloameričkih jedinica za devet mjernih veličina. Tumač: UK – United Kingdom (Ujedinjeno Kraljevstvo), US – United States of America (Sjedinjene Američke Države), EU – Europska unija

Veličina	Angloameričke jedinice iskazane metričkima
duljina	yard (yd) = 0,9144 m foot (ft) = yd/3 = 0,3048 m inch (in) = ft/12 = 25,4 mm mile (mi) = 1,609 344 km
ploština	square yard (yd^2) = 0,836 127 4 m^2 square foot (ft^2) = 9,290 304 dm^2 square inch (in^2) = 6,4516 cm^2 square mile (mi^2) = 2,589 988 km^2 acre = 4840 yd^2 = 4046,86 m^2
obujam	cubic yard (yd^3) = 0,764 554 9 m^3 cubic foot (ft^3) = 28,316 85 dm^3 cubic inch (in^3) = 16,387 06 cm^3 UK gallon (UK gal) = 4,546 09 dm^3 US gallon (US gal) = 231 in^3 = 3,785 412 dm^3
masa	pound (avoirdupois) (lb) = 0,453 592 37 kg pound (troy, apothecary) (lb) = 0,373 241 7 kg lb = 16 oz, lb ap = 12 oz ap ounce (avoirdupois) (oz) = lb/16 = 28,349 523 g ounce (troy, apothecary) (oz) = 31,103 48 g = oz ap grain (gr) = lb/7000 = 64,798 91 mg = oz ap/480 long ton (2240 lb) = 1,016 047 t short ton (2000 lb) = 0,907 184 7 t
sila	pound-force (lbf) = 4,448 222 N poundal (pdl) = 0,138 255 N kip = 1000 lbf = 4,448 222 kN ton-force (2000 lbf) = 8,896 443 kN
tlak	pound-force per square inch (psi, lbf/in^2) = 6,894 757 kPa kip per square inch (ksi, kip/in^2) = 6,894 757 MPa pound-force per square foot (lb/ft^2) = 47,880 26 Pa inch of mercury, conventional (inHg) = 3,386 389 kPa
energija	foot poundal = 42,140 11 mJ foot pound-force (ft · lbf) = 1,355 818 J horse power hour (hp · h) = 2,684 52 MJ
toplina	British thermal unit, mean (Btu) = 1,055 87 kJ quad = 1,055 056 · 101^5 kJ EU therm = 1,055 06 · 10^5 kJ US therm = 1,054 804 · 10^5 kJ
snaga (v. tab. 7, 8)	foot pound-force per second (ft · lbf/s) = 1,355 818 W foot pound-force per hour (ft · lbf/h) = 0;376 616 mW horse power = 550 ft · lbf/s = 745,6999 W horse power (boiler) = 9,809 50 kW horse power (electric) = 746 W horse power (metric) = 735,4988 W UK horse power = 745,70 W

cionalne angloameričke jedinice oslonjene na duljinsku jedinicu yard (*č.* jard, *h.* korak, znak: yd) i na masenu jedinicu pound (*č.* paund, *h.* funta, znak: lb). U razdoblju 1959 – 1963 anglosaske su države međusobno ujednačile definicije jarda i funte. Njihovu su vrijednost definirale prema metru i kilogramu.

2.1. Jedinice za duljinu, ploštinu i obujam. Jard je definiran jednakošću: yard (yd) = 0,9144 m (točno). Četvorni jard definira se kao ploština kvadrata sa stranicama dugačkima jedan jard. Kubni jard definira se kockom s bridovima dugačkima jedan jard. Pojedinosti sadrži tablica 6.

2.2. Jedinice za masu, silu i tlak. Tradicionalne angloameričke masene mjerne jedinice pripadaju sustavima *avoirdupois, troy* i *apothecaries*. Ishodište je definicija: pound (lb) = 0,453 592 37 kg (točno). Na nju se oslanja definicija jedinice za silu pound-force (lbf) i jedinice za tlak pound-force per square inch (lbf/in^2, psi). Pojedinosti sadrži tablica 6.

2.3. Jedinice za energiju, toplinu i snagu sadrže tablice 6, 7 i 8.

2.4. Jedinice za temperature. Termodinamičku temperaturu T pokatkad u angloameričkom svijetu iskazuju jedinicom *degree Rankine* (znak: °R), hrvatski: Rankineov stupanj. Definicija: °R = K/1,8 (točno); slovo K znak je za jedinicu SI kelvin. Primjer preračunavanja: T = 291 K = 291 1,8 °R = = 523,8 °R.

Mjerna veličina *Fahrenheitova temperatura* f (uvjetni znak!), engleski *Fahrenheit temperature*, definira se jednadžbom $f = t + 32$ °F, gdje t označuje Celzijevu temperaturu. Znak °F označuje jedinicu Fahrenheitov stupanj, engleski: *degree Fahrenheit*. Definicija: °F = °C/1,8, tj. Fahrenheitov je stupanj po veličini jednak Rankineovu stupnju: °F = °R = K/1,8. Primjer preračunavanja istoga temperaturnoga stanja: t = 19 °C; f = 19 1,8 °F + 32 °F = 66,2 °F; $T = f + 459{,}67$ °F = 525,87 °R; T = 525,87 K/1,8 = = 292,15 K. Kontrola: $T = t + 273{,}15$ K = 292,15 K.

Tablica 7. Dvostrani odnosi između nekoliko jedinica snage

Jedinica	Znak	W	kW	kp · m/s	KS	ft · lbf/s	hp
vat	W	**1**	**0,001**	0,101 972	1,359 62 · 10^{-3}	0,737 562	1,341 02 · 10^{-3}
kilovat	kW	**1000**	**1**	101,972	1,359 62	737,562	1,341 02
kilopondmetar u sekundi	kp · m/s	**9,806 65**	**9,806 65 · 10^{-3}**	**1**	0,013 333 3	7,233 01	0,013 150 9
konjska snaga	KS	735,499	0,735 499	75	**1**	542,476	0,986 320
foot pound-force per second	ft · lbf/s	1,355 82	1,355 82 · 10^{-3}	0,138 255	1,843 40 · 10^{-3}	**1**	1,818 18 · 10^{-3}
horsepower	hp	745,700	0,745 700	76,0402	1,013 87	550	**1**

Primjer uporabe tablice: kp · m/s = 9,806 65 W. **Točni brojevi tiskani su deblje.** *Napomena*: od navedenih jedinica u Hrvatskoj su zakonite jedinice vat i kilovat

Tablica 8. Dvostrani odnosi između nekoliko jedinica toplinske snage

Jedinica	Znak	W	kW	cal/s	kcal/h	Btu/h
vat	W	**1**	**0,001**	0,238 846	0,859 845	3,412 14
kilovat	kW	**1000**	**1**	238,846	859,845	3412,14
kalorija u sekundi	cal/s	**4,1868**	**4,1868 · 10^{-3}**	**1**	**3,6**	14,2860
kilokalorija u satu	kcal/h	**1,163**	**1,163 · 10^{-3}**	0,277 778	**1**	3,968 32
British thermal unit per hour	Btu/h	0,293 071	2,930 71 · 10^{-4}	0,069 998 8	0,251 996	**1**

Primjer uporabe tablice: kcal/h = 1,163 W. **Točni brojevi tiskani su deblje.** *Napomena*: od navedenih jedinica u Hrvatskoj su zakonite jedinice vat i kilovat

Napomena izdavača: Kako se u hrvatskoj razgovornoj i javnoj komunikaciji često pojavljuju neujednačenosti u nazivlju mjernih jedinica, zamolili smo prof. dr. Stanislava Severa, istaknutog stručnjaka's tog područja, da za naš *Hrvatski enciklopedijski rječnik* izradi poseban dodatak. Prof. dr. Sever ljubazno se odazvao i izradio je 8 tablica s komentarima koje ovdje objavljujemo. Nazivlje i značenje mjernih jedinica u ovome *Dodatku* prof. dr. Sever obradio je prema sada postojećim propisima o nazivlju mjernih jedinica u Hrvatskoj, a nije sudjelovao u radu ostalih dijelova *Rječnika*. U samome *Rječniku*, pored fonetskog, kao prioritetno uneseno je etimološko nazivlje koje je u međunarodnoj upotrebi, čemu će se u dogledno vrijeme prilagoditi i hrvatski propisi. Molimo korisnike našeg *Rječnika* da to imaju u vidu i da to prihvate kao upotpunjavanje informacija.

KRONOLOŠKE TABLICE

SVIJET

RIMSKO CARSTVO

August (27.pr.n.e.-14.n.e.)
Tiberije (14-37)
Kaligula (37-41)
Klaudije I (41-54)
Neron (54-68)
Galba (68-9)
Oton (69)
Vitelije (69)
Vespazijan (69-79)
Tit (79-81)
Domicijan (81-96)
Nerva (96-8)
Trajan (98-117)
Hadrijan (117-38)
Antonin Pio (138-61)
Marko Aurelije (161-80)
Komod (180-92)
Pertinaks (193)
Didio Julijan (193)
Septimije Sever (193-211)
Karakala (211-7)
Makrin (217-8)
Heliogabal (218-22)
Sever Aleksandar (222-35)
Maksimin (235-8)
Gordijan II (238)
Pupien (238)
Balbin (238)
Gordijan III (238-44)
Filip (244-9)
Decije (249-51)
Decije Mlađi (251)
Hostilijan (251)
Trebonijan Gal (251-3)
Emilijan (253)
Galijen (253-68)
Klaudije II Gotski (268-70)
Kvintil (270)
Aurelijan (270-5)
Tacit (275-6)
Florijan (276)
Prob (276-82)
Kar (282-3)
Karin (283-5)
Dioklecijan (284-305)
Konstantin I (306-37)
Konstantin II (337-40)
Konstans (337-50)
Konstancije II (337-61)
Julijan I Apostata (361-3)
Jovijan (363-4)
Valentinijan I (364-75)
Valens (364-78)
Gracijan (367-83)
Valentinijan II (375-92)
Eugenije (392-4)
Teodozije I (379-95)
Honorije (395-423)
Konstantin III (407-11)
Prisk Atal (409-10 i 414-5)
Konstancije III (421)
Ivan (423-5)
Valentijan III (425-55)
Marcijan (450-7)
Avita (455-6)
Majorijan (457-61)
Libije Sever (461-5)
Antemije (467-72)
Olibrije (472)
Glicerije (473-4)
Julije Nepot (474-80)
Romul Augustul (475-6)

PAPE

sv. Petar (+64 ili 67)
sv. Lino (67-76)
sv. Anaklet ili Klet (76-88)
sv. Klement I (88-97)
sv. Evarist (97-105)
sv. Aleksandar I (105-115)
sv. Siksto I (115-125)
sv. Telesfor (125-136)
sv. Higin (136-140)
sv. Pio I (140-155)
sv. Anicet (155-166)
sv. Soter (166-174)
sv. Eleuterije (174-189)
sv. Viktor I (189-199)
sv. Zefirin (199-217)
sv. Kalist I (217-222)
sv. Urban I (222-230)
sv. Poncijan (230-235)
sv. Anter (235-236)
sv. Fabijan (236-250)
sv. Kornelije (251-253)
sv. Lucije I (253-254)
sv. Stjepan I (254-257)
sv. Siksto II (257-258)
sv. Dionizije (259-268)
sv. Feliks I (268-274)
sv. Eutihijan (274-282)
sv. Gaj (282-296)
sv. Marcelin (296-304)
sv. Marcel I (307-308)
sv. Euzebije (308, 309 ili 310)
sv. Miltijad (Melkijad) (310-314)
sv. Silvestar I (314-335)
sv. Marko (336)
sv. Julije I (337-352)
Liberije (352-366)
sv. Damas I (366-384)
sv. Siricije (384-399)
sv. Anastazije I (399-401)
sv. Inocent I (401-417)
sv. Zosim (417-418)
sv. Bonifacije I (418-422)
sv. Celestin I (422-432)
sv. Siksto III (432-440)
sv. Leon I Veliki (440-461)

sv. Hilarij (461-468)
sv. Simplicije (468-483)
sv. Feliks III (II) (483-492)
sv. Gelasije (492-496)
Anastazije II (496-498)
sv. Simah (498-514)
sv. Ormizda (514-523)
sv. Ivan I (523-526)
sv. Feliks IV (III) (526-530)
Bonifacije II (530-532)
Ivan II (533-535)
sv. Agapit (535-536)
sv. Silverije (536-537)
Vigilije (537-555)
Pelagije I (556-561)
Ivan III (561-574)
Benedikt I (575-579)
Pelagije II (579-590)
sv. Grgur I Veliki (590-604)
Sabinijan (604-606)
Bonifacije III (607)
sv. Bonifacije IV (608-615)
sv. Adeodat I ili Deusdedit (615-618)
Bonifacije V (619-625)
Honorije I (625-638)
Severin (640)
Ivan IV (640-642)
Teodor I (642-649)
sv. Martin I (649-655)
sv. Eugen I (654-657)
sv. Vitalijan (657-672)
Adeodat II (672-676)
Don ili Domno (676-678)
sv. Agaton (678-681)
sv. Leon II (682-683)
sv. Benedikt II (684-685)
Ivan V (685-686)
Konon (686-687)
sv. Sergije I (687-701)
Ivan VI (701-705)
Ivan VII (705-707)
Sisinije (708)
Konstantin I (708-715)
sv. Grgur II (715-731)
sv. Grgur III (731-741)
sv. Zaharija (741-752)
Stjepan II (752)
Stjepan II (III) (752-757)
sv. Pavao I (757-767)
Stjepan III (IV) (768-772)
Hadrijan I (772-795)
sv. Leon III (795-816)
Stjepan IV (V) (816-817)
sv. Paskal I (817-824)
Eugen II (824-827)
Valentin (827)
Grgur IV (827-844)
Sergije II (844-847)
sv. Leon IV (847-855)
Benedikt III (855-858)
sv. Nikola I (858-867)
Hadrijan II (867-872)
Ivan VIII (872-882)
Marin I (Martin II) (882-884)
sv. Hadrijan III (884-885)
Stjepan V (VI) (885-891)
Formoz (891-896)
Bonifacije VI (896)
Stjepan VI (VII) (896-897)
Roman (897)
Teodor II (897)
Ivan IX (898-900)
Benedikt IV (900-903)
Leon V (903)
Kristofor (903-904)
Sergije III (904-911)
Anastazije III (911-913)
Lando (913-914)
Ivan X (914-928)
Leon VI (928)
Stjepan VII (VIII) (931-935)
Leon VII (936-939)
Stjepan VIII (IX) (939-942)
Marin II (Martin III) (942-946)
Agapet II (946-955)
Ivan XII (955-963)
Leon VIII (963-965)
Benedikt V (964)
Ivan XIII (965-972)
Benedikt VI (973-974)
Benedikt VII (974-983)
Ivan XIV (983-984)
Bonifacije VII (984-985)
Ivan XV (985-996)
Grgur V (996-999)
Silvestar II (999-1003)
Ivan XVII (1003)
Ivan XVIII (1003-1009)
Sergije IV (1009-1012)
Benedikt (1012-1024)
Ivan XIX (1024-1032)
Benedikt IX (1032-1045)
Grgur VI (1045-1046)
Klement II (1046-1047)
Damaz II (1048)
sv. Leon IX (1049-1054)
Viktor II (1055-1057)
Stjepan IX (X) (1057-1058)
Benedikt X (1058-1059)
Nikola II (1058-1061)
Aleksandar II (1061-1073)
sv. Grgur VII (1073-1085)
bl. Viktor III (1086-1087)
bl. Urban II (1088-1099)
Paskal II (1109-1118)
Gelazije II (1118-1119)
Kalist II (1119-1124)
Honorije II (1124-1130)
Inocent II (1130-1143)
Celestin II (1143-1144)
Lucije II (1144-1145)
bl. Eugen III (1145-1153)
Anastazije IV (1153-1154)
Hadrijan IV (1154-1159)
Aleksandar III (1159-1181)
Lucije III (1181-1185)
Urban III (1185-1187)
Grgur VIII (1187)
Klement III (1187-1191)
Celestin III (1191-1198)
Inocent III (1198-1216)
Honorije III (1216-1227)
Grgur IX (1227-1241)
Celestin IV (1241)
Inocent IV (1243-1254)
Aleksandar IV (1254-1261)
Urban IV (1261-1264)
Klement IV (1265-1268)
bl. Grgur X (1271-1276)
bl. Inocent V (1276)
Hadrijan V (1276)
Ivan XXI (1276-1277)
Nikola III (1277-1280)
Martin IV (1281-1285)
Honorije IV (1285-1287)
Nikola IV (1288-1292)
sv. Celestin V (1294)
Bonifacije VIII (1294-1303)
bl. Benedikt XI (1303-1304)
Klement V (1305-1314)
Ivan XXII (1316-1334)
Benedikt XII (1334-1342)

Klement VI (1342-1352)
Inocent VI (1352-1362)
bl. Urban V (1362-1370)
Grgur XI (1370-1378)
Urban VI (1378-1389)
Bonifacije IX (1389-1404)
Inocent VII (1404-1406)
Grgur XII (1406-1415)
Martin V (1417-1431)
Eugen IV (1431-1447)
Nikola V (1447-1455)
Kalist III (1455-1458)
Pio II (1458-1464)
Pavao II (1464-1471)
Siksto IV (1471-1484)
Inocent VIII (1484-1492)
Aleksandar VI (1492-1503)
Pio III (1503)
Julije II (1503-1513)
Leon X (1513-1521)
Hadrijan VI (1522-1523)
Klement VII (1523-1534)
Pavao III (1534-1549)
Julije III (1550-1555)
Marcel II (1555)
Pavao IV (1555-1559)
Pio IV (1559-1565)
sv. Pio V (1566-1572)
Grgur XIII (1572-1585)
Siksto V (1585-1590)
Urban VII (1590)
Grgur XIV (1590-1591)
Inocent IX (1591)
Klement VIII (1592-1605)
Leon XI (1605)
Pavao V (1605-1621)
Grgur XV (1621-1623)
Urban VIII (1623-1644)
Inocent X (1644-1655)
Aleksandar VII (1655-1667)
Klement IX (1667-1669)
Klement X (1670-1676)
bl. Inocent XI (1676-1689)
Aleksandar VII (1689-1691)
Inocent XII (1691-1700)
Klement XI (1700-1721)
Inocent XIII (1721-1724)
Benedikt XIII (1724-1730)
Klement XII (1730-1740)
Benedikt XIV (1740-1758)
Klement XIII (1758-1769)
Klement XIV (1769-1774)
Pio VI (1775-1799)
Pio VII (1800-1823)
Leon XII (1823-1829)
Pio VIII (1829-1830)
Grgur XVI (1831-1846)
Pio IX (1846-1878)
Leon XIII (1878-1903)
sv. Pio X (1903-1914)
Benedikt XV (1914-1922)
Pio XI (1922-1939)
Pio XII (1939-1958)
Ivan XXIII (1958-1963)
Pavao VI (1963-1978)
Ivan Pavao I (1978)
Ivan Pavao II (1978-)

BIZANTSKO CARSTVO

Konstantin I (324-337)
Konstancije (337-361)
Julijan Apostata (361-363)
Jovijan (363-364)
Valens (364-378)
Teodozije I (379-395)
Arkadije (395-408)
Teodozije II (408-450)
Markijan (450-457)
Lav I (457-474)
Lav II (474)
Zenon (474-475)
Basilisk (475-476)
Zenon (ponovo) (476-491)
Anastazije (491-518)
Justin I (518-527)
Justinijan I (527-565)
Justin II (565-578)
Tiberije I Konstantin (578-582)
Maurikije (582-602)
Foka (602-610)
Heraklije (610-641)
Konstantin III i Heraklona (641)
Heraklona (641)
Konstans II (641-668)
Konstantin IV (668-685)
Justinijan II (685-695)
Leontije (695-698)
Tiberije II Apsimar (698-705)
Justinijan II (ponovo) (705-711)
Filipik Bardan (711-713)
Anastazije II (713-715)
Teodozije III (715-717)
Lav III (717-741)
Konstantin V (741-775)
Lav IV (775-780)
Konstantin VI (780-797)
Irena (797-802)
Nikifor I (802-811)
Staurakije (811)
Mihajlo I Rangabe (811-813)
Lav V (813-820)
Mihajlo II (820-829)
Teofil (829-842)
Mihajlo III (842-867)
Bazilije I (867-886)
Lav VI (886-912)
Aleksandar (912-913)
Konstantin VII (913-959)
Roman I Lakapen (920-944)
Roman II (959-963)
Nikifor II Foka (963-969)
Ivan I Cimisk (969-976)
Bazilije II (976-1025)
Konstantin VIII (1025-1028)
Roman III Argir (1028-1034)
Mihajlo IV (1034-1041)
Mihajlo V (1041-1042)
Zoja i Teodora (1042)
Konstantin IX Monomah (1042-1055)
Teodora (1055-1056)
Mihajlo VI (1056-1057)
Isak I Komnen (1057-1059)
Konstantin X Duka (1059-1067)

Roman IV Diogen (1068-1071)
Mihajlo VII Duka (1071-1078)
Nikifor III Botanijat (1078-1081)
Aleksije I Komnen (1081-1118)
Ivan II Komnen (1118-1143)
Manuel I Komnen (1143-1180)
Aleksije II Komnen (1180-1183)
Andronik I Komnen (1183-1185)
Isak II Anđeo (1185-1195)
Aleksije III Anđeo (1195-1203)
Isak II (ponovo) i Aleksije IV Anđeo (1203-1204)
Aleksije V Murzufl (1204)
Teodor I Laskaris (1204-1222)
Ivan III Duka Batac (1222-1254)
Teodor II Laskaris (1254-1258)
Ivan IV Laskaris (1258-1261)
Mihajlo VIII Paleolog (1259-1282)
Andronik II Paleolog (1282-1328)
Andronik III Paleolog (1328-1341)
Ivan V Paleolog (1341-1391)
Ivan VI Kantakuzen (1347-1354)
Andronik IV Paleolog (1376-1379)
Ivan VII Paleolog (1390)
Manuel II Paleolog (1391-1425)
Ivan VIII Paleolog (1425-1448)
Konstantin XI Dragaš Paleolog (1449-1453)

NJEMAČKA

Carstvo
Oton I Veliki (962-973)
Oton II (973-83)
Oton III (983-1002)
Henrik II (1002-24)
Konrad II (1024-39)
Henrik III (1039-56)
Henrik IV (1056-1106)
Henrik V (1106-25)
Lotar II (1125-37)
Konrad III (1137-52)
Fridrik I Barbarosa (1155-90)
Henrik VI (1190-7)
Fridrik II (1197-1250)
Rudolf I Habsburški (1273-91)
Adolf od Nassaua (1291-8)
Albert I Habsburški (1298-1308)
Arigo VII (1308-13)
Ludovik IV (1314-47)
Karlo IV (1347-78)
Vjenceslav (1378-1400)
Robert (1401-10)
Žigmund Luksemburgovac (1410-37)
Albert II Habsburški (1437-9)
Fridrik III Habsburški (1439-93)
Maksimilijan I (1493-1519)
Karlo V Habsburški (1519-56)
Ferdinand I (1556-64)
Maksimilijan II (1564-76)
Rudolf II (1576-1612)
Matija (1612-9)
Ferdinand II Habsburški (1619-37)
Ferdinand III (1637-57)
Leopold I (1658-1705)
Josip I (1705-11)
Karlo VI (1711-40)
Karlo VII (1742-5)
Franjo I (1745-65)
Josip II (1765-90)
Leopold II (1790-2)
Franjo II (1792-1806)
Međuvlašće (1806-71)
Rajnska konfederacija (1806-13)
Njemačka konfederacija (1815-66)
Sjevernonjemačka konfederacija (1866-71)
Wilhelm I Hohenzollern (1871-88)
Fridrik (1888)
Wilhelm II (1888-1918)
Republika
Friedrich Ebert (1919-25)
Paul von Beneckendorff und Hindenburg (1925-34)
Adolf Hitler, kancelar (1933-45)
Adolf Hitler, Führer (1933-45)
Podjela Njemačke na 4 zone (1945-8)
Podjela na Zapadnu i Istočnu Njemačku (1948)
Stvorena SR Njemačka (1949)
Konrad Adenauer, kancelar (1949-63)
Theodor Heuss, predsjednik (1949-59)
Heinrich Lübke, predsjednik (1959-69)
Ludwig Erhard, kancelar (1963-6)
Kurt Georg Kiesinger, kancelar (1966-9)
Gustav Heinemann, predsjednik (1969-74)
Willy Brandt, kancelar (1969-74)
Helmut Schmidt, kancelar (1974-82)
Walter Scheel, predsjednik (1974-9)
Karl Carstens, predsjednik (1979-89)
Helmut Kohl, kancelar (1982-1998)
Richard Freiherr von Wiezsäcker, predsjednik (1984-1994)
Roman Herzog, predsjednik (1994-1999)
Gerhard Schröder, kancelar (1998-)
Johannes Rau, predsjednik (1999-)

FRANCUSKA

Karolinzi
Karlo Veliki (768-814) (zajedno s Karlomanom do 771)
Luj Pobožni (814-840)
Karlo II Ćelavi (840-877)
Luj II (877-879)
Luj III i Karloman (879-882)
Karloman (sam) (882-884)
Karlo Debeli (884-888)
Odon (Eude) – Kapetović (888-898)
Karlo III Bezazleni (898-922)
Robert I Kapetović (922-923)
Raul (ili Rudolf) (923-936)
Luj IV (936-954)
Lotar (954-986)
Luj V (986-987)

Kapetovići
Hugo (987-996)
Robert II Pobožni (996-1031)
Henrik I (1031-1060)
Filip I (1060-1108)
Luj VI Debeli (1108-1137)
Luj VII (1137-1180)
Filip II August (1180-1223)
Luj VIII (1223-1226)
Luj IX Sveti (1226-1270)
Filip III (1270-1285)
Filip IV Lijepi (1285-1314)
Luj X (1314-1316)
Ivan I (1316)
Filip V Dugi (1316-1322)
Karlo IV Lijepi (1322-1328)
Valois
Filip VI (1328-1350)
Ivan II Dobri (1350-1364)
Karlo V (1364-1380)
Karlo VI (1380-1422)
Karlo VII (1422-1461)
Luj XI (1461-1483)
Karlo VIII (1483-1498)

Valois-Orleans
Luj XII (1498-1515)

Valois-Orleans-Angouleme
François I (1515-1547)
Henri II (1547-1559)
François II (1559-1560)
Karlo IX (1560-1574)
Henri III (1574-1589)

Bourboni
Henri IV Veliki (1589-1610)
Luj XIII (1610-1643)
Luj XIV (1643-1715)
Luj XV (1715-1774)
Luj XVI (1774-1792)

Prva Republika 1792.

Prvo Carstvo
Napoleon I (1804-1814)

Bourboni
Luj XVIII (1814-1815)

Prvo Carstvo
Napoleon I (1815)
Napoleon II (1815)
Bourboni
Luj XVIII (1815-1824)
Karlo X (1824-1830)

Bourboni-Orleans
Luj Filip I (1830-1848)

Druga Republika
Luj Napoleon (1848-1852)

Drugo Carstvo
Napoleon III (1852-1870)

Treća Republika
Privremena vlada (pred. Trochu) (1870-1871)
Narodna skupština (Bordeaux) (12.2-11.3.1871)
Louis Adolfo Thiers (17.2-28.3.1871)
Vlada Komune u Parizu (15.3-28.5.1871)
Louis Adolfo Thiers (1871-1873)
Maurice Mac-Mahon (1873-1879)
François Grevy (1879-1887)
Marie François Sadi-Carnot (1887-1894)
Casimir Perier (1894-1895)
Félix Faure (1895-1899)
Emile Loubet (1899-1906)
Clem. Armand Fallieres (1906-1913)
Raymond Poincaré (1913-1920)
Paul Deschanel (1920)
Alexandre Millerand (1920-1924)
Gaston Doumergue (1924-1931)
Paul Doumeur (1931-1932)
Albert Lebrun (1932-1940)

Francuska država
Philippe Pétain (1940-1944)

Privremena vlada Republike
Charles de Gaulle, pred. (1944-1946)
Félix Gouin (1946)
Georges Bidault (1946)
Leon Blum (1946-1947)

Četvrta Republika
Vincent Auriol (1947-1954)
René Coty (1954-1959)

Peta Republika
Charles De Gaulle (1959-1969)
Georges Pompidou (1969-1974)
Valery Giscard d'Estaing (1974-1981)
François Mitterrand (1981-1995)
Jacques Chirac (1995)

RUSIJA

Veliki knezovi Novgoroda i Kijeva
Rjurik (862-79)
Oleg (879-oko 913)
Igor (oko 913-45)
Olga (945-64)
Svjatoslav I (964-73)
Jaropolk I (973-80)
Vladimir I (980-1015)
Svjatopluk (1015-9)
Jaroslav (1019-54)
Izjaslav I (1054-68, 1069-73 i 1077-8)
Všeslav Branislavič (1068-9)
Svjatoslav II (1073-6)
Vsevolod I Jaroslavič (1076-7 i 1078-93)
Mihajlo Svjatopolk (1093-1113)
Vladimir II Monomah (1113-25)
Mstislav I (1125-32)
Jaropolk II (1132-9)
Vjaceslav (1139)
Vsevolod II Olgovič (1139-46)
Igor II Olgovič (1146)
Izjaslav II (1146-9, 1150 i 1151-4)
Jurij I (1149-50, 1150-1, 1155-7)
Rostislav (1154-5 i 1158-67)
Izjaslav III Davidovič (1155, 1157-8 i 1161)
Mstislav II (1167-9 i 1170)

Veliki knezovi Suzdalja i Vladimira
Andrija I Bogoljubski (1157-74)
Jaropolk i Mstislav (1174-5)
Mihajlo I (1175-6)
Vsevolod III (1176-1212)
Jurij II (1212-6 i 1218-38)
Konstantin (od 1212. knez Rostova) (1216-8)
Jaroslav II Fjodor (1238-46)
Svjatoslav III (1246-8 i 1248-9)
Mihajlo (1248)
Andrija II (1249-52)
Aleksandar I Nevski (1252-63)
Jaroslav III (od 1246 knez Tvera, 1264-72)
Vasilije I, knez Moskve (1272-7)
Dimitrije I (1277-94)
Andrija III (1294-1304)
Mihajlo II (1304-19)
Jurij III Danilovič (1319-25)

Moskovski veliki knezovi, od 1547. ruski carevi
Danilo (1294-1303)
Jurij III Danilovič (1303-25)
Aleksandar II (1326-8)
Ivan I Danilovič Kalita (1325-40)
Simeon (1340-53)
Ivan II (1353-9)
Dimitrije II (1359-62)
Dimitrije III Donski (1362-89)
Vasilije II (1389-1425)
Vasilije III (1425-62)
Ivan III Veliki (1462-1505)
Vasilije IV (1505-33)
Ivan IV (1533-84) (car Ivan I Grozni)
Fjodor I (1584-98)
Boris Fjodorovič Godunov (1598-1605)
Fjodor II (1605)
Juraj (uzurpator) (1605-6)
Vasilije Ivanovič (1606-10)
Dimitrije II (uzurpator) (1608-10)
Ladislav Vasa (1610-2)
Mihajlo Fjodorovič (1613-45)
Aleksa (1645-76)
Fjodor III (1676-82)
Ivan II (1682-9)
Petar I Veliki (1689-1725)
Katarina I (1725-7)
Petar I Aleksejevič (1727-30)
Ana (1730-40)
Ivan III Antonovič (1740-1)
Elizabeta (1742-62)
Petar III Fjodorovič (1762)
Katarina III Aleksejevna (1762-96)
Pavle I Petrovič (1796-1801)
Aleksandar I (1801-25)
Nikola I (1825-55)
Aleksandar II (1855-81)
Aleksandar III (1881-94)
Nikola II (1894-1917)
Privremena vlada (16.3-15.9.1917)

SSSR
Sovjetska Federativna Republika (7.11)
Vladimir Iljič Uljanov Lenjin, predsjednik Savjeta narodnih komesara (SNK) (1917-24)
Josif Visarionovič Staljin, sekretar KPSS (1922-53)
Aleksej Ivanovič Rikov, pred. SNK (1924-30)
Vjačeslav Mihajlovič Molotov, pred. SNK (1930-41)
Mihail Ivanovič Kalinjin, pred. prezidija i države (1938-46)
J. V. Staljin, pred. SNK (1941-6)
J. V. Staljin, pred. Komiteta za nacionalnu obranu (1941-6)
J. V. Staljin, pred. vlade (1946-53)
Nikolaj Mihajlovič Švernik, pred. prezidija i države (1946-53)
Kliment Efremovič Vorošilov, pred. prezidija i države (1953-60)
Georgij Maksimilijanovič Maljenkov, sekr. KPSS(1953); pred. Vrhovnog sovjeta (VS) (1953-5)
Nikita Sergejevič Hruščov, sekr. KPSS (1953-64); pred.

VS (1958-64)
Nikolaj Aleksandrovič Bulganjin, pred. VS (1955-8)
Leonid Iljič Brežnjev, pred. prezidija i države (1960-4); sekr. KPSS (1964-82); pred. prezidija i države (1977-82)
Anastas Ivanovič Mikojan, pred. prezidija i države (1964-5);
Aleksej Nikolajevič Kosigin, pred. Vrhovnog Sovjeta (1964-5)
Nikolaj Viktorovič Podgorni, pred. prezidija i države (1965-77)
Jurij Vladimirovič Andropov, sekr. KPSS (1982-4)
Konstantin Ustinovič Černjenko, sekr. KPSS (1984-5)
Mihail Sergejevič Gorbačov, sekr. KPSS i pred. države (1985-91)

Rusija
Boris Nikolajevič Jeljcin, predsjednik (1991-1999)
Vladimir Putin, predsjednik (2000-)

VENECIJA

Paulicije patricij, ravenski egzarh (723-727)
Marcel, magister militum (? -727)
Urso, dužd (727-738)
Dominik, magister militum (739)
Feliks Kornikula, magister militum (740)
Deusdedit, magister militum (741)
Jovijan Ipat, magister militum (742)
Ivan Fabricije, magister militum (743)
Deusdedit, dužd (744-756)
Gala Gaul (756)
Domenik Monegarije (756-765)
Mauricije (765-787)
Ivan i Mauricije II (787-802)
Obelerije (802-810)
Beat (808-810)
Agnelo Particijak (810-827)
Justinijan Particijak (819-829)
Ivan Particijak (829-836)
Petar Tradenik (836-864)
Urso I Badoer (864-881)
Ivan Badoer (881-888)
Petar I Kandijan (887)
Petar Tribun (888-912)
Urso II Badoer Paureta (912-932)
Petar II Kandijan (932-939)
Petar Badoer (939-942)
Petar III Kandijan (942-959)
Petar IV Kandijan (959-976)
Petar I Orseolo (976-978)
Vital Kandijan (978-979)
Tribun Menije (979-991)
Petar II Orseolo (991-1008)
Oton Orseolo (1008-1026)
Domenik Barbolan (1026-1030)
Urso Orseolo (1030-1032)
Domenik Orseolo (1032)
Domenik Flabijanik (1032-1043)
Domenik Kontarini (1043-1070)
Domenik Silvo (1070-1084)
Vital Faliero (1084-1096)
Vital I Michieli (1096-1101)
Ordelaf Faliero (1101-1118)
Domenik Michieli (1118-1129)
Petar Polani (1129-1148)
Domenik Morosini (1148-1155)
Vital II Michieli (1155-1172)
Sebastijan Ziani (1172-1178)
Orio Malipiero (1178-1192)
Enriko Dandolo (1192-1205)
Petar Ziani (1205-1229)
Jakov Tiepolo (1229-1249)
Marin Morosini (1249-1253)
Ranieri Zen (1253-1268)
Lorenzo Tiepolo (1268-1275)
Jakov Kontarini (1275-1280)
Ivan Dandolo (1280-1289)
Petar Gradenigo (1289-1311)
Marin Zorzi (1311-1312)
Ivan Soranzo (1312-1328)
Francesco Soranzo (1329-1339)
Bartolomeo Gradenigo (1339-1342)
Andrija Dandolo (1343-1354)
Marin Falier (1354-1355)
Ivan Gradenigo (1355-1356)
Ivan Dolfin (1356-1361)
Lorenzo Celsi (1361-1365)
Marko Korner (1365-1368)
Andrija Contarini (1368-1382)
Michele Morosini (1382)
Antonio Venier (1382-1400)
Michele Steno (1400-1413)
Tommaso Mocenigo (1414-1423)
Francesco Foscari (1423-1457)
Pasquale Malipiero (1457-1462)
Cristoforo Moro (1462-1471)
Nikola Tron (1471-1473)
Nikola Marcello (1473-1474)
Petar Mocenigo (1474-1476)
Andrija Vendramin (1476-1478)
Ivan Mocenigo (1478-1485)
Marko Barbarigo (1485-1486)
Agostino Barbarigo (1486-1501)
Leonardo Loredano (1501-1521)
Antonio Grimani (1521-1523)
Andrea Gritti (1523-1538)
Pietro Lando (1539-1545)
Francesco Dona (1545-1553)

Marc'Antonio Trevisan (1553-1554)
Francesco Venier (1554-1556)
Lorenzo Priuli (1556-1559)
Girolamo Priuli (1559-1567)
Petar Loredan (1567-1570)
Alvise I Mocenigo (1570-1577)
Sebastiano Venier (1577-1578)
Nikola da Ponte (1578-1585)
Pasquale Cicogna (1585-1595)
Marino Grimani (1595-1605)
Leonardo Dona (1606-1612)
Marc'Antonio Memmo (1612-1615)
Ivan Bembo (1615-1618)
Nikola Dona (1618)
Antonio Priuli (1618-1623)
Francesco Contarini (1623-1624)
Ivan I Corner (1625-1629)
Nikola Contarini (1630-1631)
Francesco Erizzo (1631-1646)
Francesco da Molin (1646-1655)
Carlo Contarini (1655-1656)
Francesco Corner (1656)
Bertucci Valier (1656-1658)
Ivan Pesaro (1658-1659)
Domenico Contarini (1659-1675)
Nikola Sagredo (1675-1676)
Alvise Contarini (1676-1684)
Marc'Antonio Justinijan (1684-1688)
Francesco Morosini (1688-1694)
Silvestro Valier (1694-1700)
Alvise II Mocenigo (1700-1709)
Ivan II Corner (1709-1722)
Alvise III Mocenigo (1722-1732)
Carlo Ruzzini (1732-1735)
Alvise Pisani (1735-1741)
Petar Grimani (1741-1752)
Francesco Loredan (1752-1762)
Marko Foscarini (1762-1763)
Alvise IV Mocenigo (1763-1778)
Pavao Renier (1779-1789)
Lodovico Manin (1789-1797)

OSMANSKI SULTANI

Osman I (1299-1326)
Orhan (1326-59)
Murat I (1359-89)
Bajazit I (1389-1403)
Sulejman Ćelebija (1403-11)
Musa Ćelebija (1411-3)
Mehmed I (1413-21)
Murat II (1421-51)
Mehmed II (1451-81)
Bajazit II (1481-1512)
Selim I (1512-20)
Sulejman (1520-66)
Selim II (1566-74)
Murat III (1574-95)
Mehmed III (1595-1603)
Ahmed I (1603-17)
Mustafa I (1617-8 i 1622-3)
Osman II 1618-22)
Murat IV (1623-40)
Ibrahim (1640-8)
Mehmed IV (1648-87)
Sulejman III (1687-91)
Ahmed II (1691-5)
Mustafa II (1695-1703)
Ahmed III (1703-30)
Mahmud I (1730-54)
Osman III (1754-7)
Mustafa III (1757-74)
Abdulhamid I (1774-89)
Selim III (1789-1807)
Mustafa IV (1807-8)
Mahmud II (1808-39)
Abdulmegid (1839-61)
Abdulaziz (1861-76)
Murat V (1876)
Abdulhamid II (1876-1909)
Mehmed V (1909-18)
Mehmed VI (1918-22)

PREDSJEDNICI SAD

George Washington (f) (1789-97)
John Adams (f) (1797-1801)
Thomas Jefferson (dr) (1801-9)
James Madison (dr) (1809-17)
James Monroe (d) (1817-25)
John Quincy Adams (1825-9)
Andrew Jackson (d) (1829-37)
Martin Van Buren (d) (1837-41)
William Henry Harrison (v) (1841)
John Tyler (v) (1841-5)
James Knox Polk (d) (1845-9)
Zachary Taylor (v) (1849-50)
Millard Fillmore (v) (1850-3)
Franklin Pierce (d) (1853-7)
James Buchanan (d) (1857-61)
Abraham Lincoln (r) (1861-5)
Andrew Johnson (d) (1865-9)
Ulysses Simpson Grant (r) (1869-77)
Rutherford B. Hayes (r) (1877-81)
James Abram Garfield (r) (1881)
Chester Alan Arthur (r) (1881-5)
Grover Cleveland (d) (1885-9)
Benjamin Harrison (r) (1889-93)
Grover Cleveland (d) (1893-7)

William McKinley (r) (1897-1901)
Theodore Roosevelt (r) (1901-9)
William Howard Taft (r) (1909-13)
Woodrow Wilson (d) (1913-21)
Warren Gamaliel Harding (r) (1921-3)
Calvin Coolidge (r) (1923-9)
Herbert Clark Hoover (r) (1929-33)
Franklin Delano Roosevelt (d) (1933-45)
Harry S. Truman (d) (1945-53)
Dwight David Eisenhower (r) (1953-61)
John Fitzgerald Kennedy (d) (1961-3)
Lyndon Baines Johnson (d) (1963-9)
Richard Nixon (r) (1969-74)
Gerald Ford (r) (1974-7)
James Earl Carter (d) (1977-81)
Ronald Wilson Reagan (r) (1981-9)
George Bush (r) (1989-93)
Bill Clinton (d) (1993-2001)
Georg W. Bush (r) (2001-)

f-federalisti
dr-demokratski republikanci
v-vigovci
d-demokrati
r-republikanci

ENGLESKA I VELIKA BRITANIJA

Normanska dinastija

William I (1066-87)
William II (1087-1100)
Henrik I (1100-35)
Stjepan (1135-54)

Lancaster

Henrik IV (1399-1413)
Henrik V (1413-22)
Henrik VI (1422-61)

Plantagenet

Henrik II (1154-89)
Ričard I (1189-99)
Ivan (1199-1216)
Henrik III (1216-72)
Edvard I (1272-1307)
Edvard II (1307-27)
Edvard III (1327-77)
Ričard II (1377-99)

York

Edvard IV (1461-70)
Henrik VI (ponovo) (1470-71)
Edvard IV (ponovo) (1471-83)
Edvard V (1483)
Ričard III (1483-85)

Tudor

Henrik VII (1485-1509)
Henrik VIII (1509-47)
Edvard VI (1547-53)
Jane Grey (1553)
Marija I (1553-8)
Elizabeta I (1558-1603)

Stuart

James I (1603-25)
Charles I (1625-49)
Commonwealth (1649-60)
Charles II (1660-85)
James II (1685-89)
Marija II – William III (1689-1702)
Ana (1702-14)

Hannover

George I (1714-27)
George II (1727-60)
George III (1760-1820)
George IV (1820-30)
William IV (1830-37)
Victoria (1837-1901)
Edvard VII (1901-10)
George V (1910-36)
Edvard VIII (1936)
George VI (1936-52)
Elizabeta II (1952-)

HRVATSKA

VLADARI

Panonska Hrvatska
Vojnomir (spominje se 792)
Ljudevit Posavski
(prije 818-822)
Ratimir (oko 827-oko 843)
Mutimir (oko 870)
Braslav (spomen 884 i 892)

Primorska Hrvatska

Borna (?-820)
Vladislav (820-prije 839)
Mislav (prije 839- prije 852)

TRPIMIROVIĆI

Trpimir (prije 852-prije 864)
Domagoj (prije 864-878)
Zdeslav (878-879)
Branimir (879-poslije 888)
Mutimir (prije 892-prije 914)
Tomislav (prije 914-prije 928)
Trpimir II (prije 928-935)
Krešimir (935-945)
Miroslav (945-949)
Mihajlo Krešimir
(949-oko 970)
Stjepan Držislav
(oko 970-oko 995)
Svetoslav (oko 995-1000)
Krešimir Suronja
(1000-poslije 1030)
Gojslav (suvladar)
(1000-poslije 1019)
Stjepan I (poslije 1030-1058)
Petar Krešimir IV
(1058-1074)
Demetrije Zvonimir
(1074-1089)
Stjepan II (1089-1090)
Almo (1091-1095)
Petar (Svačić)
(oko 1093-1097)

ARPADOVIĆI

Koloman (1102-1116)
Stjepan III (1116-1131)
Gejza (1141-1162)
Stjepan IV (1162 i 1163-1172)
Ladislav II (1162-1163)
Stjepan V (1163)
Bela III (1172-1196)
Emerik (Mirko) (1196-1204)
Ladislav III (1204-1205)
Andrija II (1205-1235)
Bela IV (1235-1270)
Stjepan VI (1270-1272)
Ladislav IV (1272-1290)
Andrija III (1290-1301)

ANŽUVINCI

Karlo I Roberto (1301-1342)
Ludovik I (1342-1382)
Marija (1382-1386)
Karlo II (1385-1386)
Marija (1386-1396)
Ladislav IV Napuljski
(1386-1409)

LUKSEMBURGOVAC

Žigmund (1387-1437)

HABSBURGOVAC

Albert Austrijski (1438-1439)

JAGELOVIĆ

Vladislav I (1440-1444)

HABSBURGOVAC

Ladislav V (1445-57)

HUNJADI

Matijaš Korvin (1457-90)

JAGELOVIĆI

Vladislav II (1490-1516)
Ludovik II (1516-26)

ZAPOLJA

Ivan (1527-40)

HABSBURGOVCI

Ferdinand I (1527-64)
Maksimilijan (1564-76)
Rudolf (1576-1608)
Matija (1608-19)
Ferdinand II (1619-37)
Ferdinand III (1637-57)
Leopold I (1657-1705)
Josip I (1705-11)
Karlo III (1711-40)
Marija Terezija (1740-80)
Josip II (1780-90)
Leopold II (1790-2)
Franjo (1792-1835)
Ferdinand V (1835-48)
Franjo Josip I (1848-1916)
Karlo IV (1916-8)

BOSANSKI VLADARI

Kulin, ban (1180-1204)
Matej Ninoslav (1232-1250)
Prijezda (1250-72)
Stjepan Kotroman
(oko 1272-98)
Pavao Šubić, gospodar Bosne
(1299-1302)
Mladen Šubić, ban (1302-22)
Stjepan Kotromanić
(1322-53)
Stjepan Tvrtko I (1353-91)
(od 1377 kralj)
Stjepan Dabiša (1391-5)
Jelena (1391-8)
Stjepan Ostoja (1394-1404 i
1408-18)
Stjepan Tvrtko II (1404-8 i
1421-43)
Stjepan Ostojić (1418-21)
Stjepan Tomaš (1444-61)
Stjepan Tomašević (1461-3)

BANOVI

za Trpimirovića

Pribina (o. 949 - o. 970)
Godimir (o. 970 - o. 995)
Gvarda (o. 995 - o. 1000)
Božeteh (o. 1000 - 1030)
Stjepan Praska (o. 1035-1058)
Gojslav (1059-1069)
Demetrije Zvonimir (1070-1073)
Petar (1074)

za Arpadovića

Ugra (s. 1102 i 1103)
Sergije (s. 1105)
Aleksije (s. 1141)
Bjeloš (1144-58 i s. 1163)
Arpa (s. 1158)
Ampudije (1164-76)
Mauro (s. 1181)
Dioniz (1181-4 u Primorju)
Suban (s. 1185)
Kalan (1190-3)
Dominik (1194-5)
Andrija (s. 1198)
Nikola (1199-1200)
Martin (s. 1202)
Hipolit (s. 1204)
Merkurije (1205-6)
Stjepan Mihaljev (1206-7)
Banko (1208-9)
Tomo (1209)
Bertold (1209-11)
Mihalj (s. 1212)
Martin (1213)
Jula (s. 1213)
Šimun (1212-4)
Okić (s. 1214)
Ivan (1215 u Slavoniji)
Poza (1216)
Poncije de Cruce (1217)
Banko (1217-8)
Jula (1219)
Ernej (1220-1)
Okić (1220-2)
Salamon (1224)
Aladar, ban "čitave Slavonije" (1225)
Vojnić, primorski ban (1225)

Banovi "čitave Slavonije"
Dionizije (1242-5)
Ladislav iz Erdelja (1245-8)
Stjepan Gutkeled (1248-60)
Roland (1261-9)
Henrik Gising (1269)
Joakim Pektar (1270-2)
Matej Čak (1272-3)
Henrik Gising (1273-4)
Dioniz Babonić (1274-5)
Ivan Gising (1275-7)
Toma (1275-6)
Stjepan (1278)
Nikola (1278-88)
Radoslav (1288-90)
Nikola Gising (1290-4)
Ivan Gising (1295-9)
Stjepan Babonić (1299)

Posebni "banovi Primorja"
(kasnije zvani "banovi Hrvatske i Dalmacije")

Stjepan Babonić (1243-9)
Butko i Aleksandar od Podgorja (1259)
Stjepan, kliški knez (1263-6)
Nikola od Gacke (1275)
Pavao Šubić, bribirski knez (1278-1312)

za Anžuvinaca

Banovi "čitave Slavonije"
Henrik Gising (1301-9)
Stjepan Babonić (1310-6)
Ivan Babonić (1316-22)
Nikola Omedejev (1322-4)
Mikac Prodavić (1224-43)
Nikola Banić (Banfi) (1343-6)
Nikola Seč (1346-9)
Pavao Ugal (1350)
Stjepan Lacković (1351-2)
Nikola Banić (1353-6)
Leustahije Ratot (1356-61)
Stjepan Kanižaj (1362-6)
Nikola Seč (1366-8)
Petar Cudar (1368-80)
Ivan Banić od Lendave (1381-5)
Stjepan Banić od Lendave (1385-7)

Posebni "banovi Hrvatske i Dalmacije"
Pavao Šubić (1274-1312)
Mladen Šubić (1312-22)
Ivan Ćuz (1356-8)
Nikola Seč (1358-66)
Konja Tomin Sečenj (1366-7)
Mirko Lacković od Šimontornje (1368)
Šimun Mauricijev (1360-71)
Karlo Drački (1371-6)
Nikola Seč (1377-80)
Mirko Bubek (1380-3)
Stjepan Lacković (1383-4)
Toma od sv. Jurja (1384-5)
Ladislav Lacković (1387)

Banovi "čitave Slavonije"
Ladislav od Lučenca (1387-9)
Detrik Bubek (1389-92)
Ladislav Petrov (1392)
Ivan Frankapan (1392-3)
Detrik Bubek (1395-7)
Nikola Gorjanski (1397-1401)
Mirko Bubek (1402)
Ladislav od Grđevca (1403-4)
Pavao Bisen (1404-6)
Herman Celjski (1406-7)
Pavao Čupor od Moslavine (1412-5)
David Lacković (1416-8)
Dionizije Marcali (1419-21)
Herman Celjski (1423-35)
Matko Talovac (1435-44)
Fridrik Celjski (1445-54)
Ulrik Celjski (1454-56)
Ivan Marcali (1457)
Ivan Vitovec (1457-63)

Nikola Iločki (1457-63)
Mirko Zapolja (1464-5)
Ivan Tuz od Laka (1466-70)
Blaž Podmanicki (1470-2)
Damjan Horvat od Litve (1472-3)
Ivan Ernušt (1473-6)
Andrija Banić (Banfi) (1476)
Ladislav od Egervara (1477-81)
Blaž Podmanicki (1482)
Matija Gereb (1483-9)
Ladislav od Egervara (1489-92)
Ivan Rot (1492-3)
Mirko Derenčin (1492-3)
Ladislav Kanižaj (1493-5)
Ivaniš Korvin (1495-7)
Juraj Kanižaj (1498)
Ivaniš Korvin (1499-1504)
Andrija Bot od Bajne (1504-7)
Franjo Balaša (1505)
Marko Horvat Mišljenović (1506-7)
Ivan Ernušt (1508-10)
Juraj Kanižaj (1508-10)
Andrija Bot od Bajne (1510-1)
Mirko Perenj (1512-3)
Petar Berislavić (1513-20)
Ivan Karlović (1520-4)
Ivan Tahi (1524-5)
Franjo Batthyány (1525-31)

Posebni "banovi Hrvatske i Dalmacije"
Dionizije od Lučenca (1387-90)
Butko Kurjaković Krbavski (1394)
Nikola Gorjanski (1395-7)
Karlo Kurjaković Krbavski (1408-9)
Ivan i Pavao Kurjaković (1410-1)
Petar Alben od Medvedgrada (1412-3)
Ivan Alben od Medvedgrada (1414-9)
Albert Ung (1419-26)
Nikola Frankapan I (1426-32)
Ivan Frankapan (1434-6)
Stjepan Frankapan (1434-7)
Petar Talovac (1438-53)
Franko Talovac (1444-1448)
Ladislav Hunjad (1453)
Pavao Horvat Špirančić (1459-63)
Stjepan Frankapan (1463)
Damjan Horvat od Litve (1473-6)

za Habsburgovaca

Knez Krsto Frankapan (1526-7)
Knez Ivan Karlović (1527-31)
Grof Franjo Batthyány (1525-31)
Grof Tomo Nádasdy (1537-9)
Barun Petar Keglević (1537-42)
Knez Nikola Zrinski stariji (1542-56)
Grof Petar Erdödy (1566-7)
Biskup Juraj Drašković (1567-78)
Knez Franjo Frankapan Slunjski (1567-72)
Knez Gašpar Alapić (1574-8)
Barun Krsto Ungnad (1578-83)
Grof Tomo Erdödy (1583-95)
Biskup Gašpar Stankovački (1596)
Barun Ivan Drašković (1596-1606)
Grof Tomo Erdödy (1608-1614)
Knez Benko Turoc (1615-6)
Knez Nikola Frankapan Tržački (1617-22)
Knez Juraj Zrinski (1622-26)
Grof Žigmund Erdödy (1627-39)
Grof Ivan Drašković II (1640-6)
Knez Nikola Zrinski mlađi (1647-64)
Knez Petar Zrinski (1665-70)
Grof Nikola Erdödy (1680-93)
Grof Adam Batthyány (1693-1703)
Grof János Palffy (1704-32)
Grof Ivan Drašković III (1732-3)
Grof Jozsef Esterházy (1733-41)
Grof Karlo Bačan (1743-56)
Grof Franjo Nádasdy (1756-83)
Grof Franjo Esterházy (1783-5)
Grof Franjo Balassa (1785-90)
Grof Ivan Erdödy (1790-1806)
Grof Ignjat Gyulay (1806-31)
Barun Franjo Vlašić (1832-40)
Grof Franjo Haller (1842-5)
Barun (kasnije grof) Josip Jelačić (1848-59)
Grof Ivan Coronini Cronberg (1859-60)
Barun Josip Šokčević (1860-7)
Barun Levin Rauch (1868-71)
Koloman pl. Bedeković (1871-2)
Ivan Mažuranić (1873-80)
Grof Ladislav Pejačević (1880-3)
Grof Dragutin Khuen-Héderváry (1883-1903)
Grof Teodor Pejačević (1903-7)
Dr Aleksandar pl. Rakodczaj (1907-8)
Barun Pavao Rauch (1908-10)
Dr Nikola pl. Tomašić (1910-2)
Slavko pl. Cuvaj (1912)
Dr Ivan barun Škrlec (1912-7)
Anton pl. Mihalović (1917-9)
Dr Ivan Paleček (1919)
Dr Tomislav Tomljenović (1919-20)
Dr Matko Laginja (1920)
Dr Tomislav Tomljenović (1921)

Banski namjesnici
(zamjenici banske časti)

Barun Petar Keglević (1533-37)
Biskup Gašpar Stankovački (1595-6)
Barun Ivan Drašković (1595-6)
Biskup Martin Borković (1670-4)
Grof Nikola Erdödy (1670-80)
Biskup Juraj Haulik (1840-2 i 1845-8)
Barun Levin Rauch (1867-8)
Antun pl. Vakanović (1872-3)
Dr Teodor Bošnjak (1920-1)

Hrvatski hercezi (vojvode)

Andrija, brat kralja Mirka (1197-1202)
Bela I, sin kralja Andrije (1220-6)
Koloman, sin kralja Andrije (1226-41)
Dioniz, ban "čitave Slavonije" (1242-5)
Ladislav, ban "čitave Slavonije" (1245)
Stjepan, sin kralja Bele IV (1245-60)
Bela, sin kralja Bele IV (1261-9)
Ladislav, sin kralja Stjepana VII (1270)
Andrija, sin kralja Stjepana VII (1274-8)
Elizabeta, majka kralja Ladislava (1280-3)
Tomasina Morosini, majka kralja Andrije (1292-6)
Albertin Morosini, ujak kralja Andrije (1297-1301)
Stjepan, sin kralja Karla Roberta (1349-54)
Margareta, udovica hercega Stjepana (1354-6)
Ivan, sin hercega Stjepana (1356-60)
Karlo Drački (1369-76)
Ivaniš Korvin (1490-3)

NOBELOVE NAGRADE

GODINA	FIZIKA	FIZIOLOGIJA I MEDICINA	KEMIJA	LITERATURA	MIR	EKONOMIJA
1901	Wilhelm Konrad von Röntgen (Nj)	Emil Behring (Nj)	Jacobus Henricus Van't Hoff (Niz)	René François Armand Sully Prudhomme (Fr)	Henri Dunant (Švic) Frederic Passy (Fr)	/
1902	Heinrich Antoon Lorentz (Niz) Pieter Zeeman (Niz)	Ronald Ross (VB)	Emil Hermann Fischer (Nj)	Theodor Mommsen (Nj)	Elien Ducommun (Švic) Charles Gobat (Švic)	/
1903	Antoine Henri Becquerel (Fr) Pierre Curie (Fr) Maria Skłodowska Curie (Fr)	Niels Ryberg Finsen (Dan)	Svante Arrhenius (Šved)	Bjørnstjerne Bjørnson (Norv)	William Rondal Cremer (VB)	/
1904	John William Stratt Rayleigh (VB)	Ivan Petrovič Pavlov (Rus)	William Ramsay (VB)	Frederic Mistral (Provansalija) Jose Echegaray y Eizaguirre (Šp)	Institut za međunarodno pravo u Gentu (Belg)	/
1905	Philipp Eduard Anton Lenard (Nj)	Robert Koch (Nj)	Johann Friedrich Wilhelm Adolf von Baeyer (Nj)	Henryk Sienkiewicz (Poljska)	Berta von Suttner (Austrija)	/
1906	Joseph John Thomson (VB)	Camillo Golgi (It) Santiago Ramón y Cajal (Šp)	Henri Moissan (Fr)	Giosuè Carducci (It)	Theodore Roosevelt (SAD)	/
1907	Albert Abraham Michelson (SAD)	Alphonse Laveran (Fr) Paul Erlich (Nj)	Eduard Büchner (Nj)	Rudyard Kipling (VB)	Ernesto Teodoro Moneta (It) Luis Renault (Fr)	/
1908	Gabriel Lippmann (Fr)	Ilja Iljič Mečnikov (Rus)	Ernest Rutherford (VB)	Rudolf Eucken (Nj)	Klas Pontus Arnoldson (Šved)	/
1909	Guglielmo Marchese Marconi (It) Karl Ferdinand Braun (Nj)	Theodor Kocher (Nj)	Friedrich Wilhelm Ostwald (Nj)	Selma Lagerlöf (Šved)	Auguste Beernaert (Belg) Paul Ballant Estournelles (Fr)	/
1910	Johannes Didesic Van der Waals (Niz)	Albrecht Kossel (Švic)	Otto Wallach (Nj)	Paul Heyse (Nj)	Stalni međunarodni ured za mir (Bern)	/
1911	Wilhelm Wien (Nj)	Allvar Gullstrand (Šved)	Maria Skłodowska Curie (Fr)	Maurice Maeterlinck (Belg)	Tobias Michael Carel Asser (Niz) Alfred Fried (Austrija)	/

1912	Nils Gustav Dalén (Šved)	Alexis Carrel (Fr)	(François Auguste) Victor Grignard (Fr) Paul Sabatier (Fr)	Gerhart Hauptmann (Nj)	Elihu Root (SAD)	/
1913	Heine Kamerlingh Onnes (Niz)	Charles Richet (Fr)	Alfred Werner (Švic)	Rabindranth Tagore (Indija)	Henri La Fontaine (Belg)	/
1914	Max von Laue (Nj)	Robert Bárány (Austrija)	Theodore William Richards (SAD)	/	/	/
1915	William Henry Bragg (VB) William Lawrence Bragg (VB)	/	Richard Willstätter (Nj)	Romain Rolland (Fr)	/	/
1916		/	/	Verner von Heidenstam (Šved)	/	/
1917	Charles Glover Barkla (VB)	/	/	Karl Gjellerup (Dan) Henrik Pontoppidan (Dan)	Međunarodni komitet Crvenog križa (Geneva)	/
1918	Max Karl Ernst Planck (Nj)	/	Fritz Haber (Nj)	/	/	/
1919	Johannes Stark (Nj)	Julés Jean Baptiste Vincent Bordet (Belg)	/	Carl Spitteler (Švic)	Thomas Woodrow Wilson (SAD)	/
1920	Charles Edouard Guillaume (Fr)	A. Krogh (Dan)	Walter Hermann Nernst (Nj)	Knut Pederson Hamsun (Norv)	Léon Victor Auguste Bourgeois (Fr)	/
1921	Albert Einstein (Nj)		Frederick Soddy (VB)	Anatol France (Fr)	Karl Hjalmas Branting (Šved) Christian Luis Lange (Norv)	/
1922	Niels Henrik David Bohr (Dan)	Archibald Vivian Hill (VB)	Francis William Aston (VB)	Jacinto Benavente (Šp)	Fridtjof Nansen (Norv)	/
1923	Robert Andrews Millikan (SAD)	Frederick Grant Banting (Kanada)	Fritz Pregl (Austrija)	William Butler Yeats (Irska)	/	/
1924	Karl Manne Georg Siegbahn (Šved)	Willem Einthoven (Niz)	/	Władisłav Stanisław Reymont (Poljska)	/	/

GODINA	FIZIKA	FIZIOLOGIJA I MEDICINA	KEMIJA	LITERATURA	MIR	EKONOMIJA
1924	Karl Manne Georg Siegbahn (Šved)	Willem Einthoven (Niz)	/	Władisłav Stanisław Reymont (Poljska)	/	/
1925	James Franck (Nj) Gustav Ludwig Hertz (Nj)	/	Richard Adolf Zsigmondy (Austrija)	George Bernard Shaw (VB)	Joseph Austin Chamberlain (VB) Charles Gates Dawes (SAD)	/
1926	Jean Baptiste Perrin (Fr)	Johannes Andreas Grib Fibiger (Dan)	Theodor Svedberg (Šved)	Grazia Deledda (It)	Aristide Briand (Fr) Gustav Stresemann (Nj)	/
1927	Arthur Holly Compton (SAD) Charles Thomson Rees Wilson (VB)	Julius Wagner-Jauregg (Austrija)	Heinrich Otto Wieland (Nj)	Henri Bergson (Fr)	Ferdinand Buisson (Fr) Ludwig Quidde (Nj)	/
1928	Owen Willans Richardson (VB)	Charles Jules Henri Nicolle (Fr)	Adolf Otto Reinhold Windaus (Nj)	Sigrid Undset (Norv)	/	/
1929	Luis Victor de Broglie (Fr)	Christian Eijkman (Niz)	Arthur Harden (VB) Hans von Euler-Chelpin (Šved)	Thomas Mann (Nj)	Frank Billings Kellogg (SAD)	/
1930	Chandrasekhara Venkala Raman (Indija)	Karl Landsteiner (Austrija)	Hans Fischer (Nj)	Sinclair Lewis (SAD)	Nathan Söderblom (Šved)	/
1931	/	Otto Heinrich Warburg (Nj)	Friedrich Bergius (Nj) Carl Bosch (Nj)	Eric Axel Karlfeldt (Šved)	Jane Addams (SAD) Nicholas Murray Butler (SAD)	/
1932	Werner Karl Heisenberg (Nj)	Charles Scott Sherrington (VB)	Irving Langmuir (SAD)	John Galsworthy (VB)	/	/
1933	Paul Adrien Maurice Dirac (VB) Erwin Schrödinger (Austrija)	Thomas Hunt Morgan (SAD)	/	Ivan Aleksejevič Bunin (SSSR)	Naman Angell (VB)	/
1934	/	George Hoyt Whipple (SAD)	Harold Clayton Urey (SAD)	Luigi Pirandello (It)	Arthur Henderson (VB)	/
1935	James Chadwick (VB)	Hans Spemann (Nj)	Jean Frederick Joliot (Fr) Irene Joliot-Curie (Fr)	/	Carl von Ossietzky (Nj)	/
1936	Victor Francis Hess (Austrija) Carl David Anderson (SAD)	Henry Hallett Dale (VB) Otto Loewi (Nj)	Peter Joseph Wilhelm Debye (Niz)	Eugene O'Neill (SAD)	Carlos Saavedra Lamas (Arg)	/

1937	Clinton Joseph Davisson (SAD) George Paget Thomson (VB)	Albert von Nagyapolt Szent-Györgyi (Mađ)	Walter Norman Haworth (VB) Paul Karrer (Švic)	Roger Martin du Gard (Fr)	Edgar Robert Cecil of Chelwood (VB)	/
1938	Enrico Fermi (It)	Corneille Jean François Heymans (Belg)	Richard Kuhn (Nj)	Pearl S. Buck (SAD)	Međunarodni ured za izbjeglice (Geneva)	/
1939	Ernest Orlando Lawrence (SAD)	Gerhard (Johannes Paul) Domagk (Nj)	Adolf Friedrich Johann Butenandt (Nj) Lavoslav Ružička (Jug)	Frans Emil Sillanpää (Fin)	/	/
1940	/	/	/	/	/	/
1941	/	/	/	/	/	/
1942	/	/	/	/	/	/
1943	Otto Stern (SAD)	Carl Peter Henrik Dam (Dan) Edward Adelbert Doisy (SAD)	György von Hevesy de Heves (Mađ)	/	/	/
1944	Isidor Isaac Rabi (SAD)	Joseph Erlanger (SAD) Herbert Spencer Gasser (SAD)	Otto Hahn (Nj)	Johannes Wilhelm Jensen (Dan)	Međunarodni komitet Crvenog križa (Geneva)	/
1945	Wolfgang Pauli (SAD)	Alexander Fleming (VB) Ernst Boris Chain (VB) Howard Walter Flo-rey (VB)	Artturi Ilmari Virtanen (Fin)	Gabriela (Lucila Goday y Alcayaga) Mistral (Čile)	Cordell Hull (SAD)	/
1946	Percy Williams Bridgman (SAD)	Hermann Joseph Müller (SAD)	James Batchler Sumner (SAD) John Kundsen Northrop (SAD) Wendell Meredith Stan-ley (SAD)	Herman Hesse (Švic)	Emily Green Balch (SAD) John Raleigh Mott (SAD)	/

GODINA	FIZIKA	FIZIOLOGIJA I MEDICINA	KEMIJA	LITERATURA	MIR	EKONOMIJA
1947	Edward Victor Appleton (VB)	Carl Ferdinand Cori (SAD) Bernardo Alberto Houssay (Arg)	Robert Robinson (VB)	Andrè Gide (Fr)	The Friend's Service (kvekeri - SAD)	/
1948	Patrick Maynard Stuart Blackett (VB)	Paul Hermann Müller (Švic)	Arne Wilhelm Kaurin Tiselius (Šved)	Thomas Stearns Eliot (VB)	/	/
1949	Hideki Yukawa (Jap)	Walter Rudolf Hess (Švic) Antonio Caetano Moniz (Portugal)	William Francis Giauque (SAD)	William Faulkner (SAD)	John Boyd-Orr (VB)	/
1950	Cecil Frank Powell (VB)	Edward Calvin Kendall (SAD) Tadeuse Reichstein (Švic) Philip Showalter Hench (SAD)	Otto Diels (Nj) Kurt Alder (Nj)	Bertrand Russell (VB)	Ralph Johnson Bunche (SAD)	/
1951	John Douglas Cockcroft (VB) Ernst Thomas Sinton Walton (Irska)	Max Theiler (J. Afrika)	Glenn Theodore Seaborg (SAD) Edwin Mattison McMillan (SAD)	Pär Lagerkvist (Šved)	Léon Jouhaux (Fr)	/
1952	Felix Bloch (SAD) Edward Mills Purcell (SAD)	Selman Abraham Waksman (SAD)	Archer (John Porter) Martin (VB) Richard Lawrence Millington Synge (VB)	François Mauriac (Fr)	Albert Schweitzer (Fr)	/
1953	Frits Zernike (Niz)	Hans Adolf Krebs (VB) Fritz Albert Lipmann (SAD)	Hermann Staudinger (Nj)	Winston Leonard Spencer Churchill (VB)	George Catlett Marshall (SAD)	/
1954	Max Born (Nj) Walther Wilhelm Bothe (Nj)	John Franklin Enders (SAD) Thomas Huckle Weller (SAD) Frederick Chapman Robbins (SAD)	Linus Carl Pauling (SAD)	Ernest Hemingway (SAD)	Ured UN za izbjeglice (Geneva)	/

1955	Willis Eugene Lamb (SAD) Polykarp Kusch (SAD)	Axel Hugo Theodor Theorell (Šved)	Vincent du Vigneaud (SAD)	Halldór Kiffan Lax-ness (Island)	/	/
1956	William Bradford Shockley (SAD) John H. Bardeen (SAD) Walter Hauser Brattain (SAD)	Andre Frederick Cournand (SAD) Werner Forssmann (Nj) Dickenson Woodruff Richards (SAD)	Cyril Norman Hinshelwood (VB) Nikolaj Nikolajevič Semjonov (SSSR)	Juan Ramon Jiménez (Šp)	/	/
1957	Tsung-Dao Lee (Kina) Chen Ning Yang (Kina)	Daniel Bovet (It)	Alexander Robertus Todd (VB)	Albert Camus (Fr)	Lester Bowles Pearson (Kanada)	/
1958	Pavel Aleksejevič Čerenkov (SSSR) Ilja Mihajlovič Frank (SSSR) Igor Jevgenijevič Tamm (SSSR)	George Wells Beadle (SAD) Edward Lawrie Tatum (SAD) Joshua Lederberg (SAD)	Frederick Sanger (VB)	Boris L. Pasternak (SSSR)	Dominique Georges Pire (Belg)	/
1959	Emilio Segré (SAD) Owen Chamberlain (SAD)	Severo Ochoa (SAD) Arthur Kornberg (SAD)	Jaroslav Heyrovský (ČS)	Salvatore Quasimodo (It)	Philip John Noël-Baker (VB)	/
1960	Donald Arthur Glaser (SAD)	Frank Macfarlane Burnet (Austral) Peter Brian Medawar (VB)	Willard Frank Libby (SAD)	Saint-John Perse (Fr)	Albert Luthuli (J. Afrika)	/
1961	Robert Hofstadter (SAD) Rudolph Mössbauer (Nj)	Georg von Békésy (SAD)	Melvin Calvin (SAD)	Ivo Andrić (Jug)	Dag Hjalmar Agne Carl Hammarskjöld (Šved)	/
1962	Lav Davidovič Landau (SSSR)	Francis Harry Compton Crick (VB) James Dewey Wat-son (SAD) Maurice Hugh Fred-erick Wilkins (VB)	Max Ferdinand Perutz (VB) John Cawdery Kendrew (VB)	John E. Steinbeck (SAD)	Linus Pauling (SAD)	/
1963	Eugene Paul Wigner (SAD) Maria Mayer-Göppert (SAD) Hans Jensen (Nj)	John Carew Eccles (Austral) Alan Lloyd Hodgkin (VB) Andrew Fielding Huxley (VB)	Karl Ziegler (Nj) Giulio Natta (It)	Georgios Seferis (Grč)	Međunarodni komitet Crvenog križa (Geneva)	/

GODINA	FIZIKA	FIZIOLOGIJA I MEDICINA	KEMIJA	LITERATURA	MIR	EKONOMIJA
1964	Charles Hard Townes (SAD) Nikolaj Genadijevič Basov (SSSR) Aleksandar Mihailovič Prohorov (SSSR)	Konrad Bloch (SAD) Teodor Felix Konrad Lynen (Nj)	Dorothy Crowfoot Hodgkin (VB)	Jean Paul Sartre (Fr)	Martin Luther King (SAD)	/
1965	Julian Schwinger (SAD) Richard Philip Feynman (SAD) Sin-Itiro Tomonaga (Jap)	François Jacob (Fr) André Lwoff (Fr) Jacques Monod (Fr)	Rorbert Burns Wood-ward (SAD)	Mihail A. Šolohov (SSSR)	UNICEF	/
1966	Alfred Kastler (Fr)	Francis Peyton Rous (SAD) Charles Brenton Huggins (SAD)	Robert Sanderson Mulliken (SAD)	Joseph Samuel Agnon (Izrael) Nelly Sachs (Šved)	/	/
1967	Hans Albrecht Bethe (SAD)	George Wald (SAD) Haldan Heffer Hartline (SAD) Rognar Arthur Granit (Šved)	Manfred Eigen (Nj) Ronald George Wreyford Norish (VB) George Porter (VB)	Miguel Ángel Asturias (Gvatem)	/	/
1968	Luis Walter Alvarez (SAD)	Marshall W. Nirenberg (SAD) Har Gobind Khorana (SAD) Robert William Holley (SAD)	Lars Onsager (SAD)	Yasunari Kavabata (Jap)	René Cassin (Fr)	/
1969	Murray Gell-Mann (SAD)	Max Delbruck (SAD) Alfred Day Hershey (SAD) Salvador Edward Luria (SAD)	Derek Harold Richard Barton (VB) Odd Hassel (Norv)	Samuel Beckett (Irska)	Međunarodna organizacija rada (Geneva)	Jan Tinbergen (Niz) Ragnar Anton Kittil Frisch (Norv)
1970	Hannes Olóf Gösta Alfven (Šved) Luis Eugène Félix Neel (Fr)	Bernard Katz (VB) Ulf Svante von Euler (Šved) Julius Axelrod (SAD)	Luis Frederico Leloir (Arg)	Aleksandar Isajevič Solženjicin (SSSR)	Norman E. Borlaug (SAD)	Paul Anthony Samuelson (SAD)

1971	Dennis Gabor (VB)	Earl Wilbur Sutherland (SAD)	Gerhard Herzberg (Kanada)	Pablo Neruda (Čile)	Willy Brandt (Nj)	Simon Smith Kuznets (SAD)
1972	John Bardeen (SAD) Leon Neil Cooper (SAD) John Robert Schrieffer (SAD)	Gerald Maurice Edelman (SAD) Rodney Robert Porter (VB)	Christian Brehmer Anfinsen (SAD) Stanford Moore (SAD) William H. Stein (SAD)	Heinrich Böll (Nj)	/	John Richard Hicks (VB) Kenneth Arrow (SAD)
1973	Leo Esaki (Jap) Ivar Giaever (SAD) Brian David Josephson (VB)	Karl von Frisch (Austrija) Konrad Zacharias Lorenz (Austrija) Nikolaus Tinbergen (Niz)	Ernst Otto Fischer (Nj) Geoffrey Wilkinson (VB)	Paul White (Austral)	Henry Kissinger (SAD) Le Duk To (Phan Dinh Khai – Sjev. Vij)	Wassily Leontiev (SAD)
1974	Anthony Hewish (VB) Martin Ryle (VB)	Albert Claude (Belg) Christian De Duve (Belg) George Emil Palade (SAD)	Paul John Flory (SAD)	Harry Martinson i Eyvind Johnson (Šved)	Eisaku Sato (Jap) Sean MacBride (Irska)	Karl Gunnar Myrdal (Šved) Friedrich Hayek (VB)
1975	Aage Bohr (Dan) Benjamin Roy Mottelson (Dan) James (Leo) Rainwater (SAD)	Renato Dulbecco (SAD) Dawid Baltimore (SAD) Howard Martin Temin (SAD)	John Warcup Cornforth (VB) Vladimir Prelog (Jug)	Eugenio Montale (It)	Andrej Dmitrijevič Saharov (SSSR)	Tjalling Charles Koopmans (SAD) Leonid Vitalijevič Kantorovič (SSSR)
1976	Burton Richter (SAD) Samuel Chao Chung Ting (SAD)	Baruch Samuel Blumberg (SAD) Daniel Carleton Gajdusek (SAD)	William Nunn Lipscomb (SAD)	Saul Bellow (SAD)	Betty Williams (VB) Mairead Corrigan (Irska)	Milton Friedman (SAD)
1977	John Hasbranck Van Vleck (SAD) Nevill Francis Mott (VB) Philip Warren Anderson (SAD)	Rosalyn Yalow (SAD) Roger (Charles Louis) Guillemin (SAD) Andrew Shelley (SAD)	Ilya Prigogine (Belg)	Vicente Aleixandre (Šp)	Amnesty International (VB)	James Edward Meade (VB) Bertil Ohlin (Šved)

GODINA	FIZIKA	FIZIOLOGIJA I MEDICINA	KEMIJA	LITERATURA	MIR	EKONOMIJA
1978	Arno Allan Penzias (SAD) Robert Woodrow Wilson (SAD) Pjotr Leonidovič Kapica (SSSR)	Werner Arber (Švic) Danniel Nathans (SAD) Hamilton Smith (SAD)	Peter Denis Mitchell (VB)	Isaac Bashevis Singer (SAD)	Menahem Begin (Izrael) Aanvar el Sadat (Egip)	Herbert Alexander Simon (SAD)
1979	Sheldon Lee Glashow (SAD) Steven Weinberg (SAD) Abdus Salam (Pakistan)	Allan McLeod Cormack (SAD) Godfrey Newbold Hounsfield (VB)	Herbert Charles Brown (VB) Georg Witting (Nj)	Odiseas Elitis (Grč)	Majka Tereza (Indija)	Theodore William Schulz (VB) Arthur Lewis (VB)
1980	James Watson Cronin (SAD) Val Logsdon Fitch (SAD)	George Davis Snell (SAD) Baruj Benacerraf (Venezuela) Jean Dausset (Fr)	Paul Berg (SAD) Walter Gilbert (SAD) Frederick Sanger (VB)	Czesław Miłosz (Poljska)	Adolfo Perez Esquivel (Arg)	Lawrence Robert Klein (SAD)
1981	Arthur Leonard Schawlow (SAD) Nicolas Bloembergen (SAD) Kai Siegbahn (Šved)	Roger Sperry (SAD) David Hubel (Kanada) Torsten Wiesel (Šved)	Kenichi Fukui (Jap) Roald Hoffman (SAD)	Elias Canetti (Austrija)	Visoki komesarijat UN za izbjeglice (Geneva)	James Tobin (SAD)
1982	Kenneth Geddes Wilson (SAD)	Sune Karl Bergström (Šved) Bengt Ingemar Samuelsson (Šved) John Robert Vane (VB)	Araon Klug (VB)	Gabriel García Márquez (Kolumbija)	Alva Myrdal (Šved) Alfonso Garcia Robles (Meks)	George Joseph Stigler (SAD)
1983	William Alfred Fowler (SAD) Subrahmanyan Chandrasekhar (SAD)	Barbara Mc Clintock (SAD)	Henry Taube (SAD)	William Golding (VB)	Lech Wałesa (Poljska)	Gerard Debreu (SAD)
1984	Carlo Rubbia (It) Simon Van der Meer (Niz)	Niels Kai Jerne (VB) Georges Köhler (Nj) César Milstein (Arg)	(Robert) Bruce Merrifield (SAD)	Jaroslav Seifert (ČS)	Desmond Tutu (J. Afrika)	John Richard Stone (VB)
1985	Klaus von Klitzing (Nj)	Michael Stuart Brown (SAD) Joseph Leonard Goldstein (SAD)	Herbert Aaron Hauptman (SAD) Jerome Karle (SAD)	Claude Simon (Fr)	Međunarodna liječnička organizacija za prevenciju nuklearnog rata (Boston)	Franco Modigliani (SAD)

1986	Ernst Ruska (Nj) Gerd Binnig (Nj) Heinrich Rohrer (Švic)	Rita Levi-Montalcini (It) Seymour Stanley Cohen (SAD)	Dudley Herschbach (SAD) Yuan Lee (SAD) John C. Polanyi (SAD)	Wole Soyinka (Nigerija)	Elie Wiesel (SAD)	James McGill Buchanan (SAD)
1987	Johannes G. Bednorz (Nj) Karl Alexander Müller (Švic)	S. Tonegava (Jap)	Donald Cram (SAD) Jean-Marie Lehn (Fr) Charles John Pedersen (SAD)	Josif Brodski (SAD)	Oscar Arías Sanchez (Kostarika)	Robert Merton Solow (SAD)
1988	Leon Lederman (SAD) Melvin Schwartz (SAD) Jack Steinberger (SAD)	James Black (VB) Gertrude Elion (SAD) George Hitchings (SAD)	Johann Deisenhofer (Nj) Robert Huber (Nj) Hartmut Michel (Nj)	Nagib Mahfuz (Egip)	Mirovne snage UN	Maurice Allais (Fr)
1989	Hans Georg Dehmelt (SAD) Wolfgang Paul (Nj) Norman F. Ramsey (SAD)	Michael Bishop (SAD) Harold Varmus (SAD)	Sydney Altman (Kanada) Thomas R. Cech (SAD)	C. J. Cela Trulock (Šp)	Dalaj lama (Kina/Tibet)	Trygve Haavelmo (Norv)
1990	Jerome J. Friedman (SAD) Henry W. Kendall (SAD) Richard Taylor (Kanada)	Joseph Murray (SAD) Donall Thomas (SAD)	Elias J. Corey (SAD)	Octavio Paz (Meks)	Mihail Sergejevič Gorbačov (SSSR)	Harry Markowitz (SAD) Merton Miller (SAD) William Sharpe (SAD)
1991	Pierre-Gilles de Gennes (Fr)	Erwin Neher (Nj) Bert Sakmann (Nj)	Richard Ernst (Švic)	Nadine Gordimer (J. Afrika)	Aung San Suu Kyi (Burma)	Ronald Harry Coase (SAD)
1992	Georges Charpak (Fr)	E. H. Fischer (SAD) Erwin Krebs (SAD)	Rudolph A. Marcus (SAD)	Derek Walcott (Karibi)	Rigoberta Menchu (Gvatemala)	Gary Becker (SAD)
1993	Russel A. Hulse (SAD) Joseph H. Taylor (SAD)	Richard Roberts (SAD) Philip Sharp (SAD)	Kary Mullis (SAD) Michael Smith (Kanada)	Toni Morrison (SAD)	Frederik W. De Klerk (JAR) Nelson Mandela (JAR)	Robert Fogel (SAD) Douglas North (SAD)
1994	Clifford G. Shull (SAD) Bertran M. Brockhouse (Kanada)	Martin Rodbell (SAD) Alfred G. Gilmann (SAD)	George A. Olah (SAD)	Kenzaburo Oe (Jap)	Jaser Arafat (Palest) Jichak Rabin (Izrael) Shimon Peres (Izrael)	John Harsanyi (SAD) John Nasch (SAD) Reinhard Selten (Nj)

GODINA	FIZIKA	FIZIOLOGIJA I MEDICINA	KEMIJA	LITERATURA	MIR	EKONOMIJA
1995	Martin Lewis Perl (SAD) Frederick Reiner (SAD)	Edward Luis (SAD) Erica Wieschaus (SAD) Christiane Nusslein-Volhard (Nj)	Pol Crutzen (Niz) Mario Malini (Meks) Frank Sherwud Rowland (SAD)	Seamus Justin Heaney (Irska)	Joseph Rotblat (VB) Pugwashka udruga (London)	Robert E. Lucas (SAD)
1996	David Lee (SAD) Douglas Osheroff (SAD) Robert Richardson (SAD)	Peter C. Doherty (Austral) Rolf M. Zinkernagel (Švic)	Robert Curl (SAD) Richard Smalley (SAD) Harold Krato (VB)	Wisława Szymborska (Poljska)	Carlos Felipe Ximense Belo (Istočni Timor) Jose Ramos Horta (Istočni Timor)	James Mirrelees (VB) Williame Vickrey (Kanada)
1997	Steven Chu (SAD) William D. Phillips (SAD) Claude Cohen-Tannoudji (Fr)	Stanley B. Prusiner (SAD)	Paul D. Boyer (SAD) Jens C. Skou (Dan) John E. Walker (VB)	Dario Fo (It)	Međunarodni pokret za uklanjanje nagaznih mina (osnovan 1992) Jody Williams (SAD)	Robert C. Merton (SAD) Myron S. Scholes (SAD)
1998	Robert B. Laughlin (SAD) Horst L. Störmer (Nj) Daniel C. Tsui (SAD)	Robert F. Furchgott (SAD) Louis J. Ignarro (SAD) Ferid Murad (SAD)	Walter Kohn (SAD) John A. Pople (VB)	José Saramago (Portugal)	John Hume (Sjev. Irska) David Trimble (Sjev. Irska)	Amartya Sen (Indija)
1999	Gerardus't Hooft (Niz) Martinus J. G. Veltman (Niz)	Dr. Günter Blobel (Nj i SAD)	Ahmed H. Zewail (Egip i SAD)	Günter Grass (Nj)	Liječnici bez granica (međunarodna organizacija osnovana 1971)	Robert A. Mundel (SAD)
2000	Zhores I. Alferov (Rusija) Herbert Kroemer (SAD)	Arvid Carlsson (Šved) Paul Greengard (SAD) Eric Kandel (SAD)	Alan J. Heeger (SAD) Alan G. MacDiarmid (SAD) Hideki Shirakawa (Jap)	Gao Xingjian (Kina)	Kim Dae Jung (Juž. Koreja)	James J. Heckman (SAD) Daniel L. McFadden (SAD)
2001	Wolfgang Ketterle (Nj) Eric A. Cornell (SAD) Carl E. Wieman (SAD)	Leland H. Hartwell (SAD) R. Timothy Hunt (VB) Paul M. Nurse (VB)	William S. Knowles (SAD) Ryoji Noyori (Jap)	Sir V. S. Naipaul (VB)	UN i Kofi Annan	George A. Akerlof (SAD) Michael Spence (SAD) Joseph E. Stiglitz (SAD)

2002	Raymond Davis Jr. (SAD) Riccardo Giacconi (SAD) Masatoshi Koshiba (Jap)	Sydney Brenner (SAD) H. Robert Horvitz (SAD) John E. Sulston (VB)	John B. Fenn (SAD) Koichi Tanaka (Jap) Kurt Wüthrich (Švic)	Imre Kertész (Mađ)	Jimmy Carter (SAD)	Daniel Kahneman (SAD) Vernon L. Smith (SAD)
2003	Alexei A. Abrikosov (Rus) Vitaly L. Ginzburg (Rus) Anthony J. Leggett (VB)	Paul C. Lauterbur (SAD) Sir Peter Mansfield (VB)	Peter Agre (SAD) Roderick MacKinnon (SAD)	J.M. Coetzee (JAR)	Shirin Ebadi (Iran)	Robert F. Engle III (SAD) Clive W.J. Granger (VB)
2004	David J. Gross (SAD) H. David Politzer (SAD) Frank Wilczek (SAD)	Richard Axel (SAD) Linda B. Buck (SAD)	Aaron Ciechanover (Izrael) Avram Hershko (Izrael) Irwin Rose (SAD)	Elfriede Jelinek (Austrija)	Wangari Maathai (Kenija)	Finn E. Kydland (Nor) Edward C. Prescott (SAD)

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Nacionalna i sveučilišna knjižnica - Zagreb

UDK 811.163.42(038)

HRVATSKI enciklopedijski rječnik. -
Zagreb : EPH : Novi Liber, 2004- .

ISBN 953-6045-28-1 (Novi Liber)(cjelina)

<Sv.> 12: Vit-Ž. - 2005.

ISBN 953-6045-41-9

450110103